

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU

Nelly ȚURCAN

*Explorarea
metodelor
de cercetare
în Biblioteconomie
și Știința
Informării*

NELLY ȚURCAN

EXPLORAREA METODELOR DE CERCETARE
ÎN BIBLIOTECONOMIE ȘI ȘTIINȚA INFORMĂRII

Colecția *Professional*

Colecția *Professional* a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” este instituită în scopul oferirii unor lecturi profesionale esențiale, bazate pe studii și cercetări biblioteconomice și alte discipline socioumane, pe traduceri ale unor lucrări de referință semnate de autori notorii ai domeniului, realizate de cercetători ai bibliotecii.

Colecția va include: enciclopedii, dicționare, glosare, monografii, manuale, ghiduri, cataloage, sinteze ale rezultatelor cercetărilor, materiale ale conferințelor, rezumate ale comunicărilor științifice, suporturi de curs, culegeri de practici de calitate.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a lansat și alte colecții care, la fel, oferă lecturi esențiale pentru bibliotecari precum: *Bibliographica*, *Chișinăuiana*, *BiblioEseu*, *Exegeze literare*, *Antologii*.

NELLY ȚURCAN

*Explorarea metodelor de cercetare
în
Biblioteconomie și Știința Informării*

Chișinău
2021

CZU 001.891+02

Ț- 94

Lucrarea a fost elaborată în cadrul Secției „Studii și cercetări” a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Lucrarea a fost aprobată de Consiliul Științific al Universității de Stat din Moldova, proces-verbal nr. 1, din 30 septembrie 2020.

Recenzenți:

Ludmila MALCOCI, dr. habilitat, profesor cercetător, Universitatea de Stat din Moldova

Angela REPANOVICI, dr. în marketing, profesor universitar, Universitatea Transilvania din Brașov, România

Coordonator și redactor de specialitate: conf. univ. dr. Lidia Kulikovski

Responsabil de ediție: dr. Mariana Harjevschi

Lector: dr. hab., conf. univ. Elena Ungureanu

Copertă: Valeriu Herța

Tehnoredactare: Ion Vârlan

Prepress: Garomont Studio

Tipografia: SC Garomont Studio SRL, Str. Alba Iulia, 75.

Tel.: 076 706 287; 022 508 616;

E-mail: garomont@promovare.md, garomont_print@promovare.md

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din REPUBLICA MOLDOVA

Țurcan, Nelly.

Exploatarea metodelor de cercetare în biblioteconomie și știința informării / Nelly Țurcan ; coordonator și redactor de specialitate: Lidia Kulikovski ; responsabil de ediție: Mariana Harjevschi. – Chișinău : Biblioteca Municipală "B. P. Hasdeu", 2021 (Garomont-Studio SRL). – 586 p. : fig., tab. – (Colecția "Professional", ISBN 978-9975-134-31-6).

Referințe bibliogr.: p. 485-526 (424 tit.). – 100 ex.

ISBN 978-9975-3505-4-9.

001.891+02

Ț 94

Prezenta lucrare este pusă la dispoziție prin Licența Atribuire - Necomercial - Distribuie în Condiții Identice 4.0 Internațional (CC BY-NC-SA 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ro>

DOI: <https://www.zenodo.org/deposit/4943242> (PDF).

© Țurcan Nelly, 2021
© Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, 2021

CUPRINS

Cercetarea în Biblioteconomie și Știința Informării: un mod de a gândi	13
PARTEA 1. INTRODUCERE ÎN PROCESUL DE CERCETARE	
1. Câteva motive pentru a face cercetare în Biblioteconomie și Știința Informării	23
Rezumat	27
Exerciții practice	28
Lecturi suplimentare	28
2. Procesul de cercetare științifică	28
Definirea cercetării științifice	28
Caracteristicile cercetării științifice	32
Tipuri de cercetare	33
Cercetarea ca proces	36
Caracteristica procesului de cercetare științifică	41
Rezumat	42
Exerciții practice	43
Lecturi suplimentare	43
3. Concepte de bază în cercetarea științifică: paradigmă, metodologie, metodă, tehnică	43
Paradigma cercetării	43
Metodologia cercetării	48
Metodă de cercetare	51
Tehnică de cercetare	57
Procedeu de cercetare	58
Instrument de investigație	58
Rezumat	59
Exerciții practice	60
Lecturi suplimentare	60
4. Rolul teoriei în cercetarea biblioteconomiei și științei informării ..	61
Rezumat	64
Exerciții practice	65
Lecturi suplimentare	65
5. Structura proiectului de cercetare	66
Considerații introductive	66
Alegerea subiectului de cercetare	67
Problema de cercetare	70
Întrebări de cercetare	78

Dezvoltarea ipotezelor și exemple de utilizare a ipotezelor	84
Tipuri de ipoteze.	89
Rezumat.	93
Exerciții practice.	93
Lecturi suplimentare	94
6. Designul cercetării	94
Considerații introductive	94
Elementele principale ale unui design de cercetare	96
Tipurile principale ale designurilor de cercetare	99
Designul cercetării de tip experimental	99
Designul cercetării de tip descriptiv	100
Designul cercetării de tip explorator	101
Designul cercetării de tip longitudinal	102
Designul cercetării de tip acțiune.	103
Designul cercetării de tip studiu de caz.	104
Designul cercetării de tip causal (explicativ)	105
Designul cercetării de tip istoric	106
Rezumat.	107
Exerciții practice.	108
Lecturi suplimentare	108
7. Sinteza documentară	108
Considerații introductive	108
Scopul sintezei documentare	110
Tipurile sintezelor documentare	112
Procesul de elaborare a sintezei documentare	114
Structura sintezei documentare	122
Rezumat.	123
Exerciții practice.	123
Lecturi suplimentare	123
8. Eșantionarea	124
Considerații introductive	124
Procesul de eșantionare	127
Procedura de eșantionare	127
Tehnici de eșantionare.	128
Reprezentativitate.	137
Determinarea dimensiunii eșantionului	138
Rezumat.	141
Exerciții practice.	143
Lecturi suplimentare	143
9. Conectarea cercetării la practică: provocări moderne și dezvoltarea biblioteconomiei bazate pe dovezi	144
Considerații introductive	144
Biblioteconomia și practica informațională bazate pe dovezi	147

Rezumat	153
Exerciții practice	153
Lecturi suplimentare	153
10. Etica în cercetare	154
Considerații introductive	154
Norme și principii etice în cercetare	156
Etapele procesului de cercetare care necesită o abordare etică	158
Planificarea și proiectarea cercetării	158
Colectarea datelor	161
Gestionarea și stocarea datelor	163
Publicarea datelor și a rezultatelor cercetării	164
Redactarea documentului de finalizare a cercetării	165
Evaluarea colegială a rezultatelor cercetării	170
Rezumat	170
Exerciții practice	171
Lecturi suplimentare	171

PARTEA 2. METODE DE CERCETARE

11. Aplicarea metodelor de cercetare în investigațiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării	172
Considerații introductive	172
Metode cantitative	176
Metode calitative	177
Cercetarea pe baza metodelor mixte	179
Rezumat	183
Exerciții practice	184
Lecturi suplimentare	184
12. Cercetarea experimentală	184
Considerații introductive	184
Tipuri de experimente	188
Validitatea experimentului	197
Avantajele și dezavantajele cercetării experimentale	201
Cercetarea experimentală în domeniul infodocumentar	202
Rezumat	204
Exerciții practice	204
Lecturi suplimentare	205
13. Metoda anchetei	205
Considerații introductive	205
Tipuri de anchete sociologice	207
Etapele anchetei sociologice	210
Avantajele și dezavantajele metodei anchetei	213
Rezumat	213
Exerciții practice	214
Lecturi suplimentare	214

14. Studiul de caz	215
Considerații introductive	215
Când trebuie utilizate studiile de caz.	217
Tipurile studiilor de caz.	219
Etapele principale în elaborarea studiului de caz.	221
Etapa 1. Orientare și imagine de ansamblu	222
Etapa 2. Explorarea în profunzime	226
Etapa 3. Validitate internă (member checking)	229
Avantajele și dezavantajele studiilor de caz	230
Rezumat.	231
Exerciții practice.	232
Lecturi suplimentare	232
15. Cercetarea-acțiune	233
Considerații introductive	233
Caracteristicile cercetării-acțiune	236
Ciclul cercetării-acțiune	238
Beneficiile și dezavantajele cercetării-acțiune	244
Rezumat.	245
Exerciții practice.	246
Lecturi suplimentare	246
16. Metode bibliometrice	247
Considerații introductive	247
Clasificarea metodelor bibliometrice.	251
Instrumente bibliometrice	253
Eșantionarea pentru cercetarea bibliometrică	255
Algoritmul cercetării bibliometrice	256
Sfere de aplicare a metodelor bibliometrice	261
Avantaje și dezavantaje ale metodelor bibliometrice.	265
Rezumat.	266
Exerciții practice.	267
Lecturi suplimentare	268
17. Cercetarea istorică	268
Considerații introductive	268
Tipurile studiilor istorice.	271
Alegerea subiectului pentru cercetări istorice	271
Surse pentru cercetări istorice	273
Evaluarea surselor istorice.	275
Etapele de bază în cercetările istorice	276
Probleme legate de cercetările istorice	280
Cercetările istorice în biblioteconomie și știința informării	281
Rezumat.	284
Exerciții practice.	285
Lecturi suplimentare	285

18. Cercetare etnografică	285
Considerații introductive	285
Componentele studiului etnografic	287
Etnografie virtuală	291
Etica în cercetarea etnografică	292
Avantajele și dezavantajele metodei etnografice	292
Metode etnografice în cercetările din domeniul biblioteconomiei și științei informării.....	293
Rezumat	295
Exerciții practice.....	295
Lecturi suplimentare	296
19. Testare de utilizabilitate	296
Considerații introductive	296
Metode de testare a utilizabilității	299
Studii de utilizabilitate cvasi-experimentale.....	300
Incursiunea cognitivă	304
Evaluarea euristică	304
Avantajele și dezavantajele testării de utilizabilitate	306
Testarea utilizabilității în bibliotecă	306
Rezumat	311
Exerciții practice.....	312
Lecturi suplimentare	312
20. Metoda Delphi	313
Considerații introductive	313
Caracteristica metodei Delphi	314
Procesul unui studiu Delphi	315
Regulile unui studiu Delphi	319
Studiu Delphi modificat	320
Utilizarea tehnologiilor informaționale pentru studiile Delphi.....	320
Avantajele și dezavantajele metodei Delphi	321
Metoda Delphi în studiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării.....	324
Rezumat	326
Exerciții practice	326
Lecturi suplimentare	327
21. Grounded theory (Cercetarea fundamentată pe date)	327
Considerații introductive	327
Specificul cercetării prin Grounded theory	328
Punctele forte și punctele slabe ale Grounded theory.....	332
Utilizarea Grounded theory în studii din domeniul infodocumentar	333
Rezumat	334
Exerciții practice.....	334
Lecturi suplimentare	334

PARTEA 3. TEHNICI DE COLECTARE A DATELOR

22. Chestionare	335
Considerații introductive	335
Clasificarea chestionarelor	337
Proiectarea chestionarelor.	338
Dezvoltarea întrebărilor pentru chestionar	342
Tipuri de întrebări	343
Forme de chestionar	357
Structura chestionarelor	359
Avantajele și dezavantajele chestionarelor	359
Rezumat.	360
Exerciții practice.	361
Lecturi suplimentare	361
23. Interviu	362
Considerații introductive	362
Scopul interviului.	363
Tipuri de interviuri	364
Interviul structurat.	365
Interviu nestructurat	366
Interviu semistrukturat	369
Etaple-cheie în realizarea interviurilor	377
Avantajele și dezavantajele interviului.	378
Utilizarea interviurilor în cercetările infodocumentare	378
Rezumat.	384
Exerciții practice.	384
Lecturi suplimentare	385
24. Focus-grupul	385
Considerații introductive	385
Scopul unui focus-grup	387
Procesul de cercetare prin metoda focus-grup	389
Elaborarea ghidului moderatorului.	390
Selectarea unui moderator	391
Identificarea și recrutarea participanților pentru focus-grup	393
Desfășurarea sesiunii de focus-grup	395
Analiza și interpretarea rezultatelor.	396
Cercetarea focus-grup online.	397
Avantajele și dezavantajele focus-grupului.	397
Rezumat.	400
Exerciții practice.	400
Lecturi suplimentare	401
25. Observația științifică	402
Considerații introductive	402
Tipuri de observație.	402

Observația structurată versus observația nestructurată	403
Observația nonparticipativă versus observația participativă	408
Alte tipuri de observații	410
Caracteristicile studiilor observaționale	410
Avantajele și limitele observației	414
Utilizarea observației în cercetările infodocumentare	415
Rezumat	418
Exerciții practice	418
Lecturi suplimentare	419

PARTEA 4. ANALIZA ȘI PREZENTAREA DATELOR

26. Metode de studiu al documentelor în cercetările infodocumentare	420
Caracteristica generală a metodelor de analiză a documentelor	420
Metode non-formalizate de analiză a documentelor	423
Rezumat	427
Exerciții practice	427
Lecturi suplimentare	427
27. Analiza de conținut	428
Considerații introductive	428
Procedurile de elaborare și aplicare a analizei de conținut	431
Avantajele și dezavantajele analizei de conținut	440
Rezumat	441
Exerciții practice	441
Lecturi suplimentare	441
28. Analiza cantitativă a datelor de cercetare	442
Considerații introductive	442
Niveluri de măsurare	443
Pași pentru realizarea analizei cantitative a datelor	445
Pregătirea datelor	445
Metode cantitative de analiză a datelor	446
Forme vizuale de prezentare a rezultatelor cercetării	455
Forme tabelare de vizualizare a informațiilor științifice	456
Descrierea grafică a datelor	460
Utilizarea software pentru analiza cantitativă a datelor	464
Rezumat	465
Exerciții practice	466
Lecturi suplimentare	466
29. Analiza calitativă a datelor de cercetare	467
Considerații introductive	467
Strategii de analiză calitativă a datelor	468
Procesul de analiză calitativă	469
Utilizarea software-ului în analiza calitativă	473
Rezumat	474

Exerciții practice	475
Lecturi suplimentare	475
30. Prezentarea rezultatelor cercetării	475
Considerații introductive	475
Planificarea raportului de finalizare a cercetării	476
Forma și structura raportului de prezentare a rezultatelor.	476
Prezentarea orală a rezultatelor cercetării.	481
Rezumat.	483
Exerciții practice.	484
Lecturi suplimentare	484
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE.	485

ANEXE

Anexa 1. Glosar	527
Anexa 2. Tipuri de sinteze documentare	533
Anexa 3. Consimțământ informat (Model)	540
Anexa 4. Studiu de caz. Program de cercetare de teren	541
Anexa 5. Cercetarea-acțiune și cultura informației: un studiu de caz la Universitatea din Parma	542
Anexa 6. Program pentru un test de utilizabilitate tipic.	552
Anexa 7. Studiu de utilizabilitate pentru serviciul OneSearch al Bibliotecii Universității Tehnice din Texas.	553
Anexa 8. Exemplu de anchetă prin sondaj pentru testarea utilizabilității site-ului web al bibliotecii	562
Anexa 9. Exemplu de chestionar pentru un studiu Delphi	563
Anexa 10. Tehnica Delphi pentru cercetarea bibliotecilor (Exemplu).	566
Anexa 11. Studiu Delphi modificat	569
Anexa 12. Model de chestionar	570
Anexa 13. Ghid de interviu semistructurat	574
Anexa 14. Ghidul moderatorului unui focus-grup	576
Anexa 15. Lista de verificare a modelelor de comportament al bibliotecarului de referință.	579
Anexa 16. Harta densității (Instrument de observație a utilizatorilor în bibliotecă).	580
Anexa 17. Clasificatorul de analiză a conținutului (fragment)	581
Anexa 18. Exemplu de codare a unui interviu semistructurat.	583

Cercetarea în Biblioteconomie și Știința Informării: un mod de a gândi

Chiar dacă au o istorie relativ recentă, biblioteconomia și știința informării se află în plin proces de dezvoltare, diferențiere și cristalizare. În majoritatea țărilor biblioteconomia și știința informării s-au integrat în familia științelor sociale alături de sociologie, psihologie, comunicare etc. Există totuși o apropiere din partea științei informației, teme legate de tehnologiile informaționale și automatizare, care sunt tratate, de asemenea, și de biblioteconomie și știința informării.

Etapa actuală în dezvoltarea biblioteconomiei și științei informării predetermină anumite dificultăți în desfășurarea cercetărilor științifice, care pot fi considerate bariere pentru obținerea încrederii din partea comunității profesionale și a societății în ansamblu. Biblioteconomia și știința informării devin tot mai complexe din punctul de vedere al conținutului și structurii sale, al relațiilor și corelațiilor manifestate și neevidente ale subiectelor, problemelor, direcțiilor și disciplinelor științifice. Domeniul biblioteconomiei și științei informării devine din ce în ce mai deschis pentru dezvoltarea cognitivă prin schimbarea, precizarea, modificarea cunoștințelor deja existente și apariția unor cunoștințe noi care reflectă aspecte neexplorate anterior privind subiectele de studiu.

Biblioteconomia și știința informării, orientându-se pe continuitatea obținerii cunoștințelor noi, se bazează pe continuitate și tradițiile consacrate, care sunt fundamentul pentru dezvoltarea cunoștințelor științifice și acumulează experiența precedentă privind activitatea științifică. Știința este orientată pe obținerea de noi cunoștințe, ceea ce este fixat în definiția esenței sale: știința este un proces creativ, scopul căreia vizează studierea fenomenelor și proceselor din natură, societate și gândire, însușirile lor, raporturile dintre ele, legăturile lor [360, p. 11], astfel fiind vorba despre producerea și reproducerea de noi cunoștințe obiective despre realitate.

La fel ca și în alte discipline, în biblioteconomie și știința informării cercetarea este considerată un element imperativ. Pentru a face față tendințelor și schimbărilor continue în domeniu și pentru a anticipa

problemele care pot apărea, necesitatea efectuării cercetărilor devine crucială pentru supraviețuirea domeniului infodocumentar. O cultură de cercetare puternică este esențială pentru orice profesie matură.

Există o serie de justificări pozitive pentru o cercetare mai riguroasă. Kristy Williamson a evidențiat șase motive în favoarea cercetării profesionale practice:

- a contribui la înțelegerea problemelor care apar la locul de muncă;
- a acumula cunoștințe în domeniu și/sau a oferi soluții pentru anumite probleme;
- a menține serviciile bibliotecii dinamice și corespunzătoare necesităților utilizatorilor;
- a satisface cerințele privind elaborarea rapoartelor;
- a menține și de a ameliora statutul profesional;
- a oferi un cadru teoriei și rezultatelor cercetărilor;
- a informa practicienii [392, p. 12].

Cercetarea în biblioteconomie și știința informării este un aspect-cheie al formării profesionale a bibliotecarilor în cadrul oricărui program de dezvoltare profesională (studii de licență, masterat, doctorat, recalificare și formare profesională continuă). Cercetarea este un mijloc pentru studenți și bibliotecari de a investiga cauzele și efectele fenomenelor, deoarece ele afectează profesia, dar, totodată, vin cu anumite soluții posibile. Cercetarea, de asemenea, permite aplicarea în practică a principiilor și teoriilor studiate în sala de curs.

Cercetarea este aplicarea unei soluții fiabile pentru a rezolva o problemă prin colectarea, analiza și interpretarea datelor. Mai mulți autori consideră cercetarea științifică ca fiind cel mai important instrument pentru avansarea cunoașterii. Este nevoie de cercetare în diverse activități operaționale ale profesiei de bibliotecar, mai ales atunci când dorim să aflăm de ce oamenii nu consultă resursele informaționale ale bibliotecii, nu vizitează biblioteca sau nu citesc. Cercetarea poate fi fundamentală, când folosește diverse teorii pentru a investiga probleme și fenomene, și empirică, când utilizează date și cunoștințe acumulate pentru a investiga o anumită problemă. Concluziile unei cercetări științifice sunt instrumente convingătoare în planificarea direcțiilor de activitate la nivel național și instituțional în domeniul biblioteconomiei și științei informării.

Bibliotecarul modern trebuie să cunoască în profunzime specificul activității științifice, în general, și al cercetării biblioteconomice – în special.

Pe măsură ce sarcinile efectuate de un bibliotecar devin tot mai complexe, sunt implementate servicii și tehnologii inovatoare, în mod

evident, se conturează o nouă funcție a specialistului în biblioteconomie și știința informării – cercetarea diverselor aspecte ale activității instituției infodocumentare. Totodată, este necesar de a extinde problematica cercetărilor realizate de biblioteci.

Dezvoltarea activității instituțiilor de informare și documentare din țară presupune realizarea cercetărilor privind cele mai diverse aspecte de activitate biblioteconomică, informațională, cu privire la locul și rolul bibliotecii și a lecturii în viața comunității.

Aria cercetărilor științifice din domeniul biblioteconomiei și științei informării s-a extins, a devenit mai actuală din punctul de vedere al problematicii cercetărilor, a sporit nivelul teoretic și importanța praxiologică.

Problemele din domeniul biblioteconomiei și științei informării necesită un studiu interdisciplinar, deci atragerea cunoștințelor din alte domenii științifice. Biblioteconomia și știința informării în toate etapele dezvoltării sale este invariabil sub influența, mai mare sau mai mică, a anumitor științe, împrumutând concepte, categorii, noțiuni, metode ș.a. În același timp, științele care interacționează primesc o nouă resursă pentru dezvoltarea abordărilor, conceptelor, ideilor teoretice și metodologice, care în viitor pot deveni direcții și discipline științifice noi. Integrarea a dus la apariția, în special, a unor domenii științifice precum istoria biblioteconomiei, psihologia biblioteconomiei, sociologia biblioteconomiei, pedagogia biblioteconomiei, managementul bibliotecii, marketingul bibliotecii etc.

Cele mai semnificative rezultate în domeniul infodocumentar au fost obținute în cercetarea următoarelor probleme:

- Monitorizarea solicitărilor utilizatorilor / clienților / cititorilor, studierea satisfacției sau insatisfacției utilizatorilor / clienților / cititorilor;
- Studierea opiniei utilizatorilor / clienților / cititorilor privind calitatea serviciilor;
- Studierea rolului și locului instituției infodocumentare în sistemul comunicării publice;
- Analiza serviciilor instituțiilor infodocumentare și a tendințelor lor de dezvoltare;
- Studierea diverselor grupe sociale și particularitatea prestării serviciilor pentru aceste grupe de utilizatori;
- Analiza competențelor profesionale ale specialiștilor instituțiilor infodocumentare;
- Tehnologia proceselor infodocumentare;

- Istoria instituțiilor infodocumentare;
- etc.

De asemenea, menționăm problemele principale de cercetare în domeniul infodocumentar:

- Perfecționarea activității în domeniul infodocumentar în condițiile democratizării societății;
- Eficiența și calitatea activității instituției infodocumentare;
- Rolul cărții și al lecturii în viața copiilor, adolescenților și adulților;
- Utilizarea rațională a resurselor instituțiilor infodocumentare;
- Perfecționarea managementului instituțiilor infodocumentare;
- Studiarea imaginii instituțiilor infodocumentare în comunitate;
- Digitizarea patrimoniului național tipărit;
- Accesul deschis la informație;
- etc.

Unii cercetători consideră că investigațiile biblioteconomice deseori se axează pe fenomenele teoretice și problemele ce țin de finanțare, dar nu se testează relații între diferite variabile. În conformitate cu aceasta, ei consideră că:

- Profesia de bibliotecar este plină de presupuneri cu privire la serviciile bibliotecii. Bibliotecarul este adesea mulțumit de calitatea resurselor oferite. Însă mai multe studii arată că aceste ipoteze sunt defecte. Totuși, doar studiile empirice semnificative vor elucida problemele în activitățile operaționale în vederea găsirii unor soluții credibile pentru a consolida procesul de dezvoltare.
- Rezultatele cercetărilor biblioteconomice nu sunt destul de bune, deoarece o mare parte din bibliotecari nu sunt implicați în cercetare, iar bibliotecarii cu până la zece ani de experiență nu au publicații. Însă creșterea și dezvoltarea oricărei profesii depinde de cercetări extinse [275].

Aceste constatări nu sunt favorabile pentru biblioteconomie, deoarece este necesar a aplica rezultatele științifice în formularea politicilor și strategiilor în domeniu pentru a spori serviciile de bibliotecă și a eficientiza calitatea serviciilor și resurselor infodocumentare. În același timp, pentru ca rezultatele cercetărilor să fie considerate adecvate, acestea trebuie să se bazeze pe dovezi și experimente.

Valoarea cercetărilor în biblioteconomie și știința informării a fost discutată în literatura de specialitate. În 2001 *Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP)* a comandat o investigație privind cercetările în biblioteconomie și știința informării. Aceasta a concluzionat că valoarea cercetărilor în domeniul infodocumentar ar

putea fi studiată pe ambele nivele, atât cel profesional, cât și cel personal. La nivelul profesional cercetarea poate informa practica, ajuta în planificarea profesională de perspectivă, precum și poate spori vizibilitatea domeniului și serviciilor infodocumentare. La nivel personal cercetarea poate „extinde orizonturile și poate oferi persoanelor posibilități de dezvoltare” [245, p. 77]. O idee similară a fost exprimată de către Ronald Powell, Lynda Baker și Joseph Mika, care au declarat că „sunt necesare cercetările practicienilor din domeniul biblioteconomiei și științei informării pentru a crea noi cunoștințe și de a contribui astfel la creșterea domeniului infodocumentar ca profesie sau ca disciplină” [291, p. 49]. Totodată, autorii au remarcat beneficiile cercetării care contribuie la:

- îmbunătățirea procesului decizional;
- rezolvarea problemelor;
- gândirea critică și analitică;
- utilizarea mai critică a literaturii privind cercetarea;
- formarea bibliotecarilor care sunt mai bine pregătiți pentru a oferi servicii de informare centrate pe utilizator;
- posibilitatea de avansare în carieră;
- consolidarea morală a personalului și ameliorarea statutului bibliotecarilor.

Autorii Primoz Juznic și Joze Urbanija au fost și mai categorici, susținând că: dacă cercetarea este absentă, inexistentă sau foarte rară, nu putem vorbi despre o profesie, ci numai de o ocupație care se bazează pe tehnici și rutină [194, p. 325]. Putem argumenta că cercetarea este esențială pentru crearea cunoștințelor profesionale și, prin urmare, esențială pentru supraviețuirea și dezvoltarea domeniului biblioteconomiei și științei informării.

În mod similar, Ross Harvey a susținut că „cercetarea și practica profesională sunt legate într-un mod inexplicabil”, iar competențele de cercetare sunt o condiție pentru cei care doresc să lucreze cu succes în domeniul infodocumentar [168, p. xiii]. Autorul menționează că abilitățile de cercetare sunt un „set de instrumente esențiale care permit lucrătorilor din informare să devină profesioniști în informare” [168, p. xiii].

Potrivit lui Ross Harvey, activitatea profesioniștilor în informare se transformă. Astfel, serviciile de informare oferite, produsele de informare dezvoltate și prestate, sistemele de informare proiectate și implementate se schimbă foarte rapid. De asemenea, schimbări cardinale au loc și în societatea în care își desfășoară activitatea specialiștii în infodocumentare. Profesioniștii din domeniul biblioteconomiei și științei

informării trebuie să determine ce și cum se schimbă, cum aceste schimbări vor afecta locurile de muncă, cum se vor modifica serviciile pe care le prestează domeniul infodocumentar. Schimbarea și modernizarea domeniului este cel mai important motiv pentru realizarea cercetării. Dacă specialistul nu cunoaște instrumentele de cercetare și modul de utilizare a acestor instrumente, atunci acest specialist nu poate fi un profesionist eficient din domeniul infodocumentar [168, p. xii].

Provocările pentru efectuarea cercetărilor în domeniul biblioteconomiei și științei informării, de asemenea, au fost bine formulate în literatura de specialitate. Finanțarea, timpul, experiența, sprijinul și accesul la cercetare au fost menționate ca obstacole în calea realizării cercetării pentru profesioniștii din domeniul biblioteconomiei și științei informării [35]. Finanțarea inadecvată a fost identificată ca fiind unul dintre obstacolele majore care împiedică profesioniștii din sfera infodocumentară să desfășoare cercetări. Profesioniștii din domeniul biblioteconomiei și științei informării, spre deosebire de cei din alte domenii, nu dispun de o gama vastă de oportunități pentru a obține fonduri și a susține punerea în aplicare a proiectelor de cercetare. Când bibliotecile dispun de o finanțare, ea este frecvent destul de mică și nu acoperă în totalitate costurile reale ale proiectului de cercetare. În plus, practicienii nu au un suport relevant pentru a întreprinde cercetări și, prin urmare, experiență sau lipsa acesteia, pot fi, de asemenea, un obstacol major pentru bibliotecari, atunci când întreprind proiecte de cercetare. Mulți profesioniști din sfera infodocumentară nu au obținut o formare în domeniul cercetării științifice în timpul studiilor formale la facultate sau au beneficiat doar de o instruire limitată, de asemenea, nu au acces pentru acumularea experienței practice de cercetare în mediul lor de activitate. Autorii Denis Koufogiannakis și Ellen Crumley menționează că, dacă nu există un interes deosebit și o motivație mai mare, cercetarea este foarte ușor plasată în partea de jos a listei de priorități, iar fără cunoașterea metodelor adecvate de cercetare și fără experiență poate fi dificil să știi de unde trebuie să începi cercetarea [203, p. 334].

Unii profesioniști nu au acces la reviste recenzate și la baze de date de specialitate. Din motivul că nu au posibilitatea să citească în mod regulat literatura actuală, profesioniștii sunt limitați în expunerea unor idei noi și nu pot conștientiza procesul de cercetare. Mulți bibliotecarii nu au suficient timp, pe parcursul zilelor de muncă pentru a desfășura activități de cercetare și nici nu au sprijinul angajatorului de a întreprinde cercetări în timpul lucrului [35, p. 571]. După cum

au menționat Denis Koufogiannakis și Ellen Crumley, fără susținerea angajatorului care oferă timp pentru dezvoltare profesională, inclusiv pentru cercetare, este o provocare să incluzi cercetarea în practica de zi cu zi [203, p. 334].

Comunitatea din domeniul biblioteconomiei și științei informării trebuie să găsească modalități de a stimula un interes mai mare pentru cercetare [245], precum și trebuie să găsească modalități de a depăși obstacolele care încurcă practicienii să efectueze cercetări [203, p. 337]. În studiul realizat de CILIP s-a ajuns la concluzia că, pentru ca acest lucru să se întâmple, trebuie să existe obligații din partea școlilor de biblioteconomie, angajatorilor și organismelor profesionale pentru ca practicienii să dețină competențe necesare pentru a putea desfășura eficient activități de cercetare [245, p. 82].

Autorii Gillian Clare Hallam și Helen Partridge au observat, de asemenea, că cea mai mare provocare pentru a fi profesionist angajat în cercetare în domeniul infodocumentar este de a încuraja părțile interesate – profesorii, profesioniștii individuali, angajatorii și asociațiile profesionale – să colaboreze pentru a dezvolta o cultură de cercetare care ar trebui să penetreze profesia [162].

Cunoscutul cercetător Vladimir S. Krejdenko (Владимир Крейденко) a menționat că nu va fi o exagerare dacă vom spune că numărul studiilor empirice depășește numărul proiectelor metodologice profunde [419, p. 8]. Autorul consideră că acesta ar putea fi motivul pentru care practica empirică a devenit spontană și necontrolată. În plus, în multe publicații privind rezultatele cercetărilor biblioteconomice lipsesc informațiile cu privire la particularitatea metodologiei de cercetare: eșantionare, nu există nici o analiză a instrumentarului de cercetare, ceea ce reprezintă un punct de referință important în determinarea reprezentativității și preciziei de cercetare. Totodată, mai mulți autori menționează că în cercetările în domeniul biblioteconomiei și științei informării preponderent se desfășoară studii descriptive și studii de caz și în măsură mai mică analize sistematice, studii controlate randomizate, studii de cohortă [231, p. 101].

Toate acestea conduc la necesitatea de familiarizare a tinerilor profesioniști și studenți – viitorii specialiști din instituțiile infodocumentare – cu bazele cercetărilor științifice, formării profesionale și dezvoltarea competențelor în acest domeniu.

Lynn Connway și Ronald Powell susțin că cercetarea este esențială pentru domeniul biblioteconomiei și științei informării în rezolvarea problemele profesionale, dezvoltarea instrumentelor și metodelor

pentru analiza organizației, serviciilor și comportamentului utilizatorilor, determinării costurilor și beneficiilor serviciilor bibliotecii și, cel mai important, pentru a stabili și a dezvolta un cadru teoretic pe care trebuie să se bazeze practica [83, p. 7]. Studenții și profesioniștii din domeniul infodocumentar trebuie să fie capabili nu doar să „citească, înțeleagă și valorifice literatura de cercetare din domeniul biblioteconomiei și științei informării”, dar, de asemenea, ei „trebuie să fie capabili s-o identifice în contextul cultural” [173, p. 88]. Adeziunea pentru înțelegerea și aplicarea cercetării este, de asemenea, esențială în cazul în care domeniul dorește să avanseze [94, p. 163].

Periodic oamenii de știință din domeniul biblioteconomiei și științei informării raportează atât cu privire la starea cercetărilor în biblioteconomie în general, cât și privind cercetarea practicienilor, în special. Aceste comentarii, unele mai extinse, altele mai sumare, de obicei, se concentrează pe temele abordate, metodologiile utilizate, precum și pe calitatea cercetării. De exemplu, în opinia lui Philip H. Ennis, cercetarea biblioteconomică e „noncumulativă, fragmentară, în general slabă și orientată spre practica recentă a bibliotecilor” [83, p. 1].

În cadrul reuniunii organizate de *ALISE (Annals of library and information studies*¹), în ianuarie 2003 Charles R. Hildreth a prezentat rezultatele examinării cercetărilor biblioteconomice, realizate, în special, de practicienii din bibliotecii, și publicate în perioada 1998-2002. Câțiva ani mai târziu, aceste date analitice au fost actualizate și publicate într-un studiu de Charles R. Hildreth și Selena Aytac, care le-au permis să descopere și să documenteze statu-quo-ul cercetărilor biblioteconomice publicate în anul 2007 [175].

Cunoscutul cercetător și profesor universitar Ion Stoica susține că în domeniile infodocumentare „nevoia de cercetare științifică s-a conturat timid, traversând la început mai mult zonele istorice și descriptive pentru a se orienta cu îndrăzneală în anii din urmă către uriașele întinderi și profunzimi insuficient explorate ale universului informației” [349, p. 7]. Însă societatea cunoașterii nu se poate dezvolta doar prin „extrapolare și improvizație, iar profesiile informației nu pot rămâne la nivelul empirismului apostolic” [349, p. 7].

James G. Neal a declarat că „Biblioteconomia este o profesie informațională „săracă informațional” [266, p. 1]. Deciziile, de regulă, nu se

---

¹ *Annals of library and information studies* este o revistă științifică trimestrială în domeniul biblioteconomiei și științei informării care publică lucrări originale, rapoarte ale cercetărilor științifice, comentarii, comunicări succinte. Revista a fost inițiată în 1954 ca un anuar în biblioteconomie, primul editor al revistei fiind dr. S.R. Ranganathan.

bazează pe datele investigațiilor bine concepute. Cercetările sunt insuficient comunicate, înțelese și aplicate. Dar asta nu înseamnă că nu a existat un număr substanțial de cercetări bune legate de bibliotecă. În plus, cei mai mulți observatori par a fi de părerea că cercetările legate de bibliotecă, din ultima perioadă, arătat o îmbunătățire în ceea ce privește rigurozitatea, rafinamentul și încorporarea metodelor multiple și analiza statistică. Cu toate acestea, ei, de asemenea, sunt de acord că este loc pentru îmbunătățiri.

Astfel, încrederea în știință și educație bazată pe realizările sale devine un mecanism pentru îmbunătățirea dezvoltării durabile a bibliotecilor și instituțiilor de informare. Industria are nevoie de specialiști instruiți, cu competențe generale și profesionale, suficiente pentru a efectua cercetări pentru a obține cunoștințe adevărate, fiabile și fundamentate, care să permită construirea de modele predictive atât a dezvoltării sale holistice, cât și a dezvoltării anumitor rețele de biblioteci în contextul dinamicii mediului extern și intern.

Această lucrare se adresează specialiștilor practicieni din domeniul biblioteconomiei și științei informării, precum și altor specialiști care desfășoară activități de cercetare. Lucrarea orientează orice bibliotecar care trebuie să citească și să evalueze critic rapoartele de cercetare, precum și să-i asiste pe alții în cercetare. De asemenea, ea este concepută pentru studenții specialităților din domeniul infodocumentar.

Scopul principal al lucrării este de a contribui la formarea competențelor necesare unui bibliotecar în efectuarea riguroasă a unei cercetări. Cu toate acestea, multe dintre metode, tehnici, precum și principiile generale de cercetare sunt relevante pentru cercetarea aplicativă, iar o persoană care realizează o cercetare aplicativă ar trebui să beneficieze din plin din cunoașterea metodelor generale de cercetare. Bibliotecarii care vor dori să evalueze performanța bibliotecii, să realizeze un studiu privind utilizatorii sau serviciile bibliotecii vor trebui să fie în stare să aplice multe dintre principiile și tehnicile tratate în această lucrare pentru a desfășura proiectul său de cercetare.

De asemenea, pentru succesul cercetării este importantă atât dezvoltarea conceptuală a unui studiu, cât și utilizarea tehnicilor specifice de cercetare. Metodele prezentate sunt aplicabile cel mai des în cercetările din științele sociale, dar exemplele și aplicabilitatea prezentate pe tot parcursul lucrării sunt specifice domeniului infodocumentar.

Lucrarea abordează, în primul rând, rolul cercetării în biblioteconomie și știința informării, iar, în al doilea rând, considerăm important a elucida etapele dezvoltării unui studiu de cercetare. Din acest punct de

vedere, lucrarea se concentrează pe metodele și tehnicile de cercetare, colectare și analiză a rezultatelor cercetării.

Autoarea le mulțumește studenților care au realizat cercetări în cadrul studiilor de licență, masterat și doctorat pentru contribuțiile lor în exemplificarea metodelor de cercetare din lucrare. De asemenea, este recunoscătoare dnei Lidia Kulikovski, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, director-adjunct al Bibliotecii Municipale „B.P.Hasdeu” și dnei Elena Ungureanu, doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar, șefa *Secției Studii și cercetări* a Bibliotecii Municipale „B.P.Hasdeu” pentru ajutorul acordat în pregătirea lucrării.

Nu este simplu să desfășori activități de cercetare riguroase, dar poate fi interesant, curios și util. Sperăm că această carte va ajuta și încuraja bibliotecari și alți specialiști din domeniul biblioteconomiei și științei informării pentru a deveni cercetători mai productivi și mai activi.

PARTEA 1.

INTRODUCERE ÎN PROCESUL DE CERCETARE

1. Câteva motive pentru a face cercetare în Biblioteconomie și Știința Informării

Cercetarea se desfășoară în majoritatea profesiilor. Cercetarea este mai mult decât un set de abilități, ea este o modalitate de gândire cu privire la:

- examinarea critică a diferitor aspecte ale muncii dvs. profesionale cotidiene;
- înțelegerea și formularea principiilor directe care reglementează o anumită procedură;
- dezvoltarea și testarea de noi teorii care contribuie la avansarea practicii și profesiei dvs.

Pe scurt, cercetarea în biblioteconomie și știința informării înseamnă colectarea și analiza datelor originale despre o problemă din domeniul biblioteconomiei și științei informării realizată în instituțiile de învățământ din domeniu sau bibliotecii, în conformitate cu standardele științifice general acceptate [108, p. 57]. Cercetările în această privință includ, în linii mari, investigații, studii, sondaje, lucrări academice la nivel de licență, masterat, doctorat, postdoctorat și cercetări realizate de bibliotecari, personal din sfera informării și documentării.

Este firesc să puneți la îndoială ceea ce faceți și să examinați sistematic observațiile dvs. pentru a explica și a răspunde cu privire la ceea ce percepeți, în vederea introducerii unor schimbări adecvate, pentru a oferi un serviciu profesional mai eficient sau a crea un produs relevant necesităților utilizatorilor.

Să examinăm un caz din domeniul infodocumentar. Să presupunem că lucrați într-o bibliotecă publică sau privată. Sunteți prestatori de servicii de bază sau puteți fi, inclusiv, un furnizor de servicii contra plată. S-ar putea să activați într-o bibliotecă națională, bibliotecă publică teritorială, bibliotecă dintr-o instituții de învățământ sau bibliotecă specializată. Puteți fi un bibliotecar, manager de diferit nivel din cadrul bibliotecii, metodist sau puteți activa în orice structură organizațională

a bibliotecii: achiziție, catalogare, relații cu publicul, bibliografie, centrul de formare profesională, centrul multimedia etc. În oricare dintre aceste poziții, pot apărea în mintea dvs. câteva dintre următoarele întrebări sau cineva vă poate cere răspunsurile:

- Cât de mulți utilizatori pot veni în fiecare zi?
- Care sunt unele dintre cele mai frecvente motivații pentru lectură în rândul utilizatorilor bibliotecii?
- Care sunt cauzele că potențialii utilizatori din comunitate nu utilizează serviciile bibliotecii?
- Care sunt nevoile de informare ale comunității?
- Ce nevoii ale comunității pot fi satisfăcute prin serviciile bibliotecii?
- Care sunt beneficiile programelor sau proiectelor lansate de bibliotecă pentru comunitate?
- Cum puteți demonstra eficiența serviciului sau produsului informațional al bibliotecii?
- De ce unii oameni folosesc serviciul sau produsul informațional al bibliotecii, în timp ce alții nu?
- Ce cred oamenii despre serviciul oferit de bibliotecă sau produsul informațional al bibliotecii?
- Cât de mulțumiți sunt utilizatorii de serviciul sau produsul informațional al bibliotecii?
- Cât de eficient este serviciul oferit de bibliotecă?
- Cum poate fi îmbunătățit serviciul sau produsul informațional al bibliotecii?

Puteți adăuga multe alte întrebări la această listă. Uneori este posibil să ignorați aceste întrebări din cauza nivelului sau sectorului la care lucrați, alteleori puteți face eforturi pentru a găsi răspunsuri din proprie inițiativă sau, uneori, vi se poate cere să obțineți răspunsuri pentru o administrare eficientă, raportare și planificare.

Să examinăm un alt exemplu: sunteți angajat al unui departament de marketing din cadrul instituției infodocumentare (bibliotecă, editură etc.) sau al unui departament responsabil de această activitate. Tipurile de întrebări și nevoia de a găsi răspunsuri la acestea vor varia în funcție de nivelul la care lucrați în organizație/instituție. S-ar putea să doriți doar să aflați fluctuația lunară a vânzărilor unui anumit produs (de ex., cărți) sau să vi se ceară să dezvoltați un plan strategic de cercetare și dezvoltare pentru a concura pentru o parte mai mare a pieței pentru produsele sau serviciile oferite de compania/instituția dvs. Lista de întrebări care ar putea să vă vină în minte ar putea fi fără sfârșit. De exemplu:

- Care este cea mai bună strategie pentru a promova un anumit produs sau serviciu?
- Care este efectul unei anumite campanii de publicitate privind acest produs sau serviciu?
- Cât de mulțumiți sunt utilizatorii/consumatorii de acest produs sau serviciu?
- Cât de mult sunt utilizatorii/consumatorii dispuși să plătească pentru un produs sau serviciu, în cazul serviciilor contra plată?
- Ce le place sau le displace utilizatorilor/consumatorii cu privire la acest produs sau serviciu?
- De ce competențe speciale au nevoie angajații instituției infodocumentare pentru a promova utilizarea acestui produs sau serviciu?

În calitate de administrator sau manager al unei instituții infodocumentare, vă pot veni în minte întrebări legate de eficiența și eficacitatea unui serviciu. De exemplu:

- Cât de mulți utilizatori vin la biblioteca în care activați?
- Care sunt caracteristicile socio-economico-demografice ale utilizatorilor bibliotecii?
- Câte cereri de referință poate satisface eficient într-o zi un bibliotecar?
- De ce unii oameni folosesc serviciul, în timp ce alții nu?
- Cât de eficient este serviciul sau produsul informațional?
- Care sunt cele mai frecvente nevoi ale utilizatorilor care vin la această bibliotecă?
- Care sunt punctele forte și punctele slabe ale serviciului?
- Cât de mulțumiți sunt utilizatorii privind serviciul sau produsul informațional?
- Este oare practica noastră, în particular, adaptată pentru a asigura cea mai eficientă administrare?
- Suntem la standardul stabilit de instituții similare?
- Cum poate fi îmbunătățit acest serviciu pentru utilizatorii bibliotecii?

Aceste întrebări sunt fundamentale, iar succesul activității dvs. depinde mult mai mult de cum răspundem la aceste întrebări decât de succesul administrării dvs. [49, p. 356].

În calitate de profesionist din domeniul infodocumentar, ați putea fi interesat în a găsi răspunsuri la întrebări teoretice, cum ar fi:

- Care este cea mai eficientă intervenție pentru o anumită problemă?
- Care sunt cauzele X sau care sunt efectele Y?
- Care este relația dintre două fenomene?

- Cum pot verifica validitatea chestionarului meu?
- Care este cel mai bun mod de a afla atitudinea comunității față de o problemă?
- Care este cel mai bun mod de a afla eficiența unui anumit serviciu?
- Cum pot selecta un eșantion imparțial?
- Care este cel mai bun mod de a afla despre nivelul de satisfacție al utilizatorilor cu privire la produsul informațional al bibliotecii?

Actualmente, nu vă puteți permite să ignorați utilizatorii/consumatorii unui serviciu. Utilizatorii au dreptul să pună întrebări cu privire la calitatea și eficacitatea serviciului pe care îl primesc și dvs., ca prestatori de servicii, aveți obligația de a răspunde la întrebările adresate. Unele dintre întrebările pe care le poate cere un utilizator sunt:

- Cât de eficient este serviciul pe care l-am primit?
- Cât de bine sunt instruiți furnizorii de servicii (de ex., educaționale)?

Cele mai multe profesii care se află în industria de servicii umane ar trebui să răspundă la întrebările similare celor de mai sus și dvs. ca furnizor de servicii infodocumentare trebuie să fiți bine pregătiți să răspundeți la aceste întrebări. Cercetarea este una dintre modalitățile de a vă ajuta să răspundeți la astfel de întrebări în mod obiectiv.

Integrarea rezultatelor din cercetare în practica profesională a devenit o experiență importantă a diverselor domenii, inclusiv pentru biblioteconomie. Practica bazată pe dovezi (*Evidence-based practice, EBP*) are drept concept fundamental ideea că „practica ar trebui să se bazeze pe cercetări actuale, valide și de încredere, iar unul din obiectivele acestui proces este îmbunătățirea calității serviciilor oferite în domeniul în care este practicat” [231, p. 100].

EBP devine rapid o normă de prestare a serviciilor în rândul multor profesii. Deși originea sa este creditată în practica medicală, dar în ultimii ani tot mai multe domenii și profesii au adoptat metodele EBP. Acum practica bazată pe dovezi este promovată ca o metodă acceptabilă și științifică pentru formularea politicilor și evaluarea practicilor. (Pentru detalii consultați Capitolul 9.)

Cercetarea este una dintre modalitățile de a obține informații corecte, solide și fiabile despre eficiența intervențiilor dvs., oferindu-vă astfel dovezi ale eficacității acesteia. În calitate de furnizori de servicii și profesioniști, folosiți tehnici și proceduri elaborate, metodologii de cercetare pentru a consolida, îmbunătăți, dezvolta, perfecționa și promova practicile din domeniul infodocumentar pentru a servi mai bine utilizatorii dvs.

Deoarece mediul infodocumentar devine din ce în ce mai complex și formele de transmitere a informațiilor sunt din ce în ce mai diverse, pare evident că domeniul biblioteconomiei și științei informării va avea nevoie de înțelegerea tot mai profundă a informațiilor și a utilizărilor acestora, ceea ce poate oferi cercetarea științifică. Din fericire, un număr tot mai mare de oameni este implicat în studiul bibliotecilor și serviciilor de informare, care sunt instruiți să înțeleagă și să realizeze o cercetare. De asemenea, există o conștientizare din ce în ce mai mare a practicienilor despre valoarea cercetării pentru instituția în care activează și pentru evaluarea impactului activității bibliotecii în comunitate.

Numărul din noiembrie 1980 al revistei *Journal of the American Society for Information Science* a prezentat articolul lui Laurence Heilprin *The library community at a technological and philosophical crossroads: Necessary and sufficient conditions for survival*, în care a analizat condițiile necesare și suficiente pentru supraviețuirea bibliotecii la o răscruce tehnologică și filosofică. Autorul a explicat următoarele două condiții de supraviețuire astfel: „Pentru a obține controlul asupra propriului destin, comunitatea bibliotecarilor trebuie să țină nivelul educațional al membrilor săi la zi; în plus, este necesar să se efectueze cercetări, care în sine creează și mențin leadershipul în domeniul respectiv” [171, p. 392]. Laurence Heilprin consideră că, dacă nu se efectuează cercetări adecvate și suficiente, comunitatea bibliotecarilor nu se va putea transforma, ci va fi absorbită de alte grupuri care vor prelua funcția de informare a societății. Provocarea este clară: legătura dintre cercetare și domeniul infodocumentar trebuie schimbată de la una incomodă la una fermă. Astfel, bibliotecarii trebuie să acorde atenție mai multor factori: numeroaselor semnificații ale cuvântului *cercetare* și diferitor moduri în care fiecare tip de cercetare afectează biblioteconomia și știința informării; programelor educaționale care dezvoltă capacitatea de a înțelege și de a efectua cercetări științifice; publicațiilor și programărilor care discută despre cercetări în curs de desfășurare și difuzează rezultatele finale ale cercetărilor; creșterea disponibilității finanțării; și, în sfârșit, încorporarea unei perspective de cercetare în modul în care bibliotecarii gândesc ce fac [108, p. 60].

Rezumat

Pe parcursul activității lor, specialiștii din domeniul infodocumentar își pun diverse întrebări cu privire la serviciile prestate, produsele informaționale create, competențele profesionale, comportamentul și nevoile informaționale ale utilizatorilor ș.a. Cercetarea este una dintre

modalități care poate ajuta să găsiți răspunsuri obiective la aceste și la multe alte întrebări.

Exerciții practice

- Identificați 5-10 subiecte din activitatea dvs. care necesită soluționare.
- Discutați cu privire la căile de soluționare a problemelor identificate.

Lecturi suplimentare

1. STOICA, Ion. *Numai cercetarea salvează*. Constanța: Ex Pronto, 2013. ISBN 978-606-598-240-6.
2. STOICA, Ion. *Sensul schimbării în universul infodocumentar*. Constanța: Ex Pronto, 2009. ISBN 978-973-644-862-1.
3. STOICA, Ion. *Structuri și relații informaționale în dezvoltarea învățământului și cercetării românești*. București: Alternative, 1997. ISBN 973-9216-29-3.

2. Procesul de cercetare științifică

Definirea cercetării științifice

Există câteva modalități de a obține răspunsuri la întrebările dvs. profesionale. Aceste metode variază de la cele destul de informale, până la cele strict științifice. Cercetarea este una dintre modalitățile de a găsi răspunsuri la întrebările dvs. Când spuneți că efectuați un studiu de cercetare pentru a găsi răspunsuri la o întrebare, înseamnă că procesul care se aplică:

- se desfășoară în cadrul unui set de filosofii;
- utilizează procedurile, metodele și tehnicile care au fost testate pentru valabilitatea și fiabilitatea acestora;
- este conceput să fie obiectiv și imparțial.

Cercetători începători trebuie să înțeleagă că cercetarea nu este doar complexă, tehnică, bazată pe statistici și computere. Aceasta poate fi o activitate foarte simplă, menită să ofere răspunsuri la întrebări foarte simple legate de activitățile de zi cu zi. Pe de altă parte, cercetarea poate fi de asemenea folosită pentru a formula teorii sau legi complexe care guvernează viața societății. Diferența dintre activitatea de cercetare și non-cercetare este în modul în care găsim răspunsuri la întrebările noastre legate de această activitate. Pentru ca un proces să fie numit

cercetare, este important să îndeplinească anumite cerințe și să aibă anumite caracteristici.

Pentru a identifica aceste cerințe și caracteristici, să examinăm câteva definiții ale cercetării.

Dicționarul explicativ al limbii române caracterizează cercetarea ca o „Investigație originală în scopul dobândirii de noi cunoștințe științifice sau tehnologice” [102]. *Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova* oferă următoarea definiție acestui termen „activitate de cercetare fundamentală, cercetare aplicativă și de dezvoltare experimentală luate în ansamblu” [80].

Cercetarea și știința sunt interdependente. La fel cum nu putem realiza cercetări fără aplicarea regulilor, metodelor științifice, în egală măsură un poate exista și știință fără cercetare. Totuși, în unele cazuri, termenul *cercetare științifică* este aplicat chiar și atunci când: sunt colectate fapte și informații fără formularea scopului urmărit; sunt colectate fapte și informații fără interpretarea lor ulterioară; sunt supraevaluate unele informații sau idei [124, p. 27]. Însă cercetarea științifică nu se reduce doar la documentarea resurselor informaționale sau chestionarea respondenților. Colectarea datelor este o componentă importantă a procesului de cercetare și, dacă ea se efectuează episodic, fără un scop bine determinat, activitatea respectivă nu poate fi considerată cercetare științifică. De asemenea, dacă în studiu sau în raportul de cercetare nu sunt evidențiate tendințele pozitive sau negative ale proceselor sau fenomenelor din domeniu, nu sunt propuse recomandări de soluționare ale problemelor, această activitate nu poate fi considerată cercetare științifică.

Dat fiind faptul că sunt mai multe tipuri de cercetare, există o diversitate de definiții privind cercetarea științifică. Analizând o serie de lucrări privind metodologia cercetării științifice am identificat o serie de definiții care sunt încă de mare aplicabilitate. Astfel, definiția propusă de William Ian Beveridge la începutul secolului poate fi de actualitate în explicarea termenului *cercetare științifică*: „una dintre acele activități extrem de complexe și de subtile care de obicei rămân neformulate în mod explicit în mințile celor care le practică” [38, p. 8]. În viziunea lui Ranjit Kumar cercetarea este „o cale pentru a găsi răspuns la întrebări” [209, p. 6]. Având în vedere cercetarea în sens general, *Merriam-Webster Online Dictionary* o definește ca „investigație de studiere sau de examinare; în special: investigarea sau experimentarea vizează descoperirea și interpretarea faptelor, revizuirea teoriilor acceptate sau legilor în lumina noilor fapte, sau aplicații practice ale acestor teorii, sau legi noi sau

revizuite” [247]. Tyrus Hillway, în lucrarea *Introduction to Research*, cu privire la metodele de cercetare, definește cercetarea ca „o metodă de studiu prin care, pe baza unei investigații conștiincioase și exhaustive a tuturor dovezilor verificabile, legate de problema definită, găsim soluții pentru această problemă” [83, p. 3]. George J. Mouly a declarat că „cercetarea este cel mai bine înțeleasă ca fiind procesul de a găsi soluții fiabile la probleme prin colectarea, analiza și interpretarea planificată și sistematică a datelor” [83, p. 3].

Cambridge Dictionary Online definește cercetarea ca fiind un „studiu detaliat al unui subiect pentru a descoperi informații sau pentru a obține o nouă înțelegere a acestora” [366]. O definiție concisă a cercetării în domeniul biblioteconomiei și științei informării este dificil de abordat, având în vedere câmpul larg al domeniului. De exemplu, Thomas Shaughnessy consideră că cercetarea în biblioteconomie și știința informării se desfășoară „pentru a rezolva problemele profesionale, a dezvolta instrumente și metode de analiză privind organizarea, serviciile și comportamentul, pentru a determina costurile și beneficiile serviciilor noastre și, cel mai important, pentru a stabili sau dezvolta un corp de teorie pe care să ne bazăm practica” [83, p. 7].

Dicționarul Online de Biblioteconomie și Știința Informării (*Online Dictionary for Library and Information Science*) caracterizează cercetările realizate de biblioteci ca „studiere sistematică și investigare a unui aspect al biblioteconomiei și științei informării, în care concluziile se bazează pe analiza statistică a datelor colectate în conformitate cu un proiect și o metodologie de cercetare prestabilită” [305]. O astfel de cercetare ajută la „extinderea bazei teoretice a biblioteconomiei și științei informării și oferă, de asemenea, date necesare pentru o administrare eficientă a deciziilor și rezolvarea problemelor” [305].

Este absolut necesar ca bibliotecarii și bibliotecile de toate tipurile să dezvolte și să desfășoare programe sistematice de cercetare și dezvoltare. Studenții, profesioniștii și specialiștii practicieni din domeniul biblioteconomiei și științei informării trebuie să fie capabili „să citească, să înțeleagă și să valorifice literatura de specialitate din biblioteconomie și știința informării” [94, p. 163]. În același timp, ei trebuie să știe „nu doar cum să recunoască o cercetare bună atunci când o găsesc, ci și să o identifice în contextul său cultural” [94, p. 163]. Angajamentul pentru înțelegerea și aplicarea cercetării este esențial și în cazul în care domeniul va continua să avanseze.

Care sunt obiectivele cercetării științifice?

1. Obiectivele principale ale cercetării sunt:

2. a descoperi fapte noi;
3. a verifica și testa fapte importante;
4. a analiza un eveniment, un proces sau un fenomen care să identifice relația cauză-efect;
5. a dezvolta noi instrumente, concepte și teorii științifice pentru rezolvarea și înțelegerea problemelor științifice și non-științifice;
6. a găsi soluții pentru probleme științifice, non-științifice și sociale;
7. a depăși sau a rezolva problemele care apar în viața noastră de zi cu zi.

Ce îi motivează pe oamenii să facă cercetare?

Aceasta este o întrebare foarte importantă. Posibil că nicio persoană nu ar dori să facă cercetare decât dacă există niște factori motivaționali. Iată câteva dintre aceste motive:

1. pentru a obține un grad științific, împreună cu beneficiile care le oferă acesta, precum o angajare mai bună în câmpul muncii, promovare în carieră etc.
2. pentru a obține o diplomă ce confirmă un grad științific și apoi a obține o funcție științifico-didactică la o instituție de învățământ sau a deveni cercetător într-o instituție de cercetare;
3. pentru a obține o poziție de cercetare în instituții de cercetare din străinătate;
4. pentru a soluționa problemele nerezolvate și provocatoare;
5. pentru a trăi bucuria și satisfacția pe care le oferă munca creativă;
6. pentru a obține respectabilitate;
7. pentru a obține recunoașterea;
8. din curiozitatea de a afla faptele necunoscute ale unui eveniment;
9. din curiozitatea de a găsi lucruri noi,
10. pentru a servi societatea prin rezolvarea problemelor sociale.

Ce nu este cercetare științifică?

Mai sus a fost analizată definiția cercetării. Ca să înțelegem mai bine ce este cercetarea, e cazul să ne întrebăm ce nu este cercetarea științifică [216, pp. 1-2].

a) Cercetarea nu este doar colectare de informații

Un exemplu tipic ar fi un student care susține că a mers la bibliotecă pentru a face cercetare și a învățat multe despre securitatea informațională. Acestui student i s-a sugerat că cercetare înseamnă a merge la bibliotecă pentru a obține informații sau pentru a vedea câteva fapte privind subiectul respectiv. În urma vizitei la bibliotecă pot fi descoperite informații, pot fi acumulate abilități sau competențe privind securitatea informațiilor, dar cu siguranță aceasta nu este cercetare.

b) Cercetarea nu este un simplu transfer al faptelor dintr-un loc în altul

Cercetarea nu prevede identificarea sau transferul informațiilor dintr-o sursă în alta. O astfel de activitate, desigur, poate fi numită descoperire de fapte sau transferare de fapte, dar lipsește esența cercetării și interpretarea datelor.

c) Cercetarea nu se limitează doar la informație

Căutarea, regăsirea informațiilor fie în înregistrările personale, fie în resursele bibliotecii publice sau universitare, nu este cercetare. Este un exercițiu de autocunoaștere.

d) Cercetarea nu este o lozincă folosită pentru a atrage atenția

Cercetarea nu este branding sau „lozincă” pentru a atrage atenția publicului asupra anumitor produse sau servicii. De exemplu, o companie care folosește expresia „datorită cercetării noastre am creat acest produs de înaltă calitate”, demonstrează pur și simplu utilizarea inteligentă a unui cuvânt-cheie.

Caracteristicile cercetării științifice

Cercetarea este o procedură prin care încercăm să investigăm sistematic și cu sprijinul unui fapt demonstrabil. Aceasta va contribui în cele din urmă să găsim răspunsul la o întrebare sau să rezolvăm o problemă. Cercetarea are opt caracteristici distincte (Figura 1):

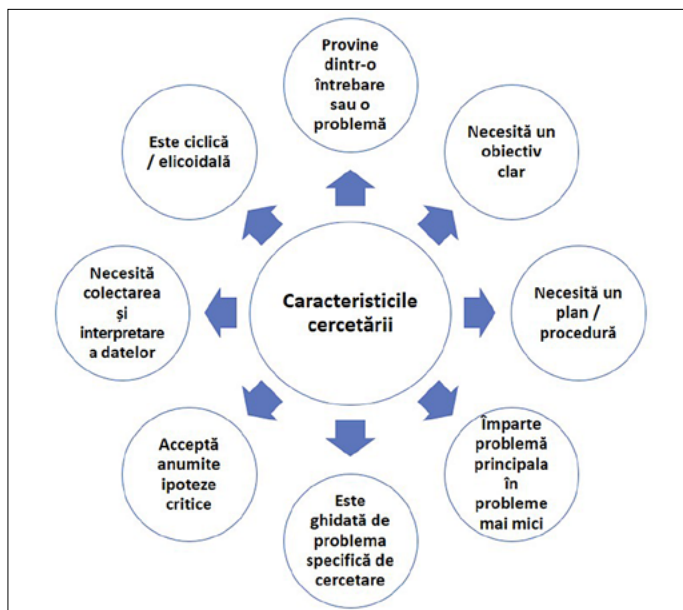

Fig. 1. Caracteristicile cercetării

- Cercetarea începe de la o întrebare sau o problemă în mintea cercetătorului;
- Cercetarea necesită un obiectiv clar;
- Cercetarea necesită un plan sau o procedură specifică;
- De obicei, cercetarea împarte principala problemă în subproblemele care sunt mai ușor de gestionat;
- Cercetarea este ghidată de problema specifică de cercetare, întrebări sau ipoteze;
- Cercetarea admite anumite ipoteze critice;
- Cercetarea necesită colectarea și interpretarea datelor pentru a rezolva problema care a inițiat investigația;
- Cercetarea este, prin natura sa, ciclică sau mai exact elicoidală.

Tipuri de cercetare

Există cel puțin două tipuri principale de cercetare: fundamentală și aplicativă.

Cercetarea fundamentală este o „activitate care are drept scop dobândirea de noi cunoștințe, formularea și verificarea a noi ipoteze și teorii într-un domeniu al științei” [80]. Cercetarea fundamentală este, de asemenea, menționată ca fiind una de bază, pură sau teoretică, care, în primul rând, urmărește generarea de noi cunoștințe și este în mod indirect implicată de modul în care aceste cunoștințe vor fi aplicate pentru soluționarea problemelor specifice, practice sau reale. Această cercetare urmărește descoperirea teoriilor și legilor ce guvernează fenomenele naturii sau sociale și care se realizează cu prioritate în cercetarea academică și din învățământul superior. După cum a declarat Brian Campbell Vickery, cercetarea științifică se referă la elucidarea conceptelor și relațiilor acestora, ipotezelor și teoriilor și ele nu sunt în mod obligatoriu direct legate de problemele practice [375, p. 154].

Al doilea tip principal este cercetarea aplicativă care se referă la o varietate de tehnici de investigație specifice, cum ar fi sisteme de analiză și cercetare operațională. Cercetarea aplicativă este o „activitate care are drept scop acumularea și utilizarea cunoștințelor noi pentru soluționarea unor probleme practice, pentru crearea de noi produse, tehnologii și servicii sau pentru îmbunătățirea lor” [80]. Spre deosebire de cea fundamentală, cercetarea aplicativă pune accentul pe rezolvarea problemelor specifice în situații reale. Ea urmărește elaborarea unor tehnici sau tehnologii noi și care se realizează în institutele și laboratoarele de investigații științifice; ea are un scop practic, în care eficiența economică joacă un rol preponderent. Marea majoritate a studiilor legate de bibliotecă sunt

investigații aplicative care se axează pe diverse probleme practice, de la evaluarea colecțiilor bibliotecii până la analiza sistemelor automatizate de bibliotecă. Cercetarea fundamentală și cea aplicativă au tendința de a fi realizate în mod izolat una de cealaltă. Cercetarea fundamentală deseori conduce la aplicații practice, în timp ce investigațiile aplicative, frecvent, servesc drept fundament pentru cercetare teoretică ulterioară. Atât cercetarea fundamentală, cât și cea aplicativă sunt orientate spre descoperirea adevărului științific și ambele sunt practice, în sensul că ele conduc la rezolvarea problemelor societății. În acest sens, Ioan Mărginean atrăgea atenția că în investigația științifică cercetătorul utilizează, în primul rând, elemente teoretice [237, p. 55], inclusiv în cercetarea aplicativă.

În științele socioumane se întâlnesc și alte dihotomii, însă una care se discută cu o frecvență mare este cea dintre cercetările de tip cantitativ și cele de tip calitativ. Metodele de cercetare cantitativă implică o abordare care se bazează pe cuantificarea unor concepte, acolo unde este posibil, în scop de măsurare și evaluare. Cercetarea cantitativă „presupune culegerea unor date în formă numerică în vederea analizei cantitative” [103, p. 87]. Metodele de cercetare calitativă se concentrează pe observarea evenimentelor din perspectiva celor implicați și încearcă să înțeleagă de ce persoanele se comportă într-un anumit mod. Cercetarea calitativă investighează aspectele vieții sociale care nu sunt verificabile printr-o măsurare cantitativă, [...] ea folosește o gamă de metode, focalizându-se pe sensurile și interpretarea fenomenelor și proceselor sociale în contextele particulare în care apar” [103, p. 86]. Unele proiecte de cercetare utilizează atât metode cantitative, precum și metode calitative de cercetare pentru a studia și a raporta comportamentele și evenimentele. (Pentru detalii consultați Capitolul 11.)

De asemenea, cercetarea științifică este clasificată și din alte perspective, Astfel, Ranjut Kumar clasifică cercetarea din trei perspective [209, p. 8] (Figura 2):

- Aplicarea rezultatelor de cercetare;
- Obiectivele cercetării;
- Modul de cercetare utilizat pentru realizarea studiului.

Astfel, o cercetare poate fi clasificată din punctul de vedere al „aplicării”, de asemenea, ea poate fi clasificată din perspectiva „obiectivelor” și a „modului de cercetare” utilizat. De exemplu, un proiect de cercetare poate fi clasificat ca cercetare fundamentală sau aplicativă (din perspectiva aplicării), ca descriptivă, corelațională, explicativă sau exploratorie (din perspectiva obiectivelor) și calitativă sau cantitativă (din perspectiva modului de cercetare angajat).

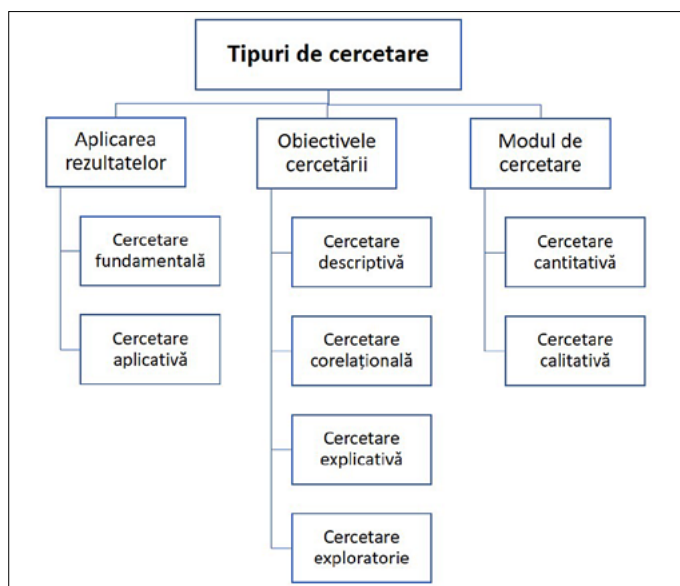

Fig. 2. Tipuri de cercetare

Sursa: KUMAR, Ranji [209, p. 9].

Prin urmare, dacă examinați o investigație științifică din perspectiva obiectivelor sale, un studiu de cercetare poate fi clasificat ca descriptiv, corelațional, explicativ sau exploratoriu.

Un *studiu descriptiv* încearcă să descrie sistematic o situație, o problemă, un fenomen, un serviciu, un program sau oferă informații despre atitudinile față de o problemă. De exemplu, poate încerca să descrie tipurile de servicii oferite de o bibliotecă, structura organizațional-funcțională sau administrativă a unei instituții infodocumentare, nevoile de informare / de lectură ale unei comunități sau atitudinea angajaților față de conducere. Scopul principal al acestor studii este de a descrie ce este predominant în legătură cu problema studiată.

Scopul *cercetării corelaționale* constă în a stabili măsura în care două sau mai multe variabile sunt legate între ele. Studiul corelațional prevede a descoperi sau a stabili existența unei relații, asocieri sau interdependențe între două sau mai multe aspecte ale unei situații. De exemplu: Care este impactul unei campanii de promovare asupra utilizării unui serviciu al bibliotecii? Care este relația dintre sentimentul de autoeficacitate a bibliotecarului și calitatea sa profesională? Care este relația dintre tehnologie și lectură? Care este relația dintre competențele profesionale ale bibliotecarului și calitatea prestării serviciilor infodocumentare? Care este efectul unui curs de cultură a informației asupra rezultatelor educaționale? Aceste studii examinează dacă există o relație între două

sau mai multe aspecte ale unei situații sau fenomen și, prin urmare, se numesc studii corelaționale.

Cercetarea explicativă încearcă să clarifice de ce și cum există o relație între două aspecte ale unei situații sau ale unui fenomen, ea verifică relațiile dintre fenomene. Acest tip de cercetare încearcă să explice, de exemplu, de ce o scădere a frecvențelor în bibliotecă este urmată de o scădere a lecturii; sau modul în care nivelul culturii informației influențează nivelul de performanță academică al copiilor.

Cercetarea exploratorie reprezintă un studiu inițial, cu diferite nivele de complexitate, menit să clarifice, să definească și să identifice aspectele de baza ale unei teme sau probleme. Acest studiu este realizat cu scopul fie de a explora un domeniu puțin cunoscut, fie de a investiga posibilitățile de a efectua o anumită cercetare. Atunci când se efectuează un studiu pentru a determina fezabilitatea acestuia, el se mai numește și studiu de fezabilitate sau studiu pilot. Acesta este, de obicei, efectuat atunci când un cercetător dorește să exploreze domenii despre care este cunoscut foarte puțin sau deloc. Un studiu la scară mică este efectuat pentru a decide dacă merită efectuată o investigație detaliată. Pe baza evaluării realizate în timpul studiului explorator, se poate realiza un studiu complet. Studii exploratorii sunt de asemenea efectuate pentru a dezvolta, perfecționa și/sau testa instrumentele și procedurile de măsurare.

Cercetarea ca proces

Înțelegerea procesului de cercetare este un pas important spre executarea unor cercetări aprofundate. O înțelegere mai profundă a procesului de cercetare vă va ajuta să identificați caracteristicile similare, precum și varietatea de obiective și abordări ale unor studii.

Cercetarea poate fi văzută ca o serie de activități conexe. Ea începe de obicei cu identificarea unei probleme urmată de formularea de întrebări sau obiective ale cercetării. Pornind de la aceasta, cercetătorul stabilește cum să răspundă cel mai bine la aceste întrebări și deci decide ce informații să colecteze, cum vor fi colectate și cum vor fi analizate pentru a răspunde la întrebarea formulată în studiu.

În procesul investigației, o întrebare de cercetare se transformă într-o ipoteză; prin colectarea datelor pentru a răspunde la o întrebare majoră, rezultă confirmarea sau infirmarea ipotezei. Aceasta creează noi cunoștințe. Atât procesul, cât și rezultatele investigației științifice trebuie să îndeplinească anumite standarde. În publicațiile consacrate metodologiei cercetării sociale se examinează mai multe modele ale procesului de cercetare [224]. Autorii identifică 6-12 etape ale procesului de

cercetare, importantă este însă respectarea cu rigoare a logicii generale de desfășurare a investigației științifice, astfel încât să nu se omită niciunul din demersurile care ar putea să afecteze calitatea analizei întreprinse [65, p. 18].

Un proces de cercetare științifică parcurge următoarele etape, acceptate de majoritatea comunității științifice, care necesită anumite abilități de la un cercetător:

1. alegerea domeniului, a temei și formularea problemei de cercetare;
2. documentarea și elaborarea sintezei documentare;
3. formularea scopului, obiectivelor, întrebărilor de cercetare și dezvoltarea ipotezelor;
4. elaborarea designului cercetării;
5. colectarea datelor;
6. analiza și interpretarea datelor;
7. formularea concluziilor și raportarea rezultatelor.

Figura 3 prezintă aceste șapte etape ca un proces ciclic sau flux circular. Conceptul de flux circular este utilizat, deoarece concluziile obținute din studii de cercetare pot genera noi idei și cunoștințe care pot conduce la investigarea ulterioară. Astfel, există o legătură discretă între concluzii și raportare, și definirea unor probleme noi de cercetare. Observați, de asemenea, că cercetătorul este în centrul procesului.

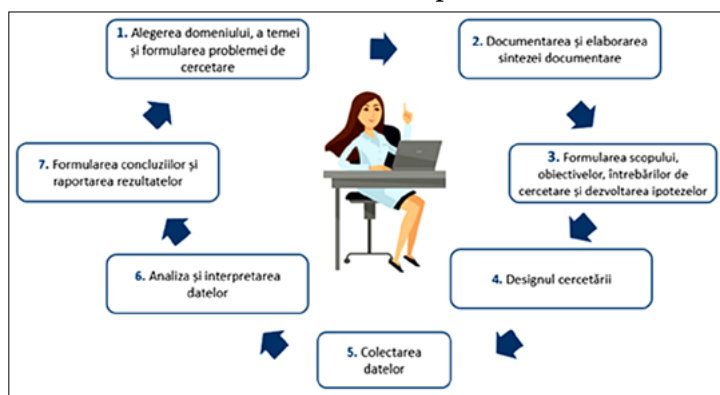

Fig. 3. Etapele procesului de cercetare științifică

În prima etapă are loc *alegerea domeniului, a temei și formularea problemei de cercetare*. Se estimează că ați selectat domeniul și tema de cercetare reieșind din interesele profesionale și/sau personale. Importanța acestei prime etape în procesul de cercetare este adesea subestimată de mulți studenți și tineri cercetători. Dacă găsiți un domeniu sau temă și o problemă de cercetare care este cu adevărat interesantă pentru dvs. sau importantă pentru instituția dvs., este sigur că întregul proces

de redactare a proiectului de cercetare va fi mult mai ușor. Prin urmare, nu este niciodată prea devreme să începeți să vă gândiți la domeniu și la tema de cercetare. Nu este niciodată târziu să renunțați la sau să schimbați o temă care nu vă interesează cu adevărat.

Trebuie să menționăm că riscul alegerii unei teme necorespunzătoare este foarte mare, mai ales pentru cercetătorii neexperimentați. Aceasta se întâmplă din cauza că [124, p. 38]:

- se supraestimează posibilitățile proprii, consecință fiind alegerea temelor care necesită timp îndelungat pentru cercetare, mari eforturi pentru documentare și culegerea datelor, ce conduce la neîncadrarea în timpul planificat pentru cercetare;
- se supraestimează importanța unor teme care, în realitate, sunt minore și nu prezintă importanță ca subiect de cercetare, pentru domeniu sau pentru instituție;
- se subestimează posibilitățile personale care îi determină pe unii cercetători să abordeze subiecte de cercetare facile, care conduc la rezultate ne semnificative.

Astfel, în alegerea temei este important să consultăm coordonatorul științific sau managerul superior, să analizăm tendințele în cercetarea din domeniul biblioteconomiei și științei informării, precum și necesitățile instituției infodocumentare.

Odată ce domeniul și tema de cercetare este definită, următorul pas este revizuirea dovezilor de cercetare existente în *etapa documentării și elaborării sintezei documentare*. În acest scop este necesar a studia resursele științifice disponibile legate de problema cercetării. De exemplu, este posibil ca cercetarea anterioară să fi făcut deja o claritate privind o problemă. Cercetătorul ia în considerare cât de utile sunt cercetările anterioare care există. Dacă anterior a fost investigată aceeași problemă? Cum a fost soluționată problema de cercetare? Ce aspecte ale problemei au rămas nesoluționate? În scopul documentării asupra problemei de cercetare cercetătorul trebuie să consulte diverse surse: tipărite și electronice, articole științifice, monografi, enciclopedii, dicționare, manuale, tratate consacrate problemei respective. Rețineți, cu cât mai bogată este bibliografia consultată, cu atât va fi mai bună cercetarea dvs.

Elaborarea sintezei documentare privind studiul științific este o parte fundamentală a procesului de investigație științifică. Cercetătorii încep revizuirea literaturii imediat după ce aleg o temă sau formulează o problemă de cercetare. Trebuie să existe suficiente cunoștințe cu privire la subiectul în care omul de știință intenționează să cerceteze. Deci, el

trebuie să adune informațiile privind studiile anterioare cu privire la subiectul cercetării, precum și cele care sunt în curs de desfășurare.

În cele mai multe cazuri revizuirea literaturii, va determina cât de bune vor fi rezultatele cercetării dvs. Rețineți, o bună sinteză documentară vă va ghida în direcția corectă pentru desfășurarea anchetei dvs.

Formularea scopului, obiectivelor, întrebărilor de cercetare și dezvoltarea ipotezelor este următoarea etapă a procesului de investigație științifică. În această etapă este precizată problema. Ce intenționează să testeze cercetătorul? Care este relația dintre variabile? Alegerea dintre formularea întrebărilor de cercetare și dezvoltarea ipotezelor depinde de abordarea dvs. de cercetare. (Pentru detalii consultați Capitolul 5.)

În funcție de natura problemei de cercetare puteți decide formularea ipotezelor. O lucrare de cercetare efectivă formulează ipotezele în așa fel încât datele colectate să ofere dovezi care confirmă sau infirmă ipotezele. Formularea ipotezelor în cercetare vă va face mai experimentați.

Scopul cercetării, obiectivele sau ipotezele rezultă, de obicei, din mai multe încercări, iar acestea trebuie menționate în capitolul „Metodologia cercetării” al studiului dvs. Înainte de a trece la următoarea etapă, este foarte important ca întrebările și ipotezele de cercetare să fie confirmate de coordonatorul studiului dvs.

După ce cercetătorul a formulat problema, el trebuie să dezvolte *designul cercetării* ca etapă a procesului de investigație științifică. Un design al cercetării este un plan director care specifică metodele și procedurile pentru colectarea și analiza informațiilor necesare. Un proiect de cercetare oferă un cadru sau un plan de acțiune pentru realizarea investigației științifice. Obiectivele studiului determinate în etapa precedentă a cercetării sunt incluse în proiectare pentru a se asigura că informațiile colectate sunt adecvate pentru rezolvarea problemei. De asemenea, cercetătorul trebuie să determine sursele de informații, metodele de colectare a datelor, metodologia de eșantionare, precum și calendarul și costul cercetării, respectiv finanțarea disponibilă pentru realizarea studiului. Designul cercetării poate să prevadă una sau mai multe metode de cercetare, de exemplu, experiment, sondaj, interviu etc., care sunt selectate în funcție de obiectivele studiului. În unele contexte de cercetare, un sondaj poate fi adecvat. În alte cazuri, interviurile sau studiile de caz, sau observațiile pot fi mai potrivite. Metodele de colectare a datelor trebuie selectate pe baza analizei critice a avantajelor și dezavantajelor asociate mai multor metode alternative de colectare a datelor. Designul cercetării oferă de fapt o idee despre cum să desfășurați o investigație științifică folosind o metodologie specifică de cercetare.

Etapa de *colectare a datelor* începe odată ce planul de eșantionare a fost formalizat. Colectarea de date este procesul de culegere a informațiilor. Datele pot fi culese de observatori umani sau intervievatori sau pot fi înregistrate de către mașini, ca în cazul datelor oferite de chestionarea online. Evident, numeroasele tehnici de cercetare implică multe metode de colectare a datelor. Există mai multe modalități corespunzătoare de colectare a datelor, care diferă considerabil în contextul costurilor, al timpului și al altor resurse care sunt la dispoziția cercetătorului. Datele primare pot fi colectate fie prin experiment, fie prin sondaj. Dacă cercetătorul efectuează un experiment, el observă măsurători cantitativi sau date, cu ajutorul cărora examinează adevărul conținut în ipoteza sa.

În această etapă însă sunt frecvente două genuri de situații nedorite: redundanța informației (culegerea unui volum de informații care depășește necesitățile) și insuficiența ei. În primul caz, devine dificilă prelucrarea datelor și se irosește timpul cercetătorului, în cel de-al doilea caz, se operează cu informație incompletă care poate influența negativ calitatea cercetării efectuate.

După ce datele au fost colectate, cercetătorul apelează la *analiza și interpretarea datelor*. Analiza datelor joacă un rol important în realizarea scopului și obiectivelor cercetării. Metodele de analiză a datelor variază în funcție de tipul studiilor: calitative sau cantitative.

În cercetările calitative, folosind interviuri sau focus-grupuri, analiza datelor va implica, pe de o parte, identificarea exemplurilor comune în cadrul răspunsurilor și analiza critică a acestora în vederea atingerii scopurilor și obiectivelor cercetării. Pe de altă parte, analiza datelor pentru studii cantitative implică o analiză critică și o interpretare a cifrelor și a figurilor, precum și încercările de a găsi o justificare pentru manifestarea rezultatelor principale. Comparațiile dintre rezultatele cercetărilor primare cu rezultatele revizuirii literaturii sunt importante pentru ambele tipuri de studii (calitative și cantitative).

Un pas important în procesul de cercetare este de a înțelege informațiile colectate. Un cercetător acumulează adesea o mulțime de date, care trebuie organizate astfel încât să li se poată da un sens practic și substanțial. Cercetătorii încearcă să înțeleagă și să interpreteze datele, astfel încât cifrele să poată fi traduse în cuvinte din care se pot face predicții și proiecții. Din perspectiva comunicării, am putea compara acest proces de analiză, înțelegere și interpretare a datelor cu o conversație între indivizi: fiecare încearcă să înțeleagă sensul mesajului celuilalt [111, p. 11].

Ultima etapă o reprezintă *formularea concluziilor și raportarea rezultatelor*. Concluziile se referă la nivelul de realizare a scopului și

obiectivelor cercetării. În această parte finală a studiului dvs., va trebui să justificați de ce credeți că scopul și obiectivele cercetării au fost atinse. De asemenea, concluziile trebuie să acopere limitele cercetării și sugestiile pentru cercetările viitoare.

În etapa finală a procesului de cercetare este realizat un raport privind rezultatele studiului. În raport este descrisă semnificația studiului, de asemenea, rezultatele obținute în cadrul cercetării dvs. sunt comparate cu rezultatele studiilor anterioare. Această etapă este extrem de importantă, deoarece demonstrează eficiența proiectării și cât de bine a fost realizat designul de cercetare. De fapt, impactul proiectului de cercetare depinde foarte mult de calitatea organizării, sintetizării și prezentării materialului. În general, rapoartele sunt redactate pentru o varietate de audiențe și acest fapt trebuie luat în considerare în pregătirea lor. De obicei, un raport privind rezultatele cercetării este prezentat ca o teză de licență, master, teză de doctorat sau este publicat ca articol într-o revistă sau carte.

Caracteristica procesului de cercetare științifică

Din definițiile privind cercetarea științifică este evident că cercetarea este un proces de colectare, analiză și interpretare a informațiilor pentru a răspunde la întrebări de cercetare. Dar, pentru a se califica drept cercetare, procesul trebuie să aibă anumite caracteristici. Cercetarea trebuie, pe cât e posibil, să fie controlată, riguroasă, sistematică, valabilă, verificabilă, empirică și critică.

Pentru a înțelege aceste caracteristici, vom prezenta o analiză succintă a acestora. Astfel, procesul de cercetare trebuie să aibă următoarele caracteristici:

Procesul de cercetare trebuie controlat – în viața reală există mulți factori care influențează un rezultat. Un eveniment special este rareori rezultatul unei relații „unu la unu”. Unele relații sunt mult mai complexe decât altele. Cele mai multe rezultate sunt o continuare a interacțiunii mai multor relații și factori. Într-un studiu de relații cauză-efect este important să putem stabili legătura între efect (efecte) și cauză (cauze) și viceversa. În cadrul studiului de cauzalitate, stabilirea acestei legături este esențială. Cu toate acestea, în practică, în special în științele sociale, este extrem de dificil, și de multe ori imposibil, de a face această conexiune.

Conceptul de control prevede că în explorarea cauzalității în raport cu două variabile, vă configurați studiul astfel încât să fie minimizezate efectele altor factori care afectează relația. Acest lucru poate fi realizat

într-o mare măsură în științele fizice sau chimice, deoarece majoritatea cercetărilor se fac într-un laborator. În științele sociale însă, acest lucru este extrem de dificil, deoarece cercetarea se desfășoară pe probleme legate de ființele umane care trăiesc în societate, unde astfel de controale sunt imposibile. Prin urmare, în științele sociale, deoarece nu puteți controla factorii externi, încercați să cuantificați impactul acestora.

Procesul de cercetare trebuie să fie riguros – procesul trebuie să fie scrupulos în ceea ce privește asigurarea că procedurile aplicate pentru a găsi răspunsuri la întrebări sunt relevante, adecvate și justificate. Pe de altă parte, gradul de rigoare variază semnificativ în cadrul științelor sociale.

Procesul de cercetare trebuie să fie sistematic – aceasta înseamnă că procedurile adoptate pentru a efectua o investigație urmează o anumită secvență logică. Diferitele etape nu pot fi realizate într-un mod haotic. Procedurile trebuie să urmeze consecutiv.

Procesul de cercetare trebuie să fie valabil și verificabil – aceasta prevede că orice concluzie făcută pe baza constatărilor cercetătorului este corectă și poate fi verificată de oricine.

Procesul de cercetare trebuie să fie empiric – aceasta înseamnă că eventualele concluzii formulate sunt bazate pe dovezi solide, de necontestat, acumulate din informații colectate din experiențele sau viața reală sau ca rezultat al observațiilor.

Procesul de cercetare trebuie să fie critic – controlul critic al procedurilor și al metodelor utilizate este esențial pentru o cercetare. Procesul de investigare trebuie să fie foarte simplu de manevrat și fără neajunsuri. Procesul adoptat și procedurile utilizate trebuie să reziste analizei critice.

Pentru ca un proces să fie numit cercetare, este imperativ ca acesta să aibă caracteristicile menționate mai sus.

Rezumat

Cercetarea științifică este o activitate extrem de complexă. În domeniul biblioteconomiei și științei informării cercetarea științifică se axează pe studierea sistematică și investigarea pe baza unei metodologii de cercetare prestabilite a unui aspect al activității infodocumentare. Este absolut necesar ca diferite tipuri de biblioteci să dezvolte și să desfășoare programe de cercetare științifică.

În domeniul biblioteconomiei și științei informării, ca și în alte domenii de cunoaștere, se identifică diverse tipuri de cercetare științifică în funcție de aplicativitate (fundamentale și aplicative), obiective

(descriptive, corelaționale, explicative sau exploratorii) și modul de cercetare (cantitative și calitative).

Procesul de cercetare parcurge șapte etape care respectă logica generală de desfășurarea a cercetării științifice (alegerea subiectului; documentarea și revizuirea literaturii; elaborarea scopului, obiectivelor, ipotezelor; elaborarea designului cercetării; colectarea datelor; analiza și interpretarea datelor; formularea concluziilor și raportarea rezultatelor).

Exerciții practice

Definiți cercetarea cu propriile cuvinte.

Caracterizați tipurile de cercetare științifică.

Explicați prin ce cercetarea științifică din domeniul biblioteconomiei și științei informării se deosebește de cea din alte domenii ale cunoașterii.

Explicați esența etapelor procesului de cercetare științifică.

Lecturi suplimentare

1. BABBIE, Earl. *Practica cercetării sociale*. Iași: Polirom, 2010, pp. 27-58. ISBN 978-973-46-1274-1.
2. ȚAPOC, Vasile, CAPCELEA, Valeriu. *Cercetarea științifică: Manual pentru facultățile socioumaniste*. Chișinău: Arc, 2008, pp. 7-54. ISBN 978-9975-61-494-8.

3. Concepte de bază în cercetarea științifică: paradigmă, metodologie, metodă, tehnică

Paradigma cercetării

În timp ce conceptele de *metodologie* și *metode* sunt probabil familiare pentru majoritatea studenților și specialiștilor din domeniul infodocumentar, conceptul de *paradigmă* poate părea abstract și, astfel, merită explicații. Cercetătorii din domeniul social abordează problemele de cercetare din perspective teoretice și metodologice diferite, folosind paradigme de cercetare. De fapt, utilizăm paradigme mai mult decât ne-am putea imagina. În linii generale, o paradigmă reprezintă o filosofie, un set de credințe, viziuni asupra lumii sau valori folosite pentru a justifica și a pune în aplicare prioritățile și opțiunile de cercetare. Paradigma de cercetare generează sau fundamentează alegerea problemei de cercetare, formularea întrebărilor de cercetare și alegerea uneia sau mai multor strategii de cercetare. În fiecare paradigmă de cercetare „este incorporată

o combinație specifică de asumptii ontologice și epistemologice care influențează tipul de rezultat al cercetării la care se ajunge” [44, p. 146].

Din punctul de vedere al lui Thomas Kuhn, care a definit paradigmele științifice, paradigma este o schimbare în tradiția cercetării: apariția unui nou model în rezolvarea problemelor de cercetare [207, p. 85]. Această schimbare a tradițiilor conduce la conflicte teoretice, care se transformă adesea în conflicte personale, deoarece teoriile sunt un capital cultural și științific.

Un concept teoretic dezvoltat de o singură persoană nu este încă o nouă tradiție, deoarece tradiția este deja întruchiparea practică a unei noi direcții în activitatea de cercetare. Crearea unei noi imagini a activității științifice urmează practicile sociale și o direcționează, organizând gândirea cercetătorilor. Elementele de concept sunt prezentate prin argumentele practicienilor, acești cercetători, exteriorizând personalitatea sa în lucrări, contribuie la crearea unei noi paradigme. Astfel, conceptul teoretic nu este o generalizare a practicii, dar una din multiplele variante ale unei activități noi, o nouă descriere, așa cum este văzută de un anumit cercetător [418, p. 53].

Așa cum a explicat Marcia J. Bates „Noi [specialiștii din științele informării] trebuie să fim mai conștienți în privința paradigmei de cercetare și celei practice, pe care o utilizăm. [...] Paradigma explicită a științei informării a fost foarte bine descrisă anterior. Totuși, paradigma unui domeniu este mult mai mult decât modelul teoretic explicit care este folosit. [...] O mare parte a paradigmei oricărui domeniu este ascunsă sub apă, în mare parte inconștient și nearticulat, chiar de către practicienii din acest domeniu. [...] Specialiștii din știința informării trebuie să devină mai conștienți în privința lumii cunoașterii pe care o explorăm, astfel încât să putem comunica mai rapid și mai eficient unui număr mare de persoane noi, și astfel, încât să putem continua să influențăm viitorul științei informării în secolul XXI” [27, p. 1043].

În decursul istoriei au existat și vor exista întotdeauna mai multe paradigme. Totuși, de la instituționalizarea științei în secolul al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea, „când în Europa apar asociații ale savanților” [359, p. 82], două paradigme majore au caracterizat procesul de cercetare: pozitivismul sau raționalismul vs. istorismul sau interpretivismul, care sunt aliniată, respectiv, cu cercetarea cantitativă și calitativă [75, p. 177]. În ciuda unor variații, aceste două paradigme continuă să atragă susținători, iar dezvoltarea biblioteconomiei și științei informării a urmărit în mod consecvent paradigmele pozitivismului și interpretivismului. Exponenții pozitivismului pretind că metoda științifică

asigură dobândirea cunoștințelor prin observare și experiment, indiferent de context și conceptele înrudite, cum ar fi sentimente, opinii, valori sau culturi. Interpretiviștii caută o înțelegere aprofundată și contextuală a experienței sau a semnificației trăite sau interioare.

Conceptul de paradigmă are mare importanță pentru știința și practica infodocumentară din punctul de vedere al impactului schimbărilor paradigmatică în societate cu privire la activitatea bibliotecilor și din punctul de vedere al formării de noi paradigme în biblioteconomie și știința informării.

Specialiștii care abordează subiectul metodologiei cercetării în domeniul biblioteconomiei și științei informării susțin că pluralismul metodologic este predeterminat de utilizarea mai multor paradigme în biblioteconomie și știința informării [414, p. 3]. De exemplu, din punctul de vedere al specialiștilor, abordarea comparativă reflectă un spectru amplu al proceselor interdisciplinare din domeniul biblioteconomiei și științei informării [412]. Specialiștii scriu despre utilizarea activă a sinergiei ca domeniu interdisciplinar de cercetare în științele socioumane [338], menționând că abordarea sintetică prevede o „analiză integrativă a unei game largi de probleme conexe, identificarea inovațiilor conceptuale, a posibilelor aplicații, elaborarea detaliată și interpretarea acestora” [415, p. 17]. Concepțiile moderne privind dezvoltarea abordării paradigmatică în biblioteconomie și știința informării se referă la paradigma axiologică care vizează formarea valorilor bibliotecii moderne, paradigma structural-funcțională, cognitivă și informațională [420, p. 18]. Totodată, alți cercetători susțin că paradigma constructivistă de cercetare exprimă convingerea că există multiple realități construite din punct de vedere social, iar realitatea este interpretată de către indivizi. Cunoașterea este creată în interacțiunea dintre investigator și participantul la cercetare [376, p. 360]. Reflectând asupra situației actuale, asociată cu schimbările din sfera tehnologică, specialiștii din domeniul infodocumentar ajung la concluzia că tehnologia informației are un impact semnificativ asupra sferei de activitate a bibliotecii, conducând la o schimbare a paradigmatelor existente. Actualmente, lumea se află în condițiile creării paradigmei tehnologice legate de dezvoltarea tehnologiilor informației și comunicațiilor [420, p. 21]. Totodată, specialiștii notează că este important să ne dăm seama că, în orice disciplină și, în mod sigur, în biblioteconomie și știința informației, apariția unei noi paradigme nu înseamnă încetarea activității bazate pe paradigme mai vechi [29, p. 42]. Procesul este mai mult unul de adăugare, și poate va fi o înlocuire treptată. De exemplu, cea mai veche paradigmă semnificativă

în biblioteconomie și știința informației este paradigma sistemică, ceea ce implică un stil particular de cercetare. Deși paradigmele mai noi au început să fie îmbrățișate începând cu anii '70 ai sec. al XX-lea, se constată că cercetările se desfășoară foarte mult în funcție de paradigma sistemică, unde acestea sunt adecvate scopurilor cercetării [29, p. 42].

De asemenea, oamenii de știință oferă diferite modalități de înțelegere a paradigmei de cercetare. Conform cercetătorilor Egon Guba și Yvonna Lincoln [157], paradigma cercetării este intrinsec asociată cu conceptele de ontologie, epistemologie și metodologie. Ei au sugerat că un studiu de cercetare ar trebui să se bazeze pe noțiunile de ontologie (de exemplu, modul în care cercetătorul definește adevărul și realitatea), epistemologie (adică procesul prin care cercetătorul cunoaște adevărul și realitatea) și metodologie (metoda utilizată în desfășurarea cercetării). Potrivit acestor cercetători, aceste trei elemente definesc paradigma de cercetare.

După cum s-a menționat mai sus, paradigma de cercetare poate fi fie pozitivistă, fie interpretivistă.

Abordarea pozitivistă susține că singura cunoaștere autentică este cea științifică, iar aceasta nu poate veni decât de la afirmarea pozitivă a teoriilor prin aplicarea strictă a metodei științifice (Figura 4). Pozitivismul adoptă o abordare controlată și structurată în efectuarea cercetării prin identificarea unui subiect de cercetare clar, prin construirea unor ipoteze adecvate și prin adoptarea unei metodologii adecvate de cercetare. Cercetătorii pozitiviști rămân detașați de participanții la cercetare, creând o distanță care este importantă pentru a rămâne neutri din punct de vedere emoțional și pentru a face distincții clare între rațiune și sentiment.

Termenii prin care pozitivismul proiectează și înțelege cercetarea sunt [75, p. 177]:

(1) Variabile, concepte care prezintă relații sau structuri (cauzale) între ele.

(2) Definiții operaționale, concepte cu care pot fi măsurate sau testate legăturile selectate între variabile.

(3) Întrebări de cercetare, lacunele pe care cercetătorul decide să le examineze.

(4) Ipoteze, posibilitatea că toate concluziile cercetătorului vor fi confirmate sau infirmate.

(5) Populația generală sau ipoteze generale.

Abordarea interpretivistă s-a dezvoltat ca o critică a pozitivismului în științele sociale. Interpretivismul consideră că este important pentru

o bună cercetare să analizeze modul în care oamenii interpretează și că acest lucru poate fi realizat prin alte metode decât cele utilizate de abordarea pozitivistă (Figura 5). Interpretiviștii evită cadre structurale rigide, cum ar fi cercetarea pozitivistă, și adoptă o structură de cercetare mai personală și flexibilă, receptivă la capturarea sensurilor în interacțiunea umană și la înțelegerea a ceea ce este perceput ca fiind realitate.

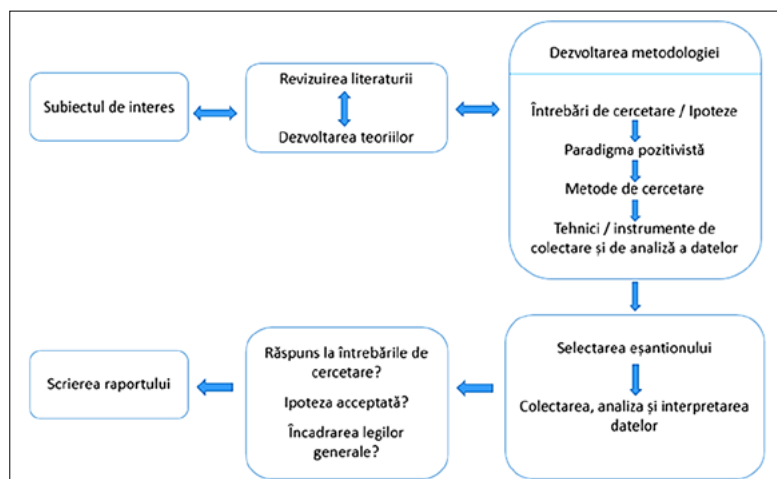

Fig. 4. Procesul de cercetare pozitivistă

Sursa: WILLIAMSON, Kirsty [391, p. 8].

Termenii prin care interpretiviștii proiectează și înțeleg cercetarea sunt [75, p. 177]:

(1) Concepte, teme care apar din datele colectate sau experiențele trăite de participanți.

(2) Procese, relații repetate sau modelate între conceptele alese.

(3) Întrebări de cercetare, întrebări care examinează decalajele observate în procese.

(4) Experiențe, opinii, sentimente sau percepții. În acest caz scopul constă în punerea în practică a experiențelor trăite de participanți.

(5) Cazuri particulare sau studii într-un context limitat.

Aceste două seturi de termeni, menționate mai sus, indică faptul că un cercetător pozitivist sau interpretivist este inspirat prin declarația de cercetare, culegerea de date, analiza datelor și interpretarea rezultatelor. O propunere de cercetare sau o declarație care ignoră aceste baze riscă să fie respinsă sau interpretată greșit. În unele cazuri, cercetătorii aplică metode combinate de cercetare [88, p. 14], în încercarea de a îmbina ambele tradiții de cercetare.

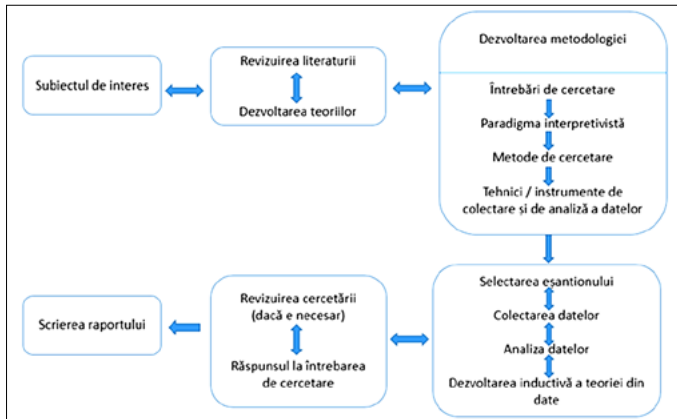

Fig. 5. Procesul de cercetare interpretivistă

Sursa: WILLIAMSON, Kirsty [391, p. 14].

Tabelul 1 rezumă diferențele dintre cele două paradigme de cercetare.

Autorii consideră că, indiferent de paradigma utilizată de cercetător, el trebuie să adere la anumite valori privind controlul prejudecăților și menținerea obiectivității atât în ceea ce privește procesul de cercetare, cât și concluziile trase.

Paradigma de cercetare, odată aleasă, acționează ca un „set de lentile” pentru cercetător – permite acestuia să vadă munca în teren într-un anumit cadru de ipoteze stabilite, îmbinând astfel utilitatea abstractă a paradigmei cu aplicarea practică a unor cercetări riguroase [55].

În prezent, pentru desfășurarea cercetărilor științifice în domeniul biblioteconomiei și științei informării, sunt folosite celor două paradigme metodologice. Ambele paradigme de cercetare au influențat cercetarea în biblioteconomie și știința informării, precum și oferă un cadru care ghidează întregul proces de cercetare, inclusiv strategii, metode și analize [263, p. 43].

Metodologia cercetării

Referindu-ne, în general, la metodologia cercetării, la metodele de cercetare sau la proiectarea unei cercetări științifice, metodologia constituie unul dintre cele mai frecvente subiecte abordate în mediul academic și de cercetare. Aceasta confirmă importanța atribuită metodologiei și aspectelor conexe, cum ar fi paradigmele, colectarea datelor, prelevarea de probe și analiza datelor. Metodologia și metodele de cercetare sunt indispensabile pentru proiectarea cercetării. Există două mari metodologii de cercetare care sunt legate de pozitivism și interpretivism:

Tabelul 1. Diferențele ontologice, epistemologice și metodologice ale pozitivismului și interpretivismului

	Pozitivism	Interpretivism
Ontologie		
Natura „existenței” / natura lumii	Acces direct la lumea reală	Nu există acces direct la lumea reală
Realitate	Realitatea externă unică	Nicio realitate externă
Epistemologie		
„Motivele” cunoașterii / relația dintre realitate și cercetare	Posibilitatea de a obține cunoștințe obiective, solide și sigure	Înțelegere prin cunoaștere „percepută”
	Cercetarea se concentrează pe generalizare și abstractizare	Cercetarea se concentrează asupra aspectelor specifice și concrete
	Gândirea este guvernată de ipoteze și teorii enunțate	Încercarea de a înțelege contextul specific
Metodologie		
Focalizarea cercetării Rolul cercetătorului	Se concentrează pe descriere și explicație	Se concentrează asupra înțelegerii și interpretării
	Cercetătorul e detașat, observator extern	Cercetătorul dorește să experimenteze ceea ce studiază
	Distincție clară între rațiune și sentiment	Permite sentimentului și motivului de a guverna acțiunile
	Scopul este de a descoperi realitatea exterioară în loc de a crea obiectul de studiu	Crearea parțială a ceea ce este studiat, semnificația fenomenelor
	Folosește abordare rațională, consistentă, verbală, logică	Utilizarea pre-înțelegerii este importantă
	Încearcă să mențină o distincție clară între fapte și judecăți de valoare	Acceptă influența atât din știință, cât și din experiența personală
	Distincția între știință și experiența personală	Distincția dintre fapte și judecăți de valoare este mai puțin clară
Tehnici utilizate de cercetător	Sunt predominante metodele statistice și matematice	Inițial non-cantitativă

Sursa: CARSON, D. et al. [64, p. 6].

cercetarea cantitativă și calitativă [363]. O a treia metodologie, numită metodologie integrată, poate fi de asemenea adoptată, în funcție de întrebările de cercetare.

Ce este o metodologie de cercetare?

Termenul *metodologie* provine de la cuvintele grecești *methodos* = drum și *logos* = știință și desemnează știința efectuării cercetării. Este vorba despre „o disciplină generală în care se dezvoltă modalitățile de realizare a cunoașterii științifice și privește ansamblul elementelor care intervin în cercetarea vieții sociale” [237, p. 53].

În științele sociale metodologia cercetării se definește ca *studiul metodelor și tehnicilor utilizate într-o cercetare socială, pentru îndeplinirea obiectivelor și scopurilor, având la bază o ipoteză*.

Între metodologie și metodele folosite de aceasta se manifestă o strânsă legătură. „Metodologia studiază metodele și procesele utilizate în știință și principiile de organizare a cunoașterii prin prisma acceptării sau respingerii lor” [359, p. 121]. Profesorul Vasile Țapoc menționează că noțiunea de metodologie a științei se utilizează în mai multe sensuri [360, p. 82]. Astfel, această noțiune se utilizează într-un sens prea larg sau într-un sens prea îngust. În sensul larg metodologia se confundă cu filosofia sau cu filosofia științei. În sensul îngust, metodologia este tratată ca bază teoretică a unor procedee și mijloace speciale foarte particulare de cercetare, de analiză.

În general, metodologia cercetării reprezintă sistemul celor mai generale principii de investigație, deduse din sistemul celor mai generale legi științifice. Astfel, metodologia se referă la strategia de cercetare, la felul în care se dobândește cunoașterea. Metodologia se referă la ansamblul de tehnici și metode prin care teoria existentă este verificată, pentru a dobândi o mai bună cunoaștere a acesteia (conținutul conceptelor, relațiilor), a utilității acesteia (verificarea aplicabilității), a dezvoltării (noi înțelesuri, noi utilități, direcții de adâncire).

Multitudinea abordărilor metodologice sunt organic legate de dezvoltarea biblioteconomiei și științei informării, dat fiind faptul că acestea asigură constituirea unui sistem de concepte metodologice care reflectă condițiile, instrumentele și principiile cunoașterii științifice, precum și dezvăluie particularitățile proiectării, conținutului și interoperabilității metodelor științifice [414, p. 3].

Pentru metodologia cercetărilor din biblioteconomie și știința informării sunt caracteristice aceleași șase teme principale, menționate încă de Paul Lazarsfeld: delimitarea obiectului de studiu; analiza conceptelor; analiza metodelor și tehnicilor de cercetare; analiza raportului

dintre metodele și tehnicile utilizate; sistematizarea datelor obținute în cercetarea empirică; formalizarea raționamentelor [70, pp. 18-19].

Prin urmare, este necesar ca cercetătorul din domeniul infodocumentar să cunoască nu numai metodele/tehnicile de cercetare, ci și metodologia. Cercetătorii trebuie nu numai să știe cum să elaboreze anumiți indicii sau teste, cum să calculeze media, cum să aplice tehnicile de cercetare particulare, dar trebuie, deopotrivă, să știe care dintre aceste metode sau tehnici, sunt relevante și care nu sunt, precum și ce ar însemna și ar indica ele. Cercetătorii trebuie, de asemenea, să înțeleagă ipotezele care stau la baza diferitor tehnici și trebuie să cunoască criteriile prin care pot decide că anumite tehnici și proceduri vor fi aplicabile anumitor probleme, iar altele nu vor fi. Acestea înseamnă că cercetătorul trebuie să-și modeleze metodologia pentru problema de cercetare respectivă, deoarece metodologia poate să difere în funcție de problemă.

Deci, *metodologia cercetării în domeniul biblioteconomiei și științei informării* reprezintă ansamblul metodelor, procedurilor, tehnicilor și instrumentelor de cercetare în vederea cunoașterii fenomenelor și proceselor infodocumentare.

De exemplu, autorii studiului privind problemele de cercetare în domeniul biblioteconomiei și științei informării au elaborat un tabel cu metodologiile aplicate în cercetarea infodocumentară [367, p. 53]. Tabelul 2 prezintă diferite metodologii aplicate în studiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării.

Metodă de cercetare

Noțiunea de *metodă* vine de la cuvântul grecesc *methodos*, care înseamnă cale, mijloc. Metoda este modul de cercetare, sistemul de reguli și principii de cunoaștere și de transformare a realității [70, p. 17]. Septimiu Chelcea menționează că în științele socioumane, termenul de „metodă” se utilizează în sensuri foarte variate, asociindu-i-se când un sens prea larg (de exemplu: metoda statistică, istorico-comparativă, dialectică, experimentală), când unul prea îngust (de exemplu: metoda cazului, convingerii etc.). De asemenea, se utilizează atât la singular (metoda comparativă, metoda stimulilor constanți etc.), cât și la plural (metode de culegere a datelor, metode de prelucrare a informațiilor). Astfel, nu este de mirare faptul că specialiștii au remarcat faptul că în științele sociale și comportamentale noțiunea de „metodă” este ambiguă [70].

Momentul important al cercetării îl reprezintă alegerea corectă a metodelor de cercetare. O metodă de cercetare științifică posedă trei caracteristici fundamentale:

Tabelul 2. Tipurile metodelor de cercetare aplicate în studiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării

Metodologia de cercetare	Descriere
Cercetarea-acțiune	O procedură sistematică pentru colectarea informațiilor și îmbunătățirea ulterioară a unei situații specifice într-un cadru în care există o problemă care trebuie abordată sau schimbată
Bibliometrie	O serie de tehnici care încearcă să cuantifice procesul de comunicare scrisă. Cel mai frecvent tip de cercetare bibliometrică este analiza citărilor și a factorului de impact al revistelor
Studiu de caz	Explorarea în profunzime a unei activități, a unui eveniment, a unui program etc., de obicei folosind o varietate de proceduri de colectare a datelor
Analiza de conținut	Analiza (calitativă sau cantitativă) a textului sau a materialului vizual
Etnografie	Studiul comportamentului, acțiunilor etc. al unui grup într-un cadru natural
Experiment	Designuri pre-experimentale, cvasi-experimente și experimente adevărate, care vizează investigarea relațiilor dintre variabilele, care stabilesc relații posibile și de efect
Grounded theory	Dezvoltarea unei teorii „a unui proces, acțiune sau interacțiune bazată pe opiniile participanților”
Metode matematice	Studii care utilizează analize matematice (de exemplu, integrale)
Fenomenologie	Studiul experiențelor de viață ale indivizilor cu privire la un fenomen
Analiza datelor secundare	Utilizarea datelor existente (de exemplu, statistici de circulație, date despre depozitele instituționale, etc.) pentru a răspunde la întrebările (problemele) de cercetare
Anchetă	Metoda de cercetare descriptivă folosită pentru „a descrie caracteristicile și a face predicții despre o populație”
Analiză / designul sistemelor și software	Dezvoltarea și evaluarea experimentală a instrumentelor, tehnicilor, sistemelor etc. legate de preluarea informațiilor și a sferelor conexe
Istorică	Colectarea și analizarea datelor din trecut pentru testarea ipotezelor și identificarea cauzelor, efectelor și tendințelor în contextul evenimentelor istorice
Studiu Delphi	Generarea ideilor și construirea consensului prin comunicările individuale cu experți
Corelațională	Explorarea relațiilor statistice între variabile, dar nu arată dovezi de cauzalitate

Sursa: Elaborat după TOGIA, Aspasia și MALLIARI, Afrodite [367, p. 53]; *Research Methods* [307].

- *eficiența* – posibilitatea de a atinge, prin procedeele aplicate, a unui rezultat (adevărat sau fals) după un număr finit de operațiuni;
- *simplitate* – atingerea rezultatului printr-un număr minimal de operațiuni;
- *euristicitate* – capacitatea de a forma noi cunoștințe sau a extrapola cunoștințele existente asupra unor noi domenii.

Există diverse abordări de examinare a metodelor de cercetare. Se deosebesc două mari grupe de clasificare a metodelor de cercetare științifică:

1. După nivelul de aplicare:

- **metode generale** – aplicate pe tot parcursul procesului de cercetare și în cele mai diverse științe, inclusiv în biblioteconomie și știința informării (analiza, sinteza, abstractizarea ș.a.);
- **metode specifice** – aplicate în anumite științe, de exemplu științe sociale, inclusiv în biblioteconomie și știința informării (ancheta, observația etc.);
- **metode particulare** – aplicate în anumite științe, de exemplu în biblioteconomie și știința informării sau pentru soluționarea problemelor științifice speciale și chiar la etape concrete de cercetare (metode bibliometrice, metode de colectare sau metode de analiză a datelor, metode de eșantionare ș.a.).

În procesul cercetării aceste metode corelează între ele, fiecare îndeplinind funcția sa.

2. După funcțiile îndeplinite:

- metode care se utilizează la nivelul empiric de cercetare (observația, experimentul etc.);
- metode care se utilizează la nivelul teoretic de cercetare (axiomatică, ipotetico-deductivă, formalizarea, modelarea, simularea etc.).

Profesorul Vasile Țapoc susține că metodele examinate în legătură cu nivelul empiric și teoretic al cunoașterii științifice pot forma încă o grupă de metode: metode care se utilizează la ambele niveluri de cercetare (analiza și sinteza, inducția și deducția, metoda logică și abstracția etc.) [360, p. 104]. Aceste metode sunt metode generale de cunoaștere științifică.

- **Analiza** este o metodă generală de cercetare a realității, bazată pe descompunerea unui întreg (obiect sau proces) în elementele lui constitutive și pe studierea fiecăruia dintre acestea.
- **Sinteza** constă în cunoașterea obiectelor și a proceselor pe baza reunirii mintale sau materiale a elementelor obținute prin analiză și prin stabilirea legăturilor dintre aceste elemente.

- **Inducția** este o formă de raționament care pornește de la enunțuri despre cazurile observate și ajunge la o afirmație generală despre majoritatea sau toate cazurile de același fel.
- **Deductia** este metodă de alternativă a inducției, prin care simpla acumulare de ocurențe dă naștere generalizărilor.
- **Metoda logică** este o metoda de reproducere științifică a unui obiect complex (sistem), prin intermediul analizei teoretice, este un procedeu de cunoaștere rațională prin utilizarea legilor și categoriilor logicii (definiția, analiza, sinteza, comparația).
- **Abstractia** este o metodă generală de cunoaștere care constă în abstractizarea mintală a unei serii de proprietăți ale obiectelor, precum și evidențierea, descoperirea unei proprietăți.

Mai mulți autori au prezentat clasificări ale metodelor de cercetare în științele sociale, cum ar fi Septimiu Chelcea [70, pp. 17-18], Lisette Coanda [77, pp. 202-203], Jack Plano et al. [287, p. 96], Vasile Miftode [249, pp. 21-23]. Clasificarea metodelor se poate face după mai multe criterii (Tabelul 3):

1. După criteriul temporal, se disting metode transversale și metode longitudinale.

- *Metodele transversale* urmăresc descoperirea relațiilor dintre laturile, aspectele, fenomenele și procesele socioumane la un anumit moment dat. În această categorie se încadrează observația, testele, ancheta (pe bază de chestionar și pe bază de interviu).
- *Metodele longitudinale* studiază evoluția fenomenelor în timp; în această categorie se încadrează studiul de caz, biografia, studiul panel etc. Aceste metode permit o anumită predicție făcută cu prudență și nu pe termen foarte îndelungat.

2. După criteriul reactivității, adică al gradului de intervenție al cercetătorului asupra obiectului de studiu, se disting:

- *metode experimentale*, în care cercetătorul intervine provocând producerea unor fenomene;
- *metode cvasi-experimentale* (ancheta, sondajul de opinie), în care cercetătorul nu intervine activ, dar este prezent, ceea ce poate conduce la o modificare a răspunsurilor (aparitia așa-numitelor „răspunsuri dezirabile”);
- *metode de observație*, în care cercetătorul nu este prezent față în față cu participanții (studiul documentelor sociale, observația indirectă), situație în care comportarea participanților este absolut liberă, spontană.

3. După criteriul numărului de unități sociale luate în studiu (numărul de subiecți), se disting:

- *metode statistice*, care presupun investigarea unui număr mare de subiecți (aproximativ 1000-1500, minimum 50): anchete socio-demografice, chestionare de opinie etc;
- *metode (analize) cazuistice*, care presupun studiul integral al câtorva unități sau fenomene (biografia, monografia, studiul de caz).

4. După locul ocupat în procesul investigației empirice (funcția îndeplinită) avem:

- *metode de proiectare a cercetării* (eșantionarea, operaționalizarea conceptelor etc.);
- *metode de culegere a informațiilor* (înregistrarea statistică, studiul de teren, ancheta etc.),
- *metode de prelucrare a informațiilor* (metode cantitative, metode calitative),
- *metode de analiză și interpretare a datelor cercetării* (scalarea, metode comparative, interpretative, analiza de conținut etc.).

5. După criteriul credibilității datelor obținute în cercetare se poate face distincția între *metode principale* și *metode secundare*.

- Metodele principale (observația, experimentul, documentarea) oferă informații cu valoare de fapte și înlesnesc o cunoaștere predominant sociologică;
- Metodele secundare (interviul, chestionarul, sondajul, tehnica scalelor, tehnica testelor, tehnica sociometrică) oferă informații cu valoare de opinie și permit o cunoaștere predominant psihosociologică.

Tabelul 3. Clasificarea metodelor de cercetare

Criteria	Metode	Exemple
Nivel de aplicare	Generale	Hermeneutică Logică Analiză Sinteză Modelare Sistemică etc.
	Specifice	Anchetă Observație Experiment
	Particulare	Analiza documentelor Bibliometrică Analiza terminologică Operaționalizarea conceptelor etc.
Temporal	Transversale	Observația Ancheta Testele psihologice și sociometrice etc.
	Longitudinale	Biografia Studiul de caz Studiile panel etc.
Reactivitate	Experimentale	Experimentul sociologic, psihologic
	Cvasi-experimentale	Ancheta, sondajul de opinie, biografia socială provocată etc.
	Metode de observație	Studiul documentelor sociale, observația etc.
Numărul unităților sociale luate în studiu	Statistice	Anchetele socio-demografice, sondajele de opinie, analizele matematico-statistice
	Cazuistice	Biografia, studiul de caz, monografia sociologică etc.
Locul ocupat în procesul investigației empirice	De culegere a informațiilor	Înregistrarea statistică, studiul de teren, ancheta etc.
	De prelucrare a informațiilor	Metode cantitative, metode calitative
	De interpretare a datelor cercetării	Metode comparative, interpretative etc.

Criteria	Metode	Exemple
Funcția îndeplinită în procesul cercetării	Metode de proiectare a cercetării	Eșantionarea, operaționalizarea conceptelor etc.
	Metode de colectare a datelor	Interviul, chestionarul, documentarea etc.
	Metode de analiză și interpretare	Scalarea, analiza factorială, comparația, analiza de conținut etc.
Credibilitatea datelor obținute în cercetare	Principale	Observația, experimentul, documentarea
	Secundare	Interviul, chestionarul, sondajul, tehnica scalelor, tehnica testelor, tehnica sociometrică

Indiferent de varietatea tipurilor, metoda științifică presupune următoarele:

- a) „identificarea clară a problemei ce trebuie cercetată;
- b) formularea unei ipoteze ce exprimă o relație între variabile;
- c) raționare deductivă atentă în ceea ce privește ipoteza pentru a investiga implicațiile problemei: stabilirea tehnicilor și procedeele aferente;
- d) culegerea de date pentru testarea empirică a ipotezei;
- e) analiza cantitativă și calitativă a datelor;
- f) acceptarea, respingerea sau reformularea ipotezei” [287, p. 96].

Tehnică de cercetare

Termenul de *tehnică* (gr. *tekne* – procedeu, vicleșug), desemnează ansamblul de prescripții referitoare la modul de abordare a fenomenelor în vederea obținerii unor cunoștințe cât mai valide. Definiția dată termenului de *tehnică* utilizat în științele sociale și comportamentale este ambiguu, pentru că nu întotdeauna se fac distincțiile cuvenite între metode și tehnici sau tehnici și procedee.

Ignorând polemicele, Septimiu Chelcea [70, p. 18] definește tehnicile de cercetare subsumate metodelor ca referitoare la demersul operațional al abordării fenomenelor de studiu. Aceleași metode îi sunt subordonate mai multe tehnici. Fiecare tehnică poate fi aplicată în modalități diferite. Tehnica dispune de o independență relativă în raport cu metoda, dar posibilitatea de a utiliza și a dezvolta o tehnică este condiționată de metodă. Metoda poate fi concepută ca o strategie a cercetării, pentru

că, prin ea, cercetătorul face o proiecție asupra faptelor. Tehnicile formează o tactică pusă în slujba strategiei.

Procedeu de cercetare

Procedeul sau *procedura* – este un mod concret de acțiune pentru a obține un rezultat determinat. Procedeul are în vedere organizarea formală a datelor. Aceasta are un sens mai restrâns decât metoda, decurge din metodă și depinde de ea. În esență, un procedeu reprezintă o ordine a operațiilor succesive care îi sunt impuse cercetătorului de metoda lui. Totodată, „procedeul reprezintă „maniera de acțiune”, de utilizare a instrumentelor de investigare, care nu sunt altceva decât uneltele materiale (foaie de observație, fișă de înregistrare, ghid de interviu, test, creion-hârtie sau aparat etc.) de care se slujește cercetătorul pentru cunoașterea științifică a fenomenelor socioumane” [70, p. 18]. Uneori se utilizează termenul „procedură” ca echivalent al celui de „metodă”, iar în categoria instrumentelor de investigare sunt incluse și aparatele de înregistrare a comportamentelor (aparatură de fotografiat, de filmat etc.), de măsurare a senzațiilor (kinezimetru, algometru etc.), de declanșare a reacțiilor comportamentale (generator de sunete, conflictograf).

Instrument de investigație

Instrumentul de investigație reprezintă materializarea metodelor și tehnicilor de cercetare, este o unealtă materială de care se folosește cercetătorul pentru cunoașterea științifică a fenomenelor sau prin care se realizează o acțiune de cercetare (tabelul, foaia de observație, fișa de înregistrare, aparat etc.).

Chiar dacă nu există un acord unanim în ceea ce privește utilizarea termenilor *metodă*, *tehnică*, *procedeu*, *instrument de investigare*, se acceptă că între metode, tehnici și procedee există legături de supraordonare și de subordonare, generate de gradul de abstractizare, de nivelul la care operează, ca și de raportul în care se află cu nivelul teoretic (Figura 6). „Metodele, tehnicile, procedeele și chiar instrumentele de investigare se subsumează perspectivei teoretico-metodologice, astfel încât autonomia lor nu este decât relativă” [70, p. 18]. Recurgerea la o modalitate sau alta de cercetare ține de adecvarea ei la specificul domeniului și la obiectivele urmărite. Respectarea cerinței adecvării privește toate elementele, fie acestea metode, tehnici și procedee de lucru, fie forme de instrumente de cercetare.

Totodată, este posibil să utilizăm mai multe metode, tehnici, procedee și instrumente în studiul aceluiași domeniu.

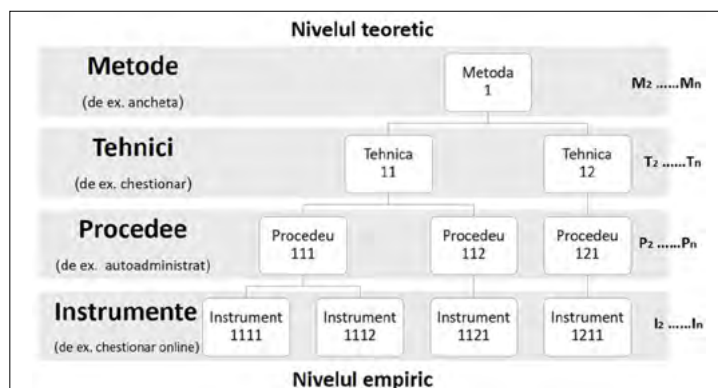

Fig. 6. Relația dintre căile de cercetare

Sursa: Elaborat după CHELCEA, Septimiu [67, p. 30].

Rezumat

Cele două paradigme majore de cercetare în științele sociale sunt pozitivismul, interpretivismul. În prezent, pentru desfășurarea cercetărilor științifice în domeniul biblioteconomiei și științei informării, sunt folosite cele două paradigme metodologice. Ambele paradigme de cercetare au influențat cercetarea în biblioteconomie și știința informării, precum și oferă un cadru care ghidează întregul proces de cercetare, inclusiv strategii, metode și analize.

Metodologia cercetării reprezintă sistemul celor mai generale principii de investigație, deduse din sistemul celor mai generale legi științifice. Metodologia se referă la strategia de cercetare, la felul în care se dobândește cunoașterea, la ansamblul de tehnici și metode prin care teoria existentă este verificată, pentru a dobândi o mai bună cunoaștere a acesteia (conținutul conceptelor, relațiilor), a utilității acesteia (verificarea aplicabilității), a dezvoltării (noi înțelesuri, noi utilități, direcții de adâncire).

Metodologia cercetării în domeniul biblioteconomiei și științei informării reprezintă ansamblul metodelor, procedeele, tehnicilor și instrumentelor de cercetare în vederea cunoașterii fenomenelor și proceselor infodocumentare.

Primele încercări de aplicare a metodelor științifice în științele sociale sunt, de obicei, asociate cu colectarea cantitativă a datelor. În prezent, există diverse abordări de examinare a metodelor de cercetare, precum și diverse clasificări ale acestora.

Exerciții practice

Discutați sau scrieți un eseu cu privire la paradigmele în biblioteconomie și știința informării.

Discutați cu privire la metodologia în domeniul biblioteconomiei și științei informării.

Lecturi suplimentare

1. BAWDEN, David, ROBINSON Lyn. Philosophies and paradigms of information science. In: BAWDEN, David, ROBINSON Lyn. *Introduction to Information Science. Vol. 1: Foundations of the Information Sciences*. London: Facet, 2018, pp. 37-62. eISBN 978-1783300761. DOI: [10.29085/9781783300761.010](https://doi.org/10.29085/9781783300761.010)
2. CHELCEA, Septimiu. *Tehnici de cercetare sociologică*. București: SNSPA, 2001, pp. 23-35; 65-72. ISBN 973-8309-05-0.
3. RĂU, Alexei. Despre jocul potențial al paradigmelor în câmpul biblioteconomiei. In: *Magazin bibliologic*. 2010, nr. 1-2, pp. 3-8. ISSN 1857-1476. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/52824
4. ВАРГАНОВА, Г. В. Качественная парадигма в библиотечно-ведческих исследованиях. In: *Библиосфера*. 2011, nr. 3, pp. 3-7. ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/512>
5. ВАРГАНОВА, Г. В. Количественная парадигма в научных исследованиях: преодолен ли «кризис числа»? [Quantitative paradigm in researchs: whether the «crisis of the number?» is overcome]. In: *Библиосфера*. 2014, nr. 1, pp. 3-8. (In Russ.) ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/943>
6. ГУСЕВА, Л. Н. Библиотечно-ведческие исследования: проблемы метода (новая парадигма) [Library science studies: the problems of the method (a new paradigm)]. In: *Библиосфера*. 2006, nr. 4, pp. 53-57. (In Russ.) ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/1548>
7. КОТЕНКО, В. П. Парадигма как методология научной деятельности [Paradigm as a methodology of scientific activity]. In: *Библиосфера*. 2006, nr. 3, pp. 21-25. (In Russ.) ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/1524>
8. РЕДЬКИНА, Н. С. Парадигмальные изменения в библиотечковедении: технологическая парадигма и концепция

технологического менеджмента в библиотеке. In: *Библиосфера*. 2012, nr. 1, pp. 17-24. ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/559>

9. РЕДЬКИНА, Н. С. Футур-прогноз развития технологии библиотеки в условиях формирования новой информационно-технологической парадигмы [Futur-forecast of developing library technology within forming a new information-technological paradigm]. In: *Библиосфера*. 2014, nr. 2, pp. 53-58. (In Russ.) ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/994>

4. Rolul teoriei în cercetarea biblioteconomiei și științei informării

„Existența unei teorii” este o amprentă a seriozității și respectabilității cercetării [284, p. 62], este un indiciu al eminenței și respectabilității cercetării, precum și o caracteristică a maturității disciplinei. „Dezvoltarea teoriei face parte din aparatul de lucru al unui domeniu de cercetare, iar posibilitatea dezvoltării unei teorii trebuie păstrată într-o stare bună” [87, p. 419]. Teoretizarea în sine este o activitate necesară pentru acceptarea și consolidarea domeniului. Pentru domeniul biblioteconomiei și științei informării, de asemenea, este important să se ia în considerare fundamentarea teoretică în dezvoltarea domeniului.

Termenul *teoria* a fost definit în mai multe moduri. Potrivit lui Earl Babbie, *teoria* este „o explicație sistematică a observațiilor referitoare la un aspect particular al vieții” [16, p. 81]. În opinia lui Jack Glazier și Robert Grover, *teoria* este o „componentă pe mai multe niveluri a procesului de cercetare, incluzând o serie de generalizări care depășesc nivelul descriptiv și trec la un nivel explicativ” [143, p. 319]. Rolul teoriei în științele sociale este, printre altele, să explice și să prezică comportamentul, să fie utilizabil în aplicații practice și să ghideze cercetarea. Potrivit lui Richard P. Smiraglia, *teoria* nu există în vid, ci într-un sistem care explică domeniile de activitate și acțiunile omului, fenomenele identificate în aceste domenii și modalitățile în care sunt afectate [340]. El susține că teoria este dezvoltată prin observarea sistematică a fenomenelor, fie în paradigma de cercetare empirică pozitivistă, fie în paradigma hermeneutică calitativă. Teoria este utilizată pentru a formula ipoteze în cercetarea cantitativă și confirmă observațiile din cercetarea calitativă [367, p. 45]. Teoriile sunt explicații ale comportamentului, evenimentelor sau fenomenelor naturale sau sociale. Mai formal, Samuel Bacharach

susține că teoria științifică este un sistem de construcții (concepte) și afirmații (relații între aceste construcții), care reprezintă împreună o explicație logică, sistematică și coerentă a fenomenului de interes în cadrul unor ipoteze și constrângeri de delimitare [18, p. 496].

Teoria este prima componentă majoră a unei metode de cercetare științifică. Aceasta tinde să fie baza de la care urmează etapele ulterioare ale metodei științifice. Dar cum exact teoria se încadrează în acest proces sau o influențează? Înțelegerea modului în care se dezvoltă domeniul cunoașterii ar trebui să contribuie la explicarea rolului teoriei în proiectarea cercetării.

De fapt, teoria joacă un rol decisiv în stadiul de cercetare, care, la rândul său, folosește adesea metoda științifică de cercetare. Ea ajută la realizarea unei cercetări mai productive, deoarece organizează o serie de „fapte, legi, concepte, construcții și principii nesortate într-o formă semnificativă și gestionabilă” [259, p. 35]. Sau, după cum a observat Herbert Goldhor, o teorie poate explica un grup de fenomene, poate sugera relații între fapte, concepte de structură, organizarea faptelor într-un model semnificativ și poate oferi explicații logice pentru fapte [147, p. 42]. Dacă unele fapte sau variabile par a fi legate de cauzalitate, teoria poate ajuta la explicarea naturii relației.

Teoria este adesea un termen înfricoșător sau chiar derutant. Totuși, ea este ceva obișnuit: majoritatea oamenilor vor să explice unde și cum se încadrează experiența lor într-un cadru mai larg. În discursul academic teoriile sunt, de asemenea, „speciale” și „specializate”. Acestea reprezintă un cadru explicativ pentru domeniul de interes al cercetătorului. Studenții și bibliotecarii tineri care abia pășesc pe tărâmul cercetării presupun uneori că teoriile sunt pur și simplu descrieri ample ale domeniului lor. Dar orice teorie, pentru a fi productivă pentru dezbateri, trebuie să formuleze propriile întrebări-cheie, înțelegerea a ceea ce este considerat dovadă.

Teoriile ar trebui să explice de ce anumite lucruri se întâmplă, decât să descrie sau să prezică. Rețineți că explicații necesită cauzele sau înțelegerea relațiilor cauză-efect. Stabilirea cauzalității necesită trei condiții: (1) corelații între două constructe, (2) precedență temporală (cauza trebuie să precedă efectul în timp) și (3) respingerea ipotezelor alternative (prin testare). Teoriile științifice sunt diferite de cele teologice, filosofice sau de alte explicații prin faptul că teoriile științifice pot fi testate empiric folosind metode științifice [39, p. 25].

O teorie poate servi, de asemenea, ca ghid pentru dezvăluirea faptelor. Ea identifică lacunele care trebuie abordate, aspectele importante

pe care trebuie să le focalizeze și întrebările-cheie la care trebuie să răspundă. Pe scurt, *teoria poate stimula cercetarea în domenii care necesită studiu*. Cercetarea poate, la rândul ei, să dezvolte noi teorii sau să le îmbunătățească pe cele existente. Teoria poate ajuta, de asemenea, la conectarea cercetării și poate facilita interpretarea sensului mai larg al rezultatelor cercetării.

În plus, teoria ajută la economisirea efortului de cercetare. Ea poate fi utilizată pentru a identifica cele mai importante și/sau poate ghida propunerile de testare, definirea și limitarea sferei de cercetare și corelarea cercetării cu alte cercetări relevante. Teoria poate oferi un rezumat simplu al rezultatelor cercetărilor reale sau anticipate. În așa fel, principala valoare a unei teorii în cercetare constă în capacitatea sa de a „generaliza cunoștințele existente, de a oferi o explicație a evenimentelor și relațiilor observate și de a prezice apariția evenimentelor și relațiilor care nu au fost încă observate pe baza principiilor explicative întruchipate în teorie” [83, p. 49].

Nevoia unei mai mari utilizări a teoriei ca bază conceptuală în cercetarea în biblioteconomie și știința informării a fost exprimată în mod repetat în literatura de specialitate, atât în ceea ce privește disciplina în ansamblu, cât și subdomeniile sale, cum ar fi regăsirea informațiilor, interacțiunea om-calculator, comportamentul informațional ș.a. [284, p. 63]. Numeroase studii bibliometrice și analize de conținut cu privire la literatura de specialitate din domeniul biblioteconomiei și științei informării au constatat că puțini cercetători s-au concentrat în mod special pe rolul teoriei în cercetarea în domeniul infodocumentar. Într-o analiză longitudinală privind nevoile de informare și utilizarea literaturii, Heidi Julien și Lawrence J. Duggan au examinat, printre altele, măsura în care literatura în domeniul biblioteconomiei și științei informării s-a bazat pe teorie. Rezultatele au arătat că doar 18,3% din studiile identificate în eșantionul articolelor studiate au fost fundamentate teoretic [193].

Sung-Jin Kim și Dong Y. Jeong [202] au examinat starea și caracteristicile cercetării teoretice în revistele din domeniul biblioteconomiei și științei informării, publicate în perioada 1984-2003. Rezultatele au demonstrat că aplicarea teoriei a fost prezentă în 41,4% din articolele examinate, ceea ce demonstrează o creștere semnificativă a proporției de articole teoretice în comparație cu studiile precedente. Mai mult, a fost evident că atât dezvoltarea teoriei, cât și utilizarea teoriei au crescut în fiecare an. Căutarea și utilizarea informațiilor, precum și regăsirea informațiilor au fost identificate ca subdomenii cu cea mai importantă contribuție la dezvoltarea cadrului teoretic.

Într-o analiză mai aprofundată a utilizării teoriei, Kafi D. Kumasi și colab. [30] au analizat, din punct de vedere calitativ, gradul de importanță al teoriei în literatura științifică. Rezultatele sprijină opinia că „domeniul biblioteconomiei și științei informării a fost concentrat pe aplicarea fundamentelor teoretice specifice, și nu pe crearea de noi teorii” [210, p. 179].

După cum remarcă Ian Cornelius, există o relație echivocă între domeniul academic al studiilor privind biblioteconomia și știința informării și aplicarea sa practică [86]. Acest lucru este tot mai vizibil în ceea ce privește proliferarea teoriilor informației. Totodată, examinarea relației între teorie și practică este necesară pentru a face delimitări privind disciplinele; statutul unei discipline; problemele sau fenomenele care trebuie studiate de acea disciplină (în funcție de statutul și definițiile sale); și definițiile fenomenelor care trebuie studiate de acea disciplină [63].

O analiză recentă a publicațiilor arată că domeniul nu a avut mare succes în promovarea unei teorii existente sau în crearea unei teorii noi. În ciuda acestui fapt, se poate susține că teoria este folosită în cercetarea în domeniul biblioteconomiei și științei informării și, de fapt, există multe teorii care au fost folosite sau create de oamenii de știință din domeniul biblioteconomiei și științei informării. Cu toate acestea, „apelurile pentru continuarea și dezvoltarea teoriilor noi în biblioteconomie și știința informării continuă, în special pentru teoriile care pot ajuta la eliminarea decalajului în practica de cercetare” [303, p. 12].

După cum a fost menționat, în biblioteconomie și știința informării există prea puține teorii [243, p. 309]. Totuși, nevoia unei mai mari utilizări a teoriei ca bază conceptuală pentru cercetarea în domeniul biblioteconomiei și științei informării este indispensabilă.

Rezumat

Practica și teoria sunt intrinsec legate. Teoria vine din practică și practică rezultă din teorie. Formulările teoretice apar din practică și practică derivă din formulări teoretice. O teorie deconectată de practică, care nu o ia ca punct de plecare și care nu se conduce de ea, care nu îi permite să fie pusă în acțiune, ignorând realitatea de zi cu zi, nu este în măsură să dea sens și valoare învățării și cercetării. În schimb, orice acțiune sau activitatea practică se bazează pe teorie. Ceea ce se întâmplă uneori este că relațiile lor nu sunt explicite. Este inadecvat faptul că unii profesioniști, practicieni încearcă să prezinte teoria ca un partener incomod și inutil.

În mod tradițional, biblioteconomia și știința informării au fost privite ca sfere de cercetare empirică, astfel că există opinii că ele nu necesită teorie. Cu toate acestea, deși bibliotecarii timp de mai mulți ani și-au rezolvat problemele bazate pe intuiție și experiență, luând decizii corecte pentru o buna desfășurare a bibliotecii și a serviciilor sale, acțiunile lor trebuie să se bazeze pe fundamentele teoretice.

Exerciții practice

Discutați sau scrieți un eseu cu privire la teoriile în biblioteconomie și știința informării.

Discutați cu privire la conexiunea dintre teorie, practică și cercetare în domeniul biblioteconomiei și științei informării.

Lecturi suplimentare

1. BEREIJO, Antonio. Theoretical foundations of Library and Information Science: an epistemological and methodological approach. In: *Revue de l'Essib* [online]. 2013, nr. 1. ISSN 2268-5790. Disponibil: <https://bbf.enssib.fr/revue-enssib/consulter/revue-2013-01-002>
2. HJØRLAND, Birger. Library and Information Science (LIS) In: Hjørland, Birger, Gnoli, Claudio (eds). In: *ISKO Encyclopedia of Knowledge Organization* [online]. ISKO, 2016-2020. Disponibil: <https://www.isko.org/cyclo/lis>
3. RĂU, Alexei. Filosofia ca infrastructură a gândirii biblioteconomice. In: *Magazin bibliologic*. 2014, nr. 1-4, pp. 145-148. ISSN 1857-1476. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/52671
4. ЕЛЬКИНА, Е. Е. Теории библиотековедения в структуре социально-гуманитарных наук и информационных технологий [Theories of library science in the structure of the social science, humanities and information technologies] In: *Библиосфера*. 2013, nr. 3, pp. 39-48. (In Russ.) ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/863>
5. ЗАХАРЧУК, Т. В. Теория и методика идентификации научных школ в библиотековедении [Theory and methods of scientific schools identification in the bibliography science]. In: *Библиосфера*. 2012, nr. 3, pp. 43-50. (In Russ.) ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/1626>
6. КОТЕНКО, В.П. Методологические проблемы анализа научных теорий [Methodological problems of the scientific theories

analyses]. In: *Библиосфера*. 2013, nr. 3, pp. 29-38. (In Russ.). ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/862>

7. РОМАНОВ, П. С. Представление современных североамериканских исследователей о сущности, методологии и статусе библиотекведения (по материалам англоязычных диссертаций) [Ideas of USA researchers on essence, methodology and status of Library science (on the materials of theses in English)]. In: *Библиосфера*. 2007, nr. 1, pp. 45-51. (In Russ.) ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/1429>

5. Structura proiectului de cercetare

Considerații introductive

Proiectele de cercetare sunt create pentru a explica un fenomen sau pentru a testa o teorie. Metodele de cercetare sunt tehnicile practice utilizate pentru efectuarea cercetării. Ele sunt „instrumente de tranzacționare” [379, p. 29] care permit colectarea informațiilor și analiza acestora. Ce informații colectați și cum le analizați depinde de natura problemei de cercetare. De aici este necesară o claritate completă în definirea problemei și limitarea domeniului său de aplicare, astfel încât să poată fi elaborat un proiect de cercetare practică cu rezultate definite.

Etaplele inițiale ale unui proiect de cercetare necesită o planificare și pregătire semnificativă. Indiferent de paradigmele de cercetare utilizate, trebuie să se facă o serie de pași diferiți înainte de a începe lucrările empirice. Imaginile care ilustrează procesele de cercetare a pozitivismului și interpretivismului (Figura 4 și Figura 5) arată etapele inițiale, majoritatea fiind realizate simultan. După ce veți identifica un subiect care vă interesează, va trebui să consultați multe surse pentru a găsi alte studii pe acest subiect, inclusiv studii teoretice și empirice. Treptat, vă veți concentra pe proiectul dvs., veți defini problema de cercetare și, dacă este necesar, veți dezvolta ipotezele sau veți formula întrebările de cercetare. Chiar dacă luați ca bază o teorie solidă, în care teoria dvs. va fi construită la propriu de la zero, adică va fi construită pe baza constatărilor dvs., trebuie să citiți mult și să fiți informați cu privire la lucrările teoretice și empirice relevante. Veți scrie o sinteză preliminară a literaturii în care ar trebui examinate fundamentele teoretice propuse pentru proiectul dvs.

În conformitate cu sfaturile privind potrivirea întrebărilor de cercetare cu proiectarea cercetării, doar atunci când există o conectare evidentă a întrebărilor cu cercetarea, ar trebui să decideți metodologia adecvată (paradigmă/metode/tehnici). Totuși, în mod realist, cercetările și stilurile cognitive ale cercetătorilor le vor predispune să favorizeze anumite abordări specifice. După cum afirma Marcia J. Bates „Cu toții suntem atrași de felul de cercetare și gândire care funcționează cel mai bine pentru noi, care este cel mai armonios cu modul în care funcționează mintea noastră” [26, p. 8]. Dacă aveți o predispoziție în favoarea anumitor abordări, va trebui să luați în considerare problemele care sunt potrivite pentru aceste abordări, atunci când faceți lucrările preliminare.

Adaptarea proiectului de cercetare la întrebările de cercetare face parte din elementele fundamentale ale planificării cercetării. Trebuie subliniat că primii pași în planificarea cercetării nu pot fi întreprinși în mod liniar. Procesul trebuie să fie iterativ, deși alegerea unui subiect este evident importantă pentru a progresa inițial. Întrebările de cercetare pentru investigația interpretativă pot fi variate pe măsură ce datele sunt colectate, dezvăluind idei care au apărut din studiu.

Practicienii care doresc să participe la cercetare și studenții care încep cursul de cercetare dispun de un volum diferit de cunoștințe și de experiență în domeniul ales pentru investigație. Deși majoritatea dintre ei sunt suficient de încrezători cu privire la subiectul pe care doresc să-l cerceteze, mulți nu sunt siguri de problema exactă pe care vor să o rezolve.

Alegerea subiectului de cercetare

Selectarea unui subiect poate fi cea mai dificilă parte a cercetării. Definirea și dezvoltarea subiectului dvs. este un proces continuu. Fiți pregătiți să schimbați accentul subiectului dvs. pe măsură ce adunați mai multe informații. Modul în care selectați subiectul pentru cercetarea dvs. va depinde de politica și direcțiile de cercetare ale bibliotecii în care activați, sarcinile profesionale, interesul personal pentru anumite subiecte, participarea în proiecte instituționale, locale, naționale sau internaționale, tendințele în dezvoltarea domeniului, sugestiile coordonatorului etc.

În alegerea unui subiect pentru un proiect de cercetare este foarte important să aveți în vedere ceea ce vă va menține interesul pe o perioadă lungă de timp. Angajamentul responsabil pentru cercetarea subiectului identificat este crucial pentru rezultatele bune ale cercetării dvs. De asemenea, este o idee bună să vă revizuiți nivelul actual de

cunoștințe, experiență și abilități. Suplimentarea cunoștințelor noi este o cerință fundamentală pentru o cercetare. Căutarea literaturii este un element-cheie, deoarece determină lacunele din zona dvs. de interes. Așa cum a menționat Janice M. Morse, „întrebările de cercetare devin deseori evidente atunci când se citește literatura” [258, p. 57].

Poate că veți începe cercetarea cu o idee largă care provine din experiența de viață, inclusiv din activitatea la locul de muncă, și apoi veți consulta literatura din domeniu sau veți merge la un specialist în acest domeniu pentru a afla ce cercetări s-au făcut deja. Faptul că există o activitate axată pe sfera dvs. de interes nu înseamnă că nu există pete albe sau alte oportunități de a studia problema dintr-o perspectivă diferită.

Criterii de selectare a subiectelor de cercetare:

- dacă domeniul interesează cercetătorul;
- dacă un anumit subiect, în cadrul domeniului, prezintă interes pentru cercetător;
- dacă cercetătorul are competența în acel domeniu/subiect;
- dacă subiectul este cercetabil/viabil: poate avea soluții, dacă există resurse de timp (amplourea temei), personal de cercetare (ex., documentarist, statistician, laborant) și bani;
- dacă subiectul este nou/original (dacă a mai fost cercetat și la ce nivel s-a ajuns, care sunt rezultatele, la ce constatări s-a ajuns).

Nu numai noutatea trebuie avută în vedere, ci și importanța și utilitatea temei (poate fi ceva nou, dar neimportant sau și inutil), relevanța acesteia (este nerelevantă, deoarece nu are utilitate teoretică sau aplicabilitate practică sau este minoră în privința importanței).

Tema se stabilește fie pornind de la rezultatele cercetărilor/publicațiilor, fie pe baza observării realităților cu privire la problemele care necesită soluționare, fie intuitiv, pe baza cunoștințelor anterioare și, în cel mai bun caz, pe baza mai multor surse sau a tuturor acestor surse menționate.

Este necesar a evita:

- teme mult bătătorite (overdone), unde nu se poate aduce nimic nou (a reinventa roata);
- teme foarte controversate, care pot conduce la abordări riscante și cu riscul neacceptării rezultatelor;
- formularea foarte vagă și largă a temei (totul), dar și una prea îngustă (nimic): o parte mai mică (tema) din una mai mare (domeniul); pornind de la ceva mai larg, întins, să fie posibilă restrângerea cercetării la o tema fezabilă, care să permită o adâncire și o anumită contribuție originală. Deci, se pune problema dimensiunii temei.

Strategii pentru identificarea unui subiect de cercetare:

- Răsfoiți indexul de subiecte și titlurile articolelor din enciclopediile și/sau monografiile specifice, subiectului care acoperă un domeniu sau o disciplină relevantă. Consultați colecția de publicații disponibile în bibliotecă (surse suplimentare pot fi găsite căutând în catalogul bibliotecii sau catalogul partajat);
- Petreceți ceva timp consultând reviste importante din domeniul dvs. de activitate;
- Căutați subiectul dvs. în sursele digitale de referință, baze de date;
- Discutați ideile despre subiect cu managerul superior din bibliotecă dvs. sau consultantul științific;
- Reieșiți din activitatea proprie într-un anumit domeniu important și din perspectiva utilității.

Întrebările care trebuie să vi le puneți atunci când alegeți un subiect sunt:

- Este acesta un subiect care mă interesează?
- Este acesta un subiect care este creativ și nu a fost exagerat?
- Este acesta un subiect nu prea larg sau prea restrâns pentru a îndeplini cerințele sarcinii?

Uneori, un subiect pe care l-ați crezut potrivit pentru cercetarea dvs. poate părea mult prea mare după ce ați aflat un pic mai multe despre el. Când se întâmplă acest lucru, trebuie să restrângeți focalizarea studiului. Puteți face acest lucru luând în considerare diferite modalități de a restricționa subiectul dvs. de cercetare.

Unele dintre modurile prin care puteți limita subiectul dvs. de cercetare sunt următoarele:

- *Cine* – populație sau grup (de exemplu, studenți; femei; copii; minorități naționale).
- *Ce* – disciplină sau aspectul (de exemplu, perspectivă sociologică, psihologică sau istorică).
- *Unde* – locație geografică (de exemplu, Republica Moldova; universități; municipiul Chișinău; orașe mici).
- *Când* – perioada sau epoca (secolul al XXI-lea; perioada concretă, de ex., 2010-2020).
- *De ce* – de ce este important subiectul? (pentru bibliotecă, domeniu sau pentru dvs.).

De exemplu, o lucrare despre consumul informațional ar fi foarte largă. Însă o lucrare despre motivele de utilizare a informației de către studenții universităților (cercetătorii) din Republica Moldova în perioada 2010-2020 ar putea fi corectă.

Una din publicațiile recente cu privire la subiecte populare de cercetare în articolele din domeniul biblioteconomiei și științei informării a constatat că subiectele de cercetare din cele mai recente reviste din acest domeniu au fost asociate cu tendințele tehnologice și conceptuale emergente din domeniul biblioteconomiei și științei informării, inclusiv tranziția către mediul digital, conceptul de design centrat pe utilizator, guvernarea datelor și biblioteconomia ș.a. [220, p. 284]. În topul subiectelor de cercetare sunt social media, datele de cercetare, webul, guvernarea electronică, regăsirea informațională, bibliotecile digitale, cultura informației, sistemele informaționale, accesul deschis etc.

Problema de cercetare

Având în vedere diferențele în subiectele disciplinelor și/sau tipurile de date care urmează a fi colectate, cercetătorii au constatat că este necesar să fie utilizată o varietate de metodologii specifice. Totuși, cele mai adevărate cercetări urmează aceeași schemă generală și prezintă caracteristici similare. În elaborarea unui studiu de cercetare, investigatorul începe de obicei cu o întrebare despre ceva ce prezintă interes. De exemplu, un bibliotecar universitar se poate întreba de ce utilizarea bibliotecii în care activează pare să scadă sau este în creștere. Or, bibliotecarul dintr-o bibliotecă pentru copii se poate întreba de ce scade sau crește interesul pentru lectura publicațiilor tradiționale sau electronice. Deja în această etapă și pe parcursul dezvoltării cercetării științifice, cercetătorul poate beneficia de o revizuire detaliată a literaturii.

Următorul pas logic, important, ar fi ca bibliotecarul-cercetător să identifice problema pe care o reprezintă această întrebare. Bibliotecarul poate presupune că utilizarea bibliotecii este scăzută, deoarece majoritatea studenților nu au competențe adecvate de cultură a informației. Bibliotecarul poate concluziona, de asemenea, că el se confruntă de fapt cu mai multe probleme sau cel puțin subprobleme ale problemei principale. De exemplu, bibliotecarul-cercetător ar putea avea nevoie să ia în considerare tipuri specifice de competențe de cultură a informației (de ex., regăsirea informației în catalogul bibliotecii sau în baze de date, evaluarea informației regăsite pe Internet, utilizarea etică a surselor etc.).

Una dintre primele sarcini pe calea alegerii unui subiect de cercetare este identificarea unei întrebări, a unei contradicții nesoluționate, a unui decalaj de cunoștințe sau a unei nevoi nerecuperate pentru un subiect ales. Această căutare necesită o conștientizare a problemelor actuale privind subiectul, precum și curiozitate și creativitate. Profesorul Vasile Țapoc subliniază că „Orice cercetare științifică începe cu abordarea

problemei și alcătuirea programului de cercetare” [360, p. 130]. Orice problemă presupune, în primul rând, o cunoaștere anterioară, formată din totalitatea cunoștințelor despre domeniul considerat existent până în acel moment. Pentru Karl Popper, în metodologia științei primatul aparține problemei de cercetare ce stă în fața cercetătorului. El menționează că istoria științei nu reprezintă succesiunea teoriilor, dar succesiunea problemelor care se cer identificate și formulate [289, pp. 59-60]. Problema este o modalitate de dezvoltare a cunoștințelor, ea apare sub forma unei contradicții dintre cunoștințele existente și faptele noi, care nu mai pot fi interpretate în baza lor, contradicția dintre două sau mai multe interpretări alternative ale aceluiași fenomen, lipsa unei metode adecvate de cercetare. Problema se referă, de regulă, la existența unor necunoscute de a căror identificare, prin activități de cercetare sistematice și prin aplicarea unor generalizări teoretice, depinde, în mare măsură, progresul cunoașterii [58, p. 58]. Problema științifică apare atunci când cunoștințele vechi scot la iveală insuficiența lor, iar cele noi n-au atins o formă dezvoltată.

Deși veți constata că lumea este plină de întrebări și probleme ne-rezolvate, nu toate întrebările sunt subiecte potrivite pentru cercetare.

Lynn Silipigni Connaway și Ronald R. Powell au observat însă că: „Problema nu trebuie să fie complet nouă și neexplorată pentru a fi demnă de cercetare. Unele dintre cele mai importante studii se bazează pe îmbunătățirea sau perfecționarea cercetărilor anterioare. Gradul dorit de unicitate va depinde parțial de obiectivele studiului” [83, p. 44].

Deci, ce caracteristici ar trebui să identificați, care ar putea să vă direcționeze la o problemă de cercetare adecvată? Iată o listă cu cele mai importante:

1. *Ar trebui să fie de interes sporit pentru dvs.* Va trebui să petreceți multe timp investigând problema. Interesul pentru subiectul identificat va fi un stimulent de neprețuit pentru a persevera.
2. *Problema ar trebui să fie semnificativă.* Nu merită timp și efort pentru a investiga o problemă banală sau a repeta lucrările deja realizate în altă parte.
3. *Problema trebuie distinsă.* Luați în considerare timpul necesar pentru a finaliza lucrarea și profunzimea la care va fi abordată problema. Un câmp larg de cercetare puteți să-l acoperi doar superficial și, cu cât veți limita câmpul de cercetare, cu atât mai detaliat poate fi studiul dvs. De asemenea, ar trebui să luați în considerare costul deplasărilor, dacă vor fi necesare, precum și alte cheltuieli.

4. *Ar trebui să puteți obține informațiile solicitate.* Nu puteți efectua cercetări dacă nu colectați informațiile relevante necesare pentru a rezolva problema dvs., fie pentru că nu aveți acces la documente sau alte surse, fie pentru că nu ați reușit să cooperați cu persoanele sau organizațiile esențiale pentru cercetarea dvs.
5. *Ar trebui să puteți trage concluzii legate de problemă.* Sarcina întrebării este de a găsi răspunsul. Problema ar trebui să fie una pentru care studiul poate oferi anumite soluții sau cel puțin să elimine unele „soluții” false.
6. *Ar trebui să fiți capabili să formulați problema în mod clar și concis.* O frază exactă, bine gândită și complet redactată, înțeleasă (inteligibilă) pentru oricine, de obicei, ar trebui să explice clar care este problema de cercetare.

Uneori problema de cercetare este identificată cu o întrebare. Într-adevăr, orice problemă presupune găsirea unui răspuns la o anumită întrebare, însă nu orice întrebare reprezintă o problemă. Principala particularitate a problemei de cercetare constă în faptul că pentru soluționarea ei este necesară depășirea cunoștințelor vechi, în timp ce răspunsul la o întrebare poate fi formulat în limita cunoștințelor existente [124, p. 32]. Un set de întrebări de cercetare sunt generate dintr-o problemă de cercetare. Cercetătorul formulează întrebările pe baza cunoștințelor și experienței sale din domeniul studiat.

Nu este ușor să decideți și să definiți o problemă de cercetare și nu vă așteptați să faceți acest lucru imediat. Lucrul important, în această etapă, este să știți ce cautați și să explorați subiectul pentru posibilități potrivite.

După identificarea unei probleme specifice de cercetare, cercetătorul ar trebui să încerce să pună problema într-un cadru teoretic mai larg. O teorie adecvată ar fi putut fi deja formulată sau poate fi necesară dezvoltarea unei teorii.

Ținând cont de principala problemă, de teoria relevantă, și de subprobleme, dacă există, bibliotecarul ar trebui să ia în considerare dezvoltarea uneia sau a mai multor ipoteze pentru a ghida viitoarea investigație sau studiu. În acest caz, bibliotecarul poate dori să prezinte ipoteza precum că competențele de cultură a informației au un efect pozitiv asupra utilizării bibliotecii. Această ipoteză se poate baza pe presupuneri evidente, cum ar fi „educarea utilizatorilor va fi de fapt destul de eficientă pentru formarea anumitor competențe de cultură a informației” sau „studenții vor putea transfera competențele formate ca urmare a unui program instructiv de utilizare efectivă a unei biblioteci”.

Pe parcursul acestui proces, dar poate mai ales în acest moment, bibliotecarul va trebui să elaboreze un plan pentru a încerca să rezolve problema. Cu alte cuvinte, va fi necesar să se decidă ce metodologie și tehnici de colectare a datelor pe care le vor utiliza în studiu. Bibliotecarul ar putea alege să livreze un curs pe parcursul căruia va oferi o pregătire în cultura informației și după care va testa competențele de cultură a informației ale studenților. Sau ar putea fi realizat un sondaj în care studenții, de exemplu, ar putea fi întrebați despre utilizarea bibliotecii și/sau despre competențele lor de cultură a informației.

O altă caracteristică inerentă a studiului este nevoia de a trata faptele și valoarea acestora. Această activitate este deosebit de importantă în etapele de colectare și analiză a datelor. În acest caz, cercetătorul ar trebui să încerce să colecteze informațiile necesare pentru a rezolva problema, să organizeze informațiile în categorii importante și să analizeze semnificația acestora. Datele colectate pe parcursul cercetării instruirii utilizatorilor pot include rezultatele testelor, atitudinile cu privire la bibliotecă și autopercepția cu privire la competențele de cultură a informației.

Și nu în ultimul rând, bibliotecarul ar trebui să țină cont de faptul că acest proces este aproape întotdeauna ciclic. Analiza efectuată de cercetător și interpretarea rezultatelor cercetării sale pot conduce la întrebări noi sau nu pot răspunde la întrebarea inițială, condiționând astfel începerea unui nou proces de cercetare. Paul Lidi și Jeanne Ormrod au elaborat diagrama prezentată în Figura 7, care ilustrează natura ciclului a cercetării [216]. „Fiecare cercetător va afla în curând că cercetările autentice produc la fel de multe probleme pe care le rezolvă. Aceasta este natura descoperirii cunoașterii” [83, p. 22].

În această etapă, merită să atrageți atenția la unele greșeli comune făcute la alegerea unei probleme de cercetare. Aceste erori apar în principal din cauza incapacității de a înțelege necesitatea interpretării datelor din proiectul de cercetare.

Iată patru greșeli comune:

1. *A face din alegerea problemei o scuză pentru a completa golurile din cunoștințele proprii.* Cu toții salutăm posibilitatea de a învăța mai multe pentru noi înșine, dar scopul cercetării nu este doar formarea personală, ci și o contribuție la cunoașterea socială. Oricine poate găsi o problemă care implică culegerea și duplicarea informațiilor, dar este necesar un efort suplimentar pentru a găsi o problemă care necesită analiza datelor și tragerea concluziilor care prezintă un interes mai larg.

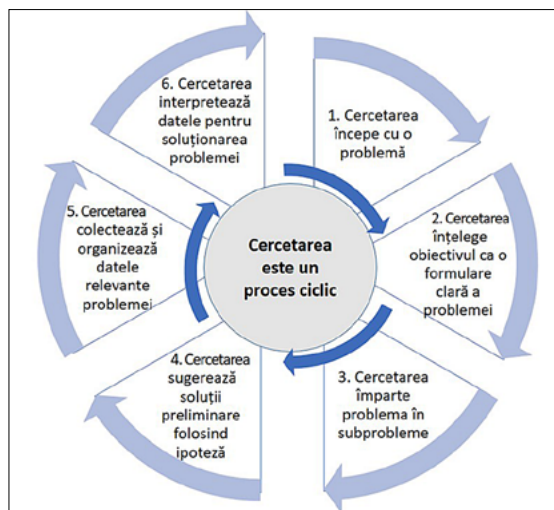

Fig. 7. Procesul ciclic al cercetării

Sursa: Elaborat după LEEDY, Paul [216, p. 3].

2. *Formularea unei probleme care presupune doar o comparație a două sau mai multe seturi de date.* O comparație a seturilor de date sau înregistrări ar putea cuprinde multe pagini (de exemplu, vârsta medie a vizitatorilor bibliotecilor de-a lungul unei perioade), dar fără niciun efort de a descoperi ceva nou din informațiile respective, nu există nicio activitate de cercetare. Problema ar trebui să precizeze clar obiectivele care stau la baza comparației.
3. *Formularea problemei din punctul de vedere al determinării gradului de corelație între două seturi de date.* Compararea a două seturi de date pentru a dezvălui o relație evidentă între ele (de exemplu, vârsta medie a utilizatorilor și volumul de lectură) poate fi interesantă, dar rezultatul este doar un număr și nu dezvăluie o relație cauzală. Acest număr sau coeficientul de corelație nu dezvăluie nimic despre natura legăturii și provoacă întrebarea – așadar ce?
4. *Conceperea unei probleme la care răspunsul poate fi doar „da” sau „nu”.* Pentru a spori cunoștințele noastre despre lume, trebuie să știm de ce lucrurile sunt așa cum sunt și cum funcționează. Soluția „da-nu” ocolește problemele, evitând căutarea motivelor pentru care răspunsul este „da” sau „nu” și consecințele pe care le are răspunsul.

Dacă nu ați ales încă un subiect de cercetare și nu știți de unde să începeți, vă sugerăm următoarele. Majoritatea cercetărilor în domeniul științelor socioumane se desfășoară în jurul a patru subiecte – **4P** [209, p. 59]:

- *People* – Oameni;
- *Problems* – Probleme;
- *Programmes* – Programe;
- *Phenomena* – Fenomene.

De fapt, o privire mai atentă asupra oricărui domeniu academic sau ocupațional va arăta că majoritatea cercetărilor se învârt în jurul acestor patru concepte. Accentul pe un anumit subiect („P”: oameni/probleme/programe/fenomene) poate varia de la studiu la studiu, dar, în general, majoritatea studiilor de cercetare se bazează pe cel puțin o combinație de două subiecte. Puteți selecta un grup de indivizi (un grup de indivizi sau o comunitate – „oameni”), pentru a examina existența anumitor probleme sau probleme legate de viața oamenilor, pentru a stabili atitudinea lor față de o chestiune („problemă”), pentru a stabili existența unei regularități („fenomen”) sau pentru a evalua eficacitatea unei intervenții („program”). Atenția dvs. poate fi studierea unei probleme, a unei asociații sau a unui fenomen în sine; de exemplu, relația dintre rezultatele căutării într-un catalog de bibliotecă și cultura informației, lectură și tehnologiile informaționale sau achiziția de carte și împrumutul de carte, care se realizează pe baza informațiilor colectate de la persoane, grupuri, comunități sau organizații. Accentul în aceste studii este pus pe explorarea, descoperirea sau crearea de asociații. În mod similar, puteți studia diferite aspecte ale unui program: eficacitatea, structura lui, necesitatea acestui program, satisfacția utilizatorilor etc. Pentru a constata aceasta, colectați informații de la oameni.

Fiecare studiu de cercetare are două aspecte: oamenii vă asigură „populația studiată”, în timp ce celelalte trei subiecte vă oferă „zone de subiecte”. Populația dvs. de studiu – indivizi, grupuri și comunități – sunt persoanele de la care sunt colectate informațiile. Zona dvs. de subiect este o problemă, program sau fenomen despre care sunt colectate informațiile. În Tabelul 4 sunt prezentate aspectele unei probleme de cercetare.

Puteți studia o problemă, un program sau un fenomen în orice domeniu academic sau din orice perspectivă profesională. De exemplu, puteți măsura eficiența unui program în domeniul biblioteconomiei, educației, asistenței sociale, managementului informațional, promovării lecturii sau puteți privi o problemă din perspectiva educațională, informațională sau comportamentală. În mod similar, puteți evalua opiniile utilizatorilor cu privire la orice aspect al unui program din zonele de mai sus.

Tabelul 4. Aspecte ale unei probleme de cercetare

Aspectul de cercetare	Despre	Studii privind	Informații
Studiul populației	Oameni	Indivizi, organizații, grupuri, comunități	Acestea vă oferă informațiile solicitate sau trebuie să colectați informații de la sau despre acestea
Zone de cercetare	Probleme	Probleme, situații, asociații, nevoi, structura populației, profil etc.	Informații pe care trebuie să le colectați pentru a găsi răspunsuri la întrebările de cercetare
	Programe	Conținut, structură, rezultate, atribute, satisfacție, consumatori, furnizori etc.	
	Fenomene	Cauză și efect, tipul relațiilor, studiul fenomenului în sine etc.	

Conceptul **4P** este aplicabil atât în cercetările cantitative, cât și cele calitative, deși principala diferență în această etapă este gradul de specificitate, analiză, precizie și concentrare a acestora.

Astfel, formularea unei probleme de cercetare este similară cu „inputul - intrarea” pentru o activitate de cercetare, în timp ce „outputul - rezultatul” se referă la calitatea conținutului raportului de cercetare, iar validitatea asociată acestuia depinde în totalitate de problema de cercetare, așa cum este ilustrat în Figura 8. Atât bibliotecarii-cercetători, cât și studenții trebuie să rețină că formularea problemei de cercetare este pasul crucial. Așadar, rezervați-vă timp în formularea problemei dvs. de cercetare, deoarece o problemă de cercetare mai clară înseamnă rezultate și progrese mai clare de cercetare.

Profesorul Syed Muhammad Sajjad Kabir susține că în științele sociale există patru conceptualizări generale ale unei probleme de cercetare [195, p. 25]:

- *Problema de cercetare de causalitate* – acest tip de problemă implică determinarea aspectelor corecte și greșite în probleme de comportament sau conștiință, analizând dilemele morale prin aplicarea regulilor generale și distincția atentă a cazurilor particulare.
- *Problema de cercetare a diferențelor* – de obicei se pune întrebarea: „Există o diferență între două sau mai multe grupuri sau tratamente?” Acest tip de enunț al problemelor este utilizat atunci

când cercetătorul compară sau contrapune două sau mai multe fenomene.

- *Problema de cercetare descriptivă* – de obicei se pune întrebarea: „Ce este ...?” cu scopul de a descrie o situație, starea sau existența unui fenomen specific.
- *Problema de cercetare relațională* – sugerează o relație între două sau mai multe variabile care trebuie investigate. Scopul principal este de a explora calitățile / caracteristicile care sunt legate într-un anumit fel.

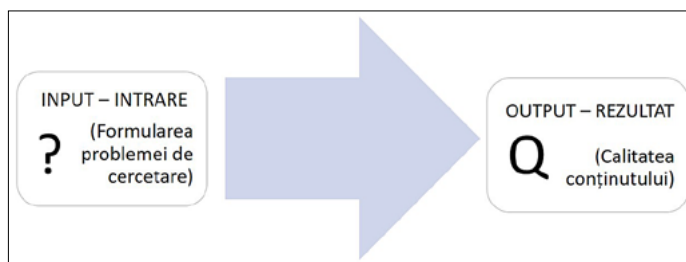

Fig. 8. Relația dintre problema cercetării (intrare) și calitatea conținutului (rezultat)

Atunci când selectați o problemă de cercetare pentru studiul dvs., trebuie să luați în considerare câțiva factori. Acești factori vă vor asigura ca procesul dvs. de cercetare să fie bine gestionat și veți rămâne motivat. Tabelul 5 arată factorii care trebuie luați în considerare în selectarea unei probleme de cercetare.

Tabelul 5. Considerații în selectarea problemei de cercetare

Nr.	Factorul de examinare	Descriere
1.	Interes	Cel mai important criteriu în selectarea unei probleme de cercetare. Întregul proces de cercetare necesită, în mod normal, mult timp și este nevoie de multă muncă. Dacă alegeți un subiect care nu vă interesează foarte mult, ar fi dificil să vă mențineți motivația de a scrie.
2.	Expertiză	Înainte de a selecta o problemă de cercetare, trebuie să vă asigurați că ați îndeplinit un anumit nivel de expertiză în zona propusă. Utilizați faptele pe care le-ați învățat în timpul studiului și, bineînțeles, și coordonatorul/conducătorul științific vor da o mână de ajutor și ei. Rețineți că trebuie să realizați de sine stătător majoritatea lucrărilor.

Nr.	Factorul de examinare	Descriere
3.	Accesibilitatea datelor	Dacă pentru cercetarea dvs. aveți nevoie de colectarea informațiilor (reviste, rapoarte, materiale ale conferințelor) înainte de finalizarea formulării titlului proiectului de cercetare, trebuie să vă asigurați că aceste materiale sunt disponibile pentru dvs. și în formatul relevant.
4.	Relevanță	Întotdeauna alegeți un subiect care să se potrivească interesului și profesiei dvs. Asigurați-vă că studiul dvs. va contribui la extinderea cunoștințelor existente. Desigur, acest lucru vă va ajuta să mențineți interesul pe toată perioada de cercetare.
5.	etică	La formularea problemei de cercetare, ar trebui să luați în considerare și anumite probleme de etică. Uneori, în perioada de cercetare, populația studiată ar putea fi afectată în mod negativ de unele întrebări. În domeniul biblioteconomiei și științei informării ar putea apărea unele scenarii legate de cercetare, în special securitatea informațiilor cu caracter personal, care ar putea afecta utilizatorii bibliotecilor. Prin urmare, este întotdeauna util să se identifice problemele legate de etică în timpul formulării problemei de cercetare.

Întrebări de cercetare

În orice sarcină de cercetare, **formularea unei probleme de cercetare** este una din cele mai importante părți a procesului de cercetare. După ce ați determinat și ați îngustat subiectul sau problema, căutarea și revizuirea literaturii existente poate clarifica în continuare abordarea dvs. de cercetare. Mai mult, identificând dacă concluziile anterioare ale cercetărilor nu sunt clare sau unde pot exista lacune în literatura de specialitate, veți fi mai bine pregătiți pentru a formula întrebări de cercetare relevante.

O întrebare de cercetare este o modalitate de a vă exprima interesul pentru o problemă sau un fenomen. Ea oferă un aspect pe care să vă concentrați cu privire la o problemă de cercetare.

Un set de întrebări de cercetare sunt generate din problema cercetării. Cercetătorul creează întrebări pe baza cunoștințelor și a experienței sale în domeniul studiat. Puteți avea mai multe întrebări de cercetare pentru un studiu, în funcție de complexitatea și extinderea lucrării propuse. Fiecare întrebare ar trebui să fie clară și specifică, să se refere la problemă sau la fenomen, să reflecte o intervenție în munca experimentală și să evidențieze populația țintă sau participanții. Identificarea unei

întrebări de cercetare va oferi o atenție mai mare cercetării dvs. sau va clarifica direcția investigației dvs., indiferent dacă cercetarea este descriptivă sau experimentală. Destul de semnificativ, o întrebare de cercetare bine formulată va face lumină și asupra metodelor de cercetare adecvate.

De ce sunt importante întrebările de cercetare?

O întrebare de cercetare are două roluri esențiale în stabilirea proiectului de cercetare pentru realizarea cu succes a cercetării.

1. Întrebările de cercetare identifică aria de cercetare.

Întrebarea de cercetare definește ce problemă sau oportunitate ați avut în vedere și care sunt obiectivele dvs. de cercetare. Acesta vă determină să nu faceți o examinare laterală sau să nu permiteți ca domeniul de cercetare să se extindă în afara ariei de cercetare.

Fără întrebări de cercetare bune, echipa de cercetare din care faceți parte ar putea să cheltuiască resurse inutile sau să obțină rezultate care nu sunt acționabile, deoarece domeniul de studiu este prea larg.

2. Întrebările de cercetare conectează cercetarea cu obiectivele și acțiunile din activitatea profesională.

Dacă definiți cercetarea dvs. în legătură cu activitatea dvs., înseamnă că veți avea întotdeauna claritate asupra a ceea ce este necesar pentru a lua anumite decizii. Puteți arăta efectele a ceea ce ați studiat, folosind rezultate reale.

Focusarea cercetării dvs. pe întrebări de cercetare legate de obiectivele de activitate ajută la reducerea riscului ca cercetarea să fie incorectă.

Formularea întrebărilor de cercetare este un exercițiu care ajută cercetătorul să-și concentreze gândirea și întrebările, precum și împiedică includerea întrebărilor nerelaționate sau tangențiale. Explorarea literaturii trebuie să fie efectuată concomitent cu acest proces. Este foarte important să înțelegeți modul în care alți cercetători au abordat acest subiect, dacă este cazul, și să luați în considerare alte cercetări. Poate că s-au făcut destul de multe cercetări pe tema dvs. de interes, dar abordările au fost în principal pozitivist/cantitative și, în opinia dvs., nu există încă o înțelegere profundă a problemelor implicate. În schimb, puteți presupune că lipsește o abordare mai largă și mai generalizatoare. Astfel, vă veți gândi la problemele metodologice atunci când formulați întrebările, iar mai târziu, va trebui să vă asigurați că întrebările se potrivesc cu metodologia dvs. de cercetare.

Kirsty Williamson și Graeme Johanson sugerează că pentru formularea întrebărilor de cercetare trebuie parcurși câțiva pași [393, p. 31] (Figura 9).

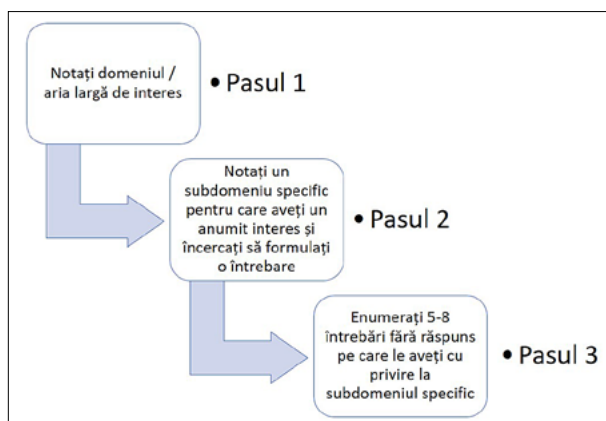

Fig. 9. Etapele de elaborare a întrebărilor de cercetare

Trebuie să examinați cu atenție întrebările pentru a vă asigura că comunicați exact ceea ce vreți să spuneți. Consultați-vă cu colegii sau cu coordonatorul științific. Rețineți că întrebările se pot referi la eșantionul dvs. De exemplu, dacă cercetarea dvs. se concentrează pe factori care influențează utilizarea bibliotecii, întrebările ar putea include diferențele dintre bărbați și femei sau diferențele dintre anumite grupe de vârstă din eșantion. Dezvoltarea unei hărți a minții (mind map) vă poate ajuta în acest proces. Amintiți-vă că întrebările pentru examinarea interpretivistă pot fi preliminare și se pot schimba pe măsură ce studiați, deși ar trebui să începeți întotdeauna cu unele întrebări care vor pune anumite accente.

Rețineți că, întrebările de cercetare influențează procesul de selecție a literaturii la tema studiului dvs. În funcție de calitatea formulării întrebărilor de cercetare veți obține rezultate relevante sau irelevante (Figura 10). Dacă întrebările de cercetare sunt formulate foarte vag și larg, ca rezultat al regăsirii surselor, veți obține un număr foarte mare de articole care vor fi irelevante pentru tema cercetării dvs. În cazul în care, veți formula întrebări concrete, precise și înguste, rezultatele căutării vor fi pe măsura așteptării – articole puține, dar relevante subiectului cercetării. Astfel, trebuie să fiți foarte responsabili în formularea întrebărilor de cercetare.

În continuare prezentăm câteva exemple preluate din literatura de specialitate [393, pp. 32-44], care ilustrează diferite întrebări de cercetare în funcție de abordarea pozitivistă/cantitativă sau abordarea interpretivistă/calitativă (Tabelul 6).

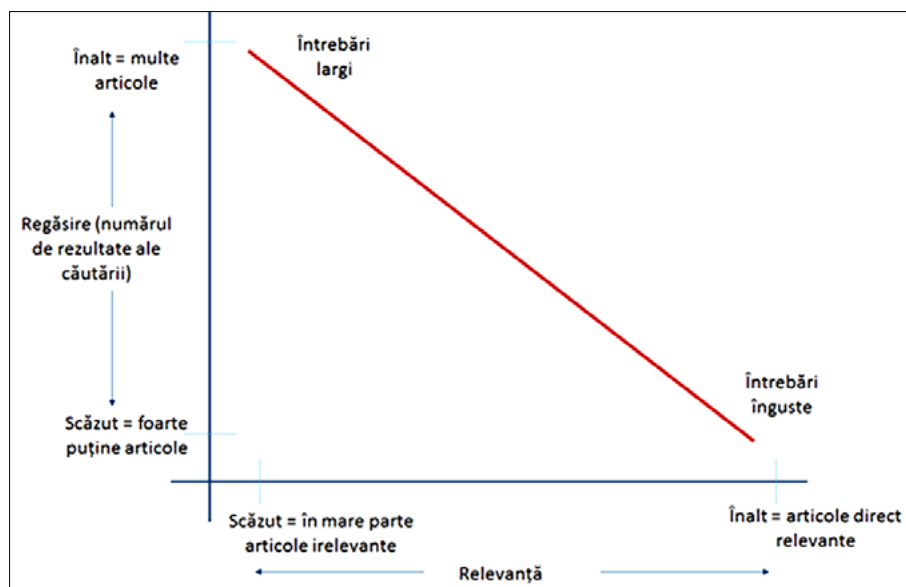

Fig. 10. Cum influențează întrebările rezultatele căutării

Tabelul 6. Exemple de formulare a întrebărilor de cercetare

Exemplu 1: Abordarea pozitivistă/cantitativă	
Studiu	BORGMAN, C. L., HIRSH, S. G., WALTER, V. A., GALLAGHER, A. L. Children's searching behavior on browsing and keyword online catalogs: The science library catalog project. In: <i>Journal for the American Society for Information Science</i> . 1995, vol. 46, nr. 9, pp. 663-684. eISSN 2330-1643. DOI: <a href="https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4571(199510)46:9<663::AID-ASI4>3.0.CO;2-2">https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4571(199510)46:9<663::AID-ASI4>3.0.CO;2-2
Descriere	Autorii au fost interesați să afle mai multe despre capacitatea copiilor de a căuta informații în faza de dezvoltare, când școlile foloseau calculatoarele pentru a predă în clasă. Ei au subliniat că, în mod surprinzător, s-au efectuat puține cercetări „la confluența bibliotecilor și a educației cu privire la modul de automatizare a bibliotecilor pentru copii, în moduri compatibile cu învățarea, dezvoltarea cognitivă și curriculumul”. Astfel, ei au vrut să răspundă la întrebări despre cum să automatizeze bibliotecile pentru copii, în moduri adecvate învățării, dezvoltării cognitive și curriculumului.

Întrebări de cercetare	<p>Întrebările de cercetare au fost:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Cum caută copiii subiecte într-un catalog automatizat al bibliotecii? 2. Copiii sunt capabili să utilizeze în mod eficient un sistem ierarhic, de navigare, bazat pe recunoaștere? Acest comportament de căutare are legătură cu vârsta, sexul sau experiența de utilizare a calculatorului? 3. Copiii sunt capabili să utilizeze în mod eficient un cuvânt-cheie, un motor de căutare? Acest comportament de căutare are legătură cu vârsta, sexul sau experiența de utilizare a calculatorului? 4. Cum se schimbă comportamentul de căutare în browsere și sisteme de cuvinte-cheie?
Exemplu 2. Abordare interpretivistă/calitativă	
Studiu	BRUCE, C., STOODLEY, I., PHAM, B. Doctoral students' experience of information technology research. In: <i>Studies in Higher Education</i> . 2009, vol. 34, nr. 2, pp. 203-221. ISSN 0307-5079. DOI: https://doi.org/10.1080/03075070802556131
Descriere	<p>Autorii au fost interesați să studieze modul în care studenții doctoranzi „văd” sau „construiesc” domeniile de cercetare în care sunt implicați. Domeniul de cercetare pe care l-au ales a fost „tehnologia informației”, unde au examinat diferite moduri prin care studenții-cercetători au testat „obiectul (obiectele) de studiu și aria sau domeniul lor de cercetare”. Scopul proiectului a fost: „investigarea aspectelor privind conștientizarea cercetării colective în domeniul tehnologiei informației (IT) în rândul doctoranzilor din acest domeniu”. Este util să rețineți că termenii „a vedea”, „a constitui” și „a înțelege” se referă la construcția fenomenografică a experienței.</p>
Întrebări de cercetare	<p>Au existat o serie de întrebări de cercetare, axate pe trei caracteristici diferite ale cercetării IT.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Cercetare IT</i>. Ce înseamnă să faci cercetare IT? Ce face un proiect de cercetare IT identificabil? 2. <i>Obiectul (obiectele) de cercetare</i>. Cum văd studenții IT „lucrurile” care stau la baza cercetării lor? Cum pot împreună constitui sau „forma” obiecte de cercetare IT? Care sunt ideile lor generale despre obiectul de studiu? Cum diferă înțelegerile lor? 3. <i>Domeniul sau aria de cercetare a studenților</i>. Care sunt caracteristicile domeniului? Care sunt limitele domeniului pe măsură ce studenții doctoranzi îl cercetează?

Exemplu 3. Metode mixte	
Studiu	<p>WILLIAMSON, K. Where information is paramount: A mixed methods, multi-disciplinary investigation of Australian online investors. In: <i>Information Research</i> [online]. 2008, 13(4), paper 365. Disponibil: http://www.informationr.net/ir/13-4/paper365.html</p> <p>WILLIAMSON, K., KINGSFORD SMITH, D. Empowered or vulnerable? The role of information for Australian online investors. In: <i>Canadian Journal of Information and Library Science</i>. 2010, vol. 34, nr. 1, pp. 39-81. ISSN 1920-7239. DOI:10.1353/ils.0.0004</p>
Descriere	În cadrul unui proiect de trei ani autorii au realizat o cercetare prin care erau interesați să adune mai multe informații despre modul în care oamenii iau decizii de investiții privind piețele online, în special despre faptul cum ei utilizează informația în acest proces.
Întrebări de cercetare	<p>Proiectul a avut următoarele întrebări de cercetare:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ce surse de informații sunt utilizate de investitorii online și cât de des? (<i>întrebări cantitative</i>) 2. Care sunt sursele-cheie de informații utilizate de investitori și motivele importanței acestora (de exemplu, tipul de conținut, moneda, ușurința accesului)? (<i>întrebări calitative</i>) 3. Sursele preferate se schimbă în funcție de sarcina specifică de investiții? (<i>întrebare calitativă</i>) 4. Care este gradul de utilizare și valoarea percepută a următoarelor informații despre investiții? (a) motoare de căutare pe internet (b) site-uri internet (c) mass-media (ziare, reviste, radio și TV) (d) surse interpersonale (familie, prieteni și cunoscuți) (e) consilieri profesioniști (<i>întrebări calitative</i>)

Sursa: Elaborat după WILLIAMSON, Kirsty [393, pp. 32-44].

În primul exemplu este folosită abordarea pozitivistă/cantitativă. Deși sunt folosite întrebări de tipul „Cum”, ele se folosesc puțin în altă interpretare, de exemplu, pentru a determina ce să „folosiți”, aceste întrebări pot fi măsurate în mod obiectiv, iar rezultatele sunt generalizate pentru populația studiului dacă se folosește corect abordarea pozitivistă. Pentru acest proiect autorii au ales paradigma pozitivistă și metoda experimentală de cercetare.

Unul din motivele pentru care a fost aleasă o abordare fenomenografică, într-un cadru interpretivist, în cel de-al doilea exemplu este faptul că fenomenografia este o metodă empirică de explorare a modurilor în care oamenii experimentează fenomene. După cum se poate observa din întrebările de cercetare, accentul proiectului a fost pus pe modul în

care studenții au fost conștienți de diverse probleme legate de proiectul lor actual, precum și domeniul lor de studiu.

Motivele pentru care metodele mixte au fost adecvate pentru cercetare din al treilea exemplu au fost următoarele: (a) Un sondaj cu un număr mare de respondenți a fost potrivit pentru a răspunde la prima întrebare de cercetare. Cercetătorii au dorit să obțină o imagine largă a tipurilor de surse de informații utilizate de o serie de investitori online, precum și frecvența de utilizare; (b) Celelalte întrebări de cercetare au fost complexe și au necesitat explorarea în profunzime care a fost posibilă numai cu un eșantion mic și o abordare calitativă (interpretivistă).

Următorul pas după identificarea problemei este formularea unor întrebări de cercetare viabile și ușor de gestionat sau, dacă alegeți o paradigmă pozitivistă, puteți dezvolta ipoteze.

Dezvoltarea ipotezelor și exemple de utilizare a ipotezelor

În calitate de cercetător, nu veți cunoaște niciodată rezultatul înainte de activitatea de cercetare, dar veți avea anumite presupuneri privind rezultatele finale. Pe baza conținutului și a curiozității dvs., îl veți verifica colectând informații care vă vor permite să concluzionați că presupunerile dvs. sunt corecte.

Presupunerea bazată pe curiozitate sau pe o supoziție este o ipoteză, sau o idee despre o situație, un fenomen, sau o relație care nu este cunoscută. Cercetătorii numesc acești factori ipoteze care devin bază a unei cercetări.

Construirea unei ipoteze este considerată importantă în formularea unei probleme de cercetare cantitativă. Ipotezele aduc claritate, specificitate și se concentrează asupra unei probleme de cercetare, dar nu sunt esențiale pentru un studiu. Puteți efectua o investigație valabilă fără a construi o ipoteză formală. Pe de altă parte, în contextul unui studiu de cercetare, puteți construi cât mai multe ipoteze pe care le considerați adecvate. Unii cred că trebuie să formuleze o ipoteză pentru a întreprinde o cercetare. Cu toate acestea, Kumar Ranjid nu susține această opinie [209]. Potrivit autorului, ipotezele provin, în primul rând, dintr-un set de „bănuieli” care sunt testate printr-un studiu și poate fi efectuat un studiu perfect valabil, fără a avea aceste presupuneri sau speculații. Cu toate acestea, pentru a restrânge domeniul de investigare, este important să formulați ipoteze.

Importanța ipotezelor constă în capacitatea lor de a trasa o direcție, de a oferi specificitate și concentrare asupra cercetării științifice. Ele

orientează cercetătorul cu privire la ce informații ar trebui colectate și, prin urmare, oferă un accent mai mare.

Etimologic, termenul de *ipoteză* derivă din limba greacă veche: termenul de *hypothesis* (echivalent al celui din limba latină *suppositio*), desemnând acțiunea de punere (*thesis, these*) dedesubt (*hupo*).

Theodore Caplow considera că „o ipoteză este enunțul unei relații cauzale într-o formă care permite verificarea empirică” [60, p. 119]. Richard Grinnell, de asemenea, menționează că ipoteza este prezentată în așa fel încât să poată fi confirmată sau respinsă prin date valide și fiabile [155].

Ipoteza este o supoziție, o presupunere sau o explicație provizorie enunțată pe baza unor fapte, conexiuni și legi cunoscute cu privire la anumite legături dintre probleme. Deci, ipoteza nu este o cunoaștere certă, autentică, dar o informație verosimilă, a cărei veridicitate trebuie demonstrată.

Nu orice enunț despre relația probabilă dintre două sau mai multe variabile reprezintă o ipoteză în cercetările empirice. Septimiu Chelcea identifică trei condiții pe care trebuie să le îndeplinească un enunț pentru a deveni ipoteză [70, p. 30]:

- respectivul enunț trebuie să fie testabil astfel încât ipotezele să poată fi confirmate sau infirmate;
- ipoteza trebuie să fie o explicație plauzibilă ce urmează să fie verificată prin faptele de observație;
- ipoteza trebuie să aibă un conținut reflectoriu, adică să reflecte realitatea obiectivă.

Obținerea unor noi cunoștințe constituie principala funcție a ipotezelor în cunoașterea științifică, în general, și în cunoașterea din domeniul biblioteconomiei și științei informării, în special.

Ipotezele sunt de obicei utilizate în paradigma pozitivistă. Lawrence Neuman a definit o ipoteză ca: „o versiune testabilă empiric a unei propuneri. Aceasta este o declarație preliminară despre relație. [...] Evaluând empiric ipoteza, aflăm dacă afirmația teoretică este susținută” [269, p. 68]. Înțelegerea diferitor moduri de a desemna ipoteze poate să nu fie clară.

Pentru început, este important să fie clar care este diferența dintre variabilele independente și cele dependente. Lawrence Neumann le-a examinat în termeni de „poziția lor într-o relație cauzală sau într-un lanț de cauzalitate”. El a explicat că variabila independentă este „o variabilă cauzală sau o forță, sau o condiție care acționează asupra altceva”. O variabilă dependentă este „efectul sau rezultatul altei variabile” [269, pp. 180-181]. În exemplul de mai jos privind utilizarea ipotezei, toate

variabilele de intrare sunt cele independente și se presupune că toate vor contribui la „satisfacția utilizatorului”, variabila dependentă.

Kirsty Williamson și Graeme Johanson susțin că este foarte important să se evite ipotezele duble, unde există două sau mai multe variabile independente. Acest lucru se datorează faptului că efectul interacțiunii a două sau mai multe variabile independente nu va fi clar, dacă nu este separat empiric la testarea ipotezei [393, p. 30].

Natura ipotezelor

Ipo-teza este o afirmație clară a ceea ce se dorește a fi investigat. Ipo-teza ar trebui specificată înainte de efectuarea cercetării și declarată deschis în raportarea rezultatelor. Aceasta îndeplinește următoarele funcții:

- identifică obiectivele cercetării;
- identifică conceptele abstracte-cheie implicate în cercetare;
- intensifică obiectivele și scopul unui studiu de cercetare;
- stabilește relațiile ipotezei atât cu enunțul problemei, cât și cu analiza literaturii;
- pune accentul pe cercetare și informează cercetătorul cu privire la scopul specific al problemei de cercetare care trebuie investigată;
- ajută un cercetător în prioritizarea colectării datelor, oferind astfel o atenție deosebită studiului;
- permite formularea teoriei pentru ca un cercetător să conchidă în mod specific ce este adevărat și ce nu.

De asemenea, pentru o validitate solidă, ipoteza de cercetare trebuie să satisfacă 3 condiții:

- să reprezinte o concepție coerentă (aspect logic);
- să reprezinte o codificare verificabilă a datelor (aspect empiric);
- să posede o valoare și interes practic (aspect practic).

În lucrarea *Tehnici de cercetare sociologică*, Septimiu Chelcea îl citează pe Johan Galtung care evidențiază zece condiții pe care trebuie să le îndeplinească o ipoteză pentru a fi validă [70, p. 31]: *generalitatea, complexitatea, specificitatea, determinarea, falsificabilitatea, testabilitatea, predictivitatea, comunicabilitatea, reproductibilitatea și utilitatea*.

1. *Generalitatea* se referă la faptul că o ipoteză trebuie formulată astfel încât relațiile dintre variabile să fie adevărate indiferent de condițiile spațio-temporale.
2. *Complexitatea* se referă la numărul de variabile care sunt cuprinse într-o ipoteză. Ipotezele de nivelul 1 au doar două variabile corelate, ipotezele de nivelul 2 au trei variabile corelate; se poate merge până la ipoteze de nivelul 3, cu patru variabile corelate.

3. *Specificitatea* se referă la numărul de valori pe care le pot lua variabilele respective, valorile putând fi extremizate (prezent-absent) sau pe un continuum între extreme.
4. *Determinarea* privește obiectivitatea ipotezei respective, în sensul că nu putem enunța o relație între două variabile dintre care una este imposibil de evaluat.
5. *Falsificabilitatea* privește formularea enunțului ipotetic. În această privință vorbim despre ipotezele de tipul „și da, și nu”.
6. *Predictibilitatea* se referă la faptul că o ipoteză are funcția de a descrie și explica anticipativ procesele, relațiile, evenimentele psihice.
7. *Testabilitatea* se referă la condițiile de verificare a ipotezei, în sensul că cu cât o ipoteză este mai concretă, cu atât ea poate fi verificată mai ușor.
8. *Comunicabilitatea* privește formularea enunțului: enunțul unei ipoteze trebuie să îndeplinească condiții de inteligibilitate, astfel ca ea să fie decodificată identic atât de cel ce o formulează, cât și de cel ce o citește.
9. *Reproductibilitatea* se referă la posibilitatea de a repeta un demers de cercetare, adică posibilitatea de revalidare a ipotezei de către alți cercetători.
10. *Utilitatea* se referă la faptul că o ipoteză, prin confruntarea cu realitatea, poate fi total validată, parțial validată sau invalidată. Infirmitatea unei ipoteze nu înseamnă neapărat că acea ipoteză este eronată.

Specialiștii menționează și alte caracteristici principalele ale unei ipotezelor, cum ar fi [195, p. 55]:

- Are caracter conceptual.
- Este un enunț verbal într-o formă declarativă.
- Are referent empiric.
- Indică o relație preliminară între două sau mai multe variabile.
- Este un instrument puternic pentru dezvoltarea cunoștințelor, este în concordanță cu cunoștințele existente și contribuie la cercetarea ulterioară.
- Poate fi testată, verificată sau falsificată.
- Nu este vorba de întrebări morale sau etice.
- Nu este nici prea specifică, nici generală.
- Este o predicție a consecințelor.
- Este considerată utilă chiar dacă s-a dovedit falsă sau incertă.

O ipoteză incertă nu-și pierde atributele de ipoteză. Ea rămâne în patrimoniul științei, urmând a fi verificată mai târziu. Aceste ipoteze trebuie comunicate pentru stimularea cercetărilor ulterioare, la fel ca și ipotezele infirmate, pentru ca în viitor cercetătorii să le poată evita. Adesea însă cercetătorii preferă să nu menționeze despre propriile ipoteze infirmate, „din care cauză se creează impresia falsă că verificarea ipotezelor este o procedură simplă” [124, p. 36].

Testarea ipotezelor

Pentru a testa o ipoteză, trebuie să parcurgeți un proces care cuprinde trei faze: (1) formularea unei ipoteze; (2) colectarea probelor/datelor corespunzătoare; și (3) analiza probelor/datelor pentru a concluziona cu privire la validitatea acesteia. Figura 11 prezintă procesele implicate în testarea ipotezei. Abia după analiza dovezilor, puteți concluziona dacă ipoteza dvs. a fost adevărată sau falsă; validată sau infirmată. Testarea unei ipoteze este crucială pentru a asigura verificarea rezultatului cercetării.

Fig. 11. Procesul de testare a ipotezelor

Prin urmare, este imperativ să vă formulați ipotezele în mod clar, precis și într-o formă care poate fi testată. Pentru a ajunge la o concluzie despre validitatea ipotezei dvs., modul în care vă colectați dovezile este de o importanță decisivă și deci este esențial ca proiectul studiului dvs., eșantionul, metoda (metodele) de colectare a datelor, analiza datelor și concluziile, precum și comunicarea concluziilor trebuie să fie valide, adecvate și să nu aibă prejudecăți.

Verificarea ipotezelor este un proces laborios. În esență însă, procedeele de verificare a ipotezelor sunt de două feluri:

- procedee empirice cele care vizează confruntarea ipotezelor cu faptele empirice;
- procedee teoretice cele care vizează verificarea concordanței (compatibilității) logice a ipotezei cu celelalte componente ale teoriei.

Pentru testarea ipotezelor de cercetare puteți să vă conduceți de următoarele reguli:

- Ipoteza este validă dacă toate consecințele ei sunt concordate cu toate datele și faptele empirice;

- Dacă o singură consecință nu coincide cu faptele empirice – ipoteza este infirmată;
- Ipoteza parțial infirmată de datele empirice urmează a fi reluată în condiții mai riguroase;
- Ipoteza parțial verificată, dar neinfirmată, este considerată a fi numai confirmată;
- Când ipoteza nu este nici infirmată, nici confirmată, cauzele pot fi asociate cu carențele metodologice sau slaba calitatea a datelor.

Tipuri de ipoteze

În publicațiile consacrate metodologiei cercetării întâlnim diverse clasificări ale ipotezelor.

Septimiu Chelcea menționează că în științele socioumane se întâlnesc două tipuri de ipoteze: *ipoteze teoretice* și *ipoteze de lucru*. Primul tip de ipoteze propune interpretări noi ale faptelor și fenomenelor, sunt indirect testabile și delimitează ceea ce s-a numit revoluțiile științifice. Cel de-al doilea tip de ipoteze ce sunt vehiculate în cadrul științei normale poartă și numele de *ipoteze empirice* [70, p. 31].

Totodată, există încercări de a face distincția între *ipoteza generală* și *ipoteza de lucru* sau *ipoteza specifică*. Această clasificare, în opinia unor autori, creează confuzii, deoarece sugerează ideea că pot fi trase concluzii cu privire la o *ipoteză generală*, testând una sau mai multe *ipoteze de lucru* ori *specifice* derivate din aceasta. În realitate, *ipoteza de lucru* se referă la o ipoteză cu caracter preliminar, insuficient fundamentată sau în curs de fundamentare. Odată finalizat acest proces, ea devine *ipoteză a cercetării*. „Este impropriu să vorbim de o *ipoteză generală*, din moment ce aceasta nu va putea fi testată ca atare. De cele mai multe ori, ceea ce este definit ca ipoteză generală poate fi formulat ca obiectiv al cercetării” [288].

Encyclopedia of Research Design [317] specifică două tipuri de ipoteze: *ipoteze nule* și *ipoteze alternative*.

Ipoteza alternativă numită și *ipoteza cercetării* reprezintă expresia formală și riguroasă a ceea ce presupune cercetătorul. Ipoteza alternativă, prin definiție, ia poziția contrară ipotezei nule. De obicei, ipoteza alternativă afirmă că diferențele observate între două populații, sau un eșantion și populație, sunt reale, reprezentând variații aleatorii. Adesea, ipoteza alternativă este ipoteza pe care cineva încearcă să o dovedească. Cu alte cuvinte, ipoteza alternativă este cea despre care se crede că este adevărată.

Exemplu:

(1) *Cu cât nivelul de experiență al bibliotecarilor este mai scăzut, cu atât performanța va fi mai redusă.*

(2) *Fluxul tot mai mare de resurse de informare, inclusiv formatele electronice, manifestă un impact pozitiv asupra calității servirii utilizatorilor.*

Ipoteza nulă (H₀) este declarația că nu există nicio diferență semnificativă între două populații sau eșantioane sau că nu există nicio diferență semnificativă între un eșantion și populație. Ea presupune că nu există o relație între variabilele de studiu. Ipoteza nulă nu este altceva decât forma negativă a ipotezei cercetării. Ipoteza nulă presupune că orice diferență percepută se datorează erorii de eșantionare sau erorii experimentale.

Exemplu:

(1) *Condițiile de muncă ale bibliotecarilor NU influențează performanța.*

(2) *Vârsta NU are niciun efect asupra momentului în care un telefon mobil este utilizat pentru accesul la Internet.*

De asemenea, specialiștii evocă alte trei tipuri de ipoteze: *atributive, asociative sau cauzale* [288].

Ipoteza atributivă sau prevalența punctului descrie faptele. Această ipoteză este folosită pentru a descrie comportamentele reale, care sunt măsurabile și pot fi distinse de alte comportamente. Ipoteza atributivă este compusă dintr-o singură variabilă.

Exemplu:

Majoritatea utilizatorilor bibliotecii X sunt între 18 și 23 de ani.

Ipoteza asociativă stabilește o relație între două variabile. Dacă prima variabilă este cunoscută, este posibil să se prezică a doua variabilă.

Exemplu:

În biblioteca X sunt de două ori mai mulți utilizatori de genul feminin decât de genul masculin.

Ipoteza cauzală determină o relație între două variabile. Creșterea sau scăderea primei variabile determină o creștere sau descreștere a celei de-a doua variabile. Aceste variabile sunt denumite „cauză” și „efect”, respectiv. Pentru a demonstra o ipoteză cauzală, trebuie stabilită existența unei relații cauză-efect sau a unei relații statistice. De asemenea, poate fi demonstrată prin eliminarea explicațiilor alternative. Formularea acestor ipoteze este de tipul: „Dacă ..., atunci ...”.

Exemplu:

(1) *Cursul „Cultura informației” are legătură cu creșterea utilizării catalogului electronic al bibliotecii.*

(2) *Dacă studenții vor frecventa cursul „Cultura informației”, atunci vor deține competențe de căutare a informației.*

În opinia lui Ranjit Kumar, în general, există un singur tip de ipoteze, adică ipoteze de cercetare [209]. El susține că pot fi *ipoteze de prevalența punctului (atributive), ipoteze asociative și ipoteze de diferențe.*

Să examinăm un exemplu. Să presupunem că doriți să faceți o cercetare privind alfabetizarea digitală într-o comunitate în raport cu diferențele de gen. Ar putea fi construite următoarele ipoteze:

- (a) *Nu există nicio diferență semnificativă în ceea ce privește proporția de bărbați și femei privind alfabetizarea digitală în populația comunității;*
- (b) *Un total de 70 la sută dintre bărbați și 30 la sută dintre femei din acest studiu sunt alfabetizați digital;*
- (c) *O proporție mai mare de bărbați decât de femei e alfabetizată digital în această populație;*
- (d) *În cadrul populației studiate, de două ori mai mulți bărbați decât femei sunt alfabetizați digital.*

Din acest exemplu, știm că prima ipoteză indică faptul că nu există nicio diferență între ambele sexe și aceasta este o *ipoteză nulă*. Un cercetător poate avea unele cunoștințe fundamentale despre educația digitală a comunității și este probabil să presupună prevalența exactă a scenariului și rezultatelor într-o unitate cantitativă. Analizând a doua ipoteză din exemplu, proporția este de 70:30 și acest tip de ipoteză este cunoscut sub numele de *prevalența punctului (atributivă)*. A treia ipoteză afirmă că există o diferență între proporția impactului educației digitale a bărbaților și femeilor, deși nu este indicat gradul de diferență. În acest tip de ipoteze, un cercetător stipulează că va exista o diferență, dar nu specifică amploarea acesteia. Această este o *ipoteză a diferenței*. A patra ipoteză implică gradul de interconexiune a populației studiate ca prevalență a fenomenului în diferite grupuri de populație. Această ipoteză este *ipoteza de asociere*.

Din punctul de vedere al gradului de acoperire a fenomenului analizat, ipotezele de cercetare pot fi *direcționale* sau *non-direcționale*.

O *ipoteză direcțională* este o predicție făcută de un cercetător cu privire la o schimbare, relație sau diferență pozitivă sau negativă între două variabile ale unei populații. Această predicție se bazează de obicei pe

cercetări anterioare, teorie acceptată, experiență vastă sau literatură pe această temă. Cuvintele-cheie care disting o ipoteză direcțională sunt: *mai mare, mai mic, mai mult, mai puțin, crește, scade, pozitiv și negativ*. Un cercetător dezvoltă de obicei o ipoteză direcțională din întrebări de cercetare și folosește metode statistice pentru a verifica validitatea ipotezei [317].

Exemplu:

Fetele citesc mai mult decât băieții („mai mult” arată direcția prevăzută).

O *ipoteză non-direcțională* este un tip de ipoteză alternativă folosită în testarea semnificațiilor statistice. O ipoteză non-direcțională spune pur și simplu că o variabilă o afectează într-un fel pe alta, dar nu specifică cum anume.

Exemplu:

Va exista o diferență în lectura fetelor și a băieților.

Ca recomandare generală, ipotezele cercetării se formulează în mod direcțional, ori de câte ori avem o bază suficientă pentru această variantă.

În literatură sunt descrise și alte tipuri de ipoteze [83, pp. 51-52].

Exemplu de ipoteze din literatura de specialitate:

Să examinăm utilizarea ipotezelor în baza articolului consacrat revizuirii factorilor care influențează satisfacția utilizatorului în regăsirea informațiilor [6]. Autorii articolului Azzah Al-Maskari și Mark Sanderson cred că satisfacția utilizatorului poate fi influențată de mai mulți factori, precum eficiența sistemului, eficiența utilizatorului, efortul utilizatorului, caracteristicile și așteptările utilizatorului. Prin urmare, evaluatorii angajați în regăsirea informațiilor ar trebui să ia în considerare toți acești factori atunci când obțin satisfacția utilizatorului și când o folosesc drept criteriu pentru eficacitatea sistemului [6, p. 869]. Pentru a investiga acești factori, cercetătorii au dezvoltat următoarele ipoteze pentru testare, folosindu-le în loc de întrebări de cercetare.

Modalitățile în care au fost obținute ipoteze din literatura de specialitate sunt descrise în detaliu de către autori, pe care îi puteți testa dacă doriți.

Ipoteza 1. Eficiența sistemului afectează satisfacția utilizatorului.

Ipoteza 2. Eficiența utilizatorului afectează satisfacția utilizatorului.

Ipoteza 3. Efortul utilizatorului afectează satisfacția utilizatorului.

Ipoteza 4: Caracteristicile utilizatorului afectează satisfacția utilizatorului [6, pp. 861-862].

Exemplele din acest articol sunt ipoteze alternative. Dacă autorii ar fi folosit ipoteze nule, le-ar fi formulat în termeni opuși, de exemplu, *eficacitatea sistemului nu afectează satisfacția utilizatorului*.

După cum a fost deja menționat, o ipoteză este o presupunere care se poate dovedi a fi corectă sau incorectă. Din mai multe motive este posibil să se ajungă la o concluzie incorectă despre o ipoteză. Concluzii incorecte despre validitatea unei ipoteze pot fi trase dacă:

- designul studiului selectat este defect;
- procedura de eșantionare adoptată este defectă;
- metodele de colectare a datelor sunt inexacte;
- analiza este greșită;
- procedurile statistice aplicate sunt inadecvate;
- concluziile trase sunt incorecte.

Rezumat

Este important ca cercetătorii să acorde o atenție deosebită planificării cercetării și structurii proiectului de cercetare. Înainte de a alege o metodologie și a începe lucrările pe teren, trebuie selectat și precizat un subiect adecvat; literatura trebuie căutată și cel puțin previzualizată; trebuie identificată problema de cercetare și dezvoltate întrebările de cercetare. Dacă cercetătorul are deja un subiect, cel puțin clarificarea acestuia ar trebui să apară prin consultarea literaturii. Întrebările de cercetare vor fi dezvoltate pe măsură ce studiați literatura și scrieți o sinteză preliminară.

Exerciții practice

Sunteți de acord că formularea problemei de cercetare ar trebui să fie primul lucru care trebuie realizat în lansarea unui proiect de cercetare? Discutați.

Discutați câteva probleme de cercetare legate de biblioteconomie și știința informării, care sunteți interesați să le urmăriți. La sfârșitul discuției formulați o declarație a problemei de cercetare.

Enumerați toate subproblemele de cercetare care trebuie rezolvate, ce se bazează pe problema de cercetare dezvoltată de dvs.

Selectați un subiect de cercetare legat de biblioteconomie și știința informării și construiți 5 ipoteze bazate pe cercetarea dvs.

Lecturi suplimentare

1. CHELCEA, Septimiu. *Tehnici de cercetare sociologică*. București: SNSPA, 2001, pp. 23-35; 65-72. ISBN 973-8309-05-0.
2. MĂRGINEAN, Ioan. *Proiectarea cercetării sociologice*. Iași: Polirom, 2000, pp. 62-74. ISBN 978-973-683-480-6.

6. Designul cercetării

Considerații introductive

Dacă deja ați decis ce doriți să cercetați, următoarele întrebări pe care ar trebui să vi le puneți sunt: Cum aveți de gând să desfășurați cercetarea dvs.? Ce puteți face și ce nu puteți face în procesul de cercetare? Răspunsul la aceste întrebări este esența designului (proiectului) de cercetare.

Termenii *design de cercetare* și *metode de cercetare* sunt adesea folosiți în mod interschimbabil. Cu toate acestea, sunt concepte distincte. *Designul de cercetare* este un document tehnic care este elaborat de unul sau de mai mulți cercetători și utilizat de aceștia ca ghid sau plan pentru realizarea unui studiu de cercetare. Deciziile care trebuie luate la începutul sau la scurt timp după finalizarea oricărei lucrări de prospectare trebuie să fie declarate, justificate, corelate și evaluate [43, p. 13]. Scopul designului constă în:

- a face aceste decizii explicite;
- a preciza de ce au fost făcute;
- a se asigura că sunt consecvente între ele;
- a permite evaluarea critică.

A concepe un design de cercetare înseamnă a planifica, a întreprinde anumite acțiuni înainte să apară situația în care decizia trebuie luată, a anticipa alegerile posibile și a le selecta pe cele mai corecte, apropiate. În mod normal, un design de cercetare va determina tipul de analiză pe care ar trebui s-o efectuați pentru a obține rezultatele dorite.

A realiza un design de cercetare presupune a parcurge o serie de pași similari într-o anumită măsură cu cei realizați în cadrul propunerii de cercetare. În comparație cu propunerea de cercetare, designul de cercetare conține mai multe elemente de natură tehnică, de detaliu despre pașii implicați. În timp ce designul de cercetare implică realizarea și raportarea unei serii de alegeri cu privire la ceea ce urmează a fi studiat și modul cum va fi studiat, propunerile de cercetare necesită mult mai mult accent pe motivul pentru care trebuie efectuată cercetarea, inclusiv pe ceea ce

va contribui la cunoaștere și/sau rezultate practice, precum și de ce cercetarea a fost concepută. În cazul în care se solicită finanțare pentru cercetare, o propunere trebuie să precizeze ce finanțare este necesară pentru fiecare aspect al cercetării și de ce are nevoie de acel nivel de finanțare.

Se consideră că un design de cercetare trebuie să răspundă la 3 întrebări de bază [43, pp. 41-42]:

1. *CE* anume va fi studiat?
2. *DE CE* va fi studiat?
3. *CUM* va fi studiat?

Ultima întrebare poate fi divizată în mai multe, și anume:

4. *CE* strategie de cercetare va fi folosită?
5. *CE* presupuneri ontologice și epistemologice vor fi adoptate?
6. *DE UNDE* vor veni datele?
7. *CUM* vor fi colectate și analizate datele?
8. *CÂND* anume va fi realizată fiecare etapă a cercetării?

Nu este suficient doar să răspundeți satisfăcător la aceste întrebări. Cercetătorul ar trebui să aibă o idee clară despre modul în care va fi realizat studiul, ar trebui să explice deciziile designului, să se asigure că aceste decizii sunt consistente și cu asumțiile ontologice adoptate și să permită evaluarea critică a designului, a fiecărui element, precum și cu privire la rezonabilitatea și fezabilitatea proiectului [43, p. 42]. În cazul studiilor universitare (licență, masterat, doctorat), feedbackul poate fi oferit de coordonatori științifici/consultanți sau comisiile de îndrumare a tezelor de doctorat; pentru alte tipuri de studii/cercetări sociale, acestea pot include comitete de cercetare academică, comitete etice, sponsori și potențiali consumatori.

Cu toate acestea, în practică, pentru a răspunde la aceste opt întrebări, este necesar să luați în considerare o serie de aspecte ale studiului și să alegeți din start între alternativele posibile. Datorită diversității tipurilor de cercetări efectuate în științele sociale, este imposibil să se țină cont de toate detaliile care ar trebui luate în considerare la proiectarea unui studiu. Cu toate acestea, unele componente sunt relevante pentru majoritatea varietății designurilor de cercetare.

Cum să realizați un design de cercetare bun, care să ofere răspunsuri suficiente la lucrarea dvs.? Nu este ușor și nu există o metodă exactă care să le recomande altora cum să o facă. Cea mai bună abordare va fi examinarea diferitor tipuri de designuri de cercetare, inventarierea punctelor tari și punctelor slabe, iar apoi luarea deciziilor.

Ca cercetător sau student care realizează o investigație științifică, ar trebui să înțelegeți bine problemele cercetării dvs., cum ar fi metoda pe

care doriți să o utilizați în activitatea dvs., să înțelegeți clar întrebările de cercetare și ce intenționați să stabiliți. Nu selectați niciodată un design și apoi încercați să potriviți întrebările de cercetare la design. În concluzie, designul de cercetare reprezintă o modalitate de planificare/orientare/ghidare a activității de cercetare care precizează ce, de ce și cum va fi studiat. În ce măsură proiectarea dvs. este sau nu bună va depinde dacă sunteți capabili să obțineți răspunsuri la întrebările dvs. de cercetare. Dacă proiectarea dvs. este slabă, rezultatele cercetării, de asemenea, nu vor fi promițătoare.

Elementele principalele ale unui design de cercetare

Principalele elementele ale unui design de cercetare sunt următoarele [82, pp. 16-17] (A se vedea Figura 12):

- *Titlul*: nu este întotdeauna posibil să alegeți un titlu definitiv la începutul cercetării; titlul se poate contura și pe parcursul cercetării.
- *Problema cercetată*: în general, este util ca problema de cercetare să fie delimitată la început, dar, uneori, acest lucru nu este posibil (pentru unele dintre cercetările de tip calitativ, de exemplu); este posibil ca tema cercetării să se stabilească sau să se definitiveze și pe parcurs.
- *Motive și scop*: este important să declarați care sunt motivele personale, precum și scopul cercetării.
- *Întrebările de cercetare și obiectivele*: obiectivele/întrebările de cercetare (diferența dintre ele se reduce la modul în care sunt formulate) constituie cea mai importantă parte a designului, deoarece toate celelalte decizii se iau în funcție de aceasta (Care este întrebarea de pornire, întrebările cercetării?); ele trebuie să fie clare, concise; orice întrebare poate fi redusă la una dintre următoarele: ce, de ce și cum; distingerea lor este importantă, deoarece fiecareia îi corespund anumite obiective de cercetare; obiectivele nu trebuie confundate cu activitățile ce vor avea loc.
- *Revizuirea literaturii*: are scopul de a lega cercetarea de cunoștințele deja existente în acel domeniu; în acest context sunt extrem de utile teoriile, rezultatele unor cercetări, modul cum s-au derulat acestea, conceptele folosite, operaționalizarea lor, formularea întrebărilor de cercetare și ipotezelor aferente, metodele și instrumentele folosite etc.
- *Strategiile de cercetare*: răspunsurile la întrebările unei cercetări se pot afla urmând căi diferite; constituie partea a doua ca importanță

a designului; există patru strategii de cercetare: inductivă, deductivă, retroductivă și abductivă.

- *Concepte, teorii, ipoteze și modele*: discuția conceptelor, teoriei aflate, cel mai frecvent, sub titlul de „cadru conceptual” sau „model teoretic”; orice cercetare socială, inclusiv în domeniul biblioteconomiei și științei informării, se folosește de concepte tehnice, folosește un limbaj special, fiind uneori utilă definirea lor, iar în cazul în care se încearcă măsurarea acestor concepte, operaționalizarea lor; indiferent de cercetare, design, se impune folosirea teoriei; teoria este folosită diferit în funcție de designul adoptat (în sens că se poate urmări construirea unor teorii sau testarea lor); ipotezele constituie tentative de a răspunde la întrebările cercetării și iau cel mai adesea forma afirmării unei relații între două concepte; testarea lor presupune inspectarea datelor pentru a vedea dacă relația afirmată în ipoteză se regăsește în realitate; sunt relevante pentru întrebările de tip „de ce” și în cazul în care cercetarea vizează testarea unei teorii; un model se poate referi la un cadru conceptual, la un set de relații ipotetice între variabile, la un mecanism explicativ ipotetic sau la o metodă de organizare a rezultatelor cercetării (uneori model teoretic, modelare), utilizarea lui fiind uneori destul de confuză.
- *Sursa datelor, tipuri și forme*: vorbim de surse de date, deoarece nu este întotdeauna necesar ca datele să fie produse de către cercetător; în multe situații se pot folosi date culese în alte scopuri, de către alte instanțe; este foarte importantă măsura în care cercetătorul este apropiat de date, câtă încredere poate avea în ele (din acest punct de vedere, se disting date primare, secundare și terțiare) și în ce context au fost culese datele (natural – artificial sau artefacte sociale).
- *Selectarea surselor pentru date*: este important procesul de selecție a indivizilor, evenimentelor sau itemilor despre care sau de la care se vor culege date; în funcție de ceea ce dorim să aflăm vom alege subiecții care ne pot furniza informațiile, vom pune întrebările care să permită aflarea răspunsului la problema de cercetare.
- *Colectarea datelor și perioada(-ele) de colectare*: adesea cercetătorii neexperimentați nu realizează importanța acestui pas la începutul cercetării; este imposibil să culegeți date care să vă ajute, dacă nu știți care este întrebarea la care trebuie să răspundă cercetarea dvs.; în funcție de problema de cercetare și deciziile derivate din

acestea este importantă metoda de culegere a datelor și momentul(-ele) colectării.

- *Reducerea și analiza datelor*: se referă la operațiile de codare, transformare, simplificare a datelor, la construirea de categorii, indici, scale, factori, clusteri etc.
- *Probleme și limite*: se referă la problemele practice sau teoretice care au apărut și la modalitățile în care acestea au fost rezolvate; de asemenea, se pot menționa punctele tari și slabe ale designului de cercetare, precum și posibilele direcții ulterioare de cercetare.

Astfel, volumul și complexitatea descrierii designului de cercetare din lucrarea dvs. poate varia considerabil, dar orice descriere care este bine dezvoltată va include următoarele:

- Identificarea clară a problemei de cercetare și justificarea selecției acesteia, în special, în legătură cu orice designuri alternative care ar fi putut fi utilizate.
- Examinarea și sintetizarea literaturii publicate anterior, asociată cu problema de cercetare.
- Specificarea clară și explicită a ipotezelor privind problema de cercetare.

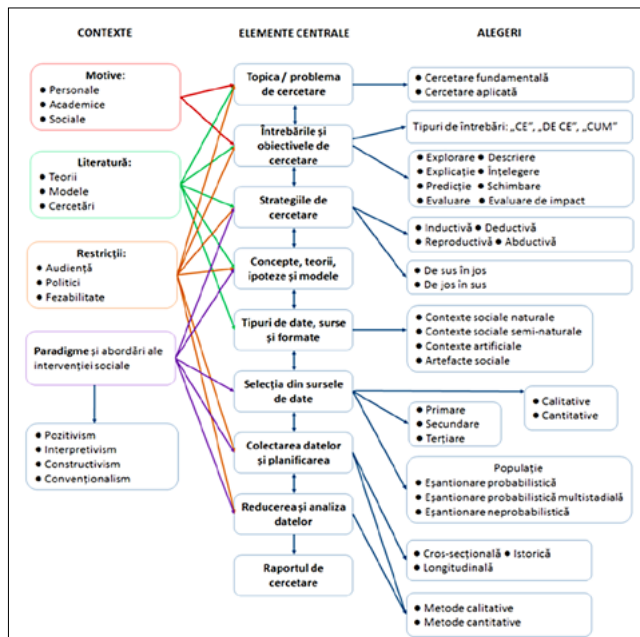

Fig. 12. Elementele designului de cercetare

Sursa: Elaborat după BLAIKIE, Norman [43, p. 33].

- Descrierea informațiilor și/sau a datelor care vor fi necesare pentru o testare adecvată a ipotezelor și explicarea modului în care vor fi obținute aceste informații și/sau date.
- Descrierea metodelor de analiză care vor fi aplicate datelor pentru a determina dacă ipotezele sunt adevărate sau false.

Designul cercetării este de obicei inclus în introducere. Analizând publicațiile de specialitate care au utilizat același design de cercetare, puteți să vă faceți o idee generală despre ce trebuie să faceți. Acest lucru vă poate ajuta să dezvoltați o schiță pe care puteți s-o urmați pentru elaborarea studiului dvs.

Tipurile principale ale designurilor de cercetare

Există multe modalități de clasificare a designurilor de cercetare, deși în literatura de specialitate nu există coerență în clasificarea lor. Unele sunt clasificate în funcție de tipul întrebărilor de cercetare (explorator, descriptiv, causal), altele se concentrează pe instrumentele de colectare a datelor (sondaj, interviu) [185, p. 8]. De asemenea, designurile de cercetare pot fi clasificate în două categorii – pozitivist și interpretivist – în funcție de scopul lor în cercetarea științifică [39, p. 38]. Cea mai comună clasificare face distincția între designul de cercetare calitativ sau cantitativ [405, p. 31]. În continuare vom analiza câteva varietăți de designuri de cercetare.

Designul cercetării de tip experimental

Designul de tip experimental este un proiect al procedurii care permite cercetătorului să mențină controlul asupra tuturor factorilor care pot afecta rezultatul unui experiment (Tabelul 7). În acest sens, cercetătorul încearcă să stabilească sau să prezică ce se poate întâmpla. Cercetarea experimentală este adesea folosită acolo unde există o prioritate de timp într-o relație causală (cauza anticipează efectul), există consistență într-o relație causală (o cauză va duce întotdeauna la același efect), iar amploarea corelației este mare. Designul experimental clasic specifică un grup experimental și un grup de control. Variabila independentă este administrată grupului experimental, și nu grupului de control și ambele grupuri sunt măsurate pe aceeași variabilă dependentă. Proiectele experimentale ulterioare au folosit mai multe grupuri și mai mulți măsurători pe perioade mai lungi. Experimentele adevărate trebuie să aibă control, randomizare și manipulare.

Tabelul 7. Caracteristica designului experimental

Posibilități	Limite
<ol style="list-style-type: none"> 1. Cercetarea experimentală permite cercetătorului să controleze situația. În acest fel, îi permite cercetătorului să răspundă la întrebarea „Ce anume provoacă ceva?” 2. Permite cercetătorului să identifice relațiile cauză-efect între variabile. 3. Modelele de cercetare experimentală susțin capacitatea de a limita explicații alternative și de a deduce relații cauzale directe în studiu. 4. Abordarea oferă cel mai înalt nivel de dovezi pentru studii individuale. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Designul este artificial și este posibil ca rezultatele să nu se generalizeze bine asupra lumii reale. 2. Setările artificiale ale experimentelor pot modifica comportamentele sau reacțiile, răspunsurile participanților. 3. Designurile experimentale pot fi costisitoare dacă sunt necesare echipamente sau instrumente speciale. 4. Unele probleme de cercetare nu pot fi studiate prin experiment din motive etice sau tehnice. 5. Este dificil de aplicat metodele etnografice, precum și alte metode calitative pentru cercetarea proiectată experimental.

Sursa: Elaborat după *Types of Research Designs* [372].

Astfel, designul experimental se concentrează asupra a două variabile: variabila dependentă (rezultatul) și cea independentă (cauza), scopul designului fiind acela de a elimina influența altor variabile astfel încât efectul intervenției să apară cu claritate (să se vadă clar influența variabilei independente asupra celei dependente).

Designurile experimentale sunt destul de puțin utilizate în științele sociale, principalele considerente fiind de natură metodologică, practică și etică.

Designul cercetării de tip descriptiv

Designul de tip descriptiv ajută cercetătorul să răspundă la întrebări de tipul: *cine, ce, când, unde și cum*. Acest tip de design este asociat cu o anumită problemă de cercetare. Un studiu descriptiv nu poate oferi în mod concludent răspunsuri la întrebarea *de ce*. Cercetarea descriptivă este utilizată pentru a obține informații privind starea actuală a fenomenelor și pentru a descrie „ceea ce există” în ceea ce privește variabilele sau condițiile dintr-o situație (Tabelul 8).

Tabelul 8. Caracteristica designului de tip descriptiv

Posibilități	Limite
<ol style="list-style-type: none"> 1. Subiectul este observat într-un mediu natural și neschimbat. Experimentele reale, în timp ce furnizează date analizate, adesea afectează în mod negativ comportamentul normal al subiectului. 2. Cercetarea descriptivă este adesea folosită ca precursor mai mult pentru proiecte de cercetare cantitativă, cu o privire de ansamblu, oferind indicatori valoroși cu privire la variabilele care merită testate cantitativ. 3. Dacă limitele sunt înțelese, ele pot fi un instrument util în dezvoltarea unui studiu mai concentrat. 4. Studiile descriptive pot furniza date bogate care conduc la recomandări importante în practică. 5. Abordarea colectează o cantitate mare de date pentru analize detaliate. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rezultatele unui studiu descriptiv nu pot fi utilizate pentru a determina răspunsul final sau pentru a respinge o ipoteză. 2. Deoarece metodele de observare sunt adesea utilizate în proiecte descriptive (spre deosebire de metodele cantitative), rezultatele nu pot fi reproduse. 3. Funcția descriptivă a cercetării depinde foarte mult de instrumentele de măsurare și observare.

Sursa: Elaborat după *Types of Research Designs* [372].

Designul cercetării de tip explorator

Un design de tip explorator este realizat cu privire la o problemă de cercetare, atunci când există puține sau nu sunt deloc studii anterioare la care să se facă referire sau să se bazeze pentru a prezice un rezultat (Tabelul 9). Accentul este pus pe obținerea de cunoștințe și înțelegere pentru investigații ulterioare. Ele sunt întreprinse atunci când problemele de cercetare se află într-o etapă preliminară de investigare. Designurile exploratorii sunt adesea utilizate pentru a înțelege cum este mai bine a începe studiul unei probleme sau ce metodologie va fi utilizată în mod eficient pentru culegerea de informații despre această problemă.

Obiectivele cercetării exploratorii prevăd a oferi următoarele informații posibile:

- familiarizarea cu detalii, setări și preocupări de bază;
- imagine bine întemeiată a situației dezvoltate;
- generarea de noi idei și presupuneri;
- dezvoltarea teoriilor sau ipotezelor preliminare;

- determinarea dacă o cercetare este posibilă în viitor;
- problemele sunt specificate pentru cercetarea mai sistematică și pentru formularea de noi întrebări de cercetare;
- dezvoltarea direcției pentru cercetările și tehnicile viitoare.

Tabelul 9. Caracteristica designului de tip explorator

Posibilități	Limite
<ol style="list-style-type: none"> 1. Designul este o abordare utilă pentru obținerea informațiilor de referință pe un anumit subiect. 2. Cercetarea exploratorie este flexibilă și poate aborda întrebări de cercetare de toate tipurile (ce, de ce, cum). 3. Oferă oportunitatea de a defini termeni noi și de a clarifica conceptele existente. 4. Cercetarea exploratorie este adesea folosită pentru a genera ipoteze formale și pentru a dezvolta probleme de cercetare mai precise. 5. În domeniul politicilor sau în practică, studiile exploratorii ajută la stabilirea priorităților de cercetare și la stabilirea destinației unde trebuie alocate resurse. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cercetările exploratorii utilizează în general eșantioane mici, astfel încât rezultatele, de regulă, nu pot fi generalizate pentru populația generală. 2. Caracterul explorator al cercetării împiedică tragerea de concluzii finale cu privire la rezultate. Ele oferă concluzii, dar nu concluzii definitive. 3. Procesul de cercetare care stă la baza studiilor exploratorii este flexibil, dar deseori nestructurat, oferind doar rezultate preliminare care au o valoare limitată pentru factorii de decizie. 4. Designul nu are standarde riguroase privind aplicarea metodelor de colectare și de analiză a datelor, deoarece unul dintre domeniile pentru explorare ar putea fi determinarea metodei sau metodologiei care ar putea să se potrivească cel mai bine problemei de cercetare.

Sursa: Elaborat după *Types of Research Designs* [372].

Designul cercetării de tip longitudinal

Un design longitudinal urmărește același eșantion în timp și face observații repetate (Tabelul 10). De exemplu, cu sondaje longitudinale, același grup de oameni este intervievat la intervale regulate, permițând cercetătorilor să urmărească schimbările în timp și să le relaționeze cu variabile care ar putea explica de ce apar schimbările. Designurile de cercetare longitudinală descriu modelele schimbării și ajută la stabilirea direcției și a mărimii relațiilor cauzale. Măsurările sunt luate pe fiecare variabilă pe două sau mai multe perioade distincte. Aceasta permite cercetătorului să măsoare schimbarea variabilelor în timp. Este un tip de studiu observațional denumit uneori studiu de grup.

Acest tip de design presupune cel puțin două seturi de date culese în două momente diferite (deși există variante de designuri longitudinale care culeg un singur set de date, dar relativ la momente diferite). Principalele decizii care trebuie luate sunt dacă:

- veți urmări aceleași cazuri de-a lungul timpului: trend (cazuri diferite) sau panel (aceleași cazuri);
- veți culege date doar pentru un anumit moment (puteți avea doar un flux, dacă întrebăm despre aceleași informații și pentru un moment anterior sau chiar viitor).

Tabelul 10. Caracteristica designului de tip longitudinal

Posibilități	Limite
<ol style="list-style-type: none"> 1. Datele longitudinale facilitează analiza duratei unui anumit fenomen. 2. Permite cercetătorilor să abordeze tipurile de explicații cauzale, obținute, de obicei, numai prin experimente. 3. Proiectarea permite măsurarea diferențelor sau schimbarea unei variabile de la o perioadă la alta (adică descrierea modelelor de schimbare în timp). 4. Studiile longitudinale facilitează predicția rezultatelor viitoare bazate pe factori precedenți. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Metoda de colectare a datelor se poate schimba în timp. 2. Menținerea integrității eșantionului inițial poate fi dificilă pe o perioadă lungă de timp. 3. Poate fi dificil să se afișeze mai multe variabile simultan. 4. Acest design are deseori nevoie de date de cercetare calitativă pentru a explica fluctuațiile rezultatelor. 5. Un design longitudinal de cercetare sugerează că tendințele actuale vor rămâne neschimbate. 6. Poate dura o perioadă lungă de timp pentru a obține rezultate. 7. Este necesară o dimensiune mare a eșantionului și o prelevare precisă pentru a atinge reprezentativitatea.

Sursa: Elaborat după *Types of Research Designs* [372].

Designul cercetării de tip acțiune

Cercetarea-acțiune este o strategie de cercetare ce presupune diagnosticarea problemelor, planificarea și implementarea acțiunilor de reducere sau eliminare a disfuncționalităților, concomitent cu monitorizarea schimbărilor sociale induse. Elementele esențiale ale designului cercetării-acțiune urmează un ciclu caracteristic prin care inițial este adoptată o poziție exploratorie, în care se dezvoltă o înțelegere a unei probleme și se elaborează planuri pentru o anumită formă de strategie de intervenție (Tabelul 11). Urmează o intervenție („acțiune” în studiul acțiunii), în timpul căreia sunt colectate observații relevante sub diferite

forme. Sunt implementate noi strategii de intervenție și acest proces ciclic este repetat, continuând până când se ajunge la o înțelegere suficientă (sau o soluție de implementare valabilă) a problemei. Protocolul are un caracter iterativ sau ciclic și este destinat unei înțelegeri mai profunde a unei situații specifice, începând cu conceptualizarea și particularizarea problemei și trecerea prin mai multe intervenții și evaluări.

Tabelul 11. Caracteristica designului de tip acțiune

Posibilități	Limite
<ol style="list-style-type: none"> 1. Este un proiect colaborativ și adaptiv de cercetare, care se pretează să fie utilizat în situații de muncă sau comunitare. 2. Proiectarea se concentrează pe rezultatele cercetării pragmatice și bazate pe soluții, mai degrabă decât testarea teoriilor. 3. Atunci când practicienii folosesc cercetarea-acțiune, aceasta poate spori volumul a ceea ce ei învață în mod conștient din experiența lor; ciclul cercetării prin acțiune poate fi privit ca un ciclu de învățare. 4. Cercetarea-acțiune are adesea o relevanță directă și evidentă pentru îmbunătățirea practicilor și pentru susținerea schimbării. 5. Nu există controale ascunse din partea cercetătorilor. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Este mai dificil de realizat decât efectuarea de cercetări convenționale, deoarece cercetătorul își asumă responsabilitățile de a pleda pentru schimbare, precum și de a cerceta subiectul. 2. Cercetarea-acțiune este mult mai dificil de înregistrat, deoarece este mai puțin probabil să utilizați un format standard pentru a raporta efectiv rezultatele dvs. (adică datele sunt adesea sub formă de istorii sau observații). 3. Supraimplicarea personală a cercetătorului poate prejudicia rezultatele cercetării. 4. Natura ciclică a cercetării prin acțiune pentru a obține rezultate duble ale acțiunii (de ex., schimbare și cercetare (de ex., înțelegere) este laborioasă și dificil de realizat. 5. Pledoaria pentru schimbare necesită, de obicei, implicarea participanților la cercetare.

Sursa: Elaborat după *Types of Research Designs* [372].

Designul cercetării de tip studiu de caz

Un studiu de caz este un studiu aprofundat al unei anumite probleme de cercetare, mai degrabă decât un sondaj statistic sau o cercetare comparativă cuprinzătoare (Tabelul 12). Este adesea folosit pentru a restrânge un domeniu foarte larg de cercetare la unul sau câteva exemple ușor de cercetat. Proiectarea cercetării de tipul studiului de caz este, de asemenea, utilă pentru a verifica dacă o teorie sau un model specific

sunt aplicabile fenomenelor din lumea reală. Este un design util, când nu se cunoaște foarte mult despre o problemă sau un fenomen.

Tabelul 12. Caracteristica designului de tip studiu de caz

Posibilități	Limite
<ol style="list-style-type: none"> 1. Abordarea ajută perfect la înțelegerea unei probleme complexe prin analiza contextuală detaliată a unui număr limitat de evenimente sau condiții, precum și relațiile lor. 2. Un cercetător care utilizează un design de tip studiu de caz poate aplica o varietate de metodologii și se poate baza pe o varietate de surse pentru a investiga o problemă de cercetare. 3. Designul poate extinde experiența sau poate adăuga soliditate la ceea ce este deja cunoscut prin cercetările anterioare. 4. Cercetătorii din științele sociale, în special, folosesc pe scară largă acest tip de design de cercetare pentru a examina situațiile din viața reală contemporană și pentru a oferi bază pentru aplicarea conceptelor și teoriilor, precum și pentru extinderea metodologiilor. 5. Proiectarea poate oferi descrieri detaliate ale cazurilor specifice și rare. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Un număr unic sau mic de cazuri oferă o bază redusă pentru stabilirea fiabilității sau pentru a generaliza rezultatele la o populație mai largă de oameni, locuri sau lucruri. 2. Expunerea intensă la studiul de caz poate influența interpretarea de către cercetător a rezultatelor. 3. Proiectarea nu facilitează evaluarea relațiilor cauză-efect. 4. Pot lipsi informații importante, ceea ce face dificilă interpretarea cazului. 5. Un caz poate să nu fie reprezentativ sau tipic pentru o problemă mai mare care este investigată. 6. Dacă criteriile pentru selectarea unui caz se datorează faptului că reprezintă un fenomen sau o problemă foarte neobișnuită sau unică pentru studiu, atunci interpretarea constatărilor se poate aplica numai aceluia caz particular.

Sursa: Elaborat după *Types of Research Designs* [372].

Designul cercetării de tip causal (explicativ)

Cercetările de cauzalitate au în vedere identificarea relațiilor dintre variabile de tip cauză – efect, ele sunt proiectate pentru a înțelege un fenomen în termeni de enunțuri condiționale sub forma „Dacă X, atunci Y” (Tabelul 13). Acest tip de cercetare este utilizat pentru a măsura modul în care o anumită modificare va afecta normele și presupunerile existente. Majoritatea oamenilor de știință din domeniul social caută explicații cauzale care reflectă testarea ipotezelor. Efectul causal (perspectivă nomotetică) apare atunci când schimbarea într-un fenomen, o variabilă independentă, conduce sau are ca rezultat o variație într-un alt fenomen, variabila dependentă.

Condiții necesare pentru determinarea cauzalității:

Conexiune empirică – o concluzie valabilă se bazează pe găsirea unei asocieri între variabila independentă și variabila dependentă.

Ordinea temporală potrivită – pentru a concluziona că a fost implicată o relație de cauzalitate, cercetătorul trebuie să vadă care cazuri au fost expuse la variația variabilei independente înainte de modificarea variabilei dependente.

Imparțialitatea – relația dintre două variabile care nu se datorează variației celei de-a treia variabile.

Tabelul 13. Caracteristica designului de tip causal (explicativ)

Posibilități	Limite
<ol style="list-style-type: none"> 1. Designul de cercetare de tip causal ajută cercetătorii să înțeleagă de ce lumea funcționează într-un anumit mod, prin procesul de a demonstra o relație de cauzalitate între variabile și în procesul de eliminare a altor posibilități. 2. Replicarea este posibilă. 3. Există o încredere mai mare că studiul are validitate internă datorită selecției sistematice a subiecților și a echității grupurilor comparate. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nu toate relațiile sunt cazuale. Există întotdeauna posibilitatea ca, printr-o coincidență pură, să apară două evenimente care nu au legătură. 2. Concluziile despre relațiile cauzale sunt dificil de determinat din motivul numeroaselor variabile externe și confuze care există în mediul social. Aceasta înseamnă că o relație cauzală poate fi doar dedusă, dar niciodată demonstrată. 3. Dacă două variabile sunt corelate, cauza trebuie să precedă efectul. Cu toate acestea, chiar dacă două variabile pot fi legate de cauzalitate, uneori poate fi dificil să se stabilească care variabilă vine prima și, prin urmare, să se stabilească care variabilă este cauza reală și care este efectul real.

Sursa: Elaborat după *Types of Research Designs* [372].

Designul cercetării de tip istoric

Scopul unui design de cercetare istorică este colectarea, verificarea și sintetizarea dovezilor din trecut pentru a stabili fapte care susțin sau infirmă ipoteza (Tabelul 14). Utilizează surse secundare și o varietate de dovezi documentare primare, precum reviste, înregistrări oficiale, rapoarte, date arhivate, documente de arhivă și informații non-textuale (hărți, imagini, înregistrări audio și vizuale). Limitarea este că sursele trebuie să fie autentice și valabile.

Tabelul 14. Caracteristica designului de tip istoric

Posibilități	Limite
<ol style="list-style-type: none"> 1. Designul cercetării istorice este discordant (discret); actul cercetării nu afectează rezultatele studiului. 2. Abordarea istorică este potrivită pentru analiza tendințelor. 3. Înregistrările istorice pot adăuga peisaje contextuale importante necesare pentru o mai bună înțelegere și interpretare a problemei de cercetare. 4. De multe ori nu există posibilitatea interacțiunii cercetător-subiect care ar putea afecta rezultatele. 5. Sursele istorice pot fi folosite de mai multe ori pentru a studia diferite probleme de cercetare sau pentru a reproduce un studiu anterior. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Capacitatea de a îndeplini obiectivele cercetării dvs. este direct legată de cantitatea și calitatea documentelor disponibile pentru a înțelege problema de cercetare. 2. Întrucât cercetarea istorică se bazează pe date din trecut, nu există nicio modalitate de manipulare a acestora pentru a controla contextele contemporane. 3. Interpretarea surselor istorice poate dura foarte mult. 4. Sursele materialelor istorice trebuie arhivate constant pentru a asigura accesul. Acest lucru poate fi deosebit de dificil pentru surse digitale sau pentru cele care sunt doar online. 5. Autorii originali contribuie prin propriile păreri și prejudecăți la interpretarea evenimentelor din trecut, iar aceste prejudecăți sunt mai greu de constatat în resursele istorice. 6. Din cauza lipsei de control asupra variabilelor externe, cercetarea istorică este foarte slabă în ceea ce privește cerințele de validitate internă. 7. Rareori se întâmplă ca toată documentația istorică necesară pentru a soluționa pe deplin o problemă de cercetare să fie disponibilă pentru interpretare, prin urmare, trebuie recunoscute lacunele.

Sursa: Elaborat după *Types of Research Designs* [372].

Rezumat

Designul cercetării este planul de acțiune pentru investigația de cercetare, care stabilește procesele și procedurile majore pe care intenționați să le urmați. Designul se aplică atât proiectelor de cercetare cantitativă, cât și celor de cercetare calitativă, deși este clar că multe proiecte de cercetare calitativă vor fi iterative și foarte deschise la schimbare. Aceasta nu înseamnă că este imposibil să prezentați un plan care să ofere un cadru, dar, în același timp, să ia în considerare natura emergentă

a studiului. Un design de cercetare trebuie să răspundă la următoarele întrebări: ce veți cerceta, de ce doriți să realizați această cercetare și cum veți cerceta. Elementele principale ale designului sunt: probleme de cercetare, motivul și scopul cercetării, obiectivele de cercetare, sinteza documentară, strategiile de cercetare, ipoteze și modele de cercetare, sursa datelor, tehnici de colectare a datelor și de analiză a datelor, limitele cercetării ș.a.

Este important să vă amintiți că nu este suficient să spuneți ce intenționați să faceți; trebuie să argumentați și să justificați alegerile. Fiecare alegere, fiecare decizie referitoare la proiectarea cercetării ar trebui să fie susținută și justificată pe baza materialelor publicate, pe care le-ați citit.

Exerciții practice

Discutați cu privire la posibilitățile și limitele diferitor tipuri de designuri de cercetare.

Identificați tipul designului de cercetare pe care preconizați să-l elaborați, reieșind din tema dvs. de cercetare, problema și întrebările de cercetare. Argumentați decizia.

Lecturi suplimentare

1. MĂRGINEAN, Ioan. *Proiectarea cercetării sociologice*. Iași: Polirom, 2000, pp. 101-140. ISBN 978-973-683-480-6.
2. BABBIE, Earl. *Practica cercetării sociale*. Iași: Polirom, 2009, pp. 135-178. ISBN 978-973-46-1274-1.

7. Sinteza documentară

Considerații introductive

Pentru a demonstra necesitatea cercetării în lucrările științifice se fac referințe la documentele analizate, utilizate pentru a construi fundamentul pentru enunțarea problemei și a obiectivului cercetării. Utilizarea sintezelor documentare (sinteze de literatură) „este o condiție prealabilă pentru cercetări substanțiale, minuțioase și complexe” [46, p. 3].

Căutarea literaturii și sinteza documentară ar trebui realizate pe măsură ce sunt dezvoltate întrebările de cercetare și metodologiile potrivite. Aceasta implică identificarea, localizarea, sintetizarea și analiza literaturii conceptuale (teoretice), precum și a rapoartelor de cercetare, articolelor de revistă, materialelor conferințelor, cărților, tezelor și a altor materiale privind problema specifică sau problemele subiectului de cercetare. Este important ca sinteza documentară să includă judecăți de

evaluare și critici cu privire la literatura de specialitate și să prezinte o comparație între idei și rezultatele cercetării. Revizuirea literaturii are un rol crucial pentru cercetare. Ea oferă cadru și context pentru un studiu, indicând legăturile cu alte studii. De asemenea, îl ajută pe cercetător să înțeleagă problema și contextul acesteia.

Sinteza documentară joacă un rol important în crearea unei teorii, precum și în formularea și redactarea întrebărilor și ipotezelor de cercetare. În plus, o căutare aprofundată a literaturii permite cercetătorului să identifice lacunele din studiile anterioare și, astfel, să justifice studiul propus. Așadar, identificarea lacunelor printr-o sinteză a literaturii este foarte importantă.

Un alt rol al sintezei este documentarea rezultatelor cercetărilor deja disponibile cu privire la subiectul studiului. Cercetătorii pot folosi apoi aceste rezultate pentru a le compara cu rezultatele propriilor cercetări. În așa fel, rezultatele noului studiu sunt plasate în contextul rezultatelor studiului/studiilor anterioare. De asemenea, rolul sintezei documentare constă în descoperirea a ceea ce se știe deja despre un anumit subiect, uneori din mai multe discipline. Aceasta înseamnă că studiați subiectul dvs. atât din perspectiva disciplinei dvs., cât și din optica disciplinelor conexe. De exemplu, dacă vă interesează comportamentul informațional al tinerilor, puteți studia literatura în domeniile: biblioteconomie și știința informării, comunicare, educație, psihologie și sociologie. În procesul de investigație a unui subiect cercetătorul trebuie să privească dincolo de ceea ce este evident pentru a determina nivelul cunoștințelor [285, p. 25].

Sara Efron și Ruth Ravid notează că sinteza documentară „este o analiză sistematică a literaturii științifice pe tema respectivă. Ea analizează critic, evaluează și rezumă rezultatele cercetărilor, teoriei și practicile oamenilor de știință și ale cercetătorilor, care sunt legate de subiectul investigat” [110, p. 2]. O sinteză documentară nu este o bibliografie adnotată în care este rezumat pe scurt fiecare articol pe care l-ați examinat [17, p. 231]. În timp ce un rezumat al celor citite se conține într-o sinteză documentară, aceasta depășește un simplu rezumat al literaturii profesionale. Evaluatorii și referenții lucrărilor științifice determină succesul cercetării pe baza eficienței sintezei documentare. Această eficiență se bazează pe modul în care autorul a comparat și confruntat critic cercetările anterioare.

Sinteza documentară se concentrează pe un subiect specific care interesează cercetătorul și include o analiză critică a relației dintre diferite lucrări, precum și relația dintre aceste cercetări cu lucrarea autorului.

Atunci când este examinată literatura, autorul trebuie să ofere o înțelegere cuprinzătoare, critică și exactă a stării actuale a cunoștințelor; să compare diferite studii și teorii; să identifice lacunele din literatura modernă și să indice ce trebuie făcut pentru a avansa față de ceea ce se știe deja despre subiectul investigat.

Prin urmare, sinteza documentară trebuie:

- să ofere cercetătorului posibilitatea să se clarifice cu privire la propriile obiective de cercetare;
- să ofere profunzimea și extensiunea cunoștințelor necesare;
- să formeze cadrul teoretic pentru investigație empirică;
- să contribuie la proiectarea cercetării.

Sinteza documentară poate fi elaborată ca un document separat sau poate oferi o bază teoretică și o justificare pentru cercetarea științifică.

Scopul sintezei documentare

În funcție de natura cercetării, sinteza documentară are diferite scopuri. Dacă scopul cercetării este să argumentați poziția privind starea actuală a cunoștințelor pe un anumit subiect, atunci este necesar să realizați o sinteză documentară simplă. Dacă scopul cercetării constă în examinarea literaturii de specialitate pentru a identifica o problemă de cercetare pentru studii ulterioare, atunci trebuie să efectuați o sinteză documentară complexă.

Sinteza documentară simplă (Figura 13) documentează, analizează și trage concluzii despre ceea ce se cunoaște despre un anumit subiect. Scopul său este de a prezenta situația privind nivelul cunoștințelor la tema respectivă. Sinteza documentară simplă începe cu selectarea și identificarea unui subiect de interes pentru cercetare. Pe măsură ce progresați, veți restrânge și rafina acest interes într-un subiect de cercetare, bazat pe o explorare inițială a literaturii. Tema de cercetare trebuie să fie o afirmație clară și concisă care să definească și să descrie ceea ce va fi cercetat. Identificarea temei determină limitele sintezei documentare. Sinteza documentară vizează analiza literaturii, documentarea și catalogarea cunoștințele pertinente. Pe baza acestor informații ea prezintă o analiză bazată pe dovezi cu privire la înțelegerea actuală a subiectului. Produsul sintezei documentare simple este elaborarea unui caz care argumentează ceea ce se știe despre subiect. Concluzia cazului este un studiu care răspunde la întrebarea formulată în interesul cercetării. Multe studii și proiecte de licență sau de masterat necesită o sinteză documentară simplă.

Sinteza documentară complexă (Figura 14) are un scop diferit de cel al sintezei documentare simple și are cerințe suplimentare. Ea prezintă nu

doar starea actuală a cunoștințelor privind un subiect, ci trebuie să argumenteze inclusiv modul în care aceste cunoștințe vor conduce în mod rezonabil la o problemă sau la o întrebare care necesită cercetare originală.

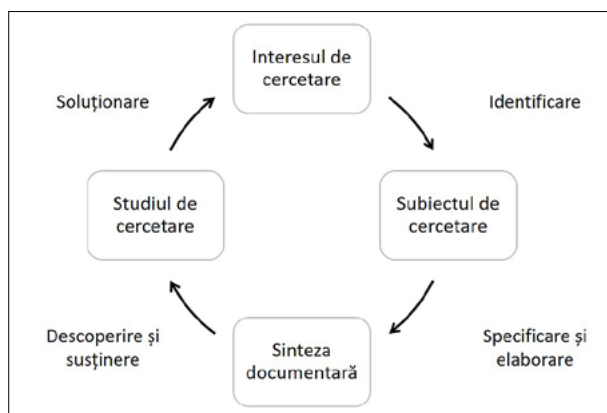

Fig. 13. Sinteza documentară simplă

Sursa: MACHI, Lawrence [230, p. 25].

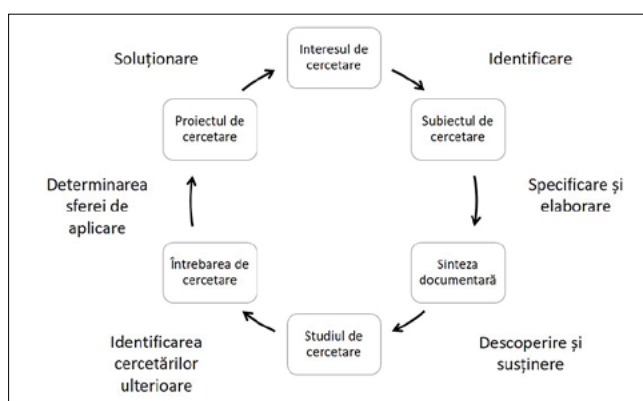

Fig. 14. Sinteza documentară complexă

Sursa: MACHI, Lawrence [230, p. 26].

În sinteza documentară complexă, cercetătorul abordează mai întâi starea actuală privind cunoștințele despre întrebarea de cercetare. Apoi, pe baza acestor rezultate, cercetătorul propune un studiu care definește o problemă pentru studii ulterioare. Acest studiu devine problemă sau întrebare pentru un nou proiect de cercetare. Concluziile trase nu numai că definesc întrebarea de cercetare, ci și determină metodele adecvate care trebuie utilizate pentru desfășurarea cercetării.

Tezele de master și tezele de doctorat folosesc sinteza documentară ca bază pentru a oferi date de referință și argumente pentru studiul de

cercetare. Sinteza documentară complexă este utilizată pentru a scrie Introducerea și Capitolul 1 (Sinteza documentară) pentru un raport de cercetare, o teză de master sau teză de doctorat. Dacă nu ați elaborat o sinteză documentară de calitate, atunci când dezvoltăți aceste compartimente ale lucrării, fără îndoială, veți avea numeroase încercări nereușite. „Nu poți să scrii despre ceea ce nu știi”. Sinteza documentară complexă este punctul de plecare pentru proiectele de cercetare, precum sunt tezele de doctorat.

În timp ce sintezele documentare simple și sintezele documentare complexe tind să producă rezultate diferite, modul în care ele descoperă cunoștințe și produc o lucrare științifică este similar [230, p. 27].

Pentru a realiza o sinteză documentară, trebuie să efectuați o căutare a tuturor surselor bibliografice adecvate pentru a vă asigura că nu lipsesc documente semnificative. Din literatura de specialitate găsită trebuie să evaluați fiecare publicație din punctul de vedere al contribuției sale la corpul de cunoștințe pe subiectul cercetării. Apoi, trebuie să sintetizați toată literatura care se conține în raportul de cercetare al proiectului dvs. Acest lucru va oferi o imagine privind datele de cercetare disponibile, validitatea metodelor pe care le-ați utilizat pentru a colecta aceste date, valabilitatea descoperirilor dvs., ideile și teoriile formulate de cercetătorii predecesori, orice lacune în cunoștințele actuale și contribuția dvs. în lucrarea respectivă.

Mulți autori sunt de acord că, indiferent de disciplină, scopurile unei sinteze documentare sunt [48, p. 14]:

- a plasa fiecare lucrare în contextul în care contribuie la înțelegerea subiectului analizat;
- a descrie modul în care fiecare lucrare se raportează la celelalte lucrări analizate;
- a identifica noile modalități de interpretare și a face lumină asupra lacunelor din cercetările anterioare;
- a identifica și a explica contradicțiile din studiile anterioare;
- a identifica ceea ce a fost examinat anterior de oamenii de știință pentru a evita duplicarea inutilă a eforturilor lor;
- a indica calea pentru cercetări suplimentare;
- a localiza lucrarea originală în literatura de specialitate existentă.

Tipurile sintezelor documentare

Dat fiind faptul că sintezele documentare sunt concepute pentru a oferi o imagine de ansamblu și a sintetiza sursele pertinente pe care le-ați explorat, există o serie de abordări pe care le puteți adopta în funcție de tipul de analiză care stă la baza studiului dvs. [279].

Sinteză argumentativă

Acest tip de sinteză analizează literatura în mod selectiv pentru a susține sau a respinge un argument, o presupunere adânc înrădăcinată în literatură. Scopul acestei sinteze este valorificarea unui corp de literatură care să prezinte un punct de vedere opus. Având în vedere caracterul valoric al unor studii în domeniul științelor sociale, abordarea argumentativă pentru analiza literaturii poate fi o formă justificată și importantă de discurs.

Sinteză integrativă

Sinteza integrativă este considerată o formă de cercetare care trece în revistă, critică și sintetizează literatura reprezentativă pe un subiect într-un mod integrat, astfel încât sunt generate abordări și perspective noi asupra temei. Corpul de literatură include toate studiile care abordează probleme de cercetare sau ipoteze legate sau identice cu studiul dvs. O sinteză integrativă bine executată respectă aceleași standarde ca și cercetarea primară în ceea ce privește claritatea, rigoarea și replicarea. Aceasta este cea mai comună formă de sinteză documentară în științele sociale.

Sinteză istorică

Puține lucruri sunt izolate de precedentul istoric. Sintezele istorice se concentrează pe examinarea cercetării pe parcursul unei perioade de timp, începând adesea din momentul în care problema, conceptul, teoria, fenomenul apare pentru prima dată în literatura de specialitate, urmărind apoi evoluția ei în literatura din cadrul unei discipline. Scopul acestei sinteze este de a plasa cercetarea într-un context istoric pentru a demonstra familiarizarea cu evoluțiile actuale și pentru a identifica direcțiile probabile pentru cercetările viitoare.

Sinteză metodologică

O sinteză metodologică oferă un cadru de înțelegere la diferite niveluri (de exemplu, teoretic, de colectare și de analiză a datelor etc.), a modului în care cercetătorii utilizează o gamă largă de cunoștințe, de la nivelul conceptual până la documente practice pentru utilizarea în munca de teren (considerații ontologice și epistemologice, integrare cantitativă și calitativă, eșantionare, interviuare, culegere de date și analiza datelor). Această abordare ajută la evidențierea problemelor etice și a celor care ar trebui să le luați în considerare atunci când faceți propriile cercetări.

Sinteză sistematică

Această sinteză constă în revizuirea dovezilor existente pertinente pentru o întrebare de cercetare clar formulată, care utilizează metode

prestabilite și standardizate pentru a identifica și a evalua critic studiile relevante și pentru a colecta, prezenta și analiza date din studiile incluse în sinteză. Scopul este documentarea deliberată, evaluarea critică și rezumarea științifică a tuturor studiilor asupra unei probleme de cercetare clar definite.

De obicei, se concentrează pe o întrebare empirică foarte specifică, adesea pusă într-o formă cauză-efect, cum ar fi „În ce măsură *A* contribuie la *B*?”. Acest tip de sinteză documentară este aplicat, în primul rând, în studiile din domeniul medicinei, dar este utilizat din ce în ce mai mult și în științele sociale.

Sinteză teoretică

Scopul acestei sinteze constă în examinarea tuturor teoriilor cu privire la o problemă, concept, fenomene ș.a. Sinteza teoretică a literaturii ajută la identificarea teoriilor deja existente, relațiilor dintre ele, gradului de investigare a teoriilor existente, precum și identificarea ipotezelor noi care trebuie testate.

În domeniul biblioteconomiei și științei informării, de asemenea, există diferite tipuri de sinteze documentare, fiecare cu propria abordare, analiză și scop. O caracteristică a diferitor tipuri de sinteze documentare este prezentată în Anexa 2.

Procesul de elaborare a sintezei documentare

După cum a fost menționat, „o sinteză documentară este un document scris care prezintă un caz argumentat logic, bazat pe o înțelegere comprehensivă a stării actuale a cunoștințelor despre un subiect de studiu” [230, p. 28].

Lawrence Machi și Brenda McEvoy definesc șase pași în procesul de sintetizare a documentelor: selectarea subiectelor; căutarea literaturii; dezvoltarea argumentelor; studiul literaturii; critică; scriere/redactare [230, pp. 29-37].

Kirsty Williamson identifică 9 pași care trebuie să-i urmați în elaborarea unei sinteze documentare [393, pp. 45-46]:

1. Categorizați literatura în domenii/subiecte. Categoriile ar trebui să fie în mod clar legate de întrebările dvs. de cercetare.
2. Începeți cu o introducere în subiect, inclusiv semnificația și importanța acestuia.
3. Finalizați introducerea cu o imagine de ansamblu a conținutului sintezei.
4. Organizați sinteza în compartimente care se corespundă întrebărilor dvs. de cercetare.

5. Analizați în mod critic literatura relevantă conceptuală, de cercetare din aceste rubrici.
6. Scrieți o concluzie care să combine ideile, indicând lacunele din literatura de specialitate, precum și alte motive pentru care este nevoie de cercetare sau de investigație ulterioară. Trebuie subliniate conceptele-cheie ale cercetării propuse.
7. Încheiați cu întrebările de cercetare pe care cercetarea propusă le va investiga.
8. Verificați dacă ați scris o sinteză de literatură critică și evaluativă. De exemplu, ați examinat calitatea cercetării despre care ați discutat? Sau pur și simplu ați presupus că rezultatele au fost utile și valide? Ați raportat pur și simplu părerile altor autori, în loc să examinați și să evaluați aceste opinii?
9. În sfârșit, puneți-vă întrebarea: „Există autori importanți la tema dvs. de cercetare, care sunt adesea citați de alții și pe care nu i-ați inclus în sinteza dvs.?” Dacă nu puteți răspunde negativ, trebuie să fiți sigur de motivele dvs. și poate includeți o declarație explicativă în sinteza de literatură.

Procesul de elaborare a sintezei documentare necesită patru abilități separate [285, pp. 26-27]:

1. **Căutarea și regăsirea informațiilor:** capacitatea de a căuta surse adecvate și de a explora literatura în mod eficient, folosind metode manuale sau online, pentru a identifica și obține un set de articole, capitole și cărți utile.
2. **Evaluare:** capacitatea de a aprecia o sursă pe baza unui set de criterii, inclusiv sursa propriu-zisă, autorul și subiectul.
3. **Analiza critică:** capacitatea de a examina și analiza conținutul literaturii în mod sistematic.
4. **Sinteza cercetării:** capacitatea de a sintetiza diferite concepte și dovezi pe care le-ați găsit într-un text.

Căutarea și regăsirea informațiilor

Atunci când planificați o căutare a literaturii pe orice temă, este important să vă familiarizați cu sursele terțiare (bibliografiile bibliografiilor), care vă vor ajuta să identificați sursele secundare (cum ar fi bibliografiile, indexurile și rezumatele), care vă vor conduce apoi la surse principale pentru elaborarea sintezei dvs. Primul lucru pe care trebuie să-l faceți este să formulați o strategie pentru căutarea dvs. Trebuie să începeți cu un cadru foarte liber, poate cu o întrebare de cercetare care va ghida căutarea inițială. Pe măsură ce acumulați cunoștințe despre

domeniu și identificați lucrări relevante, veți constata că se conturează un cadru mai solid. Pe măsură ce analizați literatura, vor apărea noi oportunități și căutarea dvs. se va lărgi. Căutarea și regăsirea literaturii este un proces iterativ și trebuie să permiteți ideilor să avanseze și să nu vă fie frică să ajustați întrebarea de cercetare. Nu uitați că sinteza documentară este necesară pentru a vă permite să vă formulați mai exact întrebarea de cercetare. Este foarte probabil ca, pe măsură ce deveniți din ce în ce mai informați, accentul cercetării dvs. să se schimbe.

Etapetele implicate în căutarea de materiale pentru sinteza documentară sunt:

- definirea obiectivelor de căutare;
- identificarea cuvintelor-cheie, expresiilor și categoriilor tematice care vor fi utilizate în căutare;
- identificarea și înregistrarea surselor care trebuie accesate în căutarea și regăsirea informațiilor.

Evaluare

După ce ați efectuat căutarea, este important să faceți o pauză pentru a examina informațiile pe care le-ați regăsit. Dacă v-ați limitat referințele la reviste științifice, cărți ș.a., este posibil să nu existe nicio problemă. Cu toate acestea, odată cu disponibilitatea tot mai mare a informațiilor publicate, în special pe Internet, poate fi necesar să examinați calitatea surselor pe care le-ați identificat. Există o serie de criterii pe care le puteți utiliza pentru a evalua calitatea informațiilor pe care le-ați preluat.

Autoritate

Trebuie să luați în considerare autoritatea creatorilor (autorilor) documentului pentru a evalua fiabilitatea informațiilor furnizate. Ar trebui să luați în considerare aspecte precum: cercetările anterioare ale autorilor, statutul lor, apartenența lor organizațională, poziția politică, credibilitatea și reputația între colegii lor. Multe materiale de pe Internet nu indică nici măcar autorul, iar documentele în care nu este indicat autorul ar trebui întotdeauna tratate cu multă precauție. În cazul în care este indicat editorul, trebuie să luați în considerare dacă are o anumită reputație în publicarea lucrărilor științifice de autoritate și de înaltă calitate. Articolele din reviste, înainte de publicare, sunt adesea supuse unei revizuiri colegiale (peer review), dar acest lucru nu întotdeauna se respectă și ar trebui să verificați informațiile despre politica editorială a revistelor pentru a determina rigoarea procesului de recenzare. De asemenea, merită să investigați dacă o sursă pe care ați identificat-o a fost citată de alți autori cu renume.

Sfera de aplicare

Trebuie să luați în considerare ce afirmații sunt făcute de autorul (autorii) lucrărilor identificate. Cele mai fiabile cercetări ar trebui să stabilească în mod clar sfera de aplicare, scopurile, obiectivele și metodele prin care s-au colectat datele. Orice lucrări care nu includ aceste informații ar trebui să fie examinate cu precauție.

Scop

Trebuie să vă gândiți de ce a fost elaborată o anumită lucrare, deoarece motivul poate oferi o indicație a fiabilității acesteia. În baza scopului lucrărilor identificate veți putea face o evaluare obiectivă și independentă a valorii resurselor respective.

Analiza critică

Există o serie de modalități de abordare a analizei critice, dar toate au ceva comun – scopul lecturii. Fiecare lucrare pe care o veți citi poate conține argumente și justificare pentru lucrarea dvs. Asigurarea faptului că ideile, ipotezele dvs. sunt susținute de dovezi credibile și raționamente temeinice va consolida argumentarea studiului dvs. Orice argumentare ar trebui să constea dintr-o declarație (sau o concluzie), un motiv (interpretarea datelor), dovezi (date) care confirmă această declarație. Pentru a analiza argumentul autorului, trebuie să citiți textul și să identificați toate componentele respective.

Declarația

O declarație este esența unui argument, este concluzia pe care intenționează să o demonstreze autorul, aplicând toate celelalte componente ale unui argument în sprijinul acestei declarații. Înainte de a crede orice declarație, va trebui să știți motivele pe care le-a avut un autor pentru formularea unei declarații, ce dovezi poate furniza acel autor pentru a susține declarația respectivă și cât de bine dovezile susțin declarația. După ce ați cunoscut declarațiile autorilor lucrărilor lecturate, trebuie să continuați analiza pentru a determina cât de bine sunt susținute aceste declarații.

Considerente

Considerentele pe care un autor le formulează pentru a face o declarație sunt elementele de bază ale oricărui argument. Considerentele constituie al doilea nivel al unui argument, fără de care primul nivel, declarația, nu poate fi susținut. Argumentul nu poate fi eficient fără un considerent robust, care este de obicei interpretarea de către autor a dovezilor sau datelor. Declarația poate fi ceva în ce crede autorul cu mare pasiune, dar fără a furniza considerente relevante,

declarația este o poziție personală. De exemplu, dacă cineva susține că trebuie să citim o carte, un motiv relevant pentru a susține declarația respectivă ar fi calitatea foarte înaltă a textului, este un subiect interesant sau poate că lucrările anterioare ale aceluiași autor au fost foarte bine apreciate.

Dovezi

Este foarte puțin probabil ca majoritatea cititorilor să accepte o declarație bazată doar pe motivele indicate de autor, autorul trebuie să indice motivele. Cu cât o audiență este mai critică, cu atât trebuie să fie mai consistente dovezile. Ele trebuie să fie precise, credibile și în cantități suficiente pentru a convinge cititorul de cunoștințele autorului. În calitate de dovezi ar putea fi: o listă a tuturor lucrărilor anterioare ale autorului și premiile pe care le-a câștigat; date credibile ale cercetărilor empirice; statistici colectate dintr-o sursă fiabilă și într-un mod verificabil etc. Dacă sunt oferite date calitative sub formă de opinii, trebuie să știți de unde au fost colectate aceste date, cum au fost ele colectate și cum au fost interpretate de cercetători.

Calificări

Majoritatea declarațiilor sau concluziilor conțin într-un fel sau altul calificări. Aceasta nu influențează valoarea lucrării, dar o face mai fiabilă, deoarece cercetarea a recunoscut limitările potențiale ale lucrării. Când citiți un articol, căutați calificări, cuvinte de tipul: *multe, cele mai multe, foarte puțin, deseori, câteva* ș.a.

Extragerea concluziilor din analiza critică

După ce ați analizat textul, trebuie să trageți propriile concluzii din lucrare și să începeți să vă formulați propriul argument. Sinteza dvs. va oferi, în cele din urmă, o sintetizare a articolelor, rapoartelor de cercetare sau a altor lucrări pe care le-ați analizat. Concluziile dvs. vor oferi cadrul pentru această sinteză documentară. Acest exercițiu este, de asemenea, foarte util când redactați propria lucrare. Dacă lucrarea dvs. poate susține același nivel de analiză critică la care ați supus articolele pentru sinteza dvs., atunci vă puteți simți destul de încrezător că ați prezentat un argument robust.

Marcarea textului

Când citiți un articol, o idee bună este să marcați textul pe parcursul lecturii, atât în cazul unui text tipărit, cât și în cazul un text electronic. Aceasta vă va ajuta să evidențiați ceea ce va servi ca argument pentru studiul dvs. De asemenea, este o modalitate de a evidenția informațiile importante la care pot fi făcute referințe. Autorii sugerează mai multe modalități de marcarea a textului (Figura 15).

Strategii de marcare a textului	Exemple
Sublinierea textului (de ex. afirmațiile autorilor, definiții, descoperiri, procese, explicații sau alte informații importante)	Literalmente, prin comunicarea științifică se înțelege un proces de comunicare între savanți și alți actori ai activității științifice.
Paranteze drepte pentru identificarea unor fragmente în text	Herbert Menzel – pionerul studierii problemei comunicării în cadrul comunității savanților, susține că termenul comunicare științifică reflectă schimbul de informații și idei între savanți. El a definit comunicarea științifică ca [totalitatea publicațiilor, mijloacelor, filierelor, activităților instituționale și a practicilor care, direct sau indirect, afectează transmiterea mesajelor științifice între savanți]
Plasarea unui asterisc de o parte și de altă parte a declarației de evidență	Pentru ca știința să satisfacă necesitățile producției contemporane *cunoștințele științifice trebuie să devină un patrimoniu al unui număr mare de specialiști*
Încercuirea termenilor-cheie, numelor autorilor citați, calificative sau alte cuvinte importante sau numere	Pentru a înțelege corect rolul bibliotecilor universitare este important să percepem, bazându-ne pe teoria generală a sistemelor lor Ludwig von Bertalanffy [138, p. 6], că acestea funcționează ca sisteme deschise.
Numerotarea paragrafelor, caracteristicilor etc.	Definițiile comunicării au depins 1) de specificul diferitor discipline științifice, 2) de dezvoltarea modelelor teoretice și 3) de abordările metodologice.
Evidențierea textului prin culoare	Intrare caracterizează influența mediului extern asupra sistemului, Iesirea – influența bibliotecii asupra mediului extern.

Fig. 15. Strategii de marcare a textului

Deschiderea unui articol în format PDF în Acrobat Reader vă va permite să utilizați „adăugare notă autoadezivă” și „evidențiere text” pentru a face notițe cu privire la articol fără a-l tipări. Trebuie să vă asigurați că salvați fișierul editat, astfel încât să nu pierdeți notele.

Utilizarea unui șablon pentru analiză

După ce ați citit un text, este util să luați o notă separată de ceea ce ați marcat în el și ar trebui să păstrați și o referință a sursei. Modelul prezentat în Figura 16 oferă o structură pentru luarea de note după citirea unui articol sau a unei lucrări.

Acest cadru ar trebui utilizat pentru fiecare articol sau orice altă sursă separată pe care ați examinat-o; numărul de rânduri din a doua jumătate a acestui șablon nu indică câte rânduri veți avea nevoie – totul depinde de lucrare.

Referința bibliografică a sursei			
Sfera de aplicare			
Scop			
Metodă			
<i>Declarația</i>	<i>Calificări</i>	<i>Dovezi</i>	<i>Considerente</i>

Fig. 16. Cadru de evaluare și analiză critică

Sursa: PICKARD, Alison [285, p. 33].

Sintetizarea cercetării: dezvoltarea unui cadru teoretic

După ce fiecare sursă documentară a fost analizată sau pe măsură ce analiza progresează, puteți formula un cadru teoretic pentru investigația dvs. Desigur, acest cadru se extinde pe măsură ce documentele suplimentare sunt analizate. De obicei, sinteza documentară se bazează pe literatura din mai multe discipline și, deseori, este necesar să extindeți limitele sintezei dvs. pentru a introduce concepte noi.

O modalitate de a dezvolta un cadru teoretic este de a elabora o *hartă conceptuală*: începeți să identificați diferite concepte din literatura de specialitate și să identificați conexiunile dintre ele. Harta conceptuală este o formă de reprezentare a cunoștințelor cu o orientare spre îmbunătățirea regăsirii informațiilor (Figura 17).

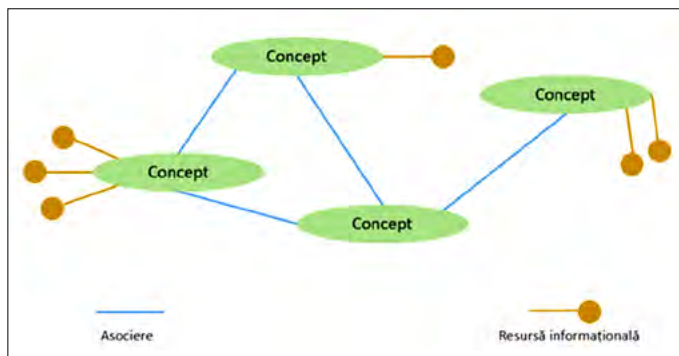

Fig. 17. Harta conceptuală

Harta conceptuală poate fi vizualizată sub forma unui grafic direcționat, format din noduri de tipul *concepte*, conectate prin linii de tipul *asocieri*. Există, de asemenea, multe *resurse informaționale*. Unele *concepte* se leagă de anumite *resursele informaționale*.

Sinteza documentară este prezentată cititorului ca parte a cercetării pentru a-i oferi cadrul și contextul pentru o „nouă” teorie care poate să apară la sfârșitul cercetării dvs. De asemenea, vă oferă, în calitate de cercetător, cunoștințele pentru a trece de la o teorie largă la o întrebare de cercetare bine definită. Acest lucru vă va ajuta să începeți propria investigație.

Folosirea sintezei documentare pentru a susține metodologia cercetării

Este firesc să elaborați o sinteză documentară a literaturii de specialitate și să o aplicați doar pentru a stabili un cadru teoretic pentru cercetarea dvs. din punct de vedere al subiectului. Totuși, o sinteză documentară nu numai că vă informează despre „starea cunoașterii” cu privire la subiectul dat, dar vă oferă o imagine despre metodologia de cercetare aplicată. Când orice studiu este publicat, el evident conține o descriere

a metodologiei de cercetare aplicată în acest studiu. Utilizați aceste informații pentru a proiecta propria investigație, extragerea ideilor despre cum să nu o faceți, precum și idei despre cum să o faceți.

Sinteza finală: revizuirea

Înainte de a începe să scrieți sinteza documentară, reveniți la scopul studiului dvs. Analizând literatura la subiectul ales, identificați lipsurile care pot exista în literatura de specialitate publicată. În esență, aceasta înseamnă că justificați nevoia și contextualizarea cercetării dvs. De asemenea, vă dezvoltăți propriile punți conceptuale, punctul de plecare al investigației empirice pe care o întreprindeți.

Scrierea unei sinteze documentare este foarte asemănătoare cu scrierea oricărui raport academic. Scrieți un text formal cu o structură și un format recunoscut. O sinteză critică este o discuție robustă și bine susținută sub formă de proză discursivă. După cum a fost menționat, sinteza documentară nu este o bibliografie adnotată, ar trebui să evitați o astfel de abordare cu orice preț. Nu puteți examina fiecare articol pe care l-ați citit. Oricât de mult doriți să impresionați cititorul cu amploarea lecturii dvs., sinteza documentară este o discuție critică a lucrărilor relevante. Scopul sintezei documentare este doar să prezinte ceea ce creează o imagine cu privire la starea actuală a cunoașterii și a problemelor care sunt cercetate. Poate fi greu să renunțați la o parte din literatura de specialitate lecturată și analizată, dar trebuie să luați decizii informate și adecvate.

Sinteza documentară trebuie să includă următoarele secțiuni:

Introducere. Aceasta ar trebui să includă o declarație clară a scopului dvs., prezentând sfera și acoperirea sintezei dvs., astfel încât cititorul să știe la ce să se aștepte și să înțeleagă motivul oricăror omisiuni evidente.

Metodologie. Puteți informa cititorul cum v-ați implicat în procesul de elaborare a sintezei documentare. Această secțiune nu este întotdeauna inclusă într-o sinteză – depinde de natura raportului pe care îl prezentați.

Discuții. Aceasta este partea principală a sintezei, în care discutați despre documentele analizate și prezentați propriul argument. Este foarte probabil să aranjați această discuție în secțiuni care vor reflecta conceptele individuale pe care le-ați folosit pentru a sintetiza concluziile.

Concluzii. Aceasta este declarația dvs. de încheiere, o declarație clară și concisă a argumentului bazat pe dovezile pe care le-ați furnizat în discuție. În concluzie ar trebui să rezumați principalele constatări din literatura de specialitate și să subliniați semnificația acestora.

Referințe bibliografice. Referințele sunt o parte a sintezei documentare și ar trebui tratate ca atare.

Referințele bibliografice din sinteza documentară trebui să:

- justifice și să susțină argumentul dvs.;
- permită compararea cu alte studii;
- stabilească relația între ideile științifice actuale și cele precedente;
- demonstreze familiarizarea cu domeniul de cercetare.

Folosirea referințelor bibliografice este utilă pentru realizarea următoarelor condiții [306, p. 74]:

- dovada aderării la standardele de scriere academică;
- respectarea muncii altor cercetători (evitarea plagiatului);
- oferirea de dovezi privind recunoașterea și analiza literaturii relevante;
- validarea conformității surselor folosite în lucrare;
- dovedirea credibilității lucrării.

Structura sintezei documentare

Există diverse abordări de organizare a sintezei documentare [110, pp. 149-154]. Ar trebui să aveți o idee generală privind strategia dvs. înainte de a începe să scrieți. În funcție de volumul sintezei documentare, puteți combina mai multe dintre aceste strategii (de exemplu, structura părții principale a sintezei documentare ar putea fi tematică, dar fiecare temă este discutată cronologic).

Strategii de organizare a sintezelor documentare

Cronologic (după data de publicare sau data evenimentelor): Aceasta este una dintre cele mai frecvente modalități, în special pentru a urmări dezvoltarea subiectului în timp. Cu toate acestea, dacă alegeți această strategie, aveți grijă să evitați doar listarea și rezumarea surselor în ordine cronologică. Încercați să analizați legitățile, momentele de cotitură și dezbaterile-cheie care au configurat direcția domeniului. Prezentați-vă interpretarea despre cum și de ce au avut loc anumite evoluții.

Tematic: Dacă ați găsit câteva teme centrale care se repetă, puteți organiza sinteza documentară în subsecțiuni care abordează diferite aspecte ale subiectului. De exemplu, dacă treceți în revistă literatura de specialitate despre cultura informației, temele-cheie ar putea include concepții privind cultura informației, standarde privind formarea culturii informației, educarea utilizatorilor, competențe de cultură a informației, metode de predare a culturii informației etc.

Metodologic: Dacă extrageți surse din diferite discipline sau domenii care utilizează o varietate de metode de cercetare, puteți să comparați rezultatele și concluziile care rezultă din abordări diferite. De exemplu:

- Analizați ce rezultate au fost prezentate în cercetarea calitativă sau cantitativă;
- Discutați despre modul în care subiectul a fost abordat din punct de vedere empiric versus teoretic;
- Divizați literatura în surse biblioteconomice, sociologice, istorice, culturale, pedagogice etc.

Teoretic: O sinteză documentară este adesea fundamentul unui cadru teoretic. Puteți folosi sinteza documentară pentru a discuta diverse teorii, modele și definiții ale conceptelor-cheie. Ați putea argumenta relevanța unei abordări teoretice specifice sau puteți combina diverse concepte teoretice pentru a crea un cadru pentru cercetarea dvs.

Rezumat

Paradoxul sintezei documentare este că aveți nevoie de o sinteză pentru a vă permite să formulați o întrebare relevantă și demnă de cercetare, dar, totodată, trebuie să aveți o întrebare înainte de a putea investiga literatura. Adevărul este că procesul de revizuire a literaturii este unul continuu pe toată durata de viață a proiectului de cercetare. La un anumit moment analiza critică a literaturii pentru proiectul dvs. de cercetare va fi sintetizată, dar nu vă veți opri aici. Vei completa sinteza documentară de fiecare dată când veți găsi o lucrare relevantă care se pretează pentru cadrul teoretic și metodologic al lucrării dvs. După elaborarea sintezei documentare puteți trece la următoarea etapă a procesului de cercetare: încadrarea întrebării de cercetare, a obiectivelor și sarcinilor de cercetare, bazate pe ceea ce ați descoperit din literatura publicată.

Exerciții practice

Identificați un subiect de cercetare.

Analizați revistele din domeniul biblioteconomiei și științei informării (pentru ultimii 5 ani) și identificați sursele adecvate subiectului dvs. de cercetare.

Elaborați o sinteză documentară în baza surselor regăsite.

Lecturi suplimentare

1. CHELCEA, Septimiu. *Metodologia elaborării unei lucrări științifice* [online]. București: Comunicare.ro, 2003, pp. 73-88. Disponibil: https://www.academia.edu/7062075/Septimiu_Chelcea_Metodologia_Elaborarii_Unei_Lucrari_Stiintifice
2. ECO, Umberto. *Cum se face o teză de licență*. Iași: Polirom, 2006, pp. 79-159. ISBN 978-973-46-0532-3.

3. FINK, Arlene. *Conducting Research Literature Reviews: From the Internet to Paper*. 4th ed. Los Angeles, London: SAGE, 2014. ISBN 978-1-4522-5949-9.
4. БЕЙКЕР, Майкл Дж. Написание обзора литературы. In: *Terra Economicus* [online]. 2014, vol. 12, nr. 3, pp. 65-86. eISSN 2410-4531. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/napisanie-obzora-literatury>

8. Eșantionarea

Considerații introductive

Atunci când efectuați cercetări cu privire la un grup de persoane, este foarte rar posibil să colectați date de la fiecare persoană din grupul respectiv. În acest caz trebuie să selectați un eșantion. *Eșantionul este grupul de indivizi care vor participa efectiv la cercetare.*

Eșantionarea este folosită atunci când nu este posibil sau practic imposibil să includeți întreaga populație în cercetarea dvs., de exemplu din cauza constrângerilor financiare (o situație frecventă în biblioteci) și temporale (cum ar fi perioada sesiunilor de examinare ș.a.). Eșantionarea este procesul de selectare a grupului dintr-o populație mai largă pentru a efectua cercetări empirice [103, p. 177]. Eșantionarea este un element important în planificarea designului cercetării.

Înainte de a examina câteva tehnici standard de eșantionare, este important să înțelegeți o serie de termeni și concepte de bază legate de eșantionare [83, pp. 116-117]:

Univers este agregarea teoretică a tuturor unităților sau elementelor care se referă la un anumit sondaj. De exemplu, dacă s-ar examina personalul din bibliotecile din Republica Moldova, universul de studiu ar include tot personalul din bibliotecile din Republica Moldova, indiferent de tip, locație și alte caracteristici. În prezent, termenul *univers* nu este utilizat frecvent, adesea este folosit termenul-sinonim *populație*.

Populație este totalitatea tuturor cazurilor care se conformează unui criteriu sau unui set de criterii prestabilite. *Populația* este mai specifică sau mai bine definită de un univers și este, de fapt, o parte desemnată a unui univers. De exemplu, bibliotecarii din bibliotecile școlare din Moldova ar face parte din universul bibliotecarilor din Republica Moldova și ar putea reprezenta populația pentru un studiu. Populația este agregarea de unități la care se dorește generalizarea rezultatelor unui studiu științific.

Selecția populației trebuie să preceadă selecția eșantionului. Selecția populației trebuie făcută cu atenție în ceea ce privește criteriile de

selecție, mărimea dorită și parametrii populației studiului. De asemenea, este important să luați în considerare resursele, în termeni de timp și bani, atunci când selectați o populație. Dacă populația este prea mare sau scumpă de gestionat, studiul este problematic din start.

Evident, membrii populației trebuie să fie ușor accesibili cercetătorului, în caz contrar, va fi dificil, dacă nu imposibil, să colectați datele necesare.

Stratul populației este o subdiviziune a unei populații bazată pe una sau mai multe caracteristici. Un strat al populației tuturor bibliotecarilor școlari din Republica Moldova ar putea fi bibliotecarii școlari din Republica Moldova din mediul rural.

Unitate de eșantionare este un membru sau o unitate individuală a unei populații. Fiecare bibliotecar școlar ar fi o unitate a populației bibliotecarilor școlari din Republica Moldova. Numărul total de unități ai unei populații este de obicei desemnat de litera N .

Recensământ este numărul tuturor elementelor unei populații și determinarea distribuției caracteristicilor acestora. De obicei, un recensământ complet nu este posibil, sau cel puțin este nepractic și inutil. Deci, de obicei, este examinat un eșantion al populației în loc de a studia întreaga populație.

Eșantion este o selecție de unități din totalul populației de studiat (Figura 18). De obicei, este construit un eșantion, deoarece el este mai puțin costisitor și consumă mai puțin timp pentru a realiza un studiu comparativ cu populația, sau poate fi imposibilă analiza populației. Cu toate acestea, nu puteți fi niciodată absolut siguri cât de reprezentativ este un eșantion al populației pe care o examinați dvs., cu excepția cazului în care se face un recensământ, ceea ce ar anula folosirea eșantionului. Conceptul de reprezentativitate este crucial pentru eșantionare și va fi tratat mai târziu.

Caz este un membru individual al eșantionului. Numărul total de cazuri dintr-un eșantion este de obicei desemnat de litera n .

Cadrul de eșantionare este lista reală a unităților din care este selectat eșantionul sau o parte din eșantion. De exemplu, faceți cercetări privind participarea personalului Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în programe de formare profesională continuă. Populația dvs. este de 500 de angajați ai Bibliotecii Municipale. Cadrul dvs. de eșantionare este baza de date a Secției Resurse umane din cadrul Bibliotecii Municipale, care listează numele și datele de contact ale fiecărui angajat. Uneori aceste liste nu acoperă întreaga populație. De exemplu, atunci când utilizăm listele de personal pentru a selecta un eșantion de sondaj, din aceste liste

pot lipsi persoanele recent angajate care nu au fost încă incluse în baza de date. Figura 19 prezintă cadrul de eșantionare în raport cu populația și eșantionul.

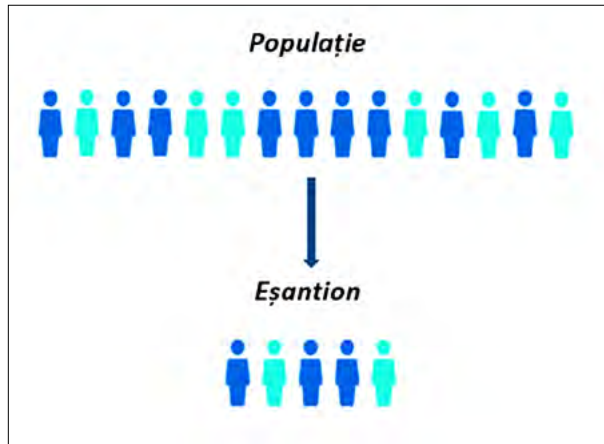

Fig. 18. Eșantionul în raport cu populația

Sursa: MCCOMBES, Shona [242].

Populația reală se referă la toate cazurile care întrunesc condițiile de incluziune în momentul cercetării, în timp ce *populația virtuală* se referă la cazurile care ar putea întruni aceste condiții într-un moment viitor. Această distincție este importantă pentru situațiile în care rezultatele cercetării trebuie extrapolate nu doar la persoane care sunt în prezent similare cu componentele eșantionului, ci și la cei care vor deveni în viitor [288].

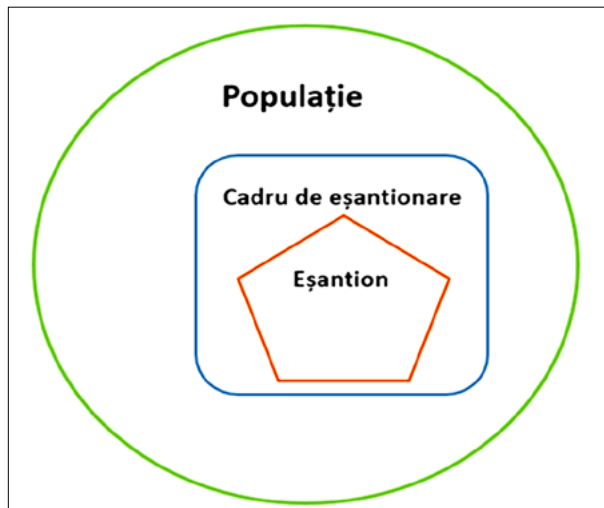

Fig. 19. Cadrul de eșantionare în raport cu populația și eșantionul

Pentru a forma un eșantion, cercetătorul trebuie să răspundă la trei întrebări:

- **Cine** sau **ce** va fi observat, intervievat sau anchetat (obiectul selectat din colectivitatea generală)?
- **Cum** va fi efectuată selecția (care va fi procedura eșantionării)?
- **Câți** vor fi observați, intervievați sau anchetați (care va fi mărimea eșantionului)?

Procesul de eșantionare

Procesul de eșantionare parcurge câteva etape. În continuare vom examina aceste etape.

Procedura de eșantionare

Pentru a trage concluzii valide din rezultatele studiului dvs., trebuie să decideți cu atenție cum veți selecta un eșantion reprezentativ al grupului în ansamblu. Figura 20 ilustrează etapele care trebuie parcurse pentru efectuarea eșantionării.

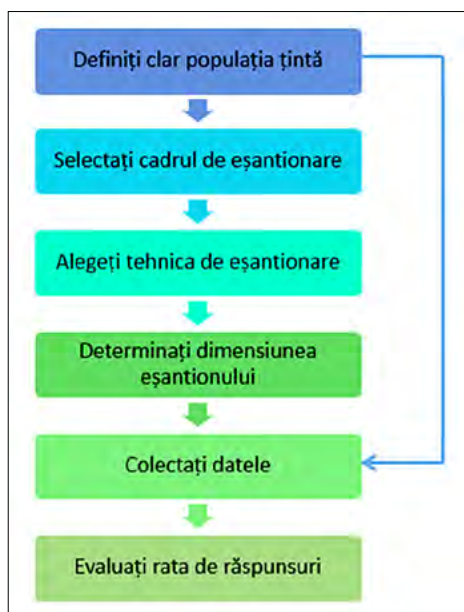

Fig. 20. Etapele procesului de eșantionare

Sursa: TAHERDOOST, Hamed [353, p. 19].

Prima etapă a procesului de eșantionare prevede definirea clară a populației-țintă.

În a doua etapă se realizează selectarea cadrului de eșantionare. Un cadru de eșantionare este o listă a cazurilor reale din care va fi extras

eșantionul. Cadrul de eșantionare trebuie să fie reprezentativ pentru populație.

Tehnici de eșantionare

Alegerea tehnicii de eșantionare este a 3-a etapă a procesului de eșantionare.

În esență, eșantionarea depinde de alegerea tehnicii de eșantionare.

În general, tehnicile de eșantionare pot fi împărțite în două mari tipuri [312, p. 130]:

- eșantionare probabilistică sau aleatorie;
- eșantionare neprobabilistică sau nealeatorie.

Înainte de a alege o tehnică specifică de eșantionare, este necesar să decideți tipul de eșantionare. Figura 21 prezintă diferite tipuri și tehnici de eșantionare.

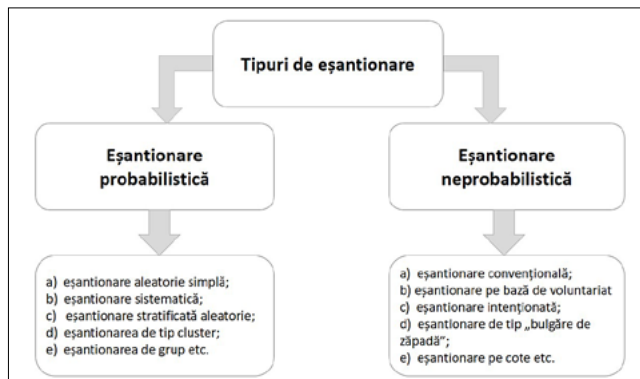

Fig. 21. Tipuri și tehnici de eșantionare

Eșantioanele probabilistice (aleatorii sau statistice) (Figura 22) sunt eșantioanele care sunt proiectate pe baza regulilor probabilității, care permit determinarea măsurii în care eșantionul reprezintă populația din care a fost selectat [323, p. 44].

Este considerat aleator doar acel eșantion în al cărui caz „fiecare individ din populație are o șansa calculabilă și nonnulă de a fi ales în eșantion” [312, p. 130]. Scopul acestor eșantioane este de a se obține eșantioane optime, cu niveluri acceptabile ale costurilor și reprezentativități [239, p. 7]. Doar aceste tipuri de eșantioane permit realizarea calculului de reprezentativitate [323, p. 46].

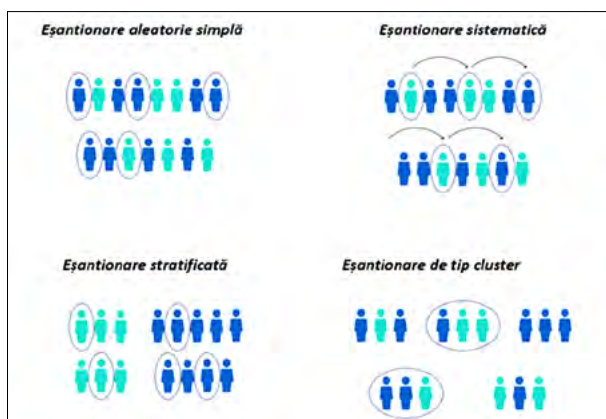

Fig. 22. Tehnici de eșantionare probabilistice

Sursa: MCCOMBES, Shona [242].

a) Eșantionare aleatorie simplă

Această tehnică de eșantionare este utilizată în cazul unor colectivități puțin numeroase, precum și în cazul când populația cercetată este omogenă sau nu poate fi divizată în straturi. Alegerea eșantionului se realizează din totalul unităților numărului prestabilit, folosind un procedeu de tip „loterie”, care se face pe baza tabelor de numere aleatorii sau a numerelor aleatorii generate de calculator. Fiecare unitate de eșantionare are în acest fel o șansă egală de a fi inclusă în eșantion.

Exemplu:

Doriți să selectați un eșantion simplu aleatoriu de 50 de angajați ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Alocați un număr fiecărui angajat din baza de date a Bibliotecii Municipale de la 1 la 500 și utilizați un generator de numere aleatorii pentru a selecta 50 de numere.

b) Eșantionare sistematică (cvasialeatorie, metoda pasului)

Eșantionarea sistematică reprezintă procedeul de eșantionare care presupune alegerea aleatorie a unui număr de plecare, de la care, adăugând o mărime fixă, predeterminată, va rezulta o unitate a eșantionului. Este un procedeu simplu, bazat pe ceea ce se numește metoda „intervalului egal” sau a „pasului mecanic”. Mărimea acestuia se determină prin împărțirea bazei de eșantionare la mărimea stabilită a eșantionului. Un eșantion de 30 persoane, dintr-o populație de 1200, conduce la o lungime a pasului egală cu 40. Deci, după ce se alege aleatoriu numărul de start, din primele 40 de persoane, să zicem 15, se vor alege apoi componentele eșantionului la fiecare a 40-cea persoană (numerele 55, 95, 135, 175 ș.a.m.d.).

Exemplu:

Toți angajații Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” sunt enumerați în ordine alfabetică. Dintre primele 10 numere, selectați la întâmplare un punct de plecare, de exemplu numărul 6. De la numărul 6 în continuare, este selectată fiecare a zecea persoană din listă (6, 16, 26, 36 etc.) și veți termina cu un eșantion din 50 de persoane.

c) Eșantionare stratificată

Această metodă de eșantionare este adecvată atunci când populația are caracteristici mixte și doriți să vă asigurați că fiecare caracteristică este reprezentată proporțional în eșantion. În cazul unor cercetări de o complexitate mai mare, populația cercetată poate fi divizată în straturi sau grupe, având în vedere anumite caracteristici (de exemplu: sex, vârstă, locul de trai, rolul la locul de muncă etc.). În aceste condiții, din fiecare strat se vor extrage subeșantioane, folosind procedeul eșantionării aleatorii simple sau eșantionării sistematice. Elementele populației de bază sunt clasificate în funcție de criterii care se consideră a fi semnificative pentru problematica de cercetare a studiului. Eșantionul este construit, respectând configurația distribuției din populație.

Exemplu:

Biblioteca are 800 de utilizatori copii, dintre care 200 de băieți. Doriți să vă asigurați că eșantionul reflectă echilibrul de gen al utilizatorilor bibliotecii, astfel încât să sortați populația în două straturi în funcție de sex. Apoi, utilizați eșantionarea aleatorie pe fiecare grup, selectând 80 de fete și 20 de băieți, ceea ce vă oferă un eșantion reprezentativ de 100 de persoane.

d) Eșantionarea de tip cluster

Eșantionarea de tip cluster implică, de asemenea, împărțirea populației în subgrupuri, dar fiecare subgrup ar trebui să aibă caracteristici similare cu întregul eșantion. În loc de eșantionarea persoanelor din fiecare subgrup, selectați aleatoriu subgrupuri întregi.

Dacă practic este posibil, puteți include fiecare individ din fiecare grup de eșantionare. Dacă grupurile sunt mari, puteți, de asemenea, să selectați persoane din cadrul fiecărui grup folosind una dintre tehnicile de mai sus.

Exemplu:

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” are 27 de filiale în cele 5 sectoare ale municipiului Chișinău (toate având aproximativ același număr de angajați cu roluri similare). Nu aveți capacitatea de a vizita fiecare filială pentru a colecta datele dvs., așa că utilizați eșantionarea aleatorie pentru a selecta 9 filiale – acestea sunt grupurile dvs.

e) Eșantionare de grup

Atunci când o anumită populație se compune din mai multe grupuri eterogene, puteți considera aceste grupuri ca unități de eșantionare distincte din care urmează să constituiți eșantionul. Eșantionarea de grup se utilizează îndeosebi în situațiile în care populația cercetată se prezintă sub forma unei ierarhii. De exemplu, locuitorii unui oraș pot fi grupați pe cartiere, fiecare reprezentând un grup; din rândul cartierelor putem alege un eșantion constituit din câteva cartiere. Acestea, la rândul lor, cuprind alte grupuri formate din imobile. Din rândurile acestora se alege un eșantion. Fiecare imobil are un număr de locuințe, iar fiecare locuință cuprinde un anumit număr de persoane. În final, se constituie un eșantion din locuințe și apoi se chestionează toate persoanele care compun locuințele respective.

În Tabelul 15 sunt prezentate punctele forte și punctele slabe ale tipurilor de eșantioane probabilistice analizate.

Tabelul 15. Puncte tari și puncte slabe ale tehnicilor de eșantionare probabilistice

Tip de eșantion	Puncte tari	Puncte slabe
Aleatorie simplă: fiecare membru al populației are o probabilitate egală de a fi extras	1) Reprezintă populația din care este extras; 2) Estimarea caracteristicilor populației cu o anumită marjă de eroare.	1) Necesitatea de a dispune de o bază de sondaj; 2) Costisitoare în timp și în bani.
Sistematică (metoda pasului): fiecare „n” persoană este inclusă în eșantion	1) Simplitatea alegerii eșantionului.	1) O listă a populației trebuie să fie disponibilă; 2) Selecția unei persoane din cele „n” poate introduce nereguli care nu se întâlnesc la eșantionarea aleatorie simplă.
Stratificată aleatorie: populația este segmentată și stratificată în grupe omogene; în fiecare grupă este efectuată o eșantionare aleatorie simplă	1) Toate straturile sunt asigurate pentru a fi reprezentate; 2) Este obținută o mai mare precizie a caracteristicilor populației rezultate din omogenitatea staturilor.	1) Trebuie cunoscute criteriile pertinente ale stratificării; 2) În general, este o tehnică mai complexă și costisitoare decât o eșantionare aleatorie simplă.

Tip de eșantion	Puncte tari	Puncte slabe
<i>De tip cluster:</i> sunt selectate aleatoriu subgrupuri întregi; în cadrul cărora se alege ulterior ultimele unități pentru investigație	1) Este bună pentru tratarea populațiilor mari și dispersate; 2) Este rentabilă și ușor de implementat.	1) Este un risc mai mare de eroare în eșantion, deoarece ar putea exista diferențe substanțiale între grupuri; 2) Este dificil să se garanteze că grupurile eșantionate sunt cu adevărat reprezentative pentru întreaga populație.
<i>De grup:</i> eșantionul se constituie dintr-un număr de grupuri și nu din unități elementare extrase una câte una	1) Această metodă de eșantionare este ușor de realizat deoarece reduce foarte mult complexitatea bazei de sondaj; 2) Datorită facilităților și costurilor mai reduse pe care le oferă, ea este utilizată pe scară largă.	1) Această metodă conduce la estimatori mai puțin precizi comparativ cu eșantionările elementare.

Sursa: Elaborat în baza *Dicționarului metodelor de cercetare socială* [103], TAHERDOOST, Hamed [353].

Eșantioanele neprobabilistice (nealeatorii) sunt eșantioanele în care indivizii sunt selectați pe baza unor criterii nealeatorii, și nu fiecare persoană are șansa de a fi inclusă.

Un astfel de eșantion de participanți sau cazuri nu trebuie să fie reprezentativ sau aleatoriu, dar este necesară o justificare clară pentru includerea unor cazuri sau indivizi în loc de alții. Acest tip de eșantion este mai ușor și mai ieftin de construit, dar este un risc mai mare de părtinire a eșantionării, din acest motiv eșantioanele nerepresentative nu pot fi utilizate pentru a face generalizări precise despre populație. Ele se folosesc în cazul proiectelor bazate pe o metodologie calitativă [239, p. 7] și cercetare exploratorie. În aceste tipuri de cercetări, scopul nu este de a testa o ipoteză despre o populație largă, ci de a dezvolta o înțelegere inițială a unei populații mici sau sub cercetate. Scopul eșantioanelor neprobabilistice este „de a pune în evidență anumite caracteristici sau criterii care sprijină dezvoltarea sau testarea teoriei și explicația cercetătorului” [337, p. 274].

Tehnicile de eșantionare neprobabilistică sunt (Figura 23):

Eșantionarea convențională (la întâmplare)

Această eșantionare include selectarea persoanelor care se întâmplă să fie cele mai accesibile pentru cercetător.

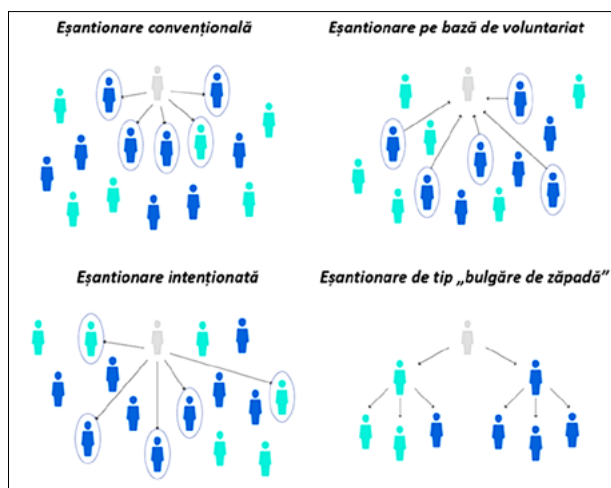

Fig. 23. Tehnici de eșantionare neprobabilistică

Sursa: MCCOMBES, Shona [242].

Acesta este un mod ușor și ieftin de a colecta date inițiale, dar nu există nicio modalitate de a spune dacă eșantionul este reprezentativ pentru populație, deci nu poate produce rezultate generalizabile.

Exemplu:

Doriți să aflați părerile despre serviciile de asistență informațională a studenților din biblioteca universității în care activați, așa că, după fiecare consultanță oferită, rugați studenții să completeze un chestionar pe această temă. Acesta este un mod convenabil de a colecta date, însă, deoarece studiați doar studenți care au solicitat consultanța bibliotecarilor, eșantionul nu este reprezentativ pentru toți studenții din universitatea dvs.

Eșantionare pe bază de voluntariat

Similar cu un eșantion convențional, un eșantion pe bază de voluntariat se bazează, în principal, pe ușurința accesului. În loc ca cercetătorul să aleagă participanții și să-i contacteze direct, oamenii se oferă voluntar să participe la cercetare (de exemplu, participarea la un sondaj public online).

Eșantioanele pe bază de voluntariat sunt întotdeauna oarecum părtinitoare, deoarece, în mod inerent, unele persoane vor avea mai multe șanse de a face voluntariat decât altele.

Exemplu:

Din partea bibliotecii trimiteți sondajul tuturor studenților din universitatea dvs. și mulți studenți decid să-l completeze. Cu siguranță, aceasta vă poate oferi informații despre subiectul cercetării, dar persoanele care au răspuns vor fi, cel mai probabil, cei care au o opinie

concludentă despre serviciile de asistență informațională a studenților, astfel încât nu puteți fi siguri că opiniile lor sunt reprezentative pentru toți studenții.

Eșantionarea intenționată

Acest tip de eșantionare sugerează că cercetătorul folosește diverse criterii, de exemplu cunoașterea specializată a temei de cercetare, pentru a selecta un eșantion care este cel mai util scopurilor cercetării.

Eșantionarea intenționată este adesea folosită în cercetarea calitativă, unde cercetătorul dorește să obțină cunoștințe detaliate despre un fenomen specific, mai degrabă decât să facă inferențe statistice. Un eșantion efectiv trebuie să aibă criterii clare și motive de includere.

Exemplu:

Doriți să aflați mai multe despre părerile și experiențele studenților cu privire la serviciile de referințe ale bibliotecii, așa că selectați în mod intenționat un număr de studenți care au apelat la acest serviciu pentru a aduna o gamă variată de date despre experiențele lor cu privire la aceste servicii ale bibliotecii.

Eșantionare de tip „bulgăre de zăpadă”

Dacă populația este greu de accesat, eșantionarea de tip „bulgăre de zăpadă” poate fi folosită pentru a recruta participanți prin intermediul altor participanți. Cercetătorul începe prin identificarea unei persoane percepute drept un respondent potrivit. Acestui respondent i se cere apoi să identifice un alt potențial respondent. Procesul se repetă până când cercetătorul a cules suficiente date.

Exemplu:

Cercetați posibilitatea lansării unor servicii de bibliotecă destinate persoanelor cu autism și sindromul Down. Identificați o persoană care acceptă să participe la cercetare, iar ea vă pune în contact cu alte persoane pe care le cunoaște în zonă. Procesul continuă până când cercetătorul nu mai reușește să stabilească noi contacte sau până când noile date nu adaugă nimic substanțial la informația existentă.

Eșantionarea pe cote

Eșantionarea pe cote este cea mai cunoscută și mai utilizată procedură de eșantionare nealeatorie. Este o eșantionare intenționată al cărui obiectiv este să selecteze subiecți tipici sau reprezentativi, utilizând în mod deliberat priceperea și discernământul selectorului. Ea îi permite cercetătorului să controleze variabilele fără a avea o grilă de eșantionare. Această metodă este frecvent utilizată în studiile de piață.

Pentru construirea eșantionului pe cote la nivelul întregului univers de selecție se realizează o stratificare, în funcțiile de obiectivele cercetării

și informațiile disponibile. Fiind cunoscute structurile principalelor caracteristici utilizate, pentru fiecare grup se stabilesc cote, în eșantion incluzându-se un anumit număr de obiecte de cercetare.

Exemplu:

Doriți să faceți o cercetare privind preferințele de lectură ale utilizatorilor unei biblioteci universitare. Ați identificat că din populație (utilizatorii studenți ai bibliotecii) 58% sunt fete și 42% sunt băieți; 60% sunt la Ciclul I, 30% la Ciclul II și 10% la Ciclul III. Dacă în eșantionul final doriți 1000 de respondenți, va trebui să alegem 580 de fete și 420 de băieți; 600 studenți de la Ciclul Licență, 300 – la Ciclul Masterat și 100 – la Ciclul Doctorat. Dacă variabilele de stratificare sunt corelate, obținem următoarele: Presupunem că populația (studenții utilizatori ai bibliotecii) se compune din: 60% fete și 40% băieți – la Ciclul I; 50% fete și 50% băieți – la Ciclul II; 30% fete și 70% băieți – la Ciclul III. Atunci eșantionul dvs. va trebui să fie (Tabelul 16):

Tabelul 16. Exemplu de construire a eșantionului pe baza tehnicii eșantionării pe cote

Nivel de studii	Fete	Băieți	Total
Ciclul I	360	240	600
Ciclul II	150	150	300
Ciclul III	70	30	100
Total:	580	420	1000

Sunt și alte tipuri de eșantioane nealeatorie, cum ar fi: metoda itinerariilor, eșantionarea dirijată, eșantionarea bazată pe teorie, eșantionarea omogenă etc.

În Tabelul 17 sunt prezentate punctele forte și punctele slabe ale tipurilor de eșantioane neprobabilistică analizate.

Tabelul 17. Puncte tari și puncte slabe ale tehnicilor de eșantionare neprobabilistică

Tip de eșantion	Puncte tari	Puncte slabe
Convențională: include selectarea persoanelor care se întâmplă să fie cele mai accesibile pentru cercetător	1) Cel mai ieftin, cel mai puțin consumator de timp, cel mai convenabil.	1) Părtinire de selecție, eșantion nereprezentativ, nerecomandat pentru cercetarea descriptivă sau cauzală.

Tip de eșantion	Puncte tari	Puncte slabe
Pe bază de voluntariat: implică indivizi care sunt de acord să participe într-o cercetare	1) Simplitatea alegerii eșantionului.	1) Este dificil de stabilit în ce măsură cei care s-au oferit să participe într-o cercetare sunt tipici grupului pentru care urmează să fie generalizate concluziile.
Intenționată: este o strategie în care anumite persoane sau evenimente sunt selectate în mod deliberat pentru a oferi informații importante care nu pot fi obținute din alte opțiuni	1) Cost redus, nu consumă timp, ideal pentru proiectarea cercetării exploratorii; 2) Cercetătorul poate identifica participanții care sunt dispuși să ofere date detaliate și relevante pentru tema studiului.	1) Subiectivitatea cercetătorului în procesul de decizie.
De tip „bulgăre de zăpadă”: folosește câteva cazuri pentru a ajuta la încurajarea altor cazuri să ia parte la studiu, crescând astfel dimensiunea eșantionului	1) Îi oferă cercetătorului posibilitatea de a identifica potențialii participanți când acest lucru este extrem de dificil; 2) Demonstrează sensibilitatea față de potențialii participanți.	1) Depinde de capacitatea fiecărui participant de a înțelege natura cercetării pentru a fi în stare să identifice alt participant potrivit; 2) Este posibil ca membrii unui eșantion de acest tip să aibă în comun anumite trăsături care nu sunt caracteristice populației-țintă ca întreg; 3) Consumă mult timp.
Pe cote: au un număr precis de indivizi din fiecare categorie de interes care trebuie chestionați	1) Eșantionul poate fi controlat pentru anumite caracteristici; 2) Nu este necesară o bază de date actualizată, ci numai date statistice pe baza cărora să se calculeze cotele; 3) Este ușor de aplicat într-un timp scurt; 4) Nu presupune costuri mari.	1) Părtinire (bias*) de selecție; 2) Nu toți membrii populației au șanse egale de a fi selectați în anchetă.

Sursa: Elaborat în baza *Dicționarului metodelor de cercetare socială* [103];
TAHERDOOST, Hamed [353].

* *Bias* este un termen folosit în cercetarea socială care comportă interpretări diverse. Este „privin în general ca o trăsătură negativă a unei cercetări, ca ceva care ar putea și ar trebui să fie evitat; ocazional, termenul este utilizat cu sens neutru sau chiar pozitiv, referindu-se pur și simplu la faptul că cercetătorul și-a însușit un anumit unghi de vedere” [103, p. 67].

Reprezentativitate

Eșantionul trebuie să posede o calitate esențială, numită *reprezentativitate*, care constă în „capacitatea lui de a reproduce cât mai fidel structurile și caracteristicile populației din care este extras” [312, p. 125]. Astfel, reprezentativitatea semnifică posedarea de către elementele eșantionului a caracteristicilor populației generale.

Reprezentativitatea este o dimensiune cantitativ-structurală a eșantionului. Reprezentativitatea eșantionului este condiția de bază a validității externe [288].

Gradul de reprezentativitate a eșantionului depinde de câțiva factori, inclusiv:

- *caracteristicile populației* care urmează a fi studiate (cu cât universul va fi mai omogen, cu atât va fi mai reprezentativ);
- *mărimea eșantionului* (reprezentativitatea crește odată cu creșterea numărului de indivizi incluși în eșantion, dar sporul de reprezentativitate nu este direct proporțional cu creșterea volumului eșantionului, deci dependența dintre reprezentativitate și numărul de indivizi din eșantion nu e lineară);
- *procedura de eșantionare* folosită (calculul reprezentativității unui eșantion este posibil numai pentru anumite procedee de alegere a eșantionului, cele aleatorii sau probabilistice).

Niciodată nu va fi posibil să fie asigurate toate atributele care definesc unitățile de eșantionare, astfel încât să asigurați o reprezentare exactă a acestora la nivelul eșantionului. Drept urmare, eroarea de eșantionare este inevitabilă. În practică, singurul lucru pe care îl poate face cercetătorul este să elimine o cantitate cât mai mare posibil de eroare în constituirea eșantionului [288].

Gradul de reprezentativitate este exprimat de doi indicatori:

- *eroarea limită* (maxim admisă) care nu trebuie să depășească 5%. În determinarea volumului eșantionului se acceptă o anumită eroare cuprinsă între 1% (foarte rar practică, deoarece necesită eșantioane mari) și 5%;
- *pragul de siguranță* – valoarea minimă acceptată pentru nivelul de siguranță este de 95%.

Traian Rotariu și Petru Iluț remarcă că „*reprezentativitatea eșantionului se poate calcula numai pentru eșantioanele strict probabilistice și că fiecare tehnică de eșantionare aleatorie presupune formule specifice de estimare a erorii*. Dacă în practică aceste principii se încalcă, este bine

să fim conștienți de calitatea evaluărilor noastre și să nu supraestimăm precizia și siguranța rezultatelor obținute” [312, p. 131].

Determinarea dimensiunii eșantionului

Determinarea dimensiunii eșantionului este a 4-a etapă a procesului de eșantionare.

Pentru a generaliza dintr-un eșantion aleatoriu și pentru a evita erorile sau părtinirile de eșantionare, un eșantion aleatoriu trebuie să fie de dimensiuni adecvate.

Cum determinăm mărimea eșantionului, astfel încât folosind o anumită tehnică de eșantionare, eșantionul rezultat să fie reprezentativ? Cel mai simplu ar fi să consultați pagina de Internet *The Survey System*, aflată la adresa: <http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>, unde găsiți un excelent calculator pentru mărimea eșantionului, împreună cu explicațiile de rigoare, sau pagina companiei INFOmass, aflată la adresa: https://www.infomass.ro/wp-content/uploads/2010/09/caculator_marime_esantion.htm, unde, de asemenea, găsiți un calculator pentru mărimea eșantionului (Figura 24).

Fig. 24. Calculator pentru mărimea eșantionului

Din exemplul prezentat rezultă că, pentru a construi un eșantion reprezentativ pentru cercetarea populației de 425 de persoane, cu un nivel de încredere de 95% și cu o marjă de eroare de $\pm 5\%$, trebuie să aveți un eșantion din 202 persoane.

Însă un asemenea demers nu ar fi științific, de aceea vom prezenta procedeele necesare stabilirii mărimii eșantionului.

Determinarea mărimii unui eșantion depinde, în principal, de cinci factori [278, pp. 278-280]:

Eroarea statistică – ca expresie a diferenței dintre indicatorul obținut la nivelul eșantionului și valoarea parametrului la nivelul populației. Prin studiul unui eșantion poate fi doar estimat un parametru al populației. Niciodată nu se obține valoarea sa exactă.

Variabilitatea populației – estimată de obicei prin intermediul abaterii standard. Se referă la amplitudinea pe care o au opiniile populației, element care afectează, de asemenea, dimensiunea eșantionului. Cu cât

variabilitatea este mai mare, cu atât acuratețea estimării este mai mică și va fi nevoie de un eșantion de dimensiuni mai mari.

Nivelul de încredere – indică gradul de precizie cu care rezultatele obținute prin studiul eșantionului se vor regăsi la nivelul populației. Majoritatea cercetărilor utilizează un nivel de încredere de 95%.

Dimensiunea populației – în mod normal, acest factor nu afectează dimensiunea eșantionului, atâta timp cât aceasta se află sub 5% din populație. Dacă dimensiunea eșantionului este mică în raport cu dimensiunea populației, factorul se poate ignora. Dimensiunea populației devine importantă în condițiile în care mărimea eșantionului depășește 5% din totalul populației (de exemplu, dacă extrageți un eșantion de 40 de persoane dintr-o populație de 100 de persoane). În general, efectul este acela de a se reduce ușor dimensiunea eșantionului.

Proporția din populație – se referă doar la situația în care eșantionul este folosit pentru a măsura un atribut din populație în locul unei variabile continue. Spre exemplu, opinia populației referitoare la necesitatea unei biblioteci în comunitate. Subiecții se pot exprima prin „Da” sau „Nu”, caz în care ne interesează proporția opiniilor pozitive și a celor

$$n = \frac{z^2(p)(1-p)}{e^2}$$

e. Proporția estimată a acestor răspunsuri influențează dimensiunea eșantionului. în mod curent, cercetările științifice pe eșantioane de 50-100 de persoane sunt suficient de precise în domeniul sociouman. Uneori este suficient un eșantion de 30 de subiecți, considerat ca fiind volumul minim de date ce permite analize statistice, respectiv aplicarea legii numerelor mari. Eșantioanele cu dimensiuni sub 30 de cazuri fac parte din domeniul studiilor de caz, rezultatele obținute neputând fi extinse la nivelul populației.

Sunt disponibile mai multe formule statistice pentru determinarea mărimii eșantionului.

De exemplu, mărimea eșantionului se calculează în funcție de tipul variabilei de interes. Dacă variabila de interes măsoară un atribut, atunci stabilirea mărimii eșantionului se face prin intermediul proporțiilor.

Mărimea eșantionului pentru o variabilă care măsoară un atribut (întrebări de tip „Da” și „Nu”, de exemplu) se determină pe baza formulei lui Cochran William Gemmell:

$n = \frac{z^2(p)(1-p)}{e^2}$	<p>unde: n reprezintă mărimea eșantionului, z – scorul „z” asociat nivelului de încredere dorit, e – este precizia dorită (numită și marjă de eroare) p – reprezintă ponderea răspunsurilor la nivelul populației.</p>
-------------------------------	--

Valorile notei „z” sunt de fapt niște constante, alocate în funcție de nivelul de încredere, astfel:

- La un nivel de încredere de 80%, nota „z” este 1,28;
- La un nivel de încredere de 85%, nota „z” este 1,44;
- La un nivel de încredere de 90%, nota „z” este 1,65;
- La un nivel de încredere de 95%, nota „z” este 1,96;
- La un nivel de încredere de 99%, nota „z” este 2,58.

După cum a fost menționat, nivelul de încredere minim pentru o cercetare serioasă este de 95%. De aceea nu se recomandă niciodată să utilizați alte scoruri „z”, în afară de 1,96 și 2,58 [278, p. 281].

Ponderea răspunsurilor la nivelul populației reprezintă un estimator a valorii așteptate pe care o poate lua atributul respectiv, atunci când ne referim la populația-țintă. Pentru situația în care nu puteți anticipa orientarea atributului sunteți nevoiți să presupuneți o pondere de 0,5, adică jumătate din populație ar răspunde „Da”, iar cealaltă jumătate – „Nu”.

Astfel, dacă pentru un studiu doriți un eșantion la un nivel de încredere de 95% și cu o precizie de $\pm 3\%$, estimând că subiecții vor răspunde 50% „Da” și 50% „Nu”, vom obține:

$$n = \frac{z^2(p)(1-p)}{e^2} = \frac{1,96^2(0,5)(1-0,5)}{0,03^2} = \frac{3,84 \times 0,5 \times 0,5}{0,0009} = \frac{0,96}{0,009} = 1067$$

Dacă ponderea răspunsurilor la nivelul populației la întrebările „Da” sau „Nu” este mai mare sau mai mică de 50%, atunci este nevoie de un eșantion mai mic. De exemplu, dacă pentru un studiu doriți un eșantion la un nivel de încredere de 95% și cu o precizie de $\pm 3\%$, estimând că subiecții vor răspunde 75% „Da” și 25% „Nu”, veți obține:

$$n = \frac{z^2(p)(1-p)}{e^2} = \frac{1,96^2(0,75)(1-0,75)}{0,03^2} = \frac{3,84 \times 0,75 \times 0,25}{0,0009} = \frac{0,72}{0,009} = 800$$

În practică, se mai aplică o metodă mai rapidă de determinare a mărimii eșantionului, care pleacă de la volumul colectivității totale N , fără a mai lua în considerare caracteristicile populației. Aceasta este expresia Taro Yamane $n=N/a+N \cdot e^2$ (Tabelul 18).

Tabelul 18. Mărimile simulate ale eșantionului calculat prin expresia Taro Yamane pentru anumite valori ale lui N și e

Mărimea colectivității totale (N)	Mărimea eșantionului pentru diverse erori limită admise		
	$e = 5\%$	$e = 3\%$	$e = 1\%$
500	222	345	476
1.000	285	526	909
5.000	370	909	3.333
10.000	384	1.000	5.000
100.000	398	1.099	9.090
1.000.000	399	1.109	9.900
10.000.000	399	1.110	9.990

Sursa: SERBAN, Daniela [330].

Tabelul 19 prezintă dimensiunea eșantionului care ar fi necesară pentru combinațiile datelor privind niveluri de încredere, precizia dorită și ponderea răspunsurilor (50%).

Odată ce populația țintă, cadrul de eșantionare, tehnica de eșantionare și dimensiunea eșantionului au fost stabilite, se trece la următoarea etapă – colectarea datelor.

Apoi urmează ultima etapă a procesului de eșantionare care constă în evaluarea ratei de răspunsuri. Rata de răspuns este numărul de cazuri care acceptă să ia parte la studiu. Aceste cazuri sunt prelevate din eșantionul inițial. În realitate, majoritatea cercetătorilor nu ating niciodată o rată de răspuns de 100%. Motivele ar putea include refuzul de a răspunde, imposibilitatea de a răspunde, incapacitatea de a răspunde sau dacă cercetătorii nu au reușit să ia contact cu respondentul din cauza localizării acestuia. În concluzie, rata de răspuns este importantă, deoarece fiecare răspuns care nu este primit prejudiciază eșantionul final. Definirea clară a eșantionului, folosind tehnica corectă de eșantionare și generarea unui eșantion mare, în unele privințe, poate contribui la reducerea probabilității părtinirii eșantionului.

Rezumat

Eșantionarea este o etapă vitală în procesul de cercetare. Rezultatele, rigoarea și fiabilitatea cercetării dvs. depind de robustețea eșantionului și de modul în care acest eșantion a fost identificat. Tehnica de eșantionare pe care o aplicați trebuie să fie adecvată obiectivelor dvs. de cercetare și să se conformeze tradiției de cercetare pe care ați ales-o pentru investigația dvs. Orice afirmații pe care le faceți cu privire la

generalizare, aplicabilitate, transferabilitate și semnificație vor fi evaluate pe baza dovezilor dvs. empirice și a sursei acestor dovezi. Trebuie să țineți cont că toate eșantionările au puncte tari și puncte slabe. Ceea ce este important este să alegeți o tehnică care să se potrivească designului dvs. de cercetare. De asemenea, trebuie să oferiți suficiente informații pentru a înțelege semnificația concluziilor dvs., precum și oricare părtinire (bias) care poate exista ca rezultat al eșantionării dvs.

Tablelul 19. Mărimile eșantionului calculate în funcție de precizie (50%)

Mărimea colec-tivității totale (N)	Variația populației (ponderea răspunsurilor) P=50%					
	Nivel de încredere = 95%			Nivel de încredere = 99%		
	e = 5%	e = 3%	e = 1%	e = 5%	e = 3%	e = 1%
50	44	48	50	46	49	50
75	63	70	74	67	72	75
100	79	91	99	87	95	99
150	108	132	148	122	139	149
200	132	168	196	154	180	198
250	151	203	244	181	220	246
300	168	234	291	206	258	295
400	196	291	384	249	328	391
500	217	340	475	285	393	485
600	234	384	565	314	452	579
700	248	423	652	340	507	672
800	260	457	738	362	557	763
1.000	278	516	906	398	647	943
1.500	306	624	1.297	459	825	1.375
2.000	322	696	1.655	497	957	1.784
3.000	341	787	2.286	541	1.138	2.539
5.000	357	879	3.288	583	1.342	3.838
10.000	370	964	4.899	620	1.550	6.228
25.000	378	1.023	6.939	643	1.709	9.944
50.000	381	1.045	8.057	652	1.770	12.413
100.000	383	1.056	8.762	656	1.802	14.172
250.000	384	1.063	9.249	659	1.821	15.489
500.000	384	1.065	9.423	660	1.828	15.984
1.000.000	384	1.066	9.513	660	1.831	16.244

Sursa: GILL, John etc. [140, p. 130].

Exerciții practice

1. Calculați volumul eșantionului reprezentativ pentru un sondaj național privind formarea profesională continuă a personalului de specialitate din bibliotecile din Republica Moldova. Să se ia în calcul o marjă de eroare de 3% și nivelul de încredere de 95%.
2. Comparați volumele eșantioanelor reprezentative pentru un sondaj la nivelul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, dacă se planifică marje de eroare de 2%, 3%, 4% sau 5% cu un nivel de încredere de 95% și 99%.
3. La una din filialele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” sunt înregistrați 5.000 de utilizatori: 3.500 – femei, 1.500 – bărbați. Care va fi volumul eșantionului reprezentativ, în funcție de sex, al sondajului la biblioteca respectivă în condițiile marjei de eroare de 3% și nivelul de încredere de 95%?

Lecturi suplimentare

1. AGABRIAN, Mircea. *Cercetarea calitativă a socialului. Design și performare*. Iași: Institutul European, 2004, pp. 35-42. ISBN 973-611-284-5. Disponibil: <https://bibliotecadesociologie.ro/download/agabrian-mircea-2004-cercetarea-calitativa-a-socialului-design-si-performare-iasi-institutul-european/>
2. BULGARU, Oleg. *Aplicații statistice în cercetarea sociologică: Note de curs*. Chișinău: CEP USM, 2018, pp. 53-70. ISBN 978-9975-142-17-5. Disponibil: <http://dspace.usm.md:8080/xmlui/handle/123456789/1796>
3. COMAN, Claudiu. *Despre eșantionare*. Timișoara: Editura de Vest, 2018. ISBN 978-973-36-0750-2.
4. OPARIUC-DAN, Cristian. *Statistică aplicată în științele socio-umane: noțiuni de bază: statistici univariate*. [s. l.]: ASCR, 2009, pp. 71-76; 251-274. ISBN 978-973-7973-63-4.
5. ROTARIU, Traian; ILUȚ, Petru. *Ancheta sociologică și sondajul de opinie: teorie și practică*. București: Polirom, 1997, pp. 122-152. ISBN 973-924-865-9.

9. Conectarea cercetării la practică: provocări moderne și dezvoltarea biblioteconomiei bazate pe dovezi

Considerații introductive

Specialiștii în biblioteconomie și știința informării trebuie să se asigure că cercetarea și publicarea sunt considerate o parte integrantă a activității lor profesionale. Prin încurajarea să profite de oportunitățile de cercetare, bibliotecarii au șanse extinse de acces și utilizare a bazei documentare, precum și posibilitatea să efectueze acele studii care se potrivesc cel mai bine contextului și timpului. Analiza biblioteconomiei prin prisma cercetării favorizează dezvoltarea, curiozitatea, conștientizarea, învățarea permanentă, precum și menține interesul bibliotecarilor față de profesie și îi încurajează să cerceteze pentru a găsi un răspuns dacă el încă nu există [90, p. 62]. Aceasta poate chiar să-i provoace pe bibliotecari să facă o cercetare mai bună și să găsească alte soluții, dacă ei nu sunt mulțumiți de ceea ce găsesc în literatura de specialitate. Biblioteconomia bazată pe dovezi încearcă să reintegreze „știința” din nou în activitatea bibliotecii [113, p. 290].

Practica informațională bazată pe dovezi și biblioteconomia bazată pe dovezi, cunoscută ca practică bazată pe dovezi, reprezintă aplicarea abordării interdisciplinare la problemele din domeniul biblioteconomiei și științei informării. Aceasta înseamnă că toate deciziile practice luate în cadrul biblioteconomiei și științei informării ar trebui să se bazeze pe studii de cercetare și că aceste studii ar trebui să fie selectate și interpretate în conformitate cu anumite norme specifice, caracteristice practicii bazate pe dovezi. În mod obișnuit, astfel de norme ignoră studiile teoretice și studiile calitative și tratează cercetarea cantitativă în funcție de un set restrâns de criterii pentru ceea ce contează ca dovadă.

Schimbările moderne orientate către biblioteconomia bazată pe dovezi stimulează bibliotecarii care lucrează în diferite tipuri de biblioteci, care consideră că cercetarea este importantă pentru munca lor și care doresc să afle mai multe despre ceea ce ei pot face pentru a consolida profesia. Deși accentul s-a pus asupra biblioteconomiei medicale, biblioteconomia bazată pe dovezi este o mișcare care, cu siguranță, se va extinde pentru a servi și inspira întreaga profesie. Astfel, specialiștii din domeniu au considerat că este oportun să propună pași pentru implementarea biblioteconomiei bazate pe dovezi, indiferent de domeniul infodocumentar în care activează persoana.

Mișcarea bazată pe dovezi a apărut în ultimii ani ca reacție la schimbările din domeniul medicinei [113, p. 289], în cadrul căreia prin anii '70 ai secolului trecut a apărut o concepție medicală nouă – medicina bazată pe dovezi. Semnalând această nouă orientare, multe discipline și diverse specialități au adaptat eticheta „bazată pe dovezi”, inclusiv psihologia, ecologia, managementul, pedagogia, biblioteconomia etc.

Termenul *biblioteconomia bazată pe dovezi* (BBD) a fost introdus în vocabularul profesional de Jonathan Eldredge în anul 1997, dar prima încercare de a defini acest termen a fost făcută trei ani mai târziu [114, p. 72].

În prezent, există câteva definiții pentru biblioteconomia bazată pe dovezi:

Jonathan Eldredge notează că „BBD este o știință aplicată și nu una teoretică. BBD îmbină cercetarea științifică cu nevoia urgentă de soluționare a problemelor practice. [...] BBD oferă un cadru pentru autocorecție, deoarece devin disponibile noi informații, care sugerează noi direcții sau metode” [113, p. 290].

Mai târziu, Jonathan Eldredge precizează definiția privind BBD, menționând următoarele: „Biblioteconomia bazată pe dovezi (BBD) încearcă să îmbunătățească practica bibliotecii prin utilizarea celor mai bune dovezi disponibile, combinate cu o perspectivă pragmatică dezvoltată din experiențele de lucru în activitatea biblioteconomică. Cele mai bune dovezi disponibile ar putea fi obținute din proiectarea cercetării cantitative sau calitative, deși, în luarea deciziilor, BBD încurajează forme mai riguroase de dovezi în loc de forme mai puțin riguroase de dovezi” [114, p. 72].

În opinia lui Andrew Booth și Anne Brice, biblioteconomia bazată pe dovezi „este o abordare a științei informației care promovează colectarea, interpretarea și integrarea probelor fiabile, relevante și aplicabile, prezentate de utilizatori, observate de bibliotecari și derivate din cercetări. Cea mai bună dovadă disponibilă, moderată în funcție de nevoile și preferințele utilizatorului, este aplicată pentru a îmbunătăți calitatea deciziilor profesionale” [47, p. 6].

Autorii Ellen Crumley și Denis Koufogiannakis sunt de acord cu definițiile de mai sus, dar consideră că acestea sunt excesiv de teoretice. Ei au propus o definiție bazată pe practică: „Biblioteconomia bazată pe dovezi (BBD) este o posibilitate de îmbunătățire a profesiei de bibliotecar prin punerea de întrebări, precum și găsirea, evaluarea critică și integrarea dovezilor științifice din biblioteconomie (și alte discipline) în practica cotidiană. Aceasta implică, de asemenea, încurajarea

bibliotecarilor să efectueze cercetări calitative și cantitative de înaltă calitate” [90, p. 62].

În anul 2003, Andrew Booth a propus un termen alternativ pentru BBD – *practică informațională bazată pe dovezi*. Andrew Booth și Anne Brice au invocat motivele adoptării termenului alternativ, printre care: „termenul BBD conduce la confuzie între bibliotecarii care susțin practica bazată pe dovezi și bibliotecarii care aplică practica bazată pe dovezi, precum și faptul că practică informațională bazată pe dovezi recunoaște contextul mai larg al științei informației” [47, pp. 6-8].

În anul 2012, Jonathan Eldredge a publicat o definiție revizuită privind biblioteconomia și practică informațională bazate pe dovezi (BPIBD), care a combinat elemente din mai multe definiții anterioare. El a declarat că: „Biblioteconomia și practică informațională bazate pe dovezi oferă o procedură pentru integrarea celor mai bune date disponibile în luarea deciziilor critice. Practicianul aplică această procedură de luare a deciziilor, folosind cele mai bune dovezi disponibile, în același timp, bazându-se pe o perspectivă pragmatică dezvoltată din munca pe teren, abilități de gândire critică și conștientizarea diverselor planuri de cercetare, care este în continuare ajustată de cunoașterea valorilor și preferințelor grupului de utilizatori afectați” [116, p. 139].

Deciziile din domeniul biblioteconomic trebuie să se bazeze exclusiv pe dovezile disponibile privind eficacitatea și siguranța socială. Aceste dovezi ar trebui să îndeplinească criteriile de exhaustivitate, coerență, să fie comparabile, evaluate critic și generalizate pentru a fi utilizate în interesul utilizatorilor și al societății în ansamblu. Natalia Gendina (Наталья Гендина) și Larisa Ryabtseva (Лариса Рябцева) menționează că nevoia de dialog, capacitatea de a susține interesele bibliotecilor este și mai actuală în contextul influenței mass-mediei asupra conștiinței publice, care adesea formează idei negative despre biblioteci, precum și stereotipuri negative despre absența unui viitor pentru biblioteci [137, p. 10]. Prin urmare, sistemul de dovezi ar trebui să se bazeze pe cea mai completă selecție de argumente în susținerea bibliotecilor, care sunt disponibile nu numai în teoria și practica biblioteconomică, dar și în alte științe.

În fiecare zi bibliotecarii iau numeroase decizii. Aceste decizii variază de la cele critice la cele mai banale. De exemplu, aceste decizii se referă la: Cu ce furnizor ar trebui biblioteca să încheie contracte pentru servicii de achiziție de carte, abonare la reviste sau baze de date? Ce program de formare a personalului trebuie implementat în bibliotecă? Care sunt factorii principali pentru a alege între suporturile tipărite și cele

electronice? La ce reviste ar trebui să se aboneze biblioteca? Ce cărți trebuie cumpărate? Care sunt cele mai bune instrumente pentru a răspunde la întrebările/cereri de referință? Practica bazată pe dovezi oferă un cadru posibil pentru luarea acestor decizii în condiții de incertitudine, oferind un sistem de evaluare a diferitor forme de dovezi de cercetare.

Biblioteconomia și practica informațională bazate pe dovezi

După cum s-a menționat anterior, conceptul, modelul și definiția inițială a *biblioteconomiei și practicii informaționale bazate pe dovezi (BPIBD)* sau a *biblioteconomiei bazate pe dovezi (BBD)* au fost influențate de conceptul medicinei bazate pe dovezi. Prin urmare, modelul s-a concentrat pe dovezi științifice obținute în urma cercetărilor și a fost discutat în principal în contextul luării deciziilor individuale de către profesioniști și aplicarea deciziilor în practica de activitate. Jonathan Eldredge a elaborat un model conceptual pentru BBD. Acest model a inclus ceea ce bibliotecarii ar trebui să aspire în cadrul BBD (adică căutarea celor mai bune cercetări disponibile), precum și să acorde credibilitate cunoștințelor acumulate de-a lungul istoriei biblioteconomiei. Modelul lui Eldredge privind BBD se bazează pe următoarele șapte principii [113, p. 291]:

- 1) BBD încearcă să îmbunătățească practica bibliotecii prin utilizarea celor mai bune dovezi disponibile, combinate cu o perspectivă pragmatică dezvoltată din experiențele de lucru în biblioteconomie;
- 2) BBD aplică cele mai bune dovezi disponibile, bazate pe metode de cercetare cantitativă sau calitativă;
- 3) BBD încurajează identificarea unor strategii de cercetare tot mai riguroase pentru a sprijini deciziile practici de bibliotecă;
- 4) BBD apreciază cercetarea sub toate formele sale și încurajează comunicarea, de preferință prin intermediul unor evaluări colegiale (peer review) sau alte forme prestigioase de diseminare;
- 5) BBD este o abordare globală a căutării de informații și dezvoltării cunoștințelor, inclusiv a cercetării, dar nu se limitează doar la cercetare;
- 6) BBD susține adoptarea liniilor directe și a standardelor de practică, elaborate de comitetele de experți, bazate pe cele mai bune dovezi disponibile, dar nu ca o dovadă a aderării la protocoale rigide;
- 7) În absența unor motive convingătoare pentru a urmări un alt curs, BBD aderă la ierarhia [...] pentru utilizarea celor mai bune

dovezi disponibile, acordând prioritate nivelurilor superioare de dovezi din cercetare.

Andrew Booth și Anne Brice au remarcat că există cinci etape ale practicii bazate pe dovezi [47, p. 5]:

- 1) identificarea unei probleme sau întrebări;
- 2) găsirea celor mai bune dovezi, cât mai eficient posibil, pentru a răspunde la întrebare;
- 3) evaluarea dovezilor pentru validitate și utilitate;
- 4) aplicarea rezultatelor unei populații specifice;
- 5) evaluarea rezultatului intervenției.

Identificarea unei probleme sau întrebări

Karen Davies notează că întrebările sunt „forța motrice a practicii bazate pe dovezi” [96, p. 75]. Dacă nu există întrebări, practica bazată pe dovezi ar fi fost inutilă. Întrebările practicii bazate pe dovezi se concentrează pe probleme practice și probleme din lumea reală. Cu cât este mai stringentă întrebarea, cu atât este mai mare necesitatea plasării acesteia într-un context al practicii bazate pe dovezi.

Virginia Wilson a stabilit că există trei tipuri de întrebări generate de profesioniștii din bibliotecii [398, p. 52]:

- întrebări de predicție;
- întrebări de intervenție;
- întrebări de explorare.

Inițial, cercetările cu privire la întrebările BPIBD s-au concentrat pe metode pentru formularea și întocmirea listelor de întrebări colectate de la bibliotecarii din întreaga lume. Dar mai multe studii Delphi, realizate de echipele de cercetători din Suedia și SUA, au întocmit liste scurte și extinse de întrebări prioritare de cercetare care au devenit o agendă de cercetare a BPIBD. Aceste liste le-au permis specialiștilor să țintească în cele mai prioritare problemele de cercetare cu bani și alte resurse [116, p. 140]. Administratorii bibliotecilor pot folosi aceste întrebări prioritare de cercetare, din listele acestor studii, pentru a încuraja bibliotecarii să continue investigațiile în aceste domenii importante de cercetare. Profesia de bibliotecar / specialist în infodocumentare va beneficia cel mai mult de la alocarea resurselor și stimulentele maxime pentru a răspunde la întrebările BPIBD de rating înalt, totuși în continuare cercetătorii individuali ar trebui să fie încurajați să urmărească domenii alternative de cercetare aplicată care pot îmbunătăți practica biblioteconomică.

Căutarea evidențelor

Deciderea cu privire la cele mai bune surse de dovezi pentru utilizare va depinde de mai mulți factori, inclusiv scopul căutării dvs., timpul disponibil și dacă aveți acces la resursa propriu-zisă. De asemenea, găsirea celor mai bune surse depinde de tipul de întrebare pe care dvs. o aveți, precum și de tipul studiului de cercetare care va fi cel mai potrivit pentru întrebarea respectivă. Dovezile sunt publicate într-o gamă largă de surse, inclusiv reviste, cărți, rapoarte de cercetare și tot mai frecvent pe site-uri web. Sursele pot conține diferite tipuri de informații, precum sinteze sistematice, studii controlate, cercetări calitative sau cantitative. Unele surse vor oferi acces la o serie de tipuri de informații, în timp ce altele se specializează într-un anumit subiect.

Alison Winning a evaluat provocările BPIBD și a oferit soluțiile practice pentru găsirea dovezilor necesare [400]. De exemplu, în Tabelul 20 sunt evidențiate posibilele resurse care pot fi consultate în legătură cu cele șase domenii majore de cercetare în domeniul biblioteconomiei și științei informării identificate de Alison Winning.

Tabelul 20. Surse pe domenii pentru găsirea dovezilor

Domeniu	Scop	Surse
Referințe / Cereri	Furnizarea de servicii și oferirea accesului la informații care răspund nevoilor utilizatorilor bibliotecii	Baze de date tradiționale din domeniul Biblioteconomie și știința informării: – Library and Information Science Abstracts (LISA) – Library Literature & Information Science (LLIS) – Information Science and Technology Abstracts (ISTA) Suplimentar: Baze de date relevante pentru subiecte – de ex.: PsycINFO
Colecții	Crearea unei colecții de materiale tipărite și electronice de înaltă calitate, utilă, rentabilă și care satisface nevoile utilizatorilor	
Acces și regăsirea informație	Crearea de sisteme și metode mai bune pentru regăsirea și accesul informațiilor	

Domeniu	Scop	Surse
Educație	Identificarea metodelor și strategiilor de predare pentru educarea utilizatorilor privind resursele bibliotecii și cum să-și îmbunătățească abilitățile de cercetare	Baze de date tradiționale din domeniul Biblioteconomie și știința informării: – Library and Information Science Abstracts (LISA) – Library Literature & Information Science – Information Science and Technology Abstracts (ISTA) Suplimentar: Baze de date relevante pentru domeniu – de ex.: ERIC Baze de date relevante pentru subiecte – de ex.: BIOSIS
Management	Gestionarea personalului și a resurselor din cadrul unei organizații	Baze de date tradiționale din domeniul Biblioteconomie și știința informării: – Library and Information Science Abstracts (LISA) – Library Literature & Information Science – Information Science and Technology Abstracts (ISTA) Suplimentar: Baze de date relevante pentru domeniu – de ex.: Emerald Baze de date relevante pentru subiecte – de ex.: INSPEC
Marketing / Promovare	Promovarea profesiei, a bibliotecii și a serviciilor bibliotecii atât pentru utilizatori, cât și pentru non-utilizatori	Baze de date tradiționale din domeniul Biblioteconomie și știința informării: – Library and Information Science Abstracts (LISA) – Library Literature & Information Science – Information Science and Technology Abstracts (ISTA) Suplimentar: Baze de date relevante pentru domeniu – de ex.: Emerald Baze de date relevante pentru subiecte – de ex.: Web of Science

Sursa: Elaborat după WINNING, Alison [400, pp. 73-74]; CRUMLEY, Ellen și KOUFOGIANNAKIS, Denis [90, p. 63].

Denise Koufogiannakis a analizat modul de utilizare a dovezilor în luarea deciziilor în bibliotecile academice. În consecință, autorul a prezentat sursele de dovezi utilizate de bibliotecarii din bibliotecile academice (Tabelul 21).

Tabelul 21. Surse de dovezi utilizate de bibliotecarii din bibliotecile academice

Surse de evidență	Definiția	Exemple
<i>Evidențe puternice</i>		
Literatura publicată	Publicații academice care au fost verificate printr-un proces de publicare	Articole de revistă (științifice și non-științifice), cărți, baze de date, materiale ale conferințelor etc.
Statistice	Date referitoare la utilizarea unui anumit produs sau serviciu	Statistici de utilizare, statistici de referință, statistici de circulație etc.
Cercetare și evaluare locală	Evaluarea și estimarea serviciilor	Sondaje, focus-grupuri etc.
Alte documente	Publicații non-academice care oferă informații despre un serviciu, eveniment sau persoană	Politici, pagini web, bloguri, materiale didactice
Fapte	Ceea ce majoritatea oamenilor cred că este adevărat	Costul unui produs, data publicării
<i>Evidențe slabe</i>		
Opinii ale colegilor	Sfaturi sau feedback de la colegi despre un program sau serviciu cu privire la care ar putea avea informații	Discuții, feedback, brainstorming, prezentări la conferințe
Cunoștințe tacite	Cunoștințele care le posedă o persoană și care sunt dificil de transferat către o altă persoană	Experiențe, intuiție, „bun simț”
Feedback de la utilizatori	Feedback individual primit de la utilizatori cu privire la produse sau servicii	Comentarii, discuții, e-mail
Evidențe anecdotice	Informații obținute din conturi personale, exemple și observații. De obicei, nu sunt considerate valabile științific, dar pot indica zone pentru investigații și cercetări ulterioare	Istorii, observații

Sursa: KOUFOGIANNAKIS, Denise [204, p. 11].

De asemenea, de multe ori, pentru a găsi dovezi potențial pertinente, trebuie de căutat în literatura din alte domenii decât cea din biblioteconomie și știința informării.

Evaluarea critică a dovezilor

Evaluarea critică implică o analiză atentă a celor mai bune dovezi disponibile pentru a lua o decizie corectă. Două principii de bază ghidează procesul de evaluare critică. În primul rând, dovezile trebuie să fie adecvate pentru a răspunde la o întrebare specifică BPIBD. În al doilea rând, dovezile pot varia foarte mult în ceea ce privește calitatea.

Autorii consideră că profesia de bibliotecar are în prezent o bază de dovezi mult mai robustă decât în primii ani ai BPIBD. De asemenea, sintezele sistematice sunt, în general, considerate a fi cea mai înaltă formă de dovezi, indiferent de tipul de întrebare BPIBD [116, p. 141].

Luarea deciziilor și aplicarea lor

Problemele BPIBD apar în contexte locale, când un practician trebuie să ia o decizie importantă. Deciziile și aplicarea deciziilor se produc într-un context local specific. Practicienii BPIBD trebuie să cunoască valorile și preferințele utilizatorilor lor locali. Părtinirile (biasurile) cognitive reprezintă, de asemenea, unele dintre cele mai mari provocări în luarea și aplicarea deciziilor corecte, indiferent de contextul local [116, p. 142].

Evaluarea performanței

Ultima etapă a practicii bazate pe dovezi este evaluarea propriei performanțe.

Aceasta are două aspecte:

1. Evaluarea comportamentului cu privire la etapele anterioare ale practicii bazate pe dovezi; formularea întrebărilor; identificarea eficientă a celor mai bune dovezi pentru a răspunde la întrebare; evaluarea probelor în mod fiabil în funcție de validitate și utilitate; aplicarea în mod corespunzător a rezultatelor cercetării unui anumit utilizator sau unui grup de utilizatori. Evaluarea performanței dvs. în acest context vă va ajuta să deveniți un practician mai bun *în biblioteconomie și practică informațională bazate pe dovezi*.
2. Identificarea dacă serviciul pe care l-ați implementat sau modificat ca urmare a procesului bazat pe dovezi a făcut în realitate diferența preconizată. Evaluarea performanței dvs. în acest context vă va ajuta să deveniți un *practician* mai bun în biblioteconomie și practică informațională bazate pe dovezi.

Astfel, practica bazată pe dovezi are două aspecte importante. În primul rând, se concentrează pe utilizarea conștientă, explicită și atentă a celor mai bune dovezi științifice actuale în luarea deciziilor privind îndeplinirea sarcinilor cotidiene. În al doilea rând, practica bazată pe

dovezi este atunci când activitatea profesională cotidiană are ca scop demonstrarea impactului tangibil și a rezultatelor luării unor decizii bune, precum și realizarea obiectivelor și sarcinilor organizației.

Rezumat

Biblioteconomia și practica informațională bazate pe dovezi reprezintă utilizarea practicilor bazate pe dovezi în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Aceasta înseamnă că toate deciziile practice luate în cadrul activității infodocumentare ar trebui să fie bazate pe studii de cercetare și aceste studii de cercetare trebuie să fie selectate și interpretate în conformitate cu unele norme specifice caracteristice practicii bazate pe dovezi. În mod obișnuit, astfel de norme nu iau în considerare studiile teoretice și studiile calitative, dar iau în considerare studiile cantitative în funcție de un set restrâns de criterii pentru ceea ce contează ca dovadă.

Biblioteconomia și practica informațională bazate pe dovezi pot fi aplicate într-o varietate de scenarii în activitatea infodocumentară, inclusiv servicii pentru utilizatori/clienți, dezvoltarea colecțiilor, administrarea bibliotecii, formarea culturii informației și culturii digitale etc.

Practica bazată pe dovezi, în general, se bazează pe o căutare foarte detaliată a literaturii științifice și pe o selecție și o analiză foarte amănunțită a literaturii preluate. De asemenea, este necesară o familiarizare competentă cu metodologia de căutarea în baze de date, iar profesioniștii din instituțiile infodocumentare au roluri importante în acest sens. Prin urmare, profesioniștii în biblioteconomie și știința informării ar trebui să fie cei mai potriviți pentru a ajuta specialiștii din alte discipline care aplică practici bazate pe dovezi.

Exerciții practice

Identificați și analizați 5 experiențe de aplicare a biblioteconomiei și practicii informaționale bazate pe dovezi (evidence-based library and information practice) sau biblioteconomiei bazate pe dovezi (evidence-based librarianship).

Lecturi suplimentare

1. BOOTH, Andrew, BRICE, Anne (eds). *Evidence Based Practice for Information Professionals: A handbook*. London: Facet Publishing, 2004. ISBN 978-1856047852. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/220468537_Evidence_Based_Practice_for_Information_Professionals_A_Handbook

2. BRETTLER, Allison, KOUFOGIANNAKIS, Denise (eds). *Being Evidence Based in Library and Information Practice*. London: Facet Publishing, 2016. ISBN 978-1783301454. [DOI: 10.29085/9781783301454](https://doi.org/10.29085/9781783301454)
3. MADGE, Octavia-Luciana. Practica de bibliotecă și informare bazată pe dovezi. In: *Studii de biblioteconomie și științele comunicării*. 2011, nr. 15, pp. 100-106. eISSN 1453-5386. Disponibil: <http://lisr.unibuc.ro/15.html>
4. MADGE, Octavia-Luciana. Rolul bibliotecarilor în sprijinirea activității clinice și de cercetare din perspectiva medicilor. In: *Studii de biblioteconomie și științele comunicării*. 2015, nr. 19, pp. 33-38. eISSN 1453-5386. Disponibil: <http://lisr.unibuc.ro/19.html>

10. Etica în cercetare

Considerații introductive

Problema eticii în cercetare este discutată în majoritatea lucrărilor consacrate metodologiei cercetării. Termenul *etică cercetării* include următoarele practici care se suprapun: asigurarea anonimatului persoanelor, păstrarea confidențialității, obținerea accesului la date în scopuri de cercetare, consimțământ informat, protejarea persoanelor de prejudicii cauzate de participarea și prezentarea cercetării, precum și examinarea relației dintre cercetător și cel cercetat [62, p. 4].

Există o serie de întrebări cu care, într-o măsură mai mare sau mai mică, se confruntă toți cercetătorii, atunci când interacționează cu ceilalți în procesul de cercetare. Deși sunt cercetători care susțin cercetarea ascunsă, poziția acceptată de comunitatea științifică este că cercetarea ar trebui să fie deschisă, adică, toți participanții la cercetare au dreptul să știe că sunt studiați și de ce sunt studiați [30, p. 46]. Cunoașterea faptului că persoanele sunt studiate poate influența comportamentul lor. Unele dintre aceste aspecte vor fi discutate în secțiunile privind metodele de cercetare. Există un argument potrivit căruia observarea persoanelor în spații publice nu are nevoie de permisiune sau consimțământ, întrucât comportamentul lor, prin definiție, este public și, prin urmare, este disponibil pentru toți pentru a vedea, studia și analiza [240, p. 136]. Acest argument funcționează în măsura în care suntem de acord cu definiția sintagmei „spațiul public”, care este una destul de largă și abstractă: spațiul public este un spațiu care poate fi accesat de către orice persoană, în mod liber, oricând și în orice circumstanță. Exemple de spații publice relevante: parcuri publice, străzi pietonale din centrele orașelor, străzi

rezidențiale din cartiere, arene sportive, centre comerciale. Dar în ce măsură conceptul *spațiu public* se raportează la bibliotecă? Imaginea bibliotecii ca spațiu public „se conturează pornind de la contextul educațional și cultural al societății” [78, p. 15]. Biblioteca publică este un spațiu public reieșind din misiunea sa de a oferi accesul la resurse informaționale, la servicii și facilități pentru a satisface necesitățile de lectură, informare, instruire, cercetare, educaționale, culturale și de recreere ale utilizatorilor acesteia [217]. Dar poate fi public locul de muncă al unei persoane (de ex., locul de muncă al bibliotecarului) doar pentru că publicului i se permite accesul la acesta? Dreptul persoanei la confidențialitate trebuie să fie definit cu atenție și în mod consecvent [285, p. 88].

Astfel, cercetarea etică presupune obținerea consimțământului informat al celor care urmează să fie observați, intervievați, interogați, de la care urmează să fie obținute date și materiale. Aceasta presupune încheierea acordurilor cu privire la utilizarea acestor date, modul în care analiza lor va fi raportată și diseminată, precum și respectarea unor astfel de acorduri, atunci când ele au fost încheiate.

De la mijlocul anilor '70 ai sec. al XX-lea diverse organizații profesionale și universități au început să elaboreze propriile norme etice care stabileau linii directoare pentru toate cercetările desfășurate în cadrul profesiei sau universității [285, p. 88]. Aceste norme etice servesc scopurilor sau obiectivelor cercetării și se aplică persoanelor care desfășoară activități de cercetare științifică sau alte activități academice sau creative.

Strategiile etice ar trebui incluse în toate propunerile și procedurile de cercetare pentru a se asigura că cercetarea se desfășoară într-un mod adecvat și etic. Este esențial să fiți conștienți de orice proceduri formale de consimțământ etic încă la etapa planificării cercetării. Dacă propunerea dvs. de cercetare trebuie să fie prezentată unui comitet de etică, poate dura ceva timp, deci includeți această activitate în programul de cercetare. Studiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării acoperă o gamă largă de subdiscipline, precum și are conexiuni cu alte domenii și, prin urmare, poate fi aplicată o varietate de norme etice privind practică cercetării. De exemplu, cercetările din sfera informațiilor privind sănătatea se supun unor norme etice extrem de riguroase și, de obicei, orice propunere de cercetare este trimisă unui comitet de etică înainte de începerea cercetării. Cercetările care se preocupă de utilizatorii bibliotecilor, de asemenea, necesită diverse soluții etice. Este important să vă cunoașteți propriul domeniu și să vă pregătiți cercetarea în conformitate cu normele și regulile de cercetare acceptate în acest domeniu.

Norme și principii etice în cercetare

Există mai multe motive pentru care este important să se respecte normele etice în cercetare [331]:

- Normele etice promovează obiectivele cercetării, precum cunoașterea, adevărul și evitarea erorilor. De exemplu, interdicțiile împotriva fabricării, falsificării sau denaturării datelor de cercetare promovează adevărul și minimizează erorile.
- Dat fiind faptul că cercetarea implică adesea colaborare și coordonare între mai mulți oameni din diferite discipline și instituții, standardele etice promovează valorile esențiale pentru munca colaborativă, precum încrederea, responsabilitatea, respectul reciproc și corectitudinea. De exemplu, multe norme etice în cercetare, cum ar fi linii directoare privind drepturile de autor, politici de partajare a datelor și regulile de confidențialitate etc., sunt concepute pentru a proteja interesele cu privire la proprietatea intelectuală, încurajând în același timp colaborarea.
- Multe dintre normele etice contribuie la asigurarea că cercetătorii pot fi trași la răspundere față de public. De exemplu, politicile naționale privind conduita greșită în cercetare, conflictele de interese, protecția subiecților umani ș.a. sunt necesare pentru a se asigura că cercetătorii care sunt finanțați din bani publici pot fi trași la răspundere față de public.
- Normele etice în cercetare contribuie, de asemenea, la construirea unui sprijin public pentru cercetare. Sunt mai multe șanse ca oamenii să finanțeze un proiect de cercetare dacă pot avea încredere în calitatea și integritatea cercetării.
- Multe dintre normele de cercetare promovează o serie de alte valori morale și sociale importante, cum ar fi responsabilitatea socială, drepturile omului, siguranța publică ș.a. Lipsa eticii în cercetare poate afecta în mod semnificativ membrii societății. De exemplu, un cercetător care fabrică date dintr-un studiu clinic poate afecta sau chiar omorî pacienții.

Mulți oameni de știință identifică diferite principii de etică științifică [410, p. 143]. În Tabelul 22 sunt generalizate principiile etice identificate în coduri etice privind practica cercetării științifice.

Tabelul 22. Principii etice în cercetare

Principii etice	Descriere
Onestitate	Este necesară onestitatea în toate comunicările științifice. Cercetătorii trebuie să prezinte cu sinceritate datele, rezultatele, metodele, procedurile și statutul publicației. Este interzisă fabricarea, falsificarea și denaturarea datelor, înșelarea colegilor, sponsorilor cercetării sau publicului.
Obiectivitate	Trebuie evitată părtinirea în proiectarea experimentală, analiza datelor, interpretarea datelor, revizuirea colegială, recrutarea personalului, scrierea cererilor de acordare a subvențiilor, mărturiile experților și alte aspecte ale cercetării în care obiectivitatea este esențială. Se recomandă să evitați sau să minimalizați prejudecata sau auto-înșelăciunea. Cercetătorul trebuie să dezvăluie orice interese personale sau financiare care ar afecta cercetarea științifică.
Integritate	Cercetătorul trebuie să respecte promisiunile și acordurile, să fie sincer și să păstreze coerența gândirii și acțiunii.
Prudență	Cercetătorul trebuie să evite erorile din neatenție și neglijența în general. Este important să fie evaluate cu atenție și în mod critic atât activitatea proprie, cât și cea a colegilor. Se recomandă păstrarea înregistrărilor corecte ale activităților de cercetare, cum ar fi colectarea datelor, proiectarea cercetării și corespondența cu agențiile sau revistele științifice.
Deschidere	Cercetătorul trebuie să partajeze datele, ideile, instrumentele și resursele, să fie deschis la critici și idei noi.
Respectarea proprietății intelectuale	Cercetătorul trebuie să respecte drepturile de autor și alte forme de proprietate intelectuală, să nu folosească fără permisiune date, metode sau rezultate de cercetare nepublicate, să acorde o recunoaștere sau un credit adecvat pentru toate contribuțiile la cercetare. Este strict interzis plagiatul.
Confidențialitate	Cercetătorul trebuie să protejeze comunicările confidențiale, cum ar fi documentele sau granturile prezentate spre publicare, dosarele de personal, secretele comerciale sau secretele și dosarele pacienților.
Publicare responsabilă	Cercetătorul ar trebui să facă publice rezultatele cercetării pentru a avansa cercetarea și nu pentru a avansa în propria carieră. Omul de știință ar trebui să evite publicarea inutilă sau repetată.
Îndrumarea responsabilă	Cercetătorul ar trebui să ajute la educarea, îndrumarea și consilierea studenților, la îndrumarea și consilierea lor în promovarea bunăstării lor și în luarea propriilor decizii.

Principii etice	Descriere
Respect pentru colegi	Cercetătorul trebuie să-și respecte colegii și să-i trateze în mod corect.
Responsabilitate socială	Cercetătorul trebuie să promoveze binele social și să prevină sau să atenueze pagubele sociale prin cercetare, educație publică și advocacy.
Nediscriminare	Cercetătorul trebuie să evite discriminarea față de studenți sau colegi pe bază de sex, rasă, naționalitate sau alți factori care nu au legătură cu excelența și integritatea științifică.
Competență	Cercetătorul trebuie să mențină și să îmbunătățească competența și experiența profesională proprie prin învățarea pe tot parcursul vieții și să ia măsuri pentru promovarea competenței în domeniul științei în ansamblu.
Legalitate	Cercetătorul trebuie să cunoască și să respecte legile relevante și politicile instituționale și guvernamentale.
Grija față de animale	Cercetătorul trebuie să arate respectul și îngrijirea adecvată animalelor, atunci când ele sunt folosite în cercetare. Nu trebuie efectuate pe animale experimente inutile sau prost concepute.
Protecția subiecților umani	Atunci când sunt efectuate cercetări pe subiecți umani, trebuie reduse la minimum daunele și riscurile și maximizate beneficiile. Cercetătorul trebuie să respecte demnitatea umană, viața privată și autonomia. Cercetătorul trebuie să ia măsuri de precauție speciale privind populațiile vulnerabile și să depună eforturi pentru a distribui în mod echitabil beneficiile și poverile cercetării.

Sursa: Elaborat după SHAMOO, Adil E. și RESNIK, David B. [332, pp. 18-19].

Etapile procesului de cercetare care necesită o abordare etică

Există câteva faze ale procesului de cercetare care necesită un comportament și atitudine etică. Acestea sunt: planificarea și proiectarea cercetării, colectarea datelor, gestionarea și stocarea datelor, publicarea datelor și a rezultatelor cercetării, redactarea documentului care finalizează cercetarea, precum și evaluarea colegială a rezultatelor cercetării.

Planificarea și proiectarea cercetării

Traseul pe care cercetarea îl va urma constituie o potențialitate a construcției etice a cercetării, ce trebuie luată în considerare în momentul proiectării cercetării [321, p. 11]. Principalele probleme care trebuie avute în vedere încă din etapa de planificare și proiectare a acesteia sunt următoarele:

- Este tema cercetării acceptabilă din punct de vedere etic.
- Există riscuri de natură etică.
- Competența echipei de cercetare este adecvată temei studiate.
- Elaborarea unui model de cercetare adecvat.

În continuare vom examina câteva exemple de probleme provocate de capcanele etice sau de subiecte neetice și care trebuie să fie evitate încă în etapa de pregătire a unui plan de cercetare.

Un astfel de exemplu se referă la grupurile de utilizatori care sunt nemulțumiți că sunt suprasolicitați pentru a furniza informații prin participarea la sondaje sau interviuri, în special în situațiile, când nu este un acord formal pentru colectarea informațiilor de la utilizatori. Unele companii nu acordă atenția cuvenită planificării etice a cercetării. Astăzi, sub pretextul cercetărilor de piață, Amazon, Barnes & Noble și Apple permanent colectează informații personale despre cărțile lor electronice utilizate de Kindles, Nooks și iPads. Companiile au colectat mult mai multe date decât pot spera să proceseze în mod semnificativ și toate acestea se fac fără acordul formal al vreunui cumpărător de cărți electronice [188, p. 491].

Un alt exemplu arată că planificarea cercetării poate fi influențată de dorința de a controla rezultatele cercetării, când organizațiile, inclusiv bibliotecile, încearcă să controleze impactul cercetării asupra statutului sau imaginii lor.

Există, de asemenea, discuții despre etica cercetării „sub acoperire”, cum ar fi, de exemplu, utilizarea tehnicii „clientul misterios” în bibliotecă [59, p. 25] pentru colectarea datelor privind comportamentul și competențele personalului de bibliotecă.

Obținerea accesului la un teren de cercetare, de asemenea, ține de respectarea eticii de cercetare și necesită o planificare, de obicei, de îndată ce o propunere de cercetare a fost aprobată, dar de multe ori chiar mai devreme. Se poate întâmpla că vă planificați o cercetare într-o organizație sau instituție, dar posibil că nu veți obține permisiunea pentru o astfel de cercetare. Este posibil ca o organizație sau instituție la care ați apelat să nu fie pregătită „să se antreneze în astfel de activități suplimentare și de voluntariat, din cauza timpului și resurselor implicate, sau cercetarea poate fi percepută ca neimportantă” [81, p. 122].

Pentru a iniția o cercetare într-un mediu organizațional, este necesar a negocia accesul fizic al cercetătorului cu un *gatekeeper organizațional* (de ex., director de bibliotecă, director de școală, liceu sau colegiu, sau alți conducători, manageri instituționali (în instituțiile cărora sunt biblioteci) care pot să fie reprezentanții angajaților). Ar trebui să scrieți

o scrisoare oficială de solicitare către gatekeeperul organizațional, prin care să solicitați permisiunea de a efectua cercetarea dvs., indicând esența studiului și exact ceea ce veți face în timp ce veți fi pe teren. Este recomandat să oferiți cât mai multe detalii, cereți mai mult timp decât planificați să cercetați în instituția respectivă (să nu se întâmple că nu vă încadrați în timpul solicitat). Este posibil ca gatekeeperul organizațional să fie foarte interesat de cercetarea dvs. și este dispus să vă permită accesul, precum și să vă ofere ajutor suplimentar în organizarea colectării datelor pentru cercetarea dvs. (de ex., distribuirea chestionarelor). La această etapă trebuie să negociați ce veți oferi în schimb. Este posibil că vi se va cere să oferiți o copie a raportului cercetării dvs.

Mulți bibliotecari care se angajează într-o cercetare în cadrul propriei biblioteci (realizează o teză de licență sau teză de master, pregătesc o comunicare pentru o conferință științifică etc.). Aceasta nu înseamnă că, deoarece sunteți deja membru al acestei comunități, nu aveți nevoie de permisiunea de a vă implica în cercetare. Asigurați-vă că identificați cel mai potrivit gatekeeper (de exemplu, directorul bibliotecii sau directorul adjunct responsabil de activitatea științifică) și pregătiți o scrisoare de solicitare oficială în care sunt detaliate activitățile de cercetare prevăzute. S-ar putea ca activitatea de cercetare să fie inclusă în fișa postului dvs., chiar și în acest caz cereți permisiunea sau informați conducătorul că intenționați să realizați o cercetare.

Obținerea accesului la un teren de cercetare se realizează în două etape: obținerea permisiunii de a fi pe teren, apoi câștigarea încrederii și cooperarea cu persoanele care vor participa la cercetare sau vor fi obiect de cercetare. În acest caz se identifică o problemă care se referă la observarea neparticipantă. Înainte de a obține permisiunea de la directorul/șeful de bibliotecă de a consacra câteva zile pentru observarea activității într-o bibliotecă universitară, școlară sau municipală, trebuie să calculați ce perioadă va fi necesară pentru cercetare. De asemenea, trebuie să vă gândiți că pătrundeți la locul de muncă al altor persoane (de exemplu, dacă doriți să observați cum muncesc bibliotecarii din serviciul catalogare, achiziție, serviciul de referințe, relații cu publicul ș.a.). Obținerea accesului și consimțământul informat sunt foarte similare odată ce pătrundeți în spațiul personal. Totodată, nu este suficient să aveți permisiunea scrisă de a fi în spațiul de cercetare, trebuie să câștigați încrederea persoanelor pe care o să-i observați. Există opinii conform cărora fiecare participant la un studiu de cercetare, oricât de mic rol ar juca, are dreptul să fie întrebat dacă este dispus să participe la cercetare [285, p. 89].

De asemenea, în etapa de planificare și proiectare a cercetării sunt formulate ipotezele cercetării și identificat eșantionul pentru colectarea datelor de cercetare.

Rolul ipotezelor este acela de a orienta activitatea cercetătorului pentru a verifica unele presupuneri formulate în baza unor argumente sau cercetări. Riscurile etice cu privire la ipoteze derivă din însăși noțiunea de „presupunere” [288]. În unele cazuri, în dorința de a obține un rezultat dorit (de exemplu, confirmarea ipotezei lansate), cercetătorul își asumă încălcarea voluntară a normelor eticii, mergând uneori până la fraudă academică.

Condiția fundamentală a unei cercetări care vizează testarea de ipoteze este ca acestea să fie enunțate la începutul cercetării, înainte de colectarea datelor. Uneori însă unii preferă să adune datele și apoi să emită ipotezele în funcție de rezultatele diverselor proceduri statistice.

Etica eșantionării are două perspective: selecția subiecților și volumul eșantionului.

Cele mai importante aspecte etice care trebuie avute în vedere în procesul de selecție a subiecților/participanților sunt:

- principiul autonomiei și respectul persoanei umane;
- informarea corectă cu privire la natura cercetării și consimțământul informat;
- informarea participanților cu privire la rezultate;
- neinclusiunea în cercetare a subiecților care ar putea fi afectați de participare;
- respectul vieții private și confidențialitatea;
- garanții speciale pentru persoanele din categorii vulnerabile;
- raportarea modalității de selecție a eșantionului.

În ceea ce privește volumul eșantionului, el este strâns legat de eroarea limită admisă și pragul de siguranță.

Colectarea datelor

A doua etapă a procesului de cercetare care implică respectarea eticii cercetării se referă la aspecte de colectare a datelor. În această etapă, obținerea consimțământului informat pentru participarea la cercetare poate ridica multe întrebări etice.

Consimțământ informat

Etica cercetării cere ca subiecții să fie suficient de informați pentru a decide dacă acceptă sau refuză să participe la cercetare. *Consimțământul informat* „reprezintă cerința de a respecta dreptul beneficiarului la informația ce se referă la el personal [...], înseamnă, de asemenea,

neadmiterea dezinformării și trecerii sub tăcere, mușamalizării informației” [54, p. 199].

Când participanții la cercetare dau un consimțământ informat, înseamnă că înțeleg scopul cercetării, că vor fi subiecți ai cercetării, acceptă ceea ce li se solicită și acceptă utilizarea intenționată a datelor pe care le furnizează. În practică, mai ales în cercetarea socială, obținerea consimțământului informat este considerată un simplu act administrativ, necesar pentru a evita posibile acuzații de malpraxis în cercetare [320, p. 24].

Cel mai transparent mod de a obține un consimțământ de participare la cercetare este pregătirea unui formular oficial de consimțământ informat, care trebuie citit, înțeles și semnat de toți participanții la cercetare sau de părinții sau tutorii lor (în cazul când subiecți ai cercetării sunt copiii, de exemplu în bibliotecile care prestează servicii pentru copii). Formularele de consimțământ informat sunt o garanție de înțelegere reciprocă, care rămâne constantă pe parcursul cercetării și oferă un punct de referință atât pentru cercetător, cât și pentru participanți. În unele cazuri, se semnează acorduri în care se specifică foarte clar cerințele față de potențialii participanți la studiu.

Procesul de obținere a consimțământului informat trece prin următoarele etape [320, p. 24]:

- discuții preliminare obținerii consimțământului informat;
- reflecția și decizia de participare/refuzul participării;
- verificarea satisfacerii cerințelor necesare participării la cercetare;
- obținerea consimțământului informat și semnarea formularelor de consimțământ informat;
- punerea la dispoziția subiectului a unei copii de formular privind consimțământul informat.

Un model de consimțământ informat este prezentat în Anexa 3.

Anonimatul și confidențialitatea

În formularul de consimțământ informat trebuie să existe o distincție între anonim și confidențialitate. Foarte des aceste două concepte se confundă.

Deoarece participanții la studiu pot împărtăși informații intime, din partea cercetătorului trebuie depuse toate eforturile pentru păstrarea anonimatului cercetării [81, p. 122]. Anonimatul înseamnă că nimeni nu știe cine este participantul la cercetare. Respectarea confidențialității presupune asigurarea că informațiile culese vor fi folosite exclusiv în scopuri de cercetare, precum și faptul că nimănui nu i se va divulga identitatea participantului la cercetare. Acest fapt este deosebit de

important, deoarece în unele cercetări subiecții pot fi destul de reticenți în dezvăluirea unor informații sau în împărtășirea unor experiențe, dacă nu ar exista un acord între cercetător și participant privind anonimatul și confidențialitatea datelor.

O tactică obișnuită, folosită pentru a oferi confidențialitate, este să acordați participanților un pseudonim sau cod, în funcție de metoda de cercetare utilizată.

În unele cazuri este dificil sau chiar imposibil de a tănui identitatea unei persoane sau a unei organizații. Multe persoane sunt ușor de identificat prin rolul lor într-o organizație; de exemplu, există un singur șef al unui serviciu de bibliotecă sau director general al Bibliotecii Municipale din capitală. Cum putem asigura anonimatul cuiva în aceste situații, când este foarte evident pentru toată lumea atât din cadrul organizației, cât și din exterior, cine este acea persoană? De la bun început nu promiteți mai mult decât puteți asigura. Persoana în cauză trebuie să înțeleagă natura transparentă a identității sale atunci când este asociată cu rolul său, iar dvs. trebuie să vă gândiți foarte atent ce date veți folosi și cum veți folosi aceste date.

Protejarea participanților

Este foarte puțin probabil ca vreo cercetare în domeniul biblioteconomiei și științei informării să provoace participanților la cercetare daune fizice, dar este posibil ca întrebările pe care le puneți să provoace un anumit nivel de disconfort. De exemplu, întrebările despre comportamentul informațional al utilizatorilor, părerea despre abilitățile și competențele lor, preferințele de lectură sau orice altceva care încurajează un grad de introspecție sau analiză ar putea provoca o reacție negativă. Este esențial ca cercetătorul să trateze toate aceste întrebări cu sensibilitate și el trebuie să fie pregătit să oprească interviuarea sau observarea la primul semn al unei reacții negative.

Din perspectiva culegerii datelor, una dintre cele mai grave abateri de la etica cercetării este fabricarea datelor. Aceasta constă în descrierea unei cercetări care în realitate nu s-a efectuat, inventarea datelor și prezentarea lor ca și cum ar fi rezultatul unui proces de cercetare [288].

Gestionarea și stocarea datelor

Această etapă acoperă trei activități legate de cercetările viitoare: prezervarea pe termen lung a datelor de cercetare pentru a asigura utilizarea permanentă a datelor (dacă acest lucru este convenit de părțile interesate), securitatea pentru a preveni intervenția și modificarea neautorizată a datelor, precum și posibilitatea utilizării datelor brute

în publicațiile științifice [188, p. 493]. Respectarea normelor etice este necesară în fiecare caz. Dacă datele cercetării nu pot fi păstrate pentru cercetările ulterioare, atunci în timp, validitatea și utilitatea acestor date pot fi compromise. În al doilea rând, datele nu trebuie modificate sau falsificate, în caz contrar integritatea acestora va fi pusă la îndoială. Astfel, este necesară stocarea securizată și un angajament asumat ca datele să fie distruse în mod eficient (de exemplu, prin distrugere fizică, demagnetizare etc.) după o anumită perioadă de stocare (perioada de stocare și de păstrare a datelor este stabilită în politicile instituționale, în acordul încheiat între comitetele de etică și cercetători sau în consimțământul informat). În al treilea rând, dacă datele brute nu sunt accesibile pentru viitorii cercetători, atunci ele nu vor putea reacționa sau completa constatările și concluziile anterioare. Principiul etic care funcționează în acest caz este că cercetările ulterioare se bazează, în mare măsură, pe datele accesibile public ale cercetătorilor din trecut și că datele ar trebui protejate. Acest principiu etic este susținut și de mișcarea Știința Deschisă, care promovează accesul deschis la datele de cercetare provenite din sectorul public de cercetare și finanțate din bani publici.

Bibliotecile și alte instituții infodocumentare susțin cercetătorii în procesul de gestionare a datelor de cercetare prin crearea depozitelor digitale (repozitorii) de date de cercetare. Acestea oferă acces online la volume mari de date pe orice temă, asigură protejarea datelor, oferă noi moduri de gestionare a informațiilor corporative, reutilizarea datelor de cercetare și conservarea centralizată a datelor pe termen lung. Instituțiile, inclusiv bibliotecile, care gestionează volume mari de date (big data) au dezvoltat politici clare care asigură păstrarea pe termen lung a datelor de cercetare și securitatea acestora.

Publicarea datelor și a rezultatelor cercetării

Mulți cercetători consideră publicarea completă a datelor de cercetare un avantaj pentru validarea cercetărilor. Există exemple care arată că după reanalizarea unor date de cercetare s-a ajuns la concluzii complet diferite decât cele publicate [188, p. 494]. În contextul Științei Deschise, multe colegii de redacție ale revistelor științifice solicită cercetătorilor să suplimenteze publicarea articolului cu date brute de cercetare.

Probleme etice apar în legătură cu publicarea cercetării [253]. Există un puternic interes public privind fraudă în cercetare și consecințele sale, care poate lua diverse forme: fabricare, falsificare și plagiat [37].

Fabricarea constă în crearea rezultatelor și înregistrarea lor ca și cum ar fi fost reale.

Falsificarea prevede manipularea materialelor de cercetare, a echipamentelor, proceselor sau a rezultatelor; omiterea sau suprimarea unor date sau rezultate de natură a deforma rezultatele cercetării.

Plagiatul este însușirea ideilor, metodelor, procedurilor, tehnologiilor, rezultatelor sau textelor unei persoane, indiferent de calea prin care acestea au fost obținute, prezentându-le drept creație personală.

Redactarea documentului de finalizare a cercetării

Există o serie de aspecte mai generale cu privire la etica redactării documentului care finalizează cercetarea. În calitatea de document final înțelegem orice tip de document în care este descrisă cercetarea și rezultatele obținute: raportul de cercetare, articolul științific, teza de licență, teza de master, teza de doctorat sau postdoctorat, monografia etc. Aspectele etice de care trebuie să ții cont sunt: autoratul și citarea surselor (referințele bibliografice).

Autoratul

Recunoașterea corectă a contribuțiilor autorilor, de asemenea, implică anumite probleme etice.

Autorii publicației științifice sunt cei care participă la elaborarea și redactarea lucrării respective. În funcție de domeniul științific sunt diverse standarde care specifică criteriile pentru a fi considerat autor al unei lucrări științifice, precum și care este ordinea în care autorii unei lucrări ar trebui menționați în structura autoratului [322, p. 20].

În calitate de autor/autori pot fi persoane care au avut diferite contribuții în procesul de cercetare, elaborare și redactare a documentului ce prezintă rezultatele investigației științifice.

Problematica etică este relativ mai simplă în cazul autoratului unic, când lucrarea are doar un autor. Există domenii, inclusiv biblioteconomia și știința informării, în care autoratul, de regulă, este format dintr-un singur autor [380]. Semnificația etică în acest caz se reduce la cerința ca cercetarea și documentul de finalizare (raport de cercetare, articol, monografie ș.a.) să fie cu adevărat și exclusiv opera acestui autor.

În cazul autoratului multiplu, când lucrarea are doi și mai mulți autori, problemele de ordin etic sunt mai complexe. În cazurile autoratului multiplu pot fi identificate câteva situații care implică aspecte de ordin etic: *inclusiunea în lista de autori și poziția pe listă respectivă*.

În lista de autori trebuie incluse doar persoanele care au efectuat cercetarea sau au avut contribuții semnificative la realizarea acesteia.

Calitatea de autor poate fi asumată doar dacă persoana a contribuit semnificativ la fiecare din următoarele faze:

- conceperea, proiectarea cercetării sau experimentelor, analiza și/sau interpretarea rezultatelor cercetării;
- elaborarea primară a manuscrisului sau analiza critică a acestuia și aducerea unor îmbunătățiri substanțiale asupra conținutului științific;
- stabilirea versiunii finale a publicației științifice (raport, articol etc.).

Pentru a fi considerat autor, persoana trebuie să contribuie parțial sau total la:

- generarea conținutului științific (concepție, analiza datelor, interpretare);
- redactarea și corectarea critică.

Contribuțiile mai reduse, cum ar fi: activități de suport metodologic și logistic, sugestii de analiză statistică, colectarea datelor și introducerea acestora în baze de date etc. vor fi recunoscute și menționate în raport, fără a atrage și calitatea de autor. Uneori, includerea pe lista de autori a persoanelor implicate în mai multe activități secundare de acest gen poate fi justificată.

Totuși, există variante de autorat incorect, când în lista autorilor sunt incluse persoane care nu îndeplinesc criteriile sus-menționate. Diverse analize privind respectarea criteriilor de autorat remarcă următoarele situații de autorat imoral [158]:

- Includerea în lista de autori a unor persoane care nu îndeplinesc toate criteriile de autorat. Este o formă minoră de abatere etică, când se dorește includerea pe lista de autori a persoanelor care au avut contribuții minore, cum ar fi redactarea materialului, redactarea bibliografiei ș.a. Contribuția acestor persoane poate fi menționată în raportul de cercetare sau în secțiunile Mulțumiri sau Mențiuni (Acknowledgement).
- Includerea în lista de autori a persoanelor neparticipante în studiu, dar în calitate de cadou (*gift authorship*). Sunt situații când în autorat este inclusă o persoană care nu a avut nicio contribuție la studiu, dar apare în lista de autori în semn de recunoștință din partea subalternilor față de conducători, de exemplu, conducătorul tezei de doctorat.
- Includerea în lista de autori a persoanelor „de onoare” (*honorary authorship*). Uneori în lista de autori sunt incluse persoane care nu au fost implicate în cercetare, dar sunt persoane de onoare care au o poziție de putere sau un anumit statut instituțional (șeful departamentului, directorul instituției ș.a.) sau profesional (expert

în domeniu, are un număr mare de publicații în reviste cu peer review ș.a.)

- Includerea în lista de autori a persoanelor invitate (*guest authorship*). Aceste situații de abatere de la buna conduită în publicare implică sprijinul reciproc al autorilor și cazurile în care autorii se includ reciproc în publicațiile lor pentru a crește numărul acestora. Pe de altă parte, includerea în autorat a unui autor invitat („oaspete”) poate fi legată de politica editorială discriminatorie a unor revistele științifice, care tind să impună restricții asupra volumului și numărului de articole trimise de doctoranzi sau autori care nu au grad științific.
- Atribuirea calității de autor prin vânzare (*sold authorship*). Aceasta este cea mai gravă încălcare a criteriilor de autorat și implică plata pentru un loc în lista de autori. Mai mult, în această situație, principiile etice sunt încălcate în mod deschis atât de autorii fictivi, cât și de autorii reali ai studiului.

În cazul publicațiilor cu mai mulți autori, ponderea contribuției fiecărui autor este diferită. De asemenea, ordinea autoratului în lucrările publicate joacă un rol semnificativ pentru meritocrația științifică [172, p. 110] și creșterea în carieră a tinerilor cercetători [229, p. 1209]. Astfel, este necesară stabilirea ordinii autorilor pentru a reflecta implicarea acestora la cercetare în funcție de contribuția reală a fiecărui autor. Cu toate acestea, nu există o înțelegere comună a ceea ce semnifică diferențele poziții de autorat. Chiar și în cadrul unui grup de cercetare, în diverse lucrări, poziția autoratului poate avea diferite semnificații datorită diferențelor în contextul în care au fost elaborate lucrările respective [172, p. 110].

Nu există o regulă unică pentru ordinea în lista de autori [361]. Următoarele modele sunt cele mai comune pentru stabilirea ordinii în lista de autori:

- în ordinea descrescătoare a contribuției autorilor, primul autor este persoana care a avut cea mai mare contribuție la cercetare sau la proiectul articolului și a coordonat echipa de autori;
- în ordine alfabetică, atunci când contribuțiile autorilor sunt relativ egale;
- în calitate de prim autor este menționat responsabilul de colectarea, analiza datelor și redactarea primei versiuni a lucrării;
- tinerii vor fi nominalizați ca autori principali în cazul publicării rezultatelor cercetărilor științifice realizate de tineri (de exemplu, teze de doctorat);

- în mod tradițional, supervisorul (conducătorul științific), persoana care a obținut finanțare pentru proiectul de cercetare sau autorul de corespondență este menționat ultimul în lista de autori.

Etica publicării recomandă cercetătorilor să discute despre ordinea în lista de autori de la inițierea proiectului până la depunerea manuscrisului, revizuind după caz, și înregistrând fiecare decizie în scris [178].

Citarea

Cunoașterea științifică este un proces cumulativ, care presupune efortul continuu al generațiilor de cercetători. Fiecare cercetare ulterioară integrează în fluxul cunoașterii noi descoperiri, cunoștințe, contribuind astfel la creșterea nivelului general de cunoștințe și la înțelegerea acestora. Citarea și referințele bibliografice sunt elemente obligatorii ale oricărei lucrări științifice. Citarea și referințele bibliografice sunt cele mai eficiente modalități de a remarca aportul oamenilor de știință care au avut contribuții relevante la subiectul dvs. de cercetare, precum și de a „stabili o relație între ideile științifice actuale și cele precedente, prin care se recunoaște public relevanța muncii autorului asupra unei teme” [306, p. 74]. Folosirea referințelor bibliografice în lucrările științifice este parte a codului etic în cercetarea științifică.

Principale probleme legate de citare sunt:

De ce cităm? Citarea și referințele bibliografice sunt o dovadă a aderării la standardele de scriere academică, o modalitate de evitare a plagiatului, de oferire de dovezi privind considerarea și analiza literaturii relevante, validare a conformității surselor folosite în lucrare, de probare a credibilității lucrării, precum și de respectare a muncii altor cercetători.

Ce cităm? În principiu, se citează orice sursă de informație care este utilizată și care nu aparține autorului (articole, monografii, documente oficiale și ediții de referință, surse din Internet etc.). Se recomandă citarea celor mai actuale surse, precum și citarea surselor de autoritate. Este esențial să utilizați surse primare și secundare credibile pentru a asigura validitatea cercetării dvs. (Tabelul 23). Relevanța citării unor surse trebuie să fie justificată de scopul cercetării (de exemplu, articole din ziare ș.a.). Puteți, de asemenea, să fiți tentați să utilizați și să citați Wikipedia, dar trebuie să fiți foarte atenți, deoarece nu este considerată o sursă academică, fiind o operă de voluntariat în care oricine poate edita articole.

Tabelul 23. Surse credibile vs surse necredibile

Surse credibile	Surse necredibile
materiale publicate în ultimii 10 ani	materiale învechite (publicate acum 10 ani) sau care conțin informații depășite
articole de cercetare ce aparțin autorilor respectați și cunoscuți în domeniul lor de cercetare	articole de cercetare fără citări
site-uri web înregistrate de instituții guvernamentale și de învățământ (de ex.: .gov, .edu),	site-uri web neactualizate, părtinitoare, cu erori, care nu sunt asociate cu instituții credibile și de autoritate în domeniu, anonime
site-uri web înregistrate de instituții de cercetare, organizații internaționale (de ex.: UNESCO, IFLA etc.)	postări de pe rețelele de socializare (de ex.: Facebook, Twitter ș.a.), bloguri
baze de date academice (de ex.: Scopus, EBSCO, JSTOR, IBN etc.)	site-uri ale revistelor pseudoștiințifice
materiale de pe Google Scholar	publicații fără menționarea autoratului (de ex., Wikipedia ș.a.)

Când cităm? Este necesar de a cita o sursă atunci când sunt parafrazate sau menționate ideile, teoriile sau cercetările cuiva, care au o relație directă cu cercetarea personală. De asemenea, se citează sursele când se face rezumatul acestora, se fac trimiteri la date numerice (statistice), tabele, diagrame, imagini, materiale video sau înregistrări audio. De regulă, citarea presupune lectura integrală a sursei respective. Deși nu este recomandabil, în practică sunt citate și sursele care conțin informații suficient de detaliate (suport teoretic, metodă, ipoteze, rezultate și discuții).

Pentru informațiile de natură generală (cunoștințe comune) nu trebuie trecute sursele de referințe. Cunoștințele comune sunt: informații pe care majoritatea oamenilor le cunosc, informații partajate de un grup cultural sau național, cunoștințele împărtășite de membrii unui anumit domeniu (de ex., anul declarării Independenței Republicii Moldova, autorii Clasificării Zecimale Universale ș.a.)

Numărul citărilor este la latitudinea autorului sau autorilor.

Cum cităm? Formatul de citare și de alcătuire a referințelor bibliografice face obiectul unor reglementări stricte din partea instanțelor normative (de ex.: ISO, Moldova Standard). Există zeci de formate pentru stiluri de citare (de ex.: APA, AMA, Chicago, Harvard etc.).

În Republica Moldova pentru perfectarea referințelor bibliografice se recomandă respectarea standardului SM ISO 690:2012 „*Informare și*

documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare". Totuși, autorul trebuie să se intereseze cu privire la normele impuse de editor și să le respecte cu rigoare.

Evaluarea colegială a rezultatelor cercetării

Faza finală, care necesită o abordare etică, este **evaluarea colegială** (*peer review*) imparțială a rezultatelor cercetării. Deoarece știința este cumulativă, oamenii de știință testează validitatea cercetărilor anterioare pentru a o confirma sau a o dezaproba, folosind în aceste scopuri sistemul de evaluarea colegială. Evaluarea colegială validează activitatea academică, precum și contribuie la îmbunătățirea calității rezultatelor cercetărilor publicate.

O considerație semnificativă cu privire la revizuirea colegială sunt potențialele conflicte de interese, în cazul în care cercetarea este susținută de o organizație cu un interes de a publica unele opinii și de a ignora altele. Respectarea procedurilor etice cere separarea intereselor concurente în procesul de luare a deciziilor [163, p. 32].

Responsabilitățile etice privind evaluarea colegială a publicațiilor trimise spre publicare sunt stabilite de colegiile de redacție ale revistelor. Aceste responsabilități se referă la confidențialitate, critică constructivă, competență, integritate și imparțialitate, evitare și dezvăluire a conflictelor de interese, punctualitate și receptivitate [368, pp. 33-34].

O serie de limite ale utilizării sistemului de peer review în evaluarea producției științifice contemporane sunt: subiectivitatea evaluării, timpul lung de desfășurare a procesului de peer review în cazul anumitor reviste, dificultatea de utilizare a sistemului de peer review în detectarea publicațiilor frauduloase, posibilele fraude etice în elaborarea recenziei de evaluare, lipsă de claritate în privința dreptului de reproducere, posibilitatea unor evaluări false, numărul limitat de cercetători care acceptă să activeze ca evaluatori pentru diversele organisme finanțatoare sau reviste științifice [322, pp. 16-18].

Rezumat

Cele menționate în acest compartiment indică clar că trebuie încurajată o mai bună înțelegere a practicilor de cercetare etică. Există multe motive pentru care cercetătorii în general trebuie să fie dornici să ia decizii etice. Fiecare situație de cercetare are propriile sale caracteristici unice și, prin urmare, cercetătorii trebuie să exercite judecăți personale în soluționarea dilemelor specifice. Este necesar a identifica și discuta problemele etice potențiale care pot avea impact asupra cercetării în

domeniul biblioteconomiei și științei informării. Cercetătorii din acest domeniu trebuie să rămână deschiși și sinceri în legătură cu cercetările realizate. Când sunteți angajat într-un proiect de cercetare în cadrul studiilor universitare, discutați probleme cu supraveghetorul dvs., iar dacă proiectul dvs. se bazează pe activitatea profesională, apălați la managerul secției, departamentului sau responsabilul pentru activitatea de cercetare din cadrul bibliotecii dvs. pentru îndrumare, de fiecare dată când este posibil și necesar.

Una din principalele probleme etice ține de relația cu subiecții de cercetare (de ex., utilizatorii bibliotecii). Rețineți că participanții la cercetarea dvs. sunt oameni reali și acceptând să participe la cercetare, ei v-au oferit încredere și o favoare. Astfel, nu trebuie să înșelați, constrângeți, încălcați drepturile și confidențialitatea participanților la cercetare.

Exerciții practice

1. Discutați implicațiile și problemele etice privind studiul utilizatorilor.
2. Discutați situațiile privind cercetările în domeniul biblioteconomiei și științei informării în care sunt necesare consimțământul informat.

Lecturi suplimentare

1. *Referințe bibliografice: norme și stiluri de citare. Ghid practic* [online] / alcăt. Janna Nikolaeva, Lidia Zasavițchi. Chișinău: „Cu Drag” SRL, 2010. ISBN 978-9975-4145-3-1. Disponibil: http://bsclupan.asm.md/img/userfiles/file/GHID_FINAL.pdf
2. SANDU, Antonio. *Etica publicării științifice* [online]. Suceava: Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, 2018. Disponibil: https://www.academia.edu/37582781/ETICA_PUBLIC%C4%82RII_%C5%9ETIIN%C5%A2IFICE
3. SOCACIU, Emanuel, VICĂ, Constantin, MIHAILOV, Emilian. *Etică și integritate academică* [online]. București: Editura Universității din București, 2018. ISBN 978-606-16-1021-1. Disponibil: <https://deontologieacademica.unibuc.ro/wp-content/uploads/2018/11/Etica-si-integritate-academica.pdf>
4. ȘERCAN, Emilia. *Deontologie academică: ghid practic* [online]. București: Editura Universității din București, 2017. ISBN 978-606-16-0943-7. Disponibil: <http://www.ftcub.ro/doctorat/Ghid-Practic-Deontologie-Academica.pdf>

PARTEA 2. METODE DE CERCETARE

11. Aplicarea metodelor de cercetare în investigațiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării

Considerații introductive

După ce cercetătorul a identificat problema de cercetare sau a construit o teorie și a formulat o ipoteză (după caz), el poate să selecteze o metodologie pentru studiul său. În primul rând, cercetătorul trebuie să decidă dacă studiul propus va fi aplicativ sau fundamental și de natură cantitativă sau calitativă.

Metodele de cercetare joacă un rol central în efectuarea cercetărilor din domeniul biblioteconomiei și științei informării. În acest context, mulți specialiști au analizat metodologia de cercetare din acest domeniu. Unii cercetători au studiat tipurile metodelor de cercetare (de ex.: Ahsan Ullaha și Kanwal Ameen [373], Aspasia Togia și Afrodite Malliari [367]); alții au analizat impactul cercetărilor calitative în comparație cu cercetările cantitative (de ex.: Jonathan D. Eldredge [115], Hamid R. Jamali [186]; Philip Hider și Bob Pymm [174]) sau modul de aplicare a metodelor în cercetarea infodocumentară (de ex.: Heting Chu [74], Ravonne Green [153]). În ultimele decenii, mai mulți autori au acordat o atenție deosebită studiilor care folosesc metode mixte sau multiple pentru colectarea și analiza datelor (Raya Fidel [125], Vera Granikov et al. [151]).

Atât aceste studii, cât și altele subliniază importanța metodelor de cercetare în biblioteconomie și știința informării, precum și importanța pe care cercetătorii din acest domeniu o acordă metodelor de cercetare în activitățile lor investigaționale. Orice studiu de cercetare ar trebui să dezvolte o metodologie relevantă care să permită cercetătorului să colecteze și să analizeze date pentru a rezolva problema investigată. Metodologia pentru un singur studiu ar putea include una sau mai multe metode separate (de exemplu, experiment, sondaj sau observație). În funcție de obiectivele unui studiu concret cercetătorul ar trebui să decidă ce fel de metode, precum și câte metode individuale să folosească.

Evident, metodologia utilizată de cercetătorii din domeniul biblioteconomiei și științei informării nu este o agregare aleatorie a metodelor individuale. Cei care fac cercetări în domeniul infodocumentar ar trebui să ia în considerare ce metode, câte metode diferite să folosească într-un anumit studiu și ce abordare de cercetare (cantitativă, calitativă sau mixtă) să utilizeze.

Adesea, alegerea metodei este dictată de o serie de factori, dintre care: paradigma de cercetare, scopul cercetării, populația cercetată, constrângerile de resurse și altele. Un singur studiu nu se limitează la o singură metodă. În funcție de scopul cercetării și de resursele disponibile la proiectarea cercetării pot fi aplicate mai multe metode: „Metodele sunt alese pentru că furnizează datele necesare pentru realizarea unui studiu complet. Este necesar să se decidă care sunt metodele cele mai potrivite pentru scopuri specifice, iar apoi ar trebui dezvoltate instrumente de colectare a datelor” [30, p. 120].

După cum a fost menționat anterior, există două metodologii principale de cercetare: cantitativă și calitativă. Metodologiile și metodele de cercetare calitativă și cantitativă sunt adesea comparate și prezentate ca două entități opuse. Cu toate acestea, mulți cercetători au fost interesați să combine metodele calitative și cantitative pentru a fundamenta rezultatele cercetării, a îmbunătăți amploarea și profunzimea înțelegerii fenomenului și a consolida cunoștințele [151, p. 12]. Apariția metodelor mixte, de asemenea, a fost influențată de faptul că atât metodele cantitative, cât și cele calitative au puncte forte și puncte slabe.

Există numeroase motive pentru care opoziția dintre cantitativ și calitativ este un construct artificial [133, p. 34]. Traian Rotariu și Petru Iluț demască „falsa opoziție” dintre cele două mari paradigme [312, p. 24]. După parerea autorilor, „una dintre sursele cele mai serioase de neînțelegere și care duce la astfel de diferențieri radicale constă în aceea că termenii de *calitativ* și *cantitativ* nu sunt clar definiți și nu sunt utilizați întotdeauna în aceeași accepție”, în primul rând, aceasta se referă la metoda anchetei [312, p. 27].

Diferența dintre o cercetare cantitativă și una calitativă începe odată cu formularea problemei cercetării. Abordarea cantitativă se bazează pe o formulare specifică, în care atât variabilele, cât și relațiile dintre ele sunt bine precizate (ipoteză). În abordarea calitativă problema cercetării se formulează, de regulă, în termeni generali, ceea ce lasă loc unui proces de investigare flexibil, de tip explorator [288]. În Tabelul 24 și în Figura 25 sunt prezentate diferențele dintre o cercetare cantitativă și o cercetare calitativă.

Tabelul 24. Dihotomia cantitativ – calitativ

Diferențe	Cercetare cantitativă	Cercetare calitativă
Ontologie (Care este natura realității)	Realitatea este obiectivă și singulară, independență de observator; nivelul realității: preponderent macrosocial, global, formal	Realitatea este subiectivă și multiplă; nivelul realității: microsoci-al, local, contextual, „concret-natural”
Epistemologie (Care este relația cercetător – subiect de cercetare)	Independentă, distantă, poziție „din exterior”	Interacțiune, apropiată, poziție „din interior”
Axiologie (Ce rol au valorile)	Independență față de valori	Încărcată de judecăți de valoare
Retorică (Care este limbajul cercetării)	Formal	Informal
Relația dintre teorie (concepte, ipoteze) și cercetarea empirică	De verificare a teoriei prin cercetarea empirică	De emergență a teoriei pe parcursul cercetării
Rolul teoriei în cercetare	Abordare deductivă, testarea teoriei (necesită ipoteză înainte de începerea cercetării)	Abordare inductivă, generarea teoriei (ipoteza nu este necesară pentru a începe cercetarea)
Metodologie (Care este natura procesului de cercetare)	Deductivă; cauză și efect; design static, categoriile identificate înainte; nu ia în considerare contextul; orientată spre explicație și predicție, evaluată în funcție de validitate și fidelitate	Inductivă; factori care se influențează reciproc; design în construcție pe parcurs; dependentă de context; regularități și teorii construite pentru înțelegere; evaluată prin verificare
Metode de cercetare (Ce metode principale de cercetare sunt aplicate)	Experimentul; Ancheta pe bază de chestionar standardizat etc.	Observația participativă; Interviul intensiv etc.
Natura datelor obținute	„Tari”, valide, mare fidelitate	Complexe, bogate, de adâncime
Selecția unităților de cercetat efectiv din populația vizată	Preponderent prin eșantionare, statistică	Întreaga populație sau eșantionare teoretică
Timpu afectat de culegere a datelor	Perioada scurtă, episodică	Perioadă lungă și continuă

Diferențe	Cercetare cantitativă	Cercetare calitativă
Instrumente	Utilizarea variabilelor; instrumentelor de colectare a datelor structurate și validate; întrebări închise; abordări pre-determinate ale datelor numerice	Interviuri în profunzime; cuvinte; note de teren; întrebări deschise; analiză textuală și a imaginilor
Analiza datelor	Analiza statistică și a relațiilor	Date descriptive, căutarea modelelor și temelor în date
Fiabilitate	Fiabilitate ridicată, cu replicarea exactă a proceselor și a rezultatelor	Fiabilitate scăzută, care se datorează faptului că este permisă o limită acceptabilă de variabilitate a rezultatelor, dar sunt necesare verificări sistematice, deoarece corectitudinea sau corectarea rezultatelor ar trebui să fie consecvente (modificările scăzute ale conturilor de setare pentru modificările rezultatelor trebuie să fie contabilizate într-un mod care poate fi coroborat de alții)
Validitate	Validitate scăzută, deoarece nu există întotdeauna o garanție că testul măsoară fenomenele presupuse. Este măsura în care un concept este măsurat cu acuratețe (adică chestionarul poate fi fiabil, dar nu este valid)	Validitate ridicată. Rezultatele sunt credibile, consecvente, aplicabile și credibile (adică rezultatele trebuie să fie credibile utilizatorului final și participanților)
Rezultat	Generalizabil de la eșantion la populație	Furnizarea punctului de vedere privilegiat

Sursa: Elaborat după ROTARIU, Traian, ILUȚ, Petru [312, p. 25]; ȘANDOR, Sorin [318, p. 22]; SANDU, Antonio [323, p. 33]; MAVODZA, Judith [241, p. 6].

Exemplificarea specificului abordării cantitative și calitative poate fi prezentată prin diferența dintre răspunsurile la întrebarea: „Cât de satisfăcut sunteți de serviciile bibliotecii?”. Într-o cercetare cantitativă,

variantele de răspuns la această întrebare ar putea fi de la 1= „Deloc nesatisfăcut”, la 5= „Foarte satisfăcut”, iar răspunsul dat de unul dintre participanți ar putea fi, de exemplu, 3= „Oarecum satisfăcut”. Răspunsurile la această întrebare obținute de la un eșantion de participanți se pot traduce într-o valoare medie (de ex., 3.48). Într-o cercetare calitativă însă, aceeași persoană ar putea răspunde: „E în regulă, cred că este OK, dar cred că ar trebui să fie mai bine. Biblioteca oferă facilități pentru studenți, dar în alte biblioteci universitare sunt condiții mai bune de lucru în sala de lectură, calculatoare noi, posibilități de scanare și imprimare. Ceea ce simt este că s-ar putea îmbunătăți calitatea serviciilor, ceea ce ar însemna să fie cărți noi pentru specialitatea mea. Cred că aceasta ar atrage mai mulți studenți în bibliotecă, pentru că noi avem nevoie de carte nouă, pe care nu o putem procura sau care încă nu este pe Internet”. Diferența dintre cele două abordări constă în diferența dintre un răspuns unidimensional, precis și ușor de prelucrat statistic, în primul caz, și un răspuns complex, multidimensional și dificil de prelucrat, în al doilea caz.

În prezent, există trei tradiții majore de cercetare: cercetarea cantitativă, cercetarea calitativă și cercetarea pe baza metodelor mixte.

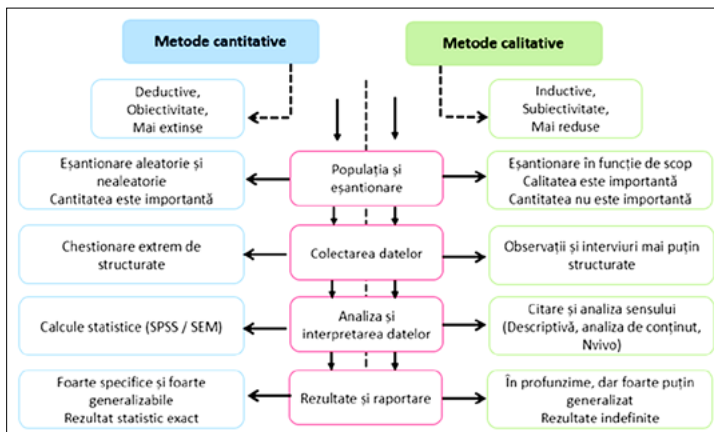

Fig. 25. Diferențe dintre metodele calitative și cantitative

Sursa: BILGIN, Yusuf [40, p. 5].

Metode cantitative

Studiile cantitative vizează investigarea empirică sistematică a proprietăților sau fenomenelor cantitative și a relațiilor acestora. Cercetările cantitative implică „cantitatea” și răspund la întrebările „Cât de mare / mult / mulți?” și implică cifre, numere, mărime și măsurare, folosesc metode de analiză statistică. Ele tind să se bazeze pe măsurarea numerică a unor aspecte specifice fenomenelor studiate cu scopul testării

ipotezelor cauzale [318, p. 22]. Creswell John W. Notează că „cercetarea cantitativă este o abordare pentru testarea teoriilor obiective prin examinarea relației dintre variabile. La rândul lor, aceste variabile pot fi măsurate, de obicei prin instrumente, astfel încât datele numerotate să poată fi analizate folosind proceduri statistice” [88, p. 4].

După cum au confirmat Aspasia Togia și Afrodite Malliari [367], referindu-se la perioada 1950-1980, și Heting Chu [74], la perioada 2001-2010, metodele cantitative au fost predominante în cercetarea din domeniul biblioteconomiei și științei informării. De exemplu, Afrodite Malliari și Aspasia Togia [234] menționează sondajul, analiza de conținut și analiza citărilor (toate sunt metode cantitative), ca fiind cele mai utilizate în revista *Library and Information Science Research* în perioada 2005 și 2010.

Pe măsură ce subiectele abordate continuă să se extindă, metodele se extind și ele. De exemplu, în anii '90 ai sec. al XX-lea în domeniul biblioteconomiei și științei informării s-a dezvoltat abordarea bazată de dovezi. Această abordare este aplicată cel mai mult în studiile experimentale care sunt destinate să arate relații cauzale între variabile [241, p. 8]. Alte tehnici, de exemplu, analiza datelor secundare, maparea conceptelor, revizuirea literaturii și analiza discursului sunt utilizate atât în abordări calitative, cât și cantitative.

Metodele cantitative de cercetare permit evaluarea cu precizie a răspândirii anumitor fapte și fenomene existente. Avantajul metodelor cantitative de cercetare constă în faptul că se culeg datele care descriu realitatea cu precizie și care pot constitui o bază pentru modele generalizate. Ele permit o anumită flexibilitate în modelarea datelor, în primul rând, la compararea datelor analizate și la replicarea rezultatelor obținute. Rezultatele sunt reprezentative pentru publicul studiat, iar când se cer informații despre categorii largi de persoane, metodele cantitative sunt mai indicate.

Cel mai mare dezavantaj al acestor metode este că nu reușesc să furnizeze în toate situațiile explicații pertinente dincolo de nivelul descriptiv.

În domeniul biblioteconomiei și științei informării cel mai frecvent se aplică următoarele metode cantitative de cercetare: metode bibliometrice, sondaje, experimente, analiza cantitativă de conținut.

Metode calitative

Metodele cantitative au fost favorizate mai mult timp, după care s-a constatat o revigorare a metodelor calitative, mai ales a celor privind aspectele interne din organizații, metode aplicabile la grupuri restrânse

de angajați. Preferința pentru metodele calitative se manifestă și în studiile efectuate în exterior, pentru realizarea analizelor și investigațiilor cu costuri minime.

În ultimii ani, se remarcă un interes tot mai sporit pentru cercetarea calitativă, inclusiv în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Cercetarea infodocumentară folosește tot mai frecvent metodele calitative de cercetare. Totuși, numărul studiilor care aplică metode calitative de cercetare nu este foarte mare. Astfel, în 1985 doar 1,6% din cercetările din domeniul biblioteconomiei și științei informării au folosit metode calitative [126, p. 219]. Studiul lui Heting Chu, în baza a trei reviste de specialitate, a arătat că metodele cantitative rămân să fie dominante în cercetarea infodocumentară și nu se constată o creștere semnificativă în utilizarea cercetării calitative sau în adoptarea mai multor metode de cercetare [74].

În științele socioumane, cercetarea calitativă desemnează orice studiu empiric care are următoarele cinci caracteristici [81, p. 29]:

- cercetarea este concepută în mare parte dintr-o perspectivă comprehensivă;
- își elaborează obiectul de studiu într-un mod deschis și amplu;
- include o culegere de date efectuată cu metode calitative, adică a metodelor care nu implică în momentul culegerii nicio cuantificare, nicio prelucrare chiar;
- dă prilejul unei analize calitative a datelor în care cuvintele sunt analizate direct prin intermediul altor cuvinte, fără să fie trecute printr-o operație numerică;
- se termină cu o povestire sau o teorie.

Cercetarea calitativă poate fi aplicată diferitor aspecte ale realității sociale și culturale [81, p. 31], cum ar fi: viața unui grup, reacțiile indivizilor sau ale colectivităților la un eveniment, situațiile de interacțiune interindividuală sau intergrupuri, experiența trăită în viața cotidiană de către actorii sociali etc.

Abordarea calitativă oferă cele mai bune metode de explorare a comportamentului uman. Ea este cea mai potrivită pentru studiul fenomenelor complexe, când se știe puțin despre ele, de exemplu, în studiile privind regăsirea informației pentru investigarea sistemelor de regăsire a informației, comportamentul informațional al utilizatorilor ș.a. Într-adevăr, majoritatea studiilor privind regăsirea informației, care au utilizat metode calitative, s-au concentrat pe utilizatori și au investigat comportamentul uman în legătură cu căutarea și regăsirea informațiilor. Cercetătorii au explorat întrebări cu privire la cum oamenii caută

informații, cum au interacționat cu un sistem informațional, cum au decis ce informații să urmărească și cum au categorisit și clasificat documentele și informațiile [126, p. 222].

Pentru cercetarea în domeniul biblioteconomiei și științei informării metodele calitative oferă o serie de avantaje, cum ar fi: cercetarea calitativă poate surprinde diferite atitudini în cadrul unui grup-țintă, cum ar fi utilizatorii unui produs informațional sau serviciu de bibliotecă, sau atitudini la locul de muncă; metodele calitative de cercetare sunt utile pentru a adăuga context și, eventual, explica ceva ce unele cifre nu pot dezvălui; aceste metode sunt mult mai flexibile pentru culegerea datelor.

Cel mai mare dezavantaj al acestor metode este că pot exista probleme cu dimensiunea eșantionului și părtinirea în construcția eșantionului.

În domeniul biblioteconomiei și științei informării se aplică următoarele metode calitative de cercetare: analiza documentelor, analiza calitativă de conținut, interviuri în profunzime, observații, studiu de caz, metodă biografică, metodă istorică, etnografie etc. [201, p. 222].

În studiile calitative rar se folosește doar o metodă de cercetare. Posibilitatea de a utiliza mai multe metode, combinația lor vă permite să schimbați strategia de cercetare, atunci când apar informații noi despre subiectul care necesită un studiu multiaspectual și aprofundat. Pe parcursul cercetării, dvs. puteți renunța la metoda planificată pentru utilizare sau o puteți suplimenta cu alta. Așadar, de exemplu, într-un studiu legat de studierea istoriei de formare și dezvoltare a bibliotecilor dintr-un oraș sau dintr-o regiune într-o perioadă conturată cronologic, puteți trece de la un interviu biografic la metoda de analiză a documentelor (rapoarte, jurnale, scrisori, fotografii), iar apoi, pentru a elucida informațiile insuficient clarificate, reveniți la interviu. Utilizarea acestor metode va oferi o înțelegere mai fiabilă și multidimensională a obiectului de studiu. Metodele și tehnicile de studiu ale unui subiect în cercetarea calitativă nu sunt la fel de standardizate și formalizate ca în cele cantitative, iar procedurile de cercetare nu sunt atât de strict reglementate.

Cercetarea pe baza metodelor mixte

Cercetarea pe baza metodelor mixte este o metodologie pentru efectuarea cercetărilor care implică colectarea, analiza și integrarea cercetării cantitative (de exemplu, experimente, sondaje) și calitative (de exemplu, focus-grupuri, interviuri). Cercetarea pe baza metodelor mixte a cunoscut o extindere proeminentă încă de la începutul anilor 2000 [151, p. 12]. Există mai multe definiții ale cercetării pe baza metodelor mixte, dar componenta comună a majorității definițiilor este că

cercetătorii trebuie să combine în mod deliberat două sau mai multe metode de cercetare (de obicei, calitative și cantitative) într-un singur studiu pentru a oferi cele mai cuprinzătoare mijloace de abordare a problemei de cercetare [169, p. 108]. Astfel, cercetarea prin metode mixte este definită ca „tip de cercetare în care un cercetător sau o echipă de cercetători combină elemente ale abordărilor calitative și cantitative ale cercetării” [189, p. 123]. În prezent, cercetarea prin metode mixte este populară în mai multe discipline, inclusiv în biblioteconomie și știința informării. Această abordare a cercetării este utilizată atunci când integrarea metodelor oferă o mai bună înțelegere a problemei de cercetare decât oricare dintre metode.

Pentru cercetătorii din domeniul biblioteconomiei și științei informării cea mai cunoscută formă de utilizare a cercetării prin metode mixte este *triangularea*, adică utilizarea mai multor mijloace (metode, surse de date și cercetători) pentru a examina același fenomen. *Triangularea* este folosită în principal în cercetarea calitativă.

Definirea conceptului de triangulare este atribuită inițial lui Norman Denzin [101], iar mai recent lui David Silverman. Denzin a pus bazele metodologice ale triangulării pentru utilizare în cercetarea sociologică. David Silverman menționează că triangularea „implică compararea diferitor tipuri de date (de ex.: calitative și cantitative) și metode (de ex.: observația și interviul) pentru a vedea dacă se verifică unele pe altele” [337, p. 331].

Norman Denzin a identificat patru tipuri de triangulare [101]:

- triangularea datelor (combinarea datelor din surse diferite);
- triangularea cercetătorilor (presupune participarea unui număr de minimum doi cercetători la un studiu, precum și combinarea datelor colectate de mai mulți cercetători);
- triangularea metodologică (combinarea datelor colectate prin diferite metode);
- teoria triangulării (combinarea datelor colectate din diferite puncte de vedere teoretice).

Acest al patrulea tip, deși este posibil, este destul de rar utilizat în studiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării, precum și alte științe sociale. Toate celelalte tipuri de triangulare au fost utilizate în studiile din domeniul infodocumentar și, de fapt, toate pot fi incluse într-un studiu de caz [71, p. 55]. De exemplu, imaginați-vă că dvs. și mai mulți colegi explorați metode pentru generarea de metadate într-o anumită organizație. Va trebui să integrați datele colectate de fiecare cercetător, ceea ce necesită triangularea cercetătorilor. În ceea ce

privește triangularea datelor, puteți avea date din mai multe surse: catalogarea personalului, personal executiv, manuale de politici și proceduri și jurnalele de tranzacții pe serverul web. În ceea ce privește triangularea metodologică, este posibil să folosiți monitorizarea directă a locului de muncă, interviuri (cu personalul), analiza conținutului (cu manuale de politici) și analiza jurnalului de tranzacții (cu jurnalele serverului web). În fiecare caz, procesul de triangulare va necesita o comparație a rezultatelor de la fiecare cercetător / sursă / metodă și o verificare încrucișată atentă pentru a se asigura că rezultatele studiului sunt concluzii fiabile extrase din date.

Când poate fi folosită cercetarea pe baza metodelor mixte?

În domeniul biblioteconomiei și științei informării cercetarea pe baza metodelor mixte este deosebit de potrivită în următoarele situații:

- Când se dorește validarea sau consolidarea rezultatelor obținute prin alte metode.
- Când trebuie să folosiți o metodă pentru a informa o altă metodă. De exemplu, când se știe puțin despre un subiect și este necesar să se afle mai întâi despre ce variabile să se studieze prin cercetarea calitativă, iar apoi să se studieze acele variabile cu un eșantion mare de indivizi care utilizează cercetarea cantitativă.
- Când cineva dorește să examineze o întrebare de cercetare din unghiuri diferite și să clarifice constatările neașteptate și/sau potențialele contradicții.
- Când cineva dorește să elaboreze, să clarifice sau să se bazeze pe rezultatele altor metode. De exemplu, dacă s-a stabilit o relație cauzală prin cercetarea experimentală, dar se dorește înțelegerea și explicarea proceselor cauzale implicate prin cercetarea calitativă.
- Când cineva dorește să dezvolte o teorie despre un fenomen de interes și apoi să o testeze. De obicei, cercetarea calitativă este mai potrivită pentru a construi teoria, în timp ce cercetarea cantitativă oferă un mod mai bun de testare a teoriilor.
- Când cineva dorește să generalizeze rezultatele cercetărilor calitative.

Utilizarea cercetării prin metode mixte are mai multe avantaje:

- *Compară date cantitative și calitative.* Metodele mixte sunt utile în special pentru înțelegerea contradicțiilor dintre rezultatele cantitative și schimbările calitative.
- *Reprezintă punctul de vedere al participanților.* Metodele mixte oferă o voce participanților la studiu și se asigură că rezultatele studiului se bazează pe experiențele participanților.

- *Susține interacțiunea științifică.* Astfel de studii contribuie la amploarea cercetării unei echipe multidisciplinare prin încurajarea interacțiunii cercetătorilor prin metode cantitative, calitative și mixte.
- *Oferă flexibilitate metodologică.* Metodele mixte au o mare flexibilitate și sunt adaptabile la multe designuri de cercetare, cum ar fi studii observaționale și studii randomizate, pentru a elucida mai multe informații decât pot fi obținute doar în cercetarea cantitativă.
- *Colectează date bogate și comprehensive.* Metodele mixte reflectă, de asemenea, preferințele în care indivizii colectează în mod natural informațiile prin integrarea datelor cantitative și calitative. De exemplu, analizele cu privire la activitățile din biblioteci includ în mod frecvent date cantitative (număr de vizitatori, consultații oferite, cărți împrumutate ș.a.) cu date calitative (descrieri și imagini ale evenimentelor) pentru a oferi o imagine mai completă decât ar face doar o metodă.
- *Oferă o înțelegere mai completă.* Cercetarea pe baza metodelor mixte oferă o înțelegere mai completă și cuprinzătoare a problemei de cercetare decât abordările cantitative sau calitative.

Limitările cercetării prin metode mixte:

- *Sporesc complexitatea evaluărilor.* Studiile cu metode mixte sunt mai complexe în planificare și realizare. Acestea necesită o planificare atentă pentru a descrie toate aspectele cercetării, inclusiv eșantionarea studiului pentru partea calitativă și cea cantitativă. Integrarea datelor calitative și cantitative în timpul analizei este adesea o fază dificilă pentru mulți cercetători.
- *Se bazează pe o echipă multidisciplinară de cercetători.* Efectuarea unor studii cu metode mixte de înaltă calitate necesită o echipă multidisciplinară de cercetători care, pentru a participa într-un studiu mai larg, trebuie să fie deschiși unor metode care nu sunt în sfera lor de expertiză. Găsirea de experți în metode calitative, care, de asemenea, sunt deschiși pentru analize cantitative și invers, poate fi dificilă. Având în vedere că fiecare metodă trebuie să îndeplinească propriile sale standarde de rigurozitate, asigurarea calității adecvate a fiecărei componente a studiului metodelor mixte poate fi dificilă. De exemplu, analizele cantitative necesită dimensiuni de eșantion mult mai mari pentru a fi reprezentative, în comparație cu metodele calitative, care necesită îndeplinirea obiectivelor de saturație și relevanță.

- *Dificilă în planificare.* Poate fi dificil a planifica și a implementa o metodă, pe baza rezultatelor altei metode.
- *Necesită resurse sporite.* În cele din urmă, cercetarea prin metode mixte consumă mult timp și necesită mai multe resurse și timp decât cele care se bazează doar pe o metodă de cercetare.

Vom descrie și ilustra câteva metode de cercetare. Nu pretindem că acestea sunt toate metode disponibile, dar ele sunt printre cele mai utilizate în domeniul biblioteconomiei științei informării. Totuși, unele sunt mai frecvente decât altele.

Rezumat

În domeniul biblioteconomiei și științei informării se utilizează diferite metode de cercetare, alegerea cărora depinde de paradigma de cercetare, scopul cercetării, populația cercetată, constrângerile de resurse și altele.

Metodele de cercetare se aleg pentru a furniza date necesare pentru realizarea unui studiu. Există trei grupe de metode de cercetare: metode cantitative, metode calitative și metode mixte.

Metodele cantitative de cercetare care tratează orice poate fi măsurat printr-un mod sistematic de investigare a fenomenelor, proprietăților și a relațiilor acestora. Ele sunt utilizate pentru a răspunde la întrebări privind relațiile dintre variabilele măsurabile, cu intenția de a explica, prezice și a controla un fenomen.

În domeniul biblioteconomiei și științei informării cel mai frecvent se aplică următoarele metode cantitative de cercetare: metode bibliometrice, sondaje, experimente, analiza cantitativă de conținut.

Metodele calitative de cercetare implică utilizarea de date calitative pentru a înțelege și explica un fenomen social. Metodele calitative de cercetare sunt cele mai potrivite pentru studiul fenomenelor complexe.

În domeniul biblioteconomiei și științei informării se aplică următoarele metode calitative de cercetare: analiza calitativă de conținut, interviuri, observații, studiu de caz, metodă biografică, metodă istorică, etnografie etc.

Utilizarea metodelor mixte este o abordare populară, unii cercetători consideră că aceasta este o modalitate bună de a obține o înțelegere mai profundă a problemelor și experienței. Cercetarea pe baza metodelor mixte combină elemente de abordări calitative și cantitative ale cercetării.

În domeniul biblioteconomiei și științei informării cercetarea pe baza metodelor mixte este deosebit de potrivită în diverse situații:

validarea sau consolidarea rezultatelor obținute prin alte metode, examinarea unei întrebări de cercetare din unghiuri diferite, dezvoltarea unei teorii despre un fenomen de interes și apoi testarea acesteia ș.a.

Exerciții practice

Explicați care sunt principalele diferențe între cercetarea calitativă și cantitativă.

Explicați particularitatea metodelor cantitative.

Explicați particularitatea metodelor calitative.

Argumentați de ce în cercetarea calitativă este folosită foarte rar doar o singură metodă științifică.

Explicați motivele pentru care e nevoie de combinarea metodelor cantitative și calitative în cadrul aceluiași studiu.

Lecturi suplimentare

1. COJOCARU, Natalia. *Cercetarea calitativă: Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2010, pp. 29-43. ISBN 978-9975-71-050-3.
2. ROTARIU, Traian; ILUȚ, Petru. *Ancheta sociologică și sondajul de opinie: teorie și practică*. București: Polirom, 1997, pp. 24-30. ISBN 973-924-865-9.
3. SANDU, Antonio. *Metode de cercetare în știința comunicării: note de curs*. Suceava: Editura Lumen, 2012, pp. 23-30. ISBN 978-973-166304-3.

12. Cercetarea experimentală

Considerații introductive

Se consideră că cercetarea experimentală este cea mai riguroasă dintre toate metodele de cercetare și, probabil, este cea mai bună metodă de testare a relațiilor cauză și efect. Cu toate acestea, o revizuire a literaturii de specialitate relevă faptul că această metodă este utilizată în doar 8-10% din cercetările din domeniul biblioteconomiei și științei informării [83, p. 189]. În domeniul infodocumentar, cele mai frecvente sunt cercetările experimentale care vizează mai degrabă cercetarea sistemelor informaționale, decât studiul bibliotecilor și al managementului informațiilor [357, p. 338]. Unul din motivele invocate este faptul că sunt implicate prea multe elemente instabile pentru a putea construi un experiment real, care implică oameni și toate variabilele interne și externe. Experimentele sunt posibile pe sisteme cu funcții stabile, variabile care pot fi controlate sistematic, iar condiția (starea) umană nu intră în această categorie [285, p. 119].

Abordarea experimentală are câteva utilizări fundamentale în cercetarea infodocumentară:

- a testa noi tehnici pentru dezvoltarea, menținerea și utilizarea colecțiilor bibliotecii;
- a identifica fenomenele biblioteconomice și informaționale definite sau neobservate anterior;
- a explora condițiile în care apar anumite fenomene în domeniul biblioteconomiei și științei informării [57, p. 35].

Autorii notează și alte scopuri pentru realizarea cercetărilor experimentale care, cu siguranță, pot fi specifice și cercetării infodocumentare:

- a investiga ipotezele și problemele de cercetare în condiții controlate;
- a dezvolta teoriile care pot fi testate în teren;
- a rafina teoriile care există și rezultatele preexistente ale cercetării;
- a investiga problemele prin pași mici;
- a ușura reproducerea, pentru că condițiile de studiu sunt clar precizate [239, p. 10].

Cercetarea experimentală ilustrează paradigma pozitivistă discutată în Capitolul 3. Cercetarea experimentală se realizează atunci când un cercetător dorește să urmărească relațiile cauză-efect între deferite variabile. Mai simplu spus, cauzalitatea sugerează că un singur eveniment („cauza”) conduce întotdeauna la un alt eveniment unic („efectul”) [83, p. 189]. Cu toate acestea, există constrângeri majore privind inferențele cauzale în cercetarea experimentală, iar tipul de design experimental ales are un efect semnificativ asupra concluziilor care pot fi obținute în mod fiabil din rezultatele experimentale [357, p. 338].

Experimentele de laborator sunt un exemplu de metodă științifică clasică. Această tradiție de cercetare se bazează pe o abordare de cercetare prin testarea ipotezelor, pe un proces deductiv de inferență logică, în care raționamentul pleacă de la principii generale la cazuri particulare, așa cum se arată în Figura 26.

După cum notează Septimiu Chelcea, „cercetarea experimentală constituie un proces iterativ, care începe cu verificarea rezultatelor de cauzalitate și sfârșește cu formularea unor noi ipoteze” [68, p. 390]. În științele socioumane, experimentul constă în „analiza efectelor unor variabile independente asupra variabilelor dependente într-o situație controlată, cu scopul verificării ipotezelor cauzale” [68, p. 399].

În științele socioumane, precum și în cele fundamentale, înainte de a decide să începeți cercetarea experimentală, trebuie să fiți siguri cu privire la ceea ce doriți să faceți și cu privire la nivelul de control pe care

îl aveți asupra situației. Un experiment este o situație de cercetare controlată, ceea ce înseamnă că:

- variabilele nedorite și influențele externe pot fi excluse din mediul experimental;
- cercetătorul poate stabili condițiile experimentale până la cele mai mici detalii [85, p. 98].

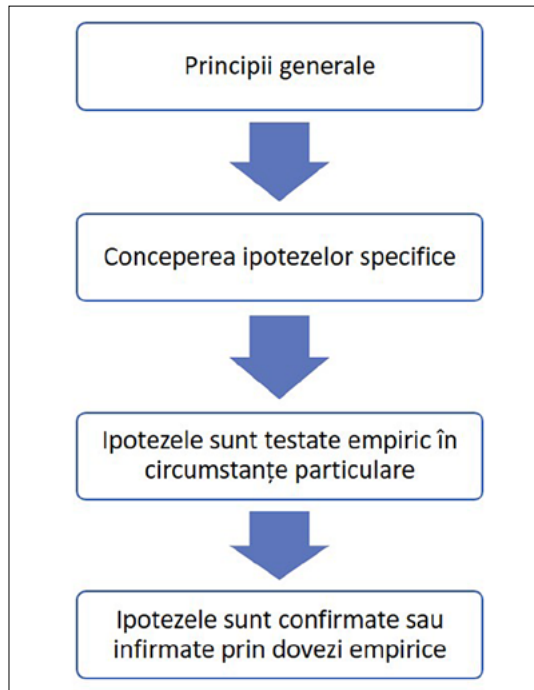

Fig. 26. Procesul raționamentului deductiv

Sursa: TANNER, Kerry [357, p. 339].

Când aceste condiții nu sunt pe deplin îndeplinite, cercetătorul este responsabil de determinarea gradului de eroare. Aceste caracteristici ne oferă un cadru solid pentru înțelegerea caracteristicilor primare ale unui experiment adevărat. În primul rând, unele variabile (adică fenomene care pot varia în nivel sau intensitate, numite *variabile independente*) sunt manipulate. Aceasta înseamnă că trebuie să exercitați controlul asupra variației lor pentru a fi siguri că puteți înțelege efectele variației lor [385, p. 105]. Într-un experiment, cercetătorul caută efectul posibil asupra variabilei dependente care ar putea fi cauzată de schimbare a variabilei independente (Figura 27).

„Variabilele sunt unități de date care se pot schimba de la un caz la altul”, iar în funcție de diferitele valori pe care le poate lua o variabilă poate fi influențat tipul de analiză posibilă [103, p. 25]. Variabilele pot

reprezenta o caracteristică (de exemplu, vârsta unei persoane, nivelul de studii etc.), amănunte factuale (de exemplu, cât de des o persoană frecventează o bibliotecă) sau opinii (de exemplu, cu privire la cele mai relevante surse de informare etc.).

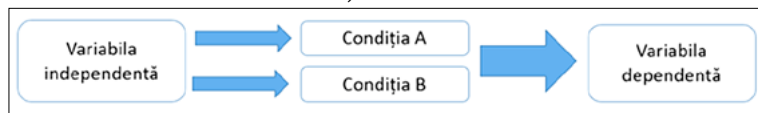

Fig. 27. Relația dintre variabila dependentă și variabila independentă

În cercetarea experimentală avem de-a face cu diferite tipuri de variabile:

Variabila independentă (VI): fenomenul sau situația care este manipulată de cercetător și ai căreia parametri (valoare, intensitate, durată, frecvență etc.) se modifică în timp. Este numită *variabilă independentă*, deoarece valoarea sa nu depinde și nu este afectată de starea oricărei alte variabile în experiment. Manipularea variabilei independente permite să se studieze impactul acesteia asupra unor comportamente ale subiecților.

Variabila dependentă (VD): comportamentul sau efectul măsurat de cercetare ca urmare a manipulării. Uneori *variabila dependentă* se numește „variabila răspuns” (este răspunsul subiectului / subiecților înregistrați de experimentator).

De exemplu, dacă doriți să verificați ipoteza precum că fetele consacra mai mult timp lecturii decât băieții, în acest caz, variabila dependentă este timpul dedicat lecturii, iar variabilă independentă este caracteristica de gen.

Variabila de control (VC): o variabilă care este menținută constantă într-o analiză de cercetare. În cercetarea experimentală *variabilă de control* se utilizează pentru a desemna variabila al cărei efect doriți să-l controlați sau să-l eliminați. Se verifică ca efectul obținut să nu fie explicat prin prezența altei variabile decât cea independentă. Practic, dacă influența altor variabile este controlată sau eliminată, iar valoarea variabilei dependente se menține, atunci relația cauză-efect (VI – VD) este una adevărată [93, p. 178].

De exemplu, dacă am studia relația dintre „preferințele de lectură” și „genul cititorilor” și am presupune că această relație este influențată de „statutul social”, atunci am include variabila de „statut social” ca *variabilă de control*.

Experimentele sunt caracterizate prin *control*. Ideea constă în faptul că toate posibilitățile de variație sunt fie controlate (adică, sunt realizate identic pentru toți participanții la studiu), fie că sunt variate sistematic

(de exemplu, participanții la studiu experimentează un nivel ridicat sau un nivel scăzut de o variabilă de interes) [385, p. 106]. O altă caracteristică a experimentelor, ca mijloc de exercitare a controlului, este *randomizarea* (este procesul de a face ceva aleatoriu). Participanții la studiu pot fi selectați la întâmplare dintr-o anumită populație, precum și pot fi repartizați aleatoriu la o anumită metodă de tratament. În fiecare caz, randomizarea este efectuată pentru a evita orice părtinire față de rezultatele experimentului.

În desfășurarea unui experiment, cercetătorul trebuie să realizeze un procedeu în doi pași pentru a putea explica corect relația dintre cauză și efect.

- alocarea aleatorie a subiecților în fiecare grup;
- realizarea unei pre-testări, adică măsurarea variabilei dependente înainte de introducerea tratamentului și a unei post-testări, adică măsurarea variabilei independente după ce s-au pus în aplicare condițiile experimentale.

Controlul și randomizarea experimentală vă permit să excludeți toate cauzele posibile ale efectelor observate, cu excepția efectelor fenomenului de interes. Astfel, putem susține că experimentele sunt unica formă de cercetare empirică care oferă oportunități de identificare a cauzelor fenomenului studiat [385, p. 106].

Structura experimentului include:

- subiectul care efectuează un studiu experimental sau un experimentator;
- obiectul/subiectul studiat;
- condițiile și circumstanțele experimentării, care includ: condiții specifice de timp și loc, mijloace tehnice și context teoretic care susțin această situație de cercetare.

Tipuri de experimente

Toate experimentele au anumite caracteristici comune, dar, totodată, utilizarea și aplicațiile lor variază în funcție de controlului variabilelor, tipul de design utilizat, locul de realizare ș.a. Cele mai frecvente modele pe care le veți găsi în cercetarea infodocumentară sunt:

- A. Designul cu un grup de control pre-test – post-test;
- B. Pre-experimentul;
- C. Cvasi-experimentul și experimentul special;
- D. Experimentul Solomon cu patru grupuri;
- E. Experimentul factorial;
- F. Experimentul repetat.

A. Designul cu un grup de control pre-test – post-test

Experimentul cu un grup de control pre-test – post-test este numit și studiul experimental clasic. În acest experiment subiecții sunt repartizați aleatoriu în grupuri, iar variabilele independente sunt manipulate pentru a detecta efectul lor asupra variabilei dependente. Această tehnică este folosită acolo unde există prioritatea timpului într-o relație cauzală, adică cauza precedă efectul [214, p. 68]. Deoarece designul experimentului tratează cauza și efectul, el trebuie să aibă validitate pentru a determina dacă experimentul face diferența.

Acest tip de experiment prevede:

- repartizarea aleatorie a subiecților în grupuri: un grup experimental (subiecții sunt supuși manipulării) și un grup de control (subiecți care nu trec prin manipularea experimentală);
- fiecare grup este supus unui pre-test;
- fiecare grup este supus unui post-test.

Diagrama acestui design este prezentată în felul următor:

Grupul 1 (experimental)	R	O ₁	X	O ₂
Grupul 2 (de control)	R	O ₃		O ₄

În această diagramă (și în celelalte care vor urma) *R* indică faptul că participanții la studiu au fost repartizați aleatoriu unui grup sau altui grup; *X* simbolizează tratamentul experimental sau variabila independentă, sau cauza. *O* reprezintă procesul de observare sau măsurare a variabilei, sau efectul dependent. Aceste observații pot lua forma chestionarelor, testelor, interviurilor ș.a. Fiecare rând reprezintă un grup de subiecți (de exemplu: Grupul 1 și Grupul 2); direcția de la stânga la dreapta indică ordinea temporală, iar *X* și *O* vertical unul față de celălalt apar simultan.

Prin urmare, această primă diagramă indică faptul că există două grupuri, ambele alocate aleatoriu. Ambele grupuri au fost pre-testate și post-testate, dar numai primul grup a primit tratamentul experimental. Alocarea la întâmplare înseamnă că cele două grupuri ar trebui să fie echivalente, sau aproape identice. Acest design experimental este considerat puternic deoarece controlează toate cele opt amenințări la adresa validității interne. De exemplu, istoria este controlată deoarece evenimentele din trecut care ar fi putut produce o schimbare de la *O*₁ la *O*₂ ar produce, de asemenea, o schimbare comparabilă de la *O*₃ la *O*₄. Cu alte cuvinte, datorită alocării aleatorii, grupurile sunt echivalente și ar trebui

să fie la fel de afectate de evenimentele istorice, mai ales dacă experimentul este controlat pe cât e posibil de atent.

Deci, în acest tip de experiment diferența dintre pre-testare și post-testare pentru grupul 1 este comparată cu diferența dintre pre-testare și post-testare pentru grupul 2. Dacă apare o diferență semnificativă statistic, atunci se presupune că tratamentul experimental este cauza ei. Pentru grupul de control (grupul 2) variabila independentă rămâne neschimbată și cercetătorul măsoară variabila dependentă, în afara oricărei influențe.

Este posibil ca într-un studiu să se investigheze mai mult de o variabilă independentă, precum și mai mult de o variabilă dependentă. Pentru simplitate, vom prezenta un exemplu de studiu în care sunt implicate doar o singură variabilă independentă și o variabilă dependentă.

Într-un studiu privind investigarea efectului culturii informației asupra învățării studenților, cultura informației este variabila independentă, iar învățarea studenților (măsurată prin scoruri sau note) este variabila dependentă.

Exemplu:

Declarație de cercetare: Studenții al căror curriculum include studiul culturii informației au un rezultat academic mai bun (note) decât studenții al căror curriculum nu include acest subiect.

Pentru a afla dacă studiul culturii informației are vreun efect asupra performanței academice, s-a efectuat o cercetare experimentală pe 50 de studenți aleși din populație. Una dintre caracteristicile unice ale adevăratei cercetări experimentale este că subiecții sunt repartizați aleatoriu, adică fiecare persoană care participă la experiment are șanse egale de a fi atribuită oricăreia dintre condițiile experimentale sau de control, care sunt comparate. Subiecții sunt repartizați aleatoriu fie la grupul experimental 1, fie la grupul de control 2. Grupul 1 a avut un curs de cultură a informației, iar subiecții din grupul 2 nu au frecventat un astfel de curs. La sfârșitul semestrului, performanța academică măsurată prin sistemul de evaluare a cunoștințelor (variabilă dependentă) a grupului 1 a fost comparată cu cea a studenților din grupul 2. Rezultatele au arătat că grupul 1 a avut performanțe mai bine decât grupul 2. După ce au fost controlați toți ceilalți factori care ar putea influența rezultatele, s-a ajuns la concluzia că o performanță mai bună s-a datorat instruirii la subiectul culturii informației.

B. Pre-experimentul

Spre deosebire de designul experimental veritabil, designul pre-experimental nu are selecție aleatorie de participanți dintr-o populație și nici nu include un grup de control sau omite pre-testarea. Prin urmare, capacitatea cercetării de a descoperi natura cauzală a relației dintre variabilele independente și cele dependente este mult redusă. Aceste modele, de asemenea, au puțin sau nu au deloc control asupra variabilelor din exterior, care pot influența rezultatul în locul variabilei pe care și-a propus-o cercetătorul.

Acest tip de experiment are mai multe forme:

B.1. Experimentul cu un unic grup post-test – este un experiment care are numai un grup, un tratament al condițiilor și o post-testare.

Exemplu:

Un grup de subiecți sunt instruiți privind un subiect (de exemplu, despre știri false) și apoi li se administrează un test de atitudine. Nu se poate spune dacă instruirea îi influențează mai mult decât alți factori care nu au fost testați. De asemenea, nici un alt grup nu este folosit pentru compararea rezultatelor.

Acest design este utilizat atunci când nu este convenabil să se administreze un pre-test.

B.2. Experimentul cu un unic grup pre-test și post-test – este experimentul care are un unic grup, un pre-test, un tratament al condițiilor și un post-test.

Exemplu:

Indivizilor dintr-un grup care participă la o lecție de educație mediatică li se aplică un test de atitudine apoi ei sunt instruiți, la finalul instruirii completează un nou test de atitudine pentru a măsura schimbările datorate instruirii.

Lipsa unui grup de control face posibil ca schimbarea de atitudine să se datoreze altor factori decât instruirea, prin aceasta constatăm limita acestui tip de experiment.

C. Cvasi-experimentul și experimentul special

Designul cvasi-experimental diferă considerabil de modelele descrise mai sus (experiment clasic și pre-experiment). Acest tip de experiment nu include randomizarea (selecție aleatorie de participanți). Cercetătorii care utilizează aceste modele se bazează în schimb pe alte

tehnici pentru a controla (sau cel puțin a reduce) amenințările la validitatea internă.

Cuvântul *cvasi* înseamnă „pe jumătate”, „aproximativ”, „cam”, „aproape”, deci ar însemna asta oare că un *cvasi*-experiment este aproape un experiment veritabil? Într-un anumit sens, da, dar nu în sensul că aceasta sugerează o formă mai redusă de cercetare. Înseamnă, pur și simplu, că are doar unele dintre componentele cercetării experimentale, dar nu le are pe toate. Rareori este posibilă „reproducerea condițiilor sociale, organizaționale sau de comportament într-un cadru de laborator. Prin urmare, observația pe teren, să spunem, ar putea fi de preferat celei experimentale, deoarece avantajul realismului depășește pierderea controlului” [152, p. 141].

Cvasi-experimentul se folosește în cazurile când [152, p. 141]:

- randomizarea este prea costisitoare, imposibil de atins sau imposibil de monitorizat meticulos;
- există dificultăți, inclusiv din considerente etice, în realizarea tratamentului / manipulărilor;
- este un studiu retrospectiv, iar programul care-l studiați este deja implementat;
- experimentul clasic nu se poate aplica.

Acest tip de experiment are mai multe forme, de exemplu:

C.1. Experimentul cu două grupuri numai cu post-test – este realizat cu două grupuri în care sunt incluși subiecți aleși aleator, iar grupul experimental este cel care este expus tratamentului experimental. Grupurile sunt testate numai o singură dată, după ce grupul experimental este supus manipulării condițiilor. Experimentul este mai deficitar decât cel care utilizează o etapă pre-test, pentru că el nu poate observa diferențele pre-manipulării asupra grupului experimental în raport cu grupul de control.

Schema acestei forme de *cvasi*-experiment arată astfel:

Grupul 1 (experimental)	R	X	O_1
Grupul 2 (de control)	R		O_2

Nici un grup nu este supus unui pre-test, dar grupul 1 este expus unei variabile de tratament (X), urmată de o post-testare (O_1). Al doilea grup nu a fost expus manipulării, dar i s-a aplicat o post-testare (O_2). Cele două grupuri sunt comparate pentru a determina dacă este prezentă vreo diferență semnificativă statistic. Acest proiect este folosit și în cazul controlului explicațiilor rivale (ambele grupuri sunt la fel de influențate de dezvoltare, istorie etc.).

Acest design nu este folosit atât de des cât merită să fie, poate din cauza lipsei de pre-test. Cu toate acestea, se poate presupune că cele două grupuri sunt echivalente la începutul unui studiu din cauza selecției aleatorii a subiecților, iar un pre-test nu ar trebui să fie necesar să confirme această presupunere [83, p. 199]. Totuși, lipsa testelor preliminare împiedică cercetătorul să calculeze diferențele dintre variabila dependentă înainte și după experiment.

C.2. Experimentul cu grup non-echivalent

Proiectarea experimentului cu grup non-echivalent este foarte similară cu designul experimentului clasic, singurele diferențe fiind selecția participanților la studiu (selecție nealeatorie) și locația studiului (experiment pe teren, nu în laborator).

Schema acestui tip de experiment poate fi prezentată astfel:

Grupul 1 (experimental)	O ₁	X ₁	O ₂
Grupul 2 (de control)	O ₃		O ₄

Exemplu:

Se intenționează studiul rolului unui program de mentorat de grup „pentru a furniza dovezi despre valoarea acestui tip particular de mentorat în sprijinul identității profesionale emergente a unei persoane” [308].

Proiectarea cercetării: nu a existat nicio selecție aleatorie în acest studiu, deoarece toți cei din grupul experimental s-au oferit voluntari, fiind astfel folosită autoselecția. Studiul a fost proiectat în trei grupe:

- Grup experimental = 23 subiecți;
- Grupul de control 1 = 18 subiecți (fără mentor curent);
- Grupul de control 2 = 22 de subiecți (au avut un mentor în perioada cercetării).

Variabilele de studiu au fost: informații demografice, profesionalism, carieră și dezvoltare psihosocială, surse de stres și experiențe în activități de mentorat.

Colectarea datelor s-a făcut folosind chestionarele pre-test și post-test. „Aceste chestionare includeau diversele scale care au fost utilizate pentru a măsura principalele variabile de rezultat – profesionalism, carieră și dezvoltare psihosocială. Deoarece indicatorii de rezultat au fost calculați scăzând scorurile pre-test din scorurile obținute după test, au fost indicați: indice de identitate profesională (diferență), indice de carieră (diferență) și indice psihosocial (diferență)” [308, p. 72].

D. Experimentul Solomon cu patru grupuri

Un alt tip de design experimental veritabil care este denumit designul Solomon cu patru grupe. Diagrama acestui design poate fi prezentată astfel:

Grupul 1 (experimental)	R	O ₁	X ₁	O ₂
Grupul 2 (de control)	R	O ₃		O ₄
Grupul 3 (de control)	R		X ₂	O ₅
Grupul 4 (de control)	R			O ₆

În experimentul Solomon subiecții sunt împărțiți aleatoriu în patru grupuri, din care două sunt supuse pre-testării și celelalte două nu sunt supuse pre-testării. Apoi toate grupurile sunt supuse tratamentului, în următorul mod:

- un grup care a trecut de pre-test și un grup fără pre-test sunt supuse unei variante a tratamentului;
- un grup care a trecut de pre-test și un grup fără pre-test sunt supuse celei de-a doua variante a tratamentului;
- un grup care a trecut de pre-test și un grup fără pre-test nu sunt supuse tratamentului și servesc ca grupuri de control. Apoi toate grupurile sunt supuse post-testului.

În acest design este prezentată fiecare alternativă pentru pre-testare și post-testare, iar principalul neajuns al acestui design este că sunt necesare patru grupuri. Designul cu patru grupuri al experimentului Solomon nu numai că permite controlul variabilelor externe, ci ia în considerare validitatea externă pentru că sunt determinabile efectele și interacțiunea testării (două grupuri sunt supuse pre-testării și două nu). Totodată, proiectul permite o mai mare generalizare a datelor. Designul experimentului Solomon este ceva mai puternic decât designul experimentului cu un grup de control pre-test – post-test și ar trebui utilizat în preferință atunci când este posibil.

E. Experimentul factorial

Spre deosebire de modelele de experimente descrise mai sus, care abordează doar o variabilă independentă și una dependentă, experimentul factorial poate trata două sau mai multe variabile independente, dar practic rar depășindu-se cifra de trei variabile, și o variabilă dependentă. Cele mai simple și mai frecvent utilizate în practica experimentală sunt designurile factoriale de tip 2x2. Termenul de design 2x2 „design cu doi

factori” indică faptul că sunt manipulate două variabile independente. După cum se poate observa în exemplul următor, un design factorial conține fiecare combinație posibilă a variabilelor independente.

Grupul 1	R	X_1	X_2	O_1
Grupul 2	R	X_1		O_2
Grupul 3	R		X_2	O_3
Grupul 4	R			O_4

Această schemă permite cercetătorului nu doar să măsoare efectul specific al două variabile independente asupra variabilei dependente, ci ar trebui să ofere și unele idei despre interacțiunea X_1 și X_2 . Cu alte cuvinte, acest design controlează interferențe multiple. Un design factorial mai simplu este următorul:

Grupul 1	R	X_1	O_1
Grupul 2	R	X_2	O_2
Grupul 3	R		O_3

Acesta este un echivalent multivariat al proiectării cu un grup de control post-test. El nu măsoară interacțiunea tratamentelor, dar acest lucru ar trebui să fie inutil, deoarece niciun grup nu primește mai mult de un tratament. (Cu toate acestea, pot exista anumite situații, cum ar fi în experimentele privind instruirile în bibliotecă, unde cineva ar fi interesat să știe dacă diferitele moduri de instruire au efecte cumulative asupra competențelor sau utilizării bibliotecii.)

Exemplu: O întrebare de cercetare pentru care ar fi adecvat un design factorial 2x2 este ilustrată în continuare.

Imaginați-vă că în biblioteca dvs. există două modalități noi de a spori eficiența în regăsirea materialelor adecvate pentru a începe elaborarea teze de licență sau de master. Prima modalitate prevede organizarea unui atelier pentru grupuri mici, în cadrul căruia studenții/masteranzii examinează cele mai importante surse din domeniul/disciplinele lor de studiu. A doua modalitate constă în asistența de referință specializată, acordată fiecărui student/masterand în parte, care are o comunicare individuală cu bibliotecarul de referință la începutul procesului de cercetare. Ați dori să știți care dintre aceste două metode a fost cea mai eficientă și dacă au un efect cumulativ.

Eșantionul complet de participanți la studiu va fi împărțit aleatoriu în patru grupuri (Figura 28). Grupul 1 va participa atât la atelier, cât

și va primi asistență de referință specializată. Grupul 2 va participa la atelier, dar nu va primi asistență de referință specializată. Grupul 3 va primi asistență de referință de specialitate, dar nu va participa la atelier. Grupul 4, un adevărat grup de control, nu va primi nicio intervenție. (Rețineți că acest exemplu este utilizat pentru a ilustra funcționarea unui design factorial; problemele etice asociate cu furnizarea serviciilor pentru anumite grupuri de utilizatori, și nu pentru altele sunt excluse pentru această discuție.)

		Asistența de referință specializată	
		Da	Nu
Participă la atelier	Da	Grupul 1	Grupul 2
	Nu	Grupul 3	Grupul 4

Fig. 28. Repartizarea eșantionului pentru experimentul factorial

Folosind acest design de cercetare, puteți vedea efectele asistenței de referință specializate, comparând grupurile 1 și 3 (combinate) cu grupurile 2 și 4 (combinate). Puteți vedea efectele atelierelor prin compararea grupurilor 1 și 2 cu grupurile 3 și 4. Puteți identifica, de asemenea, interacțiunile dintre cele două intervenții prin compararea celor patru grupe. De exemplu, participanții din grupul 1 pot resimți beneficiile efectelor cumulative ale celor două intervenții.

Așa cum designurile anterioare pot fi generalizate pentru a compara trei sau mai multe intervenții, și acest design poate fi, de asemenea, generalizat. Se pot adăuga mai mulți factori. În exemplul nostru ipotetic, este posibil să investigați și efectele disciplinelor studenților asupra rezultatelor acestora. Dacă ați grupa disciplinele în trei grupuri (de exemplu, științe naturale, științe sociale și științe umane), ați obține un design de $3 \times 2 \times 2$. De asemenea, puteți avea mai mult de două niveluri ale unui factor, așa cum a fost ilustrat doar prin faptul că aveți trei niveluri ale factorului de discipline. Astfel, acest design experimental este foarte flexibil și foarte robust.

F. Experimentul repetat

Experimentul repetat studiază efectele manipulărilor multiple la nivelul aceluiași grup. Grupul de studiu este trecut prin cel puțin patru

condiții experimentale (corespunzătoare la cel puțin două variabile independente). Efectele fiecărei manipulări sunt evaluate prin monitorizarea și cuantificarea schimbărilor în ceea ce fac subiecții de fiecare dată când este aplicat un tratament. Experimentul de acest tip are două forme principale:

F.1. Seria de timp întreruptă

Acesta este un exemplu de design cvasi-experimental cu un grup în care se realizează măsurări pre-test înainte de tratament și multiple măsurări după tratament. Acesta ia următoarea formă:

$O_1 \quad O_2 \quad O_3 \quad O_4 \quad X \quad O_5 \quad O_6 \quad O_7 \quad O_8$

Exemplu: Se decide introducerea unui noi serviciu de instruire pentru utilizatori, iar cercetătorul este interesat să afle ce efect au activitățile de instruire asupra competențelor de utilizare a bibliotecii. Pentru a face o comparație, sunt testate competențele de utilizare a bibliotecii timp de o perioadă (de exemplu, câteva luni) înainte de introducerea serviciului de instruire, apoi se testează competențele după activitățile de instruire.

F.2. Experimentul seriilor de timp echivalente

În cel de-al doilea design cvasi-experimental pentru un grup, cu proiectarea seriilor de timp echivalent, se realizează următorii pași: pre-test, tratament, post-test, apoi iar pre-test, tratament, post-test ș.a.m.d.

Exemplu: În biblioteca din exemplul anterior se decide introducerea unui noi serviciu de instruire pentru utilizatori, alături de un serviciu deja existent. Peste o perioadă apare oportunitatea de a lansa încă un serviciu (al treilea). Se poate studia impactul creșterii activităților de instruire asupra competențelor de utilizare a bibliotecii prin măsurări succesive.

Validitatea experimentului

Validitatea este „măsura în care concluziile emise în urma unei cercetări oferă o descriere corectă a ceea ce s-a întâmplat sau o explicație corectă privind ceea ce s-a întâmplat și de ce” [103, p. 395].

Există două tipuri de validitate pe care încercați să le atingeți cu experimentul dvs. Prima este *validitatea internă* – validitatea explicației, definită ca „validitatea afirmațiilor cu privire la efectele variabilei independente asupra variabilei dependente” [385, p. 109]. Dacă puteți obține validitate internă, atunci puteți pretinde că rezultatele pe care le-ați observat se datorează variabilelor pe care le-ați manipulat, mai degrabă decât altor variante (adică străine).

În general, cu cât controlul experimentatorului este mai mare asupra experimentului, inclusiv asupra variabilelor străine (care pot influența VD), cu atât valabilitatea internă este mai mare. Cu toate acestea, „cu cât este mai mare controlul, cu atât mai artificială sau nenaturală este setarea și cu atât valabilitatea externă este mai mică” [83, p. 194].

După ce ați stabilit validitatea internă a constatărilor dvs., puteți trece la provocarea mai complexă de a stabili validitatea lor externă. *Validitatea externă* – validitatea generalizărilor care „implică întrebarea dacă concluziile emise în urma unui studiu particular pot fi generalizate la alți oameni (validitate a populației) și la alte contexte (validitate ecologică)” [103, p. 395].

Probleme de validitate în cercetarea experimentală

Există amenințări cunoscute atât pentru validitatea internă, cât și pentru validitatea externă pe care ar trebui să încercați să le evitați. În continuare sunt discutate câteva amenințări la validitatea internă și la validitatea externă.

A. Amenințări la validitatea internă

Validitatea internă este crucială pentru fiabilitatea rezultatelor unui experiment și este strâns legată de posibilitatea de a replica experimentul. Validitatea internă oferă convingere că efectul observat asupra variabilei dependente se datorează efectiv variabilei independente. Din păcate, o serie de factori pot pune în pericol validitatea internă a cercetării experimentale. Cel mai des în publicațiile de specialitate sunt menționați următorii factori [83, pp. 194-195]:

1. *Istoria sau evenimente specifice*: Pe parcursul experimentului, pe lângă tratament, ar putea avea loc evenimente istorice care să influențeze experimentul. În timpul unui studiu experimental al efectelor instrucțiunilor bibliotecii asupra frecvenței de utilizare a bibliotecii, subiecții ar putea fi expuși la un eveniment sau o influență, cum ar fi un examen intermediar, care îi va încuraja pe studenți să folosească biblioteca mai des decât de obicei. În acest caz, cercetătorul ar putea să nu fie sigur cât de mult creșterea utilizării bibliotecii a fost cauzată de un examen intermediar și cât de mult de instrucțiunile oferite de bibliotecă.

2. *Maturizarea*: Oamenii se maturizează și se schimbă în permanență (de exemplu, îmbătrânirea sau creșterea nivelului de studii). Pe parcursul experimentului la care se face referire, subiecții s-ar putea transforma în mod natural în utilizatori de bibliotecă care frecventează mai des biblioteca, indiferent de instrucțiunile primite de la bibliotecă.

3. *Testarea*: De multe ori testarea și retestarea influențează comportamentul oamenilor, deci și rezultatele experimentelor. Testarea sau efectele realizării unui test asupra rezultatelor unei testări ulterioare. Într-un experiment de instruire în bibliotecă, studenții ar putea să se descurce mai bine la un al doilea test privind competențele de utilizare a bibliotecii, pur și simplu pentru că au luat deja testul.

4. *Instrumentarea*: Procesul în care modificările tehnicilor utilizate pentru măsurători sau schimbarea persoanelor care efectuează măsurătorile afectează un al doilea set de măsurători sau observații. De exemplu, dacă un pre-test privind utilizarea bibliotecii a folosit în calitate de măsurător numărul de volume împrumutate, iar al doilea test a măsurat utilizarea bibliotecii ca număr de titluri împrumutate, atunci a doua măsurare ar fi probabil diferită.

5. *Regresia statistică*: Fenomenul statistic în care scorurile extreme obținute la primul test tind să evolueze spre media testelor ulterioare. Acest lucru este deosebit de important atunci când grupurile au fost selectate în funcție de performanțele lor extreme. Dacă subiecții dintr-un grup au obținut rezultate extrem de mari la un test privind competențele de utilizare a bibliotecii, iar subiecții din al doilea grup au obținut rezultate excepțional de mici, există posibilitatea ca mulți dintre subiecții din ambele grupuri să fie mai aproape de scorul mediu atunci când sunt testați din nou.

6. *Părtinirea selecției*: Dacă un cercetător a selectat utilizatori pentru grupul de comparație (grupul care nu a primit nicio instruire de bibliotecă), care nu aveau șansa de a demonstra o mare utilizare a bibliotecii, atunci el ar fi vinovat de părtinirea experimentului în favoarea tratamentului experimental. Utilizatorii din grupul experimental (cei care primesc instruirea de bibliotecă) ar utiliza probabil biblioteca mai mult decât cei din grupul de comparație, cu sau fără instruire de bibliotecă, dar poate părea că instruirea bibliotecii are un efect pozitiv. Comparația nu are niciun sens dacă grupurile nu sunt comparabile la începutul experimentului.

7. *Mortalitate experimentală*: Mortalitatea experimentală se referă la o problemă generală și mai puțin extremă. De multe ori, subiecții se pot retrage din experiment înainte de a fi terminat. Dacă pe parcursul unui experiment, utilizatorii care, de regulă, frecventau ocazional biblioteca, posibil din cauza domeniului lor de studiu, ar renunța la grupul de comparație, atunci membrii rămași ar putea avea rezultate mai mari decât de obicei. O astfel de manifestare sugerează că instruirile bibliotecii au avut un efect mai mic decât în realitate, deoarece

diferența scorurilor dintre grupurile experimentale și cele de comparație ar fi mai mică decât se aștepta.

8. *Interacțiunea de selecție și alte surse de invaliditate*: Rezultatele interacțiunii pot fi confundate cu efectele variabilei experimentale. De exemplu, studenții selectați pentru grupul experimental ar fi putut fi în mod excepțional receptivi la instruirea bibliotecii, deoarece s-au maturizat intelectual în timpul experimentului. Prin urmare, scorurile lor de retestare pot fi mai mari decât rezultatele lor pre-test, iar creșterea ar fi probabil atribuită instruirii de bibliotecă pe care au primit-o. Totuși, cel puțin unele, dacă nu toate, din creșterile scorurilor testelor ar fi putut rezulta doar din maturizarea intelectuală care a avut loc.

B. Amenințări la validitatea externă

Specialiștii notează doar câteva dintre amenințările pentru validitatea externă cu care se confruntă realizatorii experimentelor. Factorii majori care pun în pericol validitatea externă sau reprezentativitatea sunt următorii [83, pp. 196-197]:

1. *Efectul reactiv sau interactiv al testării*: Acest efect se produce atunci când pre-testarea crește sau scade sensibilitatea subiectului sau receptivitatea la variabila experimentală și face ca rezultatele să fie reprezentative pentru populația generală sau neverificată din care au fost selectați subiecții. Dacă un student a fost pre-testat privind competențele de utilizare a bibliotecii, a primit instrucțiuni de la bibliotecar pe parcursul unui semestru și apoi a fost testat din nou privind aceste competențe, este o probabilitate mare ca aceste competențe să fie mai ridicate la testarea repetată. Cu toate acestea, cercetătorul ar trebui să pună la îndoială în ce măsură creșterea competențelor s-a datorat faptului că pre-testul l-a făcut pe student să fie mai conștient de exemplu, de cunoașterea serviciilor și resurselor bibliotecii și, prin urmare, este mai probabil să-și îmbunătățească competențele în utilizarea bibliotecii cu sau fără instrucțiunile bibliotecarului.

2. *Efectele de interacțiune privind părtinirea selecției și variabilele experimentale*: Această amenințare este similară cu a șasea amenințare analizată la validitatea internă. Înseamnă, pur și simplu, că trebuie să aveți grijă să nu selectați subiecți experimentali care sunt susceptibili de a fi mai receptivi la variabila experimentală decât este populația generală. De exemplu, dacă un englez selectat onorează studenții pentru un experiment asupra efectelor instrucțiunilor bibliotecii, există posibilitatea ca aceștia să fie mai motivați să folosească instrucțiunile bibliotecii decât studenții obișnuiți. Drept urmare,

capacitatea de a generaliza rezultatele studiului pentru alți studenți, mai tipici, ar fi redusă.

3. *Efectele reactive ale reglementărilor experimentale*: Aceste efecte pot împiedica cercetătorul să generalizeze efectul variabilei experimentale asupra persoanelor expuse la aceasta în condiții non-experimentale. Cu alte cuvinte, mediul experimental, sau elemente ale acestuia, ar fi putut influența subiectul împreună cu sau în locul tratamentului experimental. Comportamentul în laborator are tendința de a nu reprezenta cu exactitate ceea ce s-ar întâmpla în circumstanțe similare în viața reală. Un exemplu bine-cunoscut al acestui fenomen este studiul clasic *Hawthorne*¹, în care lucrătorii au devenit mai productivi de fiecare dată când au fost studiați, indiferent dacă condițiile lor de muncă s-au îmbunătățit sau s-au agravat, pur și simplu pentru că erau conștienți că erau observați.

4. *Interferențe multiple de tratament*: Intervenția repetată în tratament poate apărea ori de câte ori se aplică mai mult de un tratament experimental la aceiași subiecți, mai ales deoarece efectele tratamentelor anterioare nu dispar complet. De exemplu, dacă unui student i s-ar fi oferit diferite tipuri de instruire de bibliotecă, unul după altul, acestea ar avea un efect cumulativ asupra competențelor studentului de utilizare a bibliotecii. În consecință, cercetătorului i-ar fi dificil să distingă între efectele unui anumit mod de instruire de bibliotecă de celelalte.

În rezumat, amenințările la adresa validității externe sunt, practic, efecte de interacțiune, care implică tratamentul experimental și o altă variabilă. Pe de altă parte, factorii care pun în pericol validitatea internă sunt cei care afectează direct variabilele dependente sau rezultatele. Sunt factori care de la sine pot produce modificări, care ar putea fi confundate cu rezultatele tratamentului experimental [83, p. 197].

Avantajele și dezavantajele cercetării experimentale

Cercetările experimentale și cvasi-experimentale pot fi rezumate din punct de vedere al avantajelor și dezavantajelor acestora. Tabelul 25

¹ *Efectul Hawthorne* este un termen care se referă la tendința unor persoane de a lucra mai mult și de a se comporta mai bine atunci când participă la un experiment. Aceasta poate submina integritatea cercetării, în special relațiile dintre variabile. Efectul a fost descris pentru prima dată în anii 1950 de cercetătorul Henry A. Landsberger în timpul analizei sale de experimente efectuate în anii 1920 și 1930. Fenomenul este numit după locul în care au avut loc experimentele, compania electrică Western Electric, Hawthorne Works, aflată chiar în afara orașului Hawthorne, Illinois. Sursa: Hawthorne effect [online]. Wikipedia, last edited on 11 May 2020 [citât 16.05.2020]. Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/Hawthorne_effect

sintetizează avantajele și dezavantajele metodei menționate anterior în această lucrare.

Avantajele și dezavantajele cercetării experimentale indică faptul că este o metodă utilă de cercetare, dar trebuie riguros controlată pentru a fi utilă. Cercetarea experimentală produce rezultate care pot fi replicate, dar este ușor influențată de influențe interne sau externe care pot schimba rezultatele obținute. Luând în considerare aceste puncte-cheie, va fi posibil să vedeți dacă acest proces de cercetare este potrivit pentru studiul dvs.

Tabelul 25. Avantajele versus dezavantajele cercetării experimentale

Avantaje / puncte tari	Dezavantaje / puncte slabe
Oferă cercetătorilor un nivel ridicat de control.	Rezultatele pot fi subiective datorită posibilității de eroare umană.
Nu există nicio restricție pentru obiectul sau domeniul de studiu.	Cercetarea experimentală poate crea situații care nu sunt realiste.
Cercetarea experimentală oferă concluzii specifice.	Este un proces care consumă timp.
Rezultatele cercetărilor experimentale pot fi replicate.	Pot exista probleme etice sau practice privind controlul variabilelor.
Cercetarea experimentală permite determinarea cauzei și a efectelor.	Variabilele străine nu pot fi întotdeauna controlate.
Poate fi combinată cu alte metode de cercetare.	Participanții pot fi influențați de situația lor actuală.
	Răspunsurile umane în cercetarea experimentală pot fi dificil de măsurat.

Cercetarea experimentală în domeniul infodocumentar

În pofida faptului că cercetarea experimentală are o importanță mare pentru studiul diferitor subiecte și probleme ale bibliotecii, metoda experimentului științific nu se numără printre cele utilizate pe scară largă, atât în țara noastră, cât și în străinătate. De exemplu, Aspasia Togia și Afrodite Malliari raportează că doar 4,4% din studiile analizate au folosit metoda experimentală [367, p. 57]. Studiile în care această metodă a fost utilizată se referă în principal la cercetarea satisfacției utilizatorilor de bibliotecă privind modificările în compoziția și structura colecției bibliotecii; gradul de implicare a cititorilor în proiecte și programe inovatoare oferite de bibliotecă; evaluarea de către cititori a lucrărilor și indexurilor bibliografice, implementate în formate tradiționale și electronice, furnizate de bibliotecă pentru specialiștii din diverse domenii,

regăsirea informațiilor; evaluarea gradului de influență a accesului liber la raft asupra circulației fondului bibliotecii etc. Totuși, cea mai mare aplicare se constată pentru experimentele psihologice, în primul rând, care se referă la comportamentul informațional al utilizatorilor.

În biblioteconomia străină, unul dintre cele mai mari studii *ex-post-facto* a fost o cercetare care a urmărit testarea ipotezei potrivit căreia audierea unui curs privind „metodele de cercetare științifică” este cauza unui nivel avansat al calificării profesionale a absolvenților unei școli de biblioteconomie și știința informării, contribuind astfel la ocuparea de către acești absolvenți a unor posturi mai prestigioase în biblioteci, cu salarii mai mari decât acei absolvenți care, fiind studenți ai școlilor de biblioteconomie și știința informării, nu au urmat acest curs [57]. Autorii studiului au constatat că există într-adevăr o relație foarte strânsă între audierea acestui curs și succesul profesional al absolvenților.

În general, trebuie menționat că domeniul infodocumentar modern se caracterizează nu numai prin utilizarea rară a metodei experimentale, ci și prin calitatea insuficient de înaltă a lucrărilor experimentale.

În ansamblu, cea mai mare parte a cercetărilor experimentale în domeniul bibliotecii rămâne la nivelul cunoașterii empirice, întrucât ele descriu fapte, le dau caracteristici cantitative și calitative, introduc faptele în sistemul de categorii dezvoltate în știință, pregătind materiale pentru explicații. Cu toate acestea, din păcate, cercetarea experimentală în mare parte nu atinge la nivelul cunoștințelor teoretice, nu dezvăluie cauzele multidimensionale ale fenomenelor care apar, nu dezvăluie contradicții interne și, ca urmare, nu este o bună bază pentru creșterea cunoștințelor teoretice.

În biblioteconomia și știința informării modernă, nici problema asociată cu etica realizării unui experiment nu este rezolvată. Procedura de cercetare experimentală necesită o examinare serioasă și luarea în considerare a problemelor etice (pentru detalii consultați Capitolul 10). Conștientizarea de către subiecți a faptului de a participa la experiment, a atitudinii lor față de orice procedură de cercetare (de exemplu, distribuția în grupele experimentale și de control, testare etc.), precum și față de experimentator și alți participanți la cercetare pot avea un impact negativ semnificativ asupra rezultatelor cercetării. În aceste condiții, oamenii de știință, care se străduiesc să asigure puritatea experimentului și fiabilitatea rezultatelor acestuia, încearcă să organizeze experimentul astfel încât subiecții fie nu știu despre participarea lor la experiment, fie nu bănuiesc din ce grup fac parte – experimental sau de control.

Situația în care bibliotecarii recurg la dezinformarea subiecților este, de asemenea, destul de frecventă, nu-i informează despre scopul, obiectivele cercetării și, în plus, despre ipotezele testate. Astfel de acțiuni ale experimenterilor intră în conflict cu normele etice acceptate în societate și ne obligă să căutăm modalități de rezolvare a acestora. Potrivit experților, o posibilă remediere a situației ar putea fi elaborarea de către asociațiile profesionale a unui cod care să descrie clar ce comportament profesional este sau nu acceptabil.

Rezumat

Experimentele adevărate sunt utilizate pentru a urmări relația cauză-efect între variabilele predefinite; ca atare, se bazează în totalitate pe variabile controlate. Aceasta necesită condiții în care cercetătorul are controlul deplin asupra tuturor variabilelor independente, fiind capabil să adauge, să elimine sau să manipuleze în orice fel fiecare variabilă independentă pentru a urmări efectul.

Concluzia causală creează probleme semnificative atunci când avem de-a face cu starea unei persoane. Multe variabile vor rămâne întotdeauna în afara controlului oricărui studiu, deoarece variabilele cognitive, afective și sociale legate de o persoană sunt aproape imposibil de prevăzut și, desigur, imposibil de controlat în majoritatea cazurilor. Orice cercetare de acest gen care implică oameni în condiții sociale va fi, în cel mai bun caz, cvasi-experimentală; numai acele obiecte care rămân sub controlul complet al cercetătorului pot fi folosite ca bază pentru experimente adevărate. Scopul dvs. în acest tip de cercetare este de a demonstra o corelație, nu o relație causală.

Exerciții practice

1. Identificați variabile independente (VI) și variabile dependente (VD) în următoarele ipoteze:
  - a) Adulților le este mai ușor să-și reamintească o secvență de cuvinte decât o secvență de numere.
  - b) Performanța este îmbunătățită prin practică.
  - c) Fetele caută mai eficient decât băieții, atunci când caută informații pe un subiect de interes personal.
  - d) Copiii sunt mai siguri în procesul de utilizare a calculatoarelor, dacă părinții acestora sunt alfabetizați digital.
2. Selectați o ipoteză din această listă și discutați dacă cercetătorul poate manipula sau nu variabila independentă.
3. Identificați probabile variabile de control pentru fiecare ipoteză.

4. Formulați trei subiecte de cercetare care pot utiliza metoda experimentală.

Lecturi suplimentare

1. BABBIE, Earl. *Practica cercetării sociale*. Iași: Polirom, 2009, pp. 309-337. ISBN 978-973-46-1274-1.
2. HAAS, David F., KRAFT, Donald H. Experimental and quasi-experimental designs for research in information science. In: *Information Processing and Management*. 1984, vol. 20, nr. 1-2, pp. 229-237. ISSN 0306-4573. DOI: [10.1016/0306-4573\(84\)90053-0](https://doi.org/10.1016/0306-4573(84)90053-0)
3. ВАРГАНОВА, Г. В. *Библиотечковедческие и информационные исследования в США*. СПб: Профессия, 2001, pp. 81-91. ISBN 5-93913-034-8.
4. КРЕЙДЕНКО, В. С. *Библиотечные исследования: Учебно-методическое пособие*. Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2007, pp. 124-144. ISBN 978-5-902300-68-7.

13. Metoda anchetei

Considerații introductive

Putem afirma cu certitudine că metoda anchetei face parte din viața societății moderne. Metoda anchetei este proprie științelor sociale, în general, și biblioteconomiei și științei informării în particular.

Spre deosebire de alte metode preluate din științele naturii, de exemplu observația, experimentul etc., și adaptate investigațiilor din domeniul științelor socioumane, ancheta apare și se dezvoltă în legătură cu evoluția științelor sociale și umane [65, p. 38]. Anumiți autori subliniază că noțiunea de anchetă are mai multe explicații, inclusiv abordare generală, conform căreia ancheta „desemnează orice căutare de informații pentru a răspunde la o problemă” și perspectivă sociologică, situație în care ancheta „înseamnă interogarea unui număr de indivizi în vederea unei generalizări” [281, p. 104]. În abordarea sociologică ancheta este considerată una din cele mai răspândite metode de cercetare, care constă în colectarea de informații, fiind aplicată asupra indivizilor „cu un scop cognitiv, de a cunoaște opiniile, atitudinile și părerile acestora etc., pe baza cărora se obțin informații la nivel de grup, colectivitate” [281, p. 104].

Deși nu există un consens al specialiștilor în privința numărului de metode care să fie considerate fundamentale în științele socioumane, totuși cel mai frecvent sunt evidențiate cinci metode de investigație științifică: *experimentul, observația, analiza documentelor, interviul și*

ancheta [312, p. 47], iar ancheta sociologică este considerată „una dintre cele mai complexe metode de investigație” [281, p. 106]. Valoarea deosebită și specificul anchetei sociologice constau în relevanța științifică a informațiilor colectate despre persoane, grupuri sociale mai mici sau mai mari, probleme și activități sociale, în corelarea datelor cantitative cu cele calitative în vederea descrierii și explicației lor, precum și în combinarea modalităților interogative cu alte metode și tehnici de cercetare, cum ar fi observația științifică, analiza documentelor, analiza de conținut. De aici și complexitatea anchetei ca metodă de cercetare. În legătură cu aceasta, Ion Cauc notează: „Complexitatea ei este dată de ansamblul instrumentelor (chestionare, ghiduri de interviu, planuri de anchetă), a tehnicilor (de codificare, scalare, analiză, prelucrare etc.), pe care le folosește și de faptul că adeseori utilizează, în mod complementar, alte metode și tehnici de cercetare (observația, analiza documentară etc.)” [65, p. 106].

Obiectul anchetelor sociologice este destul de vast și divers. Practic, orice problemă din viața socială poate fi cercetată, solicitându-se persoanelor interogate informații despre acestea. Astfel, ancheta sociologică cuprinde:

- a) opinii, atitudini, comportamente;
- b) aspirații, trebuințe, motivații care stau la baza acțiunilor, conduitei, atitudinilor;
- c) cunoștințe, mărturii ale oamenilor despre fapte, fenomene, evenimente adeseori trecute sau inaccesibile cercetătorului;
- d) caracteristici demografice, structuri familiale, structuri de vârstă, structuri socioprofesionale etc.;
- e) caracteristici ale mediului social și ale mediului de viață al oamenilor.

Trebuie menționat că în publicațiile consacrate metodologiei și metodelor de cercetare nu există unanimitate în clasificarea metodelor, precum și în ceea ce privește explicațiile terminologice cu privire la termenii *sondaj* și *anchetă* [312, pp. 44-49]. Fără a intra în discuții terminologice, relevăm că *ancheta sociologică* este o metodă complexă, folosită în științele sociale, în care „accentul poate să cadă pe studiul opiniilor, atitudinilor, motivațiilor, aspirațiilor – într-un cuvânt asupra subiectivității umane – dar nu se oprește doar la ele” [65, p. 45], iar *sondajul* (*sondajul de opinie*) este o specie a anchetei sociologice, cu un pronunțat caracter descriptiv, axat pe o problemă de interes general și ale cărui rezultate „sunt aduse la cunoștința publicului sub o formă accesibilă” [312, p. 54]. Așadar, sondajul este un „tip de anchetă” [312, p. 46]. Prin

intermediul sondajului populația este consultată asupra unei game foarte largi de probleme din domeniul politic, economic, social, cu privire la satisfacții, preferințe, atitudini, comportament etc.

De asemenea, ancheta sociologică se distinge de alte tipuri de cercetări sociologice concrete (de teren, empirice) prin: utilizarea, în principal, a chestionarului și interviului pentru obținerea informațiilor și nerecurgerea la experiment [70, p. 60]. În același timp, comparativ cu sondajul de opinie, care „se oprește la date de ordin subiectiv” [65, p. 45], ancheta sociologică se diferențiază prin faptul că are ca scop atât cunoașterea aspectelor subiective (opinii, atitudini, aspirații, interese etc.), cât și a celor obiective (vârstă, nivel de studii, loc de trai etc.) și nerecurgerea obligatorie la eșantionare [70, p. 60].

Tipuri de anchete sociologice

Având în vedere aria largă de aplicabilitate, se pot pune în evidență numeroase tipuri de anchetă. Anchetele sociologice se diferențiază în funcție de mai multe criterii, în funcție de forma sau conținutul lor, după natura problemelor studiate, scopul cercetării sau după istoria dezvoltării lor etc. În literatura de specialitate, sub o formă sau alta, sunt analizate diferite tipuri de anchetă. Toate tipologiile prezentate sunt relative, iar distincția dintre anumite tipuri se face pentru a accentua anumite caracteristici ale anchetei. Ion Cauc distinge trei grupe de anchete: în funcție de scop, conținutul problemelor investigate și originea apariției [65, pp. 47-49].

I. În funcție de *scopurile urmărite și modul de desfășurare* a anchetei se disting următoarele tipuri de anchete:

Anchetele intensive se aplică pe populații restrânse (o instituție, o bibliotecă, un departament, o secție, un sat etc.) cu scopul de a aprofunda o temă specială sau chiar o tematică complexă. Dat fiind faptul că este un număr relativ mic de subiecți, ei sunt supuși unei investigații profunde și complexe (diverse instrumente și tehnici), în final oferindu-se o cunoaștere complexă și profundă a acestora.

Anchetele extensive se aplică unor populații numeroase, eșantioane mari, cum ar fi orașe mari, raioane, regiuni sau țări. Aceste anchete sunt axate pe teme speciale, ele surprind caracteristici de ordin general.

Anchetele calitative sunt cercetări intensive și pun accent pe studiul caracteristicilor definitorii ale faptelor sociale supuse investigației. Aceste anchete sunt realizate pe indivizi, luați separat, din grupuri sau comunități cu caracter restrâns, ele permit studiul calitativ de profunzime al acestora. Ancheta calitativă se realizează în mod eficient cu instrumente

puțin formalizate și oferă date puțin cuantificabile, în schimb permite observarea nuanțată și complexă a faptelor studiate. Datorită populației restrânse, supusă acestui tip de anchetă, ea este puțin reprezentativă din punct de vedere statistic.

Anchetele cantitative se realizează pe populații mari, reprezentative din punct de vedere statistic, fiind aplicate instrumente formalizate și obținute rezultate cuantificabile. Numărul mare de chestionare precodificate, aplicate pe eșantioane mari se prelucrează relativ ușor cu ajutorul mașinilor de calcul sau software-uri speciale. Acest tip de anchete se aplică frecvent în studiul opiniilor, atitudinilor culturale, electorale etc.

Anchetele colective se aplică pe grupuri de oameni în vederea colectării informației necesare și nu pe indivizi luați separat. În astfel de anchete cercetătorul este interesat să cunoască tipurile de comportamente (atitudini, opinii) la nivelul ansamblului populației investigate. În anchete colective nu se aplică structurarea opiniilor, atitudinilor pe categorii de indivizi în raport cu anumite variabile (sex, vârstă, studii etc.).

Anchetele individuale presupun aplicarea individuală a instrumentelor de investigație în vederea corelării informațiilor culese cu o seamă de indicatori sociodemografici (vârstă, sex, studii, profesie etc.). În cadrul acestor anchete cercetătorul este interesat de opiniile distincte ale diferitor subiecți supuși investigației.

Anchetele directe prevăd colectarea de informații referitoare la subiecții investigați, opiniile lor cu privire la fapte, fenomene în care sunt implicați nemijlocit, participă la ele, sunt inerente vieții și activității lor.

Anchetele indirecte se realizează, de obicei, asupra unor subiecte intime legate de viața și activitatea populației investigate. În acest caz sunt anchetați fie subiecți cunoscători ai faptelor studiate, dar neimplicați în desfășurarea lor, fie se cer aprecieri, informații asupra comportamentelor altor persoane decât al celor anchetate, chiar dacă cei investigați sunt implicați în faptele studiate. Ancheta indirectă se mai aplică pentru colectarea de informații asupra unor fapte, fenomene inaccesibile investigației directe din diferite motive (evenimente trecute, comportamente discrete etc.).

II. După *conținutul problemelor investigate*, anchetele se pot clasifica după cum urmează:

Anchetele socioeconomice de interes național. Cu ajutorul acestor anchete se pot surprinde periodic o seamă de aspecte legate de evoluția nivelului de trai, a calității vieții în rândul diferitor grupuri socioprofessionale, pe eșantioane reprezentative la scară națională.

Anchetele asupra dezvoltării zonale, rurale și urbane. Prin intermediul acestor anchete sunt studiate diferite aspecte ale sistematizării și modernizării localităților rurale și urbane, factorii economici și sociali de amplasare a obiectivelor industriale, de construcție, modernizare și extindere a orașelor.

Anchetele de opinie publică asupra celor mai diferite probleme economice, politice, sociale, culturale. Cunoașterea curentelor de opinie în evoluția și dinamica lor trebuie să stea la baza măsurilor și programelor de dezvoltare economico-socială. Ele pot fundamenta acțiunile sociale de educare și antrenare a maselor la îndeplinirea diferitor obiective ce urmează să fie realizate pe plan local sau zonal.

Anchetele comerciale sunt consacrate studiilor de marketing, de investigație și prospectare a pieței, în vederea optimizării comerțului și influențării producției de bunuri destinate consumului public. În astfel de anchete interesează opiniile diferitor categorii sociale de cumpărători despre calitatea, prezentarea, prețul produselor, evoluția gusturilor, cerințelor populației etc.

Anchetele asupra mijloacelor de comunicare în masă presupun studierea satisfacțiilor-însatisfacțiilor și cerințelor publicului față de diferitele componente ale mass-mediei, în special față de programele emisiunilor de radio și TV, cu privire la calitatea și tirajul cărților beletristice, opiniile cu privire la filme, spectacole teatrale etc. Ele constituie o importantă sursă de informare menite să ducă la perfecționarea continuă atât a conținutului acestora, cât și a modalităților de transmitere, pentru a satisface într-o măsură tot mai mare cerințele publicului.

III. În funcție de *ordinea apariției și dezvoltării istorice*, anchetele se clasifică în următoarele categorii:

- a) anchete clasice asupra pauperității (sărăciei) maselor muncitoare;
- b) anchete de planificare regională;
- c) anchete sociale guvernamentale;
- d) anchete de prospectare a pieței;
- e) anchete asupra emisiunilor radio și TV;
- f) sondaje de opinie publică;
- g) alte anchete (recensământul populației, viața urbană, rurală, bugete de familie, probleme de educație, sănătate, mobilitate socială, relații industriale, delincvența juvenilă, timpul liber etc.).

Ancheta este o metodă generală, în a cărei aplicare concretă se regăsesc două forme: chestionarul și interviul [312, p. 48].

Ancheta pe bază de chestionar este, fără nicio îndoială, cea mai des utilizată metodă de culegere a datelor din teren. Numeroși autori

consideră că ancheta pe bază de chestionar a dominat și încă mai domină spațiul sociouman [65, p. 50].

Ancheta pe bază de interviu reprezintă una dintre cele mai frecvent utilizate metode de cercetare, aplicată atât în științele sociale, științele socioumane, cât și în desfășurarea diverselor activități profesionale [65, p. 68].

În opinia autorilor Traian Rotariu și Petru Iluț, în clasificarea metodelor științelor socioumane care „fac apel la schimbul de informații prin mijloace lingvistice cu indivizii umani, membri ai colectivității vizate de cercetare, există două posibilități principale de a opera” pentru a face distincția între anchete: procedurile de comunicare orală și în scris; procedeele „cantitative” (structurate, „închise” etc.) și „calitative” (nestructurate, interpretative etc.) [312, pp. 48-49].

Etapetele anchetei sociologice

Literatura de specialitate propune diferite delimitări ale etapelor unei anchete sociologice, modelele propuse variind de la 5-7 până la zeci de etape [265, p. 37].

Deși există diferite tipuri de anchetă, procesul urmărește un model foarte similar, indiferent de abordare. Cercetarea pe baza unei anchete urmărește de obicei un proces liniar și structurat; etapele procesului sunt clar definite și rareori se suprapun, iar procesul unei anchete constă din următoarele etape:

Identificarea subiectului/temei

Identificarea subiectului/temei va depinde foarte mult de situația dvs. E posibil să vi se propună un anumit subiect de investigat la locul de muncă, în acest caz, subiectul este deja identificat pentru dvs. Dacă acesta este un proiect de cercetare, realizat ca parte a unor studii universitare sau program de recalificare, atunci identificarea temei depinde de dvs., cu îndrumări din partea coordonatorului dvs. În această etapă este important să vă amintiți că va trebui să rămâneți motivați pe parcursul cercetării, deci asigurați-vă că subiectul este unul care vă va păstra interesul și vă va entuziasma. (Pentru detalii, consultați Capitolul 6).

Documentarea

Toate cercetările încep cu o explorare a ceea ce este deja cunoscut. Indiferent dacă ați selectat propriul subiect sau vi s-a oferit un subiect de investigat, trebuie să vă familiarizați cu contextul acestuia, să parcurgeți literatura de specialitate existentă în domeniu, precum și rezultatele cercetărilor anterioare pe teme identice sau similare. Examinarea rapoartelor de cercetări anterioare vă va oferi, de asemenea, o informație

valoroasă cu privire la caracteristicile de proiectare adecvate pentru propria anchetă, cum ar fi eșantionarea adecvată, subiecte specifice care trebuie acoperite de chestionare și, de asemenea, sfaturi despre ce nu trebuie să faceți. (Pentru detalii, consultați Capitolul 7).

Stabilirea obiectivelor și elaborarea ipotezelor

Stabilirea obiectivelor vă va permite să delimitați segmentele din realitatea socială care urmează a fi cercetate. Rețineți că în orice cercetări obțineți de obicei mai mult încercând mai puțin; elaborați ipoteze cât se poate de simple și clar formulate (Pentru detalii, consultați Capitolul 5).

Identificați populația potrivită pentru cercetare

Aceasta este întreaga populație, un grup pe care veți face generalizări după ce ați ajuns la concluziile dvs. Este important să definiți populația de la început pentru a da credibilitate concluziilor dvs. Nu încercați să spuneți ceva despre toată lumea sau despre orice, dar doar despre populația pe care ați identificat-o. (Pentru detalii, consultați Capitolul 8).

Aplicați o tehnică de eșantionare adecvată pentru a extrage eșantionul din populația identificată

Există o serie de constrângeri practice care trebuie luate în considerare, indiferent de tehnica de eșantionare pe care o aplicați. Fiți practici și încercați doar ceea ce puteți estima în mod legitim. Este posibil să fiți tentați să acoperiți totul, dar pe termen lung ar putea crea mai multe probleme. Analiza minuțioasă și riguroasă a unui eșantion mai mic este întotdeauna mai utilă decât analiza neclară și inexactă a unui eșantion enorm. Nu uitați să țineți cont de timpul disponibil, pentru a ajunge la locația la care aveți acces, limitările geografice și constrângerile financiare. Va trebui să demonstrați că s-au depus toate eforturile pentru ca eșantionul să fie cât mai bun în circumstanțele concrete. Examinați modalități de a profita la maxim de ceea ce aveți fără să încercați să vă depășiți limitele (Pentru detalii, consultați Capitolul 8).

Selectați tehnicile și proiectați instrumentele de colectare a datelor

La această etapă veți ști cum intenționați să colectați datele dvs. și veți planifica un chestionar, interviuri, observații etc. Întrucât acesta este o cercetare pe baza anchetei, trebuie să dezvoltați un instrument (instrumente) de colectare a datelor în așa fel încât să ofere răspunsuri standardizate. Dacă răspunsurile la întrebări sunt greu de analizat, acest lucru de obicei se întâmplă pentru că a existat o eroare în formularea întrebărilor. Acordați mare atenție modului în care sunt gândite întrebările și asigurați-vă că răspunsurile pot fi codificate. (Pentru detalii, consultați Partea a 3-a lucrării).

Pilotarea unui instrument de colectare a datelor

Pilotați întotdeauna instrumentul dvs. de colectare a datelor, modificați și încercați din nou. Cu siguranță este una dintre cele mai importante activități. Puteți crede că întrebările dvs. sunt clare, fără niciun indiciu de ambiguitate. Veți fi uimiți de câte semnificații pot fi date unei întrebări sau instrucțiuni aparent simple.

Colectarea datelor

În cele din urmă, trebuie să mergeți pe teren pentru colectarea datelor. Acum puteți efectua observația, interviuarea și administrarea chestionarelor dvs. Nu trebuie subestimat mecanismul de realizare a aspectelor administrative ale acestor acțiuni. (Pentru detalii, consultați Partea a 3-a lucrării).

Analiza datelor

În cercetarea pe baza metodei anchetei, analiza nu începe de obicei până când toate datele au fost colectate, cu excepția cazului în care este o anchetă în etape cu mai multe runde. Chiar și în acest caz, analiza fiecărei runde va avea loc numai după colectarea datelor. Acestea nu înseamnă că nu vă puteți pregăti pentru analiză cu mult înainte de acest moment. Dacă întrebările au fost bine formulate și răspunsurile au fost codificate în prealabil, această etapă se va desfășura mult mai bine. Fiți pregătiți pentru aceasta înainte să finalizați colectarea datelor dvs. Probabil, acesta este cel mai dificil aspect al cercetării. Faceți această etapă cât mai confortabilă, pregătind-o și știind exact ce căutați și cum o veți găsi. (Pentru detalii, consultați Partea a 4-a lucrării).

Redactarea raportului final al cercetării

În această etapă ar trebui să fiți foarte motivați. La prima vedere ar părea că cercetarea este finalizată: sinteza documentară este scrisă, datele sunt culese și analizate, dar de multe ori etapa de redactare a raportului final de cercetare este cea mai solicitantă. Raportul de cercetare conține în principiu toate etapele anchetei realizate.

Trebuie să țineți cont ca limbajul în care expuneți rezultatele investigației să fie adecvat destinatarilor cercetării dvs. Aveți grijă atunci când selectați modalități de prezentare a datelor dvs. Asigurați-vă că raportați concluziile dvs. la scopul inițial al investigației. De asemenea, este important să vă asigurați că ați selectat cea mai potrivită formă de prezentare pentru datele pe care le-ați analizat (de ex., folosirea tabelor, figurilor, anexelor etc.) și că rezultatele dvs. conduc în mod firesc la concluziile dvs. Concluziile nu trebuie să vină niciodată ca o surpriză, iar recomandările să decurgă din rezultate și concluzii. (Pentru detalii, consultați Capitolul 30).

Natura liniară a anchetei prezintă o structură care oferă un cadru larg și o procedură stabilă și clară în aplicare. Aceste etape configurează realizarea atât a demersului cantitativ al anchetei (de ex., chestionar), cât și al celui calitativ (de ex., interviu), cu ajustările respective.

Avantajele și dezavantajele metodei anchetei

Există mai multe avantaje și dezavantaje ale cercetării prin metoda anchetei (Tabelul 26), astfel încât revizuirea fiecărui punct critic este necesară pentru a determina dacă există posibilitate și necesitate în utilizarea acestei abordări pentru proiectul dvs.

Tabelul 26. Avantajele versus dezavantajele metodei anchetei

Avantaje / puncte tari	Dezavantaje / puncte slabe
Este o metodă ieftină de efectuare a cercetării.	Există întotdeauna riscul ca oamenii să nu fie sinceri.
Este o soluție practică pentru colectarea datelor.	Unele răspunsuri pot fi dificil de clasificat.
Este o modalitate rapidă de a obține rezultatele de care aveți nevoie.	Este posibil ca respondenții să nu se simtă confortabil oferind răspunsuri care să-i prezinte într-un mod nefavorabil.
Permite datelor să provină din mai multe surse simultan.	Anchetele personalizate pot prezenta riscul de a conține anumite tipuri de erori.
Oferă posibilitatea de a compara rezultatele.	
Poate acoperi diferite componente ale oricărui subiect.	

Rezumat

Metoda anchetei este proprie științelor sociale, în general, și biblioteconomiei și științei informării în particular.

Ancheta este o metodă complexă de cercetare, deoarece folosește un ansamblu de instrumente (chestionare, ghiduri de interviu, planuri de anchetă) și tehnici (de codificare, scalare, analiză, prelucrare etc.), precum și în mod complementar alte metode și tehnici de cercetare (observația, analiza documentară etc.).

Dat fiind faptul că are o arie largă de aplicabilitate, putem distinge numeroase tipuri de anchetă.

Mecanismul de realizare a unei anchete urmărește de obicei un proces liniar și structurat, care oferă un cadru larg și o procedură stabilă și clară în aplicare.

Exerciții practice

Proiectarea unei anchete

Biblioteca dvs. participă la o nouă inițiativă locală de promovare a lecturii în rândul adulților. La începutul campaniei trebuie să identificați tendințele actuale de lectură la nivel național sau zonal, pentru a determina modul cel mai adecvat de a direcționa campania. Puteți explora o serie de variabile demografice importante, cum ar fi sexul, vârsta, nivelul de educație, statutul social ș.a. în funcție de obiceiurile de lectură. Vi s-a solicitat să proiectați o anchetă pentru a oferi o imagine de ansamblu privind lectura.

Pentru început, va trebui să abordați următoarele probleme:

1. Formulați o întrebare sau o ipoteză de cercetare cu privire la ce doriți să aflați.
2. Va fi o anchetă pe bază de chestionar sau pe bază de interviu?
3. Care este populația totală a anchetei?
4. Ce metode de eșantionare veți aplica și cum vă veți construi structura eșantionului?
5. Cum puteți evalua o dimensiune de eșantion adecvată?
6. Ce metode de colectare a datelor puteți utiliza pentru a colecta datele necesare?

În această etapă, nu este necesară dezvoltarea unui instrument de colectare a datelor.

Lecturi suplimentare

1. CAUC, Ion, MANU, Beatrice, PÂRLEA, Daniela, GORAN, Laura. *Metodologia cercetării sociologice: metode și tehnici de cercetare*. Ed. a 2-a. București: Editura Fundației România de Mâine, 2004. ISBN 973-725-135-0.
2. *Ghid în sprijinul implementării SM ISO 16439:2018 „Informare și Documentare. Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor”*. Chișinău, 2018. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Ghid-Informare-si-Documentare.Metode-si-proceduri-pentru-evaluarea-impactului-bibliotecilor.pdf>
3. ROTARIU, Traian, ILUȚ, Petru. *Ancheta sociologică și sondajul de opinie: teorie și practică*. București: Polirom, 1997, pp. 57-85. ISBN 973-924-865-9.
4. SINGLY, Fr. et al. *Ancheta și metodele ei: chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv*. Iași: Polirom, 1998. ISBN 973-683-141-8.

14. Studiul de caz

Considerații introductive

Studiul de caz (case study) reprezintă una dintre cele mai populare metode de cercetare, nu numai în domeniul biblioteconomiei și științei informării, ci și în alte domenii din științele sociale (comunicare, științe politice, drept, practică managerială ș.a.).

Nu este simplu de definit studiul de caz, ca multe alte metode de cercetare, din cauza naturii și formei acestei metode. Un studiu de caz poate fi atât procesul angajat în investigarea unui fenomen, cât și rezultatul scris al cercetării respective. Studiul de caz este atât munca de teren, cât și raportul acelei lucrări de teren. Lăsând la o parte deocamdată rezultatul scris, ne vom concentra asupra metodei de investigare. Cea mai frecventă definiție aplicată cercetării studiului de caz este oferită de Robert K. Yin, care menționează că studiului de caz este: „o cercetare empirică ce analizează un fenomen contemporan în contextul vieții reale, granița dintre fenomenul respectiv și context fiind incertă, o analiză în care sunt utilizate surse multiple de date” [403, p. 30].

Deși această definiție este cel mai des folosită de către autorii care discută studiile de caz, totuși unii cercetători de studii de caz susțin că Robert K. Yin urmează o abordare destul de pozitivistă a acestei metode și că un studiu de caz poate fi calitativ sau cantitativ în funcție de ce este investigat și de cum pot fi dobândite cunoștințe despre cazul respectiv [285, p. 101].

Bază metodologică a studiilor de caz a fost elaborată de sociologii Școlii de la Chicago, care au argumentat necesitatea, importanța și utilitatea metodelor calitative de cercetare pentru studierea și conștientizarea obiectelor sociale, proceselor și evenimentelor. Termenul *studiu de caz* a fost introdus în anii 20-30 ai sec. al XX-lea, care semnifică investigarea cazului într-un context social [413, p. 109].

Cercetarea studiului de caz este o metodă concepută pentru a studia particularul într-un context și are un scop foarte specific. Termenul a fost utilizat pe scară largă pentru a acoperi o misiune mult mai largă decât este cazul: „Studiul de caz a fost, din păcate, utilizat ca o categorie „cuprinzătoare” pentru tot ceea ce nu se încadrează în metodele experimentale, de anchetă sau istorice. Termenul a fost, de asemenea, utilizat pe scară largă ca sinonim pentru etnografie, observarea participanților, anchetă naturalistă și cercetare de teren” [56, p. 458].

Deși standardizarea definiției și a domeniului său de aplicare este încă discutabilă [71, p. 52], Izak Benbasat și colab. [33, p. 371] au enumerat 11 caracteristici-cheie ale studiilor de caz:

1. Fenomenul este examinat într-un cadru natural.
2. Datele sunt colectate prin mai multe mijloace.
3. Sunt examinate una sau câteva entități (persoană, grup sau organizație).
4. Complexitatea elementelor este studiată intens.
5. Studiile de caz sunt mai potrivite pentru etapele de explorare, clasificare și dezvoltare a ipotezelor; investigatorul ar trebui să aibă o atitudine receptivă față de cercetare.
6. Nu sunt controale experimentale sau manipulări.
7. Cercetătorul nu poate specifica în prealabil setul de variabile independente și dependente.
8. Rezultatele obținute depind în mare măsură de capacitatea de integrare a cercetătorului.
9. Modificările în selectarea locului și metodelor de colectare a datelor ar putea avea loc pe măsură ce investigatorul dezvoltă ipoteze noi.
10. Studiile de caz sunt utile în examinarea problemelor care răspund la întrebările „de ce” și „cum”, deoarece se referă la relațiile operaționale care ar trebui monitorizate în timp, și nu cu frecvență sau incidență.
11. Accentul se concentrează pe evenimente contemporane.

Studiul de caz este adesea util ca tehnică de explorare și poate fi utilizat pentru investigarea structurii și funcțiilor organizaționale sau a performanței organizaționale. Spre deosebire de majoritatea cercetărilor prin sondaj, studiile de caz implică analize intense ale unui număr mic de subiecți, mai degrabă decât colectarea de date dintr-un eșantion mare sau o populație. În studiile de caz sunt de obicei utilizate o serie de tehnici de colectare a datelor. De exemplu, o investigație privind epuizarea profesională a personalului într-un departament de referință ar putea utiliza chestionare, interviuri, observații și analiza documentelor.

Astfel, nu ar trebui să ignorați aspectele multimetodice ale cercetării studiilor de caz. Robert K. Yin a subliniat că dovezile colectate în studiile de caz pot fi calitative sau cantitative, sau mixte [403, p. 22-23]. În special, combinarea ambelor tipuri de dovezi ar putea contribui la validitatea metodei. În plus, flexibilitatea acestei metode ar putea fi considerată ca punct forte sau punct slab. Dacă analiza datelor este realizată în același timp cu colectarea datelor, investigatorul are posibilitatea de a verifica și revizui procedurile și instrumentele în timpul cercetării. Cu toate acestea, Robert K. Yin avertizează că procedurile de cercetare

trebuie schimbate numai după o examinare atentă, deoarece o astfel de modificare poate scădea rigoarea studiului [403, p. 30].

Multe critici, aduse studiilor de caz, s-au concentrat pe stilurile de raportare dezzechilibrate ale autorilor, care prezintă o experiență într-o lumină prea negativă sau pozitivă. Chiar și cele mai laudative studii de caz ar trebui să includă rezultate negative ca „lecții învățate” pentru a oferi un echilibru mai mare stilului de raportare [115, p. 84].

Când trebuie utilizate studiile de caz

Întrebarea dvs. specifică de cercetare este cel mai important criteriu, atunci când alegeți o metodă de cercetare. În special, trebuie luate în considerare următoarele întrebări pentru a aprecia oportunitatea utilizării unui studiu de caz ca strategie de cercetare:

- Fenomenul de interes trebuie studiat într-un cadru natural?
- Fenomenul de interes se concentrează pe evenimente contemporane?
- Întrebarea de cercetare urmărește să răspundă la întrebările „cum” și „de ce”?
- Fenomenul de interes include o varietate de factori și relații care pot fi observate direct?

Studiile de caz sunt adesea utilizate în cercetările preliminare pentru a identifica fenomene care merită examinarea ulterioară. De exemplu, pentru a explora relația dintre strategiile de recuperare a informațiilor și teoria dezvoltării personale, Jarkko Kari [196] a realizat un studiu de caz al unei persoane prin intervievarea și observarea regăsirii informațiilor pe Internet. Atunci când cercetarea este extrem de exploratorie, un studiu de caz poate fi utilizat ca studiu pilot pentru a testa metode de colectare a datelor specifice într-un context particular sau pentru a ajuta un cercetător să se familiarizeze mai bine cu un fenomen într-un context distinct.

Un studiu de caz poate fi, de asemenea, utilizat pentru a continua cercetarea exploratorie, folosind o altă metodă. De exemplu, Mary Kate Boyd-Byrnes și Marilyn Rosenthal [52] au realizat un studiu pentru a examina rolul bibliotecarilor în accesul informațiilor la distanță și impactul acestuia asupra calității și eficienței procesului de cercetare. Interviuurile deschise au fost realizate într-o etapă preliminară pentru a stabili factorii importanți pentru investigarea ulterioară. Apoi, a fost utilizat un protocol de studiu de caz pentru a urmări acești factori. În timp ce un studiu de caz poate fi utilizat pentru a continua un studiu preliminar, punctul slab al acestei metode este lipsa generalizării. Astfel, rezultatele

cercetării, în loc să contribuie direct la dezvoltarea sau testarea teoriei, furnizează de obicei dovezi pentru generarea de ipoteze [95, p. 275].

Studiul de caz este o cercetare favorabilă pentru specialiștii practici din domeniul biblioteconomiei și științei informării, deoarece reflectă situații legate de propria lor activitate profesională, se sprijină pe competența practică în domeniul cercetării, are ca motivație interesul pentru performanțele organizaționale și individuale, se desfășoară în condiții agreabile (inclusiv cercetării în planul de activitate, posibilitatea realizării cercetărilor în grup, implementarea descoperirilor etc.) [406].

În domeniul biblioteconomiei și științei informării pot fi realizate numeroase studii de caz, având ca obiecte de cercetare: utilizatorii, personalul, procesele muncii, serviciile, deciziile manageriale, resursele informaționale, tehnologiile, inovațiile, proiectele, programele, organizațiile etc. De exemplu, pentru a studia modelele de utilizare a serviciilor bibliotecilor universitare din Republica Moldova, se poate alege studierea cazului unei biblioteci universitare specifice.

În domeniul infodocumentar i se va da prioritate unui studiu caz ca metodă de cercetare, când se vor pune întrebări de genul: „cum se desfășoară procesul achiziției?”, „de ce constituirea colecțiilor electronice este lentă?”, „cum este utilizat catalogul electronic?”, „de ce bibliotecile nu conservă cataloagele tradiționale?”, „cum sunt promovate serviciile de bibliotecă?”, „de ce scade interesul utilizatorilor pentru lectură?”, „cum este motivat personalul pentru muncă?”, „de ce prestigiul profesiei de bibliotecar este diminuat?” etc. [406].

Una dintre provocările majore ale unui studiu de caz se referă la alegerea unui caz adecvat care să reprezinte pe deplin problema, astfel încât finalitățile și rezultatele cercetării să poată fi generalizate și, teoretic, să poată fi aplicate oricărui alt caz similar. Studiul de caz este adecvat să fie utilizat pentru cercetarea infodocumentară, deoarece permite cercetătorului să exploreze dinamica fenomenelor în cadrul bibliotecii [112], pentru a îmbunătăți serviciile furnizate de bibliotecă [190], a studia rolul bibliotecii ca facilitator al serviciilor informaționale [260], a determina satisfacția utilizatorilor [233], a explora disponibilitatea și accesibilitatea documentelor prin repozitorii instituționale [215]. De asemenea, cercetătorii din domeniul biblioteconomiei și științei informării frecvent realizează investigații prin studii de caz cu scopul de a determina rolul bibliotecilor publice în societate [28], a identifica impactul activității bibliotecilor academice [402], a determina eficiența activității diferitor tipuri de biblioteci, precum și a anumitor entități organizaționale, cum ar fi serviciul de referințe ș.a.

Studiul de caz poate fi, de asemenea, utilizat în cercetarea descriptivă pentru a descrie în mod cuprinzător un fenomen de interes pentru cercetător. De exemplu, pentru a examina restructurarea organizațională a unei biblioteci academice de la descentralizare la centralizare, Barbara Moran [254] a selectat bibliotecile Universității Oxford ca fiind un caz complex pentru a examina acest fenomen. Deoarece bibliotecile din Oxford se aflau în proces de restructurare, autoarea a putut urmări acest proces timp de șapte ani. Metoda studiului de caz a permis cercetătoarei să descrie diferite aspecte ale restructurării, inclusiv din punct de vedere cronologic, operațional și bazate pe roluri.

În același timp, studiile de caz pot facilita evaluarea cercetării. În domeniul biblioteconomiei și științei informării studiile de evaluare a cercetării sunt adesea aplicate în contexte organizaționale specifice – „cazuri” naturale disponibile pentru studiu. După cum subliniază Peta Darke și colab., examinarea studiilor de caz este potrivită „pentru a înțelege relația dintre inovațiile legate de tehnologia informației și contextele organizaționale” [95, p. 274], precum și alte aspecte ale comportamentului organizațional. Folosite în acest fel, rezultatele studiului de caz pot fi aplicate direct pentru a îmbunătăți informațiile și practicile bibliotecii. De asemenea, odată ce în biblioteci pe larg se folosesc tehnologiile informaționale, studiul de caz este potrivit pentru a oferi o înțelegere a interacțiunilor dintre inovațiile legate de tehnologia informației și contextele organizaționale [333, p. 194].

Astfel, studiile de caz sunt utile în diferite tipuri de cercetare în domeniul biblioteconomiei și științei informării atât exploratorii, cât și confirmative, descriptive și evaluative.

Tipurile studiilor de caz

În scopul identificării strategiei de cercetare pentru proiectul dvs., trebuie să alegeți un anumit tip de studiu de caz (Tabelul 27) în „defavoarea altor metode” [403, p. 38].

Robert Stake identifică trei tipuri de studiu de caz [342, p. 237]:

- Studiul de caz intrinsec;
- Studiul instrumental de caz;
- Studiul de caz colectiv.

Studiul de caz intrinsec este unul care este realizat în scopul de a oferi o mai bună înțelegere a cazului; cazul este studiat atât pentru faptul că este un caz ordinar, cât și pentru particularitățile sale. De exemplu, puteți studia serviciile sau departamentele bibliotecii în care activați într-o profunzime considerabilă; cu un exemplu specific veți face acest

lucru numai pentru a înțelege mai profund serviciul. Dacă serviciul dvs. s-a dovedit a fi un centru de resurse educaționale, cercetarea dvs. se va concentra asupra centrului și a tuturor dificultăților asociate acestuia. Nu veți efectua această cercetare pentru a obține cunoștințe despre un fenomen specific în cadrul cazului, de exemplu, despre modul în care studenții caută informații. Acesta poate fi ceva care rezultă din studiu, dar nu este scopul studiului.

Tabelul 27. Dimensiunea și clasificarea studiilor de caz

Dimensiune	Clasificare
Design	Holistic sau înglobat Caz unic sau caz multiplu
Motivare	Intrinsec sau instrumental
Starea epistemologică	Explorator, descriptiv sau explicativ
Scop	Cercetare, predare sau acțiune/aplicație
Date	Cantitative sau calitative
Formă	Foarte structurată sau concisă Nestructurată sau inovatoare
Sintează	Informală, empatică sau intuitivă Formativă sau bazată pe metodă

Sursa: SCHOLZ, Roland W. et. al. [328, p. 10].

Dacă doriți să examinați un fenomen anume, atunci puteți realiza un *studiu de caz instrumental*. În acest caz, scopul este de a investiga un anumit fenomen sau o teorie, iar cazul în sine devine mai puțin important decât ca mijloc pentru investigația dvs.

Studiul de caz colectiv este o cercetare care folosește mai multe cazuri pentru a investiga anumite fenomene; de obicei, acest studiu este o colecție de cazuri instrumentale.

Robert Yin notează că o primă distincție în conceperea studiilor de caz este aceea între designuri ce folosesc *un singur caz* și cele ce folosesc cazuri *multiple* [403, p. 59].

Motivele pentru folosirea unui *caz individual* sunt următoarele: trebuie să fie un caz crucial în testarea unei teorii bine formulate; este un caz extrem de unic; este un caz reprezentativ sau tipic; este revelator (când un cercetător are posibilitatea de a observa și analiza un fenomen care anterior a fost accesibil cercetării științifice); este un caz longitudinal (studierea aceluiași caz în două sau mai multe momente diferite de-a lungul timpului).

Există alte situații, când metoda studiului de caz individual poate fi folosită ca studiu pilot pentru studiu de caz pe cazuri multiple. În

această situație, studiul de caz individual nu poate fi considerat un studiu complet de sine stătător.

În ultima perioadă, din ce în ce mai des, se folosesc studiile de caz multiple. Drept exemplu în acest sens poate servi un studiu despre inovații în biblioteci (folosirea tehnologiilor informaționale, servicii noi etc.). Fiecare bibliotecă este subiectul unui studiu de caz individual, dar studiul ca întreg abordează mai multe biblioteci, folosind în consecință un design pentru cazuri multiple.

Studiul de caz poate implica mai mult de o unitate de analiză. Aceasta se întâmplă când se acordă atenție uneia sau mai multor subunități din cadrul aceluiași caz [403, p. 62]. În funcție de această abordare, evidențiem:

- studiu de caz holistic;
- studiu de caz înglobat.

De exemplu, deși un studiu de caz se poate ocupa de o singură organizație, cum ar fi o instituție infodocumentară (bibliotecă, arhivă, centru de informare etc.), analiza poate include rezultate despre departamente/sectiile bibliotecii și personalul angajat în biblioteca respectivă (pot fi chiar unele analize cantitative pe baza dosarelor angajaților). Într-un studiu de evaluare, cazul individual poate fi un program public ce implică un număr mare de proiecte lansate de bibliotecă, care ar reprezenta unitățile înglobate. În acest caz se va folosi *studiu de caz înglobat*. În schimb, dacă studiul investighează doar natura globală a unei organizații (biblioteci) sau a unui program, s-ar folosi un *studiu de caz holistic*.

Totodată, specialiștii identifică și alte tipuri ale studiilor de caz, cum ar fi: studii de caz de cercetare; studiu de caz de cercetare pozitivistă; studiu de caz de cercetare interpretivistă și studiu de caz de cercetare critică [333, p. 196].

Etapale principale în elaborarea studiului de caz

Ca și orice altă cercetare, procesul de realizare a studiului de caz parcurge anumiți pași (Figura 29).

Deși etapizarea prezentată mai jos nu se referă în mod special la studiul de caz, ea oferă un cadru util pentru organizarea procesului de studiu de caz [285, p. 103].

Aceste etape sunt:

- Etapa 1 a cercetării, care ar trebui să fie faza de „orientare și imagine de ansamblu” (orientation and overview);
- Etapa 2: „explorarea în profunzime” (focused exploration);
- Etapa 3: „validitate internă” (member checking).

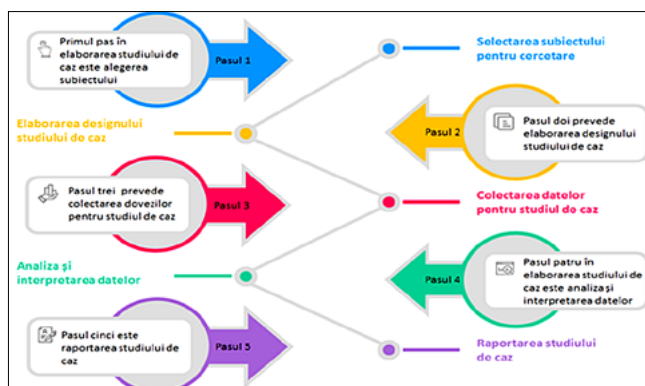

Fig. 29. Procesul de cercetare pe baza studiului de caz

Etapa 1. Orientare și imagine de ansamblu

A se vedea Anexa 3.

Alegerea subiectului pentru cercetare

Primul pas în acest tip de cercetare a studiilor de caz este stabilirea unui accent de cercetare la care vă puteți referi pe parcursul studiului. Cercetarea într-un studiu de caz instrumental este de obicei un program, o persoană sau un grup de oameni; un studiu de caz intrinsec ar analiza toate aceste aspecte. Acest lucru se va realiza prin stabilirea unui scop larg și identificarea câtorva obiective. Aceste obiective sunt, de obicei, suficient de specifice pentru a fi operaționale în atingerea scopului, dar sunt suficient de flexibile pentru a permite urmărirea problemelor emergente. Este foarte important în acest moment să decideți limitele studiului de caz, deoarece designul de cercetare va avea probabil limite de timp și resurse stricte. Cercetarea pe baza studiului de caz calitativ poate depăși scopul sau obiectivele inițiale ale cercetării. Cercetătorul ar trebui să se axeze pe scopul cercetării și să nu fie distras de probleme care nu sunt neapărat legate de studiu.

Designul studiului de caz

La fel ca în cazul altor abordări de cercetare, următorul pas, după identificarea temei, în conceperea unui studiu de caz este să vă definiți clar întrebarea de cercetare. Deoarece multe studii de caz sunt exploratorii, literatura teoretică și empirică poate oferi doar o bază generală pentru studiul dvs. [112, p. 532]. Cu toate acestea, o revizuire detaliată a literaturii va fi un pas de început în procesul de cercetare. Alte etape importante includ identificarea unității de analiză, selectarea cazului sau a cazurilor care vor fi în centrul studiului dvs. și planificarea procedurilor de colectare a datelor. Fiecare dintre aceste etape este prezentată mai jos.

Designul studiului de caz este un proces iterativ. Odată ajuns în domeniu, cercetătorul va oferi o oportunitate de a dezvolta proiectarea studiului atunci când are o idee despre probleme semnificative [285, p. 103]. Deși putem identifica etapele de bază ale unui studiu de caz, acestea nu ar trebui să împiedice cercetătorul să modifice designul cercetării pentru a răspunde la problemele emergente. Atunci când participați la un studiu de caz calitativ, este important să se elaboreze un plan de lucru pe teren care să fie extrem de flexibil și care să permită explorarea și descoperirea.

Identificarea unităților de analiză

Unitatea de analiză este principala entitate pe care o analizați în studiul dvs. Majoritatea studiilor se concentrează asupra:

- indivizilor ca unitate de analiză, dar pot fi și alte entități agregate precum grupuri sau organizații;
- proiecte;
- evenimente, cum ar fi deciziile luate etc.

Principala caracteristică definitorie a unui studiu de caz este că se concentrează pe un singur exemplu a unei unități de analiză. De exemplu, un studiu de caz se poate concentra pe o singură persoană, o singură organizație sau un singur eveniment. Ca parte a atenției asupra unui caz, este probabil ca studiul să ia multiple perspective, colectând date bazate pe mai multe unități de analiză, apoi agregându-le pentru a înțelege cazul care este centrul studiului. De exemplu, Chee W. Tan și colab. [355] au folosit studiul de caz pentru a examina modul în care au fost gestionate cunoștințele într-o organizație: *Programul Național de Alfabetizare în Tehnologii Informaționale (National I.T. Literacy Program – NITLP)* din Singapore. Unitatea de analiză a fost o singură echipă în cadrul unei organizații: echipa de implementare din cadrul NITLP. Pentru a înțelege pe deplin managementul cunoștințelor în cadrul echipei, cercetătorii au examinat interacțiunile dintre membrii echipei, interacțiunile dintre echipă și alte entități ale organizației și perspectivele membrilor individuali ai echipei. Această abordare exemplifică caracterul polivalent al studiilor de caz.

Cazuri unice sau multiple

În această fază a studiilor de caz, cercetătorul stabilește ce abordări trebuie să folosească în selectarea cazurilor din viața reală unică sau multiplă pentru a examina în profunzime.

În loc să selectați la întâmplare un caz dintr-un set de cazuri, veți alege strategic un caz (sau mai multe cazuri) pe baza scopurilor dvs. teoretice și a relevanței unui caz pentru aceste scopuri. Robert Stake [343]

recomandă alegerea unui caz de care să se beneficieze cel mai mult. Dacă un caz este ales din cauza dimensiunilor sale teoretice, alegerea cazului se numește selecție teoretică, iar scopul este alegerea unui caz sau cazurilor care pot repeta sau extinde teoria emergentă. Atât eșantionul țintă, cât și eșantionul teoretic sunt foarte diferite de eșantionul statistic, care se concentrează pe selecția participanților la studiu, reprezentând populația de interes.

Unele studii se vor concentra pe un caz, în timp ce altele pot compara două sau mai multe cazuri. Un studiu de caz separat oferă cercetării informații aprofundate și detaliate despre fenomene. După cum a fost menționat mai sus Robert K. Yin [403, pp. 59-61] a identificat cinci motive posibile pentru alegerea unui caz particular: (1) este un caz reprezentativ sau tipic care acoperă circumstanțele și condițiile unei situații cotidiene sau obișnuite; (2) acesta este un caz critic important pentru testarea unei teorii bine formulate; (3) este un caz extrem sau unic reprezentând un fenomen rar care trebuie documentat și analizat; (4) este un caz revelator care explică cunoștințele anterior inaccesibile; (5) este un caz longitudinal care poate fi studiat de mai multe ori în diferite momente în timp. De exemplu, un studiu realizat în 2006 de Jarkko Kari [196] despre legătura dintre preluarea informațiilor și dezvoltarea personală, în care se folosește o metodă pentru studierea cazurilor individuale. A fost selectată doar o persoană pentru a prezenta un caz revelator, astfel încât cercetătorul să poată observa empiric întreaga experiență de a găsi un participant la studiu. În plus, acesta a fost un caz tipic bazat pe sex, vârstă, locație, educație, angajare și experiență pe Internet.

Studiile de caz multiple (denumite și studii de caz comparative) sunt, în principiu, o combinație de două sau mai multe studii de caz unice. Această abordare facilitează analiza între cazuri și extinderea teoriei la alte persoane sau situații. Există două logici care susțin designul studiului cu mai multe cazuri: *replicarea literală* și *replicarea teoretică*. Replicarea literală selectează cazuri care sunt similare între ele, iar cercetătorul așteaptă aceleași rezultate de la fiecare. Replicarea teoretică selectează cazuri care diferă unele de altele în moduri teoretice importante, iar cercetătorul se așteaptă fie să extindă domeniul de aplicare al teoriei de bază, fie să excludă aplicabilitatea teoriei în anumite condiții.

În biblioteconomie și știința informării se investighează în principal un caz sau se efectuează studii binare comparative, care implică studiul a două cazuri. Creșterea numărului de cazuri studiate la trei sau patru, potrivit experților, nu este de dorit, deoarece aceasta provoacă dificultăți

serioase în analiza și interpretarea informațiilor obținute. Cu toate acestea, pare evident că în cursul dezvoltării ulterioare a metodologiei studiului de caz, această limitare poate fi eliminată.

Selecția terenului (locului)

Scopul studiului de caz este stimularea selecției unui teren adecvat pentru cercetare. Foarte des terenul este deja cunoscut în avans, mai ales atunci când cercetătorii preferă să-și studieze propriul mediu. Încă de la început, este important să alegeți un teren care să ofere informații bogate și detaliate. Aceasta înseamnă să vă asigurați că mai multe tehnici de colectare a datelor vor fi posibile și că va exista acces la artefacte și persoane care dețin informații relevante despre caz. Obținerea accesului include nu numai aspectele formale ale semnării și primirea permisiunii, dar include, de asemenea, consolidarea încrederii și înțelegerii cu toate părțile interesate: participanți, informatori și gardieni. Cercetătorul ar trebui să examineze care sunt problemele relevante în context și să înceapă să determine cine poate oferi informații despre aceste probleme.

Eșantionarea intenționată

Cercetarea pe baza studiului de caz folosește întotdeauna eșantionarea intenționată pentru a identifica sursele ce dețin informație bogată cu referire la cazul respectiv. În orice „sistem delimitat” există „informatori-cheie”, care vor avea foarte multe cunoștințe despre caz în ansamblu și despre ceea ce se întâmplă la diferite niveluri în cadrul cazului. Acești informatori, în virtutea poziției lor în context, pot oferi echipei de cercetare o viziune interioară a normelor, atitudinilor, organizării, proceselor și culturii care caracterizează mediul local.

Configurarea unei baze de date pentru studiul de caz

În timpul studiului de caz, veți colecta și stoca mai multe surse de dovezi. Acest lucru ar trebui făcut în mod complet și sistematic, în formate care pot fi trimise și ordonate astfel încât liniile convergente ale cercetării și modelele să poată fi descoperite. Va fi procesată o cantitate foarte mare de date; este important ca aceasta să fie structurată de la bun început. Există mai multe opțiuni, dar cu cât datele sunt structurate mai devreme, cu atât este mai bine, deoarece studiul de caz oferă nu numai cantități uriașe de date, ci și date din multe surse și în mai multe forme. Puteți crea o bază de date care să stocheze date din surse personale (cine a spus, a scris și ce a făcut) sau puteți structura baza de date în funcție de metodele de colectare a datelor, transcrieri ale interviurilor, note de observație, înregistrări de focus-grup sau artefacte. Depinde de dvs. cum să faceți acest lucru, dar structurarea timpurie este necesară pentru a păstra controlul asupra procesului de colectare a datelor.

De asemenea, în prezent, de mare ajutor sunt diverse aplicații de calculator, software care facilitează codarea și clasificarea unor cantități mari de texte narrative, cum ar fi cele compilate din interviuri deschise sau documente istorice. Beneficiul principal al unor astfel de instrumente apare atunci când textele narrative reprezintă înregistrări cuvânt cu cuvânt a comentariilor interviuatului sau când studiul analizează semnificațiile cuvintelor folosite și frecvența acestora [403, p. 136].

Definirea tehnicilor de colectare a datelor

Designul unui studiu de caz calitativ nu permite selectarea și dezvoltarea a priori a tehnicilor și instrumentelor specifice de colectare a datelor. Natura emergentă a cercetării prevede că adesea este imposibil să identificați exact ce metode de colectare a datelor vor fi utilizate, până când nu veți simți terenul și nu veți începe să determinați ce este necesar și de la cine. Actorii sociali sunt în centrul cercetării cu propria lor experiență și semnificațiile pe care le acordă acestei experiențe. Există metode evidente de colectare a datelor pentru a capta această experiență și semnificații, astfel încât este posibil ca în această etapă să se determine tehnici probabile, precum interviuri și observații. Colectarea datelor începe de obicei cu interviuri foarte deschise sau discuții cu persoane. Aceasta vă va oferi o imagine de ansamblu a problemelor ca parte a unui studiu de caz și vă va atenționa asupra unor subiecte importante și, eventual, cu privire la alte persoane-cheie. De asemenea, în această etapă inițială se vor face observații, deși este puțin probabil să fie în mod special concentrate în această etapă.

După ce ați identificat problemele și eșantionul inițial, este posibil să vă decideți asupra abordării dvs. în ceea ce privește colectarea mai concentrată de date. În această etapă veți fi în măsură să identificați cine trebuie să fie interviuat în continuare, dacă este necesară o observație suplimentară și ce alte tehnici ar fi adecvate.

Atunci când se decide ce tehnică să se aplice, este vital să se facă acest lucru din punct de vedere al relevanței tehnicii pentru întrebarea de cercetare și fezabilitatea tehnicii în context. Ar trebui să luați în considerare aspecte practice, cum ar fi timpul de care dispuneți pentru munca pe teren, disponibilitatea persoanelor pe care le-ați ales, natura mediului și sentimentele celor pe care i-ați ales.

Etapa 2. Explorarea în profunzime

Colectarea datelor

Întrucât studiul de caz este destinat să furnizeze date extinse specifice pentru fiecare caz, este aproape inevitabil să fie utilizate mai multe

metode de colectare a datelor. Aceste metode ar putea include analiza documentației și înregistrărilor arhivistice existente, interviuri, observație directă, observație participativă și examinarea artefactelor fizice [403, p. 109]. În plus, metodele cantitative, cum ar fi chestionarele, pot fi încorporate în designul cercetării. Dintre aceste metode cel mai frecvent este utilizată observația directă, deoarece ea este un instrument principal de investigație pentru cercetarea de teren, unii cercetători echivalează studiile de caz cu studiile primare. Robert K. Yin a remarcat că, deși majoritatea studiilor de caz folosesc observația directă, metodele de colectare a datelor pentru studiile de caz nu se limitează la observarea directă [403, p. 118]. Lawrence Stenhouse susține o altă opinie, potrivit căreia sursa principală de colectare a informațiilor sunt interviurile, urmate de documentație și observație [347, pp. 226-227].

După cum a fost menționat, pentru studiul de caz, de regulă, sunt colectate date calitative (cuvinte, termeni, sensuri, imagini ș.a.), dar și date cantitative (tabele, statistici descriptive, cifre etc.). Datele calitative pot fi utilizate pentru construirea și testarea teoriilor. Datele cantitative sunt de obicei prezentate sub formă descriptivă, tabulară și utilizate pentru a evidenția caracteristicile organizațiilor de studiu de caz și a persoanelor intervievate [333, p. 203].

Rezultatele diferitor metode de colectare a datelor sunt combinate folosind triangularea. (Pentru detalii, consultați Capitolul 11).

Analiza datelor

Analiza dovezilor unui studiu de caz se consideră printre cele mai dificile aspecte ale practicii utilizării acestei metode. Robert Yin susține că de multe ori „cercetătorii își încep demersurile fără a avea nici cea mai vagă idee despre modul în care trebuie examinate dovezile” [403, p. 136]. De asemenea, spre deosebire de analizele statistice, sunt puține modele standardizate sau scheme prestabilite care ar putea fi folosite pentru analiza datelor. Iată de ce un cercetător experimentat va avea un avantaj față de unul începător.

Trebuie să remarcăm că principalul avantaj al unui studiu de caz este că vă permite să confirmați sau să respingeți subiectele emergente, deoarece cercetătorul află despre ele înainte de a părăsi terenul și poate adapta colectarea de date pentru a răspunde la aceste subiecte emergente.

Imediat după fiecare exercițiu de colectare a datelor, cercetătorul înregistrează, de obicei, interviuri și notițele de observație. Transcrierea personală vă poate ajuta să începeți să le analizați în timp ce vă puteți aminti evenimentul.

În procesul de analiză cercetătorul poate folosi diverse manipulări analitice care pot pune dovezile într-o ordine preliminară, ele pot constitui un mod de a „depăși problema împotmolirii” [403, p. 137] în informația colectată. Mai mult, cercetătorul trebuie să aplice și o strategie analitică generală care îl va ajuta să examineze dovezile în mod corespunzător, să obțină concluzii convingătoare, să elimine interpretările alternative și să folosească mai eficient instrumentele și manipulările.

Robert K. Yin specifică trei strategii generale [403, pp. 138-142]:

1. *Sprijinirea pe ipoteze teoretice* urmărește ipotezele teoretice care au condus la studiul de caz. Această strategie prevede că designul, precum și obiectivele studiului de caz au fost bazate pe astfel de ipoteze, care, la rândul lor, au reflectat o serie de întrebări de cercetare, examinări ale literaturii de specialitate, teorii sau ipoteze.
2. *Considerarea explicațiilor alternative* încearcă să formuleze și să testeze explicațiile alternative. Această strategie poate fi pusă în conexiune cu prima, în măsura în care ipotezele teoretice inițiale ar fi putut include și ipoteze alternative. Strategia respectivă este relevantă și utilă pentru efectuarea evaluărilor chiar și în absența ipotezelor teoretice.
3. *Elaborarea unei descrieri de caz* constă în elaborarea unui cadru descriptiv pentru organizarea studiului de caz. În comparație cu primele două strategii, cea de-a treia strategie este mai puțin preferată, dar totuși este o variantă utilă atunci când cercetătorii întâmpină dificultăți în abordarea celorlalte două strategii menționate.

În același timp, Robert K. Yin recomandă utilizarea diverselor tehnici de analiză, insistând pe ideea că este dificil a aplica în practică aceste tehnici atât timp cât cercetătorul nu are experiență în utilizarea lor. Același autor evidențiază următoarele tehnici de analiză a dovezilor acumulate în procesul studiului, care pot fi foarte eficiente în stabilirea bazelor pentru studii calitative [403, pp. 142-169]:

- *Pattern matching* prevede compararea unui pattern (model) pe baze empirice cu unul anticipat;
- *Construirea explicațiilor* are scopul de a analiza datele studiului prin construirea unei explicații în privința cazului (specifică legăturile cauzale ale fenomenului cercetat);
- *Analiza seturilor de timp* se referă la efectuarea unei analize de serii temporale, similare celor făcute în experimente sau cvasi-experimente (compararea tendinței date din perioada cercetată cu tendințe ale altor perioade de timp);

- *Modele logice* stipulează o înlănțuire complexă a evenimentelor în timp (potrivirea evenimentelor observate empiric cu un model teoretic ce reprezintă o înlănțuire a evenimentelor în timp după principiul cauză-efect-cauză-efect);
- *Sinteza comparativă* este relevantă dacă studiul cuprinde cel puțin două cazuri (căutarea patternurilor comparative în cadrul studiului de caz multiplu).

Etapa 3. Validitate internă (member checking)

În cercetarea calitativă *member checking*¹ este cunoscută și ca feedbackul informatorilor sau validarea respondentului.

Aspectul dialectic al unui studiu de caz poate fi luat în considerare în mai multe moduri: la atelierele în care participanții sunt invitați să compare și să contrapună construcțiile individuale ale realității prin dezbateri, citind propriile rapoarte individuale sau rapoartele complete ale studiului de caz. Acest lucru oferă participanților oportunitatea de a confirma veridicitatea poveștilor lor și de a studia subiecte transversale în interpretarea cercetătorului. Participanților li se oferă posibilitatea de a revizui rapoartele studiilor de caz și ei sunt invitați să comenteze conținutul, adăugând propriile interpretări. Robert Stake susține că validarea de către participanți este o componentă importantă a studiului, nu numai în ceea ce privește creșterea credibilității studiului, ci și în ceea ce privește îmbunătățirea calității raportului final al studiului de caz [343].

Părăsirea terenului

O strategie de părăsire a terenului poate fi dezvoltată din timp în procesul de cercetare. Redundanța informațiilor este de obicei criteriul predominant pentru părăsirea terenului; când toate instrumentele de colectare a datelor nu mai dezvăluie nicio informație nouă, este timpul să închideți activitatea de teren. Îndată ce devine evident că munca de teren nu oferă noi informații, cercetătorul ar trebui să informeze participanții că studiul se va încheia curând. Decizia de a părăsi terenul de cercetare poate fi legată, de asemenea, de limitele de timp pentru cercetare.

Rapoartele pentru studii bazate pe cazuri multiple

În proiectele cu mai multe cazuri, analiza între cazuri poate avea loc numai atunci când toate cazurile individuale au fost finalizate. Faza

¹ *Member checking* este o tehnică folosită de cercetători pentru a ajuta la îmbunătățirea exactității, credibilității, validității și transferabilității (cunoscută și sub denumirea de aplicabilitate, validitate internă). Sursa: Member check [online]. Wikipedia, last edited on 8 November 2019 [citat 1.05.2020]. Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/Member_check#cite_note-1

finală de validare internă privind fiecare caz trebuie finalizată, apoi concluziile din fiecare caz pot fi utilizate ca date brute pentru analiza între cazuri.

Redactarea studiului de caz

Raportarea unui studiu de caz presupune finalizarea rezultatelor. De obicei, procesul de redactare solicită cele mai mari eforturi din partea cercetătorului [403, p. 171]. Raportul poate fi prezentat nu doar într-o formă scrisă, dar și ca o prezentare orală.

Redactarea studiului ar trebui să înceapă de la identificarea audienței pentru care va fi destinat studiul de caz. Poate exista o diversitate de audiențe: cadre științifico-didactice, responsabili de politici publice, practicieni, lideri comunitari, cercetători, finanțatori ș.a. În funcție de aceasta trebuie să stabiliți forma și conținutul studiului, un singur raport nu va putea servi pentru toate audiențele.

Avantajele și dezavantajele studiilor de caz

Avantajul principal al utilizării studiilor de caz este că acestea prezintă experiențe practice din lumea reală, în loc să fie o discuție teoretică a problemelor. De asemenea, trebuie menționat că studiile de caz pot fi o soluție practică de alternativă la cercetarea cantitativă sau calitativă, atunci când este dificil să obțineți un eșantion mare. Studiile de caz prezintă diverse avantaje, prin faptul că oferă date despre situații din viața reală, precum și o mai bună înțelegere a comportamentului detaliat al subiecților de interes.

Metoda studiului de caz, ca toate metodele de cercetare, este mai potrivită pentru unele situații decât pentru altele. Atunci când decideți să utilizați această metodă de cercetare, trebuie să fiți atenți la pericolele și criticile care sunt aduse de obicei metodei în cauză și trebuie să fiți precauți pentru a preveni sau minimiza consecințele. Cu toate acestea, metoda studiului de caz oferă oportunități semnificative pentru cercetător; studiul de caz poate facilita cercetarea multor cazuri pe care doriți să le investigați. Această metodă, la fel ca și metodele calitative, este utilă atunci când fenomenul studiat este mare și complex, când corpul cunoașterii este insuficient pentru a susține propunerea de întrebări cauzale și când acest fenomen nu poate fi studiat în afara contextului în care se produce în mod natural.

Primul dezavantaj major al metodei studiului de caz este evaluarea exactității informațiilor prezentate. Autorul oricărui studiu de caz are motive să prezinte rezultate pozitive și să le minimizeze pe cele negative. Studiile de caz despre eșecuri ar furniza informații valoroase, de

exemplu cu privire la managementul bibliotecii, arătând greșelile și discutând apoi cum să fie evitate, dar astfel de studii de caz sunt foarte rare. În schimb, „modul în care ne-am descurcat bine” este o modalitate recunoscută de descriere a proiectelor de bibliotecă [177, p 767].

Imposibilitatea generalizării rezultatelor cercetării este partea slabă a studiilor de caz. Acest dezavantaj este cel mai des menționat de criticii studiilor de caz. Nu există niciun motiv pentru a generaliza rezultatele unui studiu de caz dincolo de condițiile în care a fost realizat. Unii cercetători privesc criticile inițiale în mod diferit, argumentând că o teorie poate fi verificată prin studii de caz dacă cazurile sunt alese corect [71, p. 55].

Eficiența nedesăvârșită a multor studii de caz din domeniul infodocumentar pare să se datoreze incapacității cercetătorilor de a selecta cele mai importante evenimente ale cazului pentru analiză, absenței unui cadru conceptual coerent care să contribuie la identificarea tiparelor generale de dezvoltare și transformare a subiecților/fenomenelor studiate.

În plus, atunci când se efectuează un studiu de caz, de regulă, nu sunt luate în considerare condițiile economice și socioculturale în care s-a format cazul studiat, precum și nivelul de dezvoltare a biblioteconomiei și științei informării ș.a.

Rezumat

Prin încercarea de a răspunde la întrebările *cum* și *de ce*, metoda studiului de caz se concentrează pe examinarea evenimentelor contemporane într-un cadru natural. Un caz poate fi utilizat pentru a defini o categorie conceptuală generală sau o proprietate, în timp ce mai multe cazuri pot confirma definiția. Punctul forte al abordării studiului de caz este axat în principal pe flexibilitatea acestei strategii de cercetare și includerea unei game largi de metode de colectare a datelor. Triangularea mai multor surse de date și a metodelor de colectare a datelor va crește rigoarea acestei abordări. În plus, poate fi folosit pentru a susține testarea și dezvoltarea teoretică, precum și pentru a descrie pur și simplu un fenomen de interes.

Principalele subiecte de cercetare în studiile de caz din domeniul biblioteconomiei și științei informării sunt:

- biblioteci; centre de informare și analitice, centre media, biblioteci electronice, școli de biblioteconomie, asociații de biblioteci și bibliotecari;
- personal al bibliotecilor și centrelor de informare (directori de biblioteci, șefi de departamente, specialiștii din biblioteci);

- utilizatori (cititori, consumatori de informații, inclusiv potențiali);
- procese de bibliotecă și procese informaționale concrete (identificarea furnizorilor pentru achiziția de carte și abonarea periodiceilor și bazelor de date, organizarea colecțiilor publicațiilor periodice, servirea utilizatorilor etc.).

Exerciții practice

Folosind un „sistem delimitat” cu care sunteți foarte familiar, proiectați un studiu de caz intrinsec. „Sistemul delimitat” pe care l-ați ales ar putea fi un eveniment în care ați fost implicat, locul de muncă sau o comunitate din care faceți parte. În această etapă nu este identificată nicio problemă specială, investigați „întregul”.

Proiectați studiul de caz urmând acești pași:

1. Definiți limitele cazului.
2. Descrieți natura și funcția cazului.
3. Identificați informatorii-cheie din caz.
4. Decideți un număr de moduri adecvate de a colecta date de pe terenul studiului de caz și/sau membrii comunității respective.
5. Enumerați îngrijorările dvs. majore cu privire la ceea ce ar putea merge greșit/eronat în studiul de caz.

Lecturi suplimentare

1. COJOCARU, Natalia. *Cercetarea calitativă: Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2010, pp. 79-84. ISBN 978-9975-71-050-3.
2. YIN, Robert K. *Studiul de caz: designul, analiza și colectarea datelor*. Iași: Polirom, 2005. ISBN 973-681-919-1.
3. ZAVTUR, Natalia. Oportunitatea studiului de caz pentru cercetările de biblioteconomie [online]. In: *Valorificarea potențialului bibliotecii universitare în contextul schimbării paradigmatelor educației, științei și culturii*: Conferința științifică a Bibliotecii Tehnico-Științifice a UTM (25 martie, 2010). Biblioteca Tehnico-Științifică a UTM, 2010. Disponibil: www.library.utm.md/Editat/BIBLIOTECA/Conferinte/2010/Oportunitatile_studiului_de_caz_pentru_cercetarile_de_biblioteconomie_DS.pdf
4. ВАРГАНОВА, Г. В. *Библиотечковедческие и информационные исследования в США*. СПб: Профессия, 2001, pp. 109-118. ISBN 5-93913-034-8.

15. Cercetarea-acțiune

Considerații introductive

Cercetarea-acțiune sau *cercetarea prin acțiune* este una dintre perspectivele strâns legate de schimbarea socială [19, p. 100]. Cel mai frecvent metode cercetare-acțiune se aplică în domeniul educației, dar poate fi întâlnită și în multe alte profesii care încearcă să îmbunătățească practica, inclusiv în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Pentru orice bibliotecar care efectuează investigații, cercetarea-acțiune ar putea fi un instrument util. Cercetările prin acțiune sunt întreprinse la nivel local și implică adesea participarea celor care într-un fel ar putea fi considerați subiecți ai cercetării [399]. Este un tip practic de cercetare conceput pentru a informa despre problemele locale de caracter practic. Termenul *cercetare-acțiune* a devenit un termen-cadru pentru o serie de abordări de cercetare participativă, unde un accent important este *acțiunea* [387, p. 210].

Termenul *cercetare-acțiune* a fost introdus în anul 1946 de Kurt Lewin ca răspuns practic la problemele complexe și nerezolvate. Autorul a definit-o ca fiind o cercetare comparativă asupra acțiunii sociale și a efectelor acesteia, care ar putea conduce la acțiuni sociale suplimentare [73, p. 243]. Potrivit profesorului Tom D. Wilson, „cercetarea-acțiune, în sensul inițial, este o cercetare organizațională participativă, axată pe identificarea și soluția problemelor, ce implică (de obicei) un cercetător extern care lucrează cu membrii organizației pentru a găsi soluții viabile la problemele lor, în cadrul anumitor perspective teoretice” [397]. Caracteristica fundamentală a cercetării-acțiune este practica cercetării colaborative și utilizarea unor metode colaborative [323, p. 79].

Stephen Isaac și William Michael, de exemplu, afirmă că scopul cercetării-acțiune constă în dezvoltarea unor noi abilități sau noi abordări și rezolvarea problemelor prin aplicarea directă în mediul de activitate. Acești autori caracterizează cercetarea-acțiune ca fiind practică, ordonată, flexibilă și adaptivă, precum și, într-o anumită măsură, empirică, dar slabă în validitate internă și externă [183, p. 59].

Cercetarea-acțiune a fost descrisă ca o metodă de cercetare localizată și cvasi-experimentală [122, p. 7]. Ernest T. Stringer definește cercetarea-acțiune drept „o abordare sistematică a investigației care permite oamenilor să găsească soluții eficiente la problemele cu care se confruntă în viața lor de zi cu zi” [350, p. 1]. Aceasta implică examinarea propriei practici cu intenția de a o îmbunătăți. Așadar, cercetarea-acțiune

este un tip de cercetare care se concentrează pe întrebări sau probleme la locul de muncă și încearcă să găsească răspunsuri care să rezolve sau să clarifice problema specifică studiată.

Deși unii cercetători consideră că cercetarea-acțiune nu este o metodă destul de des utilizată, întrucât nu este pe deplin înțeleasă [374, p. 140], totuși, cercetarea-acțiune reprezintă o abordare a cercetării utilizată de-a lungul timpului în foarte multe domenii.

Cercetarea-acțiune a devenit una dintre cele mai populare metode de cercetare în domeniul biblioteconomiei și științei informării, aplicată de practicieni. Aceștia recunosc din ce în ce mai mult valoarea acestei abordări în îmbunătățirea prestării serviciilor infodocumentare, încurajarea practicilor reflectivă, structurarea și diseminarea experienței în cadrul comunității de specialiști. Cercetarea-acțiune a fost utilizată pentru a explora funcțiile organizaționale ale instituțiilor infodocumentare, cum ar fi rolul bibliotecii și al personalului bibliotecii în furnizarea programelor de instruire la distanță, în scopul cercetărilor în domeniul educației care explorează soluții adaptate la diverse nevoi de învățare, cum ar fi abordarea erorilor de referință ale studenților pentru a îmbunătăți competențele de cultură a informației ale studenților pe o perioadă lungă de intervenții [285, p. 157]. În anul 2011 a fost realizat un studiu cu privire la experiența bibliotecilor în utilizarea metodei cercetare-acțiune în investigațiile infodocumentare. Rezultatele au arătat că cel mai frecvent subiect pentru cercetarea-acțiune a fost cultura informației utilizatorilor, acesta poate fi legat de aspectul didactic al cercetării-acțiune. În astfel de cercetări uneori se face o evaluare a impactului activităților de instruire pentru utilizatori, atât față în față, cât și la distanță (platforme de învățare electronică, tutoriale); uneori se realizează studii longitudinale pentru a măsura îmbunătățirea abilităților de informare a studenților universitari în cadrul unor programe de studiu specifice. Cercetările cu implicarea directă a personalului bibliotecii s-au concentrat pe teme precum climatul organizațional, abilitarea, conducerea și comunicarea internă, formare sau dezvoltare organizațională. De asemenea, cercetarea-acțiune a fost aplicată pentru studiul unui serviciu specific, cum ar fi consultanța sau livrarea documentelor, sau pentru studiul resurselor electronice, sau pentru studiul accesului deschis [257, p. 8].

După cum subliniază Jennifer Rowley, cercetarea-acțiune „este concepută în mod special pentru a sprijini implicarea personalului în procesul de schimbare și dezvoltare” [313, p. 210]. Ea de asemenea, încurajează practicienii să dobândească deprinderi de cercetător la locul de

muncă și le oferă o abordare care îi învață să-și evalueze în mod critic practica [313, p. 212].

Mai mulți autori atenționează că cercetarea-acțiune diferă de alte abordări de cercetare prin faptul că presupune o legătură strânsă între cercetare și acțiune (Tabelul 28). În cercetările tradiționale, descoperirile și teoriile pot servi drept bază pentru recomandări privind acțiunile de perspectivă. În cazul când se desfășoară o investigație pe baza metodei cercetare-acțiune, acțiunea și cercetarea se desfășoară în paralel. În plus, cercetarea-acțiune depinde de modul de colaborare între cercetător și client, atât în scopul rezolvării problemelor, cât și al dobândirii de noi cunoștințe. [313, p. 212]. De asemenea, se menționează că cercetarea prin acțiune diferă de cercetarea aplicată, deoarece are o aplicare nemijlocită la locul de muncă al cercetătorului, în timp ce cercetarea aplicată poate avea un scop mai larg de a îmbunătăți profesia în general [83, p. 72].

Cercetarea-acțiune este cea mai potrivită metodă pentru practicienii care doresc să își îmbunătățească practicile prin dezvoltare și analiză. Această metodă implică schimbarea: pune acțiunea în centrul procesului de cercetare și încearcă să creeze schimbări, apoi explorează rezultatele acestor schimbări. Aceasta este o abordare intervenționistă a cercetării, întreprinsă cu intenția de a îmbunătăți practica și de a înțelege această practică, precum și situația în care se desfășoară. Cercetarea-acțiune este procesul prin care practicienii încearcă să învețe să-și studieze problemele din punct de vedere științific pentru a-și ghida, rectifica și evalua deciziile și acțiunile [285, p. 158].

Tabelul 28. Deosebirile dintre cercetarea-acțiune și studiul de caz

Cercetarea-acțiune	Studiul de caz
Cercetarea prin acțiune este un tip de studiu de cercetare care este inițiat pentru a soluționa o problemă urgentă	Studiul de caz este o analiză în profunzime privind un eveniment sau un caz specific pentru o perioadă lungă de timp
Implică soluționarea problemei	Implică observarea și analiza situației
Este utilizată, în special, în domeniul educației	Este utilizat în diferite domenii
Implică întotdeauna oferirea unei soluții pentru o problemă	Nu oferă nicio soluție la o problemă
Cercetătorii pot fi participanți la cercetare	De obicei, cercetătorii nu sunt implicați în cercetare

Sursa: Adaptat după *Difference Between Action Research and Case Study* [104].

În cercetarea-acțiune, cercetătorul lucrează în strânsă colaborare cu un grup de persoane pentru a îmbunătăți o situație într-un anumit cadru. Cercetătorul nu cercetează oamenii, ci lucrează cu ei, acționând ca un facilitator [98, p. 18]. Prin urmare, competențe bune de gestionare a grupului și înțelegerea dinamicii grupului sunt competențe importante pe care trebuie să le însușească un cercetător.

Cercetarea-acțiune implică întotdeauna două obiective [313, p. 213]:

- (1) rezolvarea problemei (rolul consultantului);
- (2) contribuția la cunoaștere (rolul cercetătorului).

De exemplu, dacă abordarea cercetare-acțiune este utilizată pentru a spori eficiența unei echipe de întreținere a unui site web, în calitate de consultant, managerul proiectului cercetare-acțiune va colabora cu echipa respectivă pentru a înțelege munca, sarcinile și procesele echipei. Aceștia vor ajuta echipa să se orienteze către procese mai eficiente și să elimine sarcinile inutile, să evite dublarea muncii celorlalți și să faciliteze munca colegilor. În calitate de cercetător, managerul de proiect va încerca să identifice orice aspecte îmbunătățite ale proceselor de echipă, care ar putea fi împărtășite cu alți cercetători interesați să înțeleagă procesele de echipă.

Cercetarea prin acțiune poate implica metode cantitative sau calitative de colectare a datelor. Contextul modelează organizarea și, prin urmare, metodologia de cercetare. Datele numerice, cum ar fi înregistrările privind circulația documentelor, folosesc instrumente de măsurare cantitative, cum ar fi software-uri integrate de bibliotecă și liste de verificare. Pe de altă parte, pentru a obține percepțiile utilizatorilor, sunt mai potrivite metodele calitative de colectare a datelor, precum interviuri individuale și focus-grupuri. De obicei, se utilizează metoda mixtă de cercetare, astfel încât factorii care contribuie să poată fi descriși cu precizie (cantitativ), iar baza impactului lor să poată fi distinsă (calitativă).

Caracteristicile cercetării-acțiune

Literatura sugerează că cercetarea-acțiune are anumite caracteristici generale care sunt diferite de alte abordări de cercetare [81, p. 20; 89; 160, p. 19; 267, p. 36]:

- are în principal o finalitate practică, nu teoretică;
- este situațională, în sensul că vizează diagnoza unei probleme în contextul ei specific și se urmărește rezolvarea ei în contextul dat;
- este direcționată fiind bine focalizată, permite diagnosticarea unei probleme practice, identificate la nivel micro, într-un context

practic specific și contribuie la încercarea de a o rezolva în acest context;

- presupune colaborarea cercetătorului cu actorii sociali în diagnoza problemelor și participarea nemijlocită a actorilor sociali în desfășurarea cercetării;
- este participativă – întrucât este realizată de practicieni (de exemplu, bibliotecarii) care profesează, care sunt, deopotrivă, organizatori și beneficiari, iar participarea este voluntară; este sprijinită de diferite categorii profesionale: experți, cercetători, alți specialiști;
- este evaluativă, toți cei implicați în cercetare evaluează continuu rezultatele schimbărilor produse;
- este autoevaluativă – pentru că îi permite cercetătorului să-și analizeze și să-și înțeleagă propriile practici de activitate, iar, ulterior, să și le amelioreze;
- este evaluabilă și evaluată – pentru că modificările sunt evaluate continuu, iar obiectivul final este îmbunătățirea practicii profesionale pe baza rezultatelor obținute;
- nu-și propune să ajungă la generalizări, ci să găsească o soluție pentru problemele pe care le întâmpină un grup sau o colectivitate;
- este flexibilă și presupune schimbări, uneori profunde;
- demersul său metodologic nu este constrâns de un plan minuțios și detaliat stabilit anterior începerii cercetării, care să direcționeze activitatea spre anumite variabile;
- rezolvarea problemelor este evidențiată în studiul științific;
- instrumentele metodologice nu sunt rigide și pot fi modificate pentru a se conforma cerințelor situației de cercetare;
- cercetarea este un proces ciclic;
- nu există încercări majore de obiectivitate;
- sugerează cercetătorului direcții și strategii de acțiune viitoare, idei pentru cercetări.

Nu există nicio îndoială că, în majoritatea conceptualizărilor, cercetarea-acțiune este o cercetare participativă. Cu toate acestea, după cum au subliniat Elizabeth Hart și Meg Bond, cercetarea-acțiune este mai mult decât o cercetare în colaborare. Aceștia au identificat șapte criterii ale cercetării prin acțiune:

- este o cercetare educativă;
- tratează indivizii ca membri ai grupurilor sociale;
- este axată pe probleme, specifice contextului și este orientată spre viitor;

- implică o intervenție de schimbare;
- urmărește îmbunătățirea și implicarea;
- implică un proces ciclic în care cercetarea, acțiunea și evaluarea sunt interconectate;
- se bazează pe o relație de cercetare în care cei implicați sunt participanți la procesul de schimbare [387, p. 211].

Ciclu cercetării-acțiune

Această metodă se caracterizează prin faptul că cercetătorul studiază procesele actuale, întreprinde acțiuni pentru îmbunătățirea acestor procese și apoi analizează rezultatele acțiunii.

Cercetarea-acțiune poate fi realizată în diferite moduri. Astfel, Stephen Isaac și William B. Michael identifică șase pași de bază în cercetarea prin acțiune:

1. definirea problemei sau stabilirea obiectivului,
2. revizuirea literaturii,
3. formularea ipotezelor testabile,
4. organizarea cadrului de cercetare,
5. stabilirea tehnicilor de măsurare și a criteriilor de evaluare,
6. analiza datelor și evaluarea rezultatelor [183, p. 59].

Aceste etape nu sunt foarte diferite de cele care sunt utilizate, de obicei, într-un studiu de bază. Cu toate acestea, este probabil ca aceste etape să fie efectuate ceva mai puțin riguros decât pentru cercetarea de bază, iar ipotezele, dacă este cazul, vor fi luate în considerare într-un mod mai flexibil. De regulă, datele sunt furnizate factorilor de decizie, care, la rândul lor, întreprind anumite acțiuni, de exemplu, pot îmbunătăți un serviciu prestat de bibliotecă, pot implementa un serviciu nou sau pot întrerupe prestarea unui serviciu.

Alți cercetători identifică 4 sau 5 faze ale procesului de cercetare-acțiune [257]. Aceste modele ale cercetării-acțiune folosesc o abordare descrisă drept ciclică sau spirală (Figura 30).

Aceste modele, de exemplu, ilustrează diferite rolurile pentru cercetătorul care aplică metoda cercetare-acțiune și diferite niveluri de implicare în contextul studiat (Figura 31).

- 1) *diagnostic*: identificarea unei probleme, prin documentare, analize comparative și studiu, utilizând diferite tehnici (interviuri, focus-grupuri, observații, chestionare etc.);
- 2) *planificarea acțiunii*: elaborarea unui plan de acțiune pentru una sau mai multe intervenții în conformitate cu cercetările efectuate;
- 3) *implementare*: realizarea intervențiilor;

- 4) *evaluare*: colectarea feedbackului despre intervențiile realizate cu ajutorul tehnicilor calitative și/sau cantitative;
- 5) *reflecții critice și comunicarea lecțiilor învățate*: reflecție asupra experienței, ceea ce poate conduce la realizarea de acțiuni ulterioare; identificarea rezultatelor atinse și împărtășirea experienței atât în context, cât și în exterior, către comunitatea științifică relevantă.

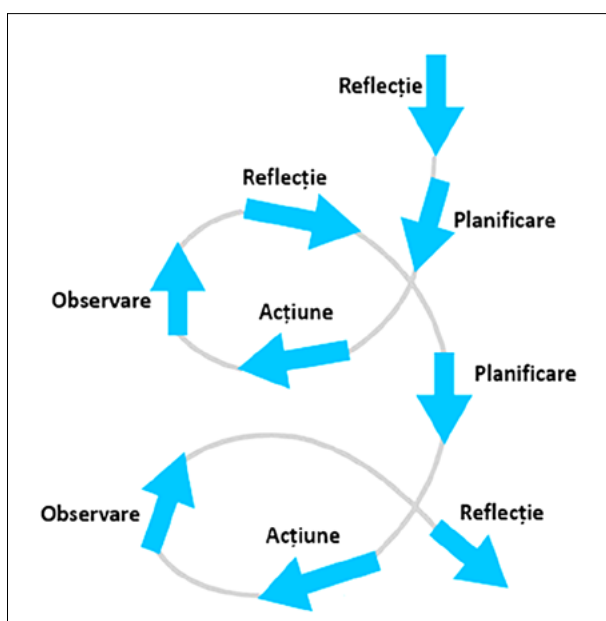

Fig. 30. Spirala cercetării-acțiune

Sursa: KEMMIS, Stephen [198, p. 19].

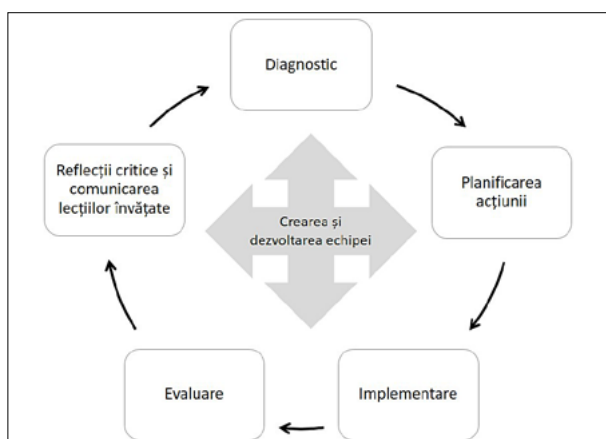

Fig. 31. Cinci faze ale procesului de cercetare-acțiune

Sursa: Adaptat după MORONI, Ilaria [257].

În continuare vom analiza succint fiecare etapă a procesului de cercetare-acțiune. Un exemplu de realizare a cercetării-acțiune este prezentat în Anexa 5.

Diagnostic (identificarea problemei)

Cercetarea-acțiune începe, de obicei, cu identificarea unei probleme, a unui subiect sau când există dorința de a îmbunătăți practica. Subiectul în cauză este adesea un motiv de îngrijorare, înainte să apară ideea de a efectua cercetări. Ca în orice activitate de cercetare, ar trebui să revizuiți toată literatura și documentația relevantă în această etapă (de exemplu, descrieri ale serviciilor, declarații ale misiunii, studii sau rapoarte anuale, strategii ș.a.). De asemenea, ar trebui să discutați ideile dvs. cu persoanele care vă pot furniza informații la subiect sau să discutați cu experți-cheie, fie la locul de muncă, fie din alte medii de activitate similare. Poate că în cadrul altei organizații este un coleg care s-a confruntat deja cu o problemă similară cu a dvs. Dacă faceți parte dintr-o echipă, membrii căreia sunt, de asemenea, responsabili sau interesați de proiectul dvs., veți dori să-i includeți în orice discuție și să colectați cât mai multe cunoștințe de la ei. Acest lucru se realizează, de obicei, prin interviuri sau întâlniri de focus-grup, astfel încât să puteți analiza mai atent opiniile altor oameni.

În această etapă este ușor de observat de ce cercetarea-acțiune este foarte aproape de practica profesională. Multe persoane vor remarca că fac astfel de activități permanente, așa activează. Acest lucru este probabil adevărat. Diferența dintre activitatea cotidiană și cercetarea-acțiune constă în faptul că practica obișnuită de zi cu zi este inclusă într-un proiect de cercetare care poate fi redactat și prezentat pentru a împărtăși rezultatele dvs. Adesea este dificil a separa cercetarea de rutina zilnică, dar trebuie să vă amintiți că acesta este un studiu de cercetare care va fi supus unei investigații minuțioase.

Notați totul și demonstrați o analiză detaliată a rezultatelor. Încă din această etapă, conversațiile cu colegii privind cauzele problemei ar trebui să fie formalizate ca interviuri sau focus-grupuri. Nu trebuie să schimbați modul în care interacționați cu acești oameni, dar trebuie să vă asigurați că înregistrați cele spuse și că puteți oferi dovezi în sprijinul deciziilor pe care le luați pe parcursul întregului proces. Un exemplu în acest sens poate servi studiul privind perspectiva multidimensională asupra comportamentului utilizatorului în raport cu serviciile de informații electronice. Metodologia acestui studiu a combinat abordările calitative și cantitative, precum și a folosit abordarea cea mai frecvent utilizată într-un cadru organizațional, cum ar fi cercetarea-acțiune. Astfel,

datele colectate au inclus, revizuirea literaturii focus-grup cu profesori universitari, interviuri cu personalul bibliotecii, interviuri cu tutorii din alte instituții academice ș.a. [23].

O altă formă de date, care vor fi necesare în această etapă, sunt furnizate de utilizatorii dvs. Înainte de a proiecta o intervenție, va fi necesar să se stabilească contextul actual din perspectiva celor care vor fi ținta intervenției. Acest lucru poate fi realizat într-o serie de moduri, cum ar fi folosirea chestionarelor pentru grupuri mari de utilizatori pentru a stabili comportamentul sau opiniile actuale ale acestora, interviuri cu indivizi, focus-grupuri, observarea comportamentului în contextul ales și analiza dovezilor documentare existente. Aceste date vor fi, de asemenea, foarte utile ca punct de referință pentru evaluarea intervenției. Stabilirea situației actuale, înainte de a face modificări, este singura modalitate reală de a evalua succesul intervenției. În exemplul menționat mai sus, datele colectate în această etapă includeau chestionare pentru studenții din primul an de studii privind utilizarea resurselor informaționale electronice, două focus-grupuri axate pe discuții despre utilizarea acestor resurse și o analiză bibliografică a sarcinilor pe care studenții le-au prezentat în primul semestru [23].

Planificarea acțiunii

Proiectarea programului de intervenție se bazează pe analiza datelor culese în prima etapă. Nu există o formulă predeterminată pentru durata și natura acestei intervenții. Aceasta va depinde de o serie de factori. Analiza primei etape va furniza dovezile necesare proiectării unei intervenții adecvate.

Această intervenție este produsul unui diagnostic și interpretarea dovezilor furnizate în prima etapă, a practicii actuale cu privire la subiectul studiat și a analizei literaturii. Aceasta va sugera posibile îmbunătățiri în raport cu nevoile grupului-țintă. Acțiunile planificate pot lua forma unui singur eveniment (cum ar fi un atelier de formare practică cu un accent specific), o serie de evenimente într-o anumită perioadă de timp (cum ar fi un program de instruire privind utilizarea resurselor de informare electronice în cadrul instituției în timpul unui semestru) sau o schimbare mai „fixă” a unui sistem care deja există (cum ar fi reorganizarea amplasării unei colecții). Natura intervenției în sine va fi un produs al procesului de cercetare.

Implementarea

Odată ce intervenția a fost concepută și proiectată, aceasta trebuie să fie implementată în contextul cercetării. Astfel, procesul trece de la aspectele empirice și teoretice ale altor metode de cercetare la cele

practice. Analiza sistemelor este unica altă metodă de cercetare care se apropie de natura practică a cercetării prin acțiune și de crearea și livrarea propriu-zisă a unei soluții. Doar în cercetarea practică se poate găsi o soluție care este implicită pentru metodă. Forma deciziei depinde în totalitate de contextul și natura problemei.

Alison Jane Pickard atenționează că este un factor de risc, în cazul când această soluție face parte din cercetarea academică care trebuie să se finalizeze cu o teză [285, p. 160]. Trebuie să vă asigurați că aveți suficient timp pentru a vă permite să implementați soluția, să evaluați și să analizați cercetarea, finalizând astfel un ciclu complet al procesului de cercetare-acțiune. Aceasta nu trebuie să fie sfârșitul procesului și, într-adevăr, dacă face parte din practica dvs. obișnuită de lucru, fără îndoială, veți continua să analizați situația în mod constant, dar ar trebui să puteți pregăti un raport privind activitatea de cercetare, inclusiv evaluarea și reflecțiile. Reflecțiile vor conduce la concluziile și la recomandările dvs. pentru acțiuni suplimentare.

Schimbarea practicilor zilnice de muncă, cum ar fi transferarea unei zone de prestare a serviciilor (de ex. împrumut, serviciul de referință etc.) sau oferirea unui serviciu nou, poate fi o soluție posibilă, dar veți avea suficient timp pentru monitorizarea și evaluarea diferențelor produse? Dacă soluția este o intervenție, de exemplu, un program de formare a utilizatorilor, cum credeți, cât va dura și cum veți evalua succesul programului? Este posibil să reușiți să realizați acest lucru în perioada de timp acordată pentru cercetare? Răspunsul la toate aceste întrebări va depinde de contextul și de natura studiului, dar trebuie să știți că pentru a evalua este necesar să dispuneți de suficient timp pentru a permite subiecților studiului să ia o decizie și trebuie să aveți un mecanism adecvat de evaluare. Toate aceste probleme ar trebui rezolvate în faza propunerii de cercetare.

Evaluarea

Succesul intervenției trebuie neapărat examinat. Examinarea poate fi realizată într-o serie de moduri, de exemplu, expediind chestionare participanților pentru a afla cum au reacționat la intervenție sau prin analiza rezultatelor ca urmare a intervenției (cum s-a schimbat comportamentul de regăsire a informațiilor ca urmare a organizării atelierelor privind recuperarea informațiilor?). Puteți desfășura interviuri sau focus-grupuri, colecta documente (dovezi privind diferite rezultate), de asemenea puteți menține un jurnal cu înregistrări pe parcursul întregului proces (jurnalele pot fi utilizate de toți participanții la cercetare, nu numai de cercetător).

Un exemplu de cercetare-acțiune cu care studenții vor fi familiarizați este evaluarea unui modul sau a unui curs (de exemplu, cultura informației). Profesorii solicită, de obicei, studenților care au studiat un curs să completeze un formular de evaluare. Rezultatele acestei evaluări sunt apoi colectate. În aceste scopuri sunt folosite, de obicei, chestionare, dar uneori se realizează focus-grupuri și interviuri față în față ș.a.

Acesta este un exemplu de cercetare-acțiune, care este de fapt o parte integrantă a practicii profesionale, dar rămâne o activitate de cercetare. Destul de des, această practică de cercetare prin acțiune nu este înregistrată într-un format obișnuit al raportului de cercetare, deși este utilizată de profesori pentru a informa despre dezvoltarea practicilor de predare și învățare. De obicei, rezultatele vor fi prezentate într-o formă sau alta; o sinteză a cursului va include mărturii ale succesului unui curs sau modul.

Oricât de formală sau informală este prezentarea rezultatelor acestei activități, mentorul are dovezi pentru a examina practica și a decide dacă această practică trebuie schimbată. Evaluarea este adesea văzută ca etapa finală a unei activități de cercetare și conduce la prezentarea de constatări, concluzii și poate chiar recomandări. În cercetarea-acțiune, evaluarea este prima etapă a analizei; pentru a profita la maxim din evaluare, cercetătorul sau practicantul trebuie să se implice într-o reflecție serioasă.

Reflecții

Cercetarea-acțiune este o metodă de cercetare ciclică. Ca urmare a analizei, succesul intervenției poate fi evaluat și, mai mult decât atât, se poate trece dincolo de a evalua *ce s-a întâmplat* și *cum s-a întâmplat*, luați în considerare întrebarea *de ce s-a întâmplat* acest lucru. Cercetătorul (de multe ori și practicianul) reflectă asupra rezultatelor intervenției și evaluării; acest lucru poate conduce sau nu la mai multe acțiuni. Pentru a avea cu adevărat succes, trebuie să fiți pregătiți să recunoașteți și să puneți la îndoială propriile dvs. credințe și percepții.

Cercetarea-acțiune se caracterizează prin utilizarea datelor din jurnalele de cercetare care au un rol important în colectarea datelor pentru această metodă de cercetare specială. La fel ca și în cazul etnografiei, necesitatea menținerii unui jurnal pe măsură ce cercetarea progresează este esențială pentru natura reflectoare a activității. Deși jurnalul poate furniza date foarte utile pentru evaluare, anume în faza reflecției el devine o sursă principală de date pentru cercetător sau practicant.

Procesul cercetării prin acțiune este definit „ciclic” sau „spirală”, deoarece, într-adevăr, rezultatele unei faze alimentează faza ulterioară, iar evaluarea intervenției se poate transforma în activități sau cunoștințe noi.

Beneficiile și dezavantajele cercetării-acțiune

Cel puțin, cercetarea-acțiune poate fi considerată ca o evaluare bazată pe cunoștințe. Gestionarea eficientă a bibliotecii implică monitorizarea și îmbunătățirea continuă prin identificarea și soluționarea prudentă a problemelor. Examinarea sistematică a unei probleme, revizuirea literaturii relevante, colectarea și analiza factorilor importanți, testarea și evaluarea rezultatelor contribuie la rezolvarea crizelor. Prin documentarea acestui proces, bibliotecarii își controlează mai bine eforturile, le pot reproduce mai ușor și dispun de dovezile necesare pentru a convinge factorii de decizie să aloce resursele necesare pentru rezolvarea problemei.

Cel mai direct impact îl au serviciile de bibliotecă care au scopul de a satisface nevoile utilizatorilor. Cercetarea-acțiune ar trebui să fie realizată împreună cu personalul, astfel încât bibliotecarii să se simtă parte a soluției, ceea ce influențează pozitiv activitatea lor. Mai ales când procesele de cercetare, rezultatele și intervențiile recomandate sunt realizate ca acțiuni transparente, act de gestiune comună, moralul personalului se poate îmbunătăți [122, p. 9].

Procesul de cercetare este o adevărată dezvoltare profesională, deoarece cercetarea bibliotecarului identifică probleme urgente și caută cele mai bune practici, concepte și teorii fundamentale pentru a justifica înțelegerea și luarea de măsuri adecvate. Pe măsură ce bibliotecarii procesează informația nouă și reflectă asupra ei, în funcție de nevoile locale, ei adaugă cunoștințe și competențe la bagajul personal, care pot fi aplicate în mod semnificativ și imediat.

La nivel general, cercetarea-acțiune poate fi un demers care ar avea o dublă finalitate: prin împărtășirea cercetărilor cu comunitatea profesională, bibliotecarii contribuie la acumularea cunoștințelor în domeniul biblioteconomiei și științei informării, dar și își ajută colegii care ar putea avea probleme similare. Cercetarea-acțiune reduce în mod eficient timpul dintre validarea rezultatelor unei investigații și aplicarea lor într-un context infodocumentar determinat. Rezultatele unei cercetări, chiar parțiale și nu întotdeauna sistematizate, sunt incluse în activitatea practică încă din timpul derulării cercetării, continuarea demersului urmând să valideze și să explice aspectele încă neaprofundate.

Deși cercetarea-acțiune oferă soluții practice pentru schimbarea pozitivă în practică și în societate, ea are anumite deficiențe.

Una dintre principalele critici ale cercetării prin acțiune este că rezultatele sunt încărcate de subiectivitate, dacă ele nu sunt controlate. Există tendința ca cercetătorul să fie prea implicat, dacă biasurile personale intră în joc în analiza rezultatelor. Dezavantajul cercetării prin acțiune este că bibliotecarul-cercetător se autoevaluează. În acest caz, există anumite riscuri ce țin de obiectivitate și prezentarea imaginii reale a situației, odată ce se face o evaluare personală.

Un alt factor de risc în efectuarea cercetărilor-acțiune este faptul că cercetătorii sunt adesea subordonați într-un cadru organizațional. Atunci când cercetătorul este un cunoscut al unei organizații, relațiile de putere și diferențele pot complica conduita. Cercetătorii ar putea fi presați sau obligați să modifice rezultatele pentru a se potrivi obiectivelor organizaționale.

Întregul proces de cercetare-acțiune poate să fie exhaustiv și complex în timp. În special, cercetarea-acțiune participativă este nedefinită în ceea ce privește data de încheiere. Nu există un calendar clar atunci când cercetarea este oprită, deoarece din punct de vedere tehnic, aceasta se oprește numai la rezolvarea problemei [89].

Un alt dezavantaj al cercetării-acțiune este că rezultatele cercetării nu pot fi generalizate. Rezultatele pot fi aplicate numai acelei părți a populației care a fost studiată. Trebuie înțeles că cercetătorii de acțiune nu încearcă să obțină rezultate care pot fi transferate imediat în alte contexte; rezultatele sunt „veritabile” numai în contextul unei cercetări instantanee (pe moment) și nu se încearcă generalizarea acestor rezultate. Scopul nu este de a oferi un răspuns definitiv la o întrebare universală, ci de a îmbunătăți practica într-un context dat, de a aduce practica reflectoare într-un cadru sistematic și de a împărtăși rezultatele cu un public cât mai larg [285, p. 163].

Încă un dezavantaj al cercetării-acțiune constă în faptul că este mai greu de efectuat decât cercetarea convențională, deoarece necesită mai mult timp, precum și o metodologie îmbunătățită pe măsură ce cercetarea continuă.

Rezumat

Cercetarea-acțiune este un proces ciclic care implică identificarea problemelor, planificarea acțiunilor, implementarea, evaluarea și reflectia. Cercetarea-acțiune este o metodă flexibilă de cercetare, adecvată în special pentru inițierea, reflectarea și evaluarea schimbărilor

în mod continuu în organizații, cum ar fi bibliotecile. Un element important este colaborarea între grupuri de practicieni sau între cercetători și practicieni. Cercetarea trebuie să fie în beneficiul organizației implicate.

Cercetarea-acțiune este o metodă ideală pentru cercetarea practicienilor, este o extindere a practicii profesionale în arena de cercetare formală. Proiectarea, colaborarea, documentarea, analiza riguroasă și autoevaluarea critică, precum și reflecția sunt vitale în această abordare a cercetării. Tehnicile de colectare a datelor cele mai potrivite pentru cercetarea-acțiune sunt focus-grupurile, interviurile, observațiile, chestionarele, jurnalele de cercetare și documentația internă a instituției (rapoarte, planuri, strategii ș.a.).

Exerciții practice

1. La locul de muncă actual identificați un aspect a serviciului pe care îl furnizați (un segment mic, delimitat al serviciului, de exemplu: un sistem specific de livrare a documentelor, o resursă online sau un tutorial). Puteți face acest lucru completând una dintre următoarele propoziții:
  - „Aș dori să îmbunătățesc _____”
  - „Unii oameni sunt foarte nemulțumiți de _____”
  - „Nu-mi place modul în care _____”
  - „Îmi doresc să putem _____”
2. Faceți o scurtă descriere a acestui aspect particular al serviciului.
3. Identificați potențialii participanți la cercetare care ar putea fi implicați în acest studiu.
4. Ce date post-intervenție ați putea colecta care vă vor ajuta să identificați îmbunătățiri și să servească, de asemenea, ca bază pentru evaluarea succesului?

Lecturi suplimentare

1. BEZEDE, Rima. Dezvoltarea profesională a cadrelor didactice prin implementarea cercetării-acțiune. In: *Revista Didactica Pro...*, revistă de teorie și practică educațională. 2014, nr. 2(84), pp. 4-8. ISSN 1810-6455. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/53319
2. COJOCARU, Natalia. *Cercetarea calitativă: Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2010, pp. 20-21. ISBN 978-9975-71-050-3.
3. SANDU, Antonio *Metode de cercetare în știința comunicării: suport de curs*. Iași: Lumen, 2012, pp. 51-54. ISBN 978-9731663043.

4. VĂDUVA, Andreea-Mihaela. Cercetarea-acțiune – metodă folosită în diferite domenii de activitate. In: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale*. 2012, nr. 1, pp. 137-151. eISSN 2344-3677. Disponibil: www.utgjiu.ro/revista/lit/pdf/2012-01/9_ANDREEA_MIHAELA_VADUVA.pdf

16. Metode bibliometrice

Considerații introductive

Serviciile de informare bazate pe informații bibliometrice se dezvoltă de mai multe decenii. În ultimii ani, există o tendință clară de a introduce cercetările bibliometrice în practica instituțională a bibliotecilor științifice universitare, precum și în cea a instituțiilor universitare și de cercetare. Cel mai frecvent aceste servicii se axează pe o analiză bibliometrică a fluxurilor documentare ale organizațiilor științifice în legătură cu sarcini de natură științifică și administrativă – monitorizarea vizibilității și activității publicaționale, precum și evaluarea nivelului de cercetare științifică pe baza indicatorilor cantitativi [252, p. 55]. În plus, metodele bibliometrice sunt utilizate pentru organizarea și susținerea cercetării științifice pe diverse teme, precum și pentru organizarea unor procese ale bibliotecii, cum ar fi achiziția sau studiul nevoilor de informare ale utilizatorilor.

Introducerea studiilor bibliometrice în practica de activitate a bibliotecilor științifice a contribuit la integrarea bibliotecarilor în procesul academic, precum și, fără îndoială, a contribuit la creșterea statutului bibliotecii ca centru de informare și participant activ în sistemul de comunicare științifică. Evaluarea și cercetarea bibliometrică, devenind o funcție suplimentară a bibliotecilor academice, cere un alt nivel de competență pentru prestarea serviciilor infodocumentare relevante. În acest context, bibliotecarii trebuie să cunoască particularitățile și metodologia cercetărilor bibliometrice.

Bibliometria este una dintre metodele de cercetare și de activitate practică. Această metodă vizează un studiu cuprinzător al fluxurilor documentare prin identificarea legăturilor de dezvoltare ale acestora, a caracteristicilor compoziționale și a structurii. Studiile bibliometrice fac posibilă sintetizarea informațiilor conținute într-un flux documentar, precum și a informațiilor absente în textele documentelor. De exemplu, studiul coautoratului oferă informații despre relațiile integraționale în domeniile științifice, iar analiza afilierii instituționale oferă informații

cu privire la productivitatea publicațională a instituției de cercetare sau academice.

Studiile bibliometrice se bazează pe analiza datelor bibliografice (autor, titlu, locul și anul publicării, titlul revistei etc.).

Actualmente, nu există o opinie unică privind data întemeierii bibliometriei. Se menționează că numărarea sistematică a publicațiilor a luat naștere în domeniul psihologiei la începutul anilor 1900 [146]. Totuși, cel mai des autorii străini indică lucrarea *The history of comparative anatomy. Part 1. A statistical analysis of the literature* a lui F.J. Cole și Nellie B. Eales din anul 1917, în care a fost realizată o analiză statistică a literaturii în domeniul anatomiei comparative. Cu toate acestea, oamenii de știință consideră că fondatorii bibliometriei sunt Direk John de Solla Price, Eugene Eli Garfield și Robert King Merton, care vin din diferite discipline: istoria științei, știința informației și, respectiv, sociologia științei.

Concepută ca o abordare statistică de gestionare a informației științifice în domeniul psihologiei, bibliometria a evoluat într-un domeniu în expansiune privind studiul științei. Prin măsurarea aspectelor cantitative ale acestor procese, bibliometria a permis analiza și înțelegerea proceselor cognitive de comunicare în știință [316, p. 132].

Utilizarea metodelor bibliometrice înainte de începutul anilor '60 ai sec. al XX-lea era sporadică. În anii '60 domeniul cercetării științifice referitor la studiul cantitativ al fluxurilor documentare, bibliometria, a început să se dezvolte foarte activ. Inițial, bibliometria a vizat în principal monitorizarea, descrierea și modelarea producției, utilizarea și diseminarea cunoștințelor științifice. Primele aplicații au fost dezvoltate pentru a optimiza accesul la biblioteci, a îmbunătăți bazele de date bibliografice și a extinde serviciile de informare. Începând cu anii '90 ai sec. al XX-lea bibliometria a devenit un instrument principal pentru evaluarea cercetărilor și a cercetătorilor [141, p. 20].

În calitate de premise pentru instituirea unei noi discipline științifice au servit succesele obținute în studiul celor mai importante legi de evoluție ale fluxurilor documentare: legea productivității științifice a lui Alfred James Lotka în 1926, descoperirea regularității dispersiei publicațiilor de profil de către Samuel C. Braddford în 1934, descoperirea frecvenței apariției cuvintelor într-un text de către George K. Zipf în 1949, fundamentarea metodei pentru studierea obsolescenței (îmbătrânirii) documentelor de către Robert E. Barton și Robert W. Kebler în 1960, studiul dinamicii creșterii microfluxurilor documentare de către Direk Price în 1961.

În literatura științifică termenul *bibliometrie* (*bibliometrics*) a fost introdus de Alan Pritchard în 1969. În opinia lui E. Garfield termenul *bibliometrie* pentru prima dată se întâlnește în lucrările lui Paul Otlet [134]. Paul Otlet a folosit echivalentul francez al termenului *bibliométrie* în lucrarea sa *Traité de documentation* (1934) [29, p. 168].

Bibliometrie (din limba greacă *biblion* „carte” + *metrikós* „măsurare”) – un set de metode cantitative pentru studierea fluxurilor de documente științifice.

Marea parte a definițiilor cu privire la bibliometrie, precum și cea a lui Alan Pritchard au fost extinse [53, p. 374]. În prezent nu există o interpretare unică a conceptului de bibliometrie. În pofida apariției unui număr de lucrări teoretice, termenul rămâne vag, iar formularea trebuie precizată. De exemplu, Juan Gorraiz definește bibliometria ca „utilizarea metodelor matematice și statistice pentru a explica procesele comunicării scrise” [22, p. 10].

Oamenii de știință și specialiștii, preocupați de abordarea teoretică a problemelor bibliometrice, sunt unanimi în opinia că bibliometria nu este o disciplină independentă, ci doar un complex de metode matematice și statistice care constituie o parte structurală a metodologiei uneia dintre disciplinele științifice analizate, adică o subdisciplină. Cu toate acestea, ei nu sunt unanimi cu privire la disciplina la care se referă bibliometria. La moment, se pot distinge principalele concepte: bibliometria ca subdisciplină a bibliografiei (conceptul lui A. Pritchard), biblioteconomie, informatică, științifică sau ca domeniu interdisciplinar [142, p. 5]. Conceptul lui V.V. Nalimov (Владимир В. Налимов) și Z.M. Mulchenko (Зинаида М. Мульченко) a pus bazele teoretice ale științelor bibliometriei – o nouă disciplină științifică care studiază legile dezvoltării științei prin diferite metode cantitative (statistice).

În prezent, bibliometria are diferite aplicații (Tabelul 29).

Tabelul 29. Aplicarea subdomeniilor bibliometriei

Subdomenii	Aplicare
Cercetarea metodologică	Bibliometria pentru specialiști în bibliometrie. Acesta este domeniul cercetării bibliometrice fundamentale. Aceste studii se axează pe metodologia utilizată pentru realizarea cercetării bibliometrice și se referă la dezvoltarea sau îmbunătățirea indicatorilor bibliometrici.

Subdomenii	Aplicare
Discipline științifice	Aceste studii bibliometrice pot fi efectuate de cercetători din orice disciplină. Scopul este de a aplica indicatorii bibliometrici într-un anumit domeniu de studiu. În consecință, aceste studii utilizează metrici pentru a descrie știința.
Politica științei	Acesta este cel mai important subiect din domeniu. În cazul de față, studiile bibliometrice sunt folosite pentru a evalua nivelurile diferite de productivitate. Această cercetare este efectuată de factorii de decizie din structurile naționale, regionale și instituționale, în scopul de a decide cum să fie distribuite resursele disponibile.

Sursa: GLÄNZEL, Wolfgan [142, pp. 9-10].

Actualmente, bibliometria este asociată cu măsurarea și evaluarea performanței, evaluarea și managementul politicilor științifice [22, p. 8].

Analiza studiului fluxurilor documentare a arătat că în aplicarea metodelor bibliometrice, convențional, se pot distinge trei perioade [416]:

1) **1911-1947** – *biblioteconomică*, când aceste metode au fost utilizate cel mai des în cercetările biblioteconomice, inclusiv pentru a identifica cele mai importante reviste pentru anumite domenii ale științei;

2) **1948-1977** – *informațională*, când aceste metode au fost utilizate cel mai des în cercetările din informatică. Măsurarea cantitativă și calitativă a fluxurilor de documente științifice a fost utilizată, în principal, pentru a studia necesitățile informaționale ale oamenilor de știință și specialiști din diverse domenii, pentru identificarea celor mai semnificative și relevante publicații pentru anumite domenii ale științei, pentru prognozarea dezvoltării anumitor direcții științifice sau ramuri ale științei, pentru a evalua eficacitatea regăsirii informațiilor și a serviciilor de informare etc.;

3) **1978 – până în prezent** – *informațională și științifică*. Datorită faptului că metodele bibliometrice sunt frecvent utilizate în știință, repertoriul cercetărilor s-a extins. Este în creștere numărul studiilor privind istoria anumitor domenii ale științei, în special a celor noi, a perspectivelor dezvoltării acestora, a conexiunilor între țări și echipe de cercetare, anumite discipline și domenii științifice, contribuția anumitor țări, echipe de cercetare și oameni de știință la dezvoltarea domeniilor concrete ale științei, precum și a studiilor consacrate analizei eficienței muncii echipelor de cercetare și a oamenilor de știință.

În prezent, de rând cu termenul *bibliometrie* se folosesc și alți termeni care au o semnificație foarte apropiată (Figura 32). Alături de

aceasta, fiecare dintre aceste domenii are propria istorie de formare și dezvoltare, aria și domeniul de aplicare și sunt, de asemenea, utilizate pentru a descrie diferite metodologii. Nicola De Bellis remarcă că ar fi interesant a stabili o relație genealogică directă, bibliometria care să conducă la cibermetrie prin scientometrie și informetrie [31, p. 3].

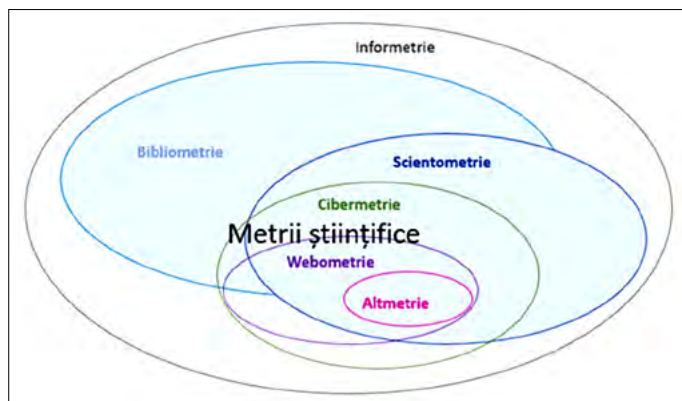

Fig. 32. Metrii științifice

Sursa: Adaptat după BJÖRNEBORN, Lennart și INGWERSEN, Peter [41, p. 1217].

Clasificarea metodelor bibliometrice

În esență, metodele bibliometrice sunt bine cunoscute, dar nu există o clasificare clară a acestora [422, p. 51].

Alan Pritchard și Glenn Whiting au atribuit bibliometriei următoarele metode [296, pp. 4-5]:

- analiza citărilor;
- analiza revistelor;
- analiza cantitativă a publicațiilor autorilor individuali;
- analiza cantitativă a publicațiilor oamenilor de știință din diferite țări ale lumii, precum și a echipelor concrete de cercetare;
- studiul legilor creșterii, obsolescenței, dispersării documentelor științifice;
- analiza de conținut a documentelor științifice;
- alte metode legate de distribuția documentelor științifice.

Deși această listă este incompletă, ea este una dintre cele mai depline.

Metodele bibliometrice au două aspecte principale de utilizare: analiza performanței și maparea științei [79]. Analiza performanței urmărește să evalueze performanțele de cercetare și de publicare ale persoanelor și instituțiilor. Cartografierea științelor își propune să dezvăluie structura și dinamica domeniilor științifice. Aceste informații despre structură și

dezvoltare sunt utile atunci când scopul cercetătorului este de a analiza o anumită direcție de cercetare. Metodele bibliometrice introduc rigoarea cantitativă în evaluarea subiectivă a literaturii [411, p. 431].

Metodele bibliometrice sunt aplicabile la diferite niveluri ale activităților de cercetare, cum ar fi individual, de grup, instituții și țări. Dificultatea obținerii datelor și precizia analizei diferă în funcție de nivel, prin urmare, există diferențe considerabile între metodele de analiză utilizate în fiecare nivel. O analiză bibliometrică se poate face la nivel *macro*, *mezo* sau *micro* [394, p. 735]. Și anume, la nivel macro poate fi făcută evaluarea tuturor domeniilor de cercetare în ansamblu, teme specifice sau a regiunilor geopolitice, precum și evaluarea performanței unei țări în diverse domenii științifice. La nivel național, datele și indicatorii care rezultă sugerează modalități de a compara impactul, producția și productivitatea științifică cu alte țări și de a justifica cheltuielile pentru cercetarea științifică. Însă interpretarea indicatorilor la nivel macro este anevoioasă, deoarece unii indicatori se bazează pe numere absolute, alții pe procentaj simplu sau pe măsurări sofisticate „relative”. De asemenea, unii indicatori reflectă rezultate pure sau productivitate, în timp ce alții, fie implicit ori explicit, raportează „inputul” la „output” [251, p. 272]. Studiile care evaluează un aspect particular al performanței cercetării naționale nu prezintă în mod normal un singur indicator pentru acel aspect, ci mai degrabă o serie de indicatori.

De asemenea, activitatea de cercetare trebuie să fie analizată în mod sistematic la nivelul mezo (intermediar), cum ar fi instituțiile mari, de exemplu, universități, facultăți, departamente și instituții de cercetare. Astăzi, bibliometria este un instrument primordial pentru organizații, cum ar fi universitățile și organismele guvernamentale, de măsurare a performanței cercetării.

La nivel micro analiza poate fi limitată la nivelul practicii individuale de cercetare sau grupuri mici de cercetare. Totuși, numărul de lucrări științifice publicate de un cercetător nu este suficient pentru a obține date statistice semnificative în evaluarea bibliometrică a unei comunități științifice care include grupuri de cercetare, departamente universitare, instituții, corporații, societăți, țări, regiuni geopolitice, domenii științifice sau subdomenii [396, p. 107].

Jane Russell și Ronald Rousseau consideră că indicatorii bibliometrici sunt mai eficienți la niveluri mai mari de agregare și sunt mai potriviți pentru analiza modelelor într-un set mare (o facultate sau o echipă de cercetare mare) și mai puțin potrivite pentru evaluarea indivizilor sau a echipelor mici de cercetare [315]. Astfel, în cazul aplicării indicatorilor

bibliometrici la seturi mici de date validitatea lor este îndoielnică, prin urmare, la acest nivel este necesar a trage concluziile în baza evaluărilor experților. Indiferent de nivelul de agregare bazat pe publicații, indicatorii nu ar trebui să fie folosiți de factorii de decizie care nu au cunoștințe în domeniul cercetării sau grupurilor de cercetare relevante. În așa fel, interpretarea datelor cantitative ar trebui să fie utilizată împreună cu procedurile de evaluare calitativă.

Implementarea practică a metodelor bibliometrice este posibilă numai cu utilizarea tehnologiilor moderne, deoarece permite identificarea unui volum semnificativ de documente pentru analize ulterioare.

Identificarea fluxului documentar poate fi realizată prin analizarea referințelor bibliografice la articole sau analiza revistelor de specialitate pentru o anumită ramură a științei.

Imaginea cea mai veridică este oferită de analiza fluxului identificat printr-o examinare continuă a bibliografiilor curente (indexuri, reviste de abstracte) sau a bazelor de date, deoarece ele sunt unicele surse care fac posibilă evaluarea fiabilă a volumului, structurii și naturii fluxului de informații primare. Exhaustivitatea reflectării documentelor, eliminarea factorilor subiectivi în selectarea lor, excluderea duplicării în calcularea statistică a documentelor creează oportunități pentru obținerea rezultatelor obiective ale cercetării.

Instrumente bibliometrice

În calitate de surse de date pentru cercetările bibliometrice sunt utilizate bibliografiile și bazele de date bibliografice. Analizele bibliometrice pot fi efectuate pe baza oricărei liste de publicații suficient de mari, compilate și emise, de exemplu, de o instituție științifică. Cu toate acestea, cele mai fiabile surse sunt bazele de date specializate sau multidisciplinare. Pentru studii bibliometrice pot fi folosite baze de date specializate, de exemplu: *Medline* (științele vieții), *Chemical Abstracts* (chimie), *Inspection* (științe fizice și inginerie) și *Mathematical Reviews* (matematică) etc.

Totuși, bazele de date internaționale de urmărire a citărilor sunt utilizate pe scară largă pentru colectarea și generarea unei serii de indicatori bibliometrici. Aceste baze de date indexează citări la publicațiile din colecția lor. Instrumentele-cheie sunt *Web of Science* (WoS) a companiei Clarivate Analytics și *Scopus* a companiei Elsevier, care au devenit surse de bază și cele mai general acceptate pentru analizele bibliometrice și scientometrice. *Google Scholar* este un alt instrument care generează indicatori bibliometrici, el folosește motorul de căutare Google pentru a căuta și a indexa conținutul de pe Web care este considerat a fi conținut

științific. Fiecare bază de date, cum ar fi Web of Science sau Scopus, aplică propria abordare metodologică pentru a determina modul de colectare a datelor, reviste și alte lucrări pentru indexare, precum și tipurile preferate de documente. Aceste diferențe, combinate cu diferențele din domenii sau disciplinele acoperite de aceste baze de date, precum și metodologiile utilizate de bazele de date, influențează direct indicatorii bibliometrici obținuți din utilizarea fiecărei baze de date.

Astfel, deși există anumite obiecții în ceea ce privește acoperirea revistelor și politica de prelucrare a datelor, caracteristicile unice ale acestor baze de date servesc ca bază pentru analize bibliometrice și scientometrice. Deși WoS are anumite avantaje în comparație cu Scopus, cum ar fi adâncimea de acoperire, baza de date WoS include publicații din anul 1945, iar Scopus include publicații din anul 1966, ambele baze de date se completează reciproc, deoarece nicio resursă nu este exclusivă și exhaustivă.

În Republica Moldova a fost dezvoltat propriul instrument pentru cercetări bibliometrice – *Instrumentul Bibliometric Național (IBN)* [370]. Spre deosebire de WoS și Scopus, IBN oferă acces la textele integrale ale publicațiilor.

Pentru analize bibliometrice privind publicațiile științifice din Republica Moldova se folosește căutarea avansată a IBN (Figura 33). Metodologia de realizare a studiilor bibliometrice pe baza IBN este prezentată în *Ghidul de utilizare a Instrumentului Bibliometric Național pentru evaluarea performanțelor în cercetare* [139].

Rigoarea și acuratețea unei analize bibliometrice va depinde, în primul rând, de rezultatele căutării bibliografice în bazele de date. Dacă scopul este de a analiza productivitatea științifică într-un domeniu de cercetare, trebuie să fiți siguri că această zonă este bine reprezentată în baza de date pe care se bazează căutarea bibliografică. De fapt, atunci când se alege bază de date pentru un studiu bibliometric, trebuie luate în considerare două aspecte principale: acoperirea acestuia și precizia datelor care le oferă. Acoperirea se referă la măsura în care sursele procesate de o bază de date acoperă literatura de specialitate publicată într-un domeniu. Ca atare, acoperirea nu trebuie să fie părtinitoare față de anumite țări, limbi sau editori [268]. În ceea ce privește exactitatea datelor, aceasta se referă la absența unor neconcordanțe și ortografii eronate ale numelor autorilor sau la lipsă standardizării în ceea ce privește titlurile și afilierea revistelor [8].

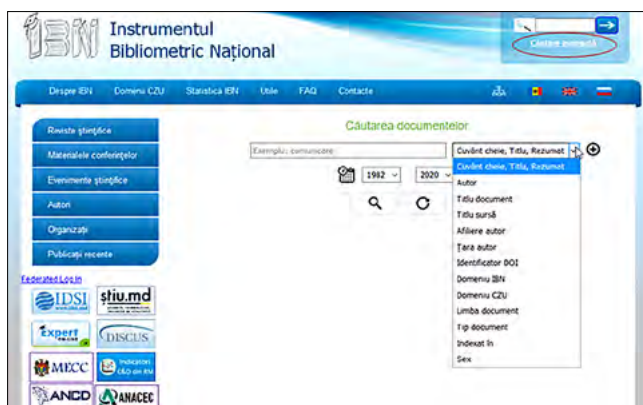

Fig. 33. Căutarea avansată în IBN

Eșantionarea pentru cercetarea bibliometrică

În cele mai multe cazuri, un eșantion de cercetare bibliometrică va fi selectat folosind tehnici de eșantionare neprobabilistice, în special eșantionarea intenționată.

Eșantionul va fi un corp definit de documente, de obicei limitat în funcție de domeniu, subiect, afiliere instituțională, format și de perioadă sau limitat la un grup definit de autori. Unele studii examinează mai multe domenii în scop comparativ, dar multe se concentrează pe un singur domeniu. Domeniul de interes este important, deoarece este probabil să influențeze selecția literaturii eșantionate. Formatele eșantionate frecvent sunt: reviste științifice, cărți, ziare, articole din reviste, site-uri sau pagini web, materiale ale conferințelor și teze.

Exemple de eșantioane:

- *studii de autorat și afiliere*
  - publicațiile cadrelor științifico-didactice ale USM în perioada 2013-2017;
  - capitole din cărțile de arheologie publicate într-o perioadă de 20 de ani;
  - reviste în domeniul medicinei din Republica Moldova din 1990-2020.
- *analiza citărilor*
  - articole din revistele de energetică publicate pe parcursul a cinci ani;
  - tezele de doctorat din domeniul cardiologiei și reumatologiei ale cercetătorilor din Moldova și România, 2015-2019.
- *analiza de conținut*

- revistele de istorie publicate de universitățile din Moldova în perioada 2010-2020;
- site-urile din primele 20 de rezultate dintr-o căutare Google pentru tratamentul diabetului;
- 5 ziare de acoperire națională din Moldova, iulie-decembrie 2019.

Perioada de analiză este un parametru important pentru majoritatea acestor eșantioane. Este important să vă asigurați că cercetarea este gestionabilă, să justificați și să conectați rezultatele cu obiectivele cercetării.

Deși datele pentru cercetarea bibliometrică sunt relativ ușor de colectat, nu ar trebui să subestimați timpul necesar pentru a vă asigura că datele colectate sunt fără erori. De exemplu, numele autorilor, titlurile publicațiilor și denumirile instituțiilor nu vor fi întotdeauna prezentate în același mod. Acronimele, variațiile de nume și erorile de ortografie sunt foarte probabile în orice eșantion mare, iar cercetătorul va trebui să proceseze datele pentru a le corecta și a crea consecvență pe întregul set de date.

Algoritmul cercetării bibliometrice

Pentru realizarea cercetărilor bibliometrice se aplică un anumit algoritm. În continuare prezentăm câțiva dintre acești algoritmi.

1. Studierea dinamicii fluxului de documente

1.1. Fluxul de documente este înregistrat în fișierul 1 și ordonat în funcție de „anul emiterii documentului”;

1.2. Se calculează numărul de documente pe an;

1.3. Datele sunt introduse într-un tabel (Figura 34);

Ani	Numărul de documente pe an
199...	
200...	

Fig. 34. Caracteristicile cantitative ale fluxului de documente pe ani

1.4. Se elaborează graficul (Figura 35);

1.5. Se calculează rata medie de creștere a fluxului de documente pentru o perioadă, care se calculează după formula:

$$V = \frac{N}{\Delta N \times \Delta t}$$

V – rata medie de creștere a fluxului de documente pentru o perioadă;

N – numărul de documente în anul de referință;

ΔN – creșterea documentelor pentru o perioadă;

Δt – perioada.

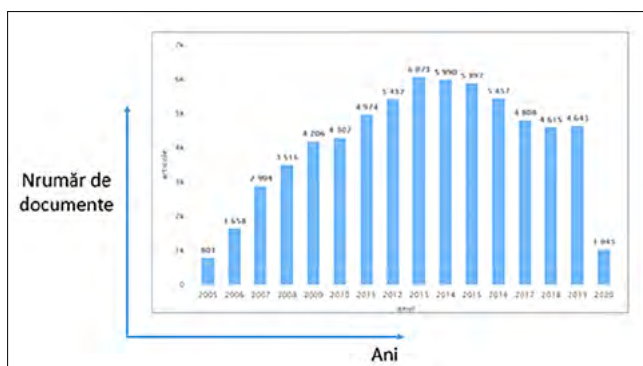

Fig. 35. Dinamica numărului de articole pe an

Exemplu:

În perioada 2014-2019 în Instrumentul Bibliometric Național au fost indexate 6868 de publicații ale Universității de Stat din Moldova. Dinamica indexării și creșterea anuală a documentelor este prezentată în Figura 36.

Ani	Numărul de documente pe an (N)	Creșterea anuală a documentelor (ΔN)
2014	1181	
2015	889	-292
2016	1125	236
2017	1008	-117
2018	1315	307
2019	1350	35
Total	6868	169

Fig. 36. Dinamica numărului de articole indexate în IBN (2014-2019)

Pentru a calcula rata medie de creștere a fluxului de documente indexate în IBN în perioada 2014-2019 este folosită formula de mai jos:

$$V = \frac{N}{\Delta N \times \Delta t} = \frac{1181}{169 \times 6} = \frac{1181}{1014} = 1,16$$

V – rata medie de creștere a fluxului de documente pentru perioada 2014-2019;

N – 1181 documente în anul 2014 ;

ΔN – creșterea documentelor pentru perioada 2014-2019 a constituit 169 de documente;

Δt – 2014-2019 – 6 ani.

Astfel, rata medie de creștere a fluxului de documentele USM, indexate în IBN în perioada 2014-2019, este de 1,16.

1.6. Se trag concluzii cu privire la caracteristicile dinamicii fluxului de documente.

2. Studiul dispersiei – concentrării documentelor în reviste

2.1. Din fișierul 1 sunt selectate articolele din publicațiile periodice;

2.2. Informația în fișier este ordonată în funcție de „titlul publicației periodice”;

2.3. Se calculează numărul de articole pentru fiecare publicație periodică;

2.4. Pe o fișă separată se indică titlul publicației periodice și se introduce numărul de articole (R_n). Se elaborează fișierul 2;

2.5. Descrierea bibliografică din fișierul 2 este ordonată în funcție de numărul articolelor din fiecare publicație periodică (de la cel mai mare la cel mai mic);

2.5. Se întocmește lista publicațiilor periodice, clasificată în funcție de numărul articolelor (Figura 37).

Clasamentul publicației periodice	Titlul publicației periodice	Numărul de articole în publicația periodică	Numărul cumulativ de articole
1	Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”	96	96
2	Intellectus	75	171
3	Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice	63	234
4	...	...	...

Fig. 37. Clasamentul publicațiilor periodice în funcție de numărul de articole

Prima coloană indică ratingul publicațiilor periodice, sortate după numărul de articole din ele, de la cel mai mare număr la cel mai mic. A doua coloană indică titlurile publicațiilor periodice. În a treilea se indică numărul de articole din publicația periodică respectivă. În coloana a patra se indică suma cumulativă a articolelor din reviste.

2.7 Numărul total de articole (R_n) este împărțit în trei părți (zone) egale:

$$R_1 = 1/3 R_n; R_1 = R_2 = R_3.$$

2.8. Se calculează numărul de publicații periodice care conțin 1/3 de articole (zona nucleară), numărul de reviste care conțin 2/3 de articole (zona de productivitate medie);

2.9. Se evidențiază 3 zone de publicații, fiecare conținând același număr de articole, dar un număr diferit de reviste (Figura 38);

2.10. Se trag concluzii privind concentrarea – dispersia informațiilor;

2.11. Se calculează numărul de reviste din fiecare zonă.

3. Studiul structurii fluxului de documente (în funcție de forma publicației)

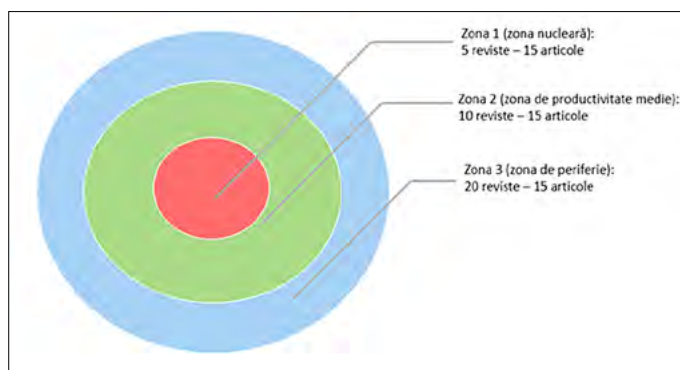

Fig. 38. Trei zone de publicații

3.1. Fluxul de document este sortat în funcție de caracteristica „genul documentului”;

3.2. Sunt determinate caracteristicile cantitative ale fiecărui gen de document;

3.3. Datele sunt introduse într-un tabel (Figura 39);

Nr. d/o	Genul documentului	Numărul de documente	În % la numărul total de documente
1	Monografii	...	...
2	Culegeri	...	...
3	Capitole în monografii	...	...
4	...	...	...
Total		...	100%

Fig. 39. Structura de gen a fluxului documentar

3.4. Se trag concluzii cu privire la structura fluxului de documente în funcție de genul publicațiilor.

4. *Studiul structurii fluxului de documente (în funcție de tipul publicației)*

4.1. Fluxul de documente este sortat în funcție de caracteristica „tipul documentului”;

4.2. Sunt determinate caracteristicile cantitative pentru fiecare tip de document;

4.3. Datele sunt introduse într-un tabel (Figura 40);

Nr. d/o	Tipul documentului	Numărul de documente	În % la numărul total de documente
1	Publicații științifice	...	...
2	Publicații didactice	...	...
3	Ediții de referință	...	...
4	...	...	...
Total		...	100%

Fig. 40. Structura tipologică a fluxului documentar

4.4. Se trag concluzii cu privire la structura fluxului de documente în funcție de tipul publicațiilor.

5. *Studierea structurii lingvistice a fluxului de documente*

5.1. Fluxul de documente este sortat în funcție de caracteristica „limba de publicare a documentelor”;

5.2. Este determinată caracteristica cantitativă a atributului respectiv în fluxul documentar;

5.3. Datele sunt introduse într-un tabel (Figura 41);

Nr. d/o	Limba documentului	Numărul de documente	În % la numărul total de documente
1	Română	...	...
2	Engleză	...	...
3	Rusă	...	...
4	...	...	...
Total		...	100%

Fig. 41. Structura fluxului documentar în funcție de limba textului

5.4. Se trag concluzii cu privire la structura lingvistică a fluxului de documente.

6. *Studierea structurii fluxului de documente în funcție de conținut*

6.1. Microfluxul este ordonat în conformitate de rubricile CZU, domeniului sau rubrici de subiect;

6.2. Este determinat numărul de documente pentru fiecare rubrică CZU, domeniu sau rubrică de subiect;

6.3. Datele sunt introduse într-un tabel (Figura 42);

Nr. d/o	Clasele CZU / rubrici de subiect	Numărul de documente	În % la numărul total de documente
1	Funcția, valoarea, utilitatea, crearea, dezvoltarea bibliotecilor	...	...
2	Administrarea bibliotecii. Personalul bibliotecii	...	...
3	Relațiile cu publicul. Regulamentul de funcționare a bibliotecii	...	...
4	...	...	...
Total		...	100%

Fig. 42. Structura fluxului documentar în funcție de conținut

6.4. Se trag concluzii cu privire la structura fluxului de documente în funcție de conținut.

Similar se realizează analiza fluxului de documente în funcție de autor, afilierea autorilor, editor, țară.

De asemenea, pot fi analizate și alte caracteristici ale fluxului de documente, de exemplu gradul de colaborare în publicarea diverselor lucrări. Gradul de colaborare este o analiză importantă pentru studiile

bibliometrice care indică tendința modelelor de autorat unic și în colaborare pentru publicațiile instituțiilor în perioada cercetării. Unii cercetătorii menționează că atunci când gradul de colaborare este aproape egal cu 1, înseamnă că eforturile și contribuțiile unor autori nu sunt semnificative sau considerabile [232].

Pentru a determina gradul de colaborare în termeni cantitativi, se folosește formula:

$$C = \frac{Nm}{Nm + Ns}$$

unde:

C – gradul de colaborare;

Ns – numărul de articole cu un singur autor;

Nm – numărul de articole cu mai mulți autori.

Analiza bibliometrică se realizează și în baza aspectelor de conținut, cum ar fi tematica, domeniul, subiectul la care se referă documentul sau analiza cuvintelor-cheie din textul documentului. Analiza cuvintelor se bazează pe analiza coincidenței cuvintelor-cheie utilizate pentru indexarea diferitor documente. Această metodă accentuează existența și dezvoltarea rețelelor de probleme. Metoda este utilă pentru cartografierea conținutului cercetării într-un domeniu.

De asemenea, în analizele bibliometrice/scientometrice pot fi utilizați și alți indicatori de evaluare, cum ar fi factorul de impact al revistei, Eigenfactor, H-index ș.a.

Sfere de aplicare a metodelor bibliometrice

Actualmente, metodele bibliometrice sunt utilizate din ce în ce mai mult în dezvoltarea teoriei și practicii infodocumentare: pentru a identifica nucleul fondului bibliotecii, pentru a studia eficiența serviciilor de informare și serviciilor biblioteconomice, pentru a evalua obsolescența (îmbătrânirea) literaturii, pentru a determina valoarea informațională a publicațiilor periodice, pentru a identifica domeniile tematice prioritare în publicațiile profesionale. Indicatorii bibliometrici (numărul de publicații, dinamica citărilor) pot deveni bază pentru studierea individualității unui om de știință, pentru caracterizarea statusului științific, autoritatea unui cercetător concret etc. Ca bază pentru determinarea nivelului de dezvoltare a științei într-o anumită perioadă studiată, pot fi utilizați diverși indicatori scientometrici (volumul de finanțare a domeniului, numărul personalului științific etc.), pot fi utilizate hărți ale științei care folosesc analiza bibliometrică cluster (cluster analysis). Tabelul 30 prezintă sferele de aplicare a metodei bibliometrice.

Tabelul 30. Sferele de aplicare a metodelor bibliometrice

Scopul cercetării	Subiectul cercetării	Rezultat
Perfecționarea achiziției și organizării fondului documentar	Structura fluxului documentar: – tematică – tipologică – editorială – geografică – lingvistică	Planul tematic de achiziție. Structura fondului în funcție de genul documentelor. Lista principalilor editori și organizații editoriale ca furnizori de resurse informaționale. Lista principalelor regiuni și țări din punct de vedere al domeniului (tematic). Decizii privind achiziția bazelor de date, resurselor bibliografice.
	Volumul și dinamica	Lista direcțiilor tematice de actualitate. Evidențierea părților active și pasive ale fondului documentar al bibliotecii.
	Examinarea titlurilor de documente	Structura tematică a fondului. Lista rubricilor tematice.
	Dispersia	Nucleul publicațiilor periodice.
Studiul nevoilor de informare Informare bibliografică	Structura fluxului documentar: tematică – tipologică – autori – lingvistică	Rubricatorul nevoilor informaționale. Subiecte prioritare pentru informare. Plenitudinea reprezentării anumitor tipuri și genuri de documente în sistemele informaționale de regăsire. Autori de autoritate. Planificarea serviciilor de informare consacrate autorilor individuali (expoziții, sinteze etc.). Luarea deciziei cu privire la implicarea traducătorilor. Precizarea bazei de informații prin utilizarea unui flux de documente secundare.
	Dispersia	Selectarea revistelor ca baze de informare a diverselor categorii de utilizatori.

Scopul cercetării	Subiectul cercetării	Rezultat
Servicii bibliografice și de referință. Crearea indicilor științifico-auxiliari și a bazelor de date	Structura fluxului documentar	Modelul produsului informațional. Identificarea unei baze de date pentru pregătirea indexurilor bibliografice și a bazelor de date.
	Dispersia	Lista revistelor, folosite ca sursă de bază sau surse auxiliare de căutare a informației. Identificarea bazei pentru pregătirea produselor informaționale.
Analiza domeniului (subiecte, probleme) pe baza fluxului de documente	Structura fluxului documentar: – tipologică – de autor – editorială – geografică – tematico-cronologică	Nivelul de dezvoltare a subiectului, a problemei. Evaluarea individuală a activităților oamenilor de știință. Identificarea direcțiilor de activitate ale organizațiilor și echipelor științifice. Contribuția comunităților științifice la știința mondială.
	Dinamica creșterii	Cele mai promițătoare direcții științifice Direcțiile științifice pentru care se constată recesiune.
	Dispersia	Conexiuni interdisciplinare ale anumitor domenii, subiecte, teme de cercetare.

Sursa: СБИТНЕВА, Галина [421, pp. 15-16].

Rezultatele cercetărilor bibliometrice adesea necesită o interpretare sociologică. Dat fiind faptul că atunci când se studiază distribuția publicațiilor pe anumite grupe, pe baza creșterii numărului de publicații în anumite domenii, se ajunge la concluzia privind popularitatea acestor domenii. Studiul acestor motive (comanda socială, importanța subiectului, descoperirea științifică, moda ș.a.) este în competența specialiștilor din aceste domenii. De regulă, sunt necesare cercetări suplimentare privind influența unor factori în dezvoltarea domeniilor științifice și a fluxului de documente, precum dinamica personalului de cercetare din domeniu, volumul finanțării pentru știință, potențialul științific și tehnic al firmelor și organizațiilor de conducere etc., care este dificil de luat în considerare în procesul de analiză. Rezultatele analizei fluxurilor documentare (dinamica obiectelor de analiză și distribuirea acestora pe țări, rubrici etc.) servesc drept bază pentru cercetarea într-un domeniu științific concret.

Studiul fluxului documentar primar în conformitate cu parametrii predefiniți permite să tragem concluzii care pot fi utilizate în domeniul infodocumentar. În acest sens, se poate presupune că interesul pentru cercetarea bibliometrică va crește în viitor. Astfel, participarea specialiștilor din domeniul biblioteconomiei și științei informării la cercetarea bibliometrică va contribui la creșterea prestigiului profesiei, deoarece prin oferirea suportului informațional pentru activități științifice, acești specialiști devin participanți la procesul de cercetare.

Cercetările bibliometrice în Republica Moldova nu au o istorie bogată. În bibliotecile din Moldova au fost realizate puține studii bibliometrice. Dar și din acestea doar câteva au fost publicate pentru a împărtăși rezultatele obținute. Putem menționa studiul dnei Lidia Kulikovski *Cincizeci de ani rodnici de învățământ biblioteconomic în Republica Moldova*¹, în care se folosesc metodele bibliometrice pentru analiza publicațiilor profesorilor specialității biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică. Un alt studiu aparține dnei Lidia Zasavițchi *Revistele cu acces deschis în domeniul științelor ecologice și mediului ambiant: analiza bibliometrică*², care prezintă studiul bibliometric al revistelor europene în domeniul cercetării ecologice ale mediului ambiant și înregistrate în bazele de date cu acces deschis DOAJ și CiteFactor.

După cum a fost menționat, în Republica Moldova există o sursă pentru evaluările bibliometrice la nivel național – Instrumentul Bibliometric Național, dezvoltat de Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale (IDSI). În baza resursei deschise stiui.md, colaboratorii IDSI au realizat câteva studii bibliometrice, utilizând datele oferite de IBN. Tematica studiilor bibliometrice a fost diversă, care a inclus studii bibliometrice într-un domeniu (energetică³, nanotehnologie⁴,

¹ KULIKOVSKI, Lidia. BM „B.P.Hasdeu” a împlinit 130 de ani de prezență activă în viața Chișinăului. In: *BiblioPolis*. 2007, vol. 23, nr. 3, pp. 9-13. ISSN 1811-900X.

² ZASAVITCHI, Lidia. Revistele cu acces deschis în domeniul științelor ecologice și mediului ambiant: analiza bibliometrică. In: *BiblioScientia*. 2014, nr. 11-12, pp. 69-86. ISSN 1857-2278. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/34648

³ ȚURCAN, Nelly, CUJBA, Rodica. Bibliometric Assessment of Research on Energy in the World, in the Eastern Europe and in the Republic of Moldova. In: *Problemele Energeticii Regionale*. 2019, nr. 1 (39), pp. 112-127. ISSN 1857-0070. DOI: [10.5281/zenodo.2650735](https://doi.org/10.5281/zenodo.2650735)

⁴ ROȘCA, Alfredda, COJOCARU, Igor, TURCANU, Alina. Bibliometric analysis of the nanotechnology research area in the republic of Moldova. In: *IFMBE Proceedings 4th International Conference on Nanotechnologies and Biomedical Engineering*. Ed. a 4-a, 18-21 septembrie 2019, Chișinău. Cham: Springer, 2019, pp. 691-695. ISBN 978-303031865-9. DOI: [10.1007/978-3-030-31866-6_122](https://doi.org/10.1007/978-3-030-31866-6_122)

filologie¹ și TIC²), măsurarea vizibilității instituțiilor de cercetare (Universitatea de Stat din Moldova³), cercetări tematice (creșterea economică⁴, securitatea cibernetică⁵).

Avantaje și dezavantaje ale metodelor bibliometrice

Deși, fără îndoială, bibliometria are puncte forte, ea a fost supusă mai multor critici (Tabelul 31). Cercetarea bibliometrică este legată de o serie de presupuneri și este limitată de metodele cantitative care sunt aplicate unui corp de literatură/flux documentar. În special, atenția criticilor s-a referit la utilizarea indicatorilor bibliometrici pentru a măsura calitatea lucrărilor științifice [165].

Tabelul 31. Avantajele și dezavantajele metodelor bibliometrice

Avantaje	Dezavantaje
Metodele bibliometrice facilitează examinarea seturilor mari de date	Există probleme de eșantionare, cum ar fi: unele studii care s-au concentrat pe o selecție mică de reviste; articolele non-științifice sunt ignorate; unele baze de date nu pot acoperi toate revistele relevante sau toate volumele revistelor. Acoperirea revistei în baza de date poate fluctua în timp

¹ UNGUREANU, Elena. Filologia din Republica Moldova (2000-2018). O PRIVIRE (în baza datelor de pe platforma ȘTIU.md). In: *Akademios*. 2018, nr. 4(51), pp. 32-44. ISSN 1857-0461. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/71712

² ȚURCAN, Nelly, COȘULEANU, Ion, GRECU, Mihai, CUJBA, Rodica. Research in Computer Science in the Republic of Moldova: A Bibliometric Analysis. In: *Romanian Journal of Library and Information Science (RRBSI)*. 2019, vol. 15, nr. 2, pp. 27-50. ISSN 1841-1940. DOI: [10.26660/rrbsi.2019.15.2.27](https://doi.org/10.26660/rrbsi.2019.15.2.27)

³ ȚURCAN, Nelly, CUJBA, Rodica. Măsurarea vizibilității producției științifice a Universității de Stat din Moldova: analiză bibliometrică și altmetrică. In: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe Sociale”*. 2019, nr. 3 (123), pp. 3-22. ISSN 1814-3199. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/77860

⁴ CUCIUREANU, Gheorghe, CUJBA, Rodica, MINCIUNĂ, Vitalie. „Creșterea economică” prin prisma Instrumentului Bibliometric Național. In: *Creșterea economică în condițiile globalizării: competitivitate, inovativitate, sustenabilitate*. Ed. a 13-a, Vol. 2, 11-12 octombrie 2018, Chișinău. Chisinau: Complexul Editorial INCE, 2018, pp. 257-263. ISBN 978-9975-3202-9-0. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/66582

⁵ COJOCARU, Irina, COGOCARU, Igor. A bibliometric analysis of cybersecurity research papers in Eastern Europe: Case study from the Republic of Moldova. In: *Central and Eastern European eDem and eGov Days*. 2-3 mai 2019, Budapesta. Viena: Facultas Verlags-und Buchhandels, 2019, pp. 151-162. ISBN 978-3-7089-1898-3. DOI: [10.24989/ocg.v335.12](https://doi.org/10.24989/ocg.v335.12)

Avantaje	Dezavantaje
Analiza bibliometrică poate facilita luarea deciziilor cu privire la persoane individuale (de exemplu, angajarea, reangajarea, ocuparea unei funcții și promovarea) și despre persoane fizice (de exemplu, selecția publicațiilor)	Analizele bibliometrice pot întâmpina probleme de măsurare și probleme tehnice, inclusiv: ortografie; schimbări de nume; omonime; sinonime; prejudecăți de limbă; probleme cu factorul de impact al revistei etc.
Analizele bibliometrice pot facilita luarea deciziilor cu privire la problemele organizatorice (de exemplu, colecțiile bibliotecii)	Calitatea (și elementele constitutive ale calității, cum ar fi deontologia și etica) este un factor important care nu este neapărat luat în considerare de numărul de publicații sau de numărul de citări
Analizele bibliometrice pot facilita luarea deciziilor în ceea ce privește instituțiile (de exemplu, finanțarea cercetării)	Metricile pot fi utilizate de cercetători și reviste pentru a-și crește artificial indicatorii bibliometrici
Bibliometria poate facilita examinarea sociologiei științei (de exemplu, colegii invizibile)	Autoratul multiplu face dificilă determinarea creditului de autor corespunzător
Bibliometria poate facilita examinarea tendințelor în domenii	Este posibil ca articolele să fie citate foarte mult, dar din motive negative
Bibliometria poate facilita examinarea tendințelor în cadrul unei reviste concrete sau seturi de reviste	Numărul de citări depinde mai mult de numărul de persoane care lucrează în același domeniu, decât de calitatea sau originalitatea intrinsecă a rezultatelor publicate
Cercetările bibliometrice sunt obiective și replicabile	Necesită abilități pentru calcularea și interpretarea rezultatelor
Metodele bibliometrice sunt simple, deoarece se bazează pe o simplă numărare. Multe tehnici au devenit deosebit de simple în era digitală, deoarece aplicarea lor poate fi automatizată	În timp ce unii cercetători raportează o corespondență semnificativă între utilizarea revistelor și citarea lor, alții indică absența unei corelații directe, precum și natura complexă a citării, care nu este luată în considerare în analiza acestora

Sursa: Adaptat după HOLDEN, Gary et al. [176, pp. 5-6], ГУРЧЕВ, Вадим și МАЗОВ, Николай [417, p. 9].

Rezumat

Cercetările bibliometrice variază de la descrieri relativ simple ale unui masiv/flux de documente până la modelarea extrem de sofisticată a rețelelor sociale. Obiect al cercetărilor bibliometrice pot fi grupuri

separate de itemi sau eșantioane care cuprind mii de înregistrări, pe toate domeniile disciplinare. Cercetarea bibliometrică examinează autoratul, publicația, citarea și conținutul prin aplicarea de măsuri cantitative unui masiv/flux documentar. În cercetările bibliometrice nu apar probleme legate de ratele de participare și de răspuns. Cu toate acestea, abordările bibliometrice ridică îngrijorare cu privire la concluzii în legătură cu fenomene care nu pot fi întotdeauna explicate prin date cantitative. De asemenea, cercetătorii și bibliotecarii trebuie să recunoască limitările domeniului și să se familiarizeze cu dezbaterile privind utilizarea indicatorilor bibliometrici.

Metodele de cercetare bibliometrică sunt de interes pentru comunitatea științifică mondială. Actualmente, bibliometria se bucură de o atenție mult mai mare în domeniul învățământului superior, deoarece guvernele aplică indicatori bibliometrici pentru evaluarea performanței cercetării.

De asemenea, metodele bibliometrice privind studiul documentelor deschid oportunități pentru biblioteci, cercetători, permițându-le, în primul rând, să analizeze structura și intensitatea fluxurilor de documente pe termen lung, în diverse ramuri ale științei și domenii de activitate practică, precum și să le compare între ele.

Rezultatele studiilor bibliometrice au o mare importanță pentru diferite tipuri de biblioteci. Metodele bibliometrice sunt utilizate pentru organizarea unor procese ale bibliotecii, cum ar fi achiziția sau studiul nevoilor de informare ale utilizatorilor. De asemenea, serviciile bibliometrice se axează pe o analiză bibliometrică a fluxurilor de documente ale organizațiilor științifice în legătură cu sarcini de natură științifică și administrativă – monitorizarea vizibilității și activității publicaționale, evaluarea nivelului de cercetare științifică pe baza indicatorilor cantitativi.

Metodologia de realizare a studiilor bibliometrice este relativ simplă, iar cercetările bibliometrice sunt obiective și replicabile.

Exerciții practice

În baza Instrumentului Bibliometric Național, realizați analiza bibliometrică a unui flux documentar (la alegere) ce aparține unei instituții, reviste, într-un domeniu, subiect etc.

Perioada de analiză – 5 ani.

Lecturi suplimentare

1. *Ghid de utilizare a IBN pentru evaluarea performanțelor în cercetare* [online]. IDSI, 2019. Disponibil: https://ibn.idsi.md/en/system/files/Ghid_evaluare_performanta_IBN_23.09.2019-compressed_0.pdf#overlay-context=vizualizare_revista/34
2. JARNEVING, Bo. Un studiu bibliometric al literaturii privind cercetarea asupra bibliotecilor publice. In: *Studii de Biblioteconomie și Știința Informării* [online]. 2006, nr. 9-10, pp. 47-69. eISSN 1453-5386. Disponibil: <http://lisr.unibuc.ro/9-10.html>
3. LUPU, Viorica, SOBEȚCHI, Vera. Prestarea serviciilor bibliometrice în biblioteca universitară. In: *Confluente Bibliologice*. 2015, nr. 1-2, pp. 63-68. ISSN 1857-0232. Disponibil: <http://localhost:8080/xmlui/handle/123456789/3571>

17. Cercetarea istorică

Considerații introductive

Cercetarea istorică joacă un rol esențial în dezvoltarea teoriei și practicii. Ea are relevanță ca metodă de cercetare în toate disciplinele și, deși este foarte diferită de celelalte metode de cercetare discutate în această secțiune, este totuși o metodă „științifică”, care trebuie să se conformeze standardelor de practică [285, p. 167]. În acest context remarcăm că unii cercetători susțin că cercetarea istorică nu poate fi considerată un adevărat studiu științific, deoarece nu permite suficientă precizie și obiectivitate [83, p. 245]. Cu alte cuvinte, aceasta nu are rigurozitatea unor astfel de metode de cercetare precum metodele experimentale și de sondaj. Alții susțin că cercetările istorice pot îndeplini standardele de investigare ale altor metode [259, p. 157]. Totuși, există un consens potrivit căruia cercetarea istorică poate aduce o contribuție considerabilă domeniului biblioteconomiei și științei informării.

Un specific particular al cercetării istorice este caracterul său iterativ [255, p. 147]. Cea mai notabilă diferență între cercetarea istorică și toate celelalte metode disponibile cercetătorului este natura „probelor” utilizate pentru a genera o teorie sau a testa o ipoteză. Spre deosebire de alte metode, care sunt concepute pentru a crea sau a genera date ca parte a procesului de cercetare, cercetarea istorică se bazează pe date care există deja într-o formă sau alta. Aceasta nu înseamnă că cercetarea istorică nu poate crea sau genera anumite date, dar este probabil să constituie o parte relativ mică din setul de date care vor fi analizate și va

depinde de subiectul cercetării. Istoria, până la urmă, începe cu minutul care tocmai a trecut, propoziția pe care tocmai ați citit-o a devenit acum o parte din istoria dvs., oricât de recentă a fost [285, p. 167]. În esență, cercetarea istorică este o cercetare calitativă datorită interpretării inevitabile. Unele studii folosesc date cantitative, dar din moment ce această abordare depinde, în mare măsură, de interpretare, prin definiție devine calitativă. Majoritatea studiilor istorice tratează comportamentul natural în situații din viața reală și interpretările pe care cercetătorul le pune în evidență. Se pot furniza dovezi cantitative dacă există date adecvate, dar poate fi dificil de cuantificat altceva decât dovezi fizice, cum ar fi statistici sau înregistrări raportate.

Această metodă de cercetare este preocupată de reconstrucția trecutului, „identificarea pieselor unui puzzle și punerea lor împreună pentru a oferi cunoștințe și înțelegerea unei situații, eveniment sau proces” [285, p. 168]. „Istoria nu este, nu trebuie să fie o simplă povestire a trecutului. Ea îndeplinește o funcție critică, întrucât e în stare să ofere cititorilor săi resurse ce le îngăduie să se delimiteze de certitudinile spontane sau de imaginile impuse. O carte de istorie, reușită și folositoare este aceea care oferă o mai bună înțelegere nu numai a trecutului, care este obiectul ei, ci și a prezentului” [311, p. 15]. Această metodă este folosită „în principal pentru construirea studiilor de caz organizaționale și restabilirea poveștilor de viață, glorificând eroii și eroinele profesiei” [334, p. 161]. Cercetarea istorică permite să învățați din trecut și să construiți conexiuni între trecut și prezent. În domeniul biblioteconomiei și științei informării, cercetarea istorică poate fi folosită pentru a investiga procese, comportamente, evenimente individuale sau activitatea instituțiilor etc. De exemplu, așa cum menționează Alison Jane Pickard, cercetarea istorică privind dezvoltarea colecției bibliotecii vă poate spune despre scopul pentru care a fost construită și cum s-a dezvoltat colecția într-o perioadă de timp, iar aceasta vă poate oferi informații valoroase pentru viitoarele politici de dezvoltare a colecției bibliotecii [334, pp. 166-168]. Aceasta ar permite informarea unui nou management al colecției și ar putea oferi informații despre trecut.

Scopurile de bază ale cercetării istorice constau în „a oferi o perspectivă clară a prezentului” și a facilita planificarea pentru viitor, prin identificarea principiilor generale aplicabile situațiilor recurente [259, p. 158]. Pe lângă îndeplinirea scopurilor de bază, cercetarea istorică poate aduce contribuții specifice la avansarea biblioteconomiei și științei informării. După cum indică Charles Busha și Stephen Harter, cercetările istorice pot contribui la îmbogățirea cunoștințelor despre biblioteconomie, pot

spori înțelegerea despre cum, când și de ce au avut loc evenimentele din trecut, precum și pot extinde aprecierea dvs. asupra semnificației acestor evenimente [57, p. 92]. Sidney J. Shep notează că cercetarea istorică poate ajuta la înțelegerea evoluției pe termen lung a colecțiilor bibliotecilor, informarea deciziilor bugetare, oferirea unei baze pentru deciziile referitoare la servicii și la desfășurarea cercetărilor privind schimbările din cultura informației [334, p. 161]. Michael Harris a declarat că o înțelegere clară a definirii istorice a funcțiilor bibliotecii poate îmbunătăți interacțiunea dintre biblioteci, mai mult ca atât, istoria bibliotecii va fi un ajutor semnificativ în administrarea inteligentă a bibliotecilor [166, p. 1]. Similar, subliniind necesitatea cercetării istorice, Jesse Shera a afirmat că istoria bibliotecii permite bibliotecarilor să înțeleagă mai bine prezentul și să își îndeplinească mai eficient responsabilitatea socială [335]. Pe scurt, o bună cercetare istorică poate ajuta bibliotecarii și specialiștii în informare să prezinte evenimentele trecute în mod eficient și efectiv, fără a repeta greșelile făcute în trecut.

S-ar putea susține că cercetarea istorică este o competență profesională de bază pentru mulți practicieni în domeniul infodocumentar. Multe dintre instrumentele cercetării istorice sunt aceleași instrumente pe care bibliotecarii, documentariștii, arhivarii, curatorii și managerii de înregistrări le folosesc zilnic. Această metodă este denumită, de asemenea, „cercetare de birou”, pur și simplu pentru că majoritatea datelor există deja și sarcina este a identifica aceste date, a le localiza și a le extrage, apoi a le analiza în lumina tuturor celorlalte date colectate. Mulți practicieni se angajează zilnic în acest tip de cercetare ca parte a activității zilnice. Cel mai evident exemplu în acest sens ar fi personalul care lucrează în biblioteci sau arhive cu privire la studii locale; o mare parte din timpul lor este consacrat urmării și înregistrării documentelor istorice, uneori folosindu-le în studiul unui subiect specific sau în structurarea, clasificarea și stocarea lor pentru regăsirea de către utilizatori.

Există varietăți de subiecte în cercetarea istorică din domeniul biblioteconomiei și științei informării, cum ar fi dezvoltarea bibliotecilor de diferite tipuri (Maria Vieru-Ișaeu¹), utilizarea tehnologiei și avantajele acesteia, dezvoltarea metodelor de conservare, bibliotecari și bibliologi celebri în domeniu (Ion Madan²), istoria cărții și a bibliotecilor (Vlad

¹ VIERU-IȘAEV, Maria. *Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Chișinău: (1877-2002): Etape, context, conexiuni și incursiuni istorice. Partea I (1877-1990)*. Chișinău: [s. n.], 2002. ISBN 9975-9710-4-0.

² MADAN, Ion. O figură luminoasă a Basarabiei – preotul dr. Paul Mihail. In: *Magazin bibliologic*. 1992, nr. 1, pp. 41-52. ISSN 1857-1476.

Chiriac¹), statistica de bibliotecă etc. Alte domenii în care cercetările istorice pot documenta trecutul și pot sugera politici pentru viitor includ urmărirea procedurilor și practicilor de gestionare a informațiilor în cadrul organizațiilor, urmărirea dezvoltării legislației din domeniu (Mariana Harjevschi²), tendințe în biblioteconomie și știința informării și istoriile instituțiilor și organizațiilor (Petru Ganenco³). Aplicațiile potențiale ale cercetării istorice sunt multe și variate; trecutul are multe de povestit și sunt multe de învățat din greșelile și succesele din vremurile anterioare.

Tipurile studiilor istorice

Există o multitudine de subiecte pe care cercetătorul istoric poate alege să le investigheze. Pentru multe dintre aceste subiecte există un univers de resurse, la fel de nelimitat, pe care istoricul îl poate atrage.

Tyris Hillway identifică șase tipuri diferite de cercetare istorică sau studii documentare [83, p. 247]:

1. cercetare biografică,
2. istoria instituțiilor și organizațiilor,
3. studiul surselor și influențelor,
4. editarea și traducerea documentelor istorice,
5. studiul istoriei ideilor,
6. compilarea bibliografiilor.

Măsura în care sunt utilizate aceste diferite tipuri de studii depinde de natura investigației și a subiectului. Fie că cercetarea istorică este o cercetare autentică sau pur și simplu o compilare a faptelor, realizarea acestor studii depinde de modul în care ele sunt realizate. De asemenea, este oportun a remarca faptul că modul în care un istoric colectează și interpretează datele sale poate fi oarecum influențat de școala istorică de gândire la care aderă.

Alegerea subiectului pentru cercetări istorice

Având în vedere că există o abundență de subiecte posibile, precum și de materiale de cercetare, primul lucru pe care trebuie să-l faceți este

¹ CHIRIAC, Vlad. *Cartea și tiparul în Moldova în sec. XVII-XVIII (Schite după materialele depozitate în URSS)*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1977.

² HARJEVSCHI, Mariana. *Evoluția politicilor în sistemul național al bibliotecilor din Republica Moldova*: Teză de doctor în științe ale comunicării (572.02). Chișinău: [s. n.], 2014.

³ GANENCO, Petru. *Istoria Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova de la 1832 pînă la 1918*. Vol. 1. Chișinău: [s. n.], 2001. ISBN: 9975-9991-2-3.

să delimitați în mod clar subiectul dvs. de cercetare. Criteriile principale pentru alegerea unui subiect de cercetare trebuie să fie interesul dvs. personal și importanța mai largă a subiectului, de exemplu, pentru instituție sau domeniu. Să presupunem că sunteți interesat de istoria bibliotecilor. Primul test pe care trebuie să-l treacă acest subiect este dacă există o audiență profesională sau comunitară și dacă relevanța sa mai largă este suficientă pentru a-și merita studiul. Să presupunem în continuare că așa este.

Următorul pas pe care trebuie să-l faceți este să reduceți subiectul la o formă gestionabilă. În cazul subiectului menționat, remarcăm că orice istorie generală a bibliotecii presupune o serie de istorii diferite. Cercetarea istoriei bibliotecilor ar putea include diverse aspecte, cum ar fi: istoria cărții și a tehnologiilor de editare, etapele de catalogare, evoluția biblioteconomiei ca profesie, istoria bibliotecilor ș.a. Există multe istorii diferite pe care le va putea acoperi această temă centrală. Prin urmare, este esențial să vă limitați, de la bun început, subiectul pe o dimensiune gestionabilă. Un subiect circumscris corespunzător facilitează atât colectarea, cât și interpretarea datelor. Ca exemplu, să presupunem că doriți să cercetați originile educației infodocumentare din Republica Moldova, ceea ce pare un subiect potrivit pentru un studiu.

Este, de asemenea, de o importanță vitală să vă începeți cercetarea cu formularea unui scop foarte specific. Există prea mult spațiu de distragere în cadrul oricărei investigații istorice pentru a începe cu întrebări vagi sau ample. Există o serie de moduri de a formula o întrebare de cercetare bună; majoritatea cercetărilor istorice sunt preocupate de întrebările „de ce” și „cum”, folosind dovezi pentru a interpreta o serie de evenimente. O întrebare de cercetare bună este o întrebare „critică”, care va conduce la întrebări suplimentare și va provoca discuții, precum și o întrebare care are granițe bine definite. Definirea domeniului de aplicare și acoperirea oricărei întrebări istorice se poate face folosind limite cronologice, limite geografice și restricții ale surselor primare sau o limită naturală a investigației dvs.

Pentru realizarea unei cercetări istorice trebuie să examinați subiectul și să identificați exact ce anume doriți să explorați. O modalitate de a face acest lucru este să vă puneți o serie de întrebări despre acest subiect.

- În primul rând, *unde* au avut loc aceste evenimente? Există o graniță geografică a evenimentelor pe care doriți să le explorați?
- Următoarea întrebare pe care trebuie să o puneți este *când* au avut loc evenimentele care vă interesează? Vă interesează un interval

de timp foarte specific sau sunteți mai interesat să stabiliți o cronologie longitudinală?

- În al treilea rând, *cine* este implicat? Există o anumită persoană sau un grup de indivizi care au jucat un rol foarte important în aceste evenimente?

Punându-vă aceste întrebări, veți fi în măsură să definiți o întrebare critică care va acoperi subiectul dvs.

Folosind exemplele de cercetare istorică realizate mai devreme, puteți vedea cum cercetătorii au formulat întrebările critice folosind unele dintre limitări.

Surse pentru cercetări istorice

Datele culese în cercetarea istorică pot proveni dintr-o mare varietate de surse. Printre cele mai frecvent utilizate sunt următoarele [83, pp. 247-248]:

1. Înregistrări oficiale, cum ar fi legi, acte, rapoarte anuale ale organizațiilor etc.;
2. Ziare și alte publicații periodice;
3. Relatări ale martorilor oculari asupra evenimentelor;
4. Arhive;
5. Manuscrise;
6. Scrisori și jurnale personale;
7. Biografii, autobiografii și memorii;
8. Studii istorice;
9. Scrieri literare;
10. Dovezi orale;
11. Memorii;
12. Cataloage;
13. Planificări, agende ș.a.;
14. Vestigii arheologice și geologice (nondocumente).

Practic, toate sursele scrise de informații istorice pot fi clasificate în documente primare sau secundare. Sursele primare reprezintă datele care se află cel mai aproape de evenimentul istoric, sunt documente originale, create simultan cu evenimentul în discuție. Un citat direct dintr-un astfel de document este clasificat ca sursă primară. Se consideră că sursele primare includ mărturia martorilor oculari sau observații făcute cu unul dintre simțuri sau cu ajutorul unui dispozitiv mecanic. Sursele secundare sunt utilizate în cercetarea istorică, dar numai pentru a completa surse primare sau pentru a ajuta la completarea eventualelor lacune lăsate de o deficiență de dovezi primare. Autoritatea oricărei

interpretări are puncte slabe datorită absenței surselor primare, astfel încât sursele secundare ar trebui să fie folosite în mod redus. Surse secundare pot fi considerate, practic, tot ceea ce nu este privit ca principal. Tot ceea ce istoricii și alții au scris despre trecut sunt surse secundare și includ manuale, articole de revistă, istorii și enciclopedii. Utilizarea surselor primare tinde să asigure integritatea unui studiu și să consolideze fiabilitatea acestuia. Utilizarea lor oferă o bază solidă pentru concluziile la care s-a ajuns în cercetarea documentară. Potrivit lui Leonard Bates, sursele primare „sunt materiile prime ale interpretării istorice. Sunt critici pentru luarea în considerare a problemelor istorice complexe” [25, p. 11].

Este esențial să identificați potențialele surse primare care să furnizeze suficiente date pentru a vă permite să plasați propria dvs. interpretare despre evenimente. Culegerea reală a acestor date este următorul pas, dar trebuie să identificați ce date există și cât de accesibile sunt aceste date. Sursele secundare sunt adesea disponibile în diferite locații (biblioteci, librării, Internet, baze de date); accesul la aceste surse, rareori, prezintă dificultăți, în afară de problemele obișnuite de a găsi manualul sau articolul de care aveți nevoie sau de a comanda o teză de doctorat. Sursele primare, pe de altă parte, sunt, prin definiție, unice; accesul la aceste date este foarte diferit. În această etapă a cercetării dvs. trebuie să vă asigurați că aveți resursele necesare și drepturile de acces adecvate pentru a vizualiza aceste date. Aceasta ar putea însemna o serie de lucruri, în funcție de natura sursei primare, principalul este localizarea datelor, apoi stabilirea accesibilității. Arhivele publice și private vor avea, de regulă, politici de acces clar definite. Trebuie să vă familiarizați cu aceste reguli și să faceți pașii necesari cu mult timp înainte de colectarea datelor. De exemplu, solicitați de la administrația instituției sau decanatul facultății un document în baza căruia puteți obține permisiunea de acces. Solicitarea permisiunii pentru vizualizarea datelor poate dura în timp, deci gândiți-vă și pregătiți-vă lucrările de bază. Este posibil să fie nevoie să contactați persoane pentru a accesa lucrări personale sau colecții private mici; acest lucru trebuie făcut cu mult înainte de colectarea datelor.

Internetul a crescut, fără îndoială, accesul la sursele primare, dar să nu uitați că există capcane. Există o mulțime de dovezi primare unice care rămân într-o singură formă – forma în care au fost create. Aceste dovezi sunt adesea găzduite de o singură locație cu acces extrem de restrâns. Un avantaj major al utilizării Internetului este identificarea a ceea ce există de fapt. Este posibil ca aceste surse să nu fie accesibile de

la distanță, dar puteți afla multe despre existența și locul de date potențial utile. Multe dintre cele mai mari arhive oferă acces la cataloage online, iar unele permit accesul la o parte din materiale, de exemplu, imaginile digitale ale originalelor. Ar trebuie să fiți precauți în vederea utilizării surselor online, autoritatea surselor nu poate fi întotdeauna garantată.

Este de dorit ca o cercetare istorică să se bazeze în întregime pe surse primare. De fapt, sursele secundare pot oferi informații importante și de dezvoltare conceptuală, care nu sunt disponibile în altă parte. Sintetizând literatura de cercetare existentă, sursele secundare ajută la completarea lacunelor din sursele de informații primare și pot sugera subiecte pentru cercetările viitoare. Deoarece sursele secundare nu reprezintă dovezi ale martorilor oculari, cercetătorul ar trebui să țină cont de limitele acestora și să evite totuși o dependență de astfel de materiale. În evaluarea surselor de date secundare, de exemplu, cercetătorul ar trebui să pună întrebări cu privire la calificarea persoanei responsabile pentru colectarea datelor, ce date au fost colectate și ce anume au fost destinate să măsoare, atunci când informațiile au fost colectate, metodele utilizate pentru colectarea datelor și corespondența datelor cu cele din alte surse.

Evaluarea surselor istorice

Atunci când alegeți sursele specifice de date pentru un studiu istoric, este important să le evaluați corect. Cercetătorul ar trebui să știe dacă sursele sunt relevante pentru studiu, suficient de semnificative pentru a fi utile și competente (adică autentice, exacte și rezonabile). Evaluarea ultimului criteriu – competența – ar trebui să implice două procese de bază: critica externă și critica internă [83, p. 250].

Critica externă sau colectarea de dovezi externe se realizează pentru a determina dacă o sursă oferă, de fapt, date primare autentice. Critica externă urmărește în esență stabilirea timpului, a locului și a autorului unei surse. Ea se realizează atât prin investigarea unor elemente fizice ale suportului material al izvorului (de ex., hârtie), cât și prin analiza unor elemente de conținut (de ex., termenii folosiți).

Examinați sursa având în vedere inițial următoarele întrebări [285, p. 172].

- Ce tip de sursă este?
- Este sursa autentică sau nu?
- Care este proveniența sursei?
- Cine a creat sursa?
- Creatorul este de încredere și cunoscut?

- Ce a însemnat sursa în perioada în care a fost creată?

Aceasta este o procedură standard pentru evaluarea surselor primare. Procesul criticilor externe este crucial pentru credibilitatea cercetărilor istorice.

După ce cercetătorul a decis că un document sau o sursă este autentică, el ar trebui să confirme validitatea și fiabilitatea conținutului. În prezent, trebuie să fiți preocupați de ceea ce spune sursa (adică de semnificația, exactitatea și încrederea generală a acesteia). Critica internă este, în general, mai dificilă decât critica externă și, de asemenea, este adesea dificilă, dacă nu chiar imposibil, de realizat cu certitudine absolută. Multe documente vechi nu mai există în formele lor originale și nu există nicio garanție că conținutul lor nu a modificat o parte din ceea ce a fost copiat, tradus și republicat de-a lungul anilor.

Unele dovezi privind validitatea și fiabilitatea internă pot fi obținute, luând în considerare reputația și integritatea autorului, ținând cont de circumstanțele în care a fost redactat documentul și comparând „faptele” din cadrul unui document cu scrierile altor autori, considerați ca fiind de autoritate. Unii autori recomandă punerea următoarelor întrebări, atunci când se evaluează probele interne ale unui document [83, p. 250]:

- Semnificațiile reale ale cuvintelor diferă de sensurile lor literale?
- Cât de bine ar fi putut observa autorul lucrurile pe care le raportează?
- Există contradicții interne?
- Există afirmații neverosimile?
- Dovada este în concordanță cu lucrările de referință standard?
- Este impresia că documentul necesită o confirmare suplimentară?
- Istoricul a avut acces complet la toate documentele relevante?
- Autorul documentului a fost părtinitor?
- Ce semnificație are documentul ca sursă de informație?

Etapele de bază în cercetările istorice

Diferiți cercetători pot susține modalități oarecum diferite ale cercetării istorice. De exemplu, se poate accentua culegerea și descrierea faptelor sau se poate accentua etapa de interpretare; unii cred că un studiu istoric ar trebui să fie ghidat de o ipoteză formală, iar alții argumentează o metodologie mai flexibilă. Dar există un consens că, în general, cercetarea istorică ar trebui să îndeplinească aceleași criterii și să urmeze aceleași proceduri ca și celelalte metode de bază ale cercetării științifice. Cu alte cuvinte, cercetarea istorică tinde să implice următorii pași:

1. Identificarea unei probleme de semnificație istorică;

2. Colectarea informațiilor de fond (adică sinteza documentară a surselor secundare);
3. Formularea unei ipoteze atunci când este posibil;
4. Adunarea de dovezi sau date (inclusiv, verificarea autenticității surselor primare și validitatea și fiabilitatea conținutului acestora);
5. Organizarea și analiza datelor pertinente (mai des calitative decât cantitative);
6. Interpretarea concluziilor sau extragerea concluziilor.

În general, adevărata cercetare istorică tinde să semene cu o metodă științifică de investigare sau cu o abordare orientată spre probleme [83, p. 251].

Ipoteza în cercetarea istorică

În general, rezultatele cele mai semnificative și utile ale oricărei cercetări de bază constau în generalizări sau principii care provin din datele faptice. Cercetarea istorică, precum și alte tipuri de cercetări, tind să beneficieze de integrarea unei ipoteze.

Utilizarea unei ipoteze în cercetările istorice ajută la creșterea obiectivității studiului și la minimizarea prejudecăților cercetătorilor. De asemenea, îndrumă cercetătorul în procesul de colectare, analiză și interpretare a datelor, indicând ceea ce este relevant pentru studiu. Ipoteza oferă o bază pentru a lua în considerare diverși factori și pentru a le sintetiza sau a trage concluzii, care pune semnificația lor globală în centrul atenției.

De exemplu, s-ar putea să formulați o ipoteză precum că bibliotecile academice au fost utilizate într-o mai mare măsură atunci când au avut programe de instruire pentru utilizatorii bibliotecilor, decât atunci când nu au avut astfel de programe. Pe baza acestei ipoteze, cercetătorul va ști că, cel puțin, va trebui să colecteze date istorice privind programele de instruire ale bibliotecii pentru una sau mai multe biblioteci academice pentru a „testa” relația exprimată.

Este mai dificil să testați ipoteze istorice decât cele dezvoltate în alte tipuri de cercetare. Acest lucru se datorează, în mare parte, faptului că cercetarea istorică are o natură *ex post facto*, iar cercetătorul nu are în mod evident controlul asupra variabilelor relevante. Ipoteza istorică ar trebui să fie folosită într-o manieră mai flexibilă decât este cazul cercetărilor mai structurate.

Ipotezele cauzale sunt deosebit de complexe și dificil de stabilit în cercetarea istorică, dar totuși se consideră că, de multe ori, este important să se ia în considerare cauzalitatea într-un studiu istoric. Considerația cauzalității îl obligă pe cercetător să treacă dincolo de simpla

descriere și să reflecte de ce anumite relații par să existe. Pe de altă parte, nu toți istoricii sunt de acord că examinarea cauzalității (și a ipotezelor) este esențială pentru o bună cercetare istorică [83, p. 252].

Colectarea și înregistrarea datelor

Colectarea și înregistrarea datelor este diferită de crearea de date noi. Sondaje, studii de caz, cercetare etnografică, cercetare-acțiune, experimente și analize de sisteme toate creează noi seturi de date pentru analiză. Cercetarea istorică este preponderent preocupată de colectarea și analiza datelor care există deja și „vânează materiale nepublicate care nu sunt menționate în referințele standard” [183, p. 49]. În timp ce cercetarea istorică este similară cu sinteza literaturii care precedă alte forme de cercetare, abordarea istorică este mai exhaustivă, căutând informații dintr-o gamă mai mare de surse.

În realizarea unei cercetări istorice documentarea se combină firesc cu analiza materialului. Chiar dacă logica procesului cercetării dictează că la început se adună tot materialul și abia apoi se purcede la analiza acestuia, în practică o asemenea etapizare este imposibilă, ba chiar nedorită. De fapt, atunci când parcurgeți un izvor istoric sau o lucrare aparținând literaturii secundare, dvs. treceți deja la o primă etapă de analiză și de selecție.

Tehnica de culegere a datelor pentru cercetarea istorică, sau cel puțin pentru cercetarea documentară, implică, practic, reunirea în mod logic a dovezilor derivate din documente sau înregistrări. Acest proces implică, de asemenea, de multe ori compararea și îmbinarea informațiilor culese din două sau mai multe surse. Într-adevăr, utilizarea unei varietăți de surse este considerată a fi unul dintre reperele cercetării istorice. Este important de menționat totuși că, din cauza volumului mare de date colectate, este esențială organizarea datelor cât mai sistematic. Înainte de a începe un studiu istoric, cercetătorul ar trebui să aibă un plan specific pentru dobândirea, organizarea, stocarea și regăsirea datelor.

Utilizarea fișelor pentru notițe, a fișelor bibliografice etc. poate fi de mare ajutor la colectarea datelor din resurse. Stocarea notelor în fișierele unei baze de date oferă funcții de căutare automată și permite cercetătorului să codifice datele pentru analiza conținutului. Fișierele electronice pot, de asemenea, să faciliteze utilizarea de software și programe pentru analiza datelor, precum și pentru traducerea, colectarea și compararea documentelor. Modul în care colectați și înregistrați datele depinde de dvs.; important este să fie sistematic și minuțios. Chiar dacă aveți norocul să păstrați copii ale originalului, acest proces este totuși necesar ca parte a analizei dvs. Foarte des, copiile pot încuraja notarea neglijentă

– niciodată un lucru bun, întrucât va trebui întotdeauna să vă întoarceți și să o faceți din nou.

Specialiștii menționează o serie de instrumente bibliografice care sunt folosite în cercetările istorice, printre care: cataloage de bibliotecă, bibliografii, ghiduri și indexuri de publicații guvernamentale, indexuri de ziare și reviste, bibliografii naționale, ghiduri de manuscrise și arhive, indexuri de disertații, ghiduri pentru ediții de referință, directoare de librării etc. Actualmente, frecvent, istoricii utilizează și alte ghiduri de resurse de bază, cum ar fi site-uri web, depozite digitale, motoare de căutare web ș.a. [83, p. 253].

Interpretarea dovezilor

În cercetarea istorică, interpretarea dovezilor colectate din sursele analizate implică o abordare creativă. Totuși, acesta nu este un act de creație, ci o reconstrucție.

Explicarea faptelor istorice ocupă un loc important în cunoașterea istorică. Verificând ipotezele inițiale, istoricul nu trebuie să răspundă numai la întrebarea „Ce s-a întâmplat?”, ci și la întrebarea „De ce a avut loc faptul istoric X?”.

Profesorul Bogdan C. Murgescu menționează că explicația în cercetarea istorică se poate realiza la mai multe niveluri [262, p. 118]:

- explicația descriptivă prezintă detaliat desfășurările faptelor pentru evidențierea mecanismului lor de desfășurare;
- explicația descriptiv-genetică, prin care se consideră că pentru explicarea unui fapt istoric este suficientă stabilirea stadiilor sale succesive de dezvoltare;
- explicații prin definirea unui concept sau termen istoric.

Totuși, forma deplină a explicației în istorie este aceea care ia în discuție cauzele unui eveniment, fenomen sau proces istoric.

Atunci când cercetătorii analizează cauzele unui fapt istoric, el trebuie să se întrebe atât „de ce?”, cât și „cum?” sau „de ce așa, și nu altfel?”.

Ca și în cazul majorității cercetărilor calitative, dvs. sunteți instrumentul de cercetare, pentru că veți prezenta interpretarea finală pe baza faptelor pe care le-ați adunat. Pentru a face acest lucru, trebuie să fiți conștienți de o serie de factori importanți [285, pp. 174-175]:

1. Interpretarea faptelor în afara timpului și contextului. Cercetătorii ce realizează studii istorice trebuie să dezvolte o empatie cu contextul în care se află cercetarea. Acest lucru va necesita mai multe cunoștințe decât fapte detaliate extrase din probe. O înțelegere a mediului social este esențială pentru a prezenta o teorie echitabilă și echilibrată ca răspuns la întrebarea dvs. de cercetare.

2. Ca și în cazul tuturor analizelor calitative, trebuie să fiți capabili să priviți mai larg decât datele, să gândiți abstract și să identificați subiecte și relații.
3. Utilizarea oamenilor ca instrumente de cercetare necesită întotdeauna conștientizarea de sine, a credințelor și valorilor dvs. Este important să vă dați seama de acest lucru, deoarece propriul dvs. sistem de valori va influența modul în care interpretați ceea ce citiți și vedeți.
4. Dovezile istorice au aproape întotdeauna lacune, „găuri negre” sau „pete albe” unde nu există dovezi pentru interpretare. Abandonarea lor nu este o opțiune pentru cercetătorul studiilor istorice. O alternativă este de a folosi imaginația, cunoștințele prelabile și logica pentru a prezenta o posibilă explicație sau legătură. Nu este vorba despre presupuneri, ci despre evaluări logice ale realității.

În rezumat, atunci când efectuați cercetări istorice, veți dori să utilizați toate mijloacele de care dispuneți pentru a identifica resursele secundare și primare care pot furniza dovezi referitoare la subiectul de interes. Recomandările colegilor, referințele și notele de subsol din surse secundare, precum și cataloagele bibliotecilor, bazele de date pot oferi materiale utile.

Probleme legate de cercetările istorice

O varietate de probleme sunt comune pentru majoritatea tipurilor de cercetare, dar tind să fie deosebit de importante în cercetarea istorică, inclusiv următoarele [83, pp. 256-267]:

1. Deciderea privind volumul suficient de date. Aceasta ar putea fi o decizie relativ subiectivă. Cercetătorul trebuie să fie atent, pentru a evita dependența de date sau dovezi insuficiente.
2. Selectarea necorespunzătoare a datelor. Istoricul trebuie să evite o selecție necorespunzătoare sau defectuoasă a datelor, de exemplu, ignorarea unor date, exagerarea altora ș.a. O astfel de acțiune va influența semnificativ tendențiozitatea într-un studiu.
3. Dependența prea mare de sursele secundare de informații. Acest lucru este deosebit de probabil în studiile care nu se ocupă de evenimente relativ recente.
4. Investigarea unei probleme prea mari. Acest lucru este dificil de evitat, deoarece problemele istorice tind să fie complexe.
5. Neevaluarea adecvată a datelor istorice și a surselor acestora.
6. Incapacitatea de interpretare a datelor. După cum s-a menționat anterior, cercetarea istorică este cea mai productivă atunci când

cercetătorul încearcă să sintetizeze sau să integreze faptele în generalizări semnificative.

7. Examinarea prezentului în trecut, chiar dacă datele istorice nu pot susține o astfel de interpretare.

Cercetările istorice în biblioteconomie și știința informării

Deși cercetările istorice au fost folosite în calitate de o metodologie de cercetare majoră în biblioteconomie și știința informării, judecând după cantitatea studiilor publicate, popularitatea acestora a scăzut dramatic în ultimii ani [336, p. 386]. Acest lucru este evident în tipurile de proiecte de cercetare care sunt acceptate pentru tezele de licență, master și doctorat sau cercetările realizate de biblioteci. Există, fără îndoială, multe motive posibile pentru aceasta, dar cel mai important pare a fi faptul că se crede că cercetarea istorică este un efort irosit. Cercetarea care folosește metode adoptate din științele sociale a devenit o practică de cercetare acceptată în biblioteconomie și știința informării.

Noua abordare reflectă cererea tot mai mare de utilitate în cercetarea bibliotecilor și sentimentul că, pentru a fi utile, cercetările trebuie să sprijine indicatorii externi de validitate. Adică ar trebui să se încadreze în paradigma a ceea ce se știe despre problema studiată. Orvin Lee Shiflett susține că „în aceste două elemente – utilitatea și fiabilitatea – mulți cred că istoria a eșuat și necesită forme de cercetare mai productive, în sensul „mai practice” [336, p. 386]. Apelul este destinat cercetării care va crește capacitatea bibliotecarilor de a aborda eficient procesul de luare a deciziilor, pentru a le spori capacitatea de a furniza servicii de informații. Dar cererea neglijează necesitatea unei cercetări care să le permită bibliotecarilor să înțeleagă de ce bibliotecile și serviciile de informații sunt importante pentru societate. Cerința aplicabilității rezultatelor cercetării la problemele bibliotecii, însoțită de aparenta ineficiență a istoriei pentru a obține astfel de rezultate, a dus la deprecierea potențialului și a rolului real al istoriei în eforturile de cercetare [336, p. 386].

Cercetările istorice efectuate în biblioteconomie și știința informării au fost adesea denumite „istoria bibliotecii”. Orvin Lee Shiflett definește istoricul bibliotecii ca „o rubrică care acoperă o multitudine de subiecte asociate bibliotecilor și altor sisteme informaționale. Forma sa principală constă dintr-o bibliotecă tradițională, dar include și istoricul oricărei activități sau evenimente care ar putea face parte din domeniul biblioteconomiei și științei informării” [336, p. 402]. Charles H. Busha și Stephen P. Harter notează că istoricul bibliotecii este „aplicat în mod

obișnuit într-un cont de evenimente care au influențat orice bibliotecă sau grup de biblioteci, precum și impactul social și economic al bibliotecilor asupra comunităților lor” [57, p. 93]. Un domeniu de cercetare înrudit, dar mai restrâns, este *istoria cărții*.

Un alt domeniu de activitate științifică pe care unii îl consideră a fi un tip special de cercetare istorică este cercetarea bibliografică. Alții susțin că cercetarea bibliografică nu reprezintă o cercetare adevărată, cel puțin așa cum este prescris de metoda de cercetare științifică [83, p. 254]. Cei mai mulți ar admite totuși că cercetarea bibliografică, care ia forma bibliografiei descriptive (bibliografia care insistă asupra aspectului și caracteristicilor exterioare, materiale ale documentelor, de exemplu: elemente bibliografice, preț, calitatea hârtiei, mod de editare ș.a.), se apropie cu siguranță de adevărată cercetare în comparație cu bibliografia sistematică sau enumerativă. Cu toate acestea, nu există nicio îndoială că ambele tipuri de lucrări bibliografice (bibliografia descriptivă și sistematică) sunt eforturi academice importante care, cel puțin, sprijină activitatea unor cercetători sau istorici „adevărați” [83, p. 254].

Trebuie menționat că istoria bibliotecilor a fost adesea privită în sensul cel mai restrâns – pur și simplu ca istoria bibliotecilor. De obicei, aceste studii sunt asociate cu administrarea și organizarea bibliotecilor, serviciile de referință, inovațiile tehnologice și problemele profesionale, printre alte aspecte ale activității profesionale. Dar cercetarea istorică este mult mai mult. Bibliotecile conțin cărți, periodice, precum și alte diverse surse de informații adecvate pentru un utilizator, oferă diverse servicii pentru comunitate. Cercetarea în domeniul biblioteconomiei și științei informării include atât colectarea și organizarea purtătorilor de informații, cât și studiul celor care folosesc aceste suporturi. Astfel, istoria cărților și a tiparului, precum și cea a altor media, istoria bibliotecii ca instituție și istoria utilizării materialelor și bibliotecilor – toate acestea sunt subiecte legitime din domeniul istoriei bibliotecii. Dacă eticheta „cercetare în bibliotecă” se aplică cercetării privind funcționarea politicilor de dezvoltare a bibliotecilor, modelelor de publicare, obiceiurilor de lectură și de culegere a informațiilor ale grupurilor specifice de populație sau orice alt subiect care totuși influențează indirect profesia, atunci aspectele istorice ale acestor fenomene trebuie să fie calificate ca parte a „istoriei bibliotecii” [336, p. 386].

În cercetarea infodocumentară din Republica Moldova nu avem prea multe exemple de aplicare a metodei de cercetare istorică. După cum a menționat dr. conf. univ. Lidia Kulikovski, „generațiile trecute de istorici nu au abordat istoria bibliotecilor basarabene [...], lăsând acest

subiect pe seama timpului” [208, p. 10]. Totuși, remarcăm câteva studii consacrate istoriei bibliotecilor din Moldova. Printre acestea sunt studiile lui Petru Ganenco privind istoria Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova¹ și istoria bibliotecilor din Basarabia și Transilvania², care s-a bazat pe documentele existente la Arhiva Națională, Biblioteca Națională, Biblioteca Academiei, în arhive din Odesa și Moscova.

Biblioteca Municipală „B.P.Hasdeu” a încercat să prezinte prin cercetarea istorică contextul cultural, istoric, politic și social în care a luat naștere biblioteca. La începutul anilor 2000 au apărut două studii asupra istoriei foarte încurcate a Bibliotecii Municipale și a Bibliotecii Naționale. Atât Nina Negru, în studiul *Bibliotecile Basarabiei și ale Transnistriei și conștiința de comunitate*³, cât și Maria Vieru-Ișaev, în studiul *Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Chișinău*⁴, în baza documentelor istorice de valoare au emis ipoteze (diferite) privind fondarea Bibliotecii Municipale și a Bibliotecii Naționale. Ambele autoare au studiat documente la care istoricii de până la 1990 nu au avut acces, extinzând considerabil câmpul și aria geografică de cercetare. Maria Vieru-Ișaev și Nina Negru au cercetat arhive și biblioteci din Iași, București, Cluj, Târgu-Jiu etc. Dar, oricum, evenimentele au fost prezentate fragmentar. Astfel, sunt încă multe subiecte de recuperat și de cercetat cu privire la istoria acestor două biblioteci.

Domeniul începuturilor scrisului și tiparului românesc a influențat preocuparea de cercetare științifică a lui Vlad Chiriac, care a transpus date și fapte, culese din documente conservate în arhive și biblioteci din fosta URSS. Rezultatele s-au încununat cu apariția monografiei *Cartea și tiparul în Moldova în secolele XVII-XVIII*⁵. Alte două studii: *Молдавская книга*⁶ și *Братства живые родники: Книга в Молдавии*

¹ GANENCO, Petru. *Istoria Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova de la 1832 pînă la 1918*. Vol. 1. Chișinău: [s. n.], 2001. ISBN: 9975-9991-2-3.

² GANENCO, Petru. *Istoria bibliotecilor din Basarabia și Transnistria de la începuturi pînă la 1918*. Vol. 2. Chișinău: [s. n.], 2001. ISBN 9975-9991-3-1.

³ NEGRU, Nina. *Bibliotecile Basarabiei și ale Transnistriei și conștiința de comunitate*. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2002. ISBN 9975-9992-5-5.

⁴ VIERU-IȘAEV, Maria. *Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” din Chișinău: (1877-2002): Etape, context, conexiuni și incursiuni istorice. (1877-2002)*. Chișinău: Colograf-Com, 2002.

⁵ CHIRIAC, Vlad. *Cartea și tiparul în Moldova în sec. XVII-XVIII (Schite după materialele depozitate în URSS)*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1977.

⁶ КИРИЯК, Владимир С. *Молдавская книга*. Кишинев: Изд-во „Тимпул”, 1985.

XVII-*начала XIX вв.*¹, confirmă faptul că autorul a fost un specialist de forță în materie. La unele momente din viața cărturarilor care figurează în aceste volume, autorul revine în mai multe rânduri, cu studii separate, de exemplu, *Conceptul de Carte Națională: Epoca Varlaam*² ș.a.

La evocarea personalităților celebre în biblioteconomia și bibliologia autohtonă au contribuit cercetările profesorului universitar Ion Madan, de exemplu: Paul Mihail³, Petre Ștefănuță⁴, precum și studiile bibliofilului Iurie Colesnic, de exemplu: Alexandru David⁵, Alexandru Boldur⁶ ș.a.

Dezvoltării legislației și politicilor din sistemul național al bibliotecilor din Republica Moldova a fost consacrată cercetarea doctorală a dnei Mariana Harjevschi⁷. Studiul menționat a abordat evoluția politicii în domeniul bibliotecilor, în special cu referire la experiența Republicii Moldova și s-a axat pe premisa că întreg cadrul de reglementare în domeniul biblioteconomic constituie temelia pentru elaborarea politicilor în această ramură. Prin acest demers autoarea a accentuat importanța și necesitatea finalizării reformelor sectoriale biblioteconomice din Republica Moldova.

Rezumat

Cercetarea istorică este adesea criticată pentru lipsa unei metode „științifice” din cauza absenței controlului pe care cercetătorul o are asupra evenimentelor care au avut loc deja. Variabilele nu pot fi manipulate în niciun mod controlat și nu există nicio modalitate de a ști ce variabile au afectat o situație și cum au fost influențate. Relatările scrise ale maritorilor se vor baza pe interpretarea individuală, iar dacă aceste relatări

¹ КИРИЯК, Владимир С. *Братства живые родники: Книга в Молдавии XVII – начала XIX вв.* (Историко-книговедческий очерк). Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1986.

² CHIRIAC, Vlad. *Conceptul de carte națională: Epoca Varlaam*: [Un act de temelie al tiparului național]. In: *Magazin bibliologic*. 1993, nr. 1, p. 10. ISSN 1857-1476.

³ MADAN, Ion. O figură luminoasă a Basarabiei – preotul dr. Paul Mihail. In: *Magazin bibliologic*. 1992, nr. 1, pp. 41-52. ISSN 1857-1476.

⁴ MADAN, Ion. Omagiu bibliologului Petre Ștefănuță. In: *Studia Universitatis. Ser.: Științe umanistice*. 2007, nr. 4, pp. 272-275. ISSN 1811-2668.

⁵ COLESNIC, Iurie. Alexandru David. In: *Basarabia necunoscută*. Chișinău: Museum, 1993, pp. 162-171. ISBN 5-362-00871-4.

⁶ COLESNIC, Iurie. Alexandru Boldur. In: *Basarabia necunoscută*. Chișinău: Museum, 1993, pp. 172-175. ISBN 5-362-00871-4.

⁷ HARJEVSCHI, Mariana. *Evoluția politicilor în sistemul național al bibliotecilor din Republica Moldova*: Teză de doctor în științe ale comunicării (572.02). Chișinău: [s. n.], 2014.

au fost retrospective, nu există nicio modalitate de a ști ce s-a pierdut în procesul amintirii.

Exerciții practice

Selectați o lucrare de cercetare istorică. Citiți și analizați lucrarea răspunzând la următoarele întrebări:

1. Care este argumentul sau ipoteza centrală a lucrării?
2. Întrebările sunt solide și relevante?
3. Ce surse primare și secundare sunt utilizate?
4. Sunt prezentate suficiente dovezi primare fiabile?
5. Dovada de bază susține argumentul?
6. Cât de solide sunt concluziile, în ce măsură ele sunt bazate pe argumente și pe dovezi?
7. Cât de clară este opinia autorului?

Lecturi suplimentare

MURGESCU, Bogdan C. Metodologia cercetării istorice. Prezentare sintetică. In: *Studii și articole de istorie*. 2002, vol. LXVIII, pp. 107-128. ISSN 0585-749X. Disponibil: https://www.academia.edu/34992209/Metodologia_cercet%C4%83rii_istorice._Prezentare_sintetic%C4%83

18. Cercetare etnografică

Considerații introductive

Ca și în cazul *studiului de caz*, termenul de *etnografie* se referă la metoda de cercetare și la rezultatul cercetării. *Etnografia* (termenul provine din limba greacă *ethnos* „națiune, popor” și *graphein* „scris”) poate fi definită ca o „abordare a descoperirii și investigării modelelor și semnificațiilor sociale și culturale în comunități, instituții și alte medii sociale” [326, p. 1], care presupune „observarea detaliată, în profunzime a comportamentului, credințelor și preferințelor oamenilor” [182, p. 26]. Conceptul fundamental al metodei etnografice este cel de *cultură* [288]. Cu origini în antropologie, în prezent, activitatea etnografică este o cercetare transdisciplinară [149, p. 1] și adesea este realizată în timp, folosind o varietate de metode pentru colectarea datelor, inclusiv observarea participanților, interviuri, cartografiere sau sondaje [120]. Proiectele etnografice urmăresc să înțeleagă contextul complet al vieții.

Metoda principală de colectare a datelor pentru o cercetare etnografică este monitorizarea participanților, deși sunt adesea utilizate alte metode de colectare a informațiilor contextuale. Cercetarea etnografică

începe fără presupuneri a priori. Cercetătorul încearcă să exploreze și, deși cercetarea este focalizată, cadrul teoretic acționează, mai degrabă, ca indicator cognitiv, decât să sugereze direcția cercetării. Etnografia folosește o narațiune descriptivă pentru a analiza și prezenta rezultatele investigației. Scopul ei constă în construirea unei teorii prin descrierea situațiilor așa cum sunt și prezentarea modelelor în context.

Studiul de tip etnografic abordează grupul sau grupurile supuse cercetării sub aspectul istoricului, al contextului situațional, social, economic sau geografic, al funcționalității (relații și interacțiuni), al riturilor, simbolurilor, particularităților economice și educaționale. Abordarea etnografică urmărește înțelegerea caracteristicilor particulare ale unor categorii de persoane, prin circumscrierea într-un anumit spațiu cultural specific [288].

La prima vedere, realizarea unui studiu etnografic poate părea foarte asemănătoare cu un studiu de caz, dar diferența reală și cea mai evidentă este măsura în care cercetătorul este cufundat în context (Tabelul 32).

Tabelul 32. Deosebirile dintre cercetarea etnografică și studiul de caz

Cercetarea etnografică	Studiul de caz
Este studiu detaliat și sistematic al oamenilor și culturilor.	Este o investigație detaliată a unui singur eveniment, situație sau individ în scopul de a explora și de a descoperi probleme complexe.
Etnografia observă fenomenul cultural.	Se concentrează asupra unui singur eveniment, situație sau individ.
Își propune să descrie natura fenomenelor prin investigații detaliate asupra cazurilor individuale.	Intenționează să descopere cunoștințele tacite ale participanților.
Cercetarea etnografică folosește observațiile și interviurile participanților.	Studiile de caz pot utiliza interviuri, observații, liste de verificare, analize de date înregistrate și chestionare.
Cercetătorul trebuie să petreacă un timp considerabil în interiorul acelei comunități.	Cercetătorul nu ar trebui să trăiască într-o anumită comunitate.

Sursa: Adaptat după *Difference Between Case Study and Ethnography* [104].

Obiectivul etnografiei este de a descrie și interpreta un grup cultural și social, în timp ce scopul studiului de caz este de a dezvolta o analiză aprofundată a unui singur caz [285, p. 135]. Un studiu de caz este de obicei realizat la intervale regulate pentru a participa la colectarea datelor, în timp ce etnografia necesită o implicare prelungită în context.

Din păcate, cercetarea etnografică reală necesită luni sau ani de muncă de teren, precum și la fel de mult sau chiar mai mult timp pentru a structura, interpreta și a scrie despre o gamă vastă de date [264]. Puțini practicieni au timp să se dedice unui astfel de proiect. Această metodă este cel mai probabil aplicată în studiile doctorale, unde cercetătorul are finanțări pentru participarea la lucrări îndelungate de teren [285, p. 135]. Dar cercetătorii au dezvoltat forme simplificate sau rapide de studiere etnografică pentru a obține informații utile într-un timp mai restrâns.

O schimbare-cheie este reorientarea cercetării etnografice. Ideea nu este de a cuprinde tot comportamentul uman, inclusiv al utilizatorilor bibliotecii, ci de a se referi la câteva ipoteze specifice care sunt relevante pentru problemă. De exemplu, dacă se proiectează un sistem nou de regăsire a informațiilor și există îngrijorare cu privire la modul în care sistemul ar trebui să sprijine conservarea și tipărirea documentelor regăsite, etnograful va acorda o atenție deosebită modului în care oamenii folosesc documentele în activitatea lor curentă [91, p. 67]. Roslina Othman a aplicat metoda etnografică pentru a evalua funcțiile de căutare a 12 baze de date [280]. Aceasta poate fi o aplicare neordinară a metodei, dar studiul a avut succes și a oferit o înțelegere care poate nu ar fi fost posibilă dacă era folosită o altă metodă. France Bouthillier a realizat un studiu etnografic privind natura și rolul bibliotecii publice din Quebec [51]. Chris Atton sugerează utilizarea etnografiei pentru proiectarea colecțiilor. Autorul menționează că „o modalitate de a da sens acestor resurse este de a încerca să înțelegem cum și ce fel de oameni le folosesc, iar realizarea unui studiu etnografic al resurselor este ca un prolog pentru a le achiziționa” [14, p. 154].

Componentele studiului etnografic

Procesul unui studiu etnografic nu poate fi prezentat sub o formă liniară. Nu există hotare clare între colectarea datelor, analiza datelor, reflectarea, interpretarea și scrierea; generarea teoriei nu este scopul studiului etnografic, deși în unele cazuri teoria poate fi construită [285, p. 137]. Etnografia este alcătuită dintr-o serie de componente sau elemente care, în cea mai mare parte, merg cot la cot, dar cel mai important este accesul extins și nelimitat la o locație sau un loc pe teren.

În continuare vom prezenta componentele principale ale acestei metode. Această metodă de cercetare se referă la condițiile reale de viață și la interacțiunea socială sub toate formele sale pentru a explora orice interacțiune socială.

Etnografia se bazează pe următoarele componente:

Întrebarea de cercetare

În general, se acceptă că toate cercetările ar trebui să înceapă cu o întrebare de cercetare, dar etnografia rareori respectă această normă. De fapt, Martyn Hammersley și Paul Atkinson indică că problema de cercetare se schimbă de obicei în cursul cercetării etnografice [164, p. 24].

Muncă îndelungată de teren

Termenul „lucru de teren” în etnografie este utilizat pentru a face referire la două tipuri de interacțiune locală: „medii macro și micro”, unde un „nivel macro” de implicare este utilizat pentru a descrie o bază a investigației și contextul unui mediu înainte de a intra pe teren, la un „nivel micro” – atunci când comunitatea locală este investigată [285, p. 138].

Modul în care acest lucru s-ar realiza într-un studiu etnografic al unei comunități de utilizatori ai bibliotecii la început poate să nu pară prea evident. Puteți analiza o bibliotecă școlară, urmând această delimitare – mediul macro și mediul micro. Pentru a înțelege utilizatorii dvs., ar trebui să înțelegeți contextul lor social, cultural și istoric mai larg, legislația actuală și așteptările celor care folosesc biblioteca (nivel macro). Înțelegerea acestor factori ar crea contextul și condițiile pentru investigația localizată. Ca etnograf, aceasta face parte din imersiunea în realitatea participanților la cercetare. După cum a fost menționat anterior, studiile etnografice în biblioteconomie și știința informării tind să fie realizate de cercetători care se află deja într-un anumit context. Chiar și așa, utilizarea surselor primare istorice și actuale este o necesitate înainte de a vă angaja în colectarea datelor empirice.

La intrarea pe teren la nivel micro, cercetătorul trebuie să pătrundă în context și în viața indivizilor din acel context. Este nevoie de timp pentru a înțelege contextul social și cultural, a identifica actorii-cheie, a deveni mai puțin străin. Unii autori susțin că studiile etnografice se pot realiza într-o perioadă relativ scurtă de timp. Trebuie să fiți foarte prudenți în a recomanda angajarea pe termen scurt într-o cercetare etnografică, cu excepția cazului în care cercetătorul este deja un insider (persoană din interiorul contextului). Credibilitatea pentru un studiu etnografic depinde foarte mult de timpul petrecut în domeniu și de nivelul la care cercetătorul poate pretinde că s-a cufundat cu adevărat în context.

Cercetătorul ca instrument

În cercetarea etnografică este esențial ca cercetătorul să fie instrumentul principal al cercetării. Viețile oamenilor și relațiile lor interpersonale creează complexități care trebuie înțelese, iar unica modalitate de

a înțelege și descrie aceste complexități este dacă cercetătorul acționează ca instrument de cercetare.

Etnografia combină individul participant la cercetare, cercetătorul ca instrument de cercetare și tehnicile calitative de colectare a datelor într-un proces comun de interpretare a datelor și folosirea acestei interpretări pentru a prezenta o descriere a contextului, pentru a spune o poveste. Cercetătorul este principalul instrument al acestei cercetări. Experiența și situațiile umane sunt subiectul etnografiei, astfel încât o persoană, ca instrument, este unicul instrument suficient de flexibil pentru a surprinde complexitatea, subtilitatea și situația în continuă schimbare, care este experiența umană [285, p. 139]. Cercetătorul ca instrument poate aplica, de asemenea, cunoștințele latente corespunzătoare fiecărei situații și evenimentelor, atunci când acestea apar. O persoană ca instrument este în măsură să răspundă la situații emergente, să se adapteze la colectarea datelor din mai multe surse și la mai multe niveluri simultan. Cercetătorul este cel care colectează, interpretează, analizează și prezintă cercetarea, bazându-se pe gândurile și sentimentele sale.

Angajament participativ cu populația studiată

Este important să vă amintiți că colectarea datelor în cercetarea etnografică se referă la „participare”. Sunteți implicați în context și observați din acel loc interior, nu din afară. Obținerea accesului pe teren este o problemă esențială pentru cercetarea etnografică. Acceptarea într-un context social existent se bazează foarte mult pe identificarea unui gatekeeper adecvat care vă va permite accesul în comunitate și care are suficient respect și încredere pentru a da credibilitate prezenței dvs. în cadrul acelei comunități. O recomandare și introducere solidă consolidează capacitatea cercetătorului care lucrează pe teren de a lucra într-o comunitate și, astfel, îmbunătățește calitatea datelor [285, p. 140].

După ce ați intrat pe teren, nu trebuie să fiți surprinși dacă veți fi atacați de întrebări; oamenii sunt la fel de susceptibili să vă pună întrebări pe cât doriți să le puneți dvs., așa că fiți pregătiți să le răspundeți cât mai fidel. A fi evaziv și misterios înseamnă a prejudicia orice relație pe care o stabiliți. Ca cercetător sunteți ceea ce sunteți, aveți un scop în acest loc. Onestitatea vă va oferi mai multe decât înșelăciunea. Ar putea fi o afirmație banală, dar aspectul contează pentru o cercetare etnografică. Dacă încercați să vă cufundați într-o situație, nu vă va face deloc bine să ieșiți în evidență sau chiar mai rău, să păreți o amenințare.

Câteva perspective

Una dintre sarcinile fundamentale ale metodei etnografice este acumularea cât mai multor perspective în interiorul cadrului. Aceasta nu

înseamnă că ar trebui să vă concentrați pe câțiva informatori-cheie și să spuneți povestea din punctul de vedere al acestor persoane, ci ar trebui să oferiți o imagine holistică a cadrului. Aceasta înseamnă să examinați acea imagine din cât mai multe unghiuri disponibile în context. Cine va alcătui acele multiple perspective depinde foarte mult de accentul (-ele) studiului. Este important să recunoașteți că există multiple realități care se desfășoară alături una de cealaltă în fiecare cadru, inclusiv cele ale cercetătorului. Provocarea este să prezentați aceste puncte de vedere atunci când va veni momentul să prezentați întregul tablou, iar pentru aceasta trebuie să vă asigurați că interacționați cu comunitatea, astfel încât să permită expunerea și prezentarea diversității și convergenței.

Culegerea datelor

Etnografia este o metodă de cercetare care include multe opțiuni de colectare a datelor [105, p. 9]. Nu există nicio îndoială că tehnica principală pentru colectarea datelor în această metodă este cea a observării participanților. Ca și în cazul tuturor celorlalte tehnici de colectare a datelor menționate, acestea vor fi discutate în profunzime în Partea a 3-a lucrării. Deocamdată este suficient să menționăm că un etnograf colectează date din interiorul cadrului prin diferite moduri care pot fi justificate ca fiind credibile și etice. Investigarea mediului macro include analize documentare, interviuri și observații pentru a stabili contextul.

După ce ați intrat într-un mediu micro, vă bazați pe designul emergent pentru a ghida colectarea datelor. Este aproape imposibil să stabiliți ce tip de date sunt necesare înainte de a intra pe terenul de cercetare și, prin urmare, cum vor fi colectate. De obicei, se acceptă că etnografia începe cu „abordare de rețea mare care facilitează observarea participanților” [285, p. 142]. Pe măsură ce investigația va progresa, accentul va apărea și se va restrânge. Atunci când se întâmplă acest lucru, alte metode de colectare a datelor sunt identificate și aplicate într-o manieră adecvată metodei. De exemplu, interviurile etnografice sunt mai potrivite să fie desfășurate în formă de conversații decât interviuri structurate. Diversitatea culegerii datelor este foarte importantă pentru cercetarea etnografică. Pentru a înțelege mai multe puncte de vedere, este necesar să utilizați mai multe metode de colectare a datelor.

În cercetările etnografice se folosesc activități de observare directă a participanților, interviuri, focus-grupuri, analize de documente, reflecții, analiză și interpretarea. Autobiografiile sunt frecvent utilizate ca modalitate de a permite participanților la cercetare să-și spună propriile povești de viață, iar solicitarea copiilor să scrie eseuri pe un anumit subiect oferă o perspectivă asupra modului lor de a gândi. Jurnalele

cercetătorilor și maparea cognitivă sunt instrumente importante în etnografie, ele sunt utilizate pentru colectarea, analiza și interpretarea datelor.

Colectarea datelor este restricționată doar de imaginația cercetătorului și de ceea ce este considerat de încredere și etic.

Construirea teoriei

Analiza și generarea teoriei în etnografie nu se întâmplă odată cu colectarea datelor. Ca și în cazul studiului de caz, este un proces iterativ, cu atât mai mult în acest tip de cercetare. Notițele de teren sunt evidențele principale ale datelor etnografilor. Este posibil să se efectueze un studiu întreg, folosind doar un caiet și un stilou. Colectarea datelor este urmată aproape imediat de analiza acestor date.

Teoria fundamentată (practica dezvoltării altor teorii care decurg din observarea unui grup) este o abordare tipică a analizei și interpretării cercetării etnografice.

„Povestire” descriptivă

Mulți etnografi consideră scrierea narațiunii ca fiind cel mai „artistic” element al activității lor. Aceasta evidențiază însăși natura acestei metode. Este atât o știință, cât și o artă, la fel cum interviuarea este atât o știință în ceea ce privește procedura sistematică, cât și o artă în termenii unei persoane care își dezvoltă propria strategie artistică pentru realizarea unui interviu [285, p. 143]. Etnografi se bazează pe descrierea detaliată pentru a spune povestea investigației lor și a împărtăși rezultatele lor cu publicul lor. Obiectivitatea, în sensul tradițional al termenului, în raportarea rezultatelor unui studiu etnografic nu este posibilă. Obiectivul narațiunii etnografice ar trebui să fie obiectivitatea în sensul de „a da voce” respondenților, înseamnă a auzi ce au de spus ceilalți, a vedea ce fac ceilalți și a le transpune cât mai corect [285, p. 143].

Povestea finală prezentată cititorului va reflecta interpretarea personală a cercetătorului asupra realităților individuale și comune ale studiului. În Partea a 4-a a lucrării, redactarea raportului de cercetare este discutată mai detaliat. Etnografia, ca și în cazul tuturor celorlalte metode, are o tradiție acceptată în ceea ce privește lucrarea finalizată, deși în ultimele decenii această tradiție s-a schimbat.

Etnografie virtuală

Etnografia virtuală sau online devine din ce în ce mai importantă în sfera informațională datorită interesului cercetătorilor în utilizarea comunităților online și a altor tipuri de rețele sociale și de socializare (de exemplu, Facebook, Twitter, YouTube etc.) [389].

Actualmente, pentru desemnarea cercetărilor etnografice online se folosește termenul *netnografie (netnography)*¹. Utilizarea metodei s-a extins de la cercetarea de marketing și cercetarea consumatorilor la alte discipline, inclusiv educație, biblioteconomie și știința informării, informatică, psihologie, sociologie, antropologie, geografie, studii urbane ș.a.

În mare parte, etnografia virtuală nu este diferită de cercetarea etnografică tradițională, în condiții tradiționale. De fapt, utilizarea tehnologiilor informaționale în cercetarea etnografică a schimbat forma, nu procesul [285, p. 143].

Etica în cercetarea etnografică

Capitolul privind etica cercetării din Partea 1 (Capitolul 10) a examinat etica cercetării într-un sens general. O mare parte din capitolul respectiv poate fi aplicat unui context etnografic. Trebuie să menționăm că există o dezbatere de durată despre aspectele etice în etnografie. Această dezbatere se concentrează în mare parte în natura ascunsă sau deschisă a cercetării. Există încă un sentiment puternic că un cercetător are „dreptul” de a se angaja în cercetare fără acordul, conștientizarea sau consimțământul populației de cercetare.

Concentrarea asupra datelor calitative pe care le implică cercetarea etnografică implică o formă diferită de relație cu participanții la cercetare. Această relație poate fi rezumată sub conceptul de „încredere” și tinde să fie de natură mai umanistă decât cercetarea care produce date cantitative [181, p. 14]. În general, cercetările etnografice trebuie să respecte comunitățile și persoanele cu care intră în contact, asigurându-se că metodele de observare și culegere de date nu sunt intruzive, ofensive și se încadrează în ghiduri etice [149, p. 2].

Avantajele și dezavantajele metodei etnografice

Ca orice alte metode de cercetare, etnografia are propriile sale avantaje și dezavantaje (Tabelul 33).

---

¹ *Netnography* este un cuvânt telescopat care îmbină două cuvinte – *Internet* (sau *rețea*) cu *etnografie*. Netnografia a fost dezvoltată inițial în 1995 de profesorul de marketing Robert Kozinets, ca un instrument pentru analiza online a discuțiilor fanilor despre franciza Star Trek. Sursa: Netnography [online]. *Wikipedia*, last edited on 31 May 2020 [citată 13.06.2020]. Disponibil: <https://en.wikipedia.org/wiki/Netnography>

Tabelul 33. Avantajele și dezavantajele metodei etnografice

Avantaje	Dezavantaje
Oferă perspectivă cuprinzătoare.	Depinde de observațiile și interpretările cercetătorului.
Observă comportamentele din mediile lor naturale.	Dificil a verifica validitatea concluziei cercetătorului.
Prezintă complexitatea comportamentelor de grup, dezvăluie interrelații între dimensiunile interacțiunilor de grup și oferă context pentru comportamente.	Părtinirea (biasul) observatorului este aproape imposibil de eliminat. Efortul de a fi participant și cercetător poate determina analiștii să fie subiectivi.
Cercetătorul se scufundă în societatea studiată ca membru al acesteia și apoi înregistrează totul.	Munca de teren necesită mai mult efort, angajament și sinceritate din partea cercetătorului.
Observația este extrem de precisă deoarece are loc într-un mediu natural.	Consumă mult timp și necesită o bună pregătire a cercetătorului.
Pot fi obținute rezultate și observații neașteptate care nu au fost percepute niciodată de cercetător.	Încalcă viața privată.
Cercetarea etnografică poate ajuta factorii de decizie să-și creeze o viziune alternativă cu privire la perspectiva socială a diferitor acțiuni.	Cercetarea participativă deschisă are limitele sale în găsirea de date relevante și obiective, care reflectă sincer oamenii și cultura studiată.

Sursa: Elaborat în baza KHAM, Mansoor [199].

Metode etnografice în cercetările din domeniul biblioteconomiei și științei informării

Deoarece bibliotecarii doresc adesea să identifice nevoile utilizatorilor în raport cu calitatea și serviciile bibliotecii [149, p. 8], precum și să înțeleagă modul în care utilizatorii interacționează cu biblioteca, metodele etnografice par adecvate pentru multe proiecte de bibliotecă.

Utilizarea metodelor etnografice pentru a investiga tendințele bibliografice, serviciile de bibliotecă și sistemele informaționale în bibliotecile publice nu este nouă. Încă din 1896, bibliotecarii începeau să recunoască faptul că, pentru a oferi servicii de bibliotecă mai bune, trebuiau să fie mult mai sensibili și informați despre comunitate și mediul înconjurător [119, p. 71]. Mary Cutler (1896) a vorbit în mod specific despre un proces care mai târziu va fi denumit analiza comunității, sugerând ca bibliotecarii trebuie să fie proactivi în a afla despre comunitatea din jurul lor, pentru a „prinde spiritul vieții civice și biblioteca să relaționeze cu

comunitatea” [149, p. 3]. Analiza comunității, o activitate care presupune colectarea unui volum variat de informații despre comunitate pentru a evalua serviciile curente și a planifica viitorul, a fost considerată a fi un „element esențial al biblioteconomiei” [325, p. 7]. O serie de autori au scris despre aplicarea analizei comunității în biblioteci [45] și au sugerat că analiza comunității „este la fel de fundamentală pentru managementul bibliotecii, precum diagnosticul terapeutului este practica medicinei” [121, p. 454].

Studiile etnografice au fost realizate în biblioteci de mult timp, dar au cunoscut o creștere semnificativă în ultimele decenii. De exemplu, Lynne McKechnie a efectuat un studiu asupra a 30 de fete de vârstă preșcolară pentru a documenta utilizarea bibliotecii publice. Autoarea dezvăluie că unul dintre motivele principale ale utilizării unei abordări etnografice a avut legătură cu publicul: „Din cauza dependenței lor de limbaj și de relațiile interpersonale, interviurile nu sunt potrivite pentru a fi utilizate cu preșcolarii. La fel, întrucât copiii foarte mici nu pot citi, chestionarele scrise nu sunt de niciun folos pentru colectarea datelor” [244, p. 62]. Un alt studiu de amploare a avut ca obiectiv cercetarea impactului bibliotecilor publice rurale asupra vieții sătenilor din Uganda [100].

Cercetarea etnografică a devenit pe larg aplicată la examinarea subiectelor privind utilizarea informațiilor în bibliotecile academice după apariția unei publicații a lui T.E. Nisonger și C.H. Davis din anul 2005 privind revistele de influență din domeniul biblioteconomiei și științei informării pentru studiile etnografice ale bibliotecilor [200, p. 83]. O sinteză documentară arată că proiectele etnografice sunt destul de frecvente în bibliotecile academice [409]. Astfel, proiectul de cercetare etnografică desfășurat de bibliotecile academice din Illinois, un proiect multiinstituțional, a avut ca obiectiv înțelegerea modului în care studenții fac cercetări, precum și modul în care profesorii și bibliotecarii modelează acel proces [13]. Alte cercetări au încercat să înțeleagă modul în care profesorii și cercetătorii își gestionează propriul proces de cercetare [10; 297] sau au cartografiat modul în care studenții se orientează în viața lor academică și personală [12], sau au examinat practicile digitale pentru a identifica rolul bibliotecii [211].

Deși o mare parte din literatura de specialitate prezintă cercetări etnografice efectuate în bibliotecile academice, sunt studii similare și în alte tipuri de biblioteci, precum și cercetări etnografice privind diverse subiecte de utilizare a bibliotecilor, cum ar fi: regăsirea informațiilor, lectura, sisteme informaționale etc. De exemplu, metodele

etnografice au fost incluse în activitățile educaționale pentru a îmbunătăți orientarea în cadrul bibliotecii atât a studenților, cât și a altor vizitatori [128], a înțelege modul în care sunt evaluate metodele de căutare a informației [280], a oferi o imagine de ansamblu asupra modului în care abordarea etnografică a fost utilizată în proiectarea și evaluarea sistemelor informaționale [167], evaluarea spațiului bibliotecii, comportamentul utilizatorilor, evaluarea utilizării resurselor informaționale [301], evaluarea serviciilor bibliotecilor digitale [329], cunoașterea proceselor și preferințelor de cercetare ale studenților [364], explorarea experiențelor bibliotecilor academice în gestionarea datelor de cercetare [283] etc.

În ciuda faptului că activitatea etnografică a devenit o metodă de cercetare general acceptată în domeniul biblioteconomiei și științei informării, trebuie menționat că există și un dezacord mare în cadrul comunității specialiștilor din domeniu. Există critici că mulți dintre cei implicați în proiectele etnografice ale bibliotecii s-au îndepărtat de metodologia antropologică originală [319]. Deoarece multe proiecte sunt pe termen scurt, contextualizate în mod restrâns și deseori repetate în mai multe instituții, unele lucrări etichetate au fost efectuate în biblioteci drept „etnografie” [212].

Rezumat

Cercetarea etnografică este o cercetare care poate fi stăpânită numai în practică: este imposibil să deveniți competenți în utilizarea acestei metode fără să o practicați. Această metodă de cercetare este asociată, în primul rând, cu penetrarea contextului și posibilitatea de a observa, analiza și interpreta ceea ce vezi, simți, auzi și citești. Este vorba despre scufundări în domeniul cercetării de teren, dar trebuie să rămâneți totuși „critici” cu privire la toate datele colectate.

Exerciții practice

Acest exercițiu este destinat să vă gândiți la observația participanților și la privilegiul de a privi persoanele din exterior.

Luați un blocnotes și un stilou și vizitați o bibliotecă într-o perioadă aglomerată, cum ar fi o sâmbătă (la biblioteca publică) sau în perioada unei sesiuni (la biblioteca universitară). Așezați-vă la o masă care vă va oferi o perspectivă largă. Familiarizați-vă cu contextul, cât de multe persoane sunt în bibliotecă, cât de mult spațiu este disponibil, pozițiile ferestrelor, calculatoarelor, natura scaunelor (mese retrase, mese deschise în imediata apropiere etc.). Sunteți pe cale să participați într-un studiu

al comunității care vizitează această bibliotecă. Obiectivul studiului dvs. este următorul:

„Există modele de comportament care pot fi legate de gen/vârstă?”

Pentru orientare, iată câteva „indicatoare” pentru lucrurile pe care le puteți căuta, sub formă de întrebări:

- Există un model pentru selectarea unui scaun în funcție de gen/vârstă?
- Există un model pentru a șede la calculator în funcție de gen/vârstă?
- Ce obiceiuri de studiu (ex., timpul petrecut în bibliotecă, scanare, xerocopiare etc.) folosesc utilizatorii în funcție de gen/vârstă?
- Ce strategii de cercetare (ex., motoare de căutare, navigare în catalog etc.) folosesc utilizatorii în funcție de gen/vârstă?

Acesta este doar un ghid pentru unele întrebări pe care le-ați putea pune în timp ce urmăriți ce se întâmplă în jurul vostru. Implicați-vă în această observație timp de cel puțin două ore, apoi luați-vă notițele și găsiți un loc liniștit pentru a examina ceea ce ați văzut și ce ați scris.

Din notițele dvs. vedeți cât de bine puteți descrie contextul situației și orice modele de comportament pe care le-ați identificat.

Ați descris contextul suficient de detaliat? Ați observat vreun model de comportament?

Lecturi suplimentare

1. *Digital ethnography in the library: free ebook* [online]. Routledge, 2017. Disponibil: https://www.crcpress.com/rsc/downloads/FreeBook_DE_Digital_Ethnography_in_the_Library.pdf
2. POPA, Marian. Metoda etnografică. In: *Metodologia cercetării (note de curs): Noțiuni de cercetare calitativă* [online]. APIO, Actualizat la: 24.10.2016. Disponibil: http://www.apio.ro/upload/mc11_cerc_calit_12.pdf
3. ȘTIUCĂ, Narcisa Alexandra. *Cercetarea etnografică de teren, astăzi: Curs* [online]. București: Editura Universității, 2007. Disponibil: <http://cimec.ro/Etnografie/Stiucă-Cercetarea-etnologica-de-teren-curs.pdf>

19. Testare de utilizabilitate

Considerații introductive

Actualmente, comoditatea de utilizare a tuturor produselor interactive, inclusiv software, site-uri web și aplicații web este una din

caracteristicile-cheie ale calității acestora. Pentru biblioteci, de asemenea, este foarte importantă utilizabilitatea produselor și serviciilor informaționale. Oportunitățile serviciilor și produselor bibliotecilor în formatul online s-au extins foarte mult, ele au devenit mai complexe, constituind un întreg ecosistem care include resurse create de biblioteci, precum și alte resurse informaționale externe. Rata de creștere a serviciilor de informare online locale și la distanță este în continuă dezvoltare, inclusiv datorită proliferării tehnologiilor informației și a comunicațiilor, precum și cererii utilizatorilor pentru servicii online (de exemplu, în perioada de criză globală provocată de pandemia COVID-19). Este important ca, în condițiile când cererea pentru mijloace facile și convenabile de obținere a informațiilor este în creștere, insuficiența confortului pentru utilizatori în accesarea acestor servicii și resurse să nu afecteze negativ utilizarea bibliotecii.

De la apariția primelor resurse web ale bibliotecii, specialiștii din domeniul infodocumentar acordă o atenție destul de mare calității și utilizării acestor resurse. Scopul principal al serviciilor de informare este satisfacerea cerințelor utilizatorului privind regăsirea și accesarea informațiilor relevante. Cu alte cuvinte, utilizatorii sunt, sau cel puțin ar trebui să fie, în centrul oricărui serviciu de informare, indiferent dacă acest serviciu este gratuit sau cu plată, local sau la distanță. În lucrarea *Information Users and Usability in the Digital Age*, autorii Gobinda G. Chowdhury și Sudatta Chowdhury, axându-se în special pe capacitatea de utilizare în bibliotecile digitale, au explorat numeroase combinații ale metodelor de cercetare și tehnicilor de colectare a datelor care pot fi aplicate pentru a înțelege utilizatorii și pentru a investiga sistemele informaționale ale bibliotecilor în scopul explorării utilizabilității [72].

Termenul *utilizabilitate* (capacitatea de utilizare) înseamnă cât de ușor poate fi utilizat un produs sau un serviciu. O definiție simplă din *Dicționarul online de biblioteconomie și știința informării* spune că utilizabilitatea este „ușurința cu care o interfață de calculator poate fi utilizată eficient și efectiv, în special de un începător” [305]. Această definiție se concentrează pe ușurința de utilizare a interfeței unui sistem sau produs online. Cu toate acestea, un studiu de utilizabilitate nu se limitează doar la studiul interfeței de utilizator, un studiu de utilizabilitate vă spune „dacă publicul dvs. poate folosi ceea ce ați făcut” [148, p. xii].

ISO 9241-11:2018 *Ergonomics of human-system interaction* definește *utilizabilitatea* ca „măsură în care un sistem, produs sau serviciu poate fi folosit de utilizatorii specifici pentru a atinge obiective definite într-un

mod eficient, eficace și satisfăcător într-un context specific de utilizare” [184]. Această definiție ne spune că pentru a stabili utilizabilitatea unui produs sau a unui serviciu, trebuie să cunoaștem:

- cine sunt utilizatorii specificați;
- care sunt obiectivele lor într-un context specific;
- dacă produsul sau serviciul dat poate fi utilizat pentru atingerea acestor obiective.

Conform definiției lui Jakob Nielsen, consultant danez în domeniul utilizării web, utilizabilitatea este un atribut calitativ care se referă la cât de ușor poate fi folosit un lucru; mai exact, se referă la cât de repede pot învăța oamenii să folosească ceva, cât de eficienți sunt atunci când o fac, cât de memorabilă este experiența, cât sunt de predispuși la erori și cât de multă satisfacție obțin comparabil cu așteptările lor [271].

Deși, în prezent, există un consens asupra necesității de a produce resurse informaționale, sisteme informatice „ușor de învățat și utilizat, multe dintre produsele informatice au încă un grad redus de utilizabilitate” [295, p. 30]. Testarea utilizabilității și evaluările sistemelor au un scop final care poate fi atins printr-o serie de metode de cercetare și tehnici de colectare a datelor.

În scopul evaluării produsului prin testarea lui, pe utilizatori se aplică tehnica numită *testarea de utilizabilitate*. Această metodă oferă informații directe despre cum folosesc utilizatorii reali aplicația, inclusiv aplicațiile bibliotecilor. Există multe abordări potențiale ale testării utilizabilității, dar multe dintre acestea sunt pur și simplu o adaptare a metodelor de cercetare existente axate pe relația dintre utilizator și sistem [285, p. 127]. În domeniul biblioteconomiei și științei informării tipul de cercetare este asociat cu „comportamentul utilizatorului”, „căutarea informațiilor” și „necesitatea informațiilor”, precum și testarea sistemelor [285, p. 127]. Este o combinație a tuturor aspectelor care oferă o imagine generală a capacității de utilizare.

După cum menționează Gobinda G. Chowdhury și Sudatta Chowdhury, deși studiile de utilizabilitate implică studii ale utilizatorilor și evaluarea produselor și serviciilor informaționale, studiile utilizatorilor sunt mult mai ample și nu vizează întotdeauna măsurarea capacității de utilizare sau a performanței unui anumit sistem informațional sau serviciu [72, p. 15]. Deși sunt deseori desfășurate în domenii particulare, care implică grupuri specifice de utilizatori, studiile utilizatorilor își propun să investigheze probleme mai largi precum comportamentul informațional al utilizatorilor; impactul diversilor factori socioeconomici, culturali, tehnologici, cognitivi etc. asupra comportamentului

informațional al utilizatorilor; factori care provoacă bariere în accesul la informații și de incertitudine. Oricare, unul sau mai multe, dintre aceste aspecte ale studiilor utilizatorilor pot fi folosite pentru a evalua capacitatea de utilizare a unui anumit produs sau serviciu informațional, dar, în general, obiectivul general al studiilor utilizatorilor sau al cercetărilor privind comportamentul informațional al utilizatorilor este mult mai larg decât cel al unui studiu de utilizabilitate, care este prin definiție limitat la evaluarea unui produs sau serviciu informațional specific [72, p. 15].

Dacă e să ne referim la un sistem informațional de regăsire al bibliotecii, atunci un studiu de evaluare al acestui sistem, din perspectiva definiției ISO 9241-11:2018, prezentată anterior, trebuie să răspundă la următoarele întrebări:

- cât de bine sistemul își îndeplinește obiectivele – cerințele formulate de acesta;
- cât de eficient își îndeplinește obiectivele;
- dacă sistemul își justifică existența.

În literatura de specialitate au fost propuse o serie de modele de utilizabilitate. Elizabeth Goodman și colaboratorii au sugerat că există patru etape majore într-un studiu de utilizabilitate [148, p. 12]:

- Definirea utilizatorilor și a obiectivelor acestora.
- Crearea sarcinilor care corespund acestor obiective.
- Selectarea unui grup de participanți pentru studiul de utilizabilitate.
- Urmărirea grupului privind încercarea de a efectua sarcinile specificate, folosind serviciul sau produsul a cărui utilizare este măsurată.

Marti A. Hearst a comentat că utilizabilitatea este o calitate importantă a unei interfețe de utilizator [170], în timp ce Jakob Nielsen a sugerat că utilizabilitatea depinde de cinci calități ale interfeței unui serviciu de informații web: învățare, eficiență, memorabilitate, erori și satisfacție [272, p. 26].

Metode de testare a utilizabilității

Există diferite metode care pot fi întrebuințate pentru a evalua utilizabilitatea. Se face o distincție între metodele *orientate către experți* sau *analitice* și *metodele orientate spre utilizator* sau *empirice* [424, p. 59]. În cazul metodelor de evaluare a utilizabilității orientate către clienți, utilizatorii reali și potențiali interacționează cu produsul sau sistemul și își exprimă părerea despre ele. Atunci când sunt aplicate metodele orientate către experți sau metodele analitice, experții, pe baza cunoștințelor și

experienței lor, verifică interfețele utilizatorului cu privire la posibilele probleme de utilizabilitate.

În funcție de durata de realizare, metodele de testare a utilizabilității pot fi împărțite în două grupuri – proceduri formative și finale: cele care sunt utilizate în stadiul de proiectare și dezvoltare a site-ului web și cele care sunt aplicabile unei versiuni deja terminate sau de lucru [272, p. 170].

Jeffrey Rubin și Dana Chisnell notează că testarea utilizabilității este un instrument de cercetare, care își are rădăcinile în metodologia experimentală clasică [314, p. 21]. Gama de teste, pe care pot fi efectuate testările de utilizabilitate, este considerabilă, de la adevărate experimente clasice cu dimensiuni mari de eșantion și modele de teste complexe, până la studii calitative foarte informale, cu un singur participant. Fiecare abordare de testare are obiective diferite, precum și cerințe de timp și resurse diferite.

Totodată, Jennifer Emanuel atenționează că pentru studiile de utilizabilitate este foarte important să se facă claritate cu privire la metodele de cercetare. Aceste studii necesită o cantitate mare de date și trebuie să includă mai multe metode de colectare a datelor. Adesea, în rapoartele publicate cu privire la cercetările în domeniul biblioteconomiei și științei informării, secțiunea *Metode* nu este suficient de cuprinzătoare. Pentru a considera testarea utilizabilității, o metodă de cercetare acceptabilă, riguroasă și importantă, practicienii ar trebui să descrie cu atenție metodele de cercetare, precum și testele realizate anterior pentru a se asigura că metodele au fost utilizate corect [118, p. 215].

Studii de utilizabilitate cvasi-experimentale

Testarea utilizatorilor, într-un sens mai formal, poate fi mai ușor asociată cu cvasi-experimentul, unde comportamentul este urmărit, înregistrat și analizat într-un context structurat [285, p. 129]. Acest context poate varia de la un grup de utilizatori selectați cărora li se solicită să efectueze un set de sarcini prestabilite pe un sistem în mediul lor natural, până la un grup de eșantion care este invitat într-un laborator pentru a fi urmărit, efectuând sarcinile stabilite de evaluator. Aceste teste implică, de obicei, următoarele etape (deși nu toate vor fi utilizate în fiecare test de utilizator) [285, p. 129].

1. Elaborați o listă de sarcini care trebuie testate de utilizator. Acestea vor fi, de obicei, determinate de cerințele sistemului: ce se dorește să se facă?
2. Identificați un eșantion de testare din utilizatorii existenți. Este foarte important ca eșantionul dvs. să fie format din utilizatorii

reali ai sistemului care au motive să utilizeze sistemul. Acesta ar putea fi un eșantion format din personalul bibliotecii care lucrează zilnic la un anumit sistem, cum ar fi personalul de asistență care folosește o bază de date de cunoștințe pentru a răspunde solicitărilor clienților, dar poate fi și un eșantion de utilizatori aleși aleatoriu, care au acces la sistem ca o modalitate de a satisface nevoile lor de informare.

3. Determinați locația pentru testarea utilizatorilor. Este posibil să nu aveți acces la un laborator, dar puteți simula acest mediu dacă aveți acces la un spațiu care ar putea fi destinat eșantionului dvs. pe durata testului.
4. Asigurați-vă că locația este organizată în mod adecvat pentru a se adapta eșantionului.
5. Decideți din timp cum doriți să înregistrați testul. Există mai multe opțiuni, de exemplu puteți să configurați sistemul pentru a înregistra comportamentul utilizatorilor, oferindu-vă o hartă a mișcării acestora prin sistem în timpul testului. O altă opțiune este utilizarea protocolului „gândire cu voce tare” („think aloud protocol”), unde utilizatorul este rugat să vorbească cercetătorului în timp ce parcurge un set de sarcini specificate. Utilizatorii sunt rugați să descrie tot ceea ce privesc, gândesc, fac și simt pe măsură ce îndeplinesc sarcina, de exemplu, de ce selectează anumite opțiuni pe ecran sau de ce tastează anumite cuvinte-cheie etc. De asemenea, puteți pregăti un chestionar pe care utilizatorii sunt rugați să-l completeze pe măsură ce îndeplinesc sarcinile necesare.
6. Înainte de începerea testului, este important să stabiliți contactul cu eșantionul dvs. Membrii eșantionului dvs. ar trebui să înțeleagă că este testat sistemul, nu ei.
7. Când începe testul, este important să rețineți că este testat sistemul, astfel încât să evitați tentația de a ajuta utilizatorul în cazul apariției unei probleme. Acest lucru zădărnicește realizarea testului.
8. În timpul testului, trebuie să fiți extrem de vigilenți. Rolul dvs. este să vă preocupați de tot ceea ce vedeți și auziți. Acesta este motivul pentru care mulți evaluatori comerciali utilizează laboratoare cu camere video, configurate pentru a monitoriza comportamentul în timpul testării. Este puțin probabil să beneficiați de un astfel de laborator special, astfel că trebuie să profitați la maxim de ceea ce aveți. În plus, efectuați teste ale utilizatorului pe rând. Această testare poate dura mai mult timp, dar vă va permite să acordați atenție la ceea ce se întâmplă.

9. Este posibil să intrați într-un dialog cu utilizatorul (dacă faceți teste unice). Acest fapt vă va permite să clarificați propria înțelegere a ceea ce se întâmplă și vă va oferi date suplimentare. De exemplu, puteți afla de ce utilizatorii au ales o anumită opțiune. Deși i-ați rugat pe utilizatori să participe la protocolul „gândire cu voce tare”, este posibil ca unii să poată verbaliza impresiile.
10. Analizați datele de la toți utilizatorii pentru a identifica subiecte comune care apar în timpul testelor.
11. Prezentați constatările, este posibil să faceți schimbări de sistem pe baza datelor dvs. sau să oferiți sfaturi celor care pot face astfel de schimbări.

Testarea utilizatorilor este, de obicei, asociată cu implementarea unor schimbări reale, fie în faza de proiectare, fie pentru a ajuta la crearea specificațiilor sistemului pentru un nou proiect. De regulă, este vorba despre schimbări reale, dar nu despre dezvoltarea unei teorii.

Testarea de utilizabilitate este o metodă de tip black-box, prin care se verifică conformitatea produsului fără a ține cont de structura programului. Aceasta ar însemna că nu trebuie să știți nimic despre modul în care funcționează software-ul. Această testare este interesată, de obicei, să cunoască cum răspund subiecții cu privire la cele 4 aspecte: eficiență, precizie, amintiri și răspuns emoțional. Rezultatele primului test sunt folosite ca bază, sau măsurătoare de control. Celelalte teste pot fi comparate cu baza pentru a indica o îmbunătățire.

- Eficiență: cât durează și câți pași sunt necesari ca utilizatorul să îndeplinească o anumită sarcină;
- Precizie: câte greșeli fac oamenii și care sunt consecințele;
- Amintiri: cât de ușor își amintește utilizatorul aplicația, după o perioadă în care nu a avut contact cu ea;
- Răspuns emoțional: ce senzații are utilizatorul la îndeplinirea unei sarcini (stres, ușurare, încredere ș.a.).

Pregătirea unui test de utilizabilitate implică proiectarea atentă a unui scenariu sau a unei situații realiste, în care persoana execută o listă de sarcini, folosind produsul de testat, în timp ce observatorii iau notițe. Un test complet de utilizabilitate necesită o perioadă îndelungată pentru planificarea, executarea și analiza testului (Anexa 6). Alte instrumente de testare, ca instrucțiunile din script-uri, prototipuri de pe hârtie și chestionare pre/post testare, sunt folosite pentru a obține feedback în legătură cu produsul testat (Anexa 7). Scopul este acela de a observa interacțiunea cu utilizatorul, ce îi place și ce îl deranjează.

Există două abordări specifice care sunt mai direct legate de testarea utilizabilității decât orice alte tehnici de colectare a datelor: evaluări euristice și progrese cognitive [285, p. 129]. În cadrul testării de utilizabilitate testori (persoanele solicitate să efectueze testul) pot fi utilizatorii efectivi ai sistemului sau utilizatori propuși, în caz dacă este un test de prototip, sau utilizatori efectivi, dacă este o evaluare a sistemului. Testorii sunt observați de cercetători în timp ce efectuează testul. Evaluările euristice și incursiunea cognitivă sunt efectuate de evaluatori (cercetători), care își interpretează constatările pe măsură ce efectuează evaluarea în stadiul de prototip sau după implementarea sistemului. Alison Pickard relevă că pentru cercetarea dvs. puteți folosi două opțiuni: utilizarea unui eșantion de utilizatori pentru a efectua teste de utilizabilitate pe sistemul cu care sunt familiarizați (de exemplu, catalogul online al bibliotecii) sau pe care trebuie să-l folosească, sau adunați un grup de „evaluatori” pentru a efectua incursiuni cognitive sau evaluări euristice ale sistemului [285, p. 129].

De îndată ce testul de utilizabilitate este încheiat, puneți-vă următoarele întrebări [148, pp. 17-18]:

- Ce a funcționat bine? Ce nu s-a făcut?
- Utilizatorii au înțeles în mod constant ceva greșit? Dacă da, ce anume?
- Au fost greșeli constante? Dacă da, care anume?
- Au făcut ceea ce vă așteptați să facă? Dacă nu, ce au făcut?
- Au făcut lucrurile în ordinea în care vă așteptați? Dacă nu, în ce ordine le-au făcut?
- Ce li s-a părut interesant?
- La ce v-ați așteptat să le pară interesant, ce nu li s-a părut interesant? Și invers: la ce v-ați așteptat să ignore, dar au considerat interesant?
- Știau pentru ce era destinat acest produs? Nu au înțeles ideile importante?
- Câte dintre sarcini au putut să facă? Care dintre ele le-au creat probleme?
- Când au părut frustrați? Confuzi? Care era comportamentul lor?
- Site-ul și-a îndeplinit misiunea? Dacă nu, unde a eșuat?
- Știți care au fost așteptările utilizatorilor?

În acest moment, ar trebui să înțelegeți care sunt problemele produsului dvs. Probabil ați remarcat că mai multe lucruri apar din nou și din nou. Poate că oamenii nu înțeleg ce denumire/nume i-ați dat unei anumite funcții. Poate că ei nu observă o idee importantă. Poate că nu-i

interesează ce li se oferă. Poate că le place o anumită funcție și aceasta le satisface dorințele. Toate aceste lucruri sunt bine de știut, deoarece vă atenționează unde aveți probleme și, la fel de important, unde nu sunt.

Incursiunea cognitivă

Incursiunea cognitivă sau *cognitive walkthrough* este o tehnică de evaluare, realizată, de obicei, de către un evaluator expert, care este utilizată de dezvoltatorii de sisteme în timpul proiectării unui nou sistem, dar poate fi utilizată și pe un sistem existent. Scopul acestei tehnici este de a identifica încă din fazele incipiente ale proiectului eventualele probleme de utilizabilitate ale interfeței sistemului. În acest caz, „sarcina evaluatorului este să aprecieze dacă și în ce măsură interfața va permite utilizatorului efectuarea operațiilor necesare în vederea realizării sarcinilor propuse în interacțiunea cu sistemul” [238, p. 90].

Incursiunea cognitivă este realizată de evaluatori care nu utilizează sistemul în cauză, care primesc un set de sarcini prestabilite, apoi parcurg acele sarcini și înregistrează problemele întâmpinate.

Evaluarea euristică

Evaluarea euristică este cea mai populară dintre metodele de testare a utilizabilității [285, p. 131]. Evaluarea euristică se realizează ca o verificare sistematică a designului interfeței utilizatorului. Scopul evaluării euristice este de a identifica probleme de utilizabilitate în proiectare. Evaluările euristice sunt asociate testării întregului sistem pe baza recomandărilor predefinite. Evaluarea euristică presupune identificarea unui set de criterii (principii) sau euristici ale utilizabilității, pe baza cărora este evaluat sistemul. Jakob Nielsen identifică zece euristici ale utilizabilității care se referă la:

1. vizibilitatea stării sistemului;
2. dialog simplu și natural;
3. libertate și control al utilizării;
4. consecvență și standardizare;
5. prevenirea erorilor;
6. minimalizarea solicitării mentale a utilizatorului;
7. flexibilitatea și eficiența utilizării;
8. design estetic și minimalist;
9. mesaje de eroare complete și utile;
10. sistem eficient de documentare și ajutor [270].

Evaluările euristice sunt efectuate de un număr nu prea mare de evaluatori. Jakob Nielsen propunea folosirea unui număr mare de teste,

dar cu grupuri mici (de maxim cinci oameni) care pot identifica 80 la sută din problemele de utilizabilitate existente [272, p. 167]. El considera că dacă 2-3 oameni nu se descurcă ușor într-o anumită interfață grafică, nu are sens să se observe și pe alții făcând același lucru. În același timp, alții au constatat că este necesară o dimensiune mai mare a eșantionului pentru a identifica o proporție semnificativă a problemelor de utilizare într-un nou sistem sau site web [123]. Totuși, se consideră că un număr de până la cinci evaluatori este, în mod obișnuit, acceptat că saturația informațiilor va fi atinsă. Mai mult decât atât, și suprapunerea problemelor identificate depășește avantajele evaluatorilor suplimentari [285, p. 132].

În baza euristiciilor identificate evaluatorii examinează o interfață, apreciind nivelul de conformitate al sistemelor. În mod similar cu metoda de cercetare Delphi (Pentru detalii consultați Capitolul 20), evaluatorii ar trebui să fie experți, deoarece aceasta permite o examinare mai profundă a nivelurilor de conformitate, precum și necesită cunoștințe care să sugereze îmbunătățiri. Procesul de evaluare prevede că evaluatorii se deplasează prin sistem pentru a se familiariza cu structura de navigare utilizată și cu scopul general al sistemului. La a doua trecere prin sistem, evaluatorul se concentrează pe elementele specifice ale sistemului, legate de euristica identificată ca standard.

Etapele evaluării euristice sunt:

- identificarea setului de principii care vor fi utilizate ca standard acceptat (euristica evaluării);
- identificarea între trei și cinci experți pentru a efectua evaluarea;
- evaluatorii care efectuează estimarea în mod independent pe baza a două parcurgeri prin sistem;
- identificarea problemelor pe măsură ce apar și notarea unor soluții posibile;
- informarea evaluatorilor pentru a-și împărtăși experiența și a discuta despre potențialele soluții;
- analizarea tuturor rapoartelor evaluatorilor;
- prezentarea constatărilor;
- recomandarea revizuirii sistemului.

Evaluările euristice sunt de obicei efectuate de către persoane care au capacitatea de a schimba un sistem, fie de a propune modificări celor care fac acest lucru.

Alegerea metodei de testare a utilizabilității depinde de scop, obiective și resurse disponibile. Pentru a efectua cercetări, este necesar să se formeze o echipă din personalul bibliotecii responsabilă de completarea,

proiectarea, asistența tehnică a site-ului și serviciul utilizatorului online, selectarea software-ului, hardware-ului și a altor instrumente necesare, planificarea etapelor testării și dezvoltarea script-urilor pentru interacțiunea cu utilizatorii.

Avantajele și dezavantajele testării de utilizabilitate

Testarea de utilizabilitate, la fel ca și orice altă metodă de cercetare, are anumite avantaje și dezavantaje. Tabelul 34 sintetizează avantajele și dezavantajele metodei menționate anterior.

Tabelul 34. Avantajele versus dezavantajele testării de utilizabilitate

Avantaje / puncte tari	Dezavantaje / puncte slabe
Feedback direct din partea publicului-țintă pentru a concentra echipa de proiect.	Testarea nu este 100% reprezentativă pentru scenariul real.
Dezbaterile interne pot fi rezolvate prin testarea problemei pentru a vedea cum reacționează utilizatorii la diferitele opțiuni discutate.	Testarea utilizabilității este în principal calitativă, deci nu oferă eșantioane mari de feedback pe care le-ar putea avea un chestionar.
Problemele reale, precum și cele potențiale sunt evidențiate înainte de lansarea produsului.	Acestea pot fi costisitoare din punctul de vedere al facilităților și echipamentelor, precum și timpul personalului.
Oferă cea mai bună experiență de utilizare.	Necesită un angajament semnificativ din partea participanților.
Oferă informații despre cât de mulțumiți sunt utilizatorii privind produsul.	Acestea sunt, de obicei, posibile numai cu un eșantion mic de potențiali utilizatori.
Permite identificarea zonelor cu probleme ale unui produs care, altfel, nu ar putea fi evidente.	Datele pot fi destul de complexe și necesită mult timp pentru a fi analizate.
Oferă o examinare obiectivă a produsului.	Este posibil să aveți nevoie de software special sau echipament fizic pentru efectuarea testării.

Luând în considerare aceste puncte-cheie, va fi posibil să vedeți dacă această metodă de cercetare este potrivită pentru studiul dvs.

Testarea utilizabilității în bibliotecă

Interesul pentru experiența utilizatorului și capacitatea de utilizare în bibliotecă a crescut rapid în ultimii ani și în prezent a devenit un instrument esențial pentru dezvoltarea și evaluarea serviciilor digitale

și a spațiilor fizice ale unei biblioteci. Cu toate acestea, este necesar să recunoaștem că experiența utilizatorului înseamnă mult mai mult decât simpla utilizare. Don Norman și Jakob Nielsen notează că experiența utilizatorului este ceva care „cuprinde toate aspectele interacțiunii utilizatorului final cu compania, serviciile și produsele sale” [274]. În același timp, autorii menționați subliniază că prima cerință pentru o experiență exemplară a utilizatorului este de a răspunde nevoilor exacte ale clientului, iar „pentru a obține experiență de utilizator de înaltă calitate în ofertele unei companii, trebuie să existe o contopire perfectă a serviciilor în diverse sfere, inclusiv inginerie, marketing, design grafic și industrial, precum și design de interfață” [274]. Mai mult ca atât, autorii afirmă că este important să fie separată experiența generală a utilizatorului de capacitatea de utilizare, deoarece aceasta din urmă este „un atribut de calitate al interfeței de utilizator”, care se referă la întrebarea „dacă sistemul este ușor de învățat, eficient de utilizat, plăcut etc.” [274].

În ultimele două decenii bibliotecile se îndreaptă treptat spre o „cultură a utilizabilității”, în care utilizatorii sunt observați interacționând atât cu spațiile fizice, cât și cu cele virtuale” [145].

Bibliotecile testează în mod activ utilizabilitatea spațiilor lor virtuale. Literatura de specialitate din domeniul biblioteconomiei și științei informării este plină de rezultatele testelor de utilizabilitate efectuate pe site-urile web ale bibliotecilor. Este o practică obișnuită ca bibliotecile să angajeze designeri și dezvoltatori web care sunt pricepuți în concepte, instrumente și practici de utilizare. Cu toate acestea, spațiile și serviciile fizice, la fel de importante ca și spațiile virtuale, sunt rareori supuse unor teste riguroase similare pentru a asigura utilizabilitatea sau a îmbunătăți experiența utilizatorului [145].

Utilizând abilitățile designerilor și dezvoltatorilor web ai bibliotecii, bibliotecile pot lucra pentru a asigura spații și servicii utilizabile și pentru a îmbunătăți experiența utilizatorului în toate aspectele bibliotecii. Charles Forrest susține această idee, întrebându-se „ce se va întâmpla dacă o bibliotecă întregă s-ar fi angajat în experiența utilizatorului” [131, p. 9]. Utilizabilitatea și experiența de utilizare a clienților/consumatorilor/beneficiarilor pe care designerii și dezvoltatorii web o dețin pot fi folosite pentru a ajuta la consolidarea acestor abilități în întreaga bibliotecă. Pe măsură ce aceste abilități se răspândesc, biblioteca se îndreaptă spre adoptarea unei culturi de utilizabilitate, concentrându-se în final pe îmbunătățirea întregii experiențe a utilizatorului.

Pentru biblioteci testarea utilizabilității nu este ceva nou, de obicei, ea se aplică în procesul de lansare pentru utilizator a unei interfețe

web noi sau re-proiectate, implementarea unui nou sistem de bibliotecă [132] ș.a. Cel mai des testarea utilizabilității este folosită pentru dezvoltarea web, iar pentru a dezvolta alte servicii sau spații fizice este utilizată mai rar. Această situație este confirmată în numeroase articole, de exemplu, Andrea Gasparini [135], Krista Godfrey [145], Gricel Dominguez et al. [107] ș.a. Uneori, testele nu sunt efectuate de personalul bibliotecii, ci de consultanți externi.

Publicațiile de specialitate prezintă o serie de studii de caz privind studii de utilizabilitate, cum ar fi:

- site-ul web al bibliotecii [138; 156; 205];
- navigarea pe site-ul web al bibliotecii [15; 351];
- proiectarea și dezvoltarea unui nou serviciu de referințe [109];
- catalogul online al bibliotecii [4];
- serviciu de depozitare digitală a datelor de cercetare [378];
- utilizarea bibliotecilor digitale [276] ș.a.

În continuare prezentăm câteva experiențe de testare a utilizabilității, aplicate în biblioteci pentru evaluarea produselor, resurselor sau sistemelor informaționale.

Exemplu 1. Utilizarea testelor de utilizabilitate în activitatea bibliotecilor

Biblioteca Universității Linköping (Linköping University Library, LiUB) a abordat testarea utilizabilității ca un proces continuu intern, care este aplicată nu numai la structura site-ului web al bibliotecii, ci și pentru alte servicii digitale, cum ar fi caseta de căutare de pe pagina de pornire a bibliotecii, link resolver la interfața de utilizator etc. [132]. Testarea utilizabilității a avut în vizor perfecționarea bibliotecii digitale pentru a oferi un mod prietenos și intuitiv de utilizare pentru studenți și cercetători, pentru a accesa informațiile de care au nevoie utilizatorii în scopuri de studiu și cercetare.

În scopul realizării proiectului de utilizabilitate a fost creată o echipă de evaluatori din cinci persoane (dintre care trei bibliotecare), cu abilități și roluri diferite, cum ar fi manager de sistem, programator computer, webmaster, expert în experiența utilizatorului și cercetător cognitiv. Avantajul de a avea o echipă de utilizabilitate permanentă este că biblioteca nu trebuie să mobilizeze o echipă ori de câte ori apare nevoia. Această echipă se aduna lunar pentru a face teste.

Pentru participare la testare sunt invitați angajații instituției și/sau studenții aleși aleatoriu. De obicei, sunt recrutați studenții care vin la bibliotecă. În ceea ce privește angajații, sunt recrutați cercetătorii, profesorii universitari, doctoranzii, lectorii. Majoritatea persoanelor

recrutate (atât studenții, cât și angajații) sunt dispuși să ajute biblioteca, cu atât mai mult că toate perfecționările se fac pentru a ridica nivelul de calitate a resurselor, serviciilor și spațiilor bibliotecii. Toți vor să facă parte dintr-un proces care își propune să îmbunătățească experiența utilizatorului.

La începutul fiecărui semestru echipa de utilizabilitate elaborează un plan preliminar privind testarea. Deoarece ceea ce se testează depinde de diferite proiecte în curs de desfășurare la bibliotecă, pe parcursul semestrului acest plan ar putea să se modifice. Niciodată nu sunt testate sisteme sau interfețe pe care biblioteca nu le poate schimba sau modifica într-o anumită măsură.

La Biblioteca Universității Linköping testările de utilizabilitate sunt efectuate lunar, în fiecare semestru, ceea ce constituie aproximativ opt sesiuni de testare pe an. Aceasta permite o abordare flexibilă și iterativă pentru evaluarea experienței utilizatorilor unei biblioteci digitale, precum și pentru a ajuta la dezvoltarea serviciilor digitale ale bibliotecii.

În scopul cercetării utilizabilității echipa de testare folosește diferite metode precum observația, protocolul „gândire cu voce tare” și captarea activității ecranului. Folosind diferite practici care se completează reciproc, sunt evitate incertitudinile privind utilizarea doar a unei metode. Unul dintre avantajele triangulării datelor este că se oferă o imagine mai completă a problemelor de utilizare care trebuie abordate.

Fiecare persoană testată primește o sarcină specifică pe baza unui scenariu comun pentru serviciul care urmează să fie testat. Participantul la test încearcă să finalizeze misiunea în timp ce gândește cu voce tare. Dacă este nevoie, facilitatorul încurajează participantul la test să gândească cu voce tare și să descrie ce încearcă să facă. În același timp, echipa din sala de observație înregistrează ceea ce spune și face persoana testată. Pentru a înregistra activitatea ecranului este folosit software Camtasia. Evident, nu este înregistrat nimic fără permisiunea utilizatorilor. Înainte de a începe sesiunea de testare, participantul la test semnează un acord prin care acceptă să fie făcute înregistrări și filmări în timpul testării.

După test, facilitatorul și observatorul din sala de testare se alătură restului echipei de utilizabilitate din sala de observație și începe o sesiune de debriefing. Apoi sunt colectate și discutate problemele de utilizabilitate care au fost observate, care sunt reunite într-o listă agregată de îmbunătățiri fezabile. De asemenea, echipa prioritizează sarcinile de îmbunătățire din listă.

După fiecare sesiune de testare, echipa de utilizabilitate porcede la îmbunătățirea celor identificate. În funcție de probleme și sarcini, sunt implicați diferiți colaboratori din afara echipei de utilizabilitate. Un alt aspect important este așa-numita testare de gherilă, care este destul de flexibilă, și pe care echipa de utilizabilitate o face uneori între sesiunile de testare lunare pentru a afla rapid părerea utilizatorilor.

Îmbunătățirile, care au fost făcute ca urmare a rezultatelor testării de utilizabilitate, au vizat atât modificări terminologice minore, cât și modificări structurale ale site-ului web al bibliotecii, cum ar fi arhitectura informațională a noului site web al bibliotecii, caseta de căutare. De asemenea, au fost testate, iar apoi modificate diferite caracteristici și servicii noi, cum ar fi un nou serviciu de căutare a publicațiilor electronice ș.a. După fiecare schimbare sau modificare urmează o nouă rundă de testare, dar mai des se colectează feedbackuri indirecte asupra schimbărilor și modificărilor făcute.

Astfel, combinând metode calitative și cantitative și aplicând o perspectivă a experienței utilizatorului, personalul Bibliotecii Universității Linköping este mai bine echipat pentru a răspunde nevoilor și comportamentului în schimbare al utilizatorilor bibliotecii.

Pe baza experiențelor Bibliotecii Universității Linköping se constată că testarea sistematică a utilizabilității poate și trebuie să facă parte din activitatea obișnuită a bibliotecii, care poate include nu doar testarea utilizabilității site-ului bibliotecii, dar și a catalogului online, bazelor de date, a diverselor servicii și resurse electronice, precum și a spațiilor fizice ale bibliotecii. Cheia succesului este modelul în sine, în special atunci când este realizat lunar în cursul anului universitar. Prin implicarea continuă a utilizatorilor reali, personalul bibliotecii nu se blochează în propriile ipoteze interne despre modul în care utilizatorii interacționează cu serviciile digitale ale bibliotecii.

În plus, testarea utilizabilității este o modalitate excelentă de a face serviciile bibliotecii mai vizibile pentru utilizatori.

Exemplu 2. Testarea utilizabilității site-ului web al bibliotecii

Actualmente, bibliotecile au mulți concurenți privind prestarea serviciilor de informare, acces la resurse informaționale, împrumut și achiziție de publicații. Pentru a face față acestei provocări, concurenții bibliotecilor cheltuiesc sume enorme de bani creând site-uri web complexe, ușor de utilizat, pe care utilizatorii le accesează zilnic. Site-urile lor web sunt adesea de ultimă generație, cu o grafică și o interactivitate fenomenală care ajută la atragerea și menținerea clientelei noi. În plus, acești concurenți au adesea bani și resurse pentru a face studii aprofundate

de utilizabilitate, pentru a afla dacă clienții navighează cu ușurință pe site-urile web și găsesc informații în mod eficient.

Majoritatea bibliotecilor nu au destui bani sau resurse pentru a contracta consultanți sau companii pentru a crea site-uri web extinse și interesante. Cu toate acestea, toate sau multe biblioteci pot fi sigure că interfețele lor de bibliotecă sunt ușor de navigat, sunt inteligibile și au instrucțiuni care fac ca toți utilizatorii – cei care vin în bibliotecă și cei care nu o fac – să fie cât mai autosuficienți.

În prezent, o bibliotecă tipică are un site web. În cel mai bun caz, site-ul ar trebui să ofere informații bine organizate și cu un design atractiv. Site-ul trebuie verificat periodic pentru a vă asigura că legăturile (linkurile) sunt încă active. Site-ul web ar putea avea și un sondaj online pentru a solicita comentarii de la utilizatorii bibliotecii cu privire la modul de navigare pe site. Cu toate acestea, întrebarea zilei este: „Cunoașteți dacă utilizatorii bibliotecii dvs. găsesc informațiile pe site-ul web al bibliotecii sau renunță frustrați?”

Apariția de resurse electronice, inclusiv articole cu texte complete, cărți și reviste electronice face și mai importantă evaluarea site-ului web al bibliotecii. Pe măsură ce biblioteca continuă să achiziționeze din ce în ce mai multe resurse electronice, devine necesară organizarea lor astfel încât să aibă sens. Testarea utilizabilității vă poate ajuta să înțelegeți unde aceste resurse se încadrează logic pe site-ul dvs. De asemenea, vă poate sugera să încorporați mai multe formate sau să organizați un site web al bibliotecii în continuă expansiune.

Lucrarea *Usability Testing for Library Web Sites* [273] prezintă recomandări privind utilizarea diverselor metode de cercetare, cum ar fi chestionarele, focus-grupurile, observația, testarea pentru realizarea studiilor de utilizabilitate a site-urilor web ale bibliotecilor (a se consulta Anexa 8).

Rezumat

Testarea utilizabilității este frecvent asociată cu proiectarea, dezvoltarea și evaluarea sistemelor, de exemplu, electronice sau digitale. Testarea utilizabilității poate fi realizată de utilizatorii reali și potențiali care interacționează cu produsul sau sistemul și își exprimă părerea despre acestea, precum și de evaluatori (experți) care verifică interfețele utilizatorului cu privire la posibilele probleme de utilizabilitate. Principala diferență între testarea utilizatorului și evaluare este nivelul de cunoștințe despre sisteme și forma de analiză necesară. Testarea utilizatorilor se bazează pe utilizatorii care îndeplinesc sarcini comune și care sunt capabili

să comunice cu cercetătorul prin comportamentul lor, iar cercetătorul trebuie să interpreteze acest comportament. Testarea prin evaluare permite testarea și interpretarea simultană. Este important să rețineți că scopul studiului determină alegerea testului.

Scopul general al testării de utilizabilitate este de a informa cu privire la dezvoltarea sistemului în faza de proiectare iterativă, dar pot fi efectuate teste de utilizabilitate și pe sistemele funcționale pentru a informa cu privire la noile evoluții și schimbările viitoare. Este posibil să fie utilizate diferite combinații de teste și evaluări în cadrul aceluiași studiu, cum ar fi teste ale utilizatorilor, precum și comentarii ale experților. Ca și în cazul tuturor celorlalte metode de colectare a datelor, cercetătorul trebuie să decidă care metodă se potrivește cel mai bine obiectivelor de cercetare.

Exerciții practice

Folosind un sistem cu care sunteți familiarizați, elaborați un scenariu pentru testare de utilizabilitate.

Evaluati site-ul bibliotecii în care activați (sau o bibliotecă, la alegere), în baza unui test de utilizabilitate.

Lecturi suplimentare

1. CHOWDHURY, G. G., CHOWDHURY, Sudatta. *Information Users and Usability in the Digital Age*. London: Facet, 2011. ISBN 9781856049757. DOI: [10.29085/9781856049757](https://doi.org/10.29085/9781856049757)
2. MARHAN, Ana-Maria. Evaluarea sistemelor interactive. In: *Introducere în interacțiunea om-calculator*. București: Matrix Rom, 2003, pp. 81-102. ISBN 973-685-638-0. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/237193820_Evaluarea_sistemelor_interactive
3. RUBIN, Jeffrey, CHISNELL, Dana. *Handbook of Usability Testing: How to Plan, Design, and Conduct Effective Tests*, 2nd ed. Indiana: Wiley, 2008. ISBN 978-0-470-18548-3.

20. Metoda Delphi

Considerații introductive

Metoda Delphi este o metodă sau tehnică de comunicare structurată, dezvoltată inițial ca o metodă de previziune sistematică, interactivă, bazată pe consultarea unui grup de experți. Scopul cercetării pe baza metodei Delphi constă în a obține un consens cât mai fiabil din partea grupului de experți printr-o serie de chestionare intense, precum și un feedback de opinie controlat.

Numele „Delphi” a fost aplicat pentru prima dată acestei tehnici de Abraham Kaplan și colegii săi, care în 1950 au organizat o serie de experimente de predicție [99, p. 849], iar asocierea cu mitologia greacă nu a fost întâmplătoare. Denumirea metodei Delphi provine de la numele oracolului Pythia din Delphi, despre care se spune că putea prezice viitorul celor care-l consultau. Numele a devenit rapid termenul acceptat pentru această metodă de cercetare.

Metoda Delphi este o tehnică de culegere și de precizare a contribuției subiective a unui grup de oameni, de obicei experți, în încercarea de a ajunge la un consens asupra unui aspect al prezentului sau viitorului [127]. O definiție formală a fost expusă de Russell G. Linstone și Murray Turoff: Metoda Delphi „poate fi caracterizată ca o metodă de structurare a unui proces de comunicare de grup, astfel încât procesul să fie eficient pentru a permite unui grup de indivizi în ansamblu, să facă față unei probleme complexe. Pentru realizarea acestei „comunicări structurate” se oferă următoarele: unele feedbackuri cu privire la contribuțiile individuale de informații și cunoștințe; unele aprecieri ale opiniei grupului; unele oportunități pentru ca oamenii să-și revizuiască opiniile; un anumit grad de anonim pentru răspunsuri individuale” [219, p. 3].

Metoda Delphi a fost dezvoltată în SUA la începutul Războiului Rece cu scopul estimării impactului tehnologiei asupra evoluției conflictelor armate. Această metodă a fost dezvoltată într-un studiu realizat de *RAND Corporation* (o organizație de tip think tank, care a fost fondată cu scopul inițial de a efectua cercetare și analiză pentru forțele armate ale Statelor Unite), finanțat de Forțele Aeriene, pentru a „obține cea mai fiabilă opinie de la un grup de experți [...], folosind o serie de chestionare intense care alternează cu feedback controlat” [219, p. 10].

Doar după 1964 această metodă a putut fi folosită în afara comunității din sfera apărării, când Theodore J. Gordon și Olaf Helmer au publicat un document RAND intitulat *Report on a Long-Range Forecasting*

Study (Raport privind studiul de previziune pe termen lung), care a încercat să prevadă evoluțiile viitoare în știință și tehnologie, precum și impactul probabil al acestora asupra societății/lumii. În prezent, tehnologia Delphi este folosită într-o varietate de discipline, în principal pentru a sprijini planificarea pe termen scurt și pe termen lung, alocarea resurselor și luarea deciziilor.

Deși prognozarea evenimentelor de viitor a fost principala aplicație a metodei Delphi, ea este un instrument universal de cercetare care poate fi utilizat într-o varietate de situații. Cercetătorii au dezvoltat variații ale acestei metode, astfel încât să poată fi utilizate pentru diferite tipuri de probleme și obiective finale, inclusiv solicitarea opiniilor experților, evaluarea importanței relative a problemelor și dezvoltarea unui concept sau cadru teoretic [277, p. 16].

Caracteristica metodei Delphi

După cum s-a menționat anterior, metoda Delphi este realizată prin comunicarea de grup cu un anumit grad de anonim. Cu alte cuvinte, participanții implicați în cercetare prin metoda Delphi, spre deosebire de cei ce comunică față în față, sunt anonimi unii pentru ceilalți. Fiecare lucrează individual, iar o persoană, desemnată ca integrator al rezultatelor, diseminează rezumatul opiniilor formulate, urmând ca grupul să-și revizuiască opiniile. Astfel, modul de comunicare nu este prin discuții directe, ci prin raportarea rezultatelor grupului organizat. Atât întâlnirile față în față, cât și studiile Delphi sunt alternative pentru a solicita opinii de la un grup de persoane. Cu toate acestea, cu scopul de a ajunge la un consens, metoda Delphi este considerată mai eficientă și precisă.

Din perspectiva comunicării, metoda Delphi are un șir de avantaje în depășirea prejudecăților inerente comunicărilor față în față (vom examina avantajele metodei în compartimentul respectiv).

Deși anonimul este o caracteristică principală a metodei Delphi, furnizarea de feedback controlat sub formă de rezumate statistice ale opiniilor de grup este, de asemenea, importantă [127]. Cercetătorii rezumă rezultatele unui chestionar cu ajutorul unei analize statistice, cum ar fi calcularea mediei, a intervalului interquartil, a deviației standard etc. și returnează rezumatul răspunsurilor grupului fiecărui participant. Prin acest feedback controlat, participanții au acces la imaginea de ansamblu a opiniilor grupului și la distribuția diferitor tipuri de răspunsuri. În acest fel, un participant individual își poate compara propriile opinii cu cele ale restului grupului și apoi poate decide dacă le va schimba sau nu. De obicei, la începutul studiului opiniile tind să fie foarte variate, dar

prin runde succesive de colectare a datelor, diversitatea este redusă semnificativ și începe să se formeze un consens [227, p. 85].

Iterarea mai multor runde de colectare a datelor este o a treia caracteristică majoră a acestei tehnici. De obicei, un studiu Delphi trebuie să parcurgă trei sau patru runde pentru a obține un nivel rezonabil de consens în cadrul grupului. În fiecare rundă, chestionarul este oarecum diferit de cel din rundele anterioare, deoarece fiecare chestionar va include feedback despre răspunsurile grupului din runda precedentă.

O altă caracteristică a metodei Delphi este de a cere participanților să ofere o justificare sau o explicație atunci când opiniile lor nu se încadrează în consensul grupului. Puteți obține o mai bună înțelegere a rezultatelor cantitative prin faptul că participanții își exprimă motivele care stau la baza propriilor opinii, deși aceasta nu este o parte esențială a metodei.

Dacă metoda Delphi este sau nu potrivită pentru un studiu, depinde de natura cercetării. În general, dacă problema „nu se pretează la tehnici analitice precise, ci poate beneficia de judecăți subiective în mod colectiv” [219, p. 4], metoda Delphi poate fi considerată o abordare fezabilă pentru soluționarea problemei. În ceea ce privește durata și amploarea studiului, cum ar fi câte runde trebuie efectuate și câți participanți trebuie să fie recrutați, ar trebui să luați în considerare cerințele specifice ale întrebării/scopului dvs. de cercetare pentru a lua aceste decizii.

Procesul unui studiu Delphi

Harold A. Linstone și Murray Turoff [219, pp. 5-6] sugerează patru faze cuprinzătoare și distincte pentru utilizarea metodei Delphi:

Faza 1: caracterizată prin explorarea subiectului în discuție. Fiecare persoană contribuie cu informații suplimentare considerate a fi pertinente.

Faza 2: se ajunge la o înțelegere privind modul în care grupul privește problema (adică atunci când membrii sunt de acord sau nu sunt de acord, ce înseamnă acest lucru în termeni relativi precum importanța, dezirabilitatea, fezabilitatea etc.).

Faza 3: dacă există un dezacord semnificativ, se explorează pentru a determina cauzele principale ale diferențelor și pentru a le evalua.

Faza 4: evaluarea finală are loc după ce toate informațiile adunate anterior au fost analizate, iar evaluările au fost transmise experților.

Aceste faze largi pot fi divizate într-un proces etapizat, clasificat pe trei etape principale: etapa exploratorie, etapa de rafinare și etapa de utilizare (Figura 43) [339, p. 36].

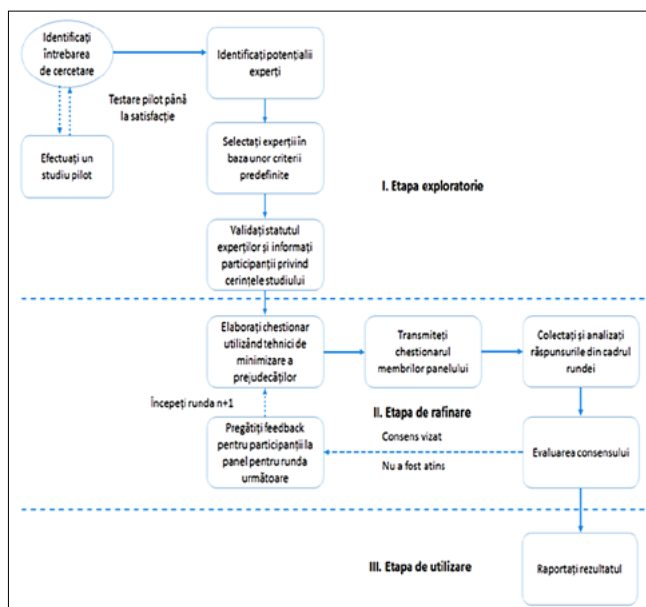

Fig. 43. Procesul studiului Delphi

Sursa: SKINNER, Richard et al. [339, p. 36].

Succesul unui studiu Delphi este o planificare bună, iar o cercetare tradițională Delphi va parcurge următorii pași [285, pp. 150-151]:

1. Decideți obiectivele generale ale studiului. Așa cum este obișnuit în această etapă pentru orice metodă de cercetare, începeți cu o declarație a problemei, apoi transformați-o în obiective specifice, pe care le organizați într-un set de sarcini și probleme secvențiale care trebuie abordate. Deoarece metoda Delphi este deja atât de bine definită, proiectarea cercetării este stabilită a priori. Există o serie de studii care sunt denumite studii Delphi modificate. Dacă acesta este cazul studiului dvs., atunci va fi necesar să proiectați modelul cercetării și să fiți în măsură să justificați modificările aduse procesului.
2. Examinați toate documentele și documentația relevantă (cum ar fi descrieri ale serviciilor, declarații ale misiunii, cercetări sau rapoarte anuale). De asemenea, în această etapă a cercetării ar trebui să discutați ideile dvs. cu persoane care sunt bine informate privind subiectul respectiv sau cu experți-cheie.
3. Identificați un grup de experți care pot comunica cu privire la problemele care stau la baza investigației. Faceți legătura cu experții identificați cu mult înainte de colectarea datelor și asigurați-vă că ați explicat exact care va fi implicarea lor în cercetare și

obțineți acordul fiecăruia de a face parte din grup. Oferiți membrilor potențiali o schiță detaliată a ceea ce va fi necesar să realizeze. Rețineți că este mai bine să aveți mai puțini membri în lista de experți, care sunt pregătiți să se angajeze în toate etapele studiului, decât să aveți o listă mare la început, dar să pierdeți membri pe măsură ce cercetarea progresează. Este important ca participanții la studiu să aibă o vastă experiență sau expertiză în domeniul în care realizați cercetarea. Întrucât cercetarea Delphi este iterativă prin natura ei, este, de asemenea, important ca participanții să aibă suficient timp să se dedice la finalizarea tuturor etapelor studiului.

4. Descrieți detaliat întrebarea dvs. de cercetare și identificați ipoteza, dacă este cazul. Este posibil să aveți mai multe ipoteze.
5. Elaborati un chestionar adecvat. Cercetarea Delphi folosește întotdeauna chestionare. Aceasta este singura formă acceptabilă de colectare a datelor în metoda tradițională Delphi. Dacă aceasta nu se potrivește cu întrebarea dvs. de cercetare, efectuați un studiu Delphi modificat. În acest caz trebuie să explicați acest lucru în metodologia dvs. Întrebările din prima rundă a sondajului Delphi sunt în mod intenționat de ampolare. Este important în această fază, ca și în toate celelalte etape, să se formuleze întrebări clare și care ar putea conduce la răspunsuri la fel de clare (Anexa 9; Anexa 10).
6. Desfășurați un studiu pilot privind instrumentul dvs. de colectare a datelor. Acesta este unul din cei mai importanți pași în procesul de realizare a studiilor Delphi. Puteți crede că întrebările dvs. sunt foarte clare, fără niciun indiciu de ambiguitate. Veți fi uimiți de câte semnificații pot fi date unei întrebări sau instrucțiuni aparent simple. În această etapă, cercetătorului i se oferă posibilitatea de a evalua domeniul de aplicare al proiectului de cercetare. Cercetătorul ar putea să analizeze cât durează ca participanții să răspundă la întrebări și să facă orice ajustări necesare care ar putea fie să concentreze întrebările mai mult, fie să impună anumite limite asupra duratei răspunsurilor acceptabile.
7. Runda 1: Trimiteti concomitent chestionarul tuturor membrilor grupului de experți. Colectați și rezumați răspunsurile și returnați-le tuturor membrilor grupului. Într-un studiu Delphi tradițional, acest chestionar inițial va consta, de obicei, dintr-un număr redus de întrebări deschise, scopul fiind acela de a încuraja grupul să își prezinte reacția într-o narațiune detaliată și descriptivă.

Răspunsurile pot fi rezumate și prezentate într-o hartă sau euristică care ajută respondenții să vadă modele sau să înțeleagă inteligența colectivă mai bine în runda următoare. Acesta este unul dintre motivele pentru care un studiu Delphi este moderat de către experți. Adesea, este nevoie de cunoștințe specializate pentru a elimina răspunsurile care nu contribuie la conversație sau sunt înșelătoare.

8. Runda 2: Trimiteți o listă de idei, comentarii puncte de vedere din toate răspunsurile membrilor grupului de experți. În listă trebuie să existe un anonim total, niciun comentariu nu este atribuit unei persoane. Cereți membrilor grupului să revizuiască declarațiile și să atribuie un rang de valoare numerică care să demonstreze nivelul lor de acord sau de dezacord cu declarația. Oferiți posibilitatea membrilor grupului să facă declarații sau comentarii suplimentare.
9. După ce ați procesat această a doua rundă, decideți dacă sunt necesare alte runde. Dacă se ajunge la un consens încă din a doua rundă, este perfect legitim să vă opriți acolo. Acest lucru este destul de neobișnuit, deoarece se adaugă frecvent noi comentarii în această etapă – reacția membrilor grupului, când primesc primul feedback, este, de obicei, să facă câteva comentarii suplimentare. Consultarea gândurilor și ideilor celorlalți, unite într-o listă comună, deseori provoacă o gândire extinsă asupra acestor probleme. Runda următoare, dacă este cazul, va fi o generalizare a celei de-a doua liste, a clasamentului și a comentariilor suplimentare. Rugați membrii grupului să evalueze comentariile suplimentare în același mod ca și pentru prima listă. Acest proces continuă până când simțiți că s-a ajuns la un consens și că nu sunt adăugate informații suplimentare.
10. Prelucrarea datelor este continuă, deoarece datele vor fi procesate între fiecare rundă. De obicei, un studiu Delphi include trei-șapte runde. În studiile modificate, numărul de runde poate varia, dar este necesar să se ofere o justificare fiabilă pentru modificări precum aceasta.
11. Apoi veți putea redacta raportul de cercetare. Veți descrie rezultatele în cuvinte și imagini, veți interpreta datele și veți trage concluzii. Sistemul de clasament utilizat în studiile tradiționale Delphi permite reprezentarea grafică. Scopul este de a ajunge la un consens, deși majoritatea rapoartelor includ, de asemenea, comentarii neplăcute care apar inevitabil în orice studiu de cercetare.

Regulile unui studiu Delphi

Doar experți participă la panel

Sensul participării într-un studiu Delphi este de a profita la maximum de opinia experților. Prin urmare, este contraproductiv să invitați pe oricine să participe la panel, dacă nu este expert. Uneori puteți încerca să implicați pe cineva care poate avea cunoștințe despre subiect, dar nu este cu adevărat un expert. Este mai bine să aveți mai puțini membri, dar să păstrați integritatea experților din cadrul grupului.

Toate datele sunt colectate în scris

Răspunsurile în scris ale grupului de experți sunt dovezi privind contribuția lor, chiar dacă răspunsurile acestora se schimbă în timpul rundei ulterioare ale investigației. Probele scrise permit unui analist independent să le examineze și să confirme credibilitatea interpretării. Desigur, un avantaj suplimentar este că, în general, oamenii sunt mai echilibrați în scrierea gândurilor lor decât în răspunsul oral.

Încercare de a produce un consens

Există o încercare deliberată de a obține un anumit consens din partea grupului. Deși nu întotdeauna realizabil, este un obiectiv al acestei metode. Nu este vorba de manipulare și constrângere, dar de împărtășirea opiniilor și posibilitatea de a reconsidera opiniile bazate pe argumente opuse.

Păstrarea anonimatului

Pentru a încuraja răspunsurile oneste și deschise la întrebările adresate, identitatea membrilor grupului nu trebuie niciodată dezvăluită. Uneori, este foarte dificil de realizat acest lucru, deoarece în unele domeniile expertii ar putea să se cunoască între ei. De obicei, anonimatul a fost o caracteristică a studiilor Delphi, dar multe studii modificate nu plasează anonimatul pe lista priorităților. Unii specialiști susțin că este posibil să se dezvăluie identitatea membrilor grupului pentru a-i motiva pe ceilalți membri ai grupului să gândească serios și să discute întrebările adresate.

Se folosesc cel puțin două runde

Scopul unui studiu Delphi este de a ajunge la consens. Aceasta înseamnă a permite experților să ia în considerare și să-și reconsidere viziunile și opiniile în lumina părerilor celorlalți. Acest lucru nu poate fi realizat printr-o singură rundă de întrebări. Cercetătorul în această situație este atât un cercetător, cât și un moderator, care acționează ca mediator în schimbul de idei, modificarea și discuția acestora. Pentru

un studiu Delphi este necesar a organiza cel puțin două runde, mai frecvent se organizează trei sau mai multe runde.

Consensul este cel mai frecvent rezultat, dar uneori divergența este unicul rezultat

Un studiu Delphi încearcă să obțină consens, dar aceasta nu este întotdeauna posibil. În cazul în care ideile continuă să se opună între ele, acest lucru trebuie raportat ca parte a rezultatelor cercetării. Rareori un întreg studiu se încheie cu un dezacord complet, dar este posibil să existe un element de divergență în constatări.

Studiu Delphi modificat

În aplicațiile mai recente ale acestei metode, termenul *studiu Delphi modificat* (Anexa 11) este adesea utilizat pentru a descrie metoda de cercetare folosită atunci când din proiectul studiului au fost omise în mod deliberat una sau mai multe dintre regulile unui studiu Delphi. Aceasta nu înseamnă că metoda nu mai este valabilă, dar că proiectarea studiului se bazează pe principiile Delphi și au fost făcute modificări pentru a răspunde cerințelor locale: membrii panelului pot fi implicați într-o formă sau alta de contact personal; definițiile „expert” sunt, poate, mai puțin aplicate etc.

La modificarea unui studiu Delphi trebuie să fiți precauți, deoarece proiectul a fost creat pentru un scop specific și orice modificare poate perturba buna derulare a procesului. Un exemplu în acest sens este întâlnirea față în față. Esența unui studiu Delphi este să se asigure că toate opiniile sunt auzite cu o garanție a anonimatului. În orice întâlnire față în față vor exista cei care domină, astfel alții pot să-și modifice părerile. Acest lucru ar trebui evitat cu orice preț. Justificarea pentru orice modificări ale procesului va fi prezentată și va include explicații privind aceste modificări și despre impactul pe care acestea le-ar putea avea asupra constatărilor.

Utilizarea tehnologiilor informaționale pentru studiile Delphi

Avansarea tehnologiilor informaționale facilitează tot mai mult realizarea studiilor Delphi. Utilizarea e-mailului pentru livrarea și returnarea chestionarelor, chestionarele digitale online, postarea feedbackului în spațiile de discuții virtuale și posibilitățile forumurilor virtuale de discuții stimulează o utilizare mai largă a abordării tradiționale și extind posibilitățile pentru variații în studiile Delphi modificate. Ca și în cazul altor metode de cercetare, impactul și utilizarea tehnologiei pot fi observate cu adevărat doar în colectarea și analiza datelor; metodele rămân

constante. Structura studiului Delphi nu va fi modificată de mecanismele adoptate pentru colectarea datelor, cu condiția ca designul studiului să rămână constant.

Avantajele și dezavantajele metodei Delphi

Având în vedere subiectul specific al studiului, ar trebui să luați în considerare dacă metoda Delphi este cea mai productivă pentru a obține informații maxime. Această considerație obligă cercetătorii să evalueze avantajele/punctele tari ale metodei în comparație cu dezavantajele/punctele slabe ale acesteia.

Metoda Delphi încearcă să adune opiniile diverșilor experți, ceea ce poate fi realizat fără a fi nevoie să adunați toți oamenii pentru o întâlnire fizică. Deoarece răspunsurile participanților sunt anonime, participanții la discuții individuale nu trebuie să-și facă griji cu privire la opiniile lor. Consensul poate fi atins pe parcurs, deoarece opiniile se schimbă, ceea ce face ca metoda să fie foarte eficientă [371].

În opinia specialiștilor, metoda Delphi are un șir de avantaje în depășirea prejudecăților inerente comunicărilor față în față [219, p. 4; 227, p. 84]:

Permite mai multor persoane să participe la studiu în comparație cu numărul celor care pot interacționa eficient față în față. Metoda controlează fluxul de comunicare și ajută grupul să rămână concentrat.

Permite participanților din medii diverse și cu puncte de vedere diverse (chiar opuse) să interacționeze fără să fie preocupați de faptul că dezacordul sever (de exemplu, asupra opiniilor politice) ar conduce la reacții vehemente.

Se evită influențele indivizilor dominanți. Puterea personalității, elocvența și alți factori personali de influență sunt mult mai puțin vizibili din cauza anonimatului în studiile Delphi.

Se evită presiunea de grup pentru conformitate. Participanții individuali sunt scutiți de presiunea directă pentru a se conforma opiniei majorității.

Efectele sentimentelor și informațiilor comunicate prin limbajul corpului, cum ar fi tonul vocii, gesturile sau privirea sunt reduse la minimum. Fără să se vadă față în față, participanții la studiile Delphi nu sunt afectați de efectele comunicării non-verbale.

Timpul și costul sunt reduse. Întâlnirile frecvente în grup sunt costisitoare și consumă mult timp. În studiile Delphi este necesar de mai puțin timp și costurile sunt reduse pentru a realiza același număr de runde de colectare a datelor.

Focalizarea asupra problemei analizate este facilitată de o serie de caracteristici ale metodei:

- structurarea circuitului informațional – filtrarea răspunsurilor de către facilitator și eliminarea celor nerelevante previne posibilele interacțiuni negative care ar putea apărea în cazul unor discuții directe și contribuie la ameliorarea dinamicii grupului;
- feedbackul constant – faptul că metoda permite și chiar încurajează revizuirea părerilor anterioare precum și exprimarea de comentarii privind punctele de vedere ale celorlalți participanți favorizează atât evitarea menținerii cu orice preț a pozițiilor, cât și atitudinile conformiste generate de prezența unui lider de opinie formal;
- anonimitatea – contribuie nu doar la prevenirea asumării de către participanți a unei opinii formulate de o persoană recunoscută ca autoritate în materie, ci și la evitarea în mare măsură a efectului de „bandwagon” (ralierea emoțională la opinia majoritară, cu scopul ocupării unui loc în echipa câștigătoare) sau la admiterea erorilor de raționament.

Metoda Delphi a fost acceptată pe scară largă (deși nu universal) ca o metodă fiabilă și valabilă pentru prognozarea viitorului. Cu toate acestea, trebuie să prezentăm opiniile critice privind această metodă. Critica metodei Delphi s-a concentrat pe cinci aspecte: lipsa testelor statistice, lipsa descrierii demografice a participanților, selecția experților, lipsa calității explicative și gradul de anonim [227, p. 87].

Lipsa testelor statistice

Deși metoda Delphi implică o rezumare statistică la raportarea rezultatelor, studiile Delphi ignoră de obicei testele de semnificație statistică și alte metode analitice, cum ar fi eroarea standard a estimărilor, analiza factorilor ș.a.

Lipsa descrierii demografice a participanților

Studiile tradiționale Delphi nu raportează caracteristicile-cheie ale participanților, cum ar fi vârsta, sexul, ocupația, educația, experiența etc. Se poate susține că o astfel de descriere nu este necesară, deoarece unica caracteristică de interes este experiența participanților. Cu toate acestea, o descriere a eșantionului de studiu poate consolida argumentul potrivit căruia grupul are cunoștințe adecvate. Dacă este cazul, puteți pune întrebări demografice în chestionarul din prima rundă, adaptând acest tip de întrebare la scopul dvs. specific: colectarea de date sau date demografice generale oferind o descriere mai detaliată a expertizei participanților.

Selecția experților

Decizia privind criteriile care trebuie utilizate în selecția experților a fost întotdeauna o provocare în studiile Delphi. Expertiza, experiența și cunoștințele dintr-un anumit domeniu sunt principalele criterii pentru evaluarea capacității unui expert de a prezice evenimente viitoare. Cu toate acestea, diferiți experți pot avea variate preocupări și interese în diverse subdomenii, iar opiniile lor pot fi părtinitoare datorită intereselor lor, astfel încât consensul grupului poate fi mai puțin fiabil decât se aștepta.

Probleme privind calitatea explicației

În studiile Delphi, participanților li se solicită să-și explice răspunsurile numai atunci când se află în afara limitei consensului de grup. Lipsa explicațiilor care justifică convergența de opinii este un punct slab al metodei Delphi. Pentru a face metoda mai utilă, chestionarele ar trebui să includă explicații pentru toate răspunsurile, nu doar pentru răspunsurile divergente.

Gradul de anonim

Diferite niveluri de anonim (mai degrabă decât anonimul complet) ar putea fi încorporate într-un studiu Delphi. În unele cazuri, dezvăluirea identității participanților în fața celorlalți ar putea ajuta în solicitarea de informații, deoarece prestigiul unora dintre participanți va fi un stimulent pentru alții să acorde mai multă atenție răspunsurilor la chestionar. Va trebui să fiți foarte atenți când veți decide ce grad de anonim este adecvat pentru proiectarea studiului Delphi.

De asemenea, un punct slab îl constituie faptul că unele capcane mentale se pot manifesta la nivelul facilitatorului, care, pe fundalul backgroundului personal, poate fi influențat în selectarea răspunsurilor pe care le consideră ca fiind cele mai potrivite [377].

Tabelul 35 sintetizează opiniile specialiștilor cu privire la punctele forte și avantajele, precum și punctele slabe și limitele metodei:

Tabelul 35. Avantajele versus dezavantajele metodei Delphi

Avantaje / puncte tari	Dezavantaje / puncte slabe
Construirea consensului	Presiunea asupra grupului pentru consens – poate să nu fie un consens real
Previziunea viitorului	Mecanismul de feedback poate conduce la conformitate, și nu la consens
Reunește experții panelului care sunt dispersați geografic	Nu există recomandări general acceptate pentru determinarea consensului, dimensiunea eșantionului și tehnicile de eșantionare

Avantaje / puncte tari	Dezavantaje / puncte slabe
Anonimatul și confidențialitatea răspunsurilor	În cel mai bun caz, rezultatele sunt receptive
Timp limitat necesar pentru respondenți pentru finalizarea sondajelor	Necesită timp/angajament de participant
Analiză profundă, atentă	Posibile probleme în elaborarea chestionarului inițial pentru a începe procesul
Evitarea confruntării directe a experților unul cu celălalt (încurajează opinia onestă, fără presiuni de grup)	Poate conduce la judecăți pripite
Proces de comunicare în grup structurat / organizat	Necesită abilitate în comunicarea scrisă
Reducerea într-o măsură oarecare a predispoziției de a urma liderul	Potențial pericol de prejudecată – cercetarea este deschisă manipulării din partea cercetătorilor
Focalizat, evită abateri inutile ale participanților la panel	Criterii de selecție pentru crearea panelului
Coalizează cunoștințele colective ale participanților	Întârzieri de timp între runde în procesul de colectare a datelor
Cost eficient și flexibil / adaptabil	Poate forța un consens la jumătatea procesului
Valabilitate, deoarece conținutul este controlat de participanții la panel	Îngrijorări cu privire la fiabilitatea tehnicii
Destul de simplu de utilizat	Renunțările, ratele de răspuns
Benefic pentru planificarea educațională (inclusiv în bibliotecă) pe termen lung și luarea deciziilor pe termen scurt	
Se aplică acolo unde există incertitudine sau cunoștințe imperfecte	
Utilizarea eficientă pentru a pune bazele cercetărilor viitoare	
Cuprinde un grup destul de mare	

Sursa: SKINNER, Richard et al. [339, p. 34].

Metoda Delphi în studiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării

Metoda Delphi este aplicată în numeroase scopuri în studiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării [153; 192; 225; 228]. Unele investigații timpurii prezintă acum doar interes istoric sau metodologic, deoarece perioada de prognoză a trecut sau pentru că problemele discutate au devenit mai puțin relevante.

Tehnica Delphi a fost folosită în biblioteci pentru o varietate de scopuri manageriale. De exemplu, într-un studiu timpuriu, Anton R. Pierce și Loyd Andrew [286] au folosit metoda pentru a obține consens între bibliotecari, profesori universitari și administratori cu privire la un set de obiective pentru alocarea resurselor unei biblioteci universitare. În studiul realizat de Ludwig Logan și Susan Starr [222] a fost folosită metoda Delphi pentru a afla opiniile experților cu privire la viitorul bibliotecii ca spațiu. Acest studiu a utilizat o listă de experți formată din bibliotecari din domeniul medicinei, arhitecți, consultanți în construcții și tehnologia informației. Persoanele din listă au fost solicitate să reflecte asupra a peste 70 de posibile modificări ale utilizării spațiului bibliotecii. Debbie Rabina [300] a folosit un studiu Delphi pentru a identifica sursele de referință care trebuie incluse în cursul privind serviciile de referințe la specialitatea biblioteconomie și știința informării din SUA. În cadrul studiului au fost efectuate patru runde de chestionare, folosind un grup de doisprezece experți. Grupul de experți era format din bibliotecari din diferite tipuri de biblioteci, care au experiență regulată în furnizarea serviciilor de referințe.

Analiza sintezelor cu privire la studiile anterioare realizate pe baza tehnicii Delphi sugerează că majoritatea sunt direcționate către soluționarea problemelor stringente sau determinarea direcțiilor de dezvoltare a unei varietăți de instituții sau entități instituționale (diferite biblioteci, sectoare de bibliotecă, departamente privind formarea în biblioteconomie și știința informării etc.). Implicarea strânsă a profesioniștilor, ca experți în aceste studii, oferă rezultate valide și constituie o bază pentru acțiuni ulterioare. Astfel, cercetarea Delphi este foarte potrivită pentru derularea unui proiect, care nu numai că ar trebui să ofere rezultate de încredere în cercetare, ci și să consolideze încrederea comunităților profesionale care pot utiliza aceste rezultate în activitățile lor.

Studiul Delphi poate fi utilizat pentru probleme care sunt de natură cantitativă și non-cantitativă și ajută la susținerea luării deciziilor în cunoștință de cauză în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Această formă de colectare a datelor este eficientă atunci când sunt necesare decizii de politici ale bibliotecii [223, p. 158]. De exemplu, un manager de bibliotecă ar putea să se confrunte cu crearea unei politici de dezvoltare a colecțiilor pentru resurse electronice. După ce a analizat literatura profesională, a făcut legătura cu colegii la conferințe și așa mai departe, managerul va elabora o listă de experți în achiziția de resurse electronice și o listă de probleme relevante. Apoi, ultima listă va fi distribuită experților pentru reacțiile lor, care ar putea fi sugestii pentru

revizuirea listei și/sau posibile soluții ale problemelor. Administratorul poate revizui lista pe baza răspunsurilor. Dacă este necesar, lista este trimisă înapoi experților pentru sugestii suplimentare. Acest proces poate continua pentru mai multe runde de votare până la un consens între experți. Această metodologie este utilă și atunci când participanții sunt ostili unul față de celălalt, argumentativi sau incapabili să se întâlnească în persoană [83, p. 81].

Studiile Delphi sunt extrem de utile pentru colectarea datelor de la studenți și absolvenți cu privire la curricula, bibliotecă și tendințele în științele informației ș.a. Unele dintre aceste persoane pot ezita să vorbească într-un focus-grup sau alte forumuri tradiționale. Tehnica Delphi poate fi, de asemenea, utilizată pentru a clarifica sau a valida rezultatele obținute din sondaje, focus-grupuri și interviuri [153, p. 269].

Rezumat

Metoda Delphi oferă foarte multe în ceea ce privește explorarea și dezvoltarea problemelor practice într-o mare varietate de contexte. Structura formală a metodei este, de asemenea, foarte atrăgătoare pentru mulți cercetători, nu în ultimul rând – pentru cercetătorii neexperimentați, care consideră că este un mod de a înlătura multă incertitudine din punct de vedere al proiectării și justificării. Toate acestea sunt motive foarte pozitive pentru utilizarea tot mai mare în ultimii ani a acestei metode în cadrul cercetărilor din domeniul biblioteconomiei și științei informării.

Tehnica Delphi este cea mai potrivită în situațiile în care esența problemei nu poate fi cunoscută prin observarea directă. În schimb, doriți să valorificați expertiza oamenilor care s-au gândit la o anumită problemă, încercând să găsiți consensul opiniilor lor în această privință. Prin selecția atentă a participanților la discuții și prin sondarea iterativă a opiniilor lor (cu feedback), un studiu Delphi poate oferi rezultate care vor fi utile în planificarea viitorului.

Exerciții practice

Șeful departamentului dvs. v-a rugat să identificați cele mai importante elemente ale formării competențelor informaționale necesare utilizatorilor dvs. pentru a elabora viitoare oferte de instruire. Dvs. ați decis că un studiu Delphi ar fi cel mai bun mod de a identifica aceste elemente. Pentru a începe proiectarea studiului, dvs. trebuie să răspundeți la următoarele întrebări:

Ce trebuie să știți?

1. Cine vor fi cele mai potrivite persoane care ar putea să vă furnizeze informațiile de care aveți nevoie?
2. Care este nivelul lor actual de înțelegere a competențelor de informare?
3. Cum înțelegerea lor actuală va influența modul în care veți proiecta colectarea de date?
4. Care studiu Delphi este cel mai potrivit: tradițional sau modificat?

Lecturi suplimentare

1. GÂRBOAN, Raluca. Metode de cercetare utilizate în evaluare. In: *Revista Transilvană de Științe Administrative*. 2007, nr. 2(20), pp. 33-51. eISSN 2247-8329. Disponibil: <https://rtsa.ro/rtsa/index.php/rtsa/article/view/148>
2. ВАРГАНОВА, Г. В. *Библиотечковедческие и информационные исследования в США*. СПб: Профессия, 2001, pp. 118-122. ISBN 5-93913-034-8.
3. КРЕЙДЕНКО, В. С. *Библиотечные исследования: Учебно-методическое пособие*. Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2007, pp. 214-239. ISBN 978-5-902300-68-7.

21. Grounded theory (Cercetarea fundamentată pe date)

Considerații introductive

Credibilitatea fiecărui studiu depinde, în mare măsură, de utilizarea în contextul cercetării a unei metodologii de cercetare adecvate. Datorită naturii interdisciplinare a cercetării în domeniul biblioteconomiei și științei informării, în acest domeniu se folosește o varietate de metode de cercetare din diferite domenii, în special din științele sociale. Una dintre metodele utilizate pe scară largă este *Grounded theory*.

Grounded theory (GT), tradusă uneori în limba română ca *Cercetare fundamentată pe date*, este o metodă particulară de cercetare calitativă în abordarea sa social-construcționistă [324, p. 5]. GT este o abordare care folosește „colectarea și analiza simultană a datelor” [66, p. 48] și, ca atare, poate fi aplicată în etnografie, studiu de caz, cercetare istorică sau cercetarea-acțiune.

Grounded theory este o metodă de cercetare generală, inductivă și interpretativă, care a fost elaborată în 1967 de sociologii americani Barney Glaser și Anselm Strauss [236, p. 387]. Metodologia GT a fost dezvoltată ca un set de proceduri riguroase pentru analiza datelor din cercetările sociologice calitative. Istoric, apariția GT este asociată cu o

dezbatere între susținătorii metodelor cantitative și calitative din științele sociale. Astăzi, GT este una dintre metodele de frunte în cercetarea calitativă, dar este folosită și în abordări cantitative, care o adoptă uneori în proiecte care folosesc metode mixte [66, p. 9].

Principalele caracteristici ale GT constau în faptul că teoriile sunt elaborate pe baza datelor calitative (și nu sunt selectate în prealabil și verificate sau perfecționate pe material empiric), iar colectarea și analiza datelor se realizează în paralel. Principalele proceduri utilizate sunt codarea atentă și detaliată a datelor, compararea datelor și conceptelor analitice, scrierea notelor de lucru pentru dezvoltarea categoriilor. Grounded theory, ca strategie de cercetare, indică modul în care trebuie utilizate tehnicile calitative – interviuri, observație, focus-grupuri, etc., oferind un traseu precis de urmat: metodologia se bazează pe un proces de cercetare cu un caracter predominant inductiv, în care este privilegiată relația pe care cercetătorul o are cu datele empirice colectate, deconectate pe cât posibil de la presupunerile teoretice.

Potrivit lui John Creswell, Grounded theory este „o strategie calitativă de cercetare în care cercetătorul derivă o teorie generală, abstractă, a procesului, acțiunii sau interacțiunii bazată pe opiniile participanților la un studiu” [88, p. 229].

Adoptarea GT permite „generarea de teorii și modele” care sunt dezvoltate „inductiv din date empirice” [117, p. 473].

Utilizată corect, Grounded theory „acelerează obținerea unei imagini clare a ceea ce se întâmplă cu datele dvs.” [66, p. 14].

Specificul cercetării prin Grounded theory

Orice demers științific tradițional în cercetările sociale urmează o serie de etape metodologice, pornind de la analiza unor teorii de referință în domeniu, identificarea scopului, obiectivelor de cercetare, construirea întrebărilor și ipotezelor și finalizând cu interpretarea datelor colectate și redactarea raportului de cercetare. În abordarea cercetării din perspectiva GT, cercetătorul, de asemenea, urmează o serie de etape, dar pornind de la întrebări de cercetare, presupuziții și finalizând cu elaborarea unei teorii, a modelului teoretic general și construirea ipotezelor [324, p. 9]. Antonio Sandu ilustrează principala diferență în abordarea prin Grounded theory (Figura 44).

Specificul GT constă în faptul că are loc identificarea progresivă a categoriilor semantice generate din analiza directă a discursurilor, obținute prin interviu, focus-grup, consultarea unor documente scrise sau

audio-vizuale, sau orice altă tehnică de obținere discursivă a datelor, și agregarea acestora într-o teorie.

Scopul Grounded theory este de a genera o teorie asupra fenomenului social studiat și nu de a verifica o teorie sau o ipoteză existentă. GT este o metodă care în general este utilizată în următoarele situații [324, p. 10]:

- în cercetările exploratorii a unor fenomene sociale pentru care nu există o teorie anterioară satisfăcătoare, din care se pot extrage ipoteze;
- este un fenomen social absolut nou;
- se presupune că fenomenul explorat este diferit de fenomenele sociale anterioare, chiar aparent asemănătoare, încât nu se mai poate avea încredere în teoriile existente.

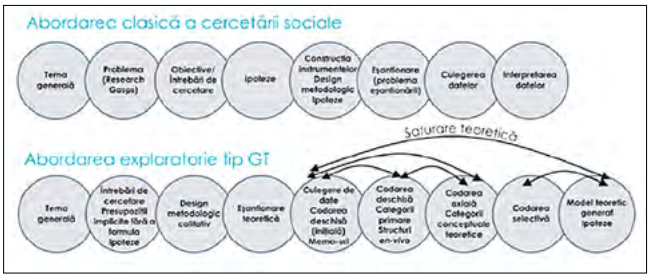

Fig. 44. Abordarea clasică vs. Grounded Theory în cercetarea socială

Sursa: SANDU, Antonio [324, p. 9].

În aceste situații, cercetătorul, pornind inductiv de la datele obținute pe teren, urmărește construcția unei teorii noi, care este generată prin comparație cu alte teorii sau mode înrudite.

Principiile majore ale Grounded theory sunt [66, p. 11]:

- întrebarea de cercetare,
- colectarea și analiza simultană a datelor,
- eșantionarea pentru construcția teoriei,
- construirea categoriilor pe baza datelor empirice,
- dezvoltarea teoriei în fiecare etapă de colectare și analiză a datelor,
- redactarea memo-urilor ca mod de avansare a teoriei.

Întrebarea de cercetare

O abordare a cercetării bazată pe Grounded theory este axată exclusiv pe descoperire. Este un proces de analiză care nu este destinat să răspundă la întrebări specifice sau să testeze o ipoteză existentă. De obicei, cercetarea începe cu cel mult o întrebare foarte deschisă și largă, cu Grounded theory. Accentul se pune de obicei pe procese sau interacțiuni sociale. În domeniul biblioteconomiei și științei informării procesul

de căutare/regăsire a informațiilor a fost în centrul atenției mai multor studii de cercetare. Răspunzând la întrebarea cu care majoritatea acestor studii debutează: „Cum oamenii participă în procesul de căutare a informațiilor?”, accentul este pus pe procesul și grupul de utilizatori specifici. Scopul în aceste studii este descoperirea, implicarea în cercetare pentru a afla ce se întâmplă și de ce; cercetarea debutează cu o întrebare foarte largă și abia după ce cercetătorul începe să observe și să colecteze date, se profilează anumite aspecte.

Tathy Charmaz oferă mai multe modalități prin care puteți efectua intervierea fără a vă limita investigația [66, p. 21]:

- Urmăriți acțiunile și procesele, precum și ceea ce spun oamenii;
- Delimitați cu atenție contextul acțiunilor;
- Înregistrați ce a fost făcut, de cine și de ce;
- Identificați condițiile în care apar acțiunile, intențiile și procesele;
- Căutați modalitățile de interpretare a acestor date.

Aceasta oferă o profunzime bogată a datelor necesare pentru a genera o teorie. În legătură cu procesul de căutare a informațiilor, astfel de îndrumări pentru vizionare, ascultare și înregistrare sunt deosebit de pertinente. Începeți cu o singură întrebare deschisă și apoi explorați această întrebare în toate formele sale potențiale, principalele probleme apar atunci când începeți să interpretați ce se întâmplă. Grounded theory nu poate începe cu ipoteze rigide, a priori, referitoare la context, proces sau probleme. Întrebări specifice, detaliate, rar apar la începutul cercetării care adoptă o abordare Grounded theory. Aceste întrebări apar atunci când începeți să înțelegeți situația sau procesul care ne interesează.

Colectarea și analiza simultană a datelor

În GT este important să subliniem implicarea simultană în colectarea și analiza datelor de cercetare. Analiza inductivă a datelor este un proces continuu de la începutul cercetării. Metoda de analiză este esențială pentru formularea unei teorii bazate pe datele brute. Indiferent de modul în care începe o colecție de date, fie printr-un interviu, o observație sau o discuție cu un grup de participanți la cercetare, aceste date inițiale sunt primul pas în analiza dvs. Nu este posibil să se efectueze un studiu de acest tip prin includerea unei etape de colectare a datelor și apoi trecerea la o etapă de analiză a datelor. Procesul nu permite această abordare liniară. Trebuie adoptată o abordare iterativă, în mobilitate constantă între colectarea și analiza datelor.

Grounded theory se bazează pe date extinse – descrieri detaliate și complete ale evenimentelor, emoțiilor, reacțiilor ș.a. Aceasta înseamnă, de obicei, că trebuie realizate interviul și observarea intensivă. Când vă

angajați în cercetarea fundamentată pe date, ar trebui să vă programați interviuri intensive, ținând cont de timpul în care veți fi alături de participant, timpul necesar pentru transcrierea interviului și timpul necesar pentru a completa analiza inițială a interviului.

Eșantionarea pentru construcția teoriei

Logica și puterea eșantionării intenționate constă în selectarea în profunzime a cazurilor bogate în informații. Cazurile bogate în informații sunt cele din care se poate afla foarte multe despre problemele de importanță centrală pentru scopul cercetării, de unde provine și termenul de „eșantionare intenționată” [103, p. 182]. În Grounded theory, abordarea eșantionării este întotdeauna intenționată și întotdeauna teoretică.

Mărimea și structura eșantionului nu pot fi cunoscute în prealabil. Există doar o regulă: „selectarea unei categorii până când există încredere în saturarea sa” [285, p. 183].

În literatură sunt descrise două tipuri de saturare [324, p. 32]:

Saturare descriptivă – nu mai apar categorii noi;

Saturare teoretică – nu mai apar relații noi între categorii; modelul este coerent și complet.

Construirea categoriilor bazate pe date empirice

Dezvoltarea categoriilor începe cu codificarea datelor; categoriile vor reieși din regulile pe care le creați pentru codurile dvs., ca formă conceptuală de nivel superior al codurilor. Codurile sunt create ca descriptori pentru fiecare element de date, iar categoriile sunt dezvoltate ca descrieri de coduri. Acest proces asigură că anumite categorii au reieșit din date și nu au fost create de cercetător fără nicio dovadă empirică.

De asemenea, Grounded theory se bazează pe crearea de coduri și categorii care au reieșit din date și nu sunt ipoteze preconcepute. Ipotezele sunt testate mai târziu în situații din lumea reală.

Dezvoltarea continuă a teoriei

Scopul GT este producerea teoriei bazate pe dovezi empirice. Teoria reiese din date și se dezvoltă pe măsură ce sunt confirmate și adăugate cercetări empirice suplimentare.

Redactarea memo-urilor pentru avansarea teoriei

„Elaborarea memo-urilor este pasul-cheie intermediar dintre colectarea datelor și redactarea proiectelor de lucrări” [66, p. 72]. Elaborarea memo-urilor este considerată activitate centrală a procesului de generație teoretică, fără de care cercetarea nu este GT [324, p. 28].

De obicei, notele sunt scrise ca atașamente la date sau păstrate într-un jurnal sau jurnal de cercetare bine întreținut. În esență, memo-urile sunt

comentarii scrise asupra datelor, o interpretare a datelor pe măsură ce sunt culese.

Elaborarea memo-urilor are o serie de beneficii pentru GT. În primul rând, este procesul de vizualizare a analizei dvs. și de cugetare despre ceea ce vedeți, citiți, simțiți și înțelegeți în datele dvs. Memo-urile vă obligă să vă opriți și să vă gândiți la date, să le înțelegeți și să le dați un sens în contextul întrebării de cercetare. Această redactare permanentă vă permite să vă dezvoltați propriul ritm în termenii teoriei emergente și vă ajută să inițiați idei despre relațiile din cadrul datelor [285, p. 186]. Redactarea memo-urilor este, de asemenea, un mod foarte util de a identifica lacunele din datele dvs., prezentând segmente care au fost trecute cu vederea sau au nevoie de investigații suplimentare.

Punctele forte și punctele slabe ale Grounded theory

Datorită dificultăților și dezavantajelor întâlnite la aplicarea Grounded Theory, această metodologie nu este încă folosită sau înțeleasă pe scară largă de cercetătorii din multe discipline. Sunt identificate o serie de puncte forte/avantaje și puncte slabe/dezavantaje ale acestei metodologii (Tabelul 36).

Tabelul 36. Puncte forte și puncte slabe ale Grounded Theory

Puncte forte	Puncte slabe
Este o abordare eficientă în construirea de noi teorii și înțelegerea fenomenelor noi.	Volume enorme de date.
Proiectarea de cercetare emergentă reflectă natura sensibilă a studiului.	Procesul de colectare/analiză a datelor necesită mult timp și precizie.
Teorie emergentă de înaltă calitate.	Mult zgomot și haos în date.
Rezultatele și metodele sunt întotdeauna rafinate și negociate.	Aplicație prescrisă necesară procesului de colectare a datelor.
Necesită proceduri detaliate și sistematice pentru colectarea, analiza și teoretizarea datelor.	Există contradicții între stilul evolutiv și inductiv al cercetării flexibile și abordarea sistematică a Grounded Theory.
Teoria și ipotezele formulate ajută la generarea investigațiilor viitoare asupra fenomenului.	În practică poate fi dificil să decideți când categoriile sunt „saturate” sau când teoria este suficient de dezvoltată.
Obligă cercetătorul să fie deschis și să poată privi datele prin multiple perspective.	Nu este posibil să începeți un studiu de cercetare fără anumite idei și presupuneri teoretice preexistente.

Puncte forte	Puncte slabe
Colectarea datelor are loc în timp și la multe niveluri, ceea ce contribuie la obținerea de rezultate semnificative.	Necesită niveluri ridicate de experiență, răbdare și amploare din partea cercetătorului.

Sursa: KE, Jing și WENGLANSKY, Sarah [197].

Utilizarea Grounded theory în studii din domeniul infodocumentar

Așa cum a fost menționat anterior, GT este o metodologie de cercetare generală care poate fi aplicată în diferite domenii de studiu, inclusiv în domeniul biblioteconomiei și științei informării.

Ronald Powell notează că „Domeniul biblioteconomiei și științei informării nu simte lipsă în întrebări de cercetare și fenomene care necesită o explorare aprofundată și au încă nevoie de teorii mai bine fundamentate, astfel, există, cu siguranță, necesitatea unei cercetări teoretice mai fundamentate” [293, p. 103]. În literatura de specialitate există susținere în utilizarea GT în realizarea studiilor de cercetare. De exemplu, George Allan sprijină utilizarea GT în cercetarea infodocumentară și declară: „Metoda Grounded theory este recomandată ca o modalitate puternică de a colecta și analiza date și de a trage concluzii semnificative. Această recomandare se aplică oricărui cercetător în științele exacte, precum și în științele sociale” [5, p. 9].

Grounded theory a început să fie utilizată în cercetările din domeniul biblioteconomiei și științei informării din anii '80 ai sec. al XX-lea [236, p. 395]. Din acel moment, câteva lucrări privind studiul regăsirii informațiilor au folosit Grounded theory.

Grounded theory, dezvoltată ca o abordare pentru analiza fenomenelor sociale, este în special aplicabilă cercetărilor în domeniul biblioteconomiei și științei informării care implică utilizatori. Exemple de cercetare în domeniul biblioteconomiei și științei informării care folosesc GT includ dezvoltarea teoriilor privind comportamentul utilizatorilor în procesul de căutare a informațiilor, identificarea problemelor majore care influențează dezvoltarea bibliotecii, studierea culturii informației utilizatorilor, investigarea modului în care utilizatorii interacționează cu informațiile electronice etc.

Totuși, cercetările din perspectiva GT în domeniul biblioteconomiei și științei informării nu sunt frecvente. După cum au constatat Aspasia Togia și Afrodite Malliar, doar 2,6% de studii au utilizat Grounded theory ca metodă de cercetare [367, p. 57].

Rezumat

Conceptul Grounded theory în sens propriu se referă, în primul rând, la produsul final al cercetării – teoria fundamentată pe date. Cu toate acestea, adesea, expresia Grounded theory este, de asemenea, folosită pentru a se referi la metoda de producere a unei astfel de teorii.

Cercetarea calitativă din perspectiva Grounded theory este utilizată tot mai frecvent, ea permite adăugarea de noi piese în puzzle-ul de cercetare atât în timp ce sunt colectate datele, cât și în procesul de analiză. Pentru ca această abordare să poată fi utilizată, este necesară urmarea unei serii de pași, care diferă semnificativ de cei din cercetarea clasică – bazată pe testarea ipotezelor.

Deși metoda Grounded theory este utilizată cel mai adesea, așa cum sugerează numele ei (adică, pentru a dezvolta teoria), ea poate fi, de asemenea, utilizată pentru mai multe cercetări aplicative și sarcini de evaluare legate de biblioteci, utilizatori, precum și utilizarea bibliotecilor.

Pentru a efectua o analiză din perspectiva Grounded theory, este necesar să fiți deschiși tuturor situațiilor posibile și să nu permiteți ca teoria anterioară să conducă colectarea sau analiza datelor. Accentul ar trebui să rămână întotdeauna pe teoria bazată pe date.

Exerciții practice

1. Identificați și analizați 2 studii în domeniul biblioteconomiei și științei informării în care este utilizată Grounded theory.
2. Identificați un subiect care vă interesează.
  - a) Formulați o întrebare deschisă la tema de cercetare care nu conține idei preconcepute.
  - b) Identificați prima sarcină în explorarea acestei întrebări.

Lecturi suplimentare

1. COJOCARU, Natalia. *Cercetarea calitativă: Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2010, pp. 112-113; 116-118. ISBN 978-9975-71-050-3.
2. *Dicționar al metodelor de cercetare socială* / Victor Jupp (coord.). Iași: Polirom, 2010, pp. 21-218. ISBN 978-973-46-1616-9.
3. SANDU, Antonio. *Teoria fundamentată pe date (Grounded Theory): Workshop*. Oradea: Editura Lumen, 2018. eISBN 978-973-166-490-3. Disponibil: http://lumenresearch.net/wp-content/uploads/2018/02/Workshop_Teoria-fundamentata-pe-date_SANDU_2018.pdf

PARTEA 3. TEHNICI DE COLECTARE A DATELOR

22. Chestionare

Considerații introductive

Între tehnicile de culegere a datelor din teren, ancheta pe baza de chestionar este, fără nicio îndoială, cea mai des utilizată, despre care numeroși autori menționează că domină spațiul socioumanului [65, p. 50].

Termenul *chestionar* provine din limba franceză (*questionnaire*). Septimiu Chelcea a remarcat că nu este simplu să fie definit ce este un chestionar ca instrument și tehnică de cercetare. El notează că „chestionarul de cercetare reprezintă o tehnică și, corespunzător, un instrument de investigare constând dintr-un ansamblu de întrebări scrise și, eventual, imagini grafice, ordonate logic și psihologic, care, prin administrarea de către operatorii de anchetă sau prin autoadministrare, determină din partea persoanelor anchetate răspunsuri ce urmează a fi înregistrate în scris” [70, p. 70].

Chestionarele sunt, fără îndoială, cele mai populare instrumente de colectare a datelor în orice cercetare care implică subiecți umani. Chestionarea este una dintre cele mai frecvente tehnici de colectare a datelor în cercetările din domeniul biblioteconomiei și științei informării. Astfel, pentru perioada 2001-2010, rata articolelor din revista *Journal of Documentation* care au folosit chestionarea ca tehnică de colectare a datelor constituie 13,8%, în revista *Journal of the American Society for Information Science & Technology* – 14%, iar în revista *Library and Information Science Research* – 28% [74, p. 39]. Anchetele pe bază de chestionar constituie circa 50% din totalul studiilor publicate în revista *The Journal of Academic Librarianship*, în perioada 2004-2013 [226, p. 128].

Există o serie de motive pentru utilizarea chestionarelor în cercetarea pe care doriți s-o realizați în domeniul infodocumentar:

- posibilitatea de a ajunge la o comunitate mare și dispersată geografic (la un cost relativ redus);

- posibilitatea colectării datelor dintr-un eșantion mai mare decât ar fi posibil (comparativ cu alte tehnici de colectare a datelor);
- posibilitatea asigurării confidențialității datelor datorită răspunsurilor anonime la chestionar;
- posibilitatea determinării de la bun început a modalității de analiză a datelor, datorită codificării înainte de distribuirea chestionarelor;
- posibilitatea utilizării software-urilor specializate, inclusiv gratuite, pentru elaborarea chestionarelor, colectarea datelor și analiza rezultatelor.

La fel ca și în alte cazuri, alegerea tehnicii de colectare a datelor este influențată de scopul studiului, obiectivele cercetării, întrebarea/întrebările de cercetare, designul cercetării. Unii cercetători consideră că cea mai mare atracție pentru utilizarea chestionarelor este lipsa interacțiunii cu respondenții. Această atracție pentru chestionare este mai mult una aparentă. Una dintre cele mai mari limitări ale acestui instrument de cercetare este lipsa oportunității de a vorbi direct cu respondenții [285, p. 207].

Chestionarele au fost frecvent utilizate în domeniul managementului informațiilor, studii de biblioteconomie și știința informării, în special în studiile privind utilizatorii, care au ca scop stabilirea nevoilor utilizatorilor sau evaluarea bibliotecilor din perspectiva utilizatorilor. Chestionarele au fost, de asemenea, utilizate în domeniul sistemelor informaționale, de exemplu, în fazele de dezvoltare și implementare. În cazul în care există un număr mare de utilizatori potențiali ai unui nou sistem, chestionarele pot fi de ajutor în identificarea informațiilor și a cerințelor de procesare. De asemenea, pot ajuta la colectarea de informații despre tipurile sistemelor utilizate și satisfacția utilizatorilor cu privire la aceste sisteme. În același timp, chestionarele sunt frecvent utilizate în studiul opiniilor, atitudinilor și satisfacției utilizatorilor cu privire la resursele și serviciile bibliotecii, precum și în legătură cu interesele și necesitățile de lectură etc.

În acest compartiment al lucrării, accentul se pune pe chestionarele autoadministrate, deși chestionarele pot fi utilizate și în interviuri structurate (pentru detalii consultați Capitolul 23). Circumstanțele în care chestionarele autoadministrate sunt adecvate includ:

- când doriți să vă concentrați asupra unei populații mari și dispersate geografic la un cost relativ redus și într-un timp relativ scurt;
- când scopul studiului este ușor de explicat în formă scrisă și când instrucțiunile și întrebările pot fi enunțate într-un limbaj inteligibil;

- atunci când aveți nevoie de date largi, mai degrabă decât date în profunzime și doriți să le puteți generaliza pentru populația dvs. (amintindu-vă că rata de răspuns trebuie să fie adecvată);
- atunci când cercetați un subiect cu caracter personal, în care anonimul unui chestionar autoadministrat poate încuraja respondenții să dea răspunsuri sincere și veridice;
- în cazurile în care doriți să asigurați confidențialitatea participanților sau să sporiți eficiența, informațiile demografice pot fi furnizate cu ajutorul chestionarului înainte de interviu;
- când doriți să oferiți un feedback în timpul unui experiment.

Clasificarea chestionarelor

Septimiu Chelcea sublinia necesitatea descrierii și clasificării riguroase a tuturor instrumentelor de cercetare utilizate și propunea, în acest sens, o schemă de clasificare a chestionarelor în funcție de trei mari criterii: *conținutul, forma întrebărilor și modul de aplicare a chestionarelor* [70, p. 71].

1. În funcție de *conținutul informațiilor obținute*, chestionarele se împart în patru mari categorii:
  - a) chestionarele de date factuale (sau de tip administrativ),
  - b) chestionarele de opinie,
  - c) chestionarele speciale,
  - d) chestionarele omnibus.

Primele două tipuri de chestionare vizează *natura și calitatea informației*. *Chestionarele de date factuale* se referă la fapte și situații obiective, care pot fi observate uneori direct și verificate prin alte mijloace sau de către alte persoane. *Chestionarele de opinie* se referă la date care nu pot fi observate în mod direct. Ele încearcă să studieze nu doar opiniile oamenilor, dar și intensitatea acestora, motivațiile, atitudinile, interesele, înclinațiile, așteptările lor, într-un cuvânt, trăirile subiective ale persoanelor.

Chestionarele speciale și cele omnibus vizează *cantitatea informației*. *Chestionarele speciale* abordează o anumită temă. Se aplică în special în studiul pieței sau pentru a pune în evidență un anumit fenomen. *Chestionarele omnibus* abordează mai multe teme de cercetare.

2. După *forma întrebărilor* se disting următoarele tipuri de chestionare:
  - a) chestionare cu întrebări închise,
  - b) chestionare cu întrebări deschise,
  - c) chestionare cu întrebări mixte.

Chestionarele cu întrebări închise (sau precodificate) conțin întrebări la care variantele posibile de răspuns sunt dinainte fixate, persoana intervievată urmând doar să o aleagă pe cea care corespunde opiniei sale.

Chestionarele cu întrebări deschise (libere, postcodificate) cuprind întrebări la care răspunsurile nu sunt dinainte stabilite, subiecții având libertatea de a-și exprima opiniile.

Chestionare cu întrebări mixte (semiînchise sau semideschise), în care sunt oferite variante de răspuns, dar nu se epuizează întreaga gamă de posibilități, ci se lasă și libertatea subiectului de a răspunde la întrebare.

3. După criteriul de clasificare *modul de aplicare al chestionarelor* se disting:

- a) chestionare autoadministrare,
- b) chestionare administrate prin intermediul operatorilor de anchetă.

În cazul *chestionarelor autoadministrare*, subiecții sunt rugați să înregistreze singuri răspunsurile incluse în chestionar, iar după completarea lor, chestionarele trebuie returnate celor care le-au transmis. Chestionarele autoadministrare pot fi poștale și electronice.

Chestionarele administrate de către operatorii de anchetă se caracterizează prin faptul că operatorul contactează fiecare subiect în parte, comunică direct cu acesta și completează răspunsurile primite, asigurând, totodată, respondenții cu privire la confidențialitatea și anonimatul răspunsurilor. Chestionarele administrate de către operatorii de anchetă sunt desfășurate față în față sau prin telefon.

Proiectarea chestionarelor

Chestionarele sunt omniprezente, completarea lor este o experiență obișnuită și frecventă. În ciuda faptului că este cea mai populară tehnică de cercetare, chestionarele prezintă o rată foarte mică de răspuns, cu excepția cazului în care cercetătorul le administrează personal.

Aspectul și conținutul chestionarelor sunt extrem de importante dacă doriți să încurajați răspunsurile: chestionarul dvs. trebuie să arate bine, instrucțiunile trebuie să fie clare și plauzibile. Proiectarea chestionarului este o activitate foarte responsabilă care poate influența rata de răspuns. Proiectarea necorespunzătoare nu numai că va descuraja subiecții să participe, ci ar putea crește și eroarea de măsurare. Mulți oameni au simțit frustrarea când trebuiau să completeze chestionarele slab concepute, de exemplu, când sunt întrebări ambigue sau nu oferă opțiuni adecvate de răspuns. Aceasta se întâmplă deoarece

deseori nu este recunoscut faptul că este nevoie de expertiză pentru elaborarea unui chestionar bun. Deși chestionarele online sunt acum ceva obișnuit, elementele fundamentale ale proiectării chestionarului sunt perene.

Figura 45 prezintă etapele implicate în proiectarea unui chestionar. Oricât de puțin timp aveți la dispoziție, nu omiteți niciunul dintre acești pași.

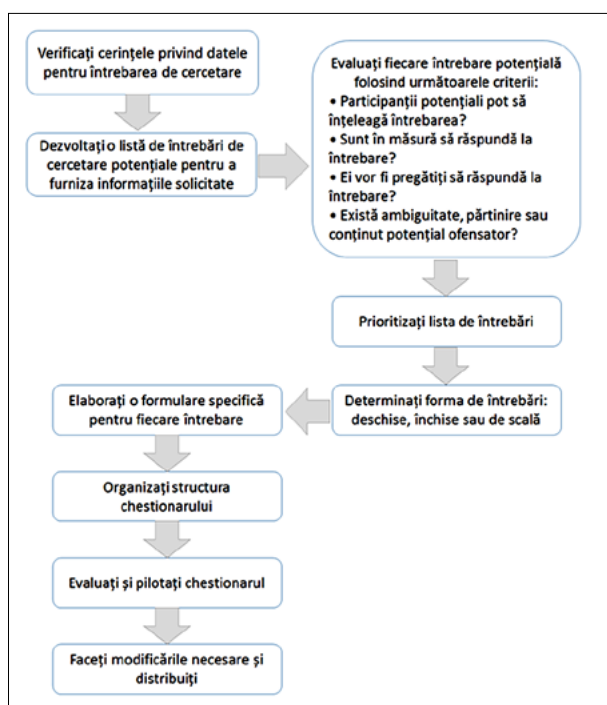

Fig. 45. Etapele de proiectare a chestionarului

Există o serie de considerații de care trebuie să țineți cont când redactați și trimiteți chestionare, care vă vor ajuta să vă asigurați că chestionarele sunt completate cu exactitate și că aveți o rată ridicată de răspunsuri. Detaliile vor depinde de natura și contextul cercetării dvs.

1. Dați-i chestionarului dvs. un titlu potrivit (nu neapărat titlul proiectului dvs. de cercetare, deoarece chestionarul poate fi destinat doar pentru a acoperi anumite aspecte ale studiului).
2. Puneți chestionarul pe o foaie cu antet și includeți o scrisoare introductivă, cu o adresă personală (dacă este posibil), care explică cercetarea dvs., scopul studiului, modul de utilizare a datelor, datele de contact și declarația de confidențialitate (care trebuie respectată).

3. Așezați căsuțe de răspuns sau numere lângă întrebările sau categoriile la care se referă, astfel încât să nu existe confuzii.
4. Numerotați în mod clar întrebările și paginile (în cazul unui chestionar tipărit).
5. Indicați data la care trebuie trimis chestionarul.
6. Includeți un plic cu adresă și timbru pentru chestionarele poștale.
7. Mulțumiți respondentului pentru completarea chestionarului și oferiți un raport scurt asupra rezultatelor.
8. Utilizați scrisori sau e-mailuri pentru a reaminti respondenților despre importanța returnării chestionarului. (Apelurile telefonice vor fi îndeosebi eficiente, dacă este posibilă efectuarea lor).
9. Nu puneți niciodată întrebări decât dacă aveți nevoie cu adevărat de răspunsuri, de exemplu, dacă vârsta sau sexul nu sunt variabile din studiul dvs., nu întrebați despre ele.

Alte sfaturi mai importante includ următoarele.

- Chestionarul trebuie să fie conceput ca un instrument integru, cu o imagine de ansamblu clară.
- Apreciați timpul respondentului și întrebați numai ceea ce vă interesează cu adevărat, selectați doar întrebările care sunt esențiale pentru îndeplinirea obiectivelor studiului dvs., pentru a completa chestionarul atât cât este necesar, și nu mai mult. Aveți în vedere că respondenții nu sunt roboți și ei sunt capabili să cugete asupra întrebărilor și să răspundă sincer pe parcursul a unei perioade limitate de timp.
- Chestionarul trebuie să fie clar și să aibă un limbaj accesibil pentru toți respondenții potențiali. Trebuie să fiți siguri că respondenții au înțeles toate întrebările din chestionar și variantele de răspuns. Verificați cu atenție eventualele ambiguități, părtiniri și evitați utilizarea jargonului sau a limbajului tehnic (cu excepția cazului în care știți că subiecții dvs. particulari s-ar aștepta la anumiți termeni tehnici, iar omiterea acestora ar putea presupune că nu cunoașteți foarte bine subiectul dvs.; de exemplu, când respondenții sunt specialiști în domeniu).
- Instrucțiunile trebuie să fie foarte clare atât la începutul chestionarului, cât și pe parcursul acestuia, mai ales dacă unele întrebări nu sunt aplicabile tuturor respondenților. Dacă este posibil, ar trebui să evitați ultima situație.
- Organizați întrebările în grupuri conexe, cu o trecere lină de la un grup la altul, ceea ce va ajuta respondenții. Întrebările sensibile, inclusiv cele demografice, trebuie puse la sfârșitul chestionarului.

Utilizați opțiuni de răspuns consistente, cum ar fi casetele de selectare sau numerele pentru încercuire.

- O întrebare trebuie să cuprindă un singur sens. Un exemplu de formulare incorectă a întrebării este: „Vă place designul și funcționalitatea site-ului bibliotecii?”. Este evident că respondentul poate prefera designul, dar îi poate displace funcționalitatea.
- Întrebările trebuie să fie formulate cât mai exact, pentru ca să excludă înțelesurile greșite sau ambigue. Întrucât într-un chestionar, de cele mai multe ori este dificil de prevăzut toate variantele de răspuns, întotdeauna trebuie să acordați respondentului posibilitatea de a alege varianta „Alta/Altele”. Această variantă poate fi transformată în întrebare deschisă pentru ca respondentul să descrie în cuvintele proprii ce are în vedere.
- Includeți de fiecare dată în chestionar varianta „Nu știu / Nu răspund / Indecis” (în cazul chestionarului administrat de operator, această variantă de întrebare nu trebuie citită respondentului).
- Nu începeți chestionarul cu întrebări sociodemografice, aceste întrebări trebuie adresate la sfârșit și doar în cazul când sunt necesare pentru analiză.
- Există mai multe tipuri de întrebări care ar trebui evitate:
- Întrebările nu trebuie să includă cuvinte imprecise care ar putea fi definite în mod diferit de diferiți respondenți, de exemplu, „Vizitați Biblioteca Municipală în mod regulat?” „Credeti că majoritatea oamenilor sunt mulțumiți de BM?” (Este dificil să înțelegem modul în care respondenții vor defini „regulat” și „majoritate”. Al doilea exemplu folosește și un acronim care trebuie evitat.)
- Întrebări care sugerează anumite răspunsuri. De ex., „V-ar plăcea să fiți informat despre serviciile bibliotecii prin e-mail?” sugerează că răspunsul necesar este „Da”.
- Întrebări dincolo de capacitățile respondenților, de exemplu, cerându-le să compare serviciile actuale ale bibliotecii cu cele de acum cinci ani.
- Declarații cu negații, la care respondenții trebuie să fie de acord sau să nu fie de acord. De exemplu, respondenții sunt probabil confuzi dacă li se cere să fie de acord sau să nu sunt de acord cu afirmația „Nu credeți că site-ul bibliotecii ar trebui modernizat?”. Gândiți-vă la modul în care ați răspunde la această afirmație.
- Întrebări ambigue care cer răspunsuri diferite. De exemplu, întrebarea: „Împrumutați cărți de la biblioteca de cartier, precum și de la alte biblioteci?”, Puteti obține răspunsul „Da” la prima parte a

întrebării și un „Nu” la a doua, în timp ce respondenții nu au de ales pentru a da un răspuns mai complex.

- Întrebările ipotetice, în care respondenții nu au experimentat situații sau nevoi particulare, generează răspunsuri nesigure. De exemplu, „Dacă biblioteca universitară ar instala un sistem de autoservire pentru împrumutul cărților, l-ați folosi?”

Dezvoltarea întrebărilor pentru chestionar

Întrebările dintr-un chestionar trebuie să fie ușor înțelese și ușor de răspuns. Dacă nu este așa, atunci riscați să aveți un număr mic de răspunsuri. Oricât de evidente, clare și potrivite vă par întrebările, aceasta nu garantează că altcineva le va interpreta în același mod. Uneori, explicațiile repetitive și inutile pot influența considerabil rata de răspuns.

Începeți chestionarul cu întrebări prietenoase și simple pe această temă. Apoi, treceți la întrebări mai complexe după ce l-ați antrenat pe respondent. Lăsați toate întrebările care solicită opinia respondentului dvs. cel puțin după o treime din întrebările chestionarului. Este foarte important să includeți diferite tipuri de întrebări. Nu există nimic mai banal decât o listă de întrebări dihotomice. Aceasta conduce nu doar la plictiseală, dar poate părea și superficial, ca și cum nu ați dori să cunoașteți părerile respondenților dvs. în nicio profunzime sau detaliu. Pe de altă parte, dacă pregătiți o listă mare de întrebări deschise, care necesită un răspuns detaliat, veți pierdeți timpul, deoarece nu veți primi răspunsuri. Dacă pregătiți o astfel de listă, ar trebui să luați în considerare realizarea unui interviu în locul unui chestionar.

Este cunoscut faptul că e dificil să încurajezi respondenții să completeze secțiuni mari cu linii goale în propriile lor cuvinte, ceea ce necesită prea multă gândire și, prin urmare, prea mult timp. Este mult mai ușor de a oferi un răspuns oral la o întrebare deschisă, dar când este vorba de a exprima gândurile pe hârtie, toți au nevoie de mai mult timp și sunt atenți la ceea ce scriu. Trebuie să aveți în vedere că respondenții nu sunt dispuși să consume mult timp pentru completarea chestionarelor. Amintiți-vă, de asemenea, că răspunsurile descriptive vor necesita în mod semnificativ mai mult timp pentru analiză decât răspunsurile la întrebări simple. Iată de ce niciodată nu se realizează atât de multe interviuri comparativ cu chestionare. Chestionarele conțin o descriere detaliată, iar pentru profunzime reală este nevoie de interviuri sau observații. Gândiți-vă la o imagine integră, nu la o listă de probleme individuale.

Tipuri de întrebări

Întrebări închise

Întrebările închise sunt cele la care nu se poate răspunde decât în variantele prestabilite. Aceste întrebări se încadrează în următoarele categorii:

- a) *întrebări dihotomice (dichotomous question)* sunt cele la care se pot da doar două răspunsuri, care permit respondentului să aleagă dintre două răspunsuri posibile (de obicei, de asemenea, va fi oferit un al treilea răspuns neutru, cum ar fi „Nu știu / Indecis / Nu pot aprecia / Nu-mi amintesc”): „Da” sau „Nu”, „Urban” sau „Rural”, „Bărbat” sau „Femeie” etc. (Figurile 46 și 47).

Exemple:

1. Obișnuiți să frecvențați biblioteca de cartier?	
1.1 Da___	1.2 Nu___

3. Considerați că Centrul Național de Excelență Profesională pentru Bibliotecari este o structură necesară în organigrama Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”?		
3.1 Da___	3.2 Nu___	3.3 Nu știu___

7. Ați apelat în ultima lună la serviciul de referințe al bibliotecii?		
7.1 Da___	7.2 Nu___	3.3 Nu-mi amintesc___

18. Cunoașteți oferta educațională a CNEPB? *

Da

Nu

Fig. 46. Întrebare dihotomică (de tipul „Da – Nu”)

9. În opinia dvs., cum se face instruirea? *

La cerere

Din obligație

Fig. 47. Întrebare dihotomică (de tipul alegere între două răspunsuri posibile)

- b) *întrebările cu răspunsuri la alegere (checkboxes)* sunt cele care oferă o listă de răspunsuri posibile care se exclud reciproc și permit

respondentului să aleagă un răspuns dintr-o listă de opțiuni de răspunsuri (Figura 48).

Exemple:

4. În câte programe de formare continuă ați fost implicat ca beneficiar în ultimii 5 ani?

- 4.1. nici un program
- 4.2. 1-2 programe
- 4.3. 3-4 programe
- 4.4. 5-6 programe
- 4.5. peste 6 programe

Folosiți acest tip de întrebare dacă există o singură variantă corectă sau dacă doriți ca respondentul să aleagă numai răspunsul cel mai important.

11. Cum ați dori să alegeți activitățile de instruire? *

- De sine stătător
- Să mi se propună
- Să fiu convins de utilitatea instruirii
- Nu știu

Fig. 48. Întrebare cu răspunsuri la alegere

c) *întrebările cu răspunsuri multiple la alegere (multiple choice)* sunt cele care oferă o listă de răspunsuri posibile și permit respondentului să aleagă orice număr de opțiuni din listă (Figura 49).

Exemple:

1. Ce motive vă determină să participați la programele de formare profesională? (puteți alege mai multe variante de răspuns):

- 1.1. nevoia de a dobândi noi competențe
- 1.2. dorința de a-mi dezvolta competențe utile în plan personal
- 1.3. calitatea formatorilor
- 1.3. punctajul pe care îl pot obține pentru atestare
- 1.4. recomandări ale colegilor
- 1.5. dezvoltarea portofoliului personal de activități de formare
- 1.6. facilități oferite prin modul de organizare a cursului (locație/costuri/formă de desfășurare etc.)
- 1.7. alte motive (specificați) _____

Utilizați acest tip de întrebare dacă există mai multe răspunsuri corecte sau dacă doriți să aflați toate variantele care sunt importante pentru respondent.

23. De unde aflați că vor avea loc instruirii la CNEPB? Bifați toate variantele posibile. *

- De pe site-ul web al bibliotecii
- De pe pagina de Facebook a CNEPB
- Prin telefon
- Prin e-mail
- De la director (bibliotecă, filială, CNEPB)
- De la colegi
- Din alte surse

Fig. 49. Întrebare cu răspunsuri multiple la alegere

În cazul utilizării acestor întrebări, cei care concep chestionarul trebuie să se asigure că nu au omis niciun răspuns posibil. În plus, fiecare variantă de răspuns trebuie să le elimine pe toate celelalte. Ordinea în care sunt așezate variantele de răspuns este foarte importantă, specialiștii atrăgând atenția că destul de mulți oameni sunt tentați de a opta pentru prima sau ultima alternativă. De aceea, este indicat ca, de la un respondent la altul, să se schimbe această ordine.

d) *întrebările semantice în scară*, denumite și întrebări cu *răspunsuri ierarhizate în ranguri* sunt cele care solicită respondenților să precizeze ordinea de prioritate acordată variantelor de răspuns precizate (Figura 50). Prin intermediul lor se pot testa preferințele utilizatorilor / consumatorilor / clienților / beneficiarilor, importanța serviciilor sau a resurselor ș.a. În mod gradat (pe ranguri). Trebuie evitate listele lungi (de obicei, este dificil ca respondenții să noteze mai mult de 5 puncte).

Exemple:

10. De ce credeți că au nevoie în cea mai mare măsură colegii dvs. (numerați-le în ordinea importanței, 1 – cea mai importantă; 5 – cea mai puțin importantă):

10.1. de actualizare a competențelor de specialitate	
10.2. de cunoaștere a legislației specifice domeniului infodocumentar	
10.3. de adecvare a tehnicilor de prestare a serviciilor infodocumentare la cerințele actuale ale utilizatorilor	
10.4. de dezvoltare a abilităților de comunicare	
10.5. de dezvoltare a competențelor digitale	

12. Cât de importantă este pentru dvs. actualizarea continuă a pregătirii profesionale?

- 12.1. în foarte mică măsură
- 12.2. în mică măsură
- 12.3. într-o oarecare măsură
- 12.4. în mare măsură
- 12.5. în foarte mare măsură

13. Clasificați următoarele resurse online în ordinea preferințelor, 1 fiind preferatul dvs., 5 cel mai puțin preferat.

	1	2	3	4	5
Global Digital Library	☐	☐	☐	☒	☐
World Digital Library	☐	☐	☐	☐	☒
JSTOR	☐	☐	☒	☐	☐
DOAJ	☐	☒	☐	☐	☐
IBN	☒	☐	☐	☐	☐

Fig. 50. Întrebare semantică în scară

Rețineți că puteți să utilizați acronime numai în cazul în care respondenții sunt familiarizați cu ele și se așteaptă să le vadă.

Acest tip de întrebare este util pentru determinarea sistemului de valori al respondenților. Ca și întrebările cu răspunsuri la alegere, acestea permit tabelarea răspunsurilor și efectuarea de comparații.

Avantajele întrebărilor închise:

- reduc în mod considerabil efortul și timpul pentru oferirea răspunsurilor;
- precizia conținutului întrebărilor;
- uniformitatea înțelegerii întrebărilor și a răspunsurilor;
- permit codificarea, fără dificultăți, a răspunsurilor, ceea ce ușurează efortul de prelucrare a lor;
- rapiditatea și ușurința prelucrării;
- permit compararea;
- permit respondenților să se ia în considerare și unele variante de răspuns la care altfel nu s-ar gândi;
- sunt mult mai ușor acceptate de respondenți etc.

Dezavantajele întrebărilor închise:

- pot sugera respondenților o variantă de răspuns;

- pierderea spontaneității răspunsurilor;
- permit formularea unor răspunsuri pe negândite ori la întâmplare;
- necesită un efort mare de redactare și de pretestare (pentru a stabili toate variantele posibile de răspuns);
- induce o ordine de preferințe prin ordinea înscrierii opțiunilor de răspuns în chestionar;
- limitează paleta răspunsurilor;
- sporește artificial frecvența răspunsurilor „Nu știu”, „Nu pot răspunde”, „Indecis” etc.

De regulă, întrebările închise prevalează asupra celor deschise.

Întrebări deschise

Întrebările deschise sunt întrebările la care respondenții pot răspunde utilizând propriile cuvinte.

Întrebările deschise nu oferă nicio indicație cu privire la răspunsurile posibile și rareori definesc parametri care restricționează respondentul. Acestea sunt în esență întrebări descriptive, care necesită un răspuns mai detaliat și personal. Aceste întrebări ar putea fi văzute ca fiind elementul calitativ dintr-un chestionar. Totuși, este mai mult o afirmație excesivă, aceste întrebări sunt descriptive și rareori sunt cu adevărat calitative. Adâncimea narațiunii necesare pentru a desemna ceva ca date calitative este aproape imposibilă dintr-un chestionar. Datele descriptive pe care le pot produce întrebările deschise pot adăuga detalii la întrebările închise și adesea pot aduce o perspectivă cu totul nouă asupra unei probleme, pe care nici măcar un cercetător n-a luat-o în considerare. Dar nu trebuie să vă bazați pe ele ca sursă de date calitative. Dacă scopul dvs. este să colectați atât date cuantificabile, cât și detalii individuale, atunci ar trebui să folosiți mai multe tehnici de colectare a datelor în cercetarea dvs. Aceasta nu înseamnă că întrebările deschise nu au succes. A se baza pe respondenți pentru a completa spații goale vaste dintr-un chestionar nu este recomandabil decât în cazul unui chestionar Delphi, care este cu totul altceva, care vizează o audiență foarte particulară (pentru detalii, consultați Capitolul 20).

Întrebările deschise oferă subiecților de cercetare posibilitatea de a-și exprima propriile comentarii asupra problemei, pentru a vă spune exact ce este important pentru ei în acest subiect. Aceste întrebări au același format cu întrebările proiectate pentru programul interviului, deși trebuie să vă amintiți că, spre deosebire de interviu, nu veți fi pe teren pentru a clarifica semnificația oricărei întrebări. Este important să nu elaborați întrebări prea complicate. Este prea ușor pentru respondent

să sară întrebarea din chestionar sau să răspundă în cel mai simplu mod. Ultimul lucru pe care îl doriți de la o întrebare deschisă este răspunsul „Da” sau „Nu”. Cu toate acestea, dacă întrebarea dvs. este formulată astfel încât respondentul să poată răspunde „Da” sau „Nu”, puteți presupune că așa va fi.

Gândiți-vă la propria experiență cu completarea chestionarelor: cât de des ați lăsat o întrebare fără răspuns, deoarece răspunsul a implicat prea multă meditație sau prea mult scris, sau pur și simplu nu ați avut timp sau poate chiar dorința de a o face? Dacă chestionarul va conține prea multe întrebări deschise, în cel mai bun caz, puteți primi chestionarul înapoi cu niște spații albe, în cel mai rău caz, respondentul poate decide să nu-l returneze sau să nu răspundă la chestionar, deoarece implică prea mult efort. Gândiți-vă cu atenție la utilizarea acestui tip de întrebare, gândiți-vă de ce o utilizați, gândiți-vă la persoanele de la care așteptați să răspundă la aceste întrebări, gândiți-vă cât de ușor este să răspundeți și, cel mai important, gândiți-vă cum analizați răspunsurile. Folosiți întrebări deschise când:

- aveți nevoie de date mai extinse sau mai individuale;
- nu aveți de unde să cunoașteți gama de răspunsuri posibile;
- nu este o temă deosebit de sensibilă.

Exemple:

11. Enumerați trei aspecte pe care le-ați îmbunătăți la competența dvs. profesională:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

Exemplu de comentariu la întrebarea „Considerați că sunt prea multe instruirii la BM?”, când sunt sugerate variante de răspuns „Da”, „Nu”, „Nu pot aprecia”, iar apoi se solicită argumentarea sau comentariu pentru opțiunea aleasă (Figura 51).

5. Vă rugăm să comentați răspunsul dvs. *

În vederea instruirii niciodată nu e prea mult. Oricum mai este loc de ceva nou, chiar și la ceva, deja cunoscut, e potrivit de a reveni. E doar o opinie, nu legitate.

Fig. 51. Exemplu de completare a întrebării deschise

Exemplu de comentariu la întrebarea „Ce așteptați în cea mai mare măsură de la instruirile oferite de CNEPB?”, când sunt sugerate mai

multe variante de răspuns, iar apoi se solicită argumentarea sau comentariu la întrebare (Figura 52).

Exemplu de întrebare complet deschisă despre comportamentul personal, când nu este sugerat niciun răspuns (Figura 53).

26. Comentati răspunsul dvs. *

De aceasta au nevoie azi bibliotecarii! să se descurce în schimbare vertiginosă a domeniului. Managerii ar trebui să treacă prin cursuri mai teoretice pentru a se orienta în tendințe și a putea duce biblioteca spre modernizare continuă

Fig. 52. Exemplu de completare a întrebării deschise

7. În opinia dumneavoastră, ce trebuie să întreprindă BM pentru a face rezultatele mai relevante, vizibile și accesibile? *

Sa adune o echipa cu calități de cercetare și promovare a rezultatelor obținute. Sa aprecieze rezultatele echipei, inclusiv financiar. Sa facă eforturi pentru a obține finanțare anume pentru cercetare.

Fig. 53. Exemplu de întrebare complet deschisă

După ce ați hotărât că acest tip de întrebare este într-adevăr necesar și adecvat, atunci luați în considerare modul în care o formulați. În continuare sunt câteva puncte de reținut, atunci când formulați întrebări deschise:

- Asigurați-vă că este aproape imposibil să dați un răspuns cu un singur cuvânt la întrebările dvs.
- Dacă sunt utilizate pentru un chestionar pe hârtie, asigurați-vă că există suficient spațiu pentru răspunsul pe care-l preconizați.
- Fiți conștienți de locul în care sunt plasate aceste întrebări în chestionar. Chestionarul nu trebuie să înceapă cu acest tip de întrebare, precum și nu trebuie să fie o listă lungă de astfel de întrebări. Plasați-le la intervale de-a lungul chestionarului. Cea mai populară utilizare a acestui tip de întrebare este la sfârșit cu mențiunea „Dacă există ceva ce doriți să adăugați, vă rugăm să faceți acest lucru în spațiul de mai jos”. De obicei, acest spațiu rămâne necompletat! Oamenii vor trebui să aibă opinii suficiente de robuste despre acest subiect pentru a formula un răspuns fără nicio indicație.
- Formulați întrebarea simplu. Nu aveți spațiul pentru explicații lungi și dacă aveți nevoie de ele, atunci întrebarea nu funcționează.
- Puneți o întrebare la un moment potrivit.

- Gândiți-vă cum intenționați să analizați răspunsurile. Specialiștii sugerează să nu folosiți codificarea până când veți obține cel puțin două treimi din răspunsurile dvs.

Întrebările deschise sunt folosite frecvent și foarte des furnizează date utile, dar pot fi și o sursă de mare dezamăgire, deoarece este foarte ușor să greșiți. În acest sens este foarte importantă pilotarea chestionarelor.

Avantajele întrebărilor deschise

- spontaneitatea răspunsurilor;
- asigură o varietate mai mare de răspunsuri;
- permit respondenților să își exprime liber răspunsurile, respondenții nefiind forțați să aleagă dintre categoriile pe care le consideră că nu se potrivesc în totalitate situațiilor sau opiniilor lor;
- indică nivelul cunoștințelor subiectului asupra problemei investigate;
- dezvăluie modul în care respondenții se gândesc la întrebare;
- indică elementele cărora subiectul le acordă cea mai mare importanță;
- răspunsurile pot fi utilizate pentru a extinde și clarifica răspunsurile la întrebările închise;
- evită consecințele efectelor de format specifice întrebărilor închise (prin limitarea și ordonarea răspunsurilor etc.).

Dezavantajele întrebărilor deschise

- lungesc timpul de completare a chestionarului;
- există șanse mari de a obține răspunsuri ce nu oferă tipul de informație de care aveți nevoie;
- cer un efort suplimentar respondentului;
- rata de non-răspuns este mult mai mare comparativ cu întrebările închise;
- nu oferă nicio informație respondenților despre tipul de răspuns așteptat de la ei;
- control limitat asupra lungimii răspunsului;
- sunt foarte dificil de codificat și de analizat;
- analiza răspunsurilor consumă mai mult timp etc.

Întrebări de control

Întrebările de control au rolul de a verifica dacă răspunsurile la celelalte întrebări au fost corecte sau nu, dacă sunt suficient de bine fundamentate, dacă nu sunt date în urma unei informări insuficiente etc.

Exemplu:

Pentru a verifica răspunsul dat la întrebare (Figura 54):

5. Cât de importante sunt pentru dvs. serviciile prestate în cadrul bibliotecii universitare?

	Foarte important	Important	Nu știu	Puțin important	Nu este important
Servicii electronice (Acces la Internet, catalogul online OPAC, site-ul web al bibliotecii, baze de date, biblioteca digitală etc.)	☒	☐	☐	☐	☐

Fig. 54. Întrebarea care va fi verificată

Întrebarea de control posibilă ar fi (Figura 55):

10. Utilizați e-serviciile bibliotecii universitare (catalogul online OPAC, site-ul web al bibliotecii, baze de date, biblioteca digitală, repozitoriul instituțional etc.)?

Da

Nu

Fig. 55. Întrebarea de control pentru verificarea răspunsului dat la întrebarea precedentă

În condițiile în care răspunsul la această întrebare este: „Nu”, este evident că nu putem avea nicio încredere în răspunsul dat la prima întrebare.

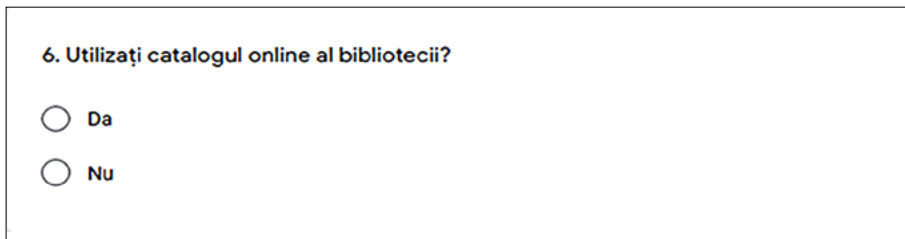
Întrebările filtru

Întrebările filtru sunt cele care, în funcție de răspunsurile primite, se folosesc fie în scopul eliminării din ancheta a subiecților care nu prezintă interes, fie în vederea eliminării din chestionare a unor întrebări care devin de prisos. Astfel, dacă cercetarea urmărește, de pildă, cunoașterea opiniilor utilizatorilor despre resursele informaționale ale bibliotecii, prima întrebare filtru va fi, probabil, următoarea (Figura 56):

Dacă răspunsul este negativ, respondentului respectiv nu i se va mai pune nici una din celelalte întrebări care se referă la căutarea în catalogul

electronic al bibliotecii, informându-l că poate trece la întrebarea X din chestionar (Figura 57).

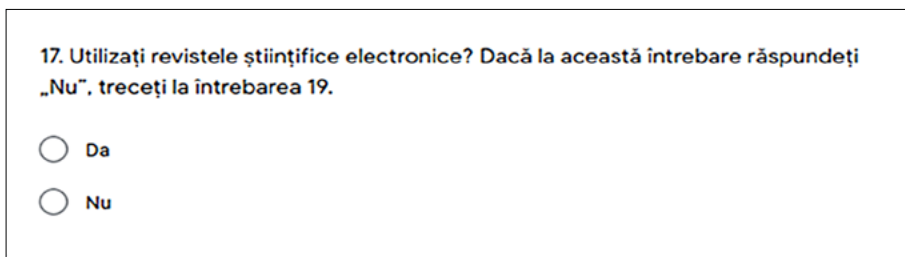

6. Utilizați catalogul online al bibliotecii?

Da

Nu

Fig. 56. Întrebarea filtru

17. Utilizați revistele științifice electronice? Dacă la această întrebare răspundeți „Nu”, treceți la întrebarea 19.

Da

Nu

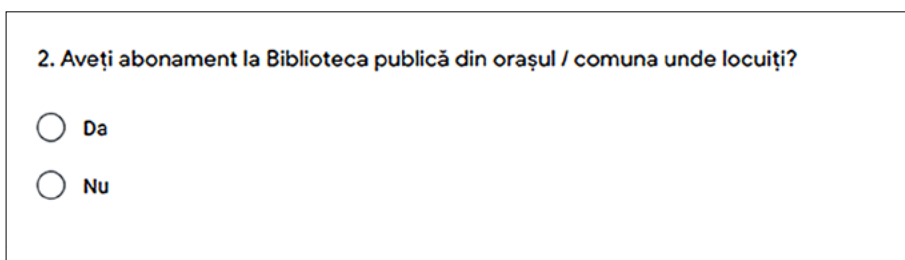
Fig. 57. Întrebarea filtru cu recomandare de a trece la altă întrebare

Exemplu:

Întrebările de control și întrebările filtru nu trebuie să lipsească din chestionarele folosite în scopuri de cercetare.

În funcție de modul în care se adresează respondenților, întrebările din chestionare pot fi de încă două feluri:

- *directe*, abordând subiectul frontal, fără niciun fel de menajamente (Figura 58):

2. Aveți abonament la Biblioteca publică din orașul / comuna unde locuiți?

Da

Nu

Fig. 58. Întrebarea directă

- *indirecte*, subiectele delicate fiind luate în discuție „pe ocolite”, pentru ca cei chestionați să nu se simtă stânjeniți sau tentați să dea răspunsuri incorecte. Sau se recomandă în situațiile în care este de așteptat ca respondenții să aibă interesul să denatureze unele

informații, fiind totodată și ușor de „păcălit” atunci când sunt luați „cu zăhărelul” (Figura 59).

Întrebări de scală

Elementele de scală sunt adesea incluse în chestionare, deși, la propriu, sunt o tehnică de colectare a datelor. Sunt măsuri de atitudine și mulți cercetători includ întrebări de scală atitudinală într-un chestionar, printre alte întrebări închise și întrebări deschise. Trebuie să rețineți că pregătirea unei măsurări a atitudinii de scală implică multă muncă și este mai mult decât o altă întrebare închisă din lista dvs. de întrebări.

Întrebările de scală oferă o mai mare uniformitate răspunsului și, prin urmare, sunt mai ușor de codificat. Cu toate acestea, ele pot părea adesea superficiale și îi pot obliga pe respondenți să răspundă necorespunzător. Este posibil să fie necesar să vă explicați alegerile dacă elaborați un chestionar care este alcătuit în mod intenționat din întrebări detaliate. Aceasta se poate întâmpla dacă efectuați un studiu atitudinal bazat pe un design fix.

18. Dacă ar fi să faceți o călătorie imaginară prin biblioteca universității / academiei, care ar fi punctele forte, cele mai plăcute aspecte pe care le-ați comunica unui oaspete?			
	În primul rând	În al doilea rând	În al treilea rând
Spațiul bibliotecii, comoditatea de a cerceta/studia /comunica	☐	☐	☐
Infrastructura modernă a bibliotecii (cafenea, librărie etc.)	☐	☐	☐
Personalul bibliotecii, competența lui profesională	☐	☐	☐
Serviciile bibliotecii, calitatea și diversitatea lor	☐	☐	☐
Resursele și oportunitățile informaționale ale bibliotecii	☐	☐	☐
Nivelul sporit de digitalizare	☐	☐	☐
Operativitatea servirii utilizatorilor	☐	☐	☐

Fig. 59. Întrebarea indirectă

Există două grupuri largi de întrebări de scală: unidimensionale și multidimensionale. Scalele unidimensionale sunt măsurători efectuate de-a lungul unei singure dimensiuni, se măsoară un singur lucru. Scalele multidimensionale sunt mult mai complexe, deoarece încearcă să scaleze răspunsurile pe trei dimensiuni diferite: cognitivă, comportamentală și afectivă.

Măsura atitudinală poate lua o serie de forme. Cea mai frecventă măsură unidimensională este scara Likert, dar există și alte exemple, cum ar fi scala Thurstone și scalarea cumulativă Guttman.

Scala Likert

Scala Likert a fost elaborată în 1932 de psihologul american Rensis Likert. Scala Likert, este o tehnică de scalare bipolară care permite respondentului să aleagă opțiunea care demonstrează cel mai bine nivelul său de acord, de atitudine sau apreciere atât prin răspuns pozitiv, cât și negativ. Întrucât nu există nicio indicație privind măsurile de interval între fiecare alegere, scara Likert nu măsoară atitudinile, ci măsoară intensitatea atitudinilor față de alți respondenți (Figura 60).

Exemplu:

9. Sunteți de acord că serviciile contra plată sunt necesare și ar trebui să devină indispensabile în activitatea bibliotecii universitare moderne?					
	Acord total	Acord	Indiferent	Dezacord	Dezacord total
1. Servicii bibliotecare (împrumut de documente suprasolicitate la domiciliu, alcătuirea listelor bibliografice, căutarea informațiilor etc.)	5	4	3	2	1
2. Servicii auxiliare (copiere, scanare, listare, multiplicare, copertare etc.)	5	4	3	2	1
3. Altele _____	5	4	3	2	1

Fig. 60. Întrebare de scală

Etapele dezvoltării unei scale Likert sunt următoarele:

- Elaborați o listă de declarații de atitudine relevante pentru întrebarea dvs. de cercetare (Figura 61).

Exemplul 1	Exemplul 2	Exemplul 3	Exemplul 4
<ul style="list-style-type: none"> • Dezacord total • Dezacord • Indiferent • Acord • Acord total 	<ul style="list-style-type: none"> • Total ineficient • Ineficient • Destul de eficient • Eficient • Foarte eficient 	<ul style="list-style-type: none"> • Foarte nemulțumit • Destul de nemulțumit • Neutru • Mulțumit • Foarte mulțumit 	<ul style="list-style-type: none"> • Utilitate foarte mică • Utilitate mică • Utilitate medie • Utilitate mare • Utilitate foarte mare

Fig. 61. Exemple de valori pentru scala Likert

- Structurați un sistem de răspunsuri – cea mai comună este scala cu cinci valori. Aceste alegeri sunt ponderate: 1, 2, 3, 4 și 5 (Figura 60).
- Deși cel mai adesea este folosită scala cu 5 valori de răspuns, mulți specialiști susțin că utilizarea a 7 sau 9 valori conduce la măsurători cu un grad de acuratețe mai ridicat.
- Valorile sunt ponderate în mod diferit: fie se notează cu nota 1 cea mai nefavorabilă valoare și cu nota 5, 7 sau 9 cea mai favorabilă valoare, fie invers – cu nota 1 cea mai favorabilă valoare și cu nota 5, 7 sau 9 cea mai nefavorabilă valoare.
- Aranjați-vă lista într-un mod aleatoriu, amestecând afirmații pozitive și negative, pentru a împiedica persoanele să cadă într-un obicei de a bifa o coloană.
- După ce se completează chestionarul, fiecare element (întrebare) se analizează separat. (Analiza rezultatelor unei scale Likert va fi prezentată în Capitolul 28.)

Scala diferențială semantică

Scala diferențială semantică solicită respondenților să răspundă la un chestionar și să aleagă între două poziții opuse, folosind calificative pentru a reduce decalajul dintre ele. Scala diferențială semantică este utilizată pentru a evalua semnificația subiectivă a unui concept. De exemplu, să presupunem că ați dorit să obțineți opiniile respondenților despre o activitate organizată în bibliotecă. Mai întâi, decideți ce dimensiuni să măsurați și apoi găsiți doi termeni opuși care reprezintă acele dimensiuni. De exemplu, „utilă” și „inutilă”, „interesantă” și „neinteresantă”. Apoi, veți crea o formular de evaluare a respondenților, pentru a indica modul în care se simt în legătură cu această activitate.

Procesul de construcție a scalei este relativ simplu: decideți obiectul sau conceptul pe care doriți să-l evaluați și să construiți o listă de adjective bipolare legate de obiectul sau conceptul respectiv. Ele vor fi plasate pe scala ce poate avea un număr impar de trepte – 3, 5 sau 7. De exemplu, respondentului i se propune să aprecieze calitatea unui serviciu de bibliotecă pe o scală cu 5 trepte, bifând segmentul care corespunde opiniei sale (Figura 62):

Sau, pentru o prelucrare cantitativă ulterioară, scala va avea variantele codificate (Figura 63):

Fig. 62. Întrebare de scala diferențială semantică

1. Pentru fiecare pereche de adjective, vă rugăm să bifați caseta dintre ele care reflectă cel mai bine gradul în care simțiți că adjectivul descrie cel mai bine noul sistem de auto-împrumut.

2. Treceți prin elemente destul de repede, fără să vă faceți griji și să nu vă gândiți prea mult la ele, este de dorit să marcați prima dvs. reacție.

3. Rezistați tentației de a privi înapoi la răspunsul anterior.

	1	2	3	4	5	6	7	
Valoros								Fără valoare
Util								Inutil
Ușor								Dificil
De încredere								Nedemn de încredere
Rapid								Încet
Flexibil								Rigid

Fig. 63. Întrebare de scala diferențială semantică cu variantele codificate

În practică se folosesc și alte scale. De exemplu, *scala Guttman*, care permite ca prin răspunsuri de tip „Da” – „Nu” la anumite întrebări să fie evaluate atitudinile și satisfacțiile respondenților, sau *scala Thurstone*, utilă în cercetări referitoare la atitudini, intenții, preferințe sau comportament al respondenților, precum și alte tipuri de scale.

Scorul pentru aceste tipuri de scale se calculează făcând același tip de calcul ca și în cazul metodei de scalare a lui Likert.

Întrebări cu elemente grafice

Chestionarele pot fi diversificate și simplificate, oferind respondenților la unele întrebări în loc de răspunsuri textuale posibilitatea de a selecta răspunsurile din imagini. În prezent, în chestionarele elaborate cu privire la biblioteci, se includ, de exemplu, întrebări despre percepția unei biblioteci sau a unui bibliotecar, unde în calitate de variante de răspunsuri sunt oferite emoticoane – vesel, indiferent, nemulțumit etc. (Figura 64):

☐	☐	☐	☒	☐
				
Foarte nemulțumit	Nemulțumit	Neutru	Mulțumit	Foarte mulțumit

Fig. 64. Întrebare cu elemente grafice

Întrebări-imagini pot fi necesare atunci când în calitate de respondenți sunt elevi din clasele primare sau preșcolari cărora le este dificil să lucreze cu texte, precum și persoanele cu dizabilități de învățare. Cel mai adesea, astfel de anchete sunt o combinație de chestionare și interviuri, când un cercetător / bibliotecar completează un chestionar împreună cu respondentul.

Forme de chestionar

Există o serie de opțiuni disponibile pentru administrarea și distribuția chestionarelor. Trebuie să vă gândiți foarte atent la grupul-țintă al studiului dvs., atunci când decideți cum să ajungeți la acești subiecți. Iată o listă de verificare a întrebărilor pe care trebuie să le puneți înainte de a decide formatul chestionarului dvs.:

- Ce formă de chestionar s-ar potrivi cel mai bine subiecților dvs.?
- Care sunt propriile dvs. capacități?
- Ce resurse aveți?
- Cât timp aveți?
- Eșantionul dvs. este dispersat geografic?

Chestionarele poștale

Cea mai comună formă de chestionar. Cele mai tipice forme de distribuție sunt trimiterea chestionarelor prin poștă unui grup/eșantion predeterminat de subiecți. Chestionarele poștale sunt cele mai costisitoare, deoarece respondenților li se cere să le completeze, iar apoi să le trimită prin poștă într-un plic special (fără a mai plăti taxe poștale și cu adresa destinatarului). Va trebui să vă bazați foarte mult pe dorința respondentului de a completa și returna chestionarul. În acest caz, chestionarele trebuie să fie scurte și redactate într-un limbaj accesibil. Distribuția chestionarelor prin poștă este de obicei cea mai reușită abordare atunci când respondenții sunt adunați într-o anumită locație.

Chestionare electronice

Termenul „chestionare electronice” este utilizat în general pentru a acoperi atât chestionarele online, cât și chestionarele conținute într-un mesaj de e-mail, dar nu acoperă chestionarele pregătite ca pachet de procesare a textului și apoi trimise participanților ca atașament: acesta este totuși un chestionar „pe hârtie”, fiind folosit un mecanism diferit de distribuție.

Un chestionar online este localizat pe o pagină web, care poate fi completat de respondenți online la un terminal sau cu ajutorul unui dispozitiv. În spatele chestionarului online „va exista un program (de preferință pe un server securizat) care va stoca datele trimise. Acesta poate fi o bază de date sau un pachet statistic adecvat” [84, p. 54].

Chestionarele online oferă multe avantaje, dar există și dezavantaje potențiale ale acestora. Un dezavantaj major este limitarea eșantionului dvs. Chestionarele online permit, de obicei, unei persoane să trimită răspunsuri multiple și este deosebit de dificil să restricționați trimiterile de la persoane din afara eșantionului dvs. O altă problemă este

tehnologia în sine, „diferite browsere înseamnă că poate fi dificil să fii complet sigur de cum va apărea chestionarul dvs. tuturor celor care îl deschid” [285, p. 222].

O considerație majoră este natura eșantionului dvs. Este foarte ușor să faceți presupuneri despre nivelurile de acces la Internet ale potențialilor respondenți, precum și despre abilitățile lor de a utiliza facilitățile online. Înainte de a decide să proiectați și să construiți un chestionar online, asigurați-vă că eșantionul dvs. va avea acces la acesta și va fi convenabil de utilizat. Chestionarele conținute în e-mailuri pot reduce unele dintre aceste dezavantaje potențiale, dar solicitarea returnării prin e-mail elimină orice anonim, deoarece adresa respondenților va fi inclusă în răspuns. Luați în considerare foarte atent ce tip de chestionar se pretează cel mai bine nevoilor dvs. și nevoilor eșantionului dvs.

Pentru chestionare online se folosesc diverse instrumente care oferă atât niște modele de chestionare, cât și facilitează elaborarea propriilor chestionare, precum și oferă analize flexibile. În continuare sunt prezentate câteva exemple:

- SurveyMonkey - www.surveymonkey.com
- SurveyLegend - <https://www.surveylegend.com/>
- Formulare Google - https://www.google.com/intl/ro_md/forms/about/
- Survio - <https://www.survio.com/ro/>
- Surveynuts - <https://surveynuts.com/ro>
- Zoomerang - www.zoomerang.com
- PollDaddy - www.polldaddy.com
- LimeSurvey - www.limesurvey.org

Chestionare administrate de cercetători

Chestionarele administrate de cercetători generează, de obicei, cea mai mare rată de răspuns la oricare chestionar, deoarece cercetătorul se apropie de subiect și completează chestionarul punând întrebările și completând documentul în funcție de ceea ce spun respondenții. Cel mai evident exemplu în acest sens este cercetarea de piață, când cercetătorul lucrează în stradă. Această metodă nu este cea mai bună modalitate de a câștiga oameni. Este posibil ca persoanele identificate să nu dorească să răspundă la întrebări. Cea mai etică și mai practică abordare a acestui tip de chestionar este să selectați o locație în care poate fi găsită populația dvs. de cercetare, de exemplu în cadrul unui training sau atelier din cadrul bibliotecii etc. Va trebui să solicitați permisiunea de a vă angaja în colectarea de date și să așteptați cu răbdare până când veți obține eșantionul pe care l-ați specificat. De obicei, trebuie să efectuați mai

multe vizite și va trebui să decideți când trebuie să vizitați această locație pentru a obține dimensiunea și compoziția optimă a eșantionului.

Structura chestionarelor

Se recomandă următoarea structură pentru un chestionar:

- I. Partea introductivă a chestionarului va conține:
  - Mesajul de salut;
  - Prezentarea persoanei / instituției care a inițiat chestionarea;
  - Scopul chestionării;
  - Asigurarea anonimatului;
  - Anumite cerințe privind completarea chestionarului (de ex., obligativitatea răspunsului la unele întrebări etc.).
- II. Întrebări de stabilire a contactului:
  - Întrebări care vor stabili contactul cu respondentul, îl vor determina să completeze chestionarul;
  - Întrebări filtru.
- III. Partea de bază:
  - Întrebări ce se referă la tema cercetării.
- IV. Întrebări de control:
  - Întrebări ce permit a valida răspunsurile oferite.
- V. Întrebări privind profilul respondenților (dacă astfel de informații sunt necesare):
  - Vârstă;
  - Sex;
  - Domiciliu;
  - Nivel de studii;
  - Profesie;
  - Instituția de învățământ / Facultatea;
  - etc.
- VI. Partea de încheiere:
  - Mulțumiri.

Chestionarul trebuie să se încheie cu formule de apreciere a efortului depus de respondenți și de politețe, de genul: „Vă mulțumim foarte mult pentru ajutorul acordat”, „Răspunsurile dvs. au fost extrem de interesante și utile, Vă mulțumim pentru cooperare”, „Vă mulțumim mult pentru colaborare!” etc.

În Anexa 12 este prezentat un exemplu de chestionar.

Avantajele și dezavantajele chestionarelor

Unele dintre avantajele chestionarelor autoadministrate sunt:

- Costuri scăzute în colectarea unor cantități mari de date în comparație cu alte tehnici de colectare a datelor.
- Oferă respondenților anonimatul, ceea ce poate încuraja răspunsurile sincere.
- Respondenții pot completa chestionarele atunci când este convenabil pentru ei (în cazul chestionarelor autoadministrate).
- Sunt mai puțin intruzive decât interviurile.
- Este evitată părtinirea cercetătorului, cel puțin în sensul că nu există diferențe în modul în care sunt puse întrebările respondenților și nu există indici vizuali pentru a influența răspunsurile.
- Datele din răspunsuri sunt relativ ușor de colectat și analizat, mai ales dacă se acordă atenție proiectării chestionarului.

Există, de asemenea, dezavantaje de utilizare a chestionarelor, în special pentru sondaje majore:

- Este dificil de obținut o rată de răspunsuri adecvată. Ratele de răspuns de la chestionarele expediate pot fi foarte mici, în special cele autoadministrate.
- De la unele grupuri de respondenți este greu a obține răspunsuri reprezentative. Șanse mai mari de a obține răspunsuri reprezentative sunt de la următoarele grupuri: femei, persoane mai bine educate, persoane mai în vârstă, persoane care cunosc subiectul.
- Respondenții nu pot să modifice răspunsurile sau să solicite explicații. Acest lucru este deosebit de important atunci când respondenții consideră că întrebările sunt ambigue sau consideră că nu se încadrează perfect în niciuna dintre categorii.
- Nu se pot pune întrebări complexe. Întrebările trebuie să fie simple și clare. Chiar și atunci, poate apărea o interpretare greșită. Testarea pilot poate ajuta în acest sens.
- Nu sunt disponibile date suplimentare, ca în cazul interviurilor, date observaționale, deoarece nu există, de obicei, un contact personal între cercetător și respondent.
- Lipsa de control asupra modului și răspunsului la chestionar. Deși flexibilitatea (când și cum să completează chestionarul) poate fi un avantaj pentru respondenți, cercetătorii nu pot fi siguri că respondenții au luat sarcina în serios.

Rezumat

Proiectarea chestionarului implică multe competențe și experiență personală. Doar prin încercarea de colectare a datelor referitoare la anumite întrebări de cercetare, veți înțelege complexitatea proiectării

unor chestionare eficiente. La proiectarea chestionarelor trebuie să fiți permanent în concordanță cu scopul investigației și trebuie să vă asigurați că fiecare întrebare pe care o puneți se referă la acest scop în mod specific. Nu uitați că un chestionar depinde în totalitate de capacitatea și disponibilitatea respondenților de a răspunde la întrebările pe care le puneți. Asigurați-vă că le puneți întrebări la care pot răspunde într-un format pe care îl pot înțelege. Foarte frecvent niște probleme neimportante, în opinia dvs., pot opri un respondent să răspundă la chestionar. Acesta este motivul pentru care multe chestionare rămân necomplete. De asemenea, este foarte util să știți cum veți analiza datele și cum ele vor fi utilizate. Nu uitați să pilotați chestionarul dvs. cu un număr rezonabil de subiecți de test înainte de a-l aplica pe eșantionul dvs.

Ca orice altă tehnică de culegere a datelor, chestionarea are atât avantaje, cât și dezavantaje. Avantajele includ: costuri relativ reduse și asigurarea mult mai mare a anonimatului ș.a. Unele dintre dezavantaje sunt: rata scăzută de răspunsuri, întrebări dificile care conduc la confuzie etc.

Exerciții practice

Sugerați trei subiecte de cercetare pentru care cea mai oportună tehnică de colectare a datelor ar fi chestionarul.

Pentru una din aceste teme realizați următoarele sarcini:

- Formulați obiectivele de cercetare;
- Elaborați trei ipoteze;
- Elaborați un chestionar care ar include diferite tipuri de întrebări.

Lecturi suplimentare

1. CAUC, Ion, MANU, Beatrice, PÂRLEA, Daniela, GORAN, Laura. *Metodologia cercetării sociologice: metode și tehnici de cercetare*. Ed. a 2-a. București: Editura Fundației România de Mâine, 2004, pp. 50-67. ISBN 973-725-135-0.
2. CHELCEA, Septimiu. *Tehnici de cercetare sociologică*. București: SNSPA, 2001, pp. 68-120. ISBN 973-8309-05-0.
3. *Ghid în sprijinul implementării SM ISO 16439:2018 „Informare și Documentare. Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor”*. Chișinău, 2018. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Ghid-Informare-si-Documentare.Metode-si-proceduri-pentru-evaluarea-impactului-bibliotecilor.pdf>
4. POROJAN, Dumitru, CIOCĂNEL, Bogdan. *Bazele sondajului*. București: Irecson, 2006, pp. 223-271. ISBN 978-973-7694-13-3.

5. ROTARIU, Traian, ILUȚ, Petru. *Ancheta sociologică și sondajul de opinie: teorie și practică*. București: Polirom, 1997, pp. 70-93. ISBN 973-924-865-9.
6. SINGLY, Fr. et al. *Ancheta și metodele ei: chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv*. Iași: Polirom, 1998.
7. САМОХИНА, М. М. *Социолог в библиотеке, или Библиотекарь как социолог: Практическое пособие для тех, кто хочет и любит исследовать*. Москва: Рос. гос. юнош. б-ка, 2008, pp. 59-62. Disponibil: <https://1lib.eu/book/3070990/d11475>

23. Interviu

Considerații introductive

În științele socioumane, inclusiv în biblioteconomie și știința informării, interviul este o metodă de cercetare universală, el „s-a dovedit a fi de neînlocuit” [70, p. 121]. În limba română, termenul de „interviu” reprezintă un neologism provenit din limba engleză (*interview* – întrevedere, întâlnire). *Dicționarul metodelor de cercetare socială* definește interviul ca: „Metodă de culegere a datelor, informațiilor și opiniilor care implică în mod specific adresarea unei serii de întrebări” [103, p. 238]. De regulă, interviul presupune o întâlnire, un dialog, o interacțiune personală și socială. Datorită tehnologiilor informaționale au fost create oportunități pentru realizarea interviurilor fără o interacțiune directă și personală dintre cercetător și interviuat.

Interviul este o metodă indirectă de cercetare, în care cercetătorul nu are acces la fenomenul studiat, iar datele necesare sunt obținute întrebând persoanele care au anumite cunoștințe despre fenomenul de interes [318, p. 137]. El este utilizat pe scară largă pentru a accesa experiențele oamenilor, percepțiile lor interioare, atitudinile și sentimentele privind realitatea.

Interviul de cercetare este una dintre cele mai importante metode calitative de colectare a datelor. Chiar dacă nu este metoda principală de colectare a datelor într-un studiu cantitativ, metoda interviului este folosită adesea ca studiu pilot pentru a colecta date preliminare înainte de a fi conceput un sondaj [299, p. 238].

Înainte de a decide ce formă de interviu se potrivește cel mai bine pentru cercetarea dvs., trebuie să decideți dacă interviul într-adevăr este cea mai indicată tehnică de colectare a datelor. Pentru a vă ajuta să luați această decizie, trebuie să înțelegeți scopul interviului de cercetare: Ce poate oferi un interviu cercetării dvs.? Ce poate îndeplini un interviu, ce

nicio altă tehnică nu poate sau, cel puțin, nu ar face așa bine? Interviul este potrivit pentru scopul identificat? După ce ați luat această decizie, puteți decide cu privire la forma pe care o va lua interviul și detaliile procesului.

Scopul interviului

Interviul este o formă de comunicare între două persoane și care are drept scop adunarea informațiilor asupra unui fenomen sau a unei probleme de cercetare. Ca metodă de cercetare interviul poate fi utilizat în mai multe scopuri. Astfel, Septimiu Chelcea evidențiază trei scopuri: (1) scop explorator, de identificare a variabilelor și a relației dintre variabile; (2) ca instrument principal de colectare a informațiilor în vederea testării ipotezelor; (3) ca instrument de colectare a unor informații suplimentare celor obținute prin alte metode [70, p. 123].

Interviul se utilizează atunci când acesta este cel mai potrivit mod de a accesa datele de care aveți nevoie. Factorul predominant care determină alegerea interviului ca metodă de cercetare ar trebui să fie întotdeauna natura datelor pe care le căutați.

Interviurile sunt utilizate, de obicei, atunci când căutați date calitative, descriptive, în profunzime, specifice individului și atunci când natura datelor este prea complicată pentru a fi obținute cu ușurință prin întrebări și răspunsuri. Interviurile pot fi utilizate pentru reconstrucția evenimentelor, descrierea evenimentelor curente, precum și presupuneri despre evoluțiile viitoare. Informațiile obținute din interviuri sunt diferite de datele factice pure, ele se referă la opiniile individuale ale persoanelor intervievate. Interviurile nu sunt cel mai potrivit instrument de colectare a datelor dacă cercetătorul are nevoie de măsurători precise sau de date cuantificabile. Interviurile nu sunt oportune dacă este necesară reproducerea unor date complicate și exacte. Ele sunt utilizate pentru discuții cu oamenii pentru a descoperi ce gândesc, simt și își amintesc ei despre anumite evenimente. Interviurile permit oamenilor să răspundă în propriii termeni și în propriii lor parametri lingvistici, oferindu-le acestora și interviewerului posibilitatea de a clarifica semnificațiile și înțelegerea comună [36, p. 98]. Chiar și atunci când interviewerul și persoana intervievată vorbesc aceeași limbă, cuvintele lor pot avea sensuri culturale complet diferite. Astfel, comunicarea devine mai dificilă atunci când oamenii au viziuni diferite asupra lumii. Cu toate acestea, realizată cu grijă, o abordare bine planificată pentru interviu poate oferi un set bogat de date [299, p. 239].

Tipuri de interviuri

Interviul de cercetare poate lua diferite forme, de la interviul structurat, foarte formal, care este de obicei un chestionar administrat de cercetător, până la conversația foarte informală, intenționată.

Tipul de interviu pe care îl alegeți pentru cercetarea dvs. depinde, în primul rând, de natura subiectului de cercetare și de tipul datelor pe care trebuie să le colectați pentru a răspunde la întrebarea de cercetare. În afară de aceasta, există mai multe considerente practice, cum ar fi propria experiență, timpul pe care îl aveți la dispoziție, numărul de respondenți la care vreți să ajungeți, precum și analiza pe care o veți realiza. Gândiți-vă foarte atent care va fi cel mai bun mod de colectare a datelor: să analizați 100 de chestionare sau interviuri cu răspunsuri fixe este mult mai puțin complicat decât să analizați 20 de interviuri nestructurate, în profunzime. În plus, dimensiunile orale ale limbajului (de exemplu, tonul, tonalitatea vocii ș.a.) ar putea demonstra că ceea ce s-a spus a fost spus dintr-o poziție de încredere, îndoială, ironie etc. [235, p. 126].

În literatura de specialitate se întâlnesc diferite criterii de clasificare a interviurilor [70, pp. 127-135; 179, pp. 86-98], cum ar fi:

1. conținutul comunicării (interviul de opinie și interviul documentar);
2. calitatea informațiilor obținute (interviu extensiv și interviu intensiv);
3. gradul de libertate a cercetătorului în abordarea diferitor teme și formularea întrebărilor, precum și în schimbarea sau respectarea succesiunii lor (interviu nondirectiv și interviu directiv);
4. repetabilitatea convorbirilor (interviu unic și interviu repetat);
5. numărul persoanelor participante (interviu de grup și interviu personal);
6. statutul sociodemografic al persoanelor participante (interviu cu adulți, interviu cu tineri și interviu cu copii);
7. modalitatea de comunicare (interviu face-to-face, interviu prin telefon, interviuri prin e-mail și interviu online);
8. funcția îndeplinită în cadrul procesului de investigație (interviu de explorare, interviu de cercetare și interviu de verificare);
9. scopul și gradul de elaborare (interviu spontan, interviu deliberat, interviu semiorganizat și interviu sistemic);
10. obiectul studiat (interviul de opinie, interviul documentar, interviu de personalitate și interviu de atitudine);

11. gradul de structurare (interview structurat, interview semistrukturat și interview nestructurat);
12. modalitatea de colectare a datelor (interview dirijat și interview semidirijat);
13. după nivelul de profunzime (interview extensiv, interview în profunzime, interview non-directiv și interview focalizat).

Petru Iluț notează că prin combinarea anumitor criterii pot fi obținute teoretic mai multe tipuri mixte de interview, dar nu toate tipurile de interview-uri au o viabilitate practică [179, p. 87]. Totuși, principalele tipuri de interview-uri sunt: interview structurat, interview semistrukturat și interview nestructurat (Figura 65).

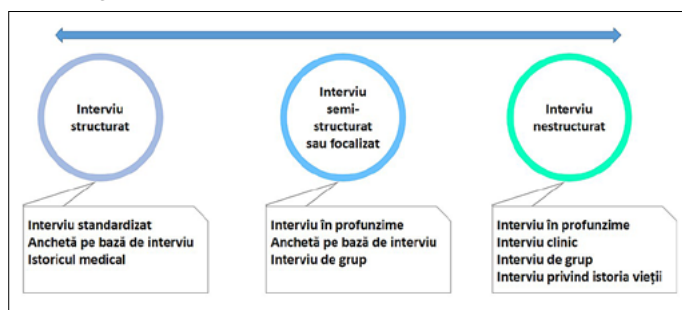

Fig. 65. Modelul continuu al interviurilor

Sursa: Adaptat după PUNCH, Keith [298, p. 169].

Interviul structurat

Interviul structurat este un interview de tip cantitativ [179, p. 87]. „Interviewarea structurată se referă la o situație în care un interviewat adresează fiecărui respondent o serie de întrebări prestabilite cu un set limitat de categorii de răspunsuri” [129, p. 363]. Acesta este adesea denumit „chestionar administrat de către cercetător”, deoarece este foarte structurat și respectă multe din aceleași orientări ca și un chestionar. Organizarea și cuantificarea rezultatelor este, în general, simplă. Interviewurile structurate sunt rigide, deoarece interviewatorul citește dintr-un scenariu și se abate de la acesta cât mai puțin posibil. Tuturor celor interviewați li se adresează aceleași întrebări în aceeași ordine pentru a obține răspunsuri scurte sau răspunsuri dintr-o listă. Instrumentul de cercetare utilizat în cadrul interviului structurat limitează cercetătorul în adresarea întrebărilor, el trebuie să reziste tentației de a reacționa, de a răspunde sau de a se extinde în adresarea întrebărilor suplimentare. Unii consideră că acest tip de interview „îroșește” majoritatea beneficiilor interviewării, și anume capacitatea cercetătorului de a deveni parte a conversației [285, p. 199]. Există două forme de interview structurat.

Într-un interviu standardizat, deschis, tuturor celor intervievați li se adresează aceleași întrebări deschise, dar li se permite să răspundă în orice fel consideră că este potrivit și cu orice informație pe care aleg să le împărtășească. Într-un interviu închis, cu răspunsuri fixe, intervievaților li se adresează aceleași întrebări, iar ei aleg un set prestabilit de răspunsuri alternative. De asemenea, este posibilă utilizarea unei combinații a celor două metode.

Cu toate că acest tip de interviu este foarte asemănător cu un chestionar, beneficiul major îl reprezintă indicii vizuali și verbali pe care îi puteți obține ascultând și urmărind respondentul. Deși conținutul interviului rămâne standardizat, rolul cercetătorului ca instrument de cercetare poate fi util în ceea ce privește interpretarea naturii răspunsului [285, p. 199]. De exemplu, persoana intervievată este nervoasă sau încrezătoare, este un răspuns ironic sau supărat etc. Cercetătorul poate, de asemenea, studia cum intervievatul răspunde la întrebări (de exemplu, comunicarea nonverbală). Desigur, există și un control sporit pe care cercetătorul îl are asupra nivelului de răspuns, după fiecare interviu cercetătorul poate măsura câte date au fost colectate în timp. Aceasta elimină riscul unor rate scăzute de răspuns, ceea ce este frecvent în cazul unei distribuții tipice a chestionarelor. Există, de asemenea, beneficiul suplimentar de a putea codifica răspunsurile în prealabil, ca și în cazul unui chestionar, aceasta economisește timpul pentru analiză. Abordarea unui interviu structurat este recomandată tuturor celor care nu au experiență în procesul de interviu, în special cercetătorilor tineri.

Multe anchete de teren sunt administrate prin interviuri structurate, inclusiv interviurile telefonice [365, p. 103]. Astfel, în interviurile structurate, întrebările sunt citite cu voce tare pentru intervievat, iar interviuatorul înregistrează răspunsurile. Este esențial ca interviuatorul să se asigure că persoana intervievată înțelege întrebările și că răspunsurile sunt date în mod fiabil.

Interviu nestructurat

Tehnica interviului nestructurat a fost dezvoltată în antropologie și sociologie, ca metodă de a obține informații cu privire la realitățile sociale ale oamenilor. Definițiile unui interviu nestructurat sunt diferite. De exemplu, Keith Punch a descris interviurile nestructurate ca o modalitate de a înțelege comportamentul complex al oamenilor fără a impune o categorizare a priori, ceea ce ar putea limita domeniul de cercetare [298, p. 172]. Michael Quinn Patton a descris interviurile nestructurate ca o extensie naturală a observației participanților, deoarece

acestea apar adesea ca parte a activității de teren în contextul de observare a participanților. El a susținut că interviul nestructurat se bazează în totalitate pe generarea spontană de întrebări în fluxul natural al unei interacțiuni [282, p. 342]. Cea mai mare parte a datelor colectate prin observația participanților sunt obținute din conversațiile informale din domeniu [129, p. 371], într-o manieră similară cu o conversație prietenoasă [365, p. 103], fără o ordine predeterminată de întrebări sau formulare specifică a întrebărilor.

Adesea, acest tip de interviu este utilizat în primele etape ale cercetării pentru a explora probleme relevante pentru investigații ulterioare. În cadrul interviurilor nestructurate sunt adresate întrebări deschise care permit celui interviuat să-și spună propria istorie în propriile cuvinte.

Michael Patton descrie două abordări în realizarea interviurilor nestructurate: conversația informală și ghidul general de interviu [282, p. 342]. În cadrul interviului informal este important să permițeti întrebărilor să reiasă din contextul imediat. Trebuie să ascultați cu atenție și să răspundeți celui interviuat. Va trebui să fiți foarte familiari cu subiectul de cercetare și să vă simțiți foarte confortabil în timpul interviurii pentru a vă angaja în acest tip de interviu. El necesită un nivel foarte ridicat de concentrare și capacitate de a fi foarte reflexiv. Ascultați și răspundeți așa cum ați face în orice conversație, având grijă să îndrumați persoana interviuată în conformitate cu subiectele dvs. de interes. Este o artă de a conduce o conversație intenționată, precum și o meserie [285, p. 200]. Mulți cercetători consideră interviul nestructurat cea mai dificilă formă de colectare a datelor și din acest motiv nu este recomandată unei persoane neexperimentate în procesul de cercetare. Pentru astfel de cercetători există o alternativă – interviul ghidat.

Într-un interviu ghidat, cercetătorul pregătește o listă de întrebări de bază pentru a se asigura că toate domeniile relevante ale subiectului sunt acoperite. Aveți libertatea să explorați, sondați și să puneți întrebări care nu au fost specificate anterior, atunci când vă interesează ceva. Acest tip de abordare a interviului este util pentru a obține informații despre subiecte specifice.

Nu există un ghid formal și consecvent pentru realizarea interviurilor nestructurate. Dar, în practică, mulți cercetători, atunci când planifică și efectuează interviuri nestructurate, respectă următorii pași [130, pp. 711-712]:

1. **Intrarea.** Primul pas al cercetătorului constă în asigurarea accesului la situațiile de cercetare și persoanele care vor participa la interviu, în special atunci când cercetătorul este un străin în

mediul pe care-l cercetază. În această situație este necesar a apela la metode și tactici de negociere. Cercetătorul ar trebui să țină seama, de asemenea, de barierele politice, juridice și birocratice care pot apărea în procesul de acces la mediul de cercetare.

2. **Înțelegerea limbajului și a culturii persoanelor intervievate.** Obiectivul principal al unui interviu nestructurat constă în înțelegerea esenței experienței umane din perspectiva interviuvaților. Astfel, interviurile nestructurate sunt determinate de obiceiurile culturale ale mediului de cercetare. Aceasta necesită ca cercetătorul să înțeleagă limbajul celui interviuat și, în plus, semnificația acestuia în contextul cultural specific al mediului de cercetare.
3. **Deciderea modului de prezentare.** Un interviu nestructurat este o conversație în două sensuri. Calitatea conversației este influențată, într-o mare măsură, de modul în care interviuatorul se prezintă pe sine. Autoreprezentarea interviuatorului va depinde de contextul în care se află, dar în toate cazurile, interviuatorul încearcă să înțeleagă experiența celui interviuat.
4. **Identificarea unui respondent.** Nu orice persoană din cadrul cercetării va fi un bun respondent, adică persoana interviuată, care este dispusă să discute cu dvs. Dar și mai important, respondentul trebuie să fie suficient de cunoscut pentru a servi drept ghid și interpret al limbajului și culturii necunoscute a cadrului de cercetare.
5. **Obținerea încrederii și stabilirea înțelegerii.** Obținerea încrederii și stabilirea înțelegerii este esențială pentru succesul interviurilor nestructurate. Numai atunci când se stabilește o relație armonioasă și de încredere, persoana interviuată va împărtăși experiența sa cu interviuatorul, mai ales dacă subiectul conversației este o persoană sensibilă.
6. **Colectarea datelor.** Preluarea notelor este o metodă tradițională pentru captarea datelor interviului. Însă, într-un interviu nestructurat, luarea de note este de natură să perturbe fluxul natural al conversației. Astfel, atunci când este posibil, este de preferat să faceți înregistrare audio. În situațiile în care este posibilă doar luarea de note, va trebui să luați note scurte în timpul interviului, redactând note mai detaliate imediat după fiecare interviu. Pe măsură ce vă dezvoltați abilitățile de interviuare, veți putea capta cât mai multe detalii posibile din fiecare interviu.

Provocările interviurilor nestructurate

În timp ce flexibilitatea interviurilor nestructurate oferă o serie de avantaje, există trei provocări principale cu care se confruntă cercetătorii, atunci când folosesc acest tip de interviu ca metodă de colectare a datelor [408, pp. 226-227]. Prima provocare constă în faptul că această metodă necesită o perioadă semnificativă de timp pentru a colecta informațiile necesare, mai ales atunci când cercetătorul intră pentru prima dată în domeniu și știe puțin despre cadrul de cercetare. Este nevoie de timp pentru a câștiga încredere, a stabili relații și a avea acces la persoanele intervievate. Deoarece fiecare interviu este extrem de individualizat, durata fiecărei sesiuni de interviu nestructurat ar putea fi, de asemenea, mai lungă decât sesiunile de interviu structurat sau semistrukturat.

A doua provocare pentru cercetători constă în rezervarea timpului suficient, precum și controlul timpului pentru asigurarea conversației. Este dificil de controlat gradul de concentrare al întrebărilor și afirmațiilor propuse în timpul conversației. De asemenea, atunci când apare un subiect nou în discuție, cercetătorului îi este dificil să știe dacă ar trebui să urmeze acest subiect și să riște să piardă continuitatea discuției sau să rămână pe tema principală și să riște să se lipsească de informații suplimentare utile. În plus, atunci când persoana intervievată deplasează conversația/interviul într-o direcție care nu este utilă, intervievatorul va trebui să decidă când și cum să întrerupă cu amabilitate conversația, să o readucă pe un subiect de interes în scop de cercetare. Cercetătorii sunt de acord că atât pregătirea, cât și experiența sunt importante pentru a dezvolta abilitățile în monitorizarea atentă a interviurilor nestructurate.

A treia provocare constă în analiza datelor culese în timpul interviurilor nestructurate. Întrebările puse în fiecare interviu nestructurat depind de contextul interviului și, prin urmare, pot varia semnificativ în funcție de interviu. Diferite întrebări vor genera diferite răspunsuri, astfel încât trebuie depus un efort mare pentru a analiza datele în mod sistematic, pentru a găsi anumite modele.

Interviu semistrukturat

Interviului semistrukturat este cel mai comun dintre toate metodele de cercetare calitativă [299, p. 246]. În timp ce interviul nestructurat se desfășoară concomitent cu colectarea datelor observaționale, interviurile semistrukturate sunt adesea unica sursă de date pentru un proiect de cercetare calitativă și sunt de obicei programate în avans pentru o anumită oră și o locație. Interviuul semistrukturat presupune interogarea ghidată de teme identificate, într-o manieră consecventă și sistemică pentru a

identifica răspunsuri mai complexe. Astfel, accentul se pune pe ghidul interviului încorporând o serie de teme ample care trebuie abordate în timpul interviului, pentru a ajuta la direcționarea conversației către subiectele și problemele despre care interviuatorii vor să afle. În general, ghidurile de interviu variază de la un scenariu foarte intens la unul relativ liber. Cu toate acestea, ghidurile îndeplinesc același scop, acela de a asigura aplicarea aceleiași abordări tematice în timpul interviului. Interviul semistrukturat se bazează pe întrebări predeterminate, dar ordinea poate fi modificată în funcție de percepția interviuatorului despre ceea ce pare cel mai potrivit. Formularea întrebărilor poate fi modificată, pot fi omise întrebări particulare care par necorespunzătoare pentru un anumit interviuat sau pot fi adresate alte întrebări [310, p. 279].

Interviul semistrukturat se bucură de popularitate, deoarece este flexibil, accesibil și inteligibil și, mai important, capabil să dezvăluie aspecte importante și adesea ascunse ale comportamentului uman și organizațional [299, p. 246]. Adesea este cel mai eficient și mai convenabil mijloc de colectare a informațiilor. Deoarece își are baza în conversația umană, permite interviuatorului iscusit să modifice stilul, ritmul și ordonarea întrebărilor pentru a evoca răspunsurile cele mai complete din partea celui interviuat. Cel mai important, permite persoanelor interviuate să ofere răspunsuri în propriii lor termeni și în modul în care gândesc și folosesc limbajul. Acest lucru este deosebit de important dacă cercetătorii vor înțelege modul în care persoanele interviuate percep lumea socială studiată.

Cercetătorii aleg adesea să utilizeze interviurile semistrukturate pentru că sunt conștienți că indivizii înțeleg lumea în moduri variate. Într-un cuvânt, interviurile semistrukturate implică mai puțină rigiditate și mai multă libertate decât interviurile structurate, dar sunt mai organizate și mai sistematizate decât interviurile nestrukturate în dezvoltarea conversației.

De regulă, interviurile semistrukturate sunt organizate în baza unui set de întrebări deschise predeterminate, iar alte întrebări apar pe parcursul dialogului dintre interviuator și interviuat. Interviurile în profunzime semistrukturate sunt formatul de interviu cel mai utilizat pentru cercetarea calitativă și pot fi aplicate pentru discuții fie cu un individ, fie în grup. Cel mai frecvent, acestea sunt efectuate o singură dată pentru un individ sau grup și durează de la 30 de minute până la câteva ore.

Interviul individual în profunzime permite interviuatorului să se aprofundeze în problemele sociale și personale ale individului, în timp

ce interviul de grup permite interviuatorilor să obțină o gamă mai largă de experiență, dar, datorită naturii publice a procesului, împiedică să se aprofundeze în discuțiile individuale. Interviurile de grup iau adesea forma de focus-grupuri, la care participă mai multe persoane ce împărtășesc cunoștințele sau experiențele lor despre un subiect specific.

Există și alte forme de interviuri semistructurate care ar putea fi utile în cercetările infodocumentare. De exemplu, interviul „istoria vieții” dezvăluie biografia personală și este o metodă oportună pentru înțelegerea istoriei de viață a unei persoane.

Dezvoltarea „Ghidului de interviu” pentru interviul semistructurat

După ce determinați natura și obiectivele studiului dvs., va trebui să dezvoltați un instrument de lucru pentru interviul semistructurat – „Ghid de interviu”. Ghidul de interviu poate fi definit drept: „un instrument de investigație, care utilizează un proces de comunicare verbală, pentru a aduna informații, în relație cu un scop fixat” [239, p. 53].

Traian Rotariu și Petru Iluț notează că există o mare varietate de forme de ghiduri de interviu, „începând de la unele ce cuprind doar câteva teme mai generale, până la altele cu o lista lungă de subiecte și întrebări specifice” [312, p. 63]. Forma ghidului depinde și de cât de familiară îi este cercetătorului problema și populația de investigat. Dacă ele sunt mai puțin cunoscute, se pornește cu un ghid mai sumar.

Procesul de elaborare a unui ghid de interviu începe, de obicei, cu o prezentare a subiectelor majore legate de obiectivele studiului. Pentru fiecare subiect, trebuie enumerate întrebările care trebuie puse. În continuare, cercetătorul va decide cu privire la ordinea preferată a subiectelor majore și ordinea întrebărilor asociate cu fiecare subiect. Chiar dacă este folosit ghidul ca bază pentru interviuri, cercetătorul poate varia secvențierea și formularea întrebărilor, în funcție de răspunsurile subiecților.

Pe măsură ce dezvoltați întrebările specifice în ghidul de interviu, luați în considerare caracteristicile populației din care au fost selectați subiecții dvs. pentru a crea întrebări potrivite pentru ei.

Alison Pickard notează că, de obicei, întrebările la interviu se încadrează într-una din cele șase categorii [285, p. 205]:

1. Fapte actuale (de ex., „Care sunt preferințele dvs. de lectură?”);
2. Fapte despre trecut (de ex., „Ați utilizat biblioteca publică atunci când ați realizat teza de licență?”);
3. Preziceri despre viitor (de ex., „Credeti că accesul la Internet va contribui la creșterea numărului utilizatorilor de resursele în acces deschis ale bibliotecii?”);

4. Sentimente și emoții (de ex., „*Ați spus că Internetul uneori vă enervează. Când căutați informații online, ce vă enervează?*”);
5. Atitudini și opinii (de ex., „*Cum apreciați noul site al bibliotecii?*”);
6. Credințe (de ex., „*Credeți că Internetul este o resursă utilă pentru oamenii care trăiesc în comunitățile rurale?*”).

Bruce Berg [34, pp. 75-76] a propus patru tipuri sau stiluri de întrebări care ar trebui incluse într-un ghid de interviu: întrebări de bază, întrebări suplimentare, întrebări unice și întrebări de probă.

Întrebările de bază sunt întrebări care se concentrează pe cercetare. Acestea pot fi grupate sau distribuite pe parcursul interviului. În ambele cazuri, toate au aceeași funcție: să obțină informații-cheie legate de întrebarea de cercetare.

Întrebările suplimentare sunt întrebările care pot fi considerate echivalente cu anumite întrebări de bază, dar folosesc o formulare diferită. Acestea pot fi utilizate ca expresii alternative ale întrebărilor de bază dacă un participant la studiu nu a înțeles formularea inițială. De asemenea, pot fi utilizate pentru a verifica fiabilitatea răspunsurilor și pentru a evalua impactul potențial al unei modificări de formulare.

Întrebările unice sunt cele utilizate pentru a dezvolta relațiile la începutul interviului, pentru a ajusta ritmul sau pentru a schimba focalizarea întrebărilor pe tot parcursul interviului. Aceste întrebări nu sunt cruciale în colectarea informațiilor, dar sunt indispensabile pentru a construi o legătură între intervievator și subiect și, astfel pot avea un impact semnificativ asupra succesului general al interviului. De exemplu: „*Dacă vă măi amintiți, puteți să-mi spuneți ce cărți ați preferat să citiți în adolescență?*”.

Întrebările de probă sau întrebările „mini-tur” sunt folosite pentru a solicita subiecților să elaboreze răspunsuri la o întrebare, de exemplu, „*Îmi puteți spune mai multe despre asta? Vă rog, puteți să explicați acest lucru mai pe deplin? Puteți să descrieți mai detaliat această situație?*” etc. Pentru aceeași întrebare, diferite răspunsuri pot deschide piste diferite, dar scopul lor este același: să obțină mai multe informații-răspunsuri de la subiecți la o anumită întrebare.

Specialiștii evidențiază și alte tipuri de întrebări pentru un ghid de interviu (Tabelul 37).

Tabelul 38 este un exemplu de ghid pentru interviu, care prezintă câteva orientări de bază pentru dezvoltarea întrebărilor pentru ghidurile de interviu.

Tabelul 37. Tipuri de întrebări pentru interviu

Tipuri de întrebări	Scopul întrebărilor	Exemple
Întrebări introductive	Pentru a începe conversația și a trece la interviul principal	» Îmi puteți spune despre [...]?» » Vă amintiți de o ocazie când [...]?»
Întrebări de follow-up	Pentru a orienta întrebarea către cele spuse	» Ce s-a întâmplat în episodul menționat?»
Întrebări de probă	Pentru a prezenta o relatare mai complexă	» Ați putea spune ceva mai mult despre asta?» » Puteți da o descriere mai detaliată a ceea ce s-a întâmplat?» » Aveți și alte exemple în acest sens?»
Întrebări specifice	Pentru a dezvolta descrieri mai precise din enunțuri generale	» Ce ați crezut atunci?» » Ce ați făcut când ați înțeles că nu găsiți informația necesară în catalogul bibliotecii?»
Întrebări directe	Pentru a genera răspunsuri directe	» Când ați fost ultima dată la bibliotecă?»
Întrebări indirecte	Pentru a pune întrebări proiective	» Cum credeți, în perioada de criză, de exemplu în perioada de pandemie COVID-19, ce perspective are biblioteca?»
Întrebări structurate	Cu scopul de a face referire la utilizarea întrebărilor-cheie pentru a termina o parte a interviului și a deschide alta, sau pentru a indica când este epuizată o temă, oprind răspunsurile lungi sau irelevante	» Aș dori acum să introduc un alt subiect [...]»

Tipuri de întrebări	Scopul întrebărilor	Exemple
Întrebări de verificare	Pentru a verifica sinceritatea, atitudinea sau opinia expusă sau de verificare a termenilor și a înțelesurilor pentru subiect	„Credeți că jocurile la calculator influențează comportamentul copilului dvs.? Ați observat o schimbare în comportamentul lui, legată de aceste jocuri?” „Vorbim acum de [...] în legătură cu comportamentul copilului dvs. Ați spus că [...]. Explicați-mi de ce credeți așa.”
Tăcere	Cu scopul de a permite pauzele, astfel încât persoanele intervievate să aibă timp suficient pentru a se asocia și a reflecta și pentru a rupe tăcerea singuri cu informații semnificative	
Întrebări de interpretare	Asemănător cu unele forme de întrebare de probă, a reformula răspunsul unui intervievat pentru a clarifica și interpreta mai degrabă decât pentru a explora informații noi	„Deci, vrei să spunei că [...]?” „Expresia [...] acoperă ceea ce tocmai ai exprimat?”
Renunțarea la întrebări	Pentru o varietate de scopuri, adică pentru a relaxa subiectul atunci când au fost încălcate zonele sensibile	„Vai, am uitat să vă întreb [...]”

Sursa: Adaptat după QU, Sandy Q. [299, p. 249].

Tabelul 38. Schiță generală a unui interviu semistructurat

Activitatea	Comentarii / Întrebări	Timp estimat (aproximativ)
Introducere	Salutarea și mulțumirea participantului la interviu Autoprezentarea Explicații privind scopul interviului Trecerea în revistă a metodei interviului, utilizarea datelor, confidențialitatea ș.a.	10 min.
Subiecte structurate	<p>Subiectul 1: Întrebări generale (<i>de ex., Sistemul de comunicare științifică</i>) Întrebarea 1a (<i>de ex., În opinia dvs., care este esența comunicării științifice?</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proba 1 (<i>de ex., „Îmi puteți spune mai multe despre esența comunicării științifice din perspectiva activității dvs.?”</i>) • Proba 2 • Proba 3 <p>Subiectul 2: Contextul activității (<i>de ex., Mijloacele de comunicare științifică</i>) Întrebarea 2a (<i>de ex., „În opinia dvs., care este cel mai important mijloc de comunicare între savanți?”</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proba 1 (<i>de ex., Vă rog să explicați, în calitate de autor, ce v-a determinat alegerea revistei în care ați publicat ultimul articol?</i>) • Proba 2 <p>Întrebarea 2b</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proba 1 <p>Subiectul 3: Utilizarea produsului (<i>de ex., Rolul TIC în comunicarea științifică</i>) Întrebarea 3a (<i>de ex., „În opinia dvs., care sunt avantajele și dezavantajele revistelor științifice electronice?”</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proba 1 (<i>de ex. Puteți să descrieți mai amănunțit avantajele de utilizare a revistelor științifice electronice în activitatea dvs.?”</i>) <p>Subiectul N: Subiecte suplimentare (<i>de ex., Accesul la informația științifică, Promovarea științei etc.</i>)</p>	40 min.

Activitatea	Comentarii / Întrebări	Timp estimat (aproximativ)
Întrebări generale și dialog deschis cu participantul		30 min.
Comentarii de închidere și completarea oricăror documente (chitanțe, chestionar final etc.)		10 min.

Sursa: Adaptat după WILSON, Chauncey [395, p. 32].

Un exemplu de ghid de interviu semistrukturat este prezentat în Anexa 13.

Cum ar trebui ordonate întrebările într-un interviu semistrukturat?

Determinarea celei mai bune modalități de ordonare a întrebărilor nu este o sarcină ușoară. Iată câteva recomandări generale de care trebuie să ții cont [395, p. 40]:

- Aranjați întrebările în funcție de subiect, categorie sau domeniu.
- Dacă nu dispuneți de suficient timp, adresați cele mai importante întrebări la început.
- Evitați întrebări dificile sau încărcate emoțional la începutul interviului.
- Ordonăți întrebările în funcție de complexitate, începeți cu întrebări ușoare, apoi întrebări mai complexe.
- Pentru întrebări legate de evenimente, care au loc de-a lungul timpului, întrebați mai întâi despre evenimentele anterioare, apoi treceți la evenimente mai recente.
- Evitați să puneți întrebări de bază de conținut demografic la început, cu excepția cazului în care ele sunt necesare în scopuri de screening. Puneți aceste întrebări la sfârșitul interviului sau furnizați-le interviuatului într-un chestionar.
- Înainte de a pune întrebări care pot fi privite ca personale, reamintiți-i participantului că aceste informații sunt confidențiale și că participanții nu vor fi identificați în niciun fel în raportul final.
- Rugați mai mulți colegi să revizuiască ordinea întrebărilor pentru a vedea dacă răspunsurile la o anumită întrebare pot prejudicia întrebările ulterioare.

Etapele-cheie în realizarea interviurilor

Interviurile parcurg câteva etape-cheie (Figura 66). Înțelegerea acestor etape poate ajuta în principal cercetătorii care nu sunt familiarizați cu metodologia interviului. Etapele de bază ale unui proces de interviu includ: designul inițial al proiectului de cercetare (etapele 1-3), culegerea datelor (etapele 4-7), analiza și scrierea raportului (etapele 8-9).

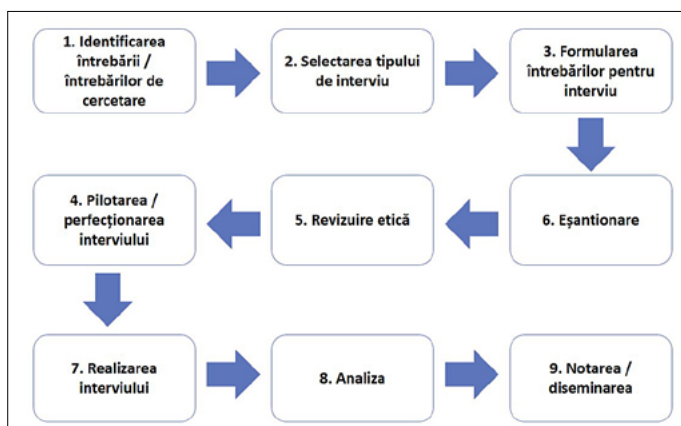

Fig. 66. Etapele-cheie ale procesului de interviuare

Designul inițial al proiectului de cercetare

Procesul de interviu începe cu identificarea întrebărilor (întrebării) de cercetare. Aceasta este urmată de o reflecție critică a faptului că interviul este cea mai potrivită metodologie pentru studiul dvs. și dacă interviul trebuie completat cu alte metode. Aspectele-cheie care trebuie luate în considerare în această etapă se referă la faptul dacă interviurile pot oferi tipul potrivit de date pentru rezultatele preconizate sau dacă alte tehnici de cercetare ar putea fi mai potrivite. Înainte de a lua această decizie, cercetătorii ar putea cântări avantajele și dezavantajele interviurilor ca metodologie, în lumina întrebărilor lor de cercetare, inclusiv a diferitor stiluri de interviuri (structurate, semistructurate și nestructurate).

După ce tipul de interviu a fost selectat, cercetătorul poate începe să formuleze întrebări pentru interviu. În funcție de tipul de interviu selectat, formularea de întrebări poate avea ca rezultat un program de interviu structurat, un ghid de interviu sau un memoriu.

Culegerea datelor

Culegerea datelor începe cu identificarea persoanelor intervievate. Ar trebui dezvoltată o strategie robustă de eșantionare pentru a asigura participarea la interviu a populației de interes.

Următorul pas prevede solicitarea unei autorizări etice. În domeniul biblioteconomiei și științei informării cercetătorii care efectuează cercetări asupra oamenilor trebuie să-i informeze în mod corespunzător cu privire la probleme, precum consimțământul informat (verificarea faptului dacă participanții înțeleg obiectivele proiectului și cum vor fi utilizate datele lor), anonimatul (protejarea identității persoanelor intervievate) și compensații (oferirea unei forme de compensare pentru acordarea timpului pentru interviu, de exemplu financiare sau morale). Alte considerente etice includ nivelul de intruziune personală, inclusiv sensibilitatea întrebărilor, vulnerabilitatea grupurilor de participanți și stocarea datelor confidențiale.

Când a fost elaborată o listă inițială de întrebări, este util să pilotați sau să testați interviul pe colegi sau un subset al populației-țintă pentru a verifica durata, utilizarea limbajului adecvat. Interviul pilot poate fi transcris pentru a verifica dacă a produs suficiente date relevante pentru a răspunde la întrebarea de cercetare; dacă nu, sunt necesare schimbări. Interviuurile pot fi realizate față în față, la telefon sau online.

Analiza și scrierea raportului

Pentru interviuri semistructurate sau nestructurate, în special, analiza interviurilor implică adesea un proces cunoscut sub numele de „codificare” (interviuurile structurate pot urma un model de codificare preselecționat). După analiză, rezultatele sunt redactate, incluzând o evaluare critică a avantajelor și dezavantajelor folosirii interviurilor și a modului în care utilizarea lor ar fi putut fi îmbunătățită, precum și eforturile depuse pentru a oferi feedback participanților.

Avantaje și dezavantaje interviului

Toate tipurile de interviu au o serie de avantaje și de dezavantaje. Tabelul 39 prezintă cele mai importante avantaje și de dezavantaje ale interviului ca metodă de culegere a datelor.

Utilizarea interviurilor în cercetările infodocumentare

Interviurile sunt utilizate frecvent în cercetarea din domeniul biblioteconomiei și științei informării. Studiul realizat de Heting Chu [74] privind utilizarea metodelor de cercetare în domeniul biblioteconomiei și științei informării, pe baza publicațiilor din trei reviste principale din domeniu, a demonstrat că metoda interviului este una dintre cele mai folosite metode de cercetare în domeniul infodocumentar. Astfel, pentru perioada 2001-2010, rata articolelor din revista *Journal of Documentation*, care au folosit interviul ca metodă de cercetare constituie 13,4%,

iar în revista *Library and information Science Research* – 20% [74, p. 39]. Un alt studiu realizat de Lili Luo și Margaret McKinney, pe baza analizei articolelor din revista *The Journal of Academic Librarianship* pentru perioada 2004-2013, a arătat că interviurile semistructurate sunt printre cele mai frecvente tehnici de colectare a datelor și constituie 14% [226, p. 128].

Prezentăm mai jos câteva exemple recente privind utilizarea interviurilor în cercetările din domeniul biblioteconomiei și științei informării, care elucidează unele aspecte metodologice de realizare a interviurilor. În articolul *Practices of community representatives in exploiting information channels for citizen democratic engagement* [161] sunt examinate practicile membrilor comunității privind exploatarea canalelor de informații pentru angajarea democratică a cetățenilor. Mijlocul principal de colectare a datelor au fost interviuri semistructurate realizate cu 19 consilieri comunitari. Proiectarea cercetării și analiza datelor s-au bazat pe cele 7 componente SCONUL ale culturii informației și pe teoria activității. Reieșind din întrebările de cercetare, interviul s-a axat pe patru teme majore: „Cultura informației, comportamente și practici”; „Învățare continuă / viață de zi cu zi”; „Biblioteci”; „Comunități, capital social și cetățenie”. La temele menționate a fost adăugată tema „Dezvoltarea alfabetizării informaționale”, deoarece a existat un interes în a înțelege mijloacele prin care consilierii comunitari dezvoltă educația informațională care susține activitățile lor. La început, a fost pilotat programul complet de interviuri, iar apoi el a fost implementat pentru interviuarea a 19 reprezentanți din 17 consilii comunitare, situate în opt dintre cele 32 de autorități locale din Scoția.

Principala concluzie a analizei este că în activitatea lor consilierii locali utilizează o serie de surse și instrumente de informare, dintre care cea mai importantă vine din partea autorităților locale. Ca rezultat al analizei urmează trei recomandări. Ele se referă la: (1) instruire în cultura informației; (2) evaluarea abilităților de informare; și (3) rolul serviciului bibliotecii publice în sprijinirea activității consiliului.

Articolul *How preschool children think about libraries: Evidence from six children's libraries in China* [401] a avut ca scop să cerceteze ce gândesc copiii de vârstă preșcolară despre biblioteci. Ascultarea vocilor copiilor mici este crucială pentru îmbunătățirea serviciilor bibliotecilor pentru copii. Primul pas este dezvăluirea modului în care gândesc copiii despre bibliotecă. Astfel, pentru a explora caracteristicile bibliotecilor pentru copii din perspectivele copiilor din șase biblioteci din China,

cercetătorii au aplicat mai multe metode de cercetare, inclusiv metoda interviului. Pentru colectarea datelor a fost folosit un interviu semi-structurat cu întrebări care au fost discutate de cercetători și organizate pentru a aborda următoarele domenii:

- De ce ați venit astăzi la bibliotecă? A cui a fost ideea să veniți la bibliotecă?
- Ce ați făcut de această dată?
- Aveți o experiență de neuitat în această bibliotecă?
- Care sunt lucrurile, locurile și oamenii dvs. preferați la bibliotecă?
- Care sunt lucrurile, locurile și oamenii cel mai puțin preferați la bibliotecă?
- Ce lucruri sunt greu de făcut la bibliotecă?
- Dacă există posibilitatea de a adăuga ceva la această bibliotecă, care ar fi?
- Dacă există posibilitatea de a elimina ceva din această bibliotecă, care ar fi?
- Ce este o bibliotecă? Ce puteți face într-o bibliotecă?

Interviurile au fost proiectate pentru 15 minute, astfel încât preșcolarii să nu-și piardă răbdarea și să nu se plictisească. Interviurile au fost realizate în locuri relativ liniștite din secțiile pentru copii mici, dar, în același timp, participanții i-au putut vedea pe alții, astfel încât să nu se simtă izolați și nervoși.

Obiectivul principal al studiu *How to increase the loyalty of public library users? A qualitative study* [354] a fost de a explica modul de a crește loialitatea utilizatorilor față de serviciile bibliotecii publice. Pentru studiu datele au fost colectate prin interviuri aprofundate, iar saturația teoretică a fost obținută după interviuarea a 24 de membri ai bibliotecilor publice. Rezultatele au indicat că respectarea principiilor morale și umane, atunci când se prestează servicii pentru utilizatorii bibliotecii, joacă un rol semnificativ atât în construirea loialității utilizatorilor față de bibliotecă, cât și în atragerea de noi utilizatori. În plus, s-a constatat că factorii cauzali în creșterea loialității în rândul utilizatorilor bibliotecilor publice sunt legați de patru domenii, inclusiv gestionarea spațiului fizic, managementul resurselor informaționale, managementul resurselor umane și managementul tehnologiei informaționale. S-a remarcat, de asemenea, că bibliotecile publice trebuie să țină seama de factori precum: calitatea serviciilor, amenajarea interioară adecvată, furnizarea de resurse informaționale diverse și actualizate, utilizarea noilor tehnologii de comunicare și utilizarea aplicațiilor cibernetice și a rețelelor sociale.

Tabelul 39. Avantajele și dezavantajele principale ale interviurilor

Tipul de interviu	Avantaje	Dezavantaje
Interviu structurat	<p>Intervievatorii relativ neinstruiți pot realiza aceste interviuri mai ușor, decât interviuri semistructurate sau nestructurate. Pregătirea și desfășurarea interviurilor este, în general, mai puțin costisitoare decât în cazul interviurilor mai puțin structurate.</p> <p>Răspunsurile sunt mai comparabile (decât interviurile mai puțin structurate), deoarece toate interviurile se bazează pe același set de întrebări și categorii de răspunsuri.</p> <p>Interviuurile structurate pot fi realizate față în față, prin telefon sau prin sisteme de conferințe video sau Skype. Analiza datelor este relativ simplă, având în vedere că majoritatea întrebărilor au răspunsuri structurate. Datele pot fi cu ușurință agregate și comparate între subgrupuri.</p>	<p>Crearea de întrebări și răspunsuri structurate corecte și fiabile necesită experiență serioasă în elaborarea chestionarelor. Proiectarea chestionarelor pentru interviuri structurate poate părea ușoară, dar în realitate nu este așa.</p> <p>Interviuurile structurate necesită ca interviuatorii să fie consecvenți în citirea întrebărilor, verificarea și înregistrarea răspunsurilor. Intervievatorii pot deveni mai puțin consecvenți pe măsură ce obosec, încep să anticipeze răspunsurile sau să utilizeze comenzi rapide.</p> <p>Scopul standardizării poate îngreuna stabilirea comunicării între interviuator și interviuat.</p> <p>Un interviu structurat îi pune pe participanți într-un rol mai pasiv comparativ cu alte tipuri de interviuri.</p>

Tipul de interviu	Avantaje	Dezavantaje
Interviu nestructurat	<p>Oferă experiență directă cu utilizatorii și părțile interesate.</p> <p>Intervievatorii au mai multă flexibilitate în modul în care formulează întrebări și verifică detaliile decât în alte stiluri de interviu mai structurate.</p> <p>Participanții pot descrie problemele în propriile lor cuvinte, astfel încât interviurile nestructurate pot fi utile pentru înțelegerea vocabularului utilizatorilor și a oricăror metafore relevante.</p> <p>Pot dezvălui probleme pe care interviuatorul nu le-a abordat anterior.</p> <p>Pot oferi o atmosferă mai relaxată decât interviurile extrem de structurate, unde interviuatorii sunt limitați în capacitatea lor de a sonda și explora căi care sunt importante pentru participant.</p> <p>Pot oferi informații importante pentru dezvoltarea de interviuri și sondaje mai concentrate, semistructurate și structurate.</p>	<p>Învățarea modului de a conduce interviuri nestructurate necesită timp, practică și evaluare frecventă de către colegi.</p> <p>Chiar și studii mici pot genera cantități mari de date calitative, astfel încât analiza și interpretarea datelor pot fi consumatoare de timp.</p> <p>Luarea de note în timpul interviurilor nestructurate poate fi dificilă, deoarece participantul poate fi distras sau să facă o pauză. Se recomandă înregistrări digitale audio sau video, dar este posibil ca unii participanți să nu permită înregistrarea.</p> <p>Nu au un format stabil, astfel încât fiecare interviu este un eveniment inedit care necesită un interviuator calificat și flexibil.</p> <p>Datele sunt bogate, dar nu pot fi replicabile.</p> <p>Cantități mari de date pot necesita un software de analiză calitativă costisitor și complicat.</p>

Tipul de interviu	Avantaje	Dezavantaje
<p><i>Interviu semistrukturat</i></p>	<p>Poate dezvălui probleme necunoscute anterior (spre deosebire de un interviu structurat). Abordează subiecte complexe prin sondare și clarificare. Garantează că fiecare participant acoperă probleme specifice și, de asemenea, permite participanților să abordeze întrebări și subiecte suplimentare. Oferă un mecanism de redirecționare a conversațiilor care se abat de la subiectul principal. Oferă o anumită flexibilitate pentru interviuatori și permite, de asemenea, unele comparații ample între interviuri. Necesită mai puțin timp de pregătire decât interviurile nestructurate, deoarece interviuatorul are un set de întrebări specifice disponibile ca punct de plecare.</p>	<p>Poate exista un „efect de interviuator” atunci când sexul, vârsta și alți factori demografici influențează asupra faptului cât de multe informații doresc participanții să dezvăluie într-un interviu.</p>

Sursa: Elaborat după WILSON, Chauncey [395, pp. 5-6, 26, 47-48].

Rezumat

Interviurile sunt o metodă testată și pe larg utilizată pentru colectarea datelor pentru studii de cercetare. Interviu poate lua orice formă, de la un chestionar foarte structurat realizat de un cercetător, până la o conversație extrem de deschisă și concentrată. Alegerea tipului de interviu depinde de experiența cercetătorului, natura subiectului, întrebările de cercetare, accesul participanților la studiu și timpul necesar pentru colectarea datelor. Trebuie să vă gândiți foarte atent la alegerile dvs. înainte de a elabora designul cercetării și de a vă implica în procesul de interviu.

Interviurile sunt recomandabile atunci când obiectivul cercetătorului constă în a obține opinii individuale, credințe și sentimente despre subiect, când întrebările sunt prea complexe pentru a fi puse într-un mod simplu, iar răspunsurile au nevoie de mai multă profunzime. Oamenii vor scrie aproape întotdeauna cât mai puțin, atunci când li se pune o întrebare. Dacă li se cere să răspundă verbal, au mai multe șanse să vorbească despre subiect mai detaliat și în profunzime. Interviurile pot fi utilizate pentru a confirma sau respinge datele colectate prin alte instrumente, cum ar fi observații sau jurnale. Ele pot fi utilizate pentru a identifica problemele semnificative care trebuie abordate, eventual folosind o metodă diferită de colectare a datelor. Interviurile oferă, de obicei, date bogate și detaliate, care pot fi adesea foarte complexe atunci când începeți să analizați răspunsurile. Acest lucru trebuie luat în considerare la proiectarea studiului, în caz contrar, riscați să nu puteți folosi în mod adecvat datele, pentru că nu aveți timpul sau oportunitatea de a consacra atenția de care aveți nevoie. Pentru pregătirea și realizarea interviurilor foarte mult contează competențele, pregătirea dvs. și experiența în utilizarea acestei metode de cercetare.

Exerciții practice

Sugerați trei subiecte de cercetare care ar fi cel mai bine studiate prin metoda interviului nestructurat sau semiestructurat.

Pentru una din aceste teme realizați următoarele sarcini:

- Formulați obiectivele de cercetare;
- Elaborați trei ipoteze;
- Elaborați un „Ghid de interviu semiestructurat”.

Lecturi suplimentare

1. CHELCEA, Septimiu. *Tehnici de cercetare sociologică*. București: SNSPA, 2001, pp. 121-141. ISBN 973-8309-05-0.
2. COJOCARU, Natalia. *Cercetarea calitativă: Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2010, pp. 59-68. ISBN 978-9975-71-050-3.
3. *Ghid în sprijinul implementării SM ISO 16439:2018 „Informare și Documentare. Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor”*. Chișinău, 2018. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Ghid-Informare-si-Documentare.Metode-si-proceduri-pentru-evaluarea-impactului-bibliotecilor.pdf>.
4. ILUȚ, Petru. *Abordarea calitativă a socioumanului: concepte și metode*. Iași: Polirom, 1997, pp. 86-98. ISBN 973-683-028-4.
5. ROTARIU, Traian, ILUȚ, Petru. *Ancheta sociologică și sondajul de opinie: teorie și practică*. București: Polirom, 1997, pp. 61-69. ISBN 973-924-865-9.
6. ВАРГАНОВА, Г. В. *Библиотечные исследования в США*. СПб: Профессия, 2001, pp. 98-101. ISBN 5-93913-034-8.
7. КРЕЙДЕНКО, В. С. *Библиотечные исследования: Учебно-методическое пособие*. Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2007, pp. 146-174. ISBN 978-5-902300-68-7.
8. РОМАШКИНА, Татьяна, ДАНИЛОВА, Лариса. *Использование качественных методов научных исследований в библиотеке: практ. пособие для библиотекарей*. Хабаровск: ДВГНБ, 2014, pp. 14-29. Disponibil: https://www.fessl.ru/docs-downloads/NMO/NMO_mk_6.pdf.

24. Focus-grupul

Considerații introductive

Metodele de focus-grup au avut la bază studii de marketing, dar ele au fost repede adoptate în științele sociale, inclusiv în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Popularitatea focus-grupurilor se datorează credibilității rezultatelor și costurilor rezonabile [206, p. 23]. Așa cum au definit Richard A. Kruger și Mary Anne Casey, „focus-grupul este un tip special de grup”, al cărui scop este „de a asculta și a aduna informații. Este o modalitate de a înțelege mai bine cum se simt oamenii sau ce părere au față de o anumită problemă, un produs sau un serviciu” [206, p. 21]. Potrivit lui Richard A. Powell

și Helen M. Single, „focus-grupul este un grup de indivizi selectați și întruniți de cercetători pentru a discuta și a comenta, din punct de vedere al experienței personale, subiectul care face obiectul cercetării” [290, p. 499]. La prima vedere, focus-grupurile par a fi interviuri de grup, dar unii cercetători au alte opinii. Astfel, Pranee Liamputtong susține că focus-grupul nu este un interviu de grup, dar este un grup de persoane care s-au adunat împreună pentru a discuta un subiect de interes [218, p. 31]. Michael Agar și James MacDonald descriu focus-grupurile ca ceva intermediar între o întâlnire și o conversație [3]. Deoarece membrii focus-grupului sunt încurajați să discute între ei, precum și cu cercetătorul, datele produse de un focus-grup sunt mai mult decât simple răspunsuri la întrebările intervievatorului [206, p. 24]. Focus-grupul este un interviu de grup conceput „pentru a explora în profunzime sentimentele și convingerile pe care oamenii le dețin și pentru a învăța modul în care aceste sentimente formează un comportament excesiv” [83, p. 173]. Această metodă de cercetare a fost numită focus-grup, „deoarece discuțiile încep în linii mari și se focalizează treptat la esența cercetării” [404, p. 391].

Focus-grupurile au, de obicei, câteva caracteristici distincte. Richard A. Kruger și Mary Anne Casey notează că aceste caracteristici se referă la componentele unui focus-grup: „(1) persoane care (2) au anumite caracteristici și care (3) furnizează informații de calitate (4) într-o discuție ghidată (5) pentru a ajuta înțelegerea temei de discuție” [206, p. 26]. Deși și alte tehnici de grup pot avea una sau mai multe dintre aceste caracteristici, dar nu în aceeași combinație ca în cazul focus-grupurilor [206, p. 26].

Într-un studiu pe bază de focus-grup, cercetătorul acționează ca un intermediar între întrebare și grup, precum și între fiecare membru al grupului. În funcție de nivelul de implicare în subiect, moderatorul poate avea un rol destul de complex. Cu toate acestea, focus-grupurile devin din ce în ce mai populare în cercetarea calitativă, ca mijloc de colectare a datelor din mai multe surse simultan. Focus-grupul vă permite să „obțineți perspective și explicații diferite dintr-o sesiune de colectare a datelor” [150, p. 143].

Totuși, în anumite situații cercetările prin focus-grup nu ar trebui practicate. Richard A. Krueger și Mary Casey specifică un șir de situații [206, p. 42]:

- nu intenționați să folosiți rezultatele, ci doar să dați impresia că ascultați;
- aveți nevoie de estimări statistice pentru viitor;

- cercetătorul a pierdut controlul asupra unor aspecte importante ale studiului;
- alte metode pot oferi informații calitativ superioare;
- alte metode pot oferi informații de aceeași calitate, dar cu costuri mai reduse;
- nu puteți asigura confidențialitatea informațiilor personale etc.

Scopul unui focus-grup

Există numeroase motive pentru selectarea focus-grupurilor ca tehnică de colectare a datelor în cercetarea calitativă. David Stewart și Prem Shamdasani oferă următoarea listă de situații când este oportun să aplicați această tehnică în cercetarea dvs. [348, p. 15]:

1. obținerea informațiilor generale despre un subiect de interes;
2. generarea de ipoteze de cercetare care pot fi supuse cercetărilor și testării ulterioare folosind abordări mai cantitative;
3. stimularea ideilor noi și a conceptelor creative;
4. diagnosticarea problemelor potențiale privind un program, serviciu sau produs nou;
5. generarea impresiilor privind produsele, programele, serviciile, instituțiile sau alte obiecte de interes;
6. studierea modului în care respondenții vorbesc despre fenomenul de interes, care poate contribui la instrumente de cercetare cantitativă;
7. interpretarea rezultatelor calitative obținute anterior.

În esență, focus-grupurile pot fi utilizate în orice moment al proiectării cercetării. În primele etape ale unei investigații, focus-grupurile vă pot permite să explorați un subiect, să stabiliți care sunt problemele relevante legate de subiect și ce necesită investigații suplimentare. Utilizarea focus-grupurilor „deschise” permite participanților la cercetarea dvs. să vorbească despre lucruri pe care le consideră importante. Acest tip de grup poate fi destul de dificil de moderat, întrucât este mai puțin probabil să existe vreo structură formală, dar este un mod foarte util de a identifica zonele reale de preocupare sau interes. În acest fel, focus-grupul poate oferi îndrumări utile pentru colectarea ulterioară a datelor. Dacă utilizați un design nou, rezultatele focus-grupului pot sugera următorul pas. Jane Ritchie și Jane Lewis consideră că „interacțiunea dintre participanți va face claritate în problema cercetării” [309, p. 56].

Pe măsură ce datele sunt colectate, focus-grupurile pot fi utilizate pentru a înțelege mai bine problemele legate de subiectul cercetării. Puteți apela la focus-grup după realizarea interviurilor individuale dacă

trebuie să examinați datele bazate pe opinii contradictorii. Focus-grupurile pot fi realizate după observație pentru a găsi explicații cu privire la anumite comportamente. De asemenea, focus-grupurile pot fi utilizate ca instrument final pentru culegerea datelor în scopul confirmării rezultatelor emergente, precum și după efectuarea unui sondaj, pentru a explora în continuare rezultatele interesante ale analizei cantitative a datelor [144, p. 386].

Ca metodă de cercetare autonomă, focus-grupurile pot fi utilizate pentru a explora domenii noi de cercetare sau pentru a examina întrebările de cercetare cunoscute din perspectiva participanților, pentru a facilita adoptarea deciziilor complexe și pentru a identifica și aborda probleme importante. Interviuul de focus-grup poate fi utilizat pentru a înlocui chestionarul sau interviurile individuale, dacă întrebările de cercetare justifică utilizarea metodei.

Există o varietate de scopuri pentru care focus-grupurile au fost sau ar putea fi utilizate în studiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării. Instituțiile infodocumentare pot utiliza metoda de interviu prin focus-grup pentru a evalua nevoile utilizatorilor, analiza comunităților și strategiile de promovare de noi servicii. Focus-grupurile, de asemenea, pot fi utilizate pentru a răspunde la întrebări de cercetare legate de evaluarea resurselor și serviciilor bibliotecii, inclusiv OPAC (online public access catalog) și alte resurse informaționale online. Această metodă poate fi utilizată în toate tipurile de biblioteci pentru a identifica modelele de colectare a informațiilor pentru oamenii de știință și alte grupuri de utilizatori specifici. Participanții pot fi invitați să discute sursele pe care le folosesc pentru a căuta informații, ce tipuri de informații consideră că ar fi cele mai utile, cum evaluează informațiile pe care le extrag și ce resurse sau instrumente ar facilita recuperarea informațiilor în scopuri specifice. În bibliotecile academice cercetarea focus-grupului are un potențial semnificativ, ca metodă de culegere a datelor calitative, pentru a ajuta bibliotecarii și administratorii bibliotecii să înțeleagă modul în care studenții folosesc biblioteca. De asemenea, focus-grupurile pot fi folosite pentru a afla opinia utilizatorilor cu privire la calitatea serviciilor și resurselor informaționale ale bibliotecii, satisfacția diferitor categorii de utilizatori, atitudinea cu privire la comportamentul, competențele bibliotecarilor etc.

Dr. Mohamed Taher a elaborat o bibliografie online consacrată focus-grupului ca instrument de cercetare în biblioteci [352]. Analiza acestor, dar și a altor publicații la subiectul respectiv ne-a permis să identificăm o listă din cele mai frecvente scopuri de utilizare a focus-grupului ca metodă de cercetare în biblioteci.

- Evaluarea eficienței serviciilor de bibliotecă, de exemplu, serviciile de referință;
- Determinarea gradului de satisfacție a utilizatorilor cu privire la un nou serviciu de informare;
- Evaluarea capacității de utilizare a unui site web al bibliotecii;
- Evaluarea punctelor tari și a punctelor slabe ale sistemelor de bibliotecă, de exemplu, catalogul online;
- Evaluarea nevoilor elevilor/studentilor/profesorilor și a altor categorii de utilizatori în accesarea serviciilor diferitor tipuri de biblioteci (școlare, universitare, publice ș.a.);
- Identificarea nevoilor de instruire a personalului bibliotecii;
- Acumularea ideilor pentru proiectarea sau promovarea unui nou serviciu sau sistem;
- Dezvoltarea proiectelor pentru o nouă clădire a bibliotecii sau evaluarea nevoilor de spațiu ale bibliotecii din perspectiva utilizatorilor;
- Furnizarea de informații privind necesitățile pe termen lung pentru planificarea strategică;
- Înțelegerea modului în care oamenii caută informații și/sau folosesc bibliotecile;
- Determinarea atitudinii membrilor față de asociația profesională a bibliotecarilor și serviciile acesteia etc.

Procesul de cercetare prin metoda focus-grup

Există o serie de probleme care apar atunci când se efectuează cercetări pe bază de focus-grup. Cele mai importante se referă la: planificarea temei și elaborarea unui ghid al moderatorului, selectarea unui moderator, identificarea și recrutarea participanților, moderarea sesiunilor de focus-grup și analiza rezultatelor.

Ca în orice tip de cercetare, trebuie să luați în considerare ce întrebare de cercetare doriți să soluționați prin studiul dvs. și ce tipuri de răspunsuri vă vor fi utile. După cum remarcă Judith Langer, dacă începi corect din start „înseamnă că studiul va avea valoare și credibilitate la sfârșit” [213, p. 46].

Realizarea cercetării prin metoda focus-grupului parcurge câteva etape (Figura 67):

- Identificarea subiectului, a întrebărilor de cercetare (consultați Capitolul 5);
- Identificarea potențialilor participanți la focus-grup;
- Elaborarea ghidului moderatorului de focus-grup;

Fig. 67. Etapele cercetării pe bază de focus-grup

- Alegerea locației pentru desfășurarea focus-grupului;
- Recrutarea participanților;
- Desfășurarea și moderarea focus-grupului;
- Analiza și comunicarea rezultatelor.

Elaborarea ghidului moderatorului

Pentru cercetarea prin focus-grupuri, deciziile cu privire la întrebările dvs. de cercetare sunt cel mai adesea încorporate într-un ghid al moderatorului sau într-un ghid tematic – schiță a unei liste cu teme sau chestiuni care trebuie dezbătute în timpul unei discuții cu un focus-grup [206, p. 62]. Moderatorul va folosi acest ghid pentru a structura fiecare sesiune de focus-grup. Pentru sesiunea de focus-grup poate fi folosită o altă strategie de interogare și moderare – un demers interogativ care conține întrebări complete, în ordinea în care apar în discuție [206, p. 62]. Elaborarea unui ghid al moderatorului sau a demersului interogativ este un pas important, deoarece este foarte posibil ca un întreg grup să se abată de la temă și să nu vă ofere rezultate utile.

Ghidul va include un plan de prezentare a moderatorului în grup, precum și a membrilor grupului, câteva subiecte de deschidere, legate de întrebările de cercetare, subiecte de discuție, legate în special de cercetare, întrebări și o discuție de închidere sau rezumat (Anexa 14). În general, fluxul trece de la o discuție mai generală a unui subiect de interes la o discuție mai specifică. De exemplu, atunci când evaluați serviciile bibliotecilor universitare, o discuție poate începe cu o convorbire despre experiențele precedente ale participanților privind utilizarea bibliotecii, provocând ulterior reacțiile participanților cu privire la o bibliotecă particulară, de ex. o bibliotecă publică și încheind cu întrebări despre anumite servicii de bibliotecă. Ghidul ar trebui să includă subiecte care ar fi necesar să fie abordate, un plan pentru secvența generală sau secvența de discuții și cât timp trebuie alocat pentru fiecare

subiect tematic, precum și materialele necesare în timpul sesiunii [408, p. 244]. Elaborarea ghidului moderatorului trebuie făcută în consultare cu moderatorul.

În unele cazuri, obiectivele studiului vizează un anumit produs, sistem, serviciu, situație sau eveniment. Dacă acest lucru este util, un stimulent specific poate fi folosit ca punct de reper pentru discuții. De exemplu, dacă evaluați un nou design al site-ului, puteți să-l afișați sau să faceți capturi de ecran. Evident, această abordare va fi cea mai eficientă dacă accentul studiului va fi pus pe un obiect specific.

După cum a fost menționat, ghidul moderatorului conține o listă de întrebări la temă, care trebuie dezbătute. Există cinci categorii esențiale de întrebări, fiecare având o funcție distinctivă în desfășurarea focus-grupului. Aceste categorii de întrebări sunt următoarele [206, pp. 63-67]:

Întrebările de deschidere – rolul lor este de a-i determina pe participanți să înceapă să vorbească și de a-i ajuta să se simtă mai bine. Toți participanții sunt rugați să răspundă la aceste întrebări pe rând. Întrebarea de deschidere este concepută în așa fel încât să se poată răspunde cu ușurință și repede. Această întrebare trebuie să fie formulată în așa fel, încât să evidențieze diferențe dintre participanți în ceea ce privește statutul lor social sau alte caracteristici.

Întrebări introductive – au rol de a prezenta tema de discuție și a-i determina pe participanți să înceapă să se gândească la legătura pe care o au cu tema respectivă. Aceste întrebări încurajează participanții să discute unii cu alții. De obicei acestea sunt întrebări deschise.

Întrebări de tranziție – au rolul de a îndrepta discuția către întrebările-cheie după care se ghidează studiul. Aceste întrebări sunt o legătură logică între întrebările introductive și întrebările-cheie. De multe ori, întrebările de tranziție le cer participanților să expună mai amănunțit experiența lor cu privire la subiectul în discuție (de ex., produs, serviciu, proces etc.).

Întrebările-cheie – conduc studiul. Aceste întrebări presupun cea mai mare atenție atunci când sunt analizate rezultatele focus-grupului.

Întrebări de încheiere – încheie discuția într-un mod natural, le permit participanților să reflecteze asupra comentariilor făcute anterior și au o importanță deosebită pentru analiză.

Selectarea unui moderator

Moderatorul focus-grupului joacă un rol important în succesul sau insuccesul activității. Thomas L. Greenbaum susține că alegerea moderatorului este una dintre cele mai importante trei decizii pe care le

veți lua în dezvoltarea și executarea cercetării dvs. (împreună cu crearea ghidului moderatorului și recrutarea participanților) [154, p. 72]. Moderatorul este cel care conduce discuția în direcția corectă și nu o transformă într-o conversație nefocalizată. El trebuie să găsească un echilibru corect între monitorizarea discuției și acordarea libertății în exprimare participanților. El, de asemenea, încurajează participanții timizi să vorbească și controlează influența membrilor mai dominanți. Thomas L. Greenbaum a specificat un șir de caracteristici pe care trebuie să le posede un moderator de focus-grup, cum ar fi: capacitate de ascultare, excelentă memorie auditivă pe termen scurt, bună organizare, abilități de comunicare, abilități de învățare etc. [154, pp. 75-78]. Deci, un moderator bun poate face ordine în multitudinea de comentarii ale participanților la focus-grup, ajutându-vă să obțineți cele mai bune rezultate. Angajarea unui moderator fără experiență, chiar și cu cele mai bune intenții, poate contribui la ratarea oportunităților în timpul studiului. Este important ca moderatorul să fie bine versat în subiectul cercetării, precum și cu experiență în gestionarea focus-grupurilor. El trebuie să încurajeze sinceritatea și să fie atent să nu facă aprecieri despre răspunsurile participanților [381, p. 55]. Moderatorul întotdeauna trebuie să evite confruntarea personală, precum și să orienteze/ghideze discuția, nu să „pună cuvintele în gura participanților” [32, p. 19].

În timp ce unele biblioteci au folosit moderatori profesioniști pentru cercetarea focus-grupurilor, unii și-au folosit personalul și au fost mulțumiți de rezultate. De exemplu, în perioada de pilotare a proiectului Novateca, de modernizare a bibliotecilor publice din Republica Moldova, susținut de Fundația Bill & Melinda Gates în parteneriat cu USAID, au fost realizate mai multe focus-grupuri cu diferite categorii de participanți (bibliotecari, utilizatori ai bibliotecilor publice) fiind organizate și moderate de compania IMAS. Totodată, cunoaștem exemple de realizare a focus-grupurilor de personalul bibliotecilor. De exemplu, în cadrul Proiectului *Dezvoltarea noilor servicii informaționale pentru Învățământul Economic superior din Moldova*, finanțat de Fundația EURASIA, realizat în parteneriat între Academia de Studii Economice din Moldova și Universitatea din Bergen (Norvegia), a fost realizată o cercetare de natură calitativă pe bază de focus-grup la tema: *Doctoranzii și procesul de cercetare științifică: rolul bibliotecii*¹. Un alt exemplu

¹ *Doctoranzii și procesul de cercetare științifică: rolul bibliotecii* [online]. Proiect „Modernization of academic library services in Moldova”, 18.09.2014 [cit. 03.05.2020]. Disponibil: <https://newinformationservices.wordpress.com/2014/09/18/ph-d-students-and-scientific-research-process-the-role-of-the-library/>.

de cercetare focus-grup, moderat de bibliotecari, a fost studiul realizat în cadrul proiectului *Building Strong Library Association* (Consolidarea unei asociații puternice pentru biblioteci), implementat de către Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova (ABRM) în parteneriat cu Federația Internațională a Asociațiilor Bibliotecarilor (IFLA) și cu suportul Programului Novateca. Scopul studiului a fost de a evalua implicarea membrilor asociației în acțiunile și structurile ABRM, fiind desfășurate mai multe sesiuni de focus-grup la care au participat bibliotecari din 17 raioane ale Republicii Moldova¹.

Cu toate acestea, moderarea unui focus-grup de către unul din angajații bibliotecii prezintă anumite riscuri, dincolo de problemele evidente legate de lipsa de experiență a bibliotecarilor în moderarea focus-grupurilor. Cel mai important, angajarea unui moderator cunoscut de participanți ca membru al organizației sau al proiectului dvs. de cercetare ar putea inhiba răspunsurile oamenilor dacă aceștia ar avea comentarii negative. Cu toate acestea, a alege în calitate de moderator un membru al personalului bibliotecii dvs. care ar avea experiență în cercetarea focus-grupurilor poate fi cea mai potrivită abordare [386, p. 245].

Identificarea și recrutarea participanților pentru focus-grup

Primul pas în acest proces este determinarea caracteristicilor, pe care doriți să le posede participanții în focus-grupurile dvs. După cum remarcă Richard Kruger și Mary Casey, participanții sunt aleși pentru că „au anumite caracteristici comune care au legătură cu tema focus-grupului” [206, p. 21] și ei „furnizează informații de calitate” [206, p. 26]. Asemenea altor abordări ale cercetării calitative, veți dori să selectați în mod intenționat un eșantion pentru participarea la focus-grupuri. David Morgan menționează că „la selectarea participanților, problema este tendențiozitatea eșantionului, și nu generalizarea” [256, p. 44]. Aceasta înseamnă că ar trebui să vă străduiți să selectați un eșantion care să includă oameni care să reprezinte puncte de vedere diferite. De exemplu, dacă ați dezvoltat un serviciu nou în bibliotecă, ar trebui să includeți diferite categorii de utilizatori (vârstă, sex, ocupație, nivel de studii etc.) care potențial ar putea beneficia de acest serviciu.

Deoarece colectarea datelor are loc în cadrul grupului de participanți, este importantă și distribuirea participanților pe grupuri. Unele

¹ ȚURCAN, Nelly, HARJEVSCHI, Mariana, CHERADI, Natalia. Asociația bibliotecarilor ca factor de dezvoltare a comunității profesionale. In: *Studia Universitatis. Ser. „Științe sociale”*. 2014, nr. 3(73), pp. 18-22. ISSN 1814-3199. Disponibil: <http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/04.-p.18-22.pdf>.

focus-grupuri pot include persoane care provin din medii diferite și au caracteristici diferite. O astfel de diversitate în cadrul unui grup poate fi utilă pentru a genera idei multiple. Cu toate acestea, cel mai adesea, este utilizată o abordare de segmentare (adaptată din marketing), „este necesar de a menține o cantitate rezonabilă de omogenitate” [256, p. 46]. Astfel încât fiecare grup să reprezinte un segment relativ distinct (și omogen) al publicului pentru care este destinat produsul sau serviciul – subiectul cercetării dvs. De exemplu, un studiu privind serviciile unei biblioteci universitare ar putea segmenta participanții în funcție de statut (de ex., profesorii dintr-un grup, doctoranzii în alt grup, iar studenții de la licență și masterat în alte grupuri) sau după disciplina academică (utilizatorii bibliotecii de la facultățile reale într-un grup și utilizatorii bibliotecii de la facultățile socioumane în alt grup). În bibliotecile publice, de asemenea, poate fi folosită segmentarea participanților în cercetarea focus-grupurilor, de exemplu în funcție de vârstă, zona de reședință ș.a.

Mulți autori recomandă ca membrii unui focus-grup să nu fie cunoscuți, pentru a evita efectele politice (de exemplu, sunt rezervați în a fi de acord cu cineva care are mai multă putere sau statut) și efectele sociale (de exemplu, sunt rezervați în a fi de acord public cu un prieten) ale relațiilor existente [386, p. 246]. Cu toate acestea, decizia de a recruta persoane necunoscute sau persoane care sunt deja cunoscute va depinde de obiectivele studiului dvs. În majoritatea cazurilor, nu există avantaje când grupurile în componență deplină servesc ca grupuri pentru studii focalizate. Deși, în unele cazuri (de exemplu, un studiu despre părerile membrilor unui anumit departament), obiectivele dvs. de cercetare vor necesita grupuri formate din cunoscuți, colegi ș.a. În aceste cazuri, moderatorul va trebui să fie deosebit de sensibil la problemele de confidențialitate, deoarece el nu poate garanta că opiniile și comentariile făcute în grup nu vor fi comunicate în afara acestuia.

Multe dintre studiile de focus-grup raportate în literatura de specialitate notează că recrutarea participanților este cel mai dificil aspect al acestei metode, iar mai mulți autori recomandă ca grupul să fie constituit din cel mult 20 de persoane. Totuși, când avem de-a face cu subiecte complexe sau cu participanți specializați în domeniul respectiv, acest număr este prea mare. Numărul ideal de participanți la focus-grup este de 6-8 persoane [206, p. 99].

În funcție de scopurile studiului, puteți proiecta un singur grup (de exemplu, doriți să folosiți metoda de focus-grup pentru a evalua un program de formare a competențelor digitale) sau puteți organiza grupuri

cu mai multe categorii de public, fie consecutiv, fie simultan, ceea ce vă permite să comparați rezultatele (de exemplu, ce au spus copiii și părinții cu privire la un serviciu al bibliotecii). O altă versiune a proiectării grupurilor prevede mai multe niveluri, dintre care primul poate fi constituit pe criteriul administrativ-teritorial, iar categoriile diferite de public pot defini al doilea nivel (de exemplu, se dorește un studiu național privind serviciile bibliotecii sau preferințele de lectură). În cadrul acestui studiu, cercetătorii pot realiza comparații între oricare dintre niveluri.

Este firesc să fie oferite stimulente (cum ar fi băuturi răcoritoare/cafea, certificate, cadouri și/sau numerar) participanților la focus-grup, deoarece participarea la el este un efort pentru ei [206, pp. 116-119]. În plus, poate fi adecvat să oferiți asistență pentru rambursarea cheltuielilor de transport sau altele.

Desfășurarea sesiunii de focus-grup

Înainte de sesiunea de focus-grup, va trebui să selectați un spațiu. Acest spațiu ar trebui să fie ușor accesibil pentru participanți, liniștit și confortabil, precum și suficient de izolat, astfel încât sesiunea să nu fie întreruptă. Deoarece ședințele durează de obicei 1-2 ore, trebuie să creați o atmosferă binevoitoare, prietenoasă, astfel ca participanții să se simtă confortabil unul cu celălalt în mod informal.

Moderatorul este responsabil pentru conținutul sesiunii. Problema principală este nivelul controlului moderatorului [256, p. 48]. Dacă moderatorul adoptă o abordare mai structurată, el va pune întrebările specificate în ghidul moderatorului, păstrând discuția pe subiect, încurajându-i pe cei care altfel ar putea spune puțin și limitându-i pe cei care ar domina discuția. Este posibilă și o abordare mai puțin structurată. În acest caz, moderatorul permite grupului să treacă la subiecte care nu sunt incluse în ghidul moderatorului sau să treacă peste subiectele care nu le consideră importante. Participanții pot vorbi la fel de mult sau cât de puțin vor dori, iar moderatorul controlează desfășurarea discuției. Fiecare dintre aceste abordări poate fi eficientă, dacă este bine adaptată scopurilor cercetării.

Va trebui să decideți cum să înregistrați o discuție de grup. Există trei metode care sunt utilizate cel mai frecvent:

- înregistrarea audio a discuției este utilizată cel mai des, deși e necesar de a sorta diferiți vorbitori pe baza vocilor lor;
- înregistrarea video a unei sesiuni (necesită echipament special) prevede obținerea permisiunii speciale a participanților pentru înregistrare, ceea ce o face mai puțin atractivă;

- prezența unei persoane (sau moderatorul) care va face înregistrare în timpul unei sesiuni sau va nota toate ideile principale pe un flipchart (șevalet rotafoliu).

Dacă în același timp se vor face notițe și înregistrare audio, puteți suplimenta notele mai târziu cu detalii din înregistrare. Această abordare vă permite să atingeți un dublu obiectiv: crearea unui set de date bogat și finalizarea eficientă a procesului.

Analiza și interpretarea rezultatelor

Informațiile obținute în cadrul focus-grupurilor sunt utilizate, în general, pentru a ajuta cercetătorii să înțeleagă percepțiile și atitudinile populației țintă. Rezultatele interviurilor cu focus-grupuri nu pot fi utilizate pentru a generaliza o întreagă populație, deoarece grupurile nu pot fi reprezentative pentru întreaga populație. În schimb, rezultatele oferă oportunități de a lua în considerare o serie de răspunsuri la întrebări (atitudini, percepții, opinii etc.).

Procesul de analiză a datelor și de interpretare a rezultatelor interviului cu focus-grupuri este cea mai puțin agreată parte a metodologiei focus-grupului [386, p. 247]. Cu toate acestea, unele sfaturi pot fi culese de la cercetătorii cu experiență și din publicațiile care prezintă experiența de utilizare a acestei metode de cercetare. Pentru analiza datelor focus-grupului vor fi aplicate aceleași metode de bază ca și pentru datele calitative adunate, folosind alte metode de colectare a datelor (Pentru detalii, consultați Capitolul 29).

În general, veți codifica datele pe baza temelor care se evidențiază din comentariile participanților. Cu toate acestea, trebuie să țineți cont că toate datele focus-grupului sunt rezultatul discuțiilor de grup, și nu de interviuri sau documente ale unor persoane individuale. În procesul de analiză trebuie să acordați o atenție deosebită acordului și dezacordului din cadrul grupului, să echilibrați părerile tuturor participanților, să comparați temele care apar în cadrul fiecărui grup cu acele teme care au apărut din alte grupuri, să distingeți între ceea ce participanții cred că este important și ceea ce cred că este interesant, acordați o atenție specială faptului cine a contribuit la fiecare idee etc.

După analiza datelor din sesiunile de grup, veți produce un raport, scris sau verbal [206, pp. 179-189]. Adesea poate fi un rezumat succint, menit să impulsioneze acțiunea administrativă. Totodată, ar trebui să elaborați un raport mai amplu, care să furnizeze dovezi pentru fiecare temă și să discute amănunțit despre implicațiile fiecărei teme în ceea ce privește întrebarea de cercetare inițială.

Cercetarea focus-grup online

Indubitabil, multimedia este utilă pentru cercetarea calitativă online asupra fenomenelor sociale. Internetul este o resursă potrivită pentru desfășurarea focus-grupului online. De exemplu, o discuție de grup poate fi organizată pe Internet sub forma unui forum, a unui chat sau a unei combinații de comunicare sincronă și asincronă, pentru a permite participanților să experimenteze diferite stiluri de discuții și să aleagă cel cu care se simt cel mai comod [50, p. 194].

Focus-grupurile online sunt încă o tehnică relativ nouă pentru colectarea datelor și, deși există multe avantaje percepute, există dezbateri aprinse cu privire la utilitatea acestei forme de focus grup. Cea mai distinctă diferență privind focus-grupurile online este alegerea dintre interacțiunea sincronă sau asincronă. Mulți cercetători susțin că opțiunea asincronă transformă metoda focus-grup în altceva, ele „cu greu pot fi considerate adevărate focus-grupuri” [261, p. 79], întrucât unul dintre motivele principale pentru organizarea unui focus-grup este interacțiunea imediată. Dacă „conversația” nu se întâmplă în timp real, s-ar putea argumenta că stimulul oferit de interacțiune este pierdut.

Cel mai evident este că grupurile online funcționează cel mai bine pentru persoanele care se exprimă confortabil prin intermediul textului scris, iar grupurile față în față funcționează cel mai bine pentru persoanele care sunt mai confortabile să se exprime oral. O a doua diferență este că, într-un grup de discuții online, oamenii nu se pot întrerupe reciproc. Comentariul complet al fiecărei persoane este publicat de fiecare dată când intră în discuție [327, p. 33].

Nu există nicio îndoială că aceasta este o opțiune interesantă pentru toți cercetătorii, atunci când este cazul (inclusiv în perioade de risc, cum ar fi pandemia COVID-19). Decizia de a utiliza tehnica focus-grupului online ar trebui să depindă de relevanța sa pentru obiectivul, subiectul de cercetare, natura grupului de studiu și experiența dvs.

Avantajele și dezavantajele focus-grupului

Unul dintre avantajele principale ale focus-grupurilor este că participanții pot nu doar să-și comunice opiniile intervievatorului, dar pot compara părerile lor cu cele ale altor membri ai grupului. În acest proces, membrii grupului își exprimă clar dezacordurile și își exprimă acordul cu opiniile celorlalți. Astfel, în loc să deduceți similitudini și diferențe în opiniile participanților din declarațiile lor individuale, le puteți observa direct în datele dvs. Pe măsură ce membrii grupului contestă părerile

celuilalt, se atestă adesea că o discuție de focus-grup dezvăluie o viziune mai nuanțată a subiectului decât ar putea fi clarificată în interviurile individuale [386, p. 242].

Punctul forte al focus-grupurilor este că structura lor socială reproduce mediul în care oamenii își formează adesea opiniile și atitudinile [250, p. 305]. În unele cazuri, cel puțin opiniile membrilor grupului se vor schimba pe măsură ce aud și iau în considerare opiniile altor membri ai grupului. De exemplu, când un grup de utilizatori ai bibliotecilor publice discută despre durata perioadei de împrumut, ei pot afla unul de la celălalt despre efectul perioadei de împrumut asupra colegilor din diferite situații de viață. Acest lucru ar putea clarifica sau poate modifica opiniile lor despre perioada de împrumut a bibliotecii. După cum remarcă Lynne Millward „oamenii vor deveni mai conștienți de propriul lor punct de vedere atunci când se vor confrunta cu un dezacord intens și li se va cere să își analizeze mai atent părerile” [250, p. 306].

Un alt avantaj al focus-grupurilor este eficiența cu care ele pot fi utilizate pentru a genera idei noi. De exemplu, un număr mic de focus-grupuri poate genera mult mai multe diferite idei pe un subiect decât zeci de interviuri individuale. În legătură cu acest avantaj, se remarcă faptul că există și un dezavantaj: fiecare dintre ideile lansate în cadrul focus grupului nu poate fi complet dezvoltată așa cum ar fi fost dacă ea ar fi fost studiată în timpul interviurilor individuale sau în timpul observării participanților.

Unul din punctele forte ale metodei focus-grup este că poate fi folosită ca metodă de cercetare independentă sau în combinație cu alte metode de cercetare cantitativă și calitativă. Deși pentru unele studii focus-grupurile au fost și vor fi utilizate ca unica abordare de colectare a datelor, ele sunt un instrument de cercetare mult mai convingător atunci când sunt combinate cu alte metode, cum ar fi interviuri individuale aprofundate, observație directă sau sondaje. De exemplu, Michael Agar și Jame MacDonald au ilustrat această oportunitate atunci când au folosit un focus-grup împreună cu o serie de interviuri etnografice [3]. După cum se poate observa din raportul lor, ei au fost capabili să interpreteze datele focus-grupului cu mai multă încredere, atunci când au fost comparate cu datele colectate prin alte metode [386, p. 243]. Prin urmare, se recomandă să luați în considerare posibilitatea completării datelor focus-grupului dvs. cu date colectate prin alte metode sau completarea datelor colectate de alte metode cu date din focus-grup.

Specialiștii notează și alte puncte forte și slabe ale focus-grupului (Tabelul 40), printre care: pentru colectarea datelor se consumă mai

puțin timp în comparație cu interviurile individuale; focus-grupurile permit cercetătorilor să observe limbajul nonverbal și interacțiunea dintre mai mulți participanți [42, p. 151]; focus-grupurile pot contribui la coerența dintre membrii grupului, punând presiune asupra oricărui membru care exprimă argumente ce contrazic stereotipurile grupului; de asemenea, focus-grupul este vulnerabil la manipularea de către un membru al grupului influent și intenționat [83, p. 177].

Tabelul 40. Puncte forte și puncte slabe ale cercetării prin metoda focus-grup

Punctele forte	Punctele slabe
Participanții pot să-și comunice opiniile interviewerului, precum și să le compare cu cele ale altor membri ai grupului.	Moderarea focus-grupurilor este extrem de complexă.
Discuția este focalizată pe o temă; obțineți date detaliate / în profunzime cu privire la atitudini și opinii.	Poate să dureze mai mult decât cercetările din sondaj.
Consumă mai puțin de timp decât interviurile individuale.	Unul sau câțiva participanți pot domina întregul grup.
Este util pentru studierea proceselor sociale.	Nu pot fi abordate teme controversate sau foarte intime.
Oferă oportunitatea de a observa un număr mare de interacțiuni pe un subiect într-o perioadă limitată de timp.	Este o metodă costisitoare.
Sunt eficiente pentru a genera idei noi.	Efectele produse de cercetător sunt mai greu de cuantificat.
Formatul focus-grupului oferă moderatorului posibilitatea de a sonda și de a dezvolta întrebări și discuții neprevăzute de cercetător.	Pe parcursul discuției pot apărea diverse efecte de grup.
Permite cercetătorilor să observe limbajul nonverbal suplimentar la comunicarea verbală.	Numărul de aspecte care poate fi discutat e limitat.
Permite cercetătorilor să observe interacțiunea dintre mai mulți participanți.	Timpul disponibil pentru ca fiecare participant să vorbească e limitat.
Poate fi folosită ca metodă de cercetare independentă sau în combinație cu alte metode de cercetare cantitativă și calitativă.	Moderatorul are nevoie de o pregătire foarte bună în gestionarea dinamicii grupului.
Structura socială a focus-grupului reproduce mediul în care oamenii își formează adesea opiniile și atitudinile.	Nu poate fi asigurată confidențialitatea.

Punctele forte	Punctele slabe
Focus-grupul reconstruiește o situație socială de comunicare și interacțiune.	
Rezultatele pot fi analizate și raportate la scurt timp după colectarea datelor.	
Pot fi mai bine controlate aspectele etice.	

Această tehnică, de obicei, nu este recomandată cercetătorilor fără experiență, deoarece necesită un nivel de înțelegere relativ ridicat. Este important să rețineți că, chiar și atunci când cercetătorul se exprimă clar în legătură cu scopul, „este posibil ca el să nu posede calitățile necesare pentru a modera grupul” [206, p. 20]. Astfel, calitățile de moderare sunt la fel de importante ca și cele de cercetare, dacă vrem ca acesta să-și îndeplinească misiunea.

Rezumat

Focus-grupurile pot fi o alegere bună pentru culegerea datelor, dacă credeți că plusvaloare va fi obținută în interacțiunile participanților unii cu alții, mai degrabă decât prin intermediul persoanelor care răspund la întrebările dvs., ale cercetătorului. Potrivit unor autori, oamenii își formează opiniile într-un mediu social, astfel este recomandabil să colectați date despre aceste opinii într-un cadru social / de grup. Deși focus-grupurile nu sunt o metodă ideală de colectare a datelor pentru toate situațiile, acestea vă pot oferi o sumedenie de informații, atât ca urmare a unei alte metode de cercetare (de exemplu, interviuri individuale sau observații directe), cât și ca metodă de sine stătătoare.

Exerciții practice

Identificați un eveniment recent. Ar putea fi ceva care s-a întâmplat în localitate, un eveniment național sau internațional care a avut o publicitate largă. Selectați un grup mic de bibliotecari (nu mai mult de cinci) și aranjați o întâlnire de grup cu ei. Programați întâlnirea astfel ca ea să nu dureze mai mult de o oră. Odată ce acest lucru este aranjat, sunteți gata să efectuați exercițiul.

1. Scrieți un rezumat scurt privind subiectul, incluzând doar fapte cunoscute.
2. Pregătiți o invitație la focus-grup, care va conține informații despre data, ora și locul întâlnirii, precum și o scurtă prezentare de ansamblu a subiectului.

3. Faceți o listă scurtă de verificare a ceea ce sperați să obțineți în timpul focus-grupului, care poate include:
  - identificarea a ceea ce gândesc indivizii despre eveniment;
  - dacă există un consens particular cu privire la cauza sau rezultatul evenimentului;
  - ce fapte consideră participanții că sunt cele mai semnificative.
4. Desfășurați întâlnirea de focus-grup, amintindu-vă că rolul dvs. este de moderator. Opiniile dvs. pe această temă nu trebuie să fie partajate sau incluse. Sunteți aici pentru a colecta opiniile celorlalți.
5. După întâlnirea de focus-grup, analizați datele pe care le aveți cu privire la lista de verificare pe care ați făcut-o anterior. Ați atins obiectivele dvs. de cercetare?
6. Reflectați asupra comportamentului dvs. în timpul sesiunii, cât de bine ați controlat discuția, cât de confortabil v-ați simțit în proces și cât de bine ați reușit să mențineți o poziție neutră.

Lecturi suplimentare

1. COJOCARU, Natalia. *Cercetarea calitativă: Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2010, pp. 68-79. ISBN 978-9975-71-050-3.
2. KRUEGER, Richard A., CASEY, Mary Anne. *Metoda Focus grup: Ghid practic pentru cercetarea aplicată*. Iași: Polirom, 2005. ISBN 973-681-920-5.
3. MARKOVA, Ivana. Focus-grupurile. In: *Metodologia științelor socioumane / Serge Moscovici, Fabrice Buschini (coord.)*. Iași: Polirom, 2007, pp. 270-295. ISBN 978-973-46-0596-5.
4. Weare, W. H., Jr. Focus group research in the academic library: An overview of the methodology. Paper presented at the International Conference on Qualitative and Quantitative Methods in Libraries, Limerick, Ireland, 2012. In: *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML)*. 2013, nr. 1, pp. 47-58. ISSN 2241-1925. Disponibil: <https://scholarworks.iupui.edu/handle/1805/3825>.
5. ВАРГАНОВА, Г. В. *Библиотечковедческие и информационные исследования в США*. СПб: Профессия, 2001, pp. 102-109. ISBN 5-93913-034-8.
6. КРЕЙДЕНКО, В. С. *Библиотечные исследования: Учебно-методическое пособие*. Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2007, pp. 175-180. ISBN 978-5-902300-68-7.

25. Observația științifică

Considerații introductive

Observația este o metodă de cercetare utilizată pe scară largă în diverse științe. Observația este efectuată pentru a oferi dovezi despre ceea ce se întâmplă „aici și acum”, pentru a descoperi cum se comportă și interacționează oamenii în anumite situații. Aproape toate cercetările implică o observație de un anumit fel, atât în cadrul unui experiment de laborator, cât și în cadrul unei anchete, focus-grup sau cercetări etnografice.

În timp ce mulți autori cataloghează observația ca metodă fundamentală de cercetare [312, p. 47], alții consideră că observația este mai degrabă o tehnică sau un instrument de colectare a datelor de cercetare, deoarece poate fi folosită într-o varietate de metode de cercetare, cum ar fi studiul de caz, grounded theory, cercetarea prin acțiune, cercetarea etnografică și altele pentru observarea participanților [390, p. 406]. Petru Iluț consideră că există o problemă generatoare de polemici care „provine din confundarea metodelor cu tehnicile și instrumentele concrete de investigație” [179, p. 74]. În unele manuale și articole observația a fost descrisă ca o metodă integrată sau complexă de cercetare, deoarece ea este rar folosită ca unică abordare a cercetării [1, p. 105], iar cercetătorul deseori necesită să joace o serie de roluri și să utilizeze o serie de tehnici, inclusiv simțurile sale, pentru a colecta date [21, p. 172].

În științele socioumane, în scopul cercetării se recurge la observația științifică, care se deosebește de observația neștiințifică prin faptul că „urmărește să dea o semnificație lucrurilor și proceselor percepute, să verifice ipotezele spre a identifica o regularitate, o lege de producere a lor” [70, p. 142].

Observația științifică poate fi definită drept: „metodă științifică de colectare a datelor cu ajutorul simțurilor (văz, auz, miros etc.) în vederea interferențelor sociologice și psihologice pentru a verifica ipotezele sau pentru a descrie sistematic și obiectiv mediul înconjurător, oamenii și relațiile interpersonale, comportamentele individuale și colective, acțiunile și activitățile creative ale persoanelor și grupurilor umane” [70, p. 144].

Tipuri de observație

Există diferite moduri de descriere a tehnicilor de observație, ceea ce indică o serie de tipuri de observații disponibile cercetătorilor. Pot exista unele similitudini în abordări, deși terminologia folosită de autori

variază. Observațiile cantitative, realizate în situații concepute în mod deliberat (în condiții de viață reală) pentru a asigura standardizarea și controlul (lucrează cu scheme de variabile), diferă semnificativ de observațiile încadrate în paradigma calitativă, care înseamnă studierea „din interior” a unei comunități, fără a avea o schemă prestabilită de categorii sau ipoteze specifice, aceasta urmând a fi elaborată pe parcursul cercetării sau la sfârșitul acesteia [179, p. 77].

Observația structurată versus observația nestructurată

Din punctul de vedere al structurii activității de cercetare, se pot distinge două tipuri de observație. Observația structurată este mai des asociată cu abordările de cercetare cantitativă, iar observația nestructurată este legată în principal de cercetarea calitativă.

Observația structurată

Observația structurată este o tehnică mai formală, adesea folosită în studii cantitative pentru a oferi o descriere sistematică sau pentru a testa ipoteze cauzale. Abordările cantitative ale observației tind să fie foarte structurate, necesitând scheme de observație detaliate, pre-dezvoltate, care ar putea include categorii dihotomice pentru a înregistra dacă este prezent sau nu un comportament specific sau scale de rating pentru a înregistra nivelul unei activități sau gradul în care este prezent un anumit comportament. Uneori poate fi disponibil un program de observare preexistent.

În cazul observației structurate, observatorul trebuie să decidă în prealabil ce tip de relație ar trebui să existe între el și subiecții care trebuie observați. Dincolo de aceasta, trebuie urmate anumite etape implicate în planificarea observației structurate.

Pasul cel mai de bază implică dezvoltarea categoriilor de observație care trebuie angajate (acestea sunt configurate în avans, dar pot fi ajustate mai târziu, dacă este necesar). Dezvoltarea acestor categorii implică definirea unor acțiuni adecvate, măsurabile, stabilirea unităților de timp sau a timpului observațiilor și anticiparea modelelor fenomenelor susceptibile să apară. De asemenea, observatorul trebuie să decidă asupra cadrului său de referință; de exemplu, anumite comportamente vor fi clasificate în funcție de acțiunile sau intențiile unui subiect sau de reacțiile altora.

De la început sunt stabilite categoriile precise de observație (comportamentele care vor fi observate), pornind de la mai multe ipoteze metodologice și de la o operaționalizare a conceptelor. De exemplu, în

prestarea serviciilor de referințe putem porni de la o ipoteză metodologică potrivit căreia între bibliotecar și utilizator există raporturi de colaborare care pot fi observate în conversația/interviul dintre bibliotecarul de referință și utilizator. Apoi, putem admite că în cadrul acestui interviu bibliotecarul și utilizatorul au anumite tipuri de comportamente (de exemplu, bibliotecarul zâmbește, adresează întrebări, răspunde amiabil etc.). Formulăm astfel mai mulți indicatori ai comportamentului sau categorii de observație. Este recomandat să stabilim mai multe dimensiuni pentru un concept și mai mulți indicatori pentru fiecare dimensiune. Dacă doriți să observați comportamentul unui utilizator în bibliotecă, puteți folosi de exemplu, următoarele categorii: citește, scrie, meditează, utilizează laptopul, utilizează telefonul mobil, lucrează în grup, lucrează individual, folosește scannerul, folosește imprimanta, se odihnește etc.

Metodele specifice utilizate pentru înregistrarea observațiilor structurate includ utilizarea scărilor de evaluare, cu ajutorul cărora, în funcție de gradul lor de prezență, sunt evaluate caracteristicile sau comportamentul. Puteți utiliza, de exemplu, categorii dihotomice în care comportamentul este pur și simplu prezent sau absent (Anexa 15).

Cercetătorul poate alege să folosească foi cu liste de verificare a categoriilor care trebuie codificate și cele care ar trebui verificate atunci când apar categoriile de comportament. Listele de verificare pot utiliza, de asemenea, simboluri pentru a reprezenta anumite tipuri de comportament pentru a accelera procesul de înregistrare a observațiilor. De asemenea, cercetătorul poate folosi alte instrumente necesare în procesul observațional, cum ar fi hărți ale locațiilor (Anexa 16).

Fișa de observație poate fi utilizată atât în cercetările de teren, cât și în cele de laborator și cuprinde categorii de comportament care urmează a fi observate în unitățile investigate (indivizi singulari, grupuri etc.), influențate, inevitabil, de așteptările cercetătorului. Pentru a exemplifica, Lynn Connaway și Ronald Powell, prezintă fișă de observație sau ghidul de observație numit *Flanders' Interaction Analysis Categories*. Acest sistem de categorii a fost dezvoltat de Ned Flanders (1970) pentru a testa efectul climatului socio-emoțional asupra atitudinilor și învățării elevilor, precum și pentru a analiza interacțiunea dintre profesori și elevi în sala de clasă. Acesta este un sistem în care comportamentul în sala de clasă este clasificat în zece categorii. Acest sistem poate fi adaptat și poate fi folosit pentru observarea comportamentului în timpul orelor de cultura informației sau al altor activități de instruire organizate în bibliotecă (Tabelul 41).

Grila de observație poate fi îmbunătățită în funcție de obiectivele cercetării. După cum se poate observa, se acordă o atenție mai mare comportamentului formatorului, alocându-se mai multe subcategorii comparativ cu cele ale formabilului.

Pentru a spori fiabilitatea observației structurate, cercetătorul trebuie să urmeze câteva etape:

- Elaborarea unei caracterizări adecvate a tipurilor de comportament care trebuie înregistrate și asigurarea că acestea corespund conceptelor specifice care urmează a fi studiate.
- Instruirea observatorilor pentru a se asigura că sunt pregătiți în mod adecvat și că au încredere în competențele sau aprecierile lor pentru a verifica categoriile relevante.
- Evitarea părtinirilor observatorilor. În general, un observator ar trebui să aprecieze comportamentele la valoarea lor nominală și să nu încerce să interpreteze sensul lor „real”, cel puțin nu în timpul observației [83, p. 183].

În cadrul observației structurate poate fi folosită testarea care măsoară „observarea și analiza comportamentului utilizatorilor în timp ce interacționează cu un sistem sau prototip” [294, p. 215]. Listele de observație structurată sunt comune în testarea utilizabilității, care este folosită în special pentru evaluarea facilităților tehnologice, aplicându-le pe utilizatorii potențiali. (Pentru detalii, consultați Capitolul 19).

Observația nestructurată

Observația nestructurată este asociată cu cercetarea calitativă. Deși cercetătorii calitativi vor avea o întrebare generală de cercetare la care vor să răspundă, întrebările specifice de cercetare sunt, de obicei, dezvoltate în timpul procesului de observare. Cea mai importantă caracteristică a acestui tip de observație constă în faptul că cercetătorul nu are seturi predeterminate de categorii de comportament pe care să le folosească. Prin urmare, este o tehnică relativ flexibilă și este deosebit de utilă în cercetarea exploratorie [83, p. 181].

În cazul observației nestructurate, luarea notelor la fața locului este esențială. Nu este recomandată utilizarea echipamentelor de înregistrare, deoarece oamenii sunt deseori precauți atunci când sunt înregistrați, în urma căreia situația trece de la firesc/natural la artificial. În timp ce observatorii încep de obicei cu o abordare largă, observațiile se restrâng și devin mai concentrate pe măsură ce cercetarea progresează, atestându-se un efect de pâlnie, așa cum l-a numit James Spradley [341, p. 128].

Tabelul 41. Fișa de observație a comportamentului în sala de instruire

Ce spune formatorul (bibliotecarul)	Influență indirectă (Răspuns)	Acceptă sentimente: acceptă și explică atitudinea sau tonul senzual al unui formabil într-o manieră care nu amenință. Sentimentele pot fi pozitive sau negative. Predicția și reamintirea sentimentelor sunt incluse.
		Laudă și încurajează: laudă sau încurajează acțiunea sau comportamentul. Folosește glume care degajează tensiunea, dar nu în detrimentul altui individ; încuviințează cu capul ș.a.
		Acceptă sau folosește ideile formabililor: clarifică, construiește sau dezvoltă ideile sugerate de un formabil. Extensiile de idei ale profesorilor sunt incluse, dar pe măsură ce formatorul aduce mai multe idei proprii în joc, trece la categoria a cincea.
	Influență directă (Inițiativă)	Pune întrebări: pune o întrebare despre conținut sau proceduri, pe baza ideilor formatorului, cu intenția ca formabilul să răspundă.
		Predă: oferă informații despre păreri, conținut sau proceduri; exprimându-și propriile idei, oferind propria explicație sau citând o altă autoritate decât un formabil.
		Oferă indicații: folosește indicații, comenzi sau instrucțiuni pe care formabilul trebuie să le urmeze.
Critică sau manifestă autoritate: face declarații destinate să schimbe comportamentul formabilului de la un model neacceptabil la cel acceptabil, explicând de ce profesorul face ceea ce face, apelând la propria experiență.		
Ce spune formabilul	Discuție - Răspuns	Formabilul vorbește/discută ca răspuns la imboldul formatorului. Formatorul inițiază contactul, solicită formabilului să vorbească sau să explice ceva. Libertatea de a exprima propriile idei este limitată.
	Discuție - Inițiativă	Discuția formabililor pe care aceștia o inițiază. Exprimarea ideilor proprii; inițierea unui subiect nou; libertatea de a dezvolta opinii și a modului de gândire, precum să pună întrebări de meditație/judecată, întrebări care să depășească structura/cadrul existent.
Tăcere	Tăcere sau confuzie	Tăcere sau confuzie: pauze, perioade scurte de tăcere și perioade de confuzie în care comunicarea nu poate fi înțeleasă de observator.

Sursa: Adaptat după AMATARI, Veronica [7, p. 44]; CONNAWAY, Lynn Silipigni [83, p. 183].

În planificarea observațiilor nestructurate cercetătorul trebuie să țină seama de participanți sau subiecți, situația, scopul pentru care se află subiecții, tipul de comportament care trebuie observat, precum și frecvența și durata comportamentului. Cu alte cuvinte, cercetătorul trebuie să fie cât mai bine pregătit pentru a înregistra cu exactitate comportamentul care urmează, fără predefinirea unor categorii specifice de comportament sau pentru a limita observațiile la aceste tipuri de comportament.

De asemenea, cercetătorul trebuie să decidă din timp ce fel de relație intenționează să aibă cu subiecții. Cercetătorul poate observa în mod evident subiecții și comportamentul acestora sau poate fi discret. În același timp, cercetătorul trebuie să decidă dacă va participa la activitățile subiecților, va avea un rol activ sau pasiv, precum și trebuie să decidă dacă observația va avea loc cu sau fără permisiunea subiecților. În cazul de față trebuie să avem în vedere anumite considerente etice, mai ales dacă observația trebuie să fie discretă.

În înregistrarea observației nestructurate, cel mai bine este dacă înregistrările sunt făcute la fața locului și în timpul evenimentului, pentru a maximiza exactitatea acestora. În ceea ce privește tehnicile, este mai bine să înregistrați observațiile cât se poate de discret, chiar dacă cercetătorul este participant. Păstrarea înregistrărilor nu trebuie să distragă atenția subiecților sau să afecteze comportamentul acestora. Tehnicile comune includ luarea de note (înregistrări anecdotice) și amintirea comportamentului care trebuie înregistrat ulterior.

În scopul sporirii preciziei observațiilor nestructurate, Lynn Connaway și Ronald Powell recomandă următoarele [83, pp. 181-182]:

1. Folosiți două sau mai multe tehnici de observație, cum ar fi înregistrări de sunet și video, iar apoi comparați rezultatele.
2. Alte persoane (două sau mai multe) observă același comportament, cu aceeași tehnică și apoi compară rezultatele.
3. Distingeți între comportamentul real și percepțiile sau interpretările comportamentului, atunci când luați notițe. În această etapă tendințozitatea cercetătorilor se poate strecura cu ușurință.
4. Evitați implicări în activitatea observabilă.
5. Aveți grijă să nu percepeți comportamentul cu unul potrivit.
6. Obțineți reacții de la participanți cu privire la acuratețea observațiilor, ar putea fi util în situațiile în care subiecții sunt pe deplin conștienți de rolul cercetătorului. Dar trebuie să fiți atenți ca aceasta să nu afecteze comportamentul ulterior al subiecților.

Observația nonparticipativă versus observația participativă

Rolul observatorilor în cercetare a fost pe larg discutat în literatura de specialitate. Autorii au opinii diferite [390, pp. 412-413]. În continuare vom analiza dihotomia observația non-participativă și observația participativă.

Observația non-participativă (externă)

Observația externă semnifică situarea observatorului în afara sistemului observat, reprezintă situația când observatorul nu are nicio relație cu procesele și oamenii pe care îi observă. Acest tip de observație se recomandă în cazurile în care încadrarea cercetătorului în sistemul rol-status-urilor grupului sau colectivității-țintă este dificilă sau chiar imposibilă (de exemplu, în societățile academice, în instituțiile militare, politice, religioase etc.) [70, p. 148]. În cadrul observației non-participative examinați, înregistrați și apoi interpretați ceea ce ați văzut în contextul întrebării dvs. de cercetare. Pentru mulți, aceasta este, desigur, cea mai simplă formă de observare, deoarece nu necesită nimic de la cercetător în ceea ce privește interacțiunea cu participanții la studiu. Datele furnizate de observația externă vor trebui coroborate cu cele obținute cu ajutorul altor metode, tehnici și procedee, dar ele nu sunt în niciun caz de neglijat.

Observația participativă

Observarea directă a comportamentului informațional în contextul în care se produce „în mod natural” este o metodă potențial utilă pentru studierea modului în care oamenii experimentează nevoi informaționale, caută informații sau folosesc informațiile găsite.

Observația participativă înseamnă studierea „din interior” a comunității prin participarea pe o perioadă mai lungă de timp la activitățile ei. Practicând acest tip de observație, cercetătorul nu numai că este prezent în colectivitatea studiată, dar se și integrează în situația observată, în viața de zi cu zi a grupului [70, p. 149].

În cazul observației participative, cercetătorul ia parte la viața comunității pe care o cercetează. În funcție de gradul de implicare a cercetătorului, participarea poate avea diferite forme, cum ar fi: *participant complet*, *participant ca observator*, *observator ca participant* și *observator complet*. În primele trei situații (*participant complet*, *participant ca observator* și *observator ca participant*), cercetătorul observă (investighează) deschis, când subiecții știu că sunt observați, sau „incognito”

când subiecții nu cunosc că sunt studiați sau nu cunosc identitatea cercetătorului. În cazul *observatorului complet*, nu este observație participativă, ci este observația, de tip etnografic sau naturalist, „din exterior” [179, p. 80], în cadrul căreia cercetătorul ia notițe, face înregistrări audio, video cu privire la tot ce se întâmplă. Pentru mulți, aceasta este de departe cea mai ușoară formă de observare, deoarece nu necesită nimic de la cercetător în ceea ce privește interacțiunea cu participanții la cercetare. Cercetătorul este un observator pasiv care nu încearcă să interacționeze cu contextul [285, p. 229].

James P. Spradley a promovat ideea că în observarea participanților este necesară flexibilitatea rolurilor [341]. El a propus cinci tipuri de participare axate pe gradul de implicare a cercetătorului atât în ceea ce privește oamenii, cât și activitățile observate. În exemplele pe care le-a oferit, este clar că un cercetător ar putea începe de la un tip de participare și să se deplaseze către alt tip de participare. Figura 68 prezintă cele cinci roluri ale participantului la observație ca un continuum în care participarea pasivă denotă implicare scăzută, iar participarea completă denotă o implicare înaltă.

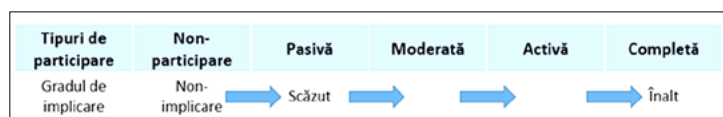

Fig. 68. Rolurile participanților (după James P. Spradley)

Sursa: SPRADLEY, James P. [341, pp. 58-62].

1. Non-participarea: cercetătorul nu are nicio implicare cu persoanele sau activitățile studiate.
2. Participarea pasivă: cercetătorul este prezent, dar nu participă sau nu interacționează într-o mare măsură.
3. Participarea moderată: cercetătorul caută un echilibru între a fi un insider și un outsider, între participare și observație.
4. Participarea activă: cercetătorul încearcă să facă ceea ce fac ceilalți, nu doar pentru a obține recunoaștere, dar pentru a înțelege mai bine regulile de comportament.
5. Participarea completă: cercetătorul studiază o situație în care acesta este deja un participant obișnuit.

Depinde de dvs. să decideți care este cel mai bun rol pe care vi-l asumați în scopul cercetării și apoi să încercați să vă implicați în colectarea datelor într-un mod sistematic și structurat, adunând dovezi, procesând și analizând acele dovezi, apoi interpretând ceea ce ați descoperit.

Alte tipuri de observații

Cercetările observaționale, de asemenea, pot fi împărțite în funcție de formă și localizare. Astfel, după formă deosebim:

- *Observație directă* – are loc atunci când cercetătorul ia parte la evenimentele care se produc;
- *Observație indirectă* – este o situație în care cercetătorul utilizează o cameră ascunsă pentru a înregistra evenimentele și analizează ulterior imaginile.

În funcție de localizare, se diferențiază:

1. *Cercetare de teren complet nestructurată* – are ca scop descrierea unei culturi particulare, deci cercetătorul trebuie să devină „parte a culturii studiate”;
2. *Cercetare de teren complet structurată* – are loc mai curând în localizări de laborator (nu în cele naturale) și are ca scop testarea ipotezelor;
3. *Cercetare semistrucurată* – realizată de cercetător în condiții naturale cu un instrument structurat de colectare a datelor;
4. *Cercetare de laborator nestructurată* – permite subiecților să acționeze mai natural și să fie observați mai obiectiv.

Caracteristicile studiilor observaționale

Observarea are câteva aspecte specifice acestei metode de cercetare, inclusiv pregătirea, intrarea și părăsirea grupului de studiu, planificarea, durata cercetării în teren, eșantionarea și tehnicile de colectare a datelor [21, p. 179]. Fiecare dintre aceste subiecte va fi descris mai jos.

Pregătirea sau instruirea – Prima sarcină pentru cei care doresc să efectueze un studiu observațional este să fie pregătiți din punct de vedere metodologic pentru realizarea unor astfel de studii. Aplicarea corectă a metodelor și tehnicilor de colectare și analiză a datelor, precum și utilizarea instrumentelor de colectare a datelor influențează calitatea studiului realizat. De asemenea, înainte de a începe un proiect de cercetare observațională este necesar ca cercetătorii să obțină o fundamentare temeinică pe baza literaturii de specialitate, deoarece renunțarea consultării lucrărilor altora „condamnă cercetătorul să redescopere ceea ce este deja cunoscut și să repete greșelile care ar fi putut fi evitate” [319, p. 180].

De asemenea, o posibilă problemă a studiilor observaționale este legată de cantitățile masive de date care deseori nu sunt interconectate. Din acest motiv, cercetătorul ar trebui să încerce să fie atent pe parcursul diferitor etape ale procesului de observare. În general, cel mai important

factor care trebuie determinat este scopul sau obiectivele studiului. Cu toate acestea, studiul dvs. depinde de întrebarea de cercetare, deși „unde trebuie să vă concentrați sau să opriți acțiunea nu poate fi determinat din timp” [246, p. 74]. Oswald Werner și colegii săi disting trei procese consecutive în observație, care pot oferi o înțelegere tot mai profundă a cadrului care trebuie studiat: (1) observația descriptivă, (2) observația focalizată și (3) observația selectivă [382, p. 264]. În observația descriptivă, cercetătorul este deschis la tot ceea ce se întâmplă; sunt colectate date care descriu situația, subiecții și evenimentele care au loc.

James Spradley distinge următoarele dimensiuni pentru care ar putea fi colectate date descriptive [341, p. 78]:

1. *spațiu*: caracteristica spațiului fizic, cum ar fi dispunerea, planificarea și amplasarea spațiului bibliotecii;
2. *obiecte*: elemente fizice, cum ar fi echipamente de birou, mobilierul și facilitățile tehnologice pentru utilizatori;
3. *actori*: detalii relevante despre persoanele implicate, cum ar fi utilizatori, bibliotecari, manageri;
4. *activitate*: un set de acțiuni conexe pe care oamenii le realizează, de exemplu, procesele tehnologice de specialitate, procesul de referință, prestări de servicii ș.a.
5. *evenimente*: un set de activități conexe pe care oamenii le desfășoară în cadrul bibliotecii, de exemplu, lansări de carte, instruire pentru personalul bibliotecii sau pentru utilizatori etc.;
6. *acțiuni*: acțiuni unice pe care oamenii le desfășoară, cum ar fi consultații, căutări în catalogul bibliotecii etc.;
7. *sentimente*: reacții, acțiuni, emoții, sentimente pe care actorii le resimt și le exprimă;
8. *obiective*: lucruri pe care oamenii încearcă să le realizeze, de exemplu, lectură, împrumut, comunicare, xerocopiere etc.
9. *timp*: secvența de timp în care se produc evenimentele, sentimentele, acțiunile ș.a.

Intrarea și părăsirea terenului – Următoarea sarcină a cercetării prin observație este asigurarea accesului la situația și la oamenii care vor fi studiați. Dacă cercetătorul este deja membru al grupului și el este interesat să studieze grupul respectiv, atunci accesul nu este o problemă. Întrebările pentru acești cercetători sunt dacă, când și cui să se dezvăluie ca cercetător. În ciuda cercetărilor bine planificate și/sau a interesului particular pentru un grup, câștigarea intrării nu este un proces ușor. Timpul, efortul, răbdarea și diplomația sunt esențiale pentru succes. În plus, menținerea acestui acces este un proces continuu, și nu unul static.

Mai multe exemple din studiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării demonstrează dificultățile pe care le pot întâlni cercetătorii.

De exemplu, Linda Baker [20], care a cercetat nevoile de informare ale polițistelor implicate în activități sub acoperire, a avut probleme în a avea acces la polițistele care lucrează sub acoperire. A fost nevoie de aproximativ un an de negocieri cu șeful unității pentru a avea acces la polițiste. Unul din motive a fost că în perioada de negocieri s-a schimbat șeful departamentului, ceea ce a necesitat începerea negocierilor cu o persoană nouă. Odată ce s-a obținut autorizarea, nu au existat probleme suplimentare pentru a obține permisiunea de a însoți și observa polițistele în timpul uneia dintre turele lor de noapte sub acoperire.

O altă problemă se referă la rolul observatorului, care poate fi „închis” sau „deschis”. Astfel, dacă cercetătorul vrea să joace un rol deschis, el trebuie să se asigure că cei observați sunt conștienți de cercetarea observațională, iar el astfel intră în situație ca un cercetător. Dacă cercetătorul joacă un rol ascuns, activitatea lui nu este dezvăluită și motivul real pentru care se află în acel loc nu este cunoscut.

Cercetătorii, de asemenea, trebuie să ia în considerare modul de a părăsi terenul de cercetare. Când în procesul de cercetare observațională saturația datelor devine evidentă, majoritatea cercetătorilor știu că este timpul să plece. Cum pleacă – brusc sau treptat – este problema majoră pe care trebuie s-o abordeze. Factorii externi, cum ar fi încetarea finanțării, sănătatea personală, siguranța, motivația, probleme de relaționare sau retragerea permisiunii de a continua studiul, pot accelera finalizarea bruscă a studiului. Plecarea treptată poate fi firească atunci când cercetătorul a adoptat rolul de participant complet sau de observator ca participant. După cum a subliniat Danny Jorgensen, este posibil ca cercetătorii să fie nevoiți să se întoarcă periodic pentru a primi răspunsuri la întrebări sau pentru a finaliza studiul neterminat [191, p. 118]. Este mai complicată plecarea din teren dacă este stabilită o legătură emoțională între cercetător și persoanele din interior. În acest caz, Danny Jorgensen a sugerat că cercetătorul trebuie să se retragă astfel „încât toți să se poată pregăti pentru sfârșitul studiului observațional al participanților” [191, p. 119]. În cele din urmă, obligațiile etice față de participanții la studiu depind de nivelul de implicare și trebuie luate în considerare în perioada de detașare.

Planificarea – Punctul crucial al studiilor observaționale este întrebarea „cine, ce, unde și când”. Niciun studiu observațional nu este posibil fără o planificare responsabilă. Trebuie să se stabilească: ce vreți să aflați, de ce fel de informații este nevoie, cu cine trebuie de discutat, ce

trebuie observat. Cercetătorul trebuie să aibă o listă de întrebări la care trebuie să răspundă în cercetare, precum și o listă cu datele ce trebuie colectate. În etapa de planificare se stabilește, de asemenea, durata unei observații. Aceasta include atât durata observațiilor individuale, cât și durata lucrărilor de teren.

Durata cercetării în teren – Una dintre caracteristicile specifice ale observației este durata cercetării observaționale în teren. Desigur, perioada de timp depinde de problema de cercetare și de rolul asumat de cercetător. De exemplu, în cadrul cercetării privind oportunitățile de utilizare a spațiilor bibliotecilor datele au fost colectate pe parcurs de o lună, câte două sesiuni de câteva ore în fiecare săptămână [92], în timp ce Philip Davis a colectat date timp de trei luni, cercetând comportamentul informațional al chimiștilor [97].

Eșantionarea – În observația participativă eșantionarea este o problemă relativ „deschisă” [239, p. 45]. Ceea ce este observat devine un eșantion de facto. Unitățile de observare pot fi împărțite în două categorii: la *nivel molar* (macrosisteme sociale) și la *nivel molecular* (structuri organizaționale și relații interpersonale). Aceste două categorii nu se exclud reciproc. De exemplu, la începutul studiului, cercetătorul poate utiliza abordarea molară, iar apoi să treacă la cea moleculară, pe măsură ce se produce familiarizarea cu subiecții și cu mediul observațional.

Pentru a obține informații bogate și aprofundate este important ca cercetătorul să cunoască cele mai oportune momente pentru observație și să se întâlnească cu persoane individuale. Cercetătorul poate, de exemplu, să caute persoane din interiorul grupului care „exemplifică caracteristicile de interes” [83, p. 215], precum și pe cei care au o experiență considerabilă în grup, deoarece aceste persoane pot ajuta cercetătorul să înțeleagă mai bine mediul pe care-l cercetează [21, p. 182]. În cele din urmă, cercetătorul poate să utilizeze eșantionarea bulgărelui de zăpadă ca o modalitate de comunicare cu alții din cadrul grupului. Totuși, majoritatea observațiilor de teren folosesc eșantionarea cu scop [239, p. 45].

Tehnici de colectare a datelor – Colectarea datelor este o problemă practică. Unele aspecte ale culegerii de date au fost menționate mai sus, în special în secțiunea privind observația structurată și nestructurată.

În cazul observației nestructurate, folosită de cercetătorii calitativi, inclusiv de observatorii participanți, se pune accentul pe preluarea notelor. Cel mai frecvent mod de colectare a datelor sunt jurnalele și notele de teren. Notele de teren constituie corpul fundamental de date în

orice studiu de teren [239, p. 46]. În ele observatorul înregistrează ce se întâmplă, ce s-a spus, precum și impresiile personale, sentimentele și interpretările a ceea ce a fost observat.

Întrucât cheia unui studiu observațional de succes este calitatea datelor colectate în jurnalele și notele de teren, cercetătorul ar trebui, conform lui James Spradley, să respecte trei principii [341, pp. 66-68]. În primul rând, la identificarea vorbitorului și utilizarea parantezelor rotunde, ghilimelor sau parantezelor drepte, pentru a avea o înregistrare care „reflectă aceleași diferențe de utilizare a limbajului ca și în situația reală” [341, p. 66]. Al doilea principiu este de a face o înregistrare verbală a ceea ce spune o persoană și de a putea distinge „termenii nativi” și „termenii de observator” [341, p. 67]. În al treilea rând, este importantă utilizarea „limbajului concret” în descrierea observațiilor [341, p. 68]. Cercetătorii nu ar trebui să generalizeze, să condenseze sau să scurteze detaliile, ci mai degrabă „să extindă, să completeze, să mărească și să ofere cât mai multe detalii specifice” [341, p. 68].

În observație cercetătorul folosește toate simțurile pentru a aduna informații despre fenomenele studiate. Poate fi utilizată o varietate de materiale pentru a îmbunătăți observațiile, cum ar fi dictafoane, gadgeturi pentru a înregistra interviuri, camerele foto/video sau camere web pentru a înregistra activitățile persoanelor fizice.

Deoarece „uitarea începe imediat ce se termină experiența” [11, p. 79], notele ar trebui să fie redactate cât mai curând posibil după efectuarea observațiilor și întotdeauna în termen de 24 de ore, pentru înregistrarea la timp a notelor detaliate de teren „este necesară autodisCIPLINA” [362, p. 79].

Avantajele și limitele observației

Ca tehnică de colectare a datelor, observația are mai multe avantaje importante, inclusiv următoarele:

1. Utilizarea observației face posibilă înregistrarea comportamentului așa cum apare.

2. Observația permite compararea a ceea ce au făcut oamenii cu ceea ce au spus că au făcut. Participanții la un studiu pot raporta în mod conștient sau inconștient despre comportamentul lor, diferit de modul în care s-a produs de fapt; comportamentul observat poate fi mai valid.

3. Tehnicile de observație pot identifica comportamentul, acțiunile etc., pe care oamenii ar putea să nu se gândească să le raporteze, deoarece par neimportante sau irelevante. Poate permite cercetătorului să examineze influența relativă a multor factori.

4. Cu ajutorul tehnicilor de observație, un cercetător poate studia subiecții care nu pot transmite mesaje verbale.

5. Folosirea observației, de regulă, nu depinde de dorința subiecților de a participa la cercetare. De exemplu, poate fi observat modul în care utilizatorii bibliotecii folosesc catalogul, fără ca fiecare utilizator să fie întrebat în prealabil dacă este dispus să fie observat. Există consecințe etice și uneori legale, care ar trebui studiate înainte de a decide să fie monitorizați oamenii fără permisiunea lor sau, cel puțin, cu conștientizarea de către aceștia că sunt monitorizați.

6. Observația permite studiul în profunzime al indivizilor.

Tehnicile de observație suferă de câteva limitări; unele dintre cele mai importante sunt următoarele:

- Nu este întotdeauna posibil să anticipați un eveniment spontan și astfel să fiți pregătiți să-l observați. Unele dintre cele mai importante activități ce țin de catalogul online al bibliotecii, de exemplu, pot avea loc atunci când nimeni nu este în sala de cataloage, de exemplu, pentru a le observa.
- Durata unui eveniment afectează fezabilitatea observării acestuia. Activitățile ce țin de un catalog online sunt, în general, destul de scurte pentru a putea fi observate cu ușurință.
- Unele tipuri de comportament sunt în mod evident prea private sau personale pentru a fi observate. Cu toate acestea, acest lucru este mai puțin dezavantajat în cercetarea referitoare la bibliotecă decât în științele comportamentale.
- În general, este mai dificil de cuantificat datele observaționale decât alte tipuri de date. Pur și simplu, comportamentul nu poate fi întotdeauna împărțit în categorii concrete.
- Observația non-structurată nu este precisă și nu permite compararea între cazuri.
- Studiile observaționale folosesc eșantioane mici și care nu sunt compuse prin selectarea aleatorie a subiecților, fiind lipsite de reprezentativitate, deci există dificultatea de a face generalizări.

Utilizarea observației în cercetările infodocumentare

Observațiile în mod firesc fac parte din activitatea bibliotecarilor cu utilizatorii, rezultatele lor permanent sunt analizate pentru a perfecționa serviciile și produsele bibliotecilor. Deși astfel de observații cotidiene sunt foarte importante, ele nu pot fi identificate cu observațiile științifice. Observarea științifică desfășurată în bibliotecă este direcționată, cercetătorul nu percepe fenomenele care intră accidental în câmpul său

vizual, ci selectează cu exactitate acele fapte care corespund obiectivelor cercetării. Faptele nu sunt cercetate izolat, ci în legătură cu altele, ca parte organică a activității bibliotecii. Observarea utilizatorilor în timpul diferitor evenimente din bibliotecă – conferințe, lansări de carte, ateliere, mese rotunde, conversații etc. – oferă posibilitatea de a afla opinia publică a utilizatorului, atitudinea față de anumite probleme, resurse, servicii etc. Observația ajută la identificarea eficienței și calității instrumentelor de informare și căutare a informației, diferitor metode de prelucrare a documentelor, relaționării bibliotecarilor cu utilizatorii, accesului la colecțiile bibliotecii etc. Observând condițiile de muncă ale bibliotecarilor și comportamentul utilizatorilor în spațiile bibliotecii, determinând particularitățile utilizării echipamentelor bibliotecii (calculatoare, scanere, roboți, imprimante etc.), precum și a catalogului electronic, bazelor de date, site-ului bibliotecii ș.a., cercetătorii determină potrivirea spațiilor pentru lucrul individual cu anumite categorii de utilizatori, organizarea evenimentelor publice, organizarea spațiilor dedicate pentru anumite servicii.

Puteți folosi metoda observației în cercetările din domeniul biblioteconomiei și științei informării în următoarele situații:

1. Atunci când modalitățile în care oamenii se comportă și interacționează între ei într-un cadru social (de exemplu, în cadrul bibliotecii) sunt importante pentru cercetarea dvs.
2. Când sunteți interesați să cercetați situațiile sociale (de exemplu, relațiile între bibliotecar și utilizator) și ce se întâmplă în cadrul lor.
3. Când cel mai bun mod de a cerceta ceea ce doriți să știți este să observați de sine stătător.
4. Când contextul evenimentelor pe care le cercetați este important.
5. Când este necesar să utilizați observația ca o tehnică suplimentară pentru alte instrumente de cercetare, de exemplu, focus-grup, cercetarea prin acțiune etc.
6. Când este necesară o abordare flexibilă a cercetării.

Deși ca metodă etnografică, observația are o istorie lungă, ea nu a fost frecvent utilizată în cercetarea din domeniul biblioteconomiei și științei informării. De exemplu, în 2005, doar 3,7% din studiile din revistele cu impact înalt din domeniul infodocumentar au folosit observația ca metodă de colectare a datelor [174, p. 113]. În articolele publicate în perioada 2001-2010 în revistele importante din domeniu, de asemenea, observația nu se regăsește în topul metodelor de cercetare utilizate în studiile din domeniul infodocumentar [74]. Cu toate acestea, observația câștigă treptat

popularitate în studiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării [13], iar o revizuire a literaturii actuale, în limba engleză, indică faptul că cercetătorii din domeniu încep să aplice această metodologie în contextul regăsirii informațiilor, al utilizării bibliotecilor publice și academice, studiul comportamentului utilizatorilor etc. [356, p. 70].

De exemplu, în articolul *If Margaret Mead was a Librarian: Observation and Visitor Experience at Libraries in Russia and the Baltic States* [304] este examinată experiența vizitatorilor bibliotecilor din Rusia și Țările Baltice. Autoarea Anne Reddacliff a folosit în calitate de metodă de cercetare observația discretă. Au fost observate fiecare dintre cele șase biblioteci pentru o perioadă de la una până la trei ore, făcându-se note într-un jurnal de teren și fotografii ale evenimentelor sau ale utilizatorilor, cum ar fi vizitatori pe skateboarduri la Biblioteca Națională a Letoniei sau grupuri de utilizatori care stăteau pe treptele Bibliotecii de Stat din Rusia. Toate notele observaționale au fost introduse în jurnalul notelor de teren. Anne Reddacliff notează că folosirea unei abordări transdisciplinare, combinând cunoștințele practice ale unui bibliotecar profesionist cu cunoștințele teoretice ale unui doctorand care studiază metodologiile de cercetare calitativă, au produs rezultate care au surprins experiența vizitatorilor în cuvinte și în imagini. De asemenea, autoarea subliniază că, deși jurnalele de teren sunt folosite de antropologi, ele devin o metodă populară de cercetare calitativă în biblioteconomie și știința informării.

Un alt studiu recent care a fost realizat pe baza metodei observației a evaluat utilizarea spațiilor bibliotecilor. În ultimii ani în biblioteci s-au extins spațiile destinate diferitor activități pentru utilizatori, care le oferă vizitatorilor bibliotecilor noi oportunități de a învăța, a crea prin explorare, creație și joc. Autorii articolului *An assessment matrix for library makerspaces* [92] au remarcat că pe măsură ce numărul acestor spații crește, la fel crește și necesitatea evaluării învățării în aceste spații. În aceste scopuri, ei au recurs la cercetarea observațională care a durat o lună. Cercetătorii au înregistrat aceste observații, luând note cu privire la orice dovezi privind formarea și nevoile utilizatorilor. Pe baza observațiilor și a răspunsurilor la sondaj, cercetătorii au constatat că adulții și copiii care au vizitat makerspace pentru prima dată au nevoi diferite față de utilizatorii care au vizitat deja de multe ori acest spațiu. Observarea bibliotecarilor ar putea contribui, de asemenea, la evaluarea nevoilor utilizatorilor și a bibliotecarilor, cum ar fi nivelul de interes, implicarea în alte programe, progresul în alfabetizarea tehnică, modul de utilizare a tehnologiilor pentru copii etc.

Rezumat

Observația este o metodă generală de colectare a datelor în multe discipline, inclusiv în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Etnografia se bazează aproape în totalitate pe observație; studiile de caz se pot baza foarte mult pe observație; experimentele de laborator folosesc observația; este, de asemenea, o tehnică utilă în anchete și cercetări de acțiune. Natura și forma observației vor varia foarte mult în funcție de metoda de cercetare și de întrebarea de cercetare. Este important să nu subestimați dificultatea acestei metode. Nu intrați niciodată într-un cadru nepregătit, aceasta înseamnă să înțelegeți subiectul dvs. și să posedați anumite practici de observare înainte de evenimentul propriu-zis.

Cercetarea observațională diferă de alte metode prin faptul că solicită cercetătorului să aibă o pregătire mai specializată cu privire la procesul de observație, ce și cum să înregistreze (date, comportamente etc.), cum să intre în teren, cum să-l părăsească, cum să rămână detașat și implicat în același timp. Faptul că cercetătorul ar trebui să-și asume unul sau mai multe roluri este specific studiilor observaționale. Există totuși unele asemănări cu alte metode de cercetare, cum ar fi nevoia de a planifica proiectul de ansamblu, de a examina literatura de specialitate și de a determina cine va fi studiat, când și unde vor avea loc observațiile.

Exerciții practice

1. Sugerați trei subiecte de cercetare particulare care ar fi cel mai bine studiate prin tehnica observației participative.
2. Sarcina implică o activitate de observație participativă. În calitate de spațiu pentru observație se alege locul de muncă sau de studiu.

Observarea participanților:

1. Alegeți o anumită zi și ora pentru a îndeplini rolul de observator participant.
2. Construiți un set de indicatoare pentru a vă ghida observația, acestea vor depinde foarte mult de cadrul de cercetare. De exemplu, puteți să construiți indicatori ținând cont de următoarele dimensiuni:
  - niveluri de activitate fizică (de ex., deplasarea dintr-o locație în alta, mutarea obiectelor dintr-o locație în alta etc.);
  - comunicarea verbală între colegii de muncă/studiu;
  - utilizarea unor sisteme particulare (de ex., OPAC, baze de date, site-ul bibliotecii etc.).

Rețineți că, în timp ce îndepliniți rolul de observator, veți menține în continuare rolul dvs. obișnuit, vă veți îndeplini funcțiile obișnuite și veți interacționa cu colegii în mod obișnuit. Din acest motiv, vă sugerăm să mențineți timpul de observare nu mai mult de două ore, în funcție de nivelul de activitate.

3. Cât mai curând posibil, la sfârșitul perioadei de observație, încercați să vă transcrieți notițele și să scrieți narațiunea descriptivă a evenimentelor pe care le-ați înregistrat.
4. Reflectați asupra următoarelor:
  - Cât ați reușit să reconstruiți?
  - Ce nivel de cunoștințe tacite ați aplicat pentru „completarea” oricăror lacune din notițele dvs.?
  - Cât de dificilă a fost menținerea dublului rol de observator și participant?

Lecturi suplimentare

1. CHELCEA, Septimiu. *Tehnici de cercetare sociologică*. București: SNSPA, 2001, pp. 142-155. ISBN 973-8309-05-0.
2. COJOCARU, Natalia. *Cercetarea calitativă: Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2010, pp. 51-59. ISBN 978-9975-71-050-3.
3. ILUȚ, Petru. *Abordarea calitativă a socioumanului: concepte și metode*. Iași: Polirom, 1997, pp. 76-85. ISBN 973-683-028-4.
4. ВАРГАНОВА, Г. В. *Библиотечковедческие и информационные исследования в США*. СПб: Профессия, 2001, pp. 76-81. ISBN 5-93913-034-8.
5. КРЕЙДЕНКО, В. С. *Библиотечные исследования: Учебно-методическое пособие*. Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2007, pp. 111-123. ISBN 978-5-902300-68-7.

PARTEA 4. ANALIZA ȘI PREZENTAREA DATELOR

26. Metode de studiu al documentelor în cercetările infodocumentare

Caracteristica generală a metodelor de analiză a documentelor

Actualmente, metodele de studiu al documentelor sunt utilizate pe scară largă în activitatea instituțiilor infodocumentare, în investigațiile în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Metodele de studiu al documentelor permit obținerea de informații despre evenimentele din trecut și prezent, a căror observație nu mai este posibilă.

Pe baza analizei documentelor, este posibil să se identifice tendințele moderne în dezvoltarea biblioteconomiei și științei informării, să se determine caracteristicile funcționării bibliotecilor de diferite tipuri și din diferite țări sau ale altor instituții infodocumentare, luând în considerare transformările care au loc în sistemul de dezvoltare a colecțiilor de resurse informaționale în biblioteci, servirea utilizatorilor, intensitatea introducerii și utilizării tehnologiilor informaționale și de comunicare etc.

Cercetarea în domeniul biblioteconomiei și științei informării folosește atât documente create în cadrul activității bibliotecii, cât și diverse alte documente care nu au legătură directă cu activitatea bibliotecii. În mod informativ, toate documentele bibliotecii pot fi împărțite în două grupuri: care conțin informații primare (un plan tematic pentru achiziția de documente în bibliotecii, formularele utilizatorilor, procesele-verbale ale diverselor comisii metodice, strategiile bibliotecilor etc.) și documente care conțin informații secundare (date statistice pe tema achiziției, rapoarte, rezumate, informații despre activitatea bibliotecii etc.).

Informațiile primare sunt materiale brute, neprocesate, dar importante despre starea unui obiect într-o anumită situație empirică. Informațiile secundare sunt materiale generalizate care reflectă conexiunile mai profunde și adesea oferă un rezumat statistic.

Utilizarea pe scară largă a documentelor în practica de cercetare se datorează funcțiilor acestora [419, pp. 77-78]:

1. *Funcția patrimonială*. Constă în consolidarea, stocarea și transmiterea în timp și spațiu de cunoștințe, experiențe sociale și tradiții culturale. Cercetătorul poate găsi fapte, estimări etc., care uneori nu se regăsesc în alte surse.

2. *Funcția comunicativă*. Transformă un document într-un mijloc de comunicare între autor și utilizator sau cercetător. Asigură schimbul de cunoștințe, promovează dezvoltarea deciziilor colective.

3. *Funcția informațională*. Se manifestă în capacitatea documentului de a satisface nevoile atât ale societății, cât și ale unui individ privind anumite informații, adică documentele servesc ca sursă de cunoaștere.

4. *Funcția juridică*. Constă în capacitatea unui document de a furniza informațiile necesare pentru dovezi, confirmarea oricăror fapte, evenimente, prin fixarea documentară a acestora.

Chiar și în cazul când documentele nu au legătură directă cu bibliotecile/instituțiile infodocumentare, ele pot conține informații de interes pentru cercetătorii din domeniul biblioteconomiei și științei informării. Studiul documentelor este o metodă de obținere a unor astfel de informații.

Specificitatea informațiilor documentare constă în faptul că acestea reflectă atât realitatea obiectivă, cât și atitudinea subiectului, creatorului documentului vizavi de această realitate. Sarcina cercetătorului este de a reorganiza această informație în așa fel încât să obțină cele mai fiabile date: cu privire la achiziția și organizarea fondurilor, caracteristica utilizatorilor, lucrările individuale și evenimentele publice ale bibliotecii, dinamica distribuției resurselor informaționale, lizibilitatea anumitor cărți, manifestările opiniei publice ale utilizatorilor etc.

Toate metodele de studiu al documentelor pot fi împărțite convențional în două mari grupuri: tradiționale, clasice (calitative) și formalizate (cantitative) (a se vedea Figura 69).

Metodele clasice sau non-formalizate (calitative) permit efectuarea unor căutări ale problemelor, precum și realizarea unor generalizări tematice. Analiza non-formalizată a documentelor are ca scop înțelegerea conținutului documentului pe baza identificării întregii varietăți de idei, enunțuri și dispoziții conținute de acesta. O astfel de analiză a documentelor implică utilizarea de către cercetător a operațiilor logice generale (analiză, sinteză, abstractizare, comparație, evaluare etc.).

Metodele cantitative (de exemplu, analiza de conținut) se bazează pe identificarea „tiparelor de căutare” și calculul acestora în funcție de

diverși parametri. Analiza formalizată a documentelor este o metodă de colectare a datelor prin cuantificarea informațiilor disponibile în documente. Analiza formalizată a documentelor vizează obținerea de informații din masive documentare mari.

În majoritatea țărilor, pentru studierea problemelor din domeniul biblioteconomiei și științei informării, metoda analizei non-formalizate a documentelor a devenit mult mai răspândită decât metoda analizei formalizate, se explică acest fapt prin tradițiile de lungă durată de utilizare a analizei non-formalizate (calitative) a documentelor în diverse tipuri de cercetare.

Metodele prezentate în Figura 69 sunt împărțite în mod tradițional în metode generale și speciale. Metodele generale sunt, de fapt, metode generale științifice (interdisciplinare).

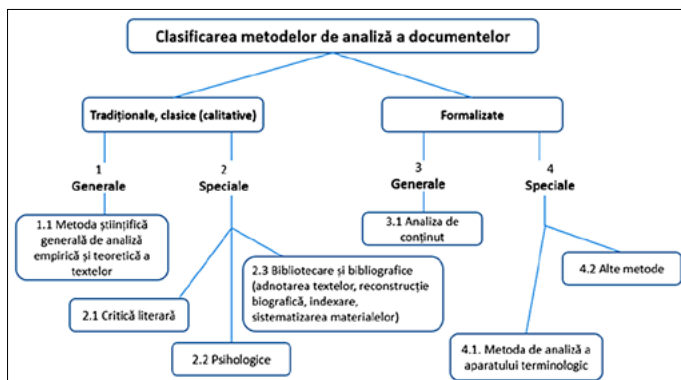

Fig. 69. Clasificarea metodelor de analiză a documentelor

Sursa: КРЕЙДЕНКО, Владимир [419, p. 80].

Metodele generale și speciale sunt dezvoltate în funcție de particularitățile științelor specifice și ale documentelor studiate. Întrucât documentele sunt un produs foarte specific al diferitor domenii de activitate, astfel că metodele studiului documentelor se adaptează la această specificitate, obținând statut de metode speciale.

Utilizarea metodelor de studiu al documentelor, atât generale, cât și speciale, solicită de la cercetător identificarea documentelor necesare, evaluarea lor după criteriul fiabilității și, dacă este necesar, crearea altor documente noi pe baza celor dintâi.

Metodele de studiu al documentelor sunt utilizate, într-o măsură sau alta, în toate etapele studiului. În stadiul de pregătire și proiectare a cercetării, ele ajută la stabilirea gradului de dezvoltare a problemei, realizarea analizei terminologice și operaționalizarea conceptelor-cheie, elaborarea ipotezelor etc. Atunci când sunt colectate informațiile primare

despre obiectele din bibliotecă, acestea ajută la obținerea informațiilor individuale suplimentare despre aceste obiecte, care se conțin în documente primare și secundare etc. După prelucrare, materialele analizei documentelor colectate devin bază pentru concluzii teoretice și practice, precum și pentru verificarea datelor obținute prin alte metode etc. În stadiul de implementare, metodele de studiu al documentelor sunt utilizate pentru a analiza evaluările rezultatelor cercetărilor oferite de specialiști și bibliotecari-practicieni.

Metode non-formalizate de analiză a documentelor

Destul de frecvent în cercetarea infodocumentară sunt analizate documente, precum fișa postului angajaților din diverse departamente ale bibliotecilor, planuri de dezvoltare a colecțiilor de resurse informaționale ale bibliotecilor, care conțin informații despre filierele de furnizare a documentelor și relațiile bibliotecarilor din serviciul achiziție cu editorii, formulare de solicitări pentru împrumutul interbibliotecar, formulare pentru copierea diverselor tipuri de documente (de ex. cărți, broșuri, fotografii) etc.

Documentele statistice, atât de contabilitate, cât și de raportare, conțin, de asemenea, informații foarte importante pentru cercetători (atragera de noi utilizatori în bibliotecă și înregistrarea acestora; achiziționarea de colecții rare; dinamica dezvoltării fondului bibliotecii pentru un an; dinamica implementării diverselor tipuri de produse și servicii într-un an, dinamica accesului la resurse electronice, date privind instruirea utilizatorilor și a personalului bibliotecii etc.).

În sfera de atenție a bibliotecarilor care realizează lucrări științifice, sunt nu doar documente oficiale, ci și neoficiale – documente de factură personală. Ele sunt utilizate în special în cercetările istorice, etnografice, biografice și feministe.

Documentele de origine personală, care conțin informații unice, vă permit să pătrundeți în lumea interioară a bibliotecarilor și să interpretați realitatea bibliotecii prin experiența lor subiectivă, reflectând nevoile, motivele, atitudinile, interesele, orientările valorice. Ele fac posibilă urmărirea influenței condițiilor istorice și socioculturale asupra specialistului bibliotecii și a utilizatorului, ca participanți și martori ai vieții sociale. Analiza acestor documente facilitează identificarea perioadelor dificile, „de tranziție”, în dezvoltarea biblioteconomiei și științei informării în țară sau în activitatea bibliotecii, precum și evaluarea și compararea rezultatelor prezentate de autoritățile oficiale cu percepția reală a personalului bibliotecii.

Documentele personale sunt convențional împărțite în documente expresive și funcționale. Documentele expresive includ documente precum jurnale, autobiografii (Curriculum vitae), memorii, scrisori personale, iar documente funcționale sunt planurile de lucru zilnice, lunare, anuale, programele, schițele, notițele etc.

Meritul unui jurnal, ca tip de document, constă în descrierea consecventă a evenimentelor care s-au întâmplat cu o anumită persoană. Valoarea specială a jurnalelor constă în faptul că evenimentele sunt reflectate în ele în perioada dezvoltării lor, și nu retrospectiv, ceea ce vă permite să vedeți atitudinea autorului față de evenimente și evaluarea acestora direct în perioada de timp studiată, precum și să eliminați inexactitățile cauzate de erorile de memorie.

Astfel, jurnalele analizate în cercetare, care sunt legate de studiul vieții și operei celor mai remarcabile personalități din domeniul infodocumentar sau domenii înrudite pot contribui la o mai bună înțelegere a dezvoltării personale și profesionale a acestor persoane, la identificarea factorilor care au determinat interesele lor științifice și au asigurat recunoașterea lor de către comunitatea profesională. Trebuie menționat că în implementarea cercetării științifice, analiza jurnalelor, completate de personalul bibliotecii sau de utilizatori la solicitarea cercetătorilor, sunt de mare ajutor. Astfel de jurnale, care descriu și evaluează evenimentele care au loc, contribuie la o mai bună înțelegere de către oamenii de știință a situației pe care o studiază.

Analiza unui astfel de document precum este un Curriculum vitae (CV), care poate fi creat și din inițiativa personală a autorului, precum și la solicitarea (comanda) unei persoane sau organizații, este, de asemenea, esențială. De regulă, acesta reflectă fie întreaga perioadă a vieții autorului, fie o perioadă de timp separată. CV-urile, de regulă, sunt fiabile, oferă o idee cronologică despre evenimentele care au avut loc în viața unei persoane: studii, angajarea în câmpul muncii, funcții, calificări, participarea în proiecte și activități științifice etc.

E de mare interes pentru cercetător, în ciuda unor posibile inexactități cauzate de erori de memorie, dorința autorului de a explica acțiunile și fenomenele din trecut din punctul de vedere al experienței sale actuale etc.

Memoriile sunt documente care sunt create de autor pentru publicarea lor ulterioară. Spre deosebire de jurnale, memoriile au un stil de prezentare mai impersonal, nu au ca scop de prezentare a evenimentelor într-o cronologie rigidă. În plus, evenimentele din trecut sunt reconstruite. În consecință, atunci când le analizați, este necesar să vă

amintiți și despre posibile erori în descrierea evenimentelor, prezentarea faptelor etc.

Scrisorile personale sunt documente care reflectă orice evenimente din viața autorului și sunt umplute cu percepția lui personală despre ceea ce se întâmplă. La analiza scrisorilor, este necesar să se țină cont de destinatar, deoarece în majoritatea cazurilor destinatarul, personalitatea acestuia, poziția deținută, gradul de participare la evenimentul descris etc., determină natura scrisorii și stilul acesteia.

La efectuarea cercetărilor, nu trebuie neglijate documentele funcționale personale: proiectele, planurile de lucru, programele zilnice, lunare, anuale etc.

În procesul de analiză non-formalizată a documentelor cercetătorii se confruntă în mod inevitabil cu o serie de dificultăți.

Determinarea volumului unui eșantion de documente din populația generală studiată și a accesului la toate documentele, a căror analiză este necesară din punctul de vedere al scopului și obiectivelor studiului, este destul de dificilă. Determinând gama de documente care urmează să fie analizate, cercetătorul ar putea pur și simplu să nu conștientizeze existența altor documente, a căror analiză este, de asemenea, necesară. O situație în care un om de știință știe despre existența unui document, dar care nu poate avea acces la el din cauza confidențialității informațiilor conținute de acesta, este, de asemenea, destul de reală. Această limitare este valabilă, mai ales, pentru documentele personale.

Analiza documentelor poate avea succes numai dacă cercetătorul aplică gândirea critică în determinarea fiabilității acestora. Deci, în primul rând, este important să se stabilească autenticitatea documentului, autoritatea acestuia; scopul, timpul, locul creării, motivele care l-au determinat pe autor să-l elaboreze, includerea ajustărilor ulterioare și motivele introducerii acestora etc. Nu mai puțin importantă este identificarea persoanei căreia i-a fost destinat documentul, atitudinea autorului față de această audiență, sursa (ediția) în care autorul a publicat documentul, evaluarea de către autor a acestei ediții ș.a. (Informații mai detaliate a se vedea în Capitolul 17).

În studiile biblioteconomice, atunci când analizați documentele, întotdeauna trebuie să țineți cont de specificul acestora. Metodologia de analiză a documentelor oficiale ar trebui să fie diferită de metodologia de analiză a documentelor de origine personală.

O problemă importantă este îmbunătățirea fiabilității rezultatelor cercetării pe baza metodei de analiză non-formalizată a documentelor.

Așadar, una dintre modalitățile de creștere a fiabilității este compararea informațiilor înregistrate în documentele oficiale cu cele reflectate în documentele de origine personală.

Un alt mod de creștere a fiabilității este compararea și identificarea contradicțiilor în descrierea evenimentelor și faptelor prezentate de un autor în diverse surse, inclusiv în cele publicate în diferite perioade cronologice. Dezvăluirea unor astfel de contradicții în lucrările publicate pe tema studiată de cercetător de către diferiți autori este, de asemenea, un mod foarte eficient de a asigura fiabilitatea. Rezultate bune se obțin și prin efectuarea unui studiu repetat de către alți oameni de știință, inclusiv prin utilizarea altor metode (de exemplu, chestionarea), cu o comparație ulterioară a rezultatelor.

Triangularea este, de asemenea, o modalitate promițătoare de îmbunătățire a fiabilității, adică a interpretării informațiilor obținute în timpul analizei documentelor de către doi-trei cercetători, ceea ce asigură analiza din diferite puncte de vedere. Acești cercetători pot avea opinii teoretice diferite asupra obiectului de studiu, aplică diferite metode de cercetare (de exemplu, utilizează nu numai una sau mai multe metode tradiționale pentru analiza documentelor, ci și formalizate). În plus, se consideră că cercetătorii selectați pot fi atât participanți și dezvoltatori ai cercetării biblioteconomice, cât și oameni de știință invitați, și nu neapărat bibliotecari. Această abordare interdisciplinară poate fi foarte benefică. Cu toate acestea, atunci când alegeți cercetătorii, ar fi foarte util să fiți ghidați de sistemul de criterii elaborat pentru fiecare studiu specific, bazat pe problema științifică studiată, scopul, obiectivele, întrebarea de cercetare ș.a. Respectarea acestor cerințe vă va permite să vă bazați pe obținerea unei interpretări suficient de convingătoare a datelor colectate și analizate.

În ciuda avantajelor incontestabile ale metodei de analiză clasică (tradițională) a documentelor, totuși, trebuie remarcat că utilizarea acesteia poate crea probleme în obținerea rezultatelor fiabile în studiile care necesită o precizie ridicată la compararea datelor.

Această metodă nu vă permite să vedeți caracteristicile sau proprietățile subtile ale obiectului de studiu. Și, în sfârșit, analiza clasică (non-formalizată) a documentelor este în mare parte subiectivă: depinde de cercetător, de competențele sale generale și profesionale, de atitudinea față de subiectul de studiu, de gradul de percepție și înțelegere a conținutului surselor analizate, de abordările etice etc. Pentru a depăși, cel puțin parțial, aceste neajunsuri, se aplică o metodă de analiză formalizată a documentelor – analiza de conținut.

Rezumat

Metodele de studiu al documentelor sunt utilizate pe scară largă în activitatea instituțiilor infodocumentare și în investigațiile în domeniul biblioteconomiei și științei informării.

Ele permit identificarea tendințelor moderne în dezvoltarea domeniului, dar și studiul diverselor aspecte de activitate a bibliotecii (dezvoltarea colecțiilor, implementarea și prestarea serviciilor, studiul utilizatorilor, studiul personalului, managementului etc.)

Toate metodele de studiu al documentelor pot fi împărțite convențional în două mari grupuri: tradiționale, clasice (non-formalizate) care sunt metode de analiză calitativă și formalizate – de analiză cantitativă.

Metodele de studiu al documentelor sunt utilizate, într-o măsură sau alta, în toate etapele de realizare a unui studiu de cercetare.

Exerciții practice

Caracterizați documentele utilizate în cercetările în domeniul biblioteconomiei și științei informării.

Identificați tipurile de cercetare care pot utiliza metoda tradițională (non-formalizată) de analiză a documentelor.

Formulați trei teme de cercetare care pot utiliza analiza documentelor ca metodă de cercetare.

Completați tabelul de mai jos:

Tema cercetării	Tipurile / genurile de documente care urmează a fi analizate

Lecturi suplimentare

1. COJOCARU, Natalia. *Cercetarea calitativă: Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2010, pp. 77-79. ISBN 978-9975-71-050-3.
2. ILUȚ, Petru. *Abordarea calitativă a socioumanului: concepte și metode*. Iași: Polirom, 1997, pp. 134-162. ISBN 973-683-028-4.
3. ВАРГАНОВА, Г. В. *Библиотечковедческие и информационные исследования в США*. СПб: Профессия, 2001, pp. 71-81. ISBN 5-93913-034-8.
4. КРЕЙДЕНКО, В. С. *Библиотечные исследования: Учебно-методическое пособие*. Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2007, pp. 76-86. ISBN 978-5-902300-68-7.

27. Analiza de conținut

Considerații introductive

Analiza de conținut (Content analysis) este o metodă de cercetare extrem de flexibilă, care este utilizată pe scară largă în diverse domenii. Ca metodologie de cercetare, analiza de conținut își are rădăcinile în studiul comunicării de masă. Analiza de conținut folosește o gamă largă de tehnici analitice pentru a genera constatări și a le pune în context. Unele dintre obiectivele metodei analizei de conținut sunt studierea simbolurilor, semnificațiilor și mesajelor emise de mijloacele de comunicare, precum și funcțiile și efectele acestora asupra societății. Această analiză a fost utilizată pentru a găsi date valide și fiabile pentru identificarea componentelor explicite și implicite ale produselor comunicative (texte, mesaje, discursuri, imagini ș.a.), emise și înregistrate prin intermediul mijloacelor de comunicare. De atunci, cercetătorii din multe domenii, inclusiv antropologie, biblioteconomie și știința informării, management, științe politice, psihologie și sociologie folosesc analiza de conținut ca instrument de analiză a datelor de cercetare.

Deși inițial cercetătorii au subliniat realizarea unor inferențe bazate pe analiza cantitativă a conținutului manifest al comunicării, în prezent interesul pentru cuantificare a scăzut, iar numeroase analize ale conținutului documentelor sociale îmbină studiul cantitativ și cel calitativ [70, p. 217].

Sunt mai multe definiții ale analizei de conținut [346; 383, pp. 24-26]. Septimiu Chelcea a remarcat specificul tehnicii analizei conținutului în felul următor: „În științele socioumane, analiza conținutului reprezintă o serie de tehnici de cercetare cantitativ-calitativă a comunicării verbale și nonverbale, în scopul identificării și descrierii obiective și sistematice a conținutului manifest și/sau latent, pentru a trage concluzii privind individul și societatea sau comunicarea însăși, ca proces de interacțiune socială” [70, p. 220]. Această tehnică este foarte utilă pentru a cuantifica și analiza sensul cuvintelor, expresiilor, ideilor și conceptelor, precum și pentru a identifica relația dintre ele. Astfel, analiza de conținut este o modalitate sistematică pentru a furniza descrierea cantitativă, numerică și calitativă privind comunicarea scrisă, vorbită și vizuală. Analiza de conținut poate fi aplicată numai la datele care au caracter durabil [346, p. 1].

Aplicarea acestei metode este posibilă numai atunci când cantitatea de texte supuse analizei este suficient de mare, iar frecvența apariției elementelor de conținut este destul de semnificativă statistic. În caz

contrar, când sunt supuse studiului documentele unice într-un număr redus, se utilizează metodele tradiționale de analiză (calitative).

Fiecare domeniu sau disciplină a adaptat analiza de conținut în funcție de interesele sale. În biblioteconomie și știința informării această metodă a fost utilizată pentru a studia aspectele legate de relevanța conținutului colecțiilor de bibliotecă, analiza comparativă a conținutului documentelor, analiza modului de abordare a diverselor subiecte în publicații destinate diferitor categorii de utilizatori, analiza masivelor și fluxurilor documentare etc. În același timp, analiza de conținut a fost folosită pentru a cunoaște imaginea bibliotecii și percepția publică privind biblioteca și serviciile acesteia, astfel încât rezultatele să poată ajuta la promovarea bibliotecii. De asemenea, această metodă a fost aplicată pentru a compara și analiza schimbările în percepție, concepte și obligațiile bibliotecii de-a lungul timpului [61, p. 307]. De exemplu, ca urmare a analizei conținutului literaturii într-un domeniu, este posibil să se determine tendințele dezvoltării acestuia, să se identifice cele mai importante subdomenii și subiecte, să se evalueze activitatea autorilor individuali, contribuția lor la studiul problemei etc.

Sușținătorii analizei de conținut din perspectiva calitativă și cantitativă subliniază adesea diferențele lor, dar există și multe asemănări. Tabelul 42 prezintă caracteristicile celor două tipuri de analiză de conținut pe mai multe dimensiuni.

Tabelul 42. Caracteristicile analizei cantitative și calitative a conținutului

Categorii	Cantitative	Calitative
Abordarea cercetării	Deductivă; bazată pe cercetări anterioare, care permite formularea ipotezelor despre relațiile dintre variabile	Inductivă; întrebările de cercetare ghidează colectarea și analiza datelor, dar pot apărea teme potențiale și alte întrebări din citirea atentă a datelor
Tradiția sau orientarea cercetării	Pozitivistă	Naturalistă sau umanistă (perspectiva științelor naturii și a științelor umaniste), hermeneutică
Scopul	Pentru a face „infe-rențe replicabile și valide din texte [...] în contextul utilizării lor” (Krippendorff, 2004, p. 19)	„Să surprindem semnificațiile, accentul și temele mesajelor și să înțelegem organizarea și procesul prezentării lor” (Altheide, 1996, p. 33)

Categorii	Cantitative	Calitative
Natura datelor	Categorii sintactice, semantice sau pragmatice; texte care apar în mod natural sau text generat pentru proiect	Categorii sintactice, semantice sau pragmatice; texte care apar în mod natural sau text generat pentru proiect
Selectarea datelor	Eșantionare sistematică, de preferință aleatorie, pentru a permite generalizarea unei populații mai largi; selectarea datelor se finalizează de obicei înainte de codificare	Eșantionarea intenționată pentru a permite identificarea răspunsurilor complete și exacte la întrebările de cercetare și prezentarea imaginii de ansamblu; selectarea datelor poate continua pe tot parcursul proiectului
Schema de categorizare	Schema de codificare s-a dezvoltat a priori în conformitate cu ipotezele de testare; dacă se fac ajustări în timpul codării, elementele deja codificate trebuie recodificate conform schemei revizuite; poate utiliza schema (codurile) de codificare din alte studii	Schema de codare este de obicei dezvoltată printr-o lectură iterativă pentru a identifica concepte și tipare semnificative
Codificarea	Obiectivă; teste pentru fiabilitate și validitate	Subiectivă; în unele cazuri, utilizarea de note pentru documentarea percepțiilor și formulărilor; tehnici de creștere a credibilității, a transferabilității, a fiabilității și a confirmării confidențialității
Argumentarea dovezilor	Frecvența care indică existența, intensitatea și importanța relativă; datele permit testarea statistică a ipotezelor; obiectivele sunt de obicei generalizarea unei populații mai largi și prognoza; interpretările pot fi susținute de citate din text	Justificarea profundă a datelor; dacă sunt prezentate numere, acestea sunt de obicei prezentate ca numere și procente; descrierea exactă și amănunțită a unei situații sau a unui caz specific; poate include triangulația din mai multe surse de date pentru același concept; poate utiliza metode pentru a dezvolta teoria fundamentată pentru a lega conceptele și a propune ipoteze care pot fi testate deductiv

Categorii	Cantitative	Calitative
Utilizarea calculatoarelor	Pentru analiza conținutului bazat pe dicționar sau pentru dezvoltarea de medii înainte de analiza conținutului bazat pe dicționar; de asemenea, pentru teste statistice; software reprezentativ pentru analiza conținutului: VBPro, WordStat	Ca instrumente de adnotare și de căutare; software reprezentativ: Atlas.ti sau NVivo

Sursa: WHITE, Marilyn Domas și MARSH, Emily [383, pp. 35-36].

Procedurile de elaborare și aplicare a analizei de conținut

Înainte de a discuta distincțiile dintre analiza calitativă și cantitativă a conținutului, este util de identificat și explicat pașii implicați în analiza de conținut. Inițial, accentul este pus pe etapele unui studiu care utilizează analiza cantitativă a conținutului.

Etaple de bază pe care le realizează un cercetător în abordarea unei analize de conținut sunt următoarele:

Identificarea temei și problemei de cercetare: Cercetătorul fundamentează tema și problema studiului. Dacă este utilizată o analiză calitativă, cercetătorul dezvoltă o serie de întrebări de cercetare sau o ipoteză, dacă este folosită analiza cantitativă. Această primă fază necesită o bună pregătire teoretică și o cunoaștere detaliată a investigațiilor realizate cu ajutorul analizei de conținut.

Identificarea eșantionului: În această etapă cercetătorul identifică populația care va fi cercetată (se identifică documentele care vor fi supuse analizei). Apoi, cercetătorul folosește diferite metode de alegere a unui eșantion: metode de eșantionare aleatorii (eșantionare aleatorie simplă, eșantionare aleatorie sistematică, eșantionare de tip cluster, eșantionare stratificată) și eșantionare nealeatorii (eșantionare pe baza unui scop predefinit, eșantionare pe bază de conveniență). De exemplu, în cazurile când se analizează materialele presei, metoda de eșantionare utilizată frecvent este cea sistematică, care permite selectarea materialelor cu un anumit interval de eșantionare. De asemenea, se poate folosi eșantionarea pe cote, care permite identificarea variabilelor-cheie după care un anumit număr de unități de eșantionare se includ în studiu.

Dimensiunea eșantionului se stabilește în corelație strânsă cu precizarea foarte exactă a problemei de studiat. Atât populația, cât și

eșantionul trebuie să fie semnificative pentru faptele sociale pe care le cercetați [2, p. 45].

La construirea corpusului de documente trebuie respectate următoarele reguli:

- **Regula exhaustivității** (trebuie luate în considerare toate elementele corpusului fără a ignora niciunul);
- **Regula reprezentativității** (se face o analiză pe un eșantion care trebuie selectat riguros);
- **Regula omogenității** (documentele trebuie să fie omogene, se spun anumitor criterii de alegere);
- **Regula pertinentei** (documentele trebuie să fie adecvate ca sursă de informare pentru a corespunde obiectivului care a determinat analiza).

Elaborarea proiectului de cercetare: Există mai multe sarcini care trebuie îndeplinite în această fază: alegerea unităților de analiză pe care cercetătorul trebuie să le studieze; crearea unei scheme de codare; și, în cazul analizei cantitative, dezvoltarea unui sistem de numerotare.

În această fază trebuie determinate categoriile și subcategoriile, indicatorii, unitățile de context și unitățile de numărare.

Utilizarea tehnicii analizei de conținut presupune determinarea unităților de înregistrare, de context și de numărare. De asemenea, trebuie stabilită schema categoriilor de analiză.

Cuvântul sau simbolul constituie cele mai mici unități de înregistrare. De cele mai multe ori, tema reprezintă unitatea de înregistrare cea mai convenabilă. Celelalte unități de înregistrare (propoziția, fraza, paragraful), deși ușor de reperat, impun transformarea lor în unități tematice, ceea ce creează probleme în ordinea fidelității analizei conținutului [70, p. 221].

Conținuturile comunicării (unitățile de înregistrare) urmează a fi clasificate, introduse în rubrici sau clase (categorii) relevante pentru verificarea ipotezelor cercetării. Stabilirea sistemului de categorii decurge în mod logic din ipotezele ce trebuie testate. Categoriile reprezintă niște noțiuni generale care corespund obiectivelor cercetării. În calitate de categorii pot apărea cuvinte sau termeni, concepte, judecăți, teme, personaje sau clase de personaje, autori, localități, anul de publicare al documentului, tipul și genul documentului, activitățile și acțiunile umane, procesele și fenomenele sociale, diferitele tipuri de unități sociale etc. Ele sunt similare întrebărilor incluse în chestionar și indică răspunsurile ce trebuie să fie depistate în text. În cazul studierii integrale a textelor ca structuri organizate sunt utilizate un șir de alte categorii, cum ar fi:

conținutul problemei, cauzele apariției situației de problemă, subiectul vinovat de apariția problemei, subiectul în stare să soluționeze problema, consecințele situației de problemă, modalitățile de soluționare a problemei etc.

În timpul selecției categoriilor e necesar să se țină cont de următoarele:

- categoriile trebuie să corespundă scopului propus și conținutului textului cercetării;
- categoriile trebuie să fie exhaustive și să se excludă reciproc.

Categoriile sunt înregistrate într-un tabel special. Acest tabel reprezintă aparatul categorial al cercetătorului, elaborat pentru căutare în text. Acesta reflectă elementele-cheie ale conceptului de cercetare. Tabelul 43 oferă un exemplu de prezentare a unităților de analiză la tema *Servicii de bibliotecă, caracteristica și evaluarea lor*.

Tabelul 43. Unități de analiză semantică

Codul unității de analiză	Unități de analiză semantică a temei (categoriile)
1	Esența serviciului de bibliotecă
2	Evoluția serviciilor de bibliotecă
3	Servicii de bibliotecă gratuite
4	Servicii de bibliotecă cu plată
5	Servicii de împrumut
6	Servicii de referințe
...	
N	Servicii analitice

Categoriile semantice de analiză în conținutul documentului pot fi exprimate diferit, de exemplu simboluri, expresii complete sau paragrafe, inclusiv sinonime ale categoriilor. Este necesar ca în text să fie găsite toate formele de exprimare posibile pentru fiecare unitate semantică, așa cum sunt menționate în documentele studiate.

Aceste categorii determină direcția de analiză a textului. Natura datelor obținute depinde, în mare măsură, de categoriile adoptate în studiu. Prin urmare, o schemă de codificare bună trebuie să conțină categorii sau niveluri exhaustive, adică toate aspectele relevante ale proiectării trebuie să fie prezentate. În plus, categoriile trebuie să se excludă reciproc. Aceasta înseamnă că orice element al conținutului poate fi clasificat doar într-o categorie, cu alte cuvinte, definițiile operaționale ale categoriilor trebuie să fie clare, precise și fără ambiguitate, iar instrucțiunile ușor de urmat. Toate aceste caracteristici promovează fiabilitatea codării, adică probabilitatea ca toți codificatorii să codifice același articol în

același mod sau că un codificator va codifica același articol în același mod în perioade diferite în timp.

După selectarea categoriilor de analiză este aleasă unitatea de înregistrare, care reprezintă acea parte din comunicare ce urmează a fi caracterizată și introdusă în una din categoriile schemei de analiză. Unitățile de înregistrare sunt elemente ale textului care acționează ca „reprezentanți”, indicatori ai unei anumite unități semantice [419, p. 93]. În calitate de unități de înregistrare pot servi părți ale comunicării (noțiuni, teme, denumiri de organizații sau de biblioteci, nume de personalități ș.a. sau combinații mai complexe de elemente de text-judecăți, subiecte, paragrafe întregi) sau comunicarea în întregime (articol, o postare pe blog, o înregistrare video ș.a.). De exemplu, unitățile de înregistrare pentru categoria de analiză *cultura lecturii* pot fi: *scopul lecturii, timpul petrecut în lectură (zi, lună, an), profunzimea percepției textului etc.*

Categoriile de analiză (unitatea semantică de analiză) și unitățile de înregistrare ale acestora sunt combinate într-un tabel special, care poate fi numit „Clasificatorul analizei textului”. Să presupunem că efectuați o analiză de conținut la tema „Biblioteca publică în asigurarea securității informaționale și psihologie a cititorilor” (Tabelul 44):

Tabelul 44. Clasificatorul analizei de conținut la tema „Biblioteca publică în asigurarea securității informaționale și psihologie a cititorilor” (Fragment)

Codul unității de analiză	Categorii	Unități de înregistrare
1.	Țara de publicare a documentului	1.1. Rusia 1.2. Țări străine, inclusiv: 1.2.1. Statele Unite ale Americii 1.2.2. Canada 1.2.3. Marea Britanie ... 1.3. Documente internaționale
2.	Anul de editare al documentului	2.1. 1996 ... 2.9. 2004
3.	Ramura cunoașterii din care face parte documentul	3.1. Psihologie 3.2. Jurisprudență 3.3. Biblioteconomie ...

Codul unității de analiză	Categorii	Unități de înregistrare
4.	Tematica documentului	4.1. Politica informațională a statului 4.2. Cultura informației 4.3. Biblioteca în societatea informațională ...
5.	Tipul documentului	5.1. Publicații oficiale, inclusiv: 5.1.1. Publicat în 1994 ... 5.1.9. Publicat în 2004 5.2. Publicații științifice, inclusiv: 5.3. Publicații de referință, inclusiv: ...
9.	Definiția conceptului „asigurarea securității informaționale și psihologice a cititorilor”	9.1. Securitate 9.2. Securitatea informațională 9.3. Securitatea informațională și psihologică 9.4. Securitatea informațională și psihologică a cititorilor 9.5. Asigurarea securității informaționale și psihologice 9.6. Asigurarea securității informaționale și psihologice a cititorilor

Sursa: ЧУРАШЕВА, Ольга [423, pp. 33-34].

Fiecare unitate de analiză primește un cod, care se reflectă în instrucțiunea de codificare – un document metodologic care stabilește regulile pentru identificarea unităților de observare din text, corelarea lor cu principalele categorii de analiză și fixarea acestei conexiuni prin intermediul unei desemnări de cod (Anexa 17).

Multe studii care au folosit metoda analiză de conținut nu și-au dezvoltat propria schemă de codare, ci s-au bazat pe scheme de codificare concepute de alți cercetători. De exemplu, Mary C. Stansbury [344] a folosit calificativele privind declarații ale problemelor, identificate de Cheryl Metoyer-Duran și Peter Hernon [248], ca un cod pentru analiza declarațiilor de probleme din revistele din domeniul biblioteconomiei și științei informării [383, p. 32]. Mai multe scheme de codificare, dezvoltate de cercetătorii din domeniul biblioteconomiei și științei informării, pot fi utilizate pe scară largă în domeniul infodocumentar, de exemplu,

taxonomiile lui Stephanie W. Haas și Erika S. Grams [159] pentru paginile web și linkuri ș.a. Utilizarea aceleiași scheme de codificare în cadrul diferitor studii permite realizarea comparațiilor între aceste studii.

În Figura 70 este prezentat un formular de analiză a conținutului. Formularul este completat pe baza fixării tuturor categoriilor și unităților de înregistrare în toate documentele analizate.

№ п/п	1	
Автор	Грачев Г.В.	
Название документа	ИИБ личности: состояние и возможности психологической защиты	
Страна издания	Россия	
Год издания	1998	
Отрасль знания	Психология	
Тематика	Манипуляции сознанием	
Тип документа	Научный	
Вид документа	Книга	
Научный коллектив, к которому принадлежит автор	Российская академия государственной службы	
Научный статус автора	Кандидат психологических наук	
Определение	ИИБ	
Угрозы ИИБ	в целом	Недостовверная информация
	применительно к читателям	-
Направления обеспечения ИИБ	в целом	Информирование об угрозах ИИБ
	в условиях библиотек	-
Средства обеспечения ИИБ	в целом	Коммуникативный тренинг
	в условиях библиотек	-
Примечания		

Fig. 70. Fragment din formularul de analiză a conținutului

Sursa: ЧУРАШЕВА, Ольга [423, p. 35].

Colectarea datelor: Controlul calității este o preocupare majoră în procesul de codificare. Între codificatori trebuie să existe acorduri privind codarea variabilelor. Cercetătorul trebuie să evite subiectivitatea în codare.

Interpretarea dovezilor: Realizarea analizei de conținut și procesarea informațiilor primare necesită o abordare serioasă, atenție constantă a codicatorului. El are rolul de a traduce informația textuală în indicatori cantitativi în conformitate cu clasificatorul. Constatările trebuie să abordeze direct întrebarea sau ipoteza de cercetare. Tabelele, graficele etc. trebuie explicate și interpretate în funcție de întrebarea formulată.

Prelucrarea rezultatelor analizei de conținut este foarte complexă și specifică.

Procedeul de analiză se alege în funcție de tema și obiectivele cercetării, de ipotezele de cercetare și de materialul ce urmează a fi analizat.

În continuare sunt prezentate două procedee de analiză a conținutului comunicării [65, pp. 91-93]:

1. *Analiza frecvențelor* – reprezintă modalitatea clasică de analiză a conținutului comunicării. Este determinată frecvența de apariție a unității de înregistrare în categoriile de analiză, precum și determinarea cantitativă a unităților de înregistrare cu ajutorul unității de numărare. De exemplu, dacă tema este considerată unitate de înregistrare, se determină numărul de apariții a temei în materialul supus analizei.

2. *Analiza tendinței*. Tendința exprimă atitudinea autorului față de comunicarea transmisă. Pornind de la analiza frecvențelor se evidențiază orientarea favorabilă, neutră sau defavorabilă în raport cu o anumită temă, a celui ce transmite mesajul. Pentru evidențierea tendinței se va calcula indicele de analiză a tendinței (AT). Ca și în cazul analizei frecvențelor, se începe prin identificarea temelor (unitățile de înregistrare), apoi fiecare temă este clasificată în funcție de orientarea pozitivă, neutră sau negativă exprimată (favorabilă, neutră sau defavorabilă).

Dacă se ia în considerare conținutul referitor la tema cercetată și se ignoră cel ce nu face referință la aceasta, atunci indicele de analiză a tendinței rezultă din următoarea formulă de calcul:

$$AT = \frac{F - D}{L}$$

F = numărul de unități favorabile (pozitive),

D = numărul de unități defavorabile (negative),

L = numărul de unități referitoare la tema cercetată.

Dacă se include în calcul numărul total de unități (conținutul total, nu numai unitățile în legătură cu tema, ci și numărul unităților fără legătură cu tema), indicele de analiză a tendinței se va calcula după următoarea formulă:

$$AT = \frac{F - D}{T}$$

T = numărul total de unități (conținutul total).

Calcularea corectă a indicelui de analiză a tendinței trebuie să satisfacă următoarele cerințe:

AT crește în sens pozitiv când crește frecvența unităților favorabile (F);

AT crește în sens negativ (descrește) când crește frecvența unităților defavorabile (D);

AT descrește în valoare absolută când crește numărul unităților de conținut neutre;

- AT este zero, dacă toate unitățile de conținut sunt neutre;
- AT variază proporțional cu raportul favorabil-defavorabil, dacă nu există unități de conținut neutre;
- AT este zero, dacă numărul unităților de conținut favorabile (F) este egal cu numărul unităților de conținut defavorabile (D);
- AT variază direct proporțional cu frecvența unităților de conținut favorabil (F) (respectiv, cu frecvența unităților de conținut defavorabil (D) dacă tot conținutul este favorabil (respectiv, defavorabil);
- AT descrește în valoare absolută când crește numărul total de unități (conținutul total, T).

Cele două formule dau indici de tendință diferiți, deoarece numitorul fracției este diferit. Precizăm că conținutul în legătură cu tema cuprinde totalul unităților favorabile, defavorabile și neutre, în timp ce la conținutul total se mai adaugă și numărul unităților fără legătură cu tema a cărei tendință o calculați. Prin aplicarea oricărei formule, rezultă tendința de a prezenta tema sau problema socială din textele analizate în termeni favorabili sau defavorabili. Se întocmesc grafice privind intensitatea atitudinii [2, p. 81]. Ilustrăm cele prezentate cu un exemplu.

Din 462 de articole analizate din ziarul X (de ex., pentru un an) s-au identificat 89 articole care tratează activitatea bibliotecilor publice. În 71 de cazuri conținutul articolelor scoate în evidență activitatea lor de excepție; în 8 situații se amintesc și unele lipsuri sau neajunsuri; iar în 10 cazuri se analizează exclusiv neajunsurile. Intuitiv, ne dăm seama că ziarul respectiv prezintă în mod favorabil activitatea desfășurată. Dar cât de favorabil? Indicele tendinței ne-o poate spune cu precizie (dacă luăm în considerare doar conținutul referitor la tema cercetată):

$$AT = \frac{71 - 10}{89} = 0,685$$

Dacă luăm în considerare tot conținutul:

$$AT = \frac{71 - 10}{462} = 0,132$$

Astfel, indicele de tendință este de +0,685 (în cazul conținutului în legătură cu tema) și +0,132 (în cazul conținutului total al ziarului). Rezultă de aici că sursă de informare are o atitudine în ansamblu favorabilă față de activitatea bibliotecilor publice.

Există, de asemenea, procedee speciale de calcul în legătură cu analiza conținutului. De exemplu, în analiză de conținut se utilizează

coeficientul de dezechilibru Janis – Fadner (C), aplicabil oricărui tip de comunicare care poate fi clasificat în conținut favorabil, conținut nefavorabil, conținut neutru și conținut nerelevant. Acest coeficient a fost elaborat de Irving L. Janis și Raymond H. Fadner [187].

În cazul în care numărul de evaluări pozitive depășește numărul celor negative, *coeficientul Janis – Fadner* se calculează după formula:

$$C = \frac{f^2 - f \times n}{r \times t}$$

f – numărul de evaluări pozitive;

n – numărul de evaluări negative;

r – numărul de unități în legătură cu problema studiată;

t – numărul total de unități (conținutul total).

Când numărul de aprecieri pozitive este mai mic decât numărul celor negative, *coeficientul Janis – Fadner* este calculat după formula:

$$C = \frac{f \times n - n^2}{r \times t}$$

Să luăm următorul exemplu, construit pentru a demonstra modul de calcul pentru raportul dintre aprecierile pozitive și negative privind anumite categorii: în 137 de articole au fost abordate problemele bibliotecilor publice, în 9 articole se apreciază rezultatele pozitive cu privire la colecțiile bibliotecilor; 122 de articole cuprind aprecieri laudative, dar și critice; 6 articole sunt critice.

$$C = \frac{f^2 - f \times n}{r \times t} = \frac{9^2 - 9 \times 6}{137 \times 1560} = \frac{27}{213720} = 0,000126$$

În aceleași 137 de articole au fost identificate 7 articole care apreciază pozitiv susținerea bibliotecilor din partea autorităților publice locale, 120 de articole cuprind aprecieri pozitive, dar și critice; 10 articole sunt critice.

$$C = \frac{f \times n - n^2}{r \times t} = \frac{7 \times 10 - 10^2}{137 \times 1560} = \frac{-30}{213720} = -0,000140$$

Concluzie: prevalează o atitudine pozitivă cu privire la colecțiile bibliotecilor. Viziunea privind implicarea autorităților publice locale în problemele bibliotecilor nu este la fel de optimistă.

Fără calcularea *coeficientului Janis – Fadner*, ne-ar fi greu să stabilim raportul dintre evaluările pozitive și negative în raport cu categoria respectivă.

Este cunoscută și o metodă mai simplă de măsurare. Ponderea unei anumite categorii poate fi calculată folosind formula:

$$C = \frac{\text{numărul unităților de analiză care fixează categoria respectivă}}{\text{numărul total al unităților de analiză}}$$

Sunt și alte metode de măsurare a reputației publicațiilor [407].

Nu în zădar analiza de conținut se identifică ca metodă de analiză cantitativă și calitativă a textelor. Ea poate fi cu succes utilizată atât în scopuri de analiză cantitativă, cât și calitativă. De exemplu, dacă vorbim despre analiza calitativă, atunci cu ajutorul acesteia este posibilă, în special, studierea opiniei unor autori de texte cu privire la subiectul studiat de cercetător, evoluția opiniilor fiecărui autor, intensitatea acestora etc.

Avantajele și dezavantajele analizei de conținut

Analiza de conținut atât cantitativă, cât și calitativă are o serie de avantaje și dezavantaje, care sunt prezentate în Tabelul 45.

Tabelul 45. Avantajele și dezavantajele analizei de conținut

Avantajele analizei de conținut	Dezavantajele analizei de conținut
Urmărește direct comunicarea prin texte sau transcrieri (ale interviurilor, de pildă) și, în consecință, evidențiază trăsătura centrală a interacțiunii sociale.	Este afectată de erori pronunțate, mai ales când analiza relațională este utilizată pentru a ajunge la un nivel ridicat de interpretare.
Permite atât operațiuni cantitative, cât și calitative.	Tinde prea des să se reducă pur și simplu la numărarea unor cuvinte.
Prin analiza textelor, oferă o valoroasă cunoaștere de profunzime din punct de vedere istoric/cultural.	Neglijează adeseori contextul în care s-a produs textul, precum și starea de lucruri de după producerea lui.
Permite apropierea de text, care poate oscila între categorii specifice și relații, și, de asemenea, analiza statistică a formei codate a textului.	De multe ori este lipsită de o bază teoretică sau încearcă în mod prea liber să conducă la raționamente inteligibile despre relațiile și consecințele implicate într-o cercetare.
Reprezintă un mijloc non-obstrucțiv de analiză a interacțiunilor.	În mod inerent este reductivă, în special când are de-a face cu texte complexe.
Oferă o cunoaștere profundă a modelelor complexe ale gândirii umane și ale utilizării limbajului.	Poate fi automatizată sau computerizată cu relativă dificultate.

Sursa: AGABRIAN, Mircea [2, pp. 24-25].

În practică, analiza de conținut poate fi intensivă și „consumatoare de timp” [2, p. 95]. Utilizarea acestei metode de cercetare poate ajuta la dezvăluirea tendințelor și subiectelor, dar nu poate identifica cauzalitatea. Cu toate acestea, este una dintre metodele de cercetare de top utilizate în cercetarea din domeniul biblioteconomiei și științei informării. În studiul său, Heting Chu a constatat că 57% de cercetări în domeniul biblioteconomiei și științei informării au fost efectuate folosind tehnica analizei de conținut [74].

Rezumat

Analiza de conținut este o metodă de cercetare foarte flexibilă, care este utilizată pe scară largă în cercetările în domeniul biblioteconomiei și științei informării, având diferite scopuri și obiective de cercetare. Metoda de cercetare este aplicată în studii calitative, cantitative și uneori mixte și folosește o gamă largă de metode analitice pentru a obține rezultate și a le prezenta în context.

Exerciții practice

Utilizând metoda analiza de conținut, evaluați nivelul de abordare în fluxul documentar a problemelor de teorie și practică privind crearea și utilizarea resurselor informaționale electronice în instituțiile infodocumentare.

Ca surse de informații, puteți utiliza revistele de specialitate (de exemplu: *BiblioPolis* (<http://ojs.hasdeu.md/index.php/bibliopolis>), *Magazin bibliologic* (<https://ibn.idsi.md/en/magazin-bibliologic>), *Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării* (<https://www.rrbsi.ro/index.php/rrbsi>), *Studii de Biblioteconomie și Știința Informării* (<http://lisr.unibuc.ro/>), *Biblioteca: revista de bibliologie și știința informării* (<http://www.bibnat.ro/Arhiva-s231-ro.htm>).

Acoperirea cronologică a surselor ar trebui să fie de cel puțin 5 ani.

Lecturi suplimentare

1. AGABRIAN, Mircea. *Analiza de conținut*. Iași: Polirom, 2006. ISBN 973-681-888-8.
2. CAUC, Ion, MANU, Beatrice, PÂRLEA, Daniela, GORAN, Laura. *Metodologia cercetării sociologice: metode și tehnici de cercetare*. Ed. a 2-a. București: Editura Fundației România de Măine, 2004, pp. 85-95. ISBN 973-725-135-0.
3. CHELCEA, Septimiu. *Tehnici de cercetare sociologică*. București: SNSPA, 2001, pp. 217-231. ISBN 973-8309-05-0.

4. COJOCARU, Natalia. *Cercetarea calitativă: Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2010, pp. 99-110. ISBN 978-9975-71-050-3.
5. ILUȚ, Petru, *Abordarea calitativă a socioumanului: concepte și metode*. Iași: Polirom, 1997, pp. 134-156. ISBN 973-683-028-4.
6. MARINESCU, Valentina. *Cercetarea în comunicare: Metode și tehnici*. București: Editura C.H. Beck, 2009, pp. 66-77. ISBN 978-973-115-633-0.
7. БОРОДИНА, Валентина А. *Поаспектный и контент-анализ в изучении читательского развития (на материалах журнала „Reading Research Quarterly” за 2004-2007 гг.)*. In: *Библиосфера*. 2009, nr. 2, pp. 3-13. ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/341>
8. КРЕЙДЕНКО, В. С. *Библиотечные исследования: Учебно-методическое пособие*. Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2007, pp. 76-103. ISBN 978-5-902300-68-7.

28. Analiza cantitativă a datelor de cercetare

Considerații introductive

Cercetarea cantitativă, spre deosebire de cercetarea calitativă, tratează date care sunt numerice sau care pot fi transformate în numere. Metodele de bază utilizate pentru investigarea datelor numerice sunt denumite „statistici”. Tehnicile statistice sunt preocupate de organizarea, analiza, interpretarea și prezentarea datelor numerice. Statistica are aplicații largi în multe discipline, inclusiv în biblioteconomie și știința informării, dar și în alte domenii de cercetare informațională. Odată cu apariția computerelor procesele statistice de gestionare și analiză a datelor au devenit mai accesibile. Cu toate acestea, există pericolul ca analiza să poată fi efectuată pe date fără a înțelege testele statistice adecvate pentru a fi utilizate și modul în care acestea trebuie aplicate.

În orice proiect de cercetare cantitativă, cercetătorul ar trebui să se gândească la analiza datelor încă în etapa de planificare a studiului. Instrumentul de colectare a datelor, de asemenea, ar trebuie conceput luând în considerare eventuala analiză. Trebuie identificate variabilele, luate în considerare modalitățile potențiale de a privi aceste variabile, de asemenea, trebuie luate în considerare abordările în analiză. Prin aceasta cercetătorul se va asigura că sunt colectate date relevante pentru întrebarea de cercetare și date care îi vor permite să investigheze problemele de care este preocupat. În orice cercetare este posibil să intervină ceva la ce cercetătorul nu se așteaptă. Astfel, e posibil ca

cercetătorul să fie nevoit să-și modifice planul pentru a se adapta la noi evoluții, posibil va fi nevoit să privească variabilele mai detaliat sau în moduri diferite, dar, de fapt, va avea o bază solidă pentru a începe analiza.

Este important ca cercetătorul să piloteze instrumentul de cercetare pentru a se asigura că răspunsurile se potrivesc cu ceea ce el a sperat să obțină. Aceasta este necesar pentru a se asigura că întrebarea permite respondentului să ofere un răspuns într-un mod semnificativ. După ce cercetătorul a văzut rezultatele studiului pilot, el va avea o idee reală despre cum vor arăta datele brute.

Astfel, în analiza cantitativă a datelor, trebuie să transformați numerele brute în date semnificative prin aplicarea gândirii raționale și critice. Analiza cantitativă a datelor poate include calculul frecvențelor variabilelor și diferențele dintre variabile. O abordare cantitativă este, de obicei, asociată cu găsirea de dovezi care să susțină sau să respingă ipotezele pe care le-ați formulat în etapele anterioare ale procesului de cercetare.

Niveluri de măsurare

Ideea măsurării în științe sociale îi aparține lui Stanley Smith Stevens (1946), care a propus patru niveluri de măsurare [318, p. 35].

1. Nivelul nominal;
2. Nivelul ordinal;
3. Nivelul interval;
4. Nivelul de rapoarte.

Nivelul nominal reprezintă pur și simplu clasificări, în multe cazuri definite ad-hoc. Pentru variabilele măsurate la acest nivel trebuie să vă gândiți care sunt posibilele valori pe care le poate lua variabila dvs. (de ex., *masculin și feminin*).

Cerințe pentru formularea variabilelor categoriale:

- lista de categorii nu trebuie să fie foarte mare, dar care ar îndeplini condiția de exhaustivitate – pentru fiecare caz trebuie să existe o valoare care să i se potrivească (de ex.: Trebuie să existe categoria *Altele*);
- exclusiune reciprocă – categoriile sunt construite astfel încât să nu fie un obiect care să poată intra în același timp în două dintre ele (de ex.: Nu puteți avea categoriile *Cărți și Monografii*, deoarece ele se suprapun);
- nivelul la care se construiesc categoriile trebuie să fie același (de ex.: Nu puteți să aveți o clasificare pentru tipuri de biblioteci de

genul bibliotecii universitare, bibliotecii ale instituțiilor de învățământ, bibliotecii școlare, bibliotecii ale instituțiilor de învățământ profesional tehnic. Categoria *bibliotecii ale instituțiilor de învățământ* este una mai largă decât celelalte categorii și poate fi folosită doar împreună cu altele de același nivel (*bibliotecii naționale, bibliotecii specializate, bibliotecii publice teritoriale*);

- valorile variabilelor nominale nu pot fi ordonate (de ex.: Nu puteți spune că valoarea *feminin* este mai mare sau mai mică decât valoarea *masculin*).

Un caz aparte este cel al variabilelor dihotomice, în care avem două valori posibile (cum ar fi *Da* și *Nu*). Cel mai adesea, acestea sunt tratate ca variabile nominale.

Nivelul ordinal este acela în care putem construi o ierarhie a categoriilor (de exemplu, mărimea colecțiilor bibliotecilor „până la 2.000 de volume”, „2.001 – 5.000 de volume”, „5.001 – 10.000 de volume”, „10.001 – 100.000 de volume”, „100.001 – 500.000 de volume”, „500.001 – 1 milion de volume”, „peste 1 milion de volume” etc. Un alt exemplu este cel în care categoriile pornesc de la „Acord total”, „Acord”,..., ajungând până la „Dezacord total”), fără însă a putea spune cât de mare este distincția între două categorii particulare. În acest caz, numerele atașate fiecărei categorii trebuie să respecte o ierarhie a categoriilor. În mod normal am atașa numărul 1 categoriei cu poziția cea mai mare în ierarhie – cea cu valoarea cea mai mare (1 pentru *Acord total*, 2 pentru *Acord*, și așa mai departe). Din considerente legate de interpretarea testelor statistice folosite pentru testarea ipotezelor se recomandă ca numerele atașate să indice faptul că valoarea este mai mare mai degrabă decât poziția în ierarhie (1 – *Dezacord total*, 2 – *Dezacord* etc.).

Nivelul de interval se folosește pentru variabile măsurate cu ajutorul unor cifre, în cazul cărora punctul de referință a fost stabilit arbitrar. Datele de intervale nu sunt cel mai puternic nivel de măsurare în analiza statistică, deoarece variabila de intervale are „diferite categorii; categoriile pot fi ordonate pe ranguri; diferențele sau intervalele dintre fiecare categorie pot fi specificate într-un sens numeric semnificativ” [285, p. 285]. Un astfel de exemplu ar putea fi notele obținute de studenți, care măsoară cunoștințele dobândite de studenți. Este greu să putem spune că un student de nota 10 știe de două ori mai multe lucruri decât un student de nota 5. Un alt exemplu, dacă ordonăm utilizatorii bibliotecii după vârstă, utilizatorul cel mai în vârstă primește rangul 1, următorul – rangul 2 și așa mai departe am obținut o măsurare la nivel de interval (distanțele sunt egale între două ranguri succesive, dar

utilizatorul de pe locul 5 nu este de două ori mai în vârstă decât cel de pe locul 10).

Nivelul de rapoarte este un nivel de măsurare de interval, dar în plus în acest caz există un punct de referință 0 (zero) care indică lipsa caracteristicii. Cifra atașată valorii reprezintă chiar măsura în care este caracteristica respectivă [318, p. 39]. Dacă valoarea variabilei vârstă este de 25 de ani, respectiva persoană chiar are 25 de ani.

Pași pentru realizarea analizei cantitative a datelor

Pentru datele cantitative, informațiile brute trebuie să fie prezentate în mod semnificativ, folosind metode de analiză. Datele cantitative ar trebui analizate pentru a găsi date probatorii care ar putea ajuta în procesul de cercetare. Procesul de analiză cantitativă include:

Pregătirea datelor

Prima etapă a analizei datelor este pregătirea datelor, al cărei scop este de a transforma datele brute în material semnificativ și lizibil. Pregătirea datelor include următorii pași:

Pasul 1: Validarea datelor

Scopul validării datelor este de a afla, pe cât posibil, dacă colectarea datelor a fost făcută conform standardelor prestabilite și fără prejudecăți. Validarea datelor prevede:

- examinarea dacă fiecare respondent a participat realmente la cercetare sau nu;
- asigurarea că respondenții au fost aleși conform criteriilor de cercetare;
- verificarea dacă procedura de colectare a datelor a fost respectată în mod corespunzător;
- asigurarea că cercetătorul a adresat respondentului toate întrebările, dar nu doar cele obligatorii.

Pasul 2: Editarea datelor

De obicei, seturile de date mari includ erori. De exemplu, respondenții pot completa câmpuri incorect sau le pot omite accidental. Pentru a se asigura că nu există astfel de erori, cercetătorul ar trebui să efectueze verificări ale datelor de bază, să verifice și să editeze datele brute ale cercetării, pentru a identifica și a șterge ceea ce poate împiedica acuratețea rezultatelor.

De exemplu, o eroare ar putea fi câmpurile care au fost lăsate goale de către respondenți. În timp ce editați datele, este important să vă asigurați că eliminați sau completați toate câmpurile goale.

Pasul 3: Codarea datelor

Acesta este unul dintre cei mai importanți pași în pregătirea datelor. Se referă la gruparea și atribuirea de valori la răspunsurile din sondaj.

De exemplu, dacă un cercetător a intervievat 500 de utilizatori și dorește să identifice vârsta medie a respondenților, el va crea grupuri de vârstă și va clasifica vârsta fiecăruia dintre respondenți conform acestor coduri. (De exemplu, respondenții între 13-15 ani și-ar avea vârsta codificată ca 0; între 16-18 ani ca 1; între 18-20 ani ca 2 etc.).

Metode cantitative de analiză a datelor

După acești pași, datele sunt gata pentru analiză. Cele mai utilizate metode pentru analiza datelor cantitative sunt statistica descriptivă și statistica inferențială (care este folosită pentru a face previziuni sau comparații despre o populație pe baza datelor unui eșantion aleatoriu din populația de interes).

Statistica descriptivă

Statistica descriptivă se referă la totalitatea metodelor care permit descrierea și gruparea în diferite moduri a datelor rezultate din cercetări [278, p. 70]. De obicei, statistica descriptivă (cunoscută și sub denumirea de analiză descriptivă) este primul nivel de analiză. Aceasta îi ajută pe cercetători să sintetizeze datele. Statisticile descriptive au ca scop sumarizarea și prezentarea datelor. Procedeele utilizate în statisticile descriptive se referă la gruparea și prezentarea datelor în tabele și grafice, calculul indicatorilor tendinței centrale și ai variabilității, indicatori ai asocierii și ai legăturii dintre variabile [278, p. 70].

Statisticile descriptive sunt cele mai utile atunci când cercetarea este limitată la eșantion și nu trebuie să fie generalizată la o populație mai mare. De exemplu, dacă comparați procentul de cetățeni care frecventează biblioteca publică în două localități diferite, atunci statisticile descriptive sunt suficiente.

Întrucât analiza descriptivă este utilizată, mai ales, pentru analiza unei variabile unice, aceasta este adesea numită analiză univariată.

Cea mai comună formă de descriere a datelor o reprezintă *analiza tendinței centrale*. Indicatorii de tendință centrală sunt măsuri pentru localizarea mijlocului sau centrului distribuției [76]. Astfel, măsura tendinței indică modul în care se grupează datele în jurul unei valori. Cei mai importanți indicatori ai tendinței centrale sunt media, mediana și modul.

Media (M): Media sau media aritmetică este suma valorilor unei variabile, raportată la numărul măsurătorilor.

Exemplu:

Avem un eșantion cu următoarele valori:

Eșantionul este: 5, 3, 54, 93, 83, 22, 17, 19

Media se calculează ca suma tuturor valorilor, raportată la numărul de cazuri:

$$M = \frac{5 + 3 + 54 + 93 + 83 + 22 + 17 + 19}{8} = \frac{296}{8} = 37$$

Avantaje:

- ușor de înțeles și calculat;
- sensibil la fiecare scor din distribuție în mod egal;
- asigură utilizarea tipică, costul, incidența etc. a variabilei;
- fundamental pentru calculele ulterioare ale abaterii standard;
- cea mai stabilă măsură a tendinței centrale.

Dezavantaje:

- poate fi calculată doar pentru datele de interval în care există o interpretare semnificativă din punct de vedere numeric;
- poate fi înșelătoare dacă setul de date conține valori anormal de ridicate sau joase, de exemplu:

Un set de zece persoane și vârstele lor sunt:

Vârsta persoanelor: 11, 10, 12, 13, 10, 11, **90**, 13, 11, 10

Această distribuție a scorurilor se numește distorsionată, deoarece are o valoare extremă (90). Media = $11 + 10 + 12 + 13 + 10 + 11 + 90 + 13 + 11 + 10 = 191 = 191/10$

$$M = 19,1$$

Aceste date spun foarte puțin despre vârsta medie a acestui grup; în acest caz, media devine atipică, nerealistă și nereprezentativă.

Mediana (Me): este punctul mediu al unui set de valori numerice. Valoarea care împarte șirul de măsurători în două părți egale; jumătate din șirul de date va avea valori mai mici decât mediana, în timp ce cealaltă jumătate va avea valori mai mari decât mediana.

Exemplu:

Să considerăm următorul șir de date:

Scoruri: 27, 7, 6, 4, 28, 12, 96, 54, 23, 86, 18, 8, 11

Pentru a calcula mediana, primul pas este acela de a ordona crescător sau descrescător aceste date. Ordonând crescător șirul de mai sus, obținem:

Scoruri: 4, 6, 7, 8, 11, 12, 18, 23, 27, 28, 54, 86, 96

În acest caz avem 13 valori. Prin urmare, mediana va fi valoarea care împarte acest șir ordonat în două părți egale. La mijlocul acestui șir, găsim valoarea 18, valoarea medianei, cu șase valori dedesubt și șase valori deasupra.

Acest lucru este simplu atunci când este un număr impar de scoruri. Când este un număr egal, există un pas suplimentar pentru a fi inclus în proces:

În cazul unui șir par, mediana este valoarea de la mijlocul unui șir.

Scoruri: 16, 11, 24, 6, 17, 4, 19, 9, 20, 8

Ordonând șirul descrescător, obținem:

Scoruri: 24, 20, 19, 17, 16, 11, 9, 8, 6, 4

De data aceasta avem 10 valori. Deoarece șirul este un șir par, mediana se situează, în cazul nostru, între valoarea 16 și valoarea 11, mai precis la valoarea 13,5.

$$Me = \frac{16 + 11}{2} = 13,5$$

Avantaje:

- nu este sensibilă la scoruri extreme atunci când distribuția este distorsionată;
- oferă o linie de divizare între valorile superioare și cele inferioare; un element ales la întâmplare din listă are o șansă de 50/50 de a fi mai mare sau mai mic decât valoarea mediană;
- cea mai utilă valoare medie atunci când lucrezi cu date distorsionate.

Dezavantaje:

- este posibil să nu fie caracteristică setului de date;
- oferă numai valoarea unui scor din set (scorul central); celelalte valori sunt utilizate pentru a determina poziția medianei, dar valoarea acestor scoruri nu influențează valoarea medianei.

Módul (Mo): este categoria cu frecvența cea mai mare într-un set de valori. Pentru a calcula modul trebuie să căutați scorul cel mai comun sau la modă (à la mode). Pentru a calcula modul trebuie să se stabilească frecvența fiecărui scor din set.

Exemplu:

Dacă aveți rezultatele unui examen:

Note: 10, 8, 5, 7, 6, 8, 9, 7, 5, 10, 8, 8

În acest caz, observați că există doi de 10, un singur 9, patru de 8, doi de 7, un singur 6 și doi de 5. Nota cu frecvența cea mai mare este 8. Deci, modul este 8.

Un alt exemplu (Tabelul 50) prezintă preferințele cetățenilor Republicii Moldova privind sursele zilnice de informare în anul 2020 (eșantion – 1200 de respondenți):

Tabelul 50. Preferințele privind sursele zilnice de informare

Nr.	Surse de informare	Frecvența	%
1.	Ziare	132	11
2.	Radiou	408	34
3.	Televiziune	876	73
4.	Cărți	156	13
5.	Internet	792	66

Sursa: Barometrul Opiniei Publice, iunie 2020 [24].

Datele din Tabelul 50 arată că în acest set de date Televiziunea este modul. Modul este singura măsură a tendinței centrale care poate fi aplicată la datele nominale. Poate exista mai mult de o valoare modală într-o distribuție.

Avantaje:

- ușor de obținut;
- nu este afectat de scoruri extreme într-o distribuție distorsionată;
- bună reprezentare a unui element sau valoare „tipică”, dar care trebuie utilizată numai atunci când majoritatea valorilor sunt grupate în jurul unui mod.

Dezavantaje:

- lipsa preciziei altor indicatori de tendință centrală;
- distribuția poate conține mai multe moduri de valori diferite; în acest caz, se va utiliza mediana sau media;
- puțin utilizat în metode de analiză mai avansate;
- nu este reprezentativ dacă majoritatea valorilor sunt grupate în jurul altei valori decât modul.

Fiecare dintre aceste tipuri de „medie” îndeplinește funcții diferite. Trebuie să înțelegeți care sunt potrivite pentru anumite seturi de date.

De asemenea, destul de frecvent sunt utilizate statisticile descriptive, precum *procentul și frecvența*.

Procentul: este utilizat pentru a exprima modul în care o valoare sau un grup de respondenți se raportează la un grup mai mare de respondenți. Exprimarea rezultatelor prin procente și proporții este cu deosebire utilă atunci când doriți să comparați grupuri diferite.

Astfel, **procentul** reprezintă raportul dintre numărul de cazuri dintr-o categorie a unei variabile și numărul total de cazuri, rezultatul fiind înmulțit cu 100. $\text{Procent (\%)} = f/n \cdot 100$, unde f este frecvența sau numărul de cazuri în fiecare categorie, iar n este numărul de cazuri per total.

De exemplu, numărul personalului de specialitate pe tipuri de biblioteci din Republica Moldova, la 1 ianuarie 2020. Întrucât numărul total al personalului de specialitate din biblioteci la 01.01.2020 diferă mult în diferite tipuri de biblioteci din Republica Moldova, compararea numărului relativ de o anumită categorie de personal este greu de realizat numai pe baza frecvențelor. În care tipuri de biblioteci este mai mare numărul relativ de personal de specialitate cu studii superioare? Pentru a înlesni comparațiile de acest fel, se calculează procentele pentru fiecare categorie de personal (Tabelul 46).

Exemplu:

Tabelul 46. Statistica personalului de specialitate în diferite tipuri de biblioteci ale Sistemului Național de Biblioteci din Republica Moldova

Tipuri de biblioteci	Total personal	Personal de specialitate		
		Total	Inclusiv cu studii superioare de specialitate	
			Nr.	%
Biblioteci naționale	298	224	83	37,1%
Biblioteci publice teritoriale	2774	2085	429	20,6%
Biblioteci ale instituțiilor de învățământ	1683	1687	408	24,2%
Biblioteci specializate	156	111	98	88,3%
Total Sistemul Național de Biblioteci din Republica Moldova	4911	4098	1018	24,9%

Sursa: Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2019 [302].

Frecvență reprezintă numărul de apariții (înregistrări) ale unei variante într-o colectivitate statistică. De exemplu, numărul bibliotecarilor cu o anumită specializare (de ex.: catalogatori, bibliotecari de referință etc.), numărul publicațiilor dintr-un anumit domeniu (de ex.: literatură

politică și social-economică, literatură tehnică ș.a.), numărul utilizatorilor cu o anumită vârstă (de ex.: 12 ani, 45 ani etc.) În Tabelul 47 sunt prezentate frecvențele privind apariția cărților și broșurilor într-un anumit domeniu al științei și într-o anumită limbă.

Exemplu:

Tabelul 47. Producția editorială în Republica Moldova (2019) în funcție de conținutul și limba publicațiilor

Nr. d/o	Domenii ale științei	Numărul cărților și broșurilor (unități titluri)			
		Total	din care în limba:		
			Română	Rusă	Alte
	Total	2 200	1 516	269	415
	dintre care:				
1.	literatură politică și social-economică	630	410	100	120
2.	științe naturale	118	87	15	16
3.	literatură tehnică	73	49	11	13
4.	literatură agricolă	45	28	7	10
5.	literatură medicală și sportivă	149	102	17	30
6.	științe filologice și artă	241	141	26	74
7.	învățământ, cultură	294	196	33	65
8.	literatură artistică (beletristică), folclor	298	237	44	17
9.	literatură pentru copii	284	262	10	12
10.	literatură cu caracter universal	68	4	6	58

Sursa: *Statistica producției editoriale* [345].

Statisticile descriptive furnizează numere absolute. Cu toate acestea, nu explică motivele sau raționamentele din spatele acestor numere.

Înainte de a aplica statistici descriptive, este important să vă gândiți care este cea mai potrivită pentru întrebarea dvs. de cercetare și ce doriți să arătați. De exemplu, procentul este o modalitate bună de a arăta distribuția de gen a respondenților.

Măsuri de dispersie

Pentru a oferi o imagine mai clară a datelor puteți folosi măsuri de dispersie. Există trei modalități comune de calcul al dispersiei datelor: amplitudinea, dispersia și abaterea standard.

Examinați exemplul a trei seturi de date de mai jos (Tabelul 48):

Tabelul 48. Seturi de date (Exemple)

Seturi de date						Media	Mediana
a)	8	9	10	11	12	10	10
b)	10	10	10	10	10	10	10
c)	1	5	10	15	19	10	10

Media și mediana pentru toate cele trei seturi de date sunt aceleași (10), dar există o diferență semnificativă de alt ordin din caracteristicile acestor seturi de date. Este clar că, deși putem ajunge la aceeași măsură a tendinței centrale, asta nu ne oferă nicio indicație a diferențelor evidente în modelul componentelor individuale ale setului de date. Pentru a oferi o imagine clară a datelor, trebuie folosiți alți indicatori.

Amplitudine: diferența dintre valorile maxime și minime pe scala de măsurare. Aceasta oferă o măsură a extinderii valorilor, dar nu indică modul în care acestea sunt distribuite. De exemplu, în cazul notelor de la examen amplitudinea posibilă ar fi: $9 = 10 - 1$. Cu cât amplitudinea este mai mică, cu atât notele studenților sunt mai apropiate.

Exemplu:

Pentru cele trei seturi de date prezentate mai sus amplitudinea ar fi:

$$a) 12 - 8 = 4$$

$$b) 10 - 10 = 0$$

$$c) 19 - 1 = 18$$

Dispersia sau varianța descrie cât de variate sunt valorile unei serii de date. Calcularea variației permite a lua în considerare modul în care fiecare scor din setul de date variază de la scorul mediu. Pentru a calcula dispersia, trebuie să fie cunoscută media setului de date.

Exemplu:

$$\text{Dispersia} = \frac{\text{suma } (Scor - Media)^2}{\text{numărul total de scoruri}}$$

Tabelul 49 ilustrează cum se calculează dispersia pentru setul de date „c” din exemplul dat mai sus (Tabelul 48), unde:

Setul de date = 1, 5, 10, 15, 19

Media = 10

Tabelul 49. Dispersia pentru setul de date „c”

Scor	Scor - Media	(Scor - Media) ²
1	1 - 10	(-9) ² = 81
5	5 - 10	(-5) ² = 25
10	10 - 10	0 ² = 0
15	15 - 10	5 ² = 25
19	19 - 10	9 ² = 81
Suma (Scor - Media) ² = 212		
$Dispersia = \frac{81 + 25 + 0 + 25 + 81}{5} = \frac{212}{5} = 42,4$		

Abaterea standard este o măsură a gradului de împrăștiere a elementelor. Aceasta este cea mai importantă dintre toate măsurile de dispersie. Acest indicator este cel mai precis și inteligibil pentru măsura gradului de împrăștiere a rezultatelor în jurul tendinței centrale și contribuie la definirea distribuției normale [278, p. 142]. Abaterea standard se notează cu s în cazul unui eșantion și cu σ în cazul unei populații.

Abaterea standard a unei mulțimi de numere este rădăcina medie pătrată a mulțimii abaterilor fiecărui element de la media mulțimii.

$$\sigma = \sqrt{\text{Dispersia}}$$

Din exemplul de mai sus avem:

$$\sigma = \sqrt{42,2} = 6,511528238$$

Abaterea standard este un indicator care arată în ce măsură media este reprezentativă pentru observații, în ce măsură modelul statistic se potrivește pentru modelul real [278, p. 143]. Dacă abaterea standard are valori scăzute – datele au tendința de a fi foarte aproape de aceeași valoare (media), reprezentând foarte bine datele, iar dacă abaterea standard are valori înalte – datele sunt împrăștiate pe o scară largă de valori, aceasta nefiind un bun model statistic.

În general, cercetătorii trebuie să fie prudenți, deoarece datele obținute pot produce o abatere standard nerepresentativă, precum și o medie nerepresentativă. În descrierea unei colecții de date, cercetătorii vor prezenta de obicei două statistici descriptive, media și abaterea standard.

Calculul pentru răspunsuri la întrebări de scală

După ce s-au obținut răspunsurile din partea tuturor respondenților, cercetătorul poate afla mărimea medie a tuturor opiniilor, sintetizând totul într-o singură notă, pe baza căreia se pot formula concluzii corespunzătoare.

Pentru calcule, trebuie să urmați următoarea procedură: de exemplu, se notează cu nota 1 cea mai nefavorabilă valoare și se continuă până la 3, 5, 7 sau 9, pentru cea mai favorabilă sau invers. Apoi se procedează astfel:

Se construiește un tabel în care se indică datele centralizate cu frecvență răspunsurilor pentru fiecare variabilă (Tabelul 50).

Tabelul 50. Tabel pentru calculul mărimii medii a opiniilor după scala Likert

9. Sunteți de acord că serviciile contra plată sunt necesare și ar trebui să devină indispensabile în activitatea bibliotecii universitare moderne?						
	5 <i>Acord total</i>	4 <i>Acord</i>	3 <i>Indiferent</i>	2 <i>Dezacord</i>	1 <i>Dezacord total</i>	Nu știu / Nu răspund
1. Servicii bibliotecare (împrumut de documente suprasolicitate la domiciliu, alcătuirea listelor bibliografice, căutarea informațiilor etc.)	12	28	5	3	2	-
2. Servicii auxiliare (copiere, scanare, listare, multiplicare, copertare etc.)	24	20	2	-	1	2
3. Altele	1	4	10	-	-	35

Pentru exemplificare, redăm modul de calcul al scorului mediu pentru afirmația „Servicii bibliotecare”:

$$M = \frac{12 \times 5 + 28 \times 4 + 5 \times 3 + 3 \times 2 + 2 \times 1}{50} =$$

$$= \frac{60 + 112 + 15 + 6 + 2}{50} = \frac{195}{50} = 3,9$$

Astfel, scorul mediu de 3,9 s-a plasat pe o scală ce se apropie de afirmația *Acord*. În cazul afirmației „Servicii auxiliare”, unde 2 respondenți au indicat varianta „Nu știu / Nu răspund”, scorul se calculează altfel:

$$M = \frac{24 \times 5 + 20 \times 4 + 2 \times 3 + 2 \times 1}{48} =$$

$$= \frac{120 + 80 + 6 + 2}{48} = \frac{411}{48} = 4,33$$

Valorile scorurilor medii aferente fiecărei afirmații evaluate se prezintă în tabelul de mai jos (Tabelul 51):

Tabelul 51. Scoruri medii calculate pe o scală de 5 (Acord total) la 1 (Dezacord total)

Servicii bibliotecare	Servicii auxiliare	Altele
3,90	4,33	2,04

Se poate, de asemenea, determina un *scor mediu global* ca medie aritmetică ponderată a tuturor scorurilor medii:

$$M = \frac{3,9 \times 50 + 4,33 \times 48 + 2,04 \times 15}{50 + 48 + 15} =$$

$$= \frac{195 + 207,8 + 30,6}{133} = \frac{433,4}{133} = 3,26$$

În cazul în care toți respondenții și-ar fi exprimat opinia față de criteriile evaluate (niciun respondent nu ar fi indicat varianta „Nu știu / Nu răspund”), frecvențele corespunzătoare fiecărui scor mediu erau egale, iar scorul mediu global se determina ca medie aritmetică simplă a scorurilor medii ale criteriilor evaluate.

Rezultatul obținut pentru fiecare afirmație sau criteriu de analiză se poate compara în vederea adoptării unei decizii corespunzătoare, cu mediile obținute pentru alte servicii, cu mediile altor eșantioane sau cu media aceluiași eșantion obținută într-o perioadă anterioară.

Scorul mediu global astfel determinat are semnificație doar în situația în care toate criteriile de analiză sunt la fel de importante în evaluarea serviciilor bibliotecii.

Forme vizuale de prezentare a rezultatelor cercetării

Unul dintre elementele obligatorii ale perfectării rezultatelor cercetării științifice este vizualizarea textului și a informațiilor numerice,

adică prezentarea acestora în diverse forme vizuale: tabele, grafice, diagrame, scheme, hărți etc.

Obiectivele vizualizării informațiilor științifice sunt:

- generalizarea materialului de cercetare empiric;
- identificarea tendințelor și legităților fenomenelor și proceselor examinate;
- capacitatea de a exprima sensul informației fără a o traduce în formă verbală.

Utilizarea diferitor forme de vizualizare oferă claritate, vizibilitate, sistematizare și compactitate a prezentării datelor.

Forme tabelare de vizualizare a informațiilor științifice

Tabelele ocupă un loc de frunte între diverse modalități de vizualizare a informațiilor științifice, sunt o formă rațională, compactă și vizuală de prezentare a materialului de cercetare.

Un tabel bine alcătuit scutește de pagini întregi de comentarii și interpretări. Materialul prezentat sub formă de tabel este dificil sau imposibil de reprodus sub formă de text, și anume: rezultatele datelor experimentale și prelucrarea acestora; materiale de referință, fără de care este imposibil de demonstrat în mod logic și convingător concluzii științifice.

Din punct de vedere al conținutului, tabelul se prezintă ca „un tablou de date, astfel ordonate încât să prezinte simplu și clar desfășurarea unui proces, repartitia unei colectivități sau interdependența dintre anumite fenomene” [9, p. 51]

În baza acestora, tabelul trebuie să îndeplinească următoarele cerințe:

- să conțină numai informații fiabile;
- să ofere compactitate și claritate a datelor reflectate;
- să ofere o oportunitate de evaluare a datelor analitice.

Forma tabelului este dreptunghiulară, iar datele numerice sunt înscrise astfel încât să formeze serii concomitent verticale (coloane) și orizontale (rânduri). Oricărui tabel îi corespunde „un subiect care indică obiectul observării statistice, de obicei pe rânduri, precum și un predicat, adică ceea ce se spune despre subiect, pe coloanele tabelului” [9, p. 52] (Figura 71).

Tabelele pot conține informații numerice, textuale și mixte.

Tabelele care conțin informații numerice se numesc *tabele statistice*, ele reflectă caracteristicile cantitative ale fenomenelor studiate sub formă de valori numerice.

Tabelele care conțin informații textuale dezvăluie caracteristicile calitative ale obiectelor analizate, prezentate sub formă de caracteristici

laconice. Exemple de *tabele textuale* pot fi văzute în prezenta lucrare (de exemplu: Tabelul 42, Tabelul 45 ș.a.).

Tabelul 3.2. Structura repartizării utilizatorilor pe tipuri de biblioteci în Republica Moldova în anul 2019 (%)

Utilizarea bibliotecii	Total	Din care copii până la 16 ani	Femei	Bărbați
Biblioteci naționale	17843	10496	10251	7592
Biblioteci publice teritoriale	767416	333299	459699	307717
Biblioteci ale instituțiilor de învățământ	470551	165400	224813	312213
Biblioteci specializate	15224	11	2880	2468
Total SNB din Republica Moldova	1271034	509206	697643	629990

Fig. 71. Model de prezentare a tabelor

Tabelele care conțin informații mixte permit prezentarea compactă a concluziilor, deciziilor de gestionare bazate pe informații statistice analitice. Exemplu de *tabel mixt* este prezentat în Figura 72.

Tabelul 3.5 - Evaluarea intensității utilizării colecțiilor documentare ale bibliotecilor (Fragment)

Biblioteci	Indicatori de intensitate			Evaluarea situației	Soluții manageriale posibile
	Rata de circulație	Împrumut per capita	Documente per capita		
Biblioteca 1	4,3	12,4	2,9	Fondul bibliotecii este utilizat ineficient	Creșterea dimensiunii fondului. Extinderea gamei de servicii. Activizarea împrumutului interbibliotecar.
Biblioteca 2	2,6	25,0	9,6	Utilizarea intensivă a fondului bibliotecii	Creșterea dimensiunii fondului. Activizarea împrumutului interbibliotecar.
Biblioteca 3	8,9	19,2	2,2	Fondul bibliotecii este utilizat ineficient	Îmbunătățirea calității fondului. Extinderea gamei de servicii.

Fig. 72. Model de prezentare a tabelor mixte

În textele științifice, sunt utilizate de obicei următoarele tipuri de tabele statistice: simple, pe grupe, combinate.

Tabelele statistice simple sunt folosite pentru înregistrarea și prezentarea datelor primare. Prezentarea colectivității în acest caz se face prin simpla numărare a unităților statistice, înscriind în dreptul fiecărei unități valorile caracteristicilor observate. Tabelul simplu reprezintă o listă enumerativă, unitățile se ordonează după unul-două criterii, crescător sau descrescător.

Tabelele statistice simple pot fi:

- cronologice, dacă valorile caracteristicilor se înregistrează în funcție de timp;
- teritoriale, dacă datele numerice se repartizează în funcție de unități de spațiu.

Tabelele cronologice simple includ indicatori pentru anumite perioade de timp. Subiectul tabelului cronologic conține informații despre intervalul de timp (an, trimestru, lună, zi, oră) sau date specifice, iar

predicatul conține indicatori numerici care caracterizează starea obiectului de studiu în aceste perioade de timp. Exemplu de acest tip de tabel este prezentat în Figura 73.

Tabelul 4. Numărul de activități desfășurate în cadrul programului Cultura informației (Fragment)

Anul	Număr de evenimente în bibliotecile publice	Număr de evenimente în bibliotecile școlare	Total evenimente
2016	48	113	161
2017	67	125	192
2018	31	107	138
2019	54	148	202

Fig. 73. Model de prezentare a tabelelor cronologice simple

Tabelele teritoriale simple conțin în subiect o listă de teritorii (țări, regiuni, județe, raioane, municipii, orașe etc.), care în predicat se caracterizează prin valori numerice (de exemplu, numărul de populații, biblioteci, documente etc.). Un exemplu de tabel teritorial simplu este prezentat în Figura 74.

Tabelul 7. Achiziția de documente per capita (Fragment)

Localitate	Populație (mii)	Documente per capita
Localitatea 1	1399,1	1,0
Localitatea 2	590,3	2,0
Localitatea 3	336,5	7,0
Localitatea 4	124,9	5,0

Fig. 74. Model de prezentare a tabelelor teritoriale simple

* Tabelul prezintă indicatori condiționali.

Tabelele statistice pe grupe – datele numerice referitoare la o colectivitate sunt despărțite pe grupe omogene după o singură caracteristică. În cazul tabelelor pe grupe, subiectul prezintă obiectul de studiere divizat pe grupe după un singur criteriu. Predicatul arată numărul unităților din fiecare grupă (absolute și în procente față de total) și totalul pe grupe. Un exemplu de tabel statistic pe grupe este prezentat în Figura 75.

Tabele statistice combinate au proprietăți analitice care dezvăluie conexiuni și diferențe semnificative în dezvoltarea fenomenelor, ceea ce permite o analiză mai profundă. Ele prezintă serii statistice rezultate din gruparea simultană a unităților de observare după două sau mai multe caracteristici sau variabile. Un exemplu de tabel statistic combinat este prezentat în Figura 76.

Tabelul 12. Asigurarea populației cu instituții de cultură (nr.) (Fragment)

Instituții de cultură	Anii			Norme sociale	
	2017	2018	Diferența față de a. 2017	Conform normelor	Deviere de la normă
Biblioteci	750	737	-13	930	-194
Case de cultură	781	782	1	782	0
Muzee	40	40	0	81	-41

Fig. 75. Model de prezentare a tabelor statistice pe grupe*

* Tabelul prezintă indicatori condiționali.

Tabelul 3.9 Servicii de referințe prestate de biblioteci în trei ani (nr.) (Fragment)

Biblioteca	An	Servicii de referințe prestate (nr.)				
		Tematice	De precizare	De adresă	Faptice	Total
Nr. 1	2017	140	186	112	63	501
	2018	44	4	-	15	69
	2019	145	81	11	-	187
	Total	329	221	123	78	757
Nr. 2	2017	49	41	-	-	80
	2018	74	-	-	-	74
	2019	213	82	33	-	238
	Total	291	123	33	-	482

Fig. 76. Model de prezentare a tabelor statistice combinate*

* Tabelul prezintă indicatori condiționali.

Formele tabelor statistice sunt foarte diverse. Există anumite reguli de prezentare a unui tabel, care trebuie respectate pentru ca prezentarea informației în tabel să fie explicită și utilă nu numai specialiștilor, dar și publicului larg.

Ele includ respectarea celor patru principii fundamentale [9, p. 52]:

1. *Sursa*. Originea exactă a tabelului. Nu poate fi lecturată o statistică fără a fi menționată sursa, adică proveniența exactă a cifrelor.

2. *Titlul*. El trebuie să fie complet și precis cu indicarea scopului construirii tabelului, teritoriului și timpului la care se referă datele. În cazul în care nu se poate formula un titlu scurt, se formulează un subtitlu.

3. *Titlurile rândurilor și coloanelor*. Ele trebuie să redea aceeași precizie: cuvintele care descriu nu trebuie să provoace confuzie.

4. *Unitățile de măsură*. Ordinea lor trebuie să fie precizată (mii lei sau mii dolari, de exemplu). În cazul procentelor, simbolul % trebuie obligatoriu să fie menționat.

Pe lângă aceste cerințe generale pentru elaborarea tabelor, există și alte reguli pentru proiectarea acestora, de exemplu:

1. Tabelul trebuie să fie expresiv și compact. Pe de o parte, ar trebui să conțină toți indicatorii necesari, pe de altă parte, nu ar trebui să fie supraîncărcat cu informații statistice redundante. Dacă există multe informații necesare, atunci este recomandabil să dezvoltăm mai multe tabele interrelaționate, oferindu-le explicații specifice.

2. Tabelul trebuie plasat imediat după textul în care este menționat pentru prima dată sau pe pagina următoare. Pentru toate tabelele trebuie făcute referințe în text.

3. Tabelul poate fi însoțit de note, în care se indică: sursa de date, dacă sunt împrumutate din alte studii; este dezvăluit mai detaliat conținutul indicatorilor; oferă informații despre calcularea indicatorilor sau alte explicații de referință.

4. Când completați celulele tabelului, ar trebui să respectați regulile:

- nu trebuie să existe celule goale;
- dacă nu există un fenomen, în celulă se pune semnul „ - ”;
- dacă nu există informații despre dimensiunea fenomenului, se pun puncte de suspensie „ ... ” sau se menționează „Nu există informații”;
- dacă celula nu trebuie completată, se pune semnul „ x ”.

Descrierea grafică a datelor

Seturile de date pot fi descrise grafic într-o varietate de moduri. Imaginile grafice pot arăta cu ușurință modelele de distribuție, pot indica unde pot fi prezente diferențe sau relații. Ele pot face comparații între diferite distribuții. Imaginile grafice sunt utile pentru analiza exploratorie. Adesea este util să se afișeze grafice de date pentru a vă familiariza cu un set de date înainte de analiză. Reprezentarea vizuală a datelor permite a comunica cititorilor anumite modele.

Diagramele se pot aplica asupra tuturor datelor statistice pe care le puteți vedea, construi sau imagina. Ele se bazează pe viteza de înțelegere a diagramei de către utilizator, care trebuie să fie foarte mare. Dacă lectura durează, înseamnă că autorul diagramei nu a reușit să transmită bine informația [9, p. 61].

Elementele unui grafic sunt prezentate în Figura 77.

Alegerea unui anumit tip de reprezentare grafică este în strânsă interdependență cu tipul de serie de date și/sau natura indicatorilor.

Există diverse tipuri de grafice.

Diagramă cu bare

O diagramă cu bare (Figura 78) este frecvent folosită pentru a compara valorile unor mărimi la anumite momente de timp. Folosește

dreptunghiuri (bare) pentru vizualizarea informației. Este folosită de obicei pentru a ilustra proporții, tendințe, comparații sau contraste.

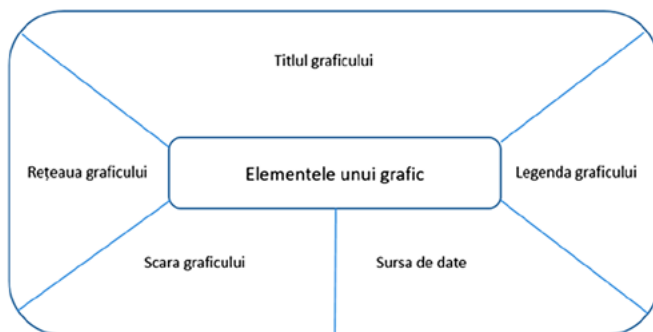

Fig. 77. Elementele unui grafic

Sursa: Andronic, Ludmila și Pârțachi, Ion [9, p. 62].

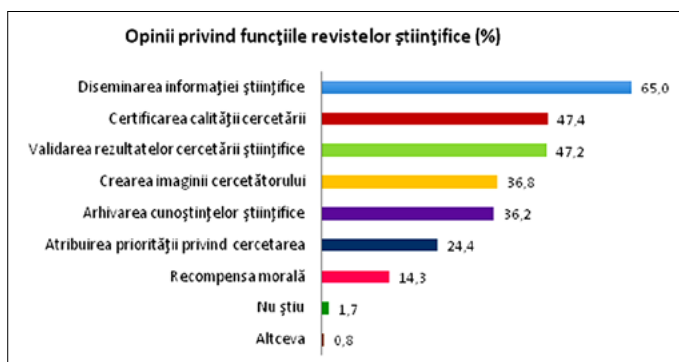

Fig. 78. Exemplu de diagramă cu bare

Sursa: ȚURCAN, Nelly [369, p. 169].

Diagramă cu grupuri de bare

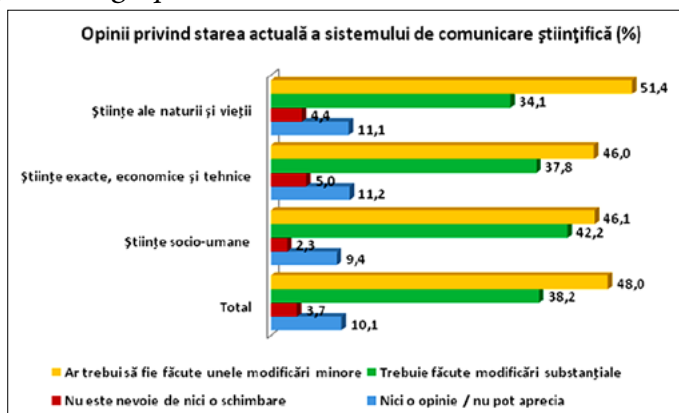

Fig. 79. Exemplu de diagramă cu grupuri de bare

Sursa: ȚURCAN, Nelly [369, p. 157].

Diagrama cu grupuri de bare (Figura 79) este în esență identică cu diagrama prezentată mai sus, dar adaugă o a treia caracteristică – culoarea diferită a barelor alăturate.

Diagramă cu bare suprapuse

Acest tip de diagramă este identic cu diagramele cu grupuri de bare, dar barele aferente unui grup nu sunt reprezentate alăturat ci suprapuse una peste alta, formând o singură bară cu segmente de culori diferite (Figura 80).

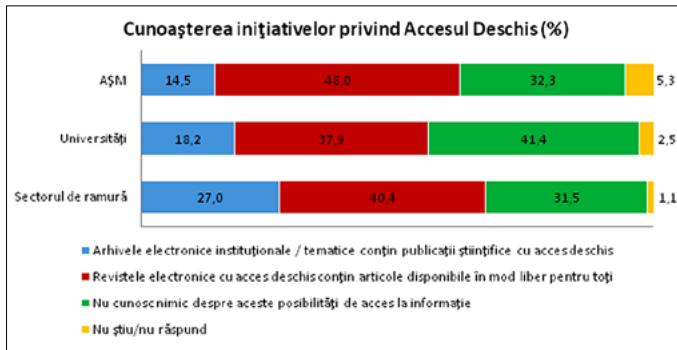

Fig. 80. Exemplu de diagramă cu bare suprapuse

Sursa: ȚURCAN, Nelly [369, p. 222].

Diagramă cu linii

Diagrama cu linii (Figura 81) folosește linii pentru a indica valorile numerice, de obicei pe o perioadă de timp. De aceea este cel mai adesea folosită pentru a arăta tendințe sau evoluții.

Diagrama cu bare pozitive și negative

Diagrama cu bare pozitive și negative se folosește pentru a arăta evoluții în domeniul pozitiv, dar și negativ. Poate fi folosită pentru comparații ale unor valori pozitive și negative ale unor serii temporale.

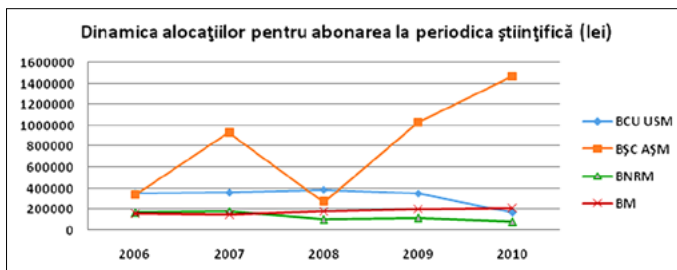

Fig. 81. Exemplu de diagramă cu linii

Sursa: ȚURCAN, Nelly [369, p. 242].

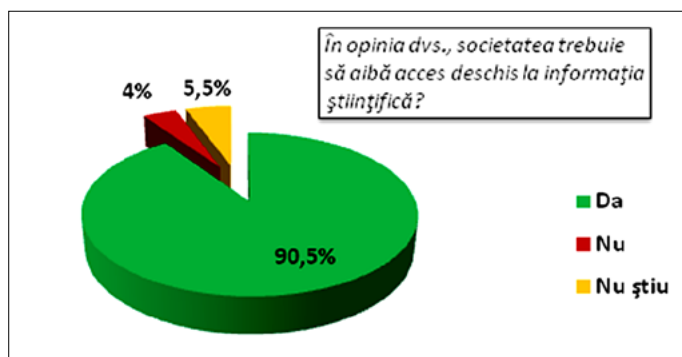

Fig. 82. Exemplet de diagramă de tip sectoare circulare
Sursa: ȚURCAN, Nelly [369, p. 223].

Diagramă de tip sectoare circulare

O diagramă de tip sectoare circulare (Figura 82) este în esență un cerc divizat în sectoare de dimensiuni diferite. De obicei, prezintă dimensiunile relative ale componentelor în comparație cu întregul set (100%). Dimensiunile relative sunt procentuale, așa cum felii se raportează la întregul cerc.

Diagramă de tip arie

O diagramă de tip arie indică tendințe de evoluție în timp, în mod similar cu diagramele de tip linie.

Diagramă de tip pânză de păianjen

O diagramă de tip pânză de păianjen (Figura 83) este de obicei folosită pentru comparații între obiective și realizări.

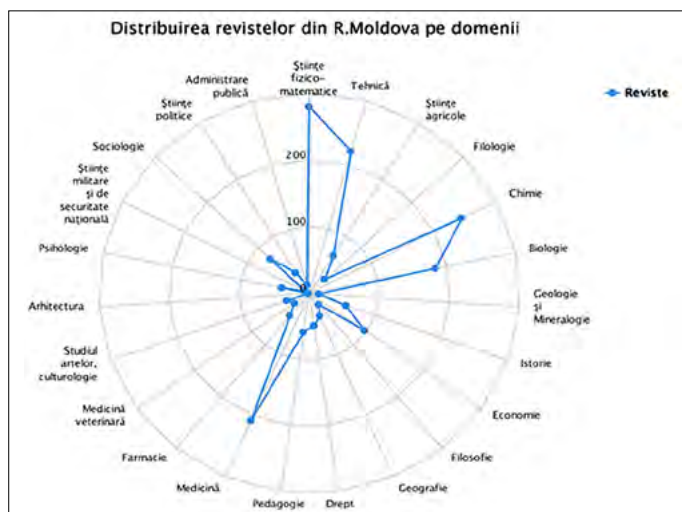

Fig. 83. Exemplet de diagramă de tip pânză de păianjen
Sursa: *Instrumentul Bibliometric Național* [180].

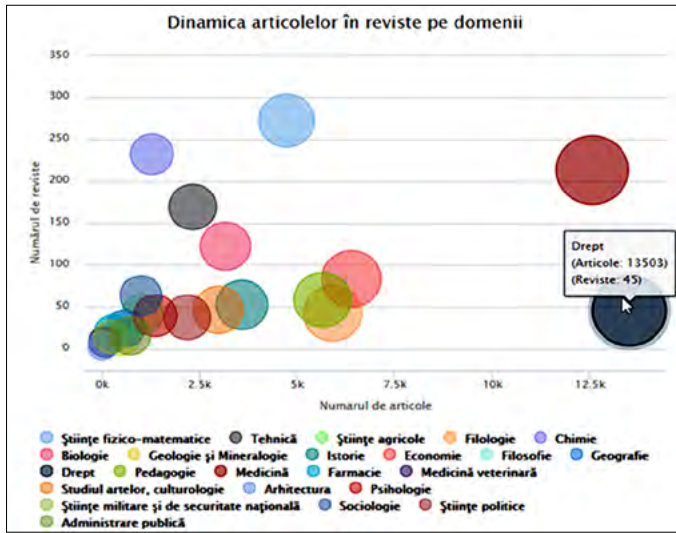

Fig. 84. Exemplu de diagramă cu bule

Sursa: Instrumentul Bibliometric Național [180].

Diagramă cu sfere sau bule

Diagrama cu bule (Figura 84) prezintă datele prin poziția și dimensiunea unor sfere colorate și etichetate. În afară de coordonatele x și y ale bulelor, dimensiunea acestora adaugă o informație suplimentară.

Infografice

Un infografic (Figura 85) este o reprezentare a datelor într-un format specific, astfel încât informațiile importante să poată fi ușor de înțeles dintr-o privire. Infograficele se folosesc pentru a crea și prezenta o varietate de grafice potrivit cu imaginația și creativitatea dvs.

Utilizarea software pentru analiza cantitativă a datelor

În trecut cercetătorul trebuia să petreacă mult timp pentru a realiza analize statistice ale datelor și a prezenta aceste date într-un format clar și concis care să prezinte rezultatele. Analiza manuală a datelor cantitative poate fi dificilă, anevoioasă și predispusă erorilor umane. Softurile de analiză statistică au eliminat această sarcină care consumă foarte mult timp. Există o serie de softuri care ajută cercetătorul în derularea acestui proces, când cantități mari de date pot fi analizate rapid și ușor.

Pe piață există mai multe programe pentru analiza cantitativă a datelor, dar, din păcate, acestea sunt destul de scumpe. Cele mai multe programe oferă o versiune gratuită, minimalistă a pachetului software complet, care de multe ori poate fi suficientă pentru o analiză cantitativă.

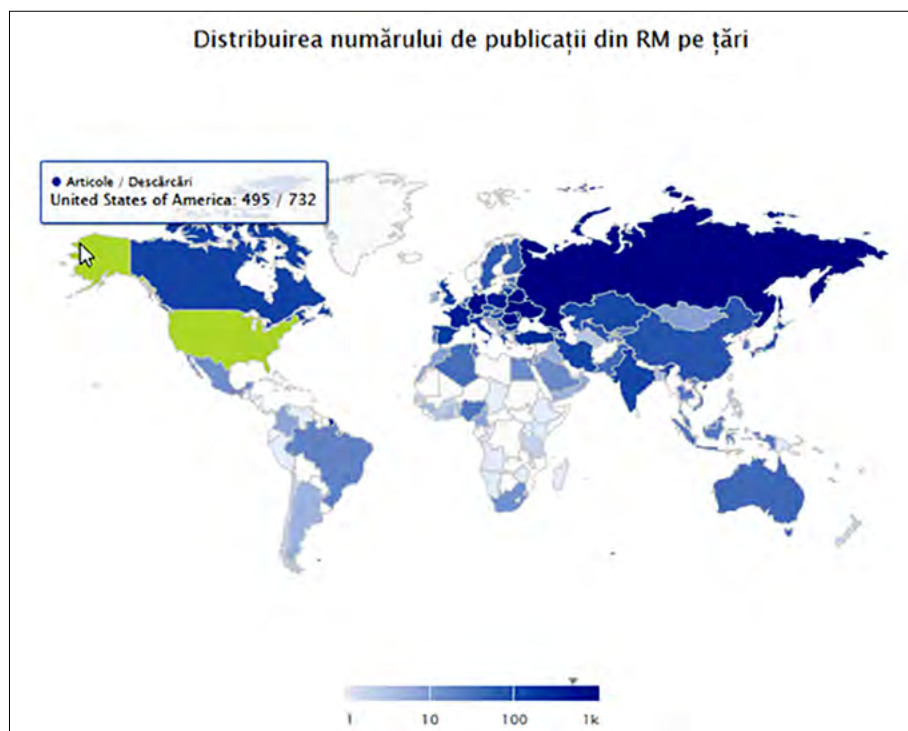

Fig. 85. Exemplu de infografic

Sursa: Instrumentul Bibliometric Național [180].

Cel mai frecvent, pentru o analiză cantitativă cercetătorii din științele sociale folosesc *Pachetul Statistic pentru Științe Sociale (SPSS)*.

SPSS este cel mai popular program software de analiză cantitativă utilizat de cercetătorii din științele sociale. SPSS poate fi folosit pentru a genera rapoarte sub formă de tabele, diagrame, generarea statisticilor descriptive, precum și analize statistice mai complexe. SPSS oferă o interfață de utilizator, ușoară și intuitivă pentru toate nivelurile de utilizatori.

De asemenea, printre cele mai populare softuri de analiză cantitativă a datelor sunt Microsoft Excel, Microsoft Access.

Noile instrumente online oferă nu doar posibilitatea de a dezvolta sondaje, dar și a genera anumite analize statistice, cum ar fi Survey Monkey, Formulare Google, Survio etc.

Rezumat

Înainte de a decide cum să analizați cel mai bine datele, trebuie să înțelegeți natura și tipul de date cu care lucrați. Manevrați datele în mod realist și semnificativ. Acesta este un exercițiu în a demonstra că

înțelegeți datele dvs., scopul și procesul analizei statistice. Planificați-vă cercetarea ca o activitate integrată, nu ca un grup de activități separate, neconectate.

Statisticile descriptive sunt cele mai importante reprezentări ale analizelor dvs. și, de asemenea, sunt componente critice ale oricărui raport al cercetării dvs. Pentru fiecare variabilă de interes, trebuie să raportați atât o măsură a tendinței centrale (media, mediana sau modul), cât și o măsură a dispersiei, de exemplu, abaterea standard. Deși este posibil să continuați să faceți analize statistice suplimentare, aceste măsuri de bază sunt punctul de plecare pentru înțelegerea concluziilor dvs. și pentru comunicarea acestora publicului.

Pentru comunicarea și vizualizarea analizelor cantitative a datelor pot fi folosite tabele sau imagini grafice.

Exerciții practice

1. Calculați media, mediana și modul pentru următoarele seturi de date:
  - a) 13, 12, 17, 12, 15, 13, 20, 13, 14, 19
  - b) 345, 226, 1032, 234, 65, 132, 78, 35, 22
  - c) 45, 32, 45, 17, 35, 32, 45, 17, 89, 12, 15
2. Elaborati tabele statistice simple pe baza rezultatelor studiului dvs.

Lecturi suplimentare

1. ANDRONIC, Ludmila, PÂRȚACHI, Ion. *Statistica în comunicare*. Chișinău: CEP USM, 2013. ISBN 978-9975-71-425-9. Disponibil: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/ghiduri-de-utilizare-a-statisticilor/manual-statistica-in-comunicare.html
2. OPARIUC-DAN, Cristian. *Statistică aplicată în științele socio-umane: noțiuni de bază: statistici univariate*. ASCR, 2009, pp. 70-99. ISBN 978-973-7973-63-4.
3. ȘANDOR, Sorin Dan. *Metode și tehnici de cercetare în științele sociale* [online]. 2013, pp. 35-41. Disponibil: <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>

29. Analiza calitativă a datelor de cercetare

Considerații introductive

Analiza este o etapă complexă și interesantă a procesului de cercetare calitativă. Aceasta necesită o combinație de creativitate și examinare sistematică, o îmbinare de inspirație și identificare sârguincioasă. Deși există o etapă dedicată analizei calitative, aceasta începe chiar de la începutul unui studiu de cercetare și se finalizează în timp ce se redactează rezultatele cercetării. Analiza este o parte inerentă și continuă a cercetării calitative.

Până în a doua jumătate a secolului XX, analiza datelor calitative a fost un subiect relativ neglijat, atât în literatura de specialitate, cât și în rapoartele cercetătorilor privind metodele lor de cercetare.

Analiza calitativă se aplică în orice studiu care se concentrează asupra teoriei emergente, folosind procesul de analiză inductivă pentru a ajunge la o înțelegere a fenomenului investigat. Atunci când se aplică o analiză calitativă, scopul este de a genera o ipoteză bazată pe datele culese și interpretarea datelor respective. În cercetarea calitativă colectarea și analiza datelor are loc simultan. Este o interacțiune constantă între date și analiză.

Analiza calitativă a datelor include sortarea și clasificarea sistematică a notelor de teren și a transcrierilor interviului. Scopul este transformarea datelor brute în constatări sau rezultate. Cu alte cuvinte, analiza calitativă a datelor este modul în care cercetătorii înțeleg datele pe care le-au colectat pentru a transmite rezultatele altora. Analiza calitativă este cunoscută ca abordare „de jos în sus” [388, p. 453], care prevede că cercetătorii își încep analiza cu date, cufundându-se în ele până când se conturează modele și se dezvoltă teorii.

Cercetătorul John Lofland și colab. [221, pp. 195-196] au prezentat patru caracteristici definitorii ale analizei calitative a datelor.

1. Constatările sau rezultatele se evidențiază în procesul de analiză care este înclinat în direcția inducției mai degrabă decât în direcția deducției.
2. Cercetătorii înșiși sunt principalii agenți de analiză calitativă.
3. Analiză calitativă este un proces extrem de interactiv între cercetător și date.
4. Procesul de analiză calitativă necesită multă muncă și consumă mult timp.

Mulți autori care au publicații cu privire la analiza calitativă a datelor încurajează cercetătorii să analizeze datele pe măsură ce le colectează.

„Combinarea analizei de date cu colectarea datelor nu numai că oferă cercetătorului un avantaj în analiză, ci, mai important, permite cercetătorilor să profite de colectarea flexibilă a datelor” [112, p. 539].

Strategii de analiză calitativă a datelor

Există patru strategii recunoscute pentru analiza calitativă a datelor [285, pp. 267-269]:

- analiza fenomenologică,
- analiza etnografică,
- analiză narativă și discursivă,
- analiza comparativă.

Analiza fenomenologică

Analiza fenomenologică este preocupată de descoperirea structurii de bază a experiențelor. Nu se face nicio încercare de a căuta comparații în cadrul datelor din mai multe surse, ci doar pentru a găsi o înțelegere detaliată a fenomenelor cercetate sub forma în care sunt resimțite de o persoană. Forma de analiză utilizată în acest tip de studiu evită comparațiile și nu face nicio încercare de a identifica temele. Scopul acestei analize constă în analiza în profunzime și detaliată a experienței ca un raport „unic” al unui eveniment. Astfel, permite oricui citește analiza să formeze o înțelegere mai profundă a acestei experiențe, fără să fi trecut prin ea însăși. Rezultatul final al acestei abordări este un raport detaliat, sistematic și exhaustiv al unui eveniment prezentat ca narațiune descriptivă.

Analiza fenomenologică este utilizată foarte rar în studiul din domeniul biblioteconomiei și științei informării, deoarece este cea mai extremă formă de analiză a „experienței individuale” și nu este frecvent folosită pentru a prelucra date care provin adesea din mai multe surse. În majoritatea proiectelor de cercetare analiza fenomenologică se concentrează extrem de profund pe subiecți individuali, rareori acordând atenție studierii mai multor cazuri.

Analiza etnografică

Etnografii documentează experiența umană așa cum se manifestă într-un anumit context. Analiza etnografică se concentrează pe experiența umană în ansamblu – credințe, moduri de viață și relații. Scopul acesteia este de a descoperi și înregistra schimbările în actele sociale și culturale.

Când citiți un studiu etnografic, presupunem că cercetătorul a ajuns la narațiune prin imersiune în cultura investigată, incluzând în analiză toate aspectele „vieții”. Analiza datelor etnografice este iterativă, este un ciclu constant de observare, interpretare, alegere, sortare și conectare

a datelor din toate sursele disponibile. Toate acestea sunt transformate și reflectate în documentul final. Tradiția antropologică de la care s-a dezvoltat această metodă s-a concentrat în mod tradițional pe „a spune o poveste”, nu pe analiza unui subiect specific, ci pe demonstrarea modului în care mai multe subiecte se reunesc pentru a crea un „întreg”. Analiza datelor etnografice implică, de asemenea, setarea, sortarea și stabilirea subiectelor, dar nu se încearcă eliminarea acestor subiecte dintr-un context specific.

Analiză narativă și discursivă

Această abordare a analizei datelor calitative se bazează pe presupunerea că experiența umană este modelată, transformată și înțeleasă prin reprezentarea lingvistică. Formele de vorbire și narațiuni nu sunt experiențe în sine, ci o construcție culturală pentru a crea o înțelegere comună a experienței.

Această formă de analiză este, de obicei, folosită de specialiștii în sociolingvistică care au un model recunoscut și un punct de referință pentru forma narativă și de discurs, ceea ce este mult mai mult decât simpla analiză a cuvintelor.

Analiza comparativă

Această strategie implică colectarea unor date și compararea acestora cu toate celelalte, care pot fi similare sau diferite, pentru a dezvolta conceptualizări ale relațiilor posibile dintre diverse date.

Analiza calitativă necesită o interacțiune profundă și concentrată cu datele brute, analizând rând după rând și, în unele cazuri, cuvânt cu cuvânt.

Procesul de analiză calitativă

Prelucrarea, analiza și interpretarea materialului de tip calitativ este un proces de pronunțată conexiune inversă [179, p. 162]. Pot fi distinse câteva faze ale analizei datelor.

- citirea și adnotarea materialului;
- reducerea datelor;
- prezentarea datelor;
- elaborarea și verificarea concluziilor.

Citirea și adnotarea materialului. Notițele de teren, răspunsurile la interviuri nestructurate sau alte documente sunt citite cu atenție în vederea stabilirii unei grile de clasificare și a întreprinderii unor comparații și corelații. Trebuie să aveți în vedere că lectura nu este o operație de parcurgere mecanică a unui text, dar prevede asociații de idei și interpretări explicite. Se recomandă ca ideile și gândurile care vă vin în

minte, lecturând materialul brut care-l aveți la dispoziție, să fie notate. Este vorba să vă faceți comentarii pe baza notițelor luate pe teren și a adnotărilor corespunzătoare.

Este posibil că parcurgerea detaliată a datelor brute, analiza întregului material empiric obținut poate redirecționa focalizarea pe o altă populație, temă sau caz.

Reducerea datelor este o operație inevitabilă în orice act de cunoaștere și comunicare și prevede selectarea, simplificarea, conceptualizarea și transformarea datelor. Pentru a reduce cantitatea de date în notițele de teren, textele interviurilor sau alte texte, puteți să recurgeți la codare.

Codarea este un proces analitic prin care datele sunt dezasamblate, conceptualizate și reasamblate în alte date noi. Codurile sunt etichete atașate unor unități cu același înțeles din datele colectate, cum ar fi: cuvinte, propoziții, fraze sau paragrafe întregi.

Codarea poate fi concepută încă până la începerea colectării datelor. Pe baza teoriilor vă puteți gândi care ar putea fi categoriile principale și ce coduri ar putea să fie folosite pentru fiecare categorie. Această procedură este asemănătoare operaționalizării, când se identifică conceptele, se descompun pe dimensiuni și se identifică ce variabile pot fi folosite și cum pot fi ele măsurate.

Pot fi folosite trei proceduri de codare [285, pp. 270-273]:

Codarea deschisă este faza inițială a procesului analitic și implică „de-construirea” datelor, materialul se parcurge și pentru fiecare unitate de text sunt atașate coduri așa cum reies ele din orice text, cum ar fi: o transcriere a interviului, o notă de observație, un articol de revistă, jurnalul cercetătorului etc. Puteți folosi chiar cuvinte din text sau puteți încerca să le conceptualizați. Codurile sunt deseori notate pe marginea foilor pe care sunt datele. Codurile sunt comparate, unificate în concepte, redenumite sau modificate.

Codarea axială este faza de legare a categoriilor cu subcategoriile lor, codurile sunt grupate în categorii mai largi. Gruparea poate fi ierarhică (teme -> coduri -> subcoduri) sau non-ierarhică.

Codarea selectivă este ultima etapă a procesului. De obicei, aceasta va implica identificarea uneia sau a două categorii de bază la care toate celelalte categorii sunt legate ca subcategorii. După ce ați identificat categoria centrală (variabila sau variabilele care vă interesează), veți putea să codați doar elementele de text care au legătură cu variabilele de interes și care este legătura lor cu categoria centrală, omițându-le pe celelalte.

Codările se realizează în mai multe feluri. De exemplu, se practică notarea chiar pe text, când unitatea de text este încercuită și codul atașat

se scrie chiar lângă text sau pe marginea documentului. Totodată, puteți să lucrați și pe documentul electronic. Unitatea de text cel mai des folosită este rândul, dar pot fi folosite și alte unități. Exemplu de codare a unui interviu este prezentat în Anexa 18.

Prezentarea datelor

Pe baza rezultatelor codării puteți trece la faza următoare, cea a prezentării datelor. În această fază informația este consolidată în forme mai accesibile și mai compacte.

Unul dintre cele mai dificile aspecte ale analizei calitative pare întotdeauna prezentarea. Acest lucru se întâmplă, de obicei, deoarece cercetătorii se confruntă cu cantități mari de dovezi și le este dificil să decidă ce să reprezinte și cum să reprezinte.

Există posibilitatea prezentării datelor într-un stil cantitativ, când sunt arătate pentru fiecare variabilă codurile rezultate (tratându-le ca pe variante de răspuns). Puteți să enumerați diferite tipuri de răspuns sau să le prezentați și *tendința centrală*¹ (răspunsul cel mai des întâlnit) sau *împrăștierea*² (cât de variate au fost răspunsurile).

Deși, este posibilă prezentarea datelor într-un stil cantitativ, ar trebui să rezistați ispitei de a cuantifica datele dvs., nu are rost să-i spuneți cititorului dvs. câți oameni au spus asta sau asta. Motivul pentru care ați ales să faceți o analiză calitativă a datelor este altul.

Există o serie de opțiuni disponibile pentru prezentarea datelor calitative [285, p. 274]:

- Cel mai obișnuit mod de prezentare a analizei calitative este povestea, narațiunea descriptivă folosită pentru a spune publicului dvs. ce ați găsit, pe care o puteți ilustra cu citate din text. Rolul acestor citate este de a oferi o perspectivă mai bună asupra informației primite și de a oferi o imagine asupra datelor brute, precum și permite o verificare a corectitudinii interpretărilor. Narațiunea descriptivă este o formă acceptabilă de prezentare a datelor, teoria scrisă și toate dovezile care au contribuit la apariția acestei teorii.
- O hartă conceptuală (Figura 86) detaliază legăturile și conexiunile din teoria dvs. Această formă poate să vă permită să evidențiați relațiile dintre categorii, coduri și subiecți.

¹ Indicatorii de *tendință centrală* sunt măsuri pentru localizarea mijlocului sau centrului distribuției. Deoarece noțiunea de centru este suficient de vagă, indicatorii de tendință centrală curind statistici diverse, cele mai uzuale fiind media, mediana, valoarea mod, media redusă, fiecare oferind o caracterizare diferită pentru datele processate [76].

² Arată gradul de modificare a valorilor unei variabile de la o observație la alta. Ca termeni sinonimi sunt varianța, variabilitatea, dispersia [76].

- O imagine amplă oferă cititorului o demonstrație vizuală foarte clară a teoriei dvs.

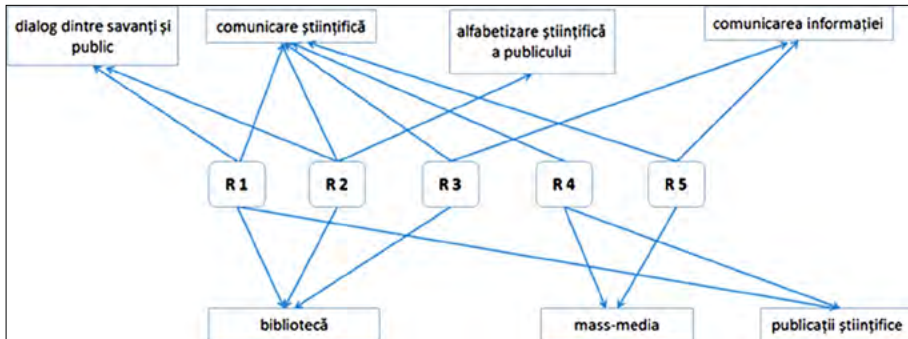

Fig. 86. Exemplu de hartă conceptuală pe bază interviului semistrukturat privind comunicarea științifică

Reprezentarea sub formă de hartă conceptuală sau imagine poate contribui mult la înțelegerea caracteristicilor prezentate, dar trebuie să aveți în vedere că prea multe reprezentări grafice pot avea un efect opus celui dorit. Va trebui să prezentați doar diagramele și imaginile cele mai sugestive.

Elaborarea și verificarea concluziilor

Elaborarea și verificarea concluziilor este ultima fază într-o analiză calitativă. În literatură sunt menționate 13 strategii posibile, ordonate de la nivelul cel mai descriptiv până la nivelul explicației maxime [318, pp. 179-181]:

1. Identificarea unor regularități sau teme. Pe măsură ce parcurgeți un material calitativ, anumite lucruri pot să iasă în evidență.

2. Identificarea explicațiilor plauzibile. Puteți să încercați să găsiți înțelesul materialului pe baza explicațiilor care vi se par că au sens. Acestea ar fi bine să nu fie verificate folosind strategiile 3 și 7.

3. Gruparea. Pentru evenimentele, procesele, cazurile ș.a. care au caracteristici comune puteți să încercați să le grupați în categorii mai largi, cărora să le asociați un nou concept.

4. Metaforele. În analiza datelor nu se folosește doar un limbaj sec, bazat pe fapte. Înțelesurile pot fi îmbogățite și conectate cu teoriile existente folosind metafore.

5. Numărarea. Folosirea stilului cantitativ nu se limitează la prezentarea datelor. Puteți folosi numărarea pentru a măsura la nivel nominal sau ordinal variabilele folosite și să testați ipotezele într-un stil apropiat de cel cantitativ, fără a recurge la teste statistice.

6. Folosirea comparației. Puteți să faceți comparații între cazuri după o anumită variabilă. Scopul comparațiilor este de a descoperi ce diferențe puteți găsi între cazuri sau valori ale variabilelor.

7. Descompunerea pe dimensiuni. Cel mai adesea se grupează diferite coduri, categorii, caracteristici. Uneori este mai util să încercați să identificați noi dimensiuni ale codurilor sau caracteristicilor utilizate, pentru a spori gradul de diferențiere între cazuri.

8. Trecerea de la particular la general. Procedura este asemănătoare grupării, dar pornește de la întrebarea dacă un anumit obiect este un caz particular al unei clase mai generale.

9. Factorizarea. Este o procedură asemănătoare cu analiza factorială din analiza cantitativă. Presupunem că mai multe variabile sunt de fapt manifestarea unui număr restrâns de factori latenți.

10. Identificarea relațiilor dintre variabile. În analiza datelor puteți încerca să identificați existența și natura unei relații între două sau mai multe variabile. Pentru a face acest lucru se recomandă să încercați să inspectați sistematic datele.

11. Identificarea altor variabile care pot influența fenomenul studiat. Mai ales atunci când discutați despre relații cauzale este foarte important să vedeți dacă nu cumva o altă variabilă influențează relația observată (influențând ambele variabile din relație).

12. Construirea lanțurilor cauzale. În cazul analizei calitative se vor folosi rezultatele de la pașii 10 și 11 pentru a găsi lanțul cauzal care descrie cel mai bine fenomenul studiat.

13. Obținerea coerenței teoretice. Pe baza relațiilor între concepte ar trebui să puteți trece la construirea unor teorii care să descrie fenomenul studiat.

În final este necesar de a verifica concluziile. Într-o cercetare calitativă care este bazată pe un număr mic de cazuri, sunt șanse foarte mari de a comite o eroare. Concluziile care au rezistat verificărilor au un grad mai mare de credibilitate.

Utilizarea software-ului în analiza calitativă

Mulți cercetători din științele socioumane susțin că utilizarea unui software computerizat pentru analiza calitativă a datelor separă cercetătorul de aceste date calitative [285, p. 278]. Interacțiunea necesară între cercetător și date rămâne cam aceeași, cum a fost întotdeauna. În mod tradițional, analiza datelor calitative este un exercițiu bazat pe hârtie, care include multe liste și fișe indexate cu rubrici și cu referințe la exemple de date și informații. Întotdeauna a existat pericolul ca acest tip de

analiză să nu fie cuprinzător și, prin urmare, să nu fie totalmente de încredere și, de asemenea, să dureze extrem de mult. Introducerea pachetelor de procesare a cuvintelor și posibilitatea construirii bazelor de date cu informații au introdus modificări în analiza calitativă a datelor. Cantități mai mari de date pot fi organizate mai rapid și mai flexibil, ceea ce permite o analiză mai cuprinzătoare a acestor date și, prin urmare, contribuie la creșterea fiabilității acestora. La rândul său, acest lucru a motivat cercetătorii să folosească software pentru a prelucra datele calitative și a explora posibilitățile acestor softuri.

Calculatoarele pot fi folosite în analiza calitativă a textelor, permițându-vă să editați și să duplicați cu ușurință. Dincolo de înregistrarea și stocarea datelor de bază, programele de procesare de texte, de asemenea, pot fi utilizate pentru unele analize ale datelor. De exemplu, puteți utiliza comanda „find” sau „search” pentru a merge direct la intrările care conțin cuvinte-cheie.

Microsoft Excel, de asemenea, poate fi utilizat pentru analiza datelor calitative. Coloanele pot fi folosite pentru a reprezenta categorii, comanda „sortare” poate fi folosită pentru a organiza datele, iar celulele pot fi utilizate pentru codificarea datelor. Există multe posibilități și opțiuni, în funcție de ceea ce este cel mai potrivit pentru fiecare cercetător.

Există, de asemenea, mai multe programe software special concepute pentru a fi utilizate pentru date calitative.

Unul dintre cele mai populare și de încredere programe de analiză a datelor calitative utilizate de către cercetătorii din științele sociale din întreaga lume este programul *NVivo*. *NVivo* este un software multifuncțional care permite analiza avansată de texte, imagini, audio și video, pagini web, postări de social media, e-mailuri și seturi de date. Aceste pachete pot, de asemenea, să sprijine cercetătorul în investigarea și exploatarea datelor de cercetare. Acesta este procesul de clasificare a temelor conținute în date, conectarea temelor și ideilor și explorarea ideilor noi. Ei ajută cercetătorul să creeze categorii și să le gestioneze într-un sistem de indexare.

Rezumat

Analiza calitativă se aplică în orice studiu pentru a ajunge la o înțelegere a fenomenului investigat. Scopul analizei calitative este de a genera o ipoteză bazată pe datele culese și interpretarea datelor respective. În cercetarea calitativă colectarea și analiza datelor are loc simultan. De asemenea, scopul analizei calitative este transformarea datelor brute în constatări sau rezultate. Cu alte cuvinte, analiza calitativă a datelor este

modul în care cercetătorii înțeleg datele pe care le-au colectat pentru a transmite rezultatele altora.

Trebuie să păstrați profunzimea și detaliile pentru a prezenta o imagine bogată a fenomenului cercetat, iar singura modalitate de a face acest lucru este să consacrați foarte mult timp și atenție detaliilor.

Exerciții practice

Folosiți transcrierea unui interviu și începeți să căutați categorii în date. Sortați aceste categorii și apoi examinați conținutul fiecărei categorii pentru a vedea cum se raportează între ele.

Lecturi suplimentare

1. COJOCARU, Natalia. *Cercetarea calitativă: Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2010, pp. 97-114. ISBN 978-9975-71-050-3.
2. ILUȚ, Petru. *Abordarea calitativă a socioumanului: concepte și metode*. Iași: Polirom, 1997, pp. 162-171. ISBN 973-683-028-4.
3. ȘANDOR, Sorin Dan. *Metode și tehnici de cercetare în științele sociale* [online]. 2013, pp. 35-41. Disponibil: <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>

30. Prezentarea rezultatelor cercetării

Considerații introductive

Conținutul unei cercetări științifice este foarte important, dar nu mai puțin important este modul în care sunt prezentate aceste rezultate, care va depinde de natura cercetării și de public. Rezultatele cercetării realizate de specialiștii din domeniul infodocumentar pot fi expuse în formă de raport de cercetare, lucrare finală a studiilor de licență, master sau doctorat (teză de licență, teză de master, teză de doctorat), de asemenea, în formă de articol pentru o revistă de specialitate sau culegere tematică, publicație în materialele conferințelor (articol sau teze), prezentare orală la conferință, masă rotundă sau atelier profesional ș.a.

Cercetătorii începători iau frecvent decizia de a lăsa elaborarea textului la sfârșitul cercetării. Recomandăm oricui este angajat în cercetare să scrie permanent și să împărtășească ceea ce au scris. Identificați un „critic” cât mai curând posibil. Acesta poate fi un manager de proiect, coordonatorul tezei de licență, master sau doctorat, un manager de la serviciu, un prieten care înțelege ceva din ceea ce încercați să faceți,

cineva cu care puteți să vă împărtășiți gândurile sub forma unei conversații scrise.

Pentru aproape toți cercetătorii novici, perspectiva redactării raportului, tezei sau a disertației este foarte descurajantă. În loc să vă gândiți la întreaga lucrare, încercați s-o aranjați în minte ca pe o serie de texte pe etapele cercetării. Ați depus mult efort pentru a ajunge la etapa de prezentare a cercetării dvs., nu pierdeți toată această muncă, lăsând lucrurile până în ultima clipă ca în final să aveți o reprezentare slabă a ceea ce a fost făcut destul de bine. Puteți elabora diferite părți ale lucrării dvs. de îndată ce sunt terminate și să trimiteți pentru lectură „criticului” dvs. Veți căpăta voce, viziune, opinie personală, dar numai prin practică și partajare.

Planificarea raportului de finalizare a cercetării

Planificați documentul final cât mai curând posibil în procesul de cercetare. Datorită instrumentelor disponibile în pachetele de procesare a textelor, puteți să configurați un șablon și să adăugați text la acel șablon pe măsură ce avansați în cercetarea dvs. Aceasta va asigura continuitatea formei și prezentării, permițându-vă să citiți acest text ca un document integru. Urmărirea extinderii raportului final vă oferă un sentiment de realizare, fiecare secțiune este un obiectiv atins și un pas mai aproape de scopul final. Este necesar să stabiliți termenul de finalizare a raportului sau a formatului de prezentare a rezultatelor cercetării. Este posibil că ați făcut deja acest lucru în propunerea dvs. de cercetare. Elaborarea calendarului de cercetare vă va permite să identificați perioadele de activitate intensă și perioadele în care puteți să nu aveți activități de cercetare, astfel veți putea să vă rezervați timp pentru a scrie. De exemplu, dacă așteptați recepționarea chestionarelor, folosiți acest timp pentru a finaliza sinteza literaturii sau a redacta metodologia de cercetare. Schița cum va arăta documentul final vă va oferi un sentiment de control și de concentrare, puteți vedea cum progresează lucrurile și puteți vedea cum obiectivul dvs. final este din ce în ce mai aproape.

Forma și structura raportului de prezentare a rezultatelor

În funcție de scopul cercetării dvs., este probabil să existe o formă și o structură preconizate pentru prezentarea raportului final, al tezei, articolului etc. Într-un context universitar, există orientări oficiale pentru prezentarea unei teze de licență, de master sau de doctorat. Asigurați-vă că sunteți bine familiarizați cu acestea încă de la început, astfel încât să știți exact, de la bun început, ce prevăd aceste orientări

de redactare a tezei, astfel încât modelul dvs. să reflecte specificațiile stabilite de universitate.

Dacă realizați un alt tip de lucrare (raport al unui proiect de cercetare, articol etc.), asigurați-vă că știți care sunt așteptările celor care au inițiat cercetarea sau care sunt standardele utilizate în revista în care intenționați să publicați articolul dvs. În acest caz trebuie să vă familiarizați cu ghidurile pentru elaborarea rapoartelor de cercetare, specifice pentru diferite tipuri de proiecte, sau să consultați instrucțiunile pentru autorii articolelor, care sunt amplasate pe site-urile revistelor.

Structura sau proiectul lucrării este, de fapt, cuprinsul preliminar și/sau provizoriu al lucrării. Opțiunea pentru acest demers se face în funcție de cercetările anterioare, bibliografia consultată, sugestiile coordonatorului științific, importanța și actualitatea temei, preocuparea sau preferința autorului pentru anumite segmente din tema tratată etc. Această structură are un caracter provizoriu și se poate modifica în funcție de informațiile obținute, posibilitățile de documentare, schimbările și noutățile din câmpul cercetărilor științifice obținute, părerile și concluziile autorilor, intervențiile coordonatorului științific etc.

În lucrarea *Metodologia elaborării unei lucrări științifice*, descriind cerințele redactării unei lucrări științifice, Septimiu Chelcea a prezentat o schemă standard privind organizarea materialului în lucrare [69, p. 70]:

- introducere, în care se prezintă stadiul de cunoaștere a problemei investigate;
- trecerea în revistă a literaturii de specialitate cu referire la tema cercetată;
- descrierea designului și a modului de desfășurare a investigației, incluzând toate informațiile utile pentru verificarea rezultatelor printr-o nouă cercetare;
- prezentarea datelor, a metodelor care au condus la rezultatele studiului;
- discuție asupra datelor relevante în cercetare, interpretarea teoretică a rezultatelor.

În continuare oferim unele precizări privind elementele obligatorii pentru diferite tipuri de lucrări privind rezultatele cercetărilor științifice.

Introducere

Această secțiune ar trebui să includă o imagine de ansamblu a întrebării de cercetare, de unde a venit și din ce considerente ați decis să cercetați această problemă specială. În introducere este prezentată tema și este descrisă pe scurt strategia de investigare a ei. Ea trebuie să prezinte o imagine succintă a studiului actual în sfera tematicii abordate.

Introducerea va conține informații privind actualitatea și importanța temei, motivația și metodologia cercetării, demersul științific al cercetătorului, precum și rezultatele obținute.

O bună introducere trebuie să răspundă următoarelor întrebări:

- Care este problema studiată?
- Care sunt ipotezele referitoare la această problemă?
- Ce implicații teoretice are studiul realizat?
- Care sunt enunțurile testate și cum au fost formulate concluziile?

Sinteza de literatură

În Capitolul 7 este explicat în detaliu cum se elaborează sinteza de literatură/sinteza documentară. Țineți cont că, posibil, ați început examinarea și revizuirea literaturii încă la începutul procesului de cercetare. Asigurați-vă că prezentați o sinteză finală a literaturii, într-o formă adecvată întrebării de cercetare – aceasta înseamnă că trebuie să vă asigurați că sinteza de literatură elaborată corespunde întrebărilor de cercetare și este actualizată. În funcție de durata realizării studiului, poate fi necesar să efectuați o scanare finală a literaturii pentru a vă asigura că ați inclus toate materialele relevante.

Metodologia cercetării

Este posibil ca în lucrarea dvs. metodologia cercetării să fie prezentată ca o secțiune sau un capitol separat. Metodologia de cercetare ar trebui să includă o imagine foarte clară a designului cercetării dvs., a abordării metodologice: calitativă, cantitativă sau mixtă. Cu siguranță, ar trebui să folosiți literatura despre metodele de cercetare pentru a argumenta fiecare alegere pe care o faceți în planul dvs. de cercetare. Veți discuta apoi despre metoda sau metodele de cercetare urmate de tehnicile de colectare a datelor folosite în studiu. Descrieți ce ați făcut și justificați alegerea dvs. Trebuie să oferiți o imagine foarte clară a ceea ce ați făcut, dar nu să descrieți ce ați putut face. Definiți și argumentați metodologia, metodele de cercetare, tehnica de colectare a datelor și instrumentele de cercetare pe care le-ați utilizat. Ar fi bine să plasați o copie/un model al instrumentului dvs. de cercetare în anexe (de ex., chestionarul sau ghidul de interviu semistructurat), astfel încât cititorului dvs. să-i fie foarte clar cu privire la designul cercetării și conținutul acestuia. Discutați despre populația de cercetare și despre tehnica de eșantionare pe care ați folosit-o. Explicați cum și de ce a fost selectat eșantionul dvs. și definiți clar eșantionul final de cercetare.

Rezultatele cercetării

În capitolele 28 și 29 se discută analiza și prezentarea rezultatelor cercetării cantitative și calitative. În raportul final, asigurați-vă că

începeți prezentarea rezultatelor oferind cititorului o înțelegere adevărată a surselor dvs.; reveniți la eșantionul dvs. și indicați foarte explicit rata de răspuns, explicând clar pe ce se bazează concluziile dvs. În funcție de natura cercetării dvs., acest capitol va varia foarte mult ca aspect. Este posibil să prezentați o poveste, o relatare narativă a fenomenului, în cazul unei cercetări calitative, sau un set de diagrame și grafice, în cazul unei cercetări cantitative. Nu uitați că furnizarea unui șir de diagrame și grafice sau a unei liste de citate ale respondentului nu constituie o prezentare a concluziilor dvs. Trebuie să oferiți un anumit nivel de interpretare pentru a însoți constatările dvs. Aceasta include trimiterea la literatura de specialitate, unde este cazul. Există mai multe opțiuni:

- să prezentați mai întâi toate rezultatele, apoi să prezentați analiza și discuția acestor rezultate;
- să prezentați rezultatele pentru fiecare temă, urmate de analiză și discuții.

Decizia dvs. va depinde de natura cercetării, de tipul lucrării de finalizare a cercetării, precum și de așteptările cititorilor studiului respectiv.

Concluzii

Concluziile dvs. ar trebui să fie legate de obiectivele de cercetare. În cele din urmă, obiectivele descriu ceea ce v-ați propus să realizați, astfel încât rezultatele dvs. ar trebui să fie direct asociate cu acele obiective. Este important ca să fie prezentate doar concluziile care se bazează ferm pe concluziile dvs. Tot ceea ce menționați în această secțiune a lucrării trebuie să rezulte din analiza dvs. și să se bazeze pe dovezile dvs.

Recomandări și căi de soluționare

În funcție de abordarea pe care ați ales-o, puteți fi în măsură să prezentați recomandări, dar numai dacă ați furnizat dovezi substanțiale care să le susțină. Nu ar trebui să prezentați o listă lungă de recomandări doar pentru că ați prezentat concluzii care pot sugera aceste recomandări. Puteți face recomandări mai universale, precum și recomandări concrete. De asemenea, puteți sugera căi, soluții realiste, care să remedieze o situație sau să contribuie la îmbunătățirea activității instituției infodocumentare.

În această secțiune aveți oportunitatea să prezentați acele probleme pe care le-ați identificat în analiza dvs., dar care ați fost nevoit să le îndepărtați, deoarece acestea nu erau importante pentru întrebarea dvs. de cercetare. De asemenea, puteți să sugerați întrebări pentru cercetări suplimentare. Este inevitabil să identificați și alte probleme în timp ce ați efectuat cercetarea dvs. Împărtășiți aceste cunoștințe și sugerați

conducerii instituției dvs. sau colegilor dvs. că au oportunitatea să realizeze cercetări asupra problemelor importante pentru bibliotecă.

Referințe bibliografice și bibliografie

Referințele bibliografice și bibliografia se perfectează în conformitate cu standardele și reglementările pentru anumite tipuri de lucrări. Trebuie să vă familiarizați cu cerințele care se aplică pentru lucrarea dvs. Respectați stilul de citare și de prezentare a referințelor bibliografice în conformitate cu standardele și regulile aprobate la nivel național, instituțional sau recomandate de anumite reviste, conferințe sau comunități.

Lista referințelor bibliografice va include înregistrările bibliografice ale tuturor lucrărilor la care faceți referire în conținutul lucrării dvs. Bibliografia va include înregistrările bibliografice ale tuturor surselor pe care le-ați consultat, dar nu neapărat le-ați citat în lucrarea dvs., pentru a oferi o bibliografie cuprinzătoare pe tema cercetării dvs.

Bibliografia exprimă măsura documentării care trebuie să fie solidă, reală, autentică și relevantă (SPAR), regăsită la nivelul referințelor bibliografice. Pentru utilizarea și identificarea bibliografiei sau a referințelor bibliografice se recomandă următoarele aspecte:

- utilizarea unor surse de documentare reale și autentice;
- ponderea semnificativă în cadrul referințelor bibliografice trebuie să revină articolelor științifice, publicate în literatura de specialitate;
- referințele bibliografice de la finalul lucrării trebuie să se regăsească integral în textul lucrării;
- nu se admite reflectarea în lista referințelor bibliografice a unor surse a căror utilizare nu poate fi identificată în textul lucrării;
- pentru asigurarea unui nivel științific semnificativ se recomandă utilizarea diferitor tipuri de surse, dar ținând cont de tipul și scopul lucrării.

Puteți elaboră o bibliografie unică, care va integra toate tipurile de surse utilizate, atât cele la care faceți referință în cadrul lucrării, cât și sursele consultate, dar care nu sunt citate în lucrare.

Nu subestimați niciodată valoarea bibliografiei dvs., ea este o sursă valoroasă privind subiectul dvs. de cercetare.

Anexe

Anexele se atașează la lucrare atât în cazurile când se consideră oportun, cât și pentru a sprijini demersul științific întreprins. Se recomandă ca ponderea anexelor raportată la numărul total de pagini al lucrării să fie de maxim 20%.

În anexe nu ar trebui să existe nimic la care nu se face referire în mod direct în textul raportului de cercetare, al tezei, al articolului etc. De asemenea, graficele, tabelele și imaginile nu trebuie să substituie textul lucrării, dar să fie doar o completare și susținere a acesteia.

Abstract / Rezumat

Abstractul, ca și titlul, oferă informații despre studiu și servește la indexarea lucrării, ca și la arhivarea datelor. Un bun rezumat trebuie să fie exact, redactat cu deosebită atenție, să reflecte corect conținutul studiului, să nu includă informații care nu se regăsesc în text. Deși concis, rezumatul trebuie să fie suficient de cuprinzător, conținând tezele, rezultatele, concluziile și implicațiile cele mai relevante ale studiului dvs. Abstractul se scrie cu claritate, la diateza activă, folosindu-se verbele la timpul prezent (verbele la timpul trecut se vor utiliza numai la descrierea modului de manipulare a variabilelor). Abstractul trebuie să se distingă prin coerență și lizibilitate. Trebuie să vă familiarizați cu cerințele pentru elaborarea abstractelor/rezumatelor pentru diferite tipuri de lucrări.

Cuvinte-cheie

Cuvintele-cheie sunt cuvinte sau grupe de cuvinte care au un anumit sens și pot fi folosite pentru identificarea celor mai relevante idei, subiecte din textul studiului dvs. Se recomandă ca lista cuvintelor-cheie să conțină aproximativ 5-6 descriptori (cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie se selectează în funcție de frecvența utilizării acestora în textul lucrării.

Prezentarea orală a rezultatelor cercetării

O prezentare orală este o prezentare formală, bazată pe cercetarea lucrării dvs. Prezentările se fac în funcție de diferite scopuri și în diferite locuri. De exemplu, dacă lucrați în cadrul unei biblioteci, puteți face o prezentare a cercetării dvs. la o conferință sau la o masă rotundă, atelier, seminar etc. de nivel instituțional, local, național sau internațional. Dacă faceți studii universitare la diferite niveluri de studii, veți face prezentare în cadrul susținerilor publice ale tezelor de licență, masterat sau doctorat.

Trebuie să vă familiarizați cu cerințele pentru comunicările prezentate în cadrul acestor evenimente științifice. Dacă nu ați primit deja îndrumări din partea organizatorilor de evenimente, ar putea fi util să consultați site-ul/pagina web a evenimentului sau să contactați organizatorii pentru a afla detaliile privind modul de prezentare.

Învățarea modului de a construi și a expune o prezentare orală eficientă este o abilitate utilă.

De exemplu, pentru o prezentare în cadrul conferinței, s-ar putea presupune că cunoașteți deja cerințele și așteptările pentru o prezentare sau vi se pot oferi câteva orientări și așteptări. Cel mai bun lucru care trebuie să-l faceți atunci când planificați o prezentare la o conferință este să obțineți răspunsuri la următoarele întrebări:

- Cine va participa la această conferință/masă rotundă?
- Ce presupuneți că ar cunoaște audiența despre subiectul dvs. de cercetare?
- Presupuneți că audiența va avea nevoie de explicații?
- Care este metoda tipică de prezentare la această conferință?
- Cât timp va trebui/vă trebuie ca să faceți prezentarea?
- Veți putea să realizați o prezentare în Power Point?

Reducerea unui întreg proiect de cercetare la 10, 20 sau chiar 40 de minute de prezentare poate fi dificilă, iar crearea unei prezentări în PowerPoint pentru a completa discursul dvs. necesită timp și efort.

Planificarea din timp a prezentării dvs. este un mod minunat de a începe. Interesați-vă cu privire la cerințele și regulile de prezentare în cadrul evenimentului științific la care planificați să participați. De exemplu, în domeniile academice, prezentatorii își structurează adesea prezentarea în următorul format:

- titlu;
- problema sau subiectul studiat;
- metodă de cercetare;
- date colectate;
- rezultatele cercetării;
- efectele cercetării;
- concluzii.

Un alt format tipic de prezentare poate avea următoarea structură:

- titlu;
- abstract;
- introducere sau argument;
- sinteza literaturii;
- metodologie;
- rezultate;
- discuții;
- concluzii.

O prezentare PowerPoint bine proiectată vă poate ajuta să transmiteți mesajul dvs. publicului. De aceea prezentăm mai jos câteva sfaturi de proiectare a prezentării în PowerPoint pentru a vă ajuta să vă orientați prezentarea într-o direcție corectă.

- Fiți concisi și specifici. Evitați plasarea fragmentelor mari de text pe ecran;
- Alegeți fontul potrivit (de exemplu, Verdana, Calibri și Helvetica);
- Alegeți mărimi potrivite ale fontului (pentru titluri se recomandă font 36-44 pt; subrubrici – 28-36 pt; textul – minimum 22 pt);
- Utilizați culorile de bază din șablonul PPT;
- Pentru diagrame și grafice, utilizați aceeași paletă de culori ca în șablon;
- Utilizați machete simple de diagrame și grafice pentru a prezenta cifre numerice;
- Este important să se ia în considerare contrastul. Dacă utilizați text într-o fotografie, asigurați-vă că fontul dvs. este lizibil;
- Asigurați-vă că selectați imagini de înaltă calitate care susțin mesajul dvs.;
- Toate formatele de fișiere grafice/imagini ar trebui să fie .jpg, în timp ce logourile ar trebui să fie .gifs;
- Folosiți clipuri video și alte materiale de artă numai dacă este necesar și dacă nu există probleme de copyright;
- Dacă prezentarea dvs. conține multe date și cifre, poate fi mai ușor să comunicați aceste date folosind imagini vizuale în loc să folosiți doar text;
- Este important să vizualizați tabelele cât mai simplu;
- Nu folosiți animație;
- Folosiți corectorul ortografic.

Rezumat

Acest compartiment se axează pe prezentarea unei lucrări de finalizare a cercetării. Structura și conținutul fiecărei secțiuni sunt, în mare măsură, aceleași pentru majoritatea tipurilor de rapoarte de cercetare, teze, articole și alte tipuri de lucrări științifice. Accentul poate varia în funcție de scopul raportului/lucrării, dar va trebui să decideți (cu excepția cazului în care vi s-a dat autoritate specifică) ce să includeți și ce să omiteți.

Prezentările orale sunt, de obicei, o discuție despre un subiect sau o lucrare de cercetare. O prezentare orală bună este concentrată, concisă și interesantă pentru a declanșa o discuție.

O prezentare eficientă în PowerPoint este doar un ajutor pentru prezentare, nu o prezentare în sine.

Exerciții practice

Pregătiți o comunicare susținută de o prezentare în PowerPoint la tema cercetării dvs.

Lecturi suplimentare

1. CHELCEA, Septimiu. *Metodologia elaborării unei lucrări științifice* [online]. București: Comunicare.ro, 2003. Disponibil: https://www.academia.edu/7062075/Septimiu_Chelcea_Metodologia_Elaborarii_Unei_Lucrari_Stiintifice
2. ECO, Umberto. *Cum se face o teză de licență*. Iași: Polirom, 2006. ISBN 978-973-46-0532-3.
3. GRAFF, Gerald, BIRKENSTEIN, Cathy. *Manual pentru scrierea academică: Ei spun / Eu spun*. Pitești: Paralela 45, 2015. ISBN 978-973-47-2207-5.
4. RAD, Ilie. *Cum se scrie un text științific. Discipline umanistice*. Ed. a 2-a revăzută și adaptată: Polirom, 2008. ISBN 978-973-46-1071-6.
5. ȚURCAN, Nelly. *Ghid pentru elaborarea tezei de master și desfășurarea practicii de specialitate*. Chișinău: CEP USM, 2009. ISBN 978-9975-70-841-8.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. ADLER, Patricia A., ADLER, Peter. Observational techniques. In: DENZIN, N. K., LINCOLN Y. A (eds). *Collecting and interpreting qualitative materials*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1998, vol. 3, pp. 79-109. ISBN 978-0761914341.
2. AGABRIAN, Mircea. *Analiza de conținut*. Iași: Polirom, 2006. ISBN 973-681-888-8.
3. AGAR, Michael, MACDONALD, James. Focus groups and ethnography. In: *Human Organization*. 1995, vol. 54, nr. 1, pp. 78-86. eISSN 1938-3525. DOI: [10.17730/humo.54.1.x102372362631282](https://doi.org/10.17730/humo.54.1.x102372362631282)
4. ALHADRETI, Obead et al. The Impact of Usability of Online Library Catalogues on the User Performance. In: *International Conference on Information Science & Applications (ICISA)*, 6-9 May 2014, Seoul, South Korea. Seoul: IEEE, 2014. eISBN 978-1-4799-4441-5. DOI: [10.1109/ICISA.2014.6847471](https://doi.org/10.1109/ICISA.2014.6847471)
5. ALLAN, George. A critique of using grounded theory as a research method. In: *Electronic Journal of Business Research Methods* [online]. 2003, vol. 2, nr. 1, pp. 1-10. ISSN 1477-7029. Disponibil: <http://www.ejbrm.com/volume2/issue1> [accesat 10.08.2020].
6. AL-MASKARI, Azzah, SANDERSON, Mark. A review of factors influencing user satisfaction in information retrieval. In: *Journal of the American Society of Information Science and Technology*. 2010, vol. 61, nr. 5, pp. 859-868. eISSN 2330-1643. DOI: [10.1002/asi.21300](https://doi.org/10.1002/asi.21300)
7. AMATARI, Veronica Odiri. The Instructional Process: A Review of Flanders' Interaction Analysis in a Classroom Setting. In: *International Journal of Secondary Education*. 2015, vol. 3, nr. 5, pp. 43-49. eISSN 2376-7472. DOI: [110.11648/j.ijssedu.20150305.11](https://doi.org/10.11648/j.ijssedu.20150305.11)
8. ANDRES, Ana. *Measuring Academic Research*. Oxford: Chandos Publishing, 2009. eISBN 978-1780630182.
9. ANDRONIC, Ludmila, PĂRȚACHI, Ion. *Statistica în comunicare*. Chișinău: CEP USM, 2013. ISBN 978-9975-71-425-9.

10. ANTONIJEVIĆ, Smiljana, CAHOY, Ellysa Stern. Personal Library Curation: An Ethnographic Study of Scholars' Information Practices. In: *Portal: Libraries and the Academy*. 2014, vol. 14, nr. 2, pp. 287-306. eISSN 1530-7131. DOI: [10.1353/pla.2014.0010](https://doi.org/10.1353/pla.2014.0010)
11. ANZUL, Margaret, et al. *Doing Qualitative Research: Circles Within Circles*. London: Routledge, 2003. eISBN 978-0-203-44850-2. DOI: [10.4324/9780203448502](https://doi.org/10.4324/9780203448502)
12. ASHER, Andrew et al. Mapping Student Days: Collaborative Ethnography and the Student Experience. In: *Collaborative Librarianship* [online]. 2017, vol. 9, nr. 4, article 7, pp. 293-317. eISSN 1943-7528. Disponibil: <https://digitalcommons.du.edu/collaborativelibrarianship/vol9/iss4/7> [accesat 10.08.2020].
13. ASHER, Andrew, MILLER, Susan. *So You Want to Do Anthropology in Your Library? or A Practical Guide to Ethnographic Research in Academic Libraries* [online]. ERIAL Project, 2020. Disponibil: <http://www.erialproject.org/publications/toolkit/> [accesat 12.05.2020].
14. ATTON, Chris. The Librarian as Ethnographer: notes towards a strategy for the exploitation of cultural collections. In: *Collection Building*. 1998, vol. 17, nr. 4, pp. 154-158. ISSN 0160-4953. DOI: 10.1108/01604959810238293.
15. AUGUSTINE, Susan, GREENE, Courtney. Discovering How Students Search a Library Web Site: A Usability Case Study. In: *College & Research Libraries*. 2002, vol. 63, nr. 4, pp. 354-365. eISSN 2150-6701. DOI: [10.5860/crl.63.4.354](https://doi.org/10.5860/crl.63.4.354)
16. BABBIE, Earl R. *Practica cercetării sociale*. Iași: Polirom, 2009. ISBN 978-973-46-1274-1.
17. BACHA, Nahla Nola. Writing the Argumentative Literary Review in EFL/ESL Contexts: A Critical Analysis Perspective. In: *International Journal for Innovation Education and Research*. 2009, vol. 7, nr. 1, pp. 229-240. eISSN 2411-2933. DOI: [10.31686/ijer.vol7.iss1.1309](https://doi.org/10.31686/ijer.vol7.iss1.1309)
18. BACHARACH, Samuel B. Organizational Theories: Some Criteria for Evaluation. In: *Academy of Management Review*. 1989, vol. 14, nr. 4, pp. 496-515. eISSN 1930-3807. DOI: [10.2307/258555](https://doi.org/10.2307/258555)
19. BĂDESCU, Ilie, CUCU-OANCEA, Ozana, ȘIȘEȘTEAN, Gheorghe (coord.). *Tratat de sociologie rurală*. București: Mica Valahie, 2011. ISBN 978-9737858948.
20. BAKER, Linda M. The information needs of female police officers involved in undercover prostitution work. In: *Information*

- Research* [online]. 2004, vol. 1, nr. 1, paper 209. eISSN 1368-1613. Disponibil: <http://informationr.net/ir/10-1/paper209.html> [accesat 31.05.2020].
21. BAKER, Lynda M. Observation: A Complex Research Method. In: *Library Trends*. 2006, vol. 55, nr. 1, pp. 171-189. eISSN 1559-0682. DOI: [10.1353/lib.2006.0045](https://doi.org/10.1353/lib.2006.0045)
  22. BALL, Rafael. *An Introduction to Bibliometrics: New Development and Trends*. Cambridge: Elsevier, 2017. eISBN 9780081021514. DOI: [10.1016/C2016-0-03695-1](https://doi.org/10.1016/C2016-0-03695-1)
  23. BANWELL, Linda, COULSON, Graham. Users and user study methodology: the JUBILEE Project. In: *Information Research* [online]. 2004, vol. 9, nr. 2, paper 167. eISSN 1368-1613. Disponibil: <http://informationr.net/ir/9-2/paper167> [accesat 07.05.2020].
  24. *Barometrul Opiniei Publice, iunie 2020* [online]. Institutul de Politici Publice, 2020. Disponibil: <http://ipp.md/2020-07/barometrul-opiniei-publice-iunie-2020/> [accesat 07.07.2020].
  25. BATES, Leonard J. The importance of using primary sources in historical research. In: STEVENS, Rolland E. (ed.). *Research Methods in Librarianship: Historical and Bibliographical Methods in Library Research*. Urbana: University of Illinois, Graduate School of Library Science, 1971, pp. 11-22. ISBN 978-0851571089.
  26. BATES, Marcia J. An introduction to theories, metatheories and models. In: FISHER, Karen E., ERDELEZ, Sanda, MCKECHNIE, Lynne E.F. (eds). *Theories of information behavior*. Medford: American Society for Information Science and Technology, 2005, pp. 1-24. ISBN 978-1573872300.
  27. BATES, Marcia J. The invisible substrate of information science. In: *Journal of the American Society for Information Science*. 1999, vol. 50, nr. 12, pp. 1043-1050. eISSN 2330-1643. DOI: [10.1002/\(SICI\)1097-4571\(1999\)50:12<1043::AID-ASIS1>3.0.CO;2-X](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4571(1999)50:12<1043::AID-ASIS1>3.0.CO;2-X)
  28. BATOOL, Syeda H., WEBBER, Sheila. Conceptions of school libraries and the role of school librarians: findings from case studies of primary schools in Lahore. In: *Information Research* [on-line]. 2017, vol. 22, nr. 1, paper 1606. eISSN 1368-1613. Disponibil: <http://InformationR.net/ir/22-1/colis/colis1606.html> [accesat 11.04.2020].
  29. BAWDEN, David, ROBINSON Lyn. *Introduction to Information Science. Vol. 1: Foundations of the Information Sciences*. London: Facet, 2018. eISBN 978-1783300761. DOI: [10.29085/9781783300761](https://doi.org/10.29085/9781783300761)

30. BELL, Judith, STEPHEN, Waters. *Doing Your Research Project: A Guide For First-Time Researchers*. 6th ed. London: McGraw-Hill Education, 2014. ISBN 978-0-335-26446-9.
31. BELLIS, Nicola De. *Bibliometrics and Citation Analysis From the Science Citation Index to Cybermetrics*. Toronto: The Scarecrow Press, 2009. ISBN 978-0-8108-6713-0.
32. BELOSTECINIC, Ala. Unele aspecte metodice ale utilizării metodei focus grupurilor în marketingul politic (în campaniile electorale și în procesul de învățămînt). In: *Moldoscopie*. 2000, vol. 13, nr. 1, pp. 5-33. ISSN 1812-2566. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/17246# [accesat 12.07.2020].
33. BENBASAT, Izak, GOLDSTEIN, David K., MEAD, Melissa. The case research strategy in studies of information systems. In: *MIS Quarterly*. 1987, vol. 11, nr. 3, pp. 369-386. ISSN 2162-9730. DOI: [10.2307/248684](https://doi.org/10.2307/248684)
34. BERG, Bruce L. *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Boston: Allyn and Bacon, 2001. ISBN 0-205-31847-9.
35. BERG, Selinda A., JACOBS, Heidi L. M., CORNWELL, Dayna. Academic Librarians and Research: A Study of Canadian Library Administrator Perspectives. In: *College and Research Libraries*. 2013, vol. 74, nr. 6, pp. 560-572. eISSN 2150-6701. DOI: [10.5860/crl12-366](https://doi.org/10.5860/crl12-366)
36. BERTRAND, Ina, HUGHES, Peter. *Media Research Methods: Audiences, Institutions, Texts*. 2nd ed. London: Macmillan International Higher Education, 2017. ISBN 978-1-137-55214-3.
37. *Best Practices for Ensuring Scientific Integrity and Preventing Misconduct: Report* [online]. Organization for Economic Co-operation and Development, 2007. Disponibil: <http://www.oecd.org/dataoecd/37/17/40188303.pdf> [accesat 22.07.2020].
38. BEVERIDGE, William Ian. *Arta cercetării științifice*. București: Editura Științifică, 1968.
39. BHATTACHERJEE, Anol. *Social Science Research: Principles, Methods, and Practices* [online]. 2nd ed. University of South Florida, 2012. ISBN 978-1475146127. Disponibil: https://scholarcommons.usf.edu/oa_textbooks/3/ [accesat 08.04.2020].
40. BILGIN, Yusuf. Qualitative Method Versus Quantitative Method in Marketing Research. In: OFLAZOGLU, Sonyel (ed.). *Qualitative versus Quantitative Research*. Rijeka: InTech, 2017, pp. 1-28. eISBN 978-953-51-4774-9. DOI: [10.5772/67848](https://doi.org/10.5772/67848)

41. BJÖRNEBORN, Lennart, INGWERSEN, Peter. Towards a basic framework for webometrics. In: *Journal of American Society for Information Science and Technology*. 2004, vol. 55, nr. 14, pp. 1216-1227. eISSN 2330-1643. DOI: [10.1002/asi.20077](https://doi.org/10.1002/asi.20077)
42. BLACKSTONE, Amy. *Principles of Sociological Inquiry: Qualitative and Quantitative Methods* [online]. Minneapolis: Saylor Foundation, 2012. eISBN 978-1-4533-2889-7. Disponibil: <https://open.umn.edu/opentextbooks/textbooks/principles-of-sociological-inquiry-qualitative-and-quantitative-methods> [accesat 23.05.2020].
43. BLAIKIE, Norman. *Designing Social Research: The Logic of Anticipation*. 2nd ed. Cambridge: Polity Press, 2009. ISBN 978-0-7456-4337-3.
44. BLAIKIE, Norman. *Modele ale cercetării sociale*. Ed. a 2-a. Cluj-Napoca: CA Publishing, 2010. ISBN 978-606-92680-0-1.
45. BONE, Larry Earl (ed.). Library Trends: Community analysis and libraries. In: *Library Trends* [online]. 1976, vol. 24, nr. 3, pp. 429-619. ISSN 0024-2594. Disponibil: <https://core.ac.uk/reader/4816206> [accesat 12.05.2020].
46. BOOTE, David N., BEILE, Penny. Scholars before researchers: On the centrality of the dissertation literature review in research preparation. In: *Educational Researcher*. 2005, vol. 34, nr. 6, pp. 3-15. eISSN 1935-102X. DOI: 10.3102/0013189X034006003
47. BOOTH, Andrew, BRICE, Anne. *Evidence Based Practice for Information Professionals: A Handbook*. London: Facet Publishing, 2004. ISBN 978-1856047852. DOI: [10.29085/9781856047852](https://doi.org/10.29085/9781856047852)
48. BOOTH, Andrew, SUTTON, Anthea, PAPAIOANNOU, Diana. *Systematic Approaches to a Successful Literature Review*. 2nd ed. Los Angeles, London: SAGE, 2016. ISBN 978-1-4739-1245-8.
49. BOOTH, Andrew. Clear and present questions: formulating questions for evidence based practice. In: *Library Hi Tech*. 2006, vol. 24, nr. 3, pp. 355-368. ISSN 0737-8831. Disponibil: [10.1108/07378830610692127](https://doi.org/10.1108/07378830610692127)
50. BOSIO, Albino Claudio, GRAFIGNA, Guendalina, LOZZA, Edouardo. Toward a Theory of Technique for Online Focus Groups. In: HANSSON, Thomas (ed.). *Handbook of Research on Digital Information Technologies: Innovations, Methods, and Ethical Issues*. New York: IGI Global, 2008, pp. 192-212. eISBN 978-1-59904-971-7.

51. BOUTHILLIER, France. The Meaning of Service: ambiguities and dilemmas for public library service providers. In: *Library and Information Science Research*. 2000, vol. 22, nr. 3, pp. 243-272. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/S0740-8188\(99\)00055-9](https://doi.org/10.1016/S0740-8188(99)00055-9)
52. BOYD-BYRNES, Mary Kate, ROSENTHAL, Marilyn. Remote access revisited: Disintermediation and its discontents. In: *Journal of Academic Librarianship*. 2005, vol. 31, nr. 3, pp. 216-224. ISSN 0099-1333. DOI: [10.1016/j.acalib.2005.03.002](https://doi.org/10.1016/j.acalib.2005.03.002)
53. BROADUS, Robert Newton. Toward a definition of “bibliometrics”. In: *Scientometrics*. 1987, vol. 12, nr. 5-6, pp. 373-379. eISSN 1588-2861. DOI: [10.1007/BF02016680](https://doi.org/10.1007/BF02016680)
54. BULGARU, Maria. Etica profesională – o necesitate pentru activitatea de succes a specialistului. In: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe sociale*. 2018, nr. 3(113), pp. 193-202. ISSN 1814-3199.
55. BURKE, Maria E. Making choices: research paradigms and information management Practical applications of philosophy in IM research. In: *Library Review*. 2007, vol. 56, nr. 6, pp. 476-484. ISSN 0024-2535. DOI: [10.1108/00242530710760373](https://doi.org/10.1108/00242530710760373)
56. BURNS, Robert B. *Introduction to Research Methods*. 4th ed. London: Sage, 2000. ISBN 978-0761965923.
57. BUSHA, Charles H., HARTER, Stephen P. *Research Methods in Librarianship: Techniques and Interpretation*. New York: Academic Press, 1980. ISBN 978-0-12-147550-6.
58. CALLO, Tatiana. Problema științifică și soluționarea ei. In: *Intellectus*. 2013, nr. 2, pp. 58-64. ISSN 1810-7079.
59. CALVERT, Philip. It's a mystery: Mystery shopping in New Zealand's public libraries. In: *Library Review*. 2005, vol. 54, nr. 1, pp. 24-35. ISSN 0024-2535. DOI: [10.1108/00242530510574138](https://doi.org/10.1108/00242530510574138)
60. CAPLOW, Theodore. *L'Enquête sociologique*. Paris: Armand Colin, 1970.
61. CARDENAS, Celia Mireles. Libraries and Information Services and the Content Analysis Method in Scientific Literature Produced in the Areas of Librarianship and Information Sciences in Mexico. In: *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML)* [online]. 2013, vol. 2, nr. 3, pp. 305-312. ISSN 2241-1925. Disponibil: <http://www.qqml.net/index.php/qqml/article/view/104> [accesat 13.08.2020].
62. CARLIN, Andrew P. Disciplinary debates and bases of interdisciplinary studies The place of research ethics in library and

- information science. In: *Library & Information Science Research*. 2003, nr. 23, pp. 3-18. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/S0740-8188\(02\)00163-9](https://doi.org/10.1016/S0740-8188(02)00163-9)
63. CARLIN, Andrew P. Segmented Professions: Further Considerations of Theory and Practice in LIS and Librarianship. In: *Library Philosophy and Practice* [online]. 2009, art. 294. ISSN 1522-0222. Disponibil: <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/294/> [accesat 13.08.2020].
64. CARSON, David et al. *Qualitative Marketing Research*. London: Sage, 2001. ISBN 978-0761963660.
65. CAUC, Ion ș.a. *Metodologia cercetării sociologice: metode și tehnici de cercetare*. Ed. a 2-a. București: Editura Fundației România de Mâine, 2004. ISBN 973-725-135-0.
66. CHARMAZ, Kathy C. *Constructing Grounded Theory: a practical guide through qualitative analysis*. London: Sage, 2006. ISBN 978-0-7619-7352-2.
67. CHELCEA, Septimiu. *Metode și tehnici de cercetare sociologică (partea I)*. București: Universitatea din București, 1992.
68. CHELCEA, Septimiu. *Metodologia cercetării sociologice: metode cantitative și calitative*. București: Editura Economică, 2001. ISBN 973-590-451-9.
69. CHELCEA, Septimiu. *Metodologia elaborării unei lucrări științifice* [online]. București: Comunicare.ro, 2003. Disponibil: https://www.academia.edu/7062075/Septimiu_Chelcea_Metodologia_Elaborarii_Unei_Lucrari_Stiintifice [accesat 13.08.2020].
70. CHELCEA, Septimiu. *Tehnici de cercetare sociologică*. București: SNSPA, 2001. ISBN 973-8309-05-0.
71. CHOEMPRAYONG, Songphan, WILDEMUTH, Barbara M. Case Studies. In: WILDEMUTH, Barbara M. *Applications of social research methods to questions in information and library science*. London: Libraries Unlimited, 2009, pp. 51-61. ISBN 978-1-59158-503-9.
72. CHOWDHURY, Gobinda G., CHOWDHURY, Sudatta. *Information Users and Usability in the Digital Age*. London: Facet, 2011. eISBN 978-1856049757. DOI: [10.29085/9781856049757](https://doi.org/10.29085/9781856049757)
73. CHRISTENS, Brian D. et al. Action research. In: JASON, Leonard, GLENWICK, David (eds). *Handbook of Methodological Approaches to Community-based Research: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods*. Oxford: Oxford University Press, 2016, pp. 243-251. ISBN 978-0190243654.

74. CHU, Heting. Research methods in library and information science: A content analysis. In: *Library & Information Science Research*. 2015, vol. 37, nr. 1, pp. 36-41. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/j.lisr.2014.09.003](https://doi.org/10.1016/j.lisr.2014.09.003)
75. CIBANGU, Sylvain K. Paradigms, methodologies, and methods. In: *Library & Information Science Research*. 2010, nr. 32, pp. 177-178. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/j.lisr.2010.03.006](https://doi.org/10.1016/j.lisr.2010.03.006)
76. CLOCOTICI, Valentin. *Dicționar explicativ de statistică* [online]. Disponibil: <https://profs.info.uaic.ro/~val/statistica/StatGloss.htm> [accesat 06.07.2020].
77. COANDA, Lisette. *Sociologie economică: note de curs*. București: Editura ASE, 1987.
78. COBLEAN, Olesea. Afirmarea bibliotecii ca spațiu public în contextul extinderii accesului la informația de interes public. In: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe sociale*. Vol. 1, 10-11 noiembrie 2014, Chișinău. Chisinau: CEP USM, 2014, pp. 16-19. ISBN 978-9975-71-569-0.
79. COBO, Manuel J. et al. Science Mapping Software Tools: Review, Analysis, and Cooperative Study Among Tools. In: *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. 2011, vol. 62, nr. 7, pp. 1382-1402. eISSN 2330-1643. Disponibil: [10.1002/asi.21525](https://doi.org/10.1002/asi.21525)
80. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004; Modificat din 21.09.17. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2017, 20 octombrie, nr. 364-370, art. 663. ISSN 2587-3903.
81. COJOCARU, Natalia. *Cercetarea calitativă: Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2010. ISBN 978-9975-71-050-3.
82. COMȘA, Mircea. *Designul și practica cercetării sociale* [online]. Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Disponibil: https://sites.google.com/site/mirceacomsa/LI_DC_draft_curs_design_comsa.pdf?attredirects=0 [accesat 08.04.2020].
83. CONNAWAY, Lynn Silipigni, POWELL, Ronald R. *Basic research methods for librarians*. 5th ed. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2010. ISBN 978-1-59158-865-8.
84. COOMBER, Ross. Using the Internet for Survey Research. In: *Sociological Research Online*. 1997, vol. 2, nr. 2, pp. 49-58. eISSN 1360-7804. DOI: [10.5153/sro.73](https://doi.org/10.5153/sro.73)
85. CORBETTA, Piergiorgio. *Social Research: theory, method and techniques*. London: Sage, 2003. ISBN 978-0-7619-7253-6.

86. CORNELIUS, Ian. Information and its philosophy. In: *Library Trends*. 2004, vol. 52, nr. 3, pp. 377-386. ISSN 0024-2594.
87. CORNELIUS, Ian. Theorizing information for information science. In: *Annual Review of Information Science and Technology*. 2002, vol. 36, nr. 1, pp. 393-426. eISSN 1550-8382. DOI: 10.1002/aris.1440360110
88. CRESWELL, John W. *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 4th ed. Los Angeles: SAGE, 2014. ISBN 978-1-4522-2610-1.
89. *Criticism of Action Research* [online]. UKEssays, November 2018. Disponibil: <https://www.ukessays.com/essays/education/research-methods-and-critique-action-research-in-education-education-essay.php> [accesat 07.05.2020].
90. CRUMLEY, Ellen, KOUFOGIANNAKIS, Denis. Developing evidence-based librarianship: practical steps for implementation. In: *Health Information and Libraries Journal*. 2002, vol. 19, nr. 2, pp. 61-70. eISSN 1471-1842. DOI: [10.1046/j.1471-1842.2002.00372.x](https://doi.org/10.1046/j.1471-1842.2002.00372.x)
91. CRYSTAL, Abe J., WILDEMUTH, Barbara M. Naturalistic Research. In: WILDEMUTH, Barbara M. *Applications of social research methods to questions in information and library science*. London: Libraries Unlimited, 2009, pp. 62-72. ISBN 978-1-59158-503-9.
92. CUN, Aijuan, ABRAMOVICH, Samuel, SMITH, Jordan M. An assessment matrix for library makerspaces. In: *Library & Information Science Research*. 2019, vol. 41, nr. 1, pp. 39-47. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/j.lisr.2019.02.008](https://doi.org/10.1016/j.lisr.2019.02.008)
93. CURELARU, Mihai. *Metode de cercetare în psihologie* [online]. Academia.edu, 2015, pp. 159-260. https://www.academia.edu/13280614/METODE_DE_CERCETARE_IN_PSIHOLOGIE [accesat 17.08.2020].
94. DALRYMPLE, Prudence W. A Quarter Century of User-Centered Study: The Impact of Zweizig and Dervin on LIS Research. In: *Library & Information Science Research*. 2001, nr. 23, pp. 155-165. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/S0740-8188\(01\)00068-8](https://doi.org/10.1016/S0740-8188(01)00068-8)
95. DARKE, Peta, SHANKS, Graeme, BROADBENT, Marianne. Successfully completing case study research: Combining rigour, relevance and pragmatism. In: *Information Systems Journal*. 1998, vol. 8, nr. 4, pp. 273-289. eISSN 1365-2575. DOI: [10.1046/j.1365-2575.1998.00040.x](https://doi.org/10.1046/j.1365-2575.1998.00040.x)

96. DAVIES, Karen Sue. Formulating the Evidence Based Practice Question: A Review of the Frameworks. In: *Evidence Based Library and Information Practice*. 2011, vol. 6, nr. 2, pp. 75-80. ISSN 1715-720X. DOI: [10.18438/B8WS5N](https://doi.org/10.18438/B8WS5N)
97. DAVIS, Philip M. Information-seeking behavior of chemists: A transaction log analysis of referral URLs. In: *Journal of the American Society for Information Science & Technology*. 2004, vol. 55, nr. 4, pp. 326-332. ISSN 2330-1643. DOI: [10.1002/asi.10384](https://doi.org/10.1002/asi.10384)
98. DAWSON, Catherine. *Practical Research Methods: A User-friendly Guide to Mastering Research Techniques and Projects*. 3rd ed. Oxford: How To Books, 2007. ISBN 978-1-84803-223-1.
99. DAYÉ, Christian. How to train your oracle: The Delphi method and its turbulent youth in operations research and the policy sciences. In: *Social Studies of Science*. 2018, vol. 48, nr. 6, pp. 846-868. eISSN 1460-3659. DOI: [10.1177/0306312718798497](https://doi.org/10.1177/0306312718798497)
100. DENT, Valeda Frances. Local economic development in Uganda and the connection to rural community libraries and literacy. In: *New Library World*. 2007, vol. 108, nr. 5/6, pp. 203-217. ISSN 0307-4803. DOI: [10.1108/03074800710748777](https://doi.org/10.1108/03074800710748777)
101. DENZIN, Norman K. *Sociological Methods: A Sourcebook*. 5th ed. New Brunswick: Aldine Transaction, 2006. ISBN 978-0-202-30840-1.
102. *DEX-online* [online]. 2004-2020. Disponibil: <https://dexonline.ro> [accesat 23.08.2020].
103. *Dicționar al metodelor de cercetare socială* / Victor Jupp (coord.). Iași: Polirom, 2010. ISBN 978-973-46-1616-9.
104. *Difference Between Action Research and Case Study* [online]. REDIAA, February 7, 2017. Disponibil: <https://pediaa.com/difference-between-action-research-and-case-study/> [accesat 17.08.2020].
105. *Digital ethnography in the library: free ebook* [online]. Routledge, 2017. Disponibil: https://www.crcpress.com/rsc/downloads/FreeBook_DE_Digital_Ethnography_in_the_Library.pdf [accesat 17.08.2020].
106. Directional Hypothesis: In: SALKIND, Neil J. (ed.). *Encyclopedia of Research Design*. London: SAGE, 2010. eISBN 9781412961288. DOI: [10.4135/9781412961288.n114](https://doi.org/10.4135/9781412961288.n114)
107. DOMINGUEZ, Grisel, HAMMILL, Sarah J., BRILLAT, Ava I. Toward a usable academic library web site: a case study of tried and tested usability practices. In: *Journal of Web*

- Librarianship*. 2015, vol. 9, nr. 2-3, pp. 99-120. eISSN 1932-2917. DOI: [10.1080/19322909.2015.1076710](https://doi.org/10.1080/19322909.2015.1076710)
108. DONGARDIVE, Prakash. Research in Librarianship: An Uneasy Connection. In: *International Journal of Library Science*. 2013, 2(3), pp. 53-60. e-ISSN 2168-4901. DOI: [10.5923/j.library.20130203.02](https://doi.org/10.5923/j.library.20130203.02)
109. DUNCAN, Vicky, FICHTER, Darlene M. What words and where? Applying usability testing techniques to name a new live reference service. In: *Journal of the Medical Library Association*. 2004, vol. 92, nr. 2, pp. 218-25. eISSN 1558-9439. Disponibil: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC385303/> [accesat 15.05.2020].
110. EFRON, Sara Efrat, RAVID, Ruth. *Writing the literature review: a practical guide*. New York, London: Guilford Press, 2019. ISBN 978-1-4625-3689-4.
111. EID, Mahmoud. *Research Methods in Communication*. Boston: Pearson Learning Solutions, 2011. ISBN 978-1-256-28123-8.
112. EISENHARDT, Kathleen M. Building theories from case study research. In: *Academy of Management Review*. 1989, vol. 14, nr. 4, pp. 532-550. eISSN 1930-3807. DOI: [10.2307/258557](https://doi.org/10.2307/258557)
113. ELDREDGE, Jonathan D. Evidence-based librarianship: an overview. In: *Bulletin of the Medical Library Association*. 2000, vol. 88, nr. 4, pp. 289-302. ISSN 0025-7338. Disponibil: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11055296/> [accesat 14.08.2020].
114. ELDREDGE, Jonathan D. Evidence-based librarianship: What might we expect in the years ahead? In: *Health Information and Libraries Journal*. 2002, vol. 19, nr. 2, pp. 71-77. eISSN 1471-1842. DOI: [10.1046/j.1471-1842.2002.00369.x](https://doi.org/10.1046/j.1471-1842.2002.00369.x)
115. ELDREDGE, Jonathan D. Inventory of research methods for librarianship and informatics. In: *Journal of the Medical Library Association*. 2004, vol. 92, nr. 1, pp. 83-90. eISSN 1558-9439. Disponibil: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC314107/> [accesat 02.07.2020].
116. ELDREDGE, Jonathan D. The evolution of evidence-based library and information practice, part 1: defining EBLIP. In: *Evidence Based Library and Information Practice*. 2012, vol. 7, nr. 4, pp. 139-145. ISSN 1715-720X. Disponibil: [10.18438/B8GC99](https://doi.org/10.18438/B8GC99)
117. ELLIS, David. Modeling the Information-Seeking Patterns of Academic Researchers: A Grounded Theory Approach. In: *Library Quarterly*. 1993, vol. 63, nr. 4, pp. 469-86. eISSN 1549-652X. DOI: [10.1086/602622](https://doi.org/10.1086/602622)

118. EMANUEL, Jennifer. Usability testing in libraries: methods, limitations, and implications. In: *OCLC Systems & Services: International digital library perspectives*. 2013, vol. 29, nr. 4, pp. 204-217. ISSN 1065-075X. DOI: [10.1108/OCLC-02-2013-0009](https://doi.org/10.1108/OCLC-02-2013-0009)
119. EMARY, Leah. The why what and how of using ethnography for designing user experience in libraries (and a few pitfalls to avoid). In: PRIESTNER, Andy, BORG, Matt (eds). *User Experience in Libraries: Applying Ethnography and Human-Centred Design*. New York: Routledge, 2016, pp. 68-83. ISBN 978-1317003137.
120. *Ethnographic Research in Academic Libraries* [online]. The Librarian Parlor, September 12, 2018. Disponibil: <https://libparlor.com/2018/09/12/ethnographic-research-in-academic-libraries/> [accesat 127.05.2020].
121. EVANS, Charles. A history of community analysis in American librarianship [online]. In: *Library Trends*. 1976, vol. 24, nr. 3, pp. 441-457. ISSN 0024-2594. Disponibil: <https://core.ac.uk/reader/4816203> [accesat 07.05.2020].
122. FARMER, Lesley, COOK, Douglas. *Using Qualitative Methods in Action Research: How Librarians can Get to the Why of Data*. [Chicago]: Association of College and Research Libraries, 2011. ISBN 978-0-8389-8576-2.
123. FAULKNER, Laura. Beyond the five-user assumption: Benefits of increased sample sizes in usability testing. In: *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*. 2003, vol. 35, pp. 379-383. eISSN 1554-3528. DOI: [10.3758/BF03195514](https://doi.org/10.3758/BF03195514)
124. FEURĂȘ, Eugenia. *Metodologia cercetării economice: Manual*. Chișinău: Editura ASEM, 2008. ISBN 978-9975-75-383-8.
125. FIDEL, Raya. Are we there yet?: Mixed methods research in library and information science. In: *Library & Information Science Research*. 2008, vol. 30, nr. 4, pp. 265-272. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/j.lisr.2008.04.001](https://doi.org/10.1016/j.lisr.2008.04.001)
126. FIDEL, Raya. Qualitative Methods in Information Retrieval Research. In: *Library and Information Science Research*. 1993, vol. 15, nr. 3, pp. 219-247. ISSN 0740-8188.
127. FISCHER, Russell G. The Delphi method: A description, review, and criticism. In: *Journal of Academic Librarianship*. 1978, vol. 4, nr. 2, pp. 64-70. ISSN 0099-1333.
128. FLASH, Kenya, ALLEN, Melanie, MACK, Thura, CLEMENT, Kristina. STEM Bridges: Evolution of an Academic Library STEM Outreach Program. In: *Journal of Library*

- Administration*. 2017, vol. 57, nr. 8, pp. 879-890. eISSN 1540-3564. DOI: [10.1080/01930826.2017.1374105](https://doi.org/10.1080/01930826.2017.1374105)
129. FONTANA, Andrea, FREY, James H. Interviewing: The Art of Science. In: DENZIN, Norman K., LINCOLN, Yvonna S. (eds). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1994, pp. 361-376. ISBN 978-0803946798.
130. FONTANA, Andrea, FREY, James H. The interview: From neutral stance to political involvement. In: DENZIN, N. K., LINCOLN, Y. S. (eds). *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 3rd ed. Thousand Oaks: Sage, 2005, pp. 695-728. ISBN 9780761927570.
131. FORREST, Charles. Academic libraries as learning spaces: Library effectiveness and the user experience. In: *Georgia Library Quarterly* [online]. 2009, vol. 46, nr 3, pp. 7-10. ISSN 2157-0396. Disponibil: <https://digitalcommons.kennesaw.edu/glq/vol46/iss3/4/> [accesat 20.05.2020].
132. FRIBERG, Anneli. *Why usability testing should be a part of regular library activity* [online]. The Library Lab, November 23, 2016. Disponibil: <https://christianlauersen.net/2016/11/23/ux-in-libraries/> [accesat 20.05.2020].
133. GÂRBOAN, Raluca. Metode de cercetare utilizate în evaluare. In: *Revista Transilvană de Științe Administrative* [online]. 2007, nr. 2(20), pp. 33-51. eISSN 2247-8329. Disponibil: <https://rtsa.ro/rtsa/index.php/rtsa/article/view/148> [accesat 11.05.2020].
134. GARFIELD, E. The intended consequences of Robert K. Merton. In: *Scientometrics*. 2004, vol. 60, nr. 1, pp. 51-61. eISSN 1588-2861. DOI: [10.1023/B:SCIE.0000027308.27185.30](https://doi.org/10.1023/B:SCIE.0000027308.27185.30)
135. GASPARINI, Andrea Alessandro. A holistic approach to user experience in the context of an academic library interactive system. In: MARCUS A. (eds). *Design, User Experience, and Usability: Interactive Experience Design. DUXU 2015: Lecture Notes in Computer Science*. Cham: Springer, 2015, vol. 9188, pp. 173-184. eISBN 978-3-319-20889-3. DOI: [10.1007/978-3-319-20889-3_17](https://doi.org/10.1007/978-3-319-20889-3_17)
136. GAUCHI RISSO, Veronica. Research methods used in library and information science during the 1970-2010. In: *New Library World*. 2016, vol. 117, nr. 1/2, pp. 74-93. ISSN 0307-4803. DOI: [10.1108/NLW-08-2015-0055](https://doi.org/10.1108/NLW-08-2015-0055)
137. GENDINA, Natalia I, RYABTSEVA, Laris N. Libraries in the Era of Socio-Cultural Transformations: Modern Challenges and Grounds for Evidential Library Science (In Russian). In: *Bibliotekovedenie*

- [Russian Journal of Library Science]. 2018, vol. 67, nr. 1, pp. 7-15. ISSN 2587-7372. DOI: [10.25281/0869-608X-2018-67-1-7-15](https://doi.org/10.25281/0869-608X-2018-67-1-7-15)
138. GEORGE, Carole A. Usability testing and design of a library website: an iterative approach. In: *OCLC Systems & Services: International digital library perspectives*. 2005, vol. 21, nr. 3, pp. 167-180. ISSN 1065-075X. DOI: [10.1108/10650750510612371](https://doi.org/10.1108/10650750510612371)
139. *Ghid de utilizare a IBN pentru evaluarea performanțelor în cercetare* [online]. IDSI, 2019. Disponibil: https://ibn.idsi.md/en/system/files/Ghid_evaluare_performanta_IBN_23.09.2019-compressed_0.pdf#overlay-context=vizualizare_revista/34 [accesat 20.07.2020].
140. GILL, John, JOHNSON, Phil, CLARK, Murray. *Research Methods for Managers*. 4th ed. Los Angeles, London: SAGE, 2010. ISBN 978-1-84787-093-3.
141. GINGRAS, Yves. *Bibliometrics and research evaluation: uses and abuses*. Cambridge: The MIT Press, 2016. eISBN 978-0262337649.
142. GLÄNZEL, Wolfgang. *Bibliometrics as a Research Field. A Course on Theory and Application of Bibliometric Indicators* [online]. Course handouts, 2003. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/242406991_Bibliometrics_as_a_research_field_A_course_on_theory_and_application_of_bibliometric_indicators [accesat 21.07.2020].
143. GLAZIER, Jack, D., GROVER Robert. A multidisciplinary framework for theory building [online]. In: *Library Trends*. 2002, vol. 50, nr. 3, pp. 317-329. ISSN 0024-2594. Disponibil: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.175.9398&rep=rep1&type=pdf> [accesat 21.05.2020].
144. GLITZ, Beryl. The focus group technique in library research: an introduction. In: *Bulletin of the Medical Library Association*. 1997, vol. 85, nr. 4, pp. 385-390. ISSN 0025-7338. Disponibil: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC226296/> [accesat 25.07.2020].
145. GODFREY, Krista. Creating a culture of usability. In: *Weave: Journal of Library User Experience*. 2015, vol. 1, nr. 3. ISSN 2333-3316. DOI: [10.3998/weave.12535642.0001.301](https://doi.org/10.3998/weave.12535642.0001.301)
146. GODIN, Benoît. On the origins of bibliometrics. In: *Scientometrics*. 2006, vol. 68, nr. 1, pp. 109-133. eISSN 1588-2861. DOI: [10.1007/s11192-006-0086-0](https://doi.org/10.1007/s11192-006-0086-0)

147. GOLDHOR, Herbert. *An Introduction to Scientific Research in Librarianship*. Urbana: University of Illinois, Graduate School of Library Science, 1972. ISBN 978-0878450367.
148. GOODMAN, Elizabeth, KUNIAVSKY, Mike, MOED, Andrea. *Observing the User Experience: a practitioner's guide to user research*. 2nd ed. Amsterdam: Elsevier, 2012. ISBN 978-0-12-384869-7. DOI: [10.1016/C2010-0-64844-9](https://doi.org/10.1016/C2010-0-64844-9)
149. GOODMAN, Valeda Dent. Applying Ethnographic Research Methods in Library and Information Settings. In: *Libri*. 2016, vol. 61, nr. 1, pp. 1-11. eISSN 1865-8423. DOI: [10.1515/libr.2011.001](https://doi.org/10.1515/libr.2011.001)
150. GORMAN, Gary E., CLAYTON, Peter. Group discussion techniques. In: GORMAN, Gary E., CLAYTON, Peter. *Qualitative Research for the Information Professional: a practical handbook*. 2nd ed. London: Facet Publishing, 2005, pp. 143-159. ISBN 1-85604-472-6. DOI: [10.29085/9781856047982.010](https://doi.org/10.29085/9781856047982.010)
151. GRANIKOVA, Vera et al. Mixed methods research in library and information science: A methodological review. In: *Library & Information Science Research*. 2020, vol. 42, nr. 1, pp. 12-21. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/j.lisr.2020.101003](https://doi.org/10.1016/j.lisr.2020.101003)
152. GRAY, David B. *Doing Research in the Real World*. 2nd ed. London: Sage, 2009. ISBN 978-1-84787-336-1.
153. GREEN, Ravonne. The Delphi technique for library research. In: *International Journal of Library and Information Science*. 2013, vol. 5, nr. 9, pp. 267-274. ISSN 2141-2537. DOI: [10.5897/IJLIS2012.045](https://doi.org/10.5897/IJLIS2012.045)
154. GREENBAUM, Thomas L. *The Handbook for Focus Group Research*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage, 1998. ISBN 978-0761912538.
155. GRINNELL, Richard M. *Social work research and evaluation*. 4th ed. Itasca: Peacock Publishers, 1993. ISBN 9780875813660.
156. GUAY, Sarah, RUDIN, Lola, REYNOLDS, Sue. Testing, testing: a usability case study at University of Toronto Scarborough Library. In: *Library Management*. 2019, vol. 40, nr. 1/2, pp. 88-97. ISSN 0143-5124. DOI: [10.1108/LM-10-2017-0107](https://doi.org/10.1108/LM-10-2017-0107)
157. GUBA, Egon G., LINCOLN, Yvonna S. Competing paradigms in qualitative research. In: DENZIN, Norman K., LINCOLN, Yvonna S. (eds). *Handbook of Qualitative Research*. California: Sage, 1994, pp. 105-117. ISBN 978-0803946798.
158. GUREEV, Vadim N., LAKIZO, Irina G., MAZOV, Nicolai A. Unethical Authorship in Scientific Publications (A Review of

- the Problem). In: *Scientific and Technical Information Processing*. 2019, vol. 46, pp. 219-232. eISSN 1934-8118. DOI: [10.3103/S0147688219040026](https://doi.org/10.3103/S0147688219040026)
159. HAAS, Stephanie W., GRAMS, Erika S. A Discussion of Four Questions Arising from a Content Analysis of Web Pages. In: *Journal of the American Society for Information Science*. 2000, vol. 51, nr. 2, pp. 181-192. eISSN 2330-1643. DOI: [10.1002/\(SICI\)1097-4571\(2000\)51:2<181::AID-ASI9>3.0.CO;2-8](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4571(2000)51:2<181::AID-ASI9>3.0.CO;2-8)
160. HAHEU-MUNTEANU, Efrosinia. *Metodologia și etica cercetării în didactici particulare ale învățământului preșcolar: Suport de curs*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2016. ISBN 978-9975-46-279-2. Disponibil: <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/handle/123456789/189> [accesat 27.06.2020].
161. HALL, Hazel, CRUICKSHANK, Peter, RYAN, Bruce. Practices of community representatives in exploiting information channels for citizen democratic engagement. In: *Journal of Librarianship and Information Science*. 2019, vol. 51, nr. 4, pp. 950-961. eISSN 1741-6477. DOI: [10.1177/0961000618769966](https://doi.org/10.1177/0961000618769966)
162. HALLAM, Gillian Clare, PARTRIDGE, Helen. Evidence based library and information professionals: Whose responsibility is it anyway? In: *Evidence Based Library and Information Practice*. 2006, vol. 1, nr. 3, pp. 88-94. ISSN 1715-720X. DOI: [10.18438/B8T880](https://doi.org/10.18438/B8T880)
163. HAMES, Irene. Peer review in a rapidly evolving publishing landscape. In: CAMPBELL, Robert et al. (eds). *Academic and Professional Publishing*. Oxford: Chandos Publishing, 2012, pp. 15-52. ISBN 978-1-84334-669-2. DOI: [10.1016/B978-1-84334-669-2.50002-0](https://doi.org/10.1016/B978-1-84334-669-2.50002-0)
164. HAMMERSLEY, Martyn, ATKINSON, Paul. *Ethnography: principles in practice*. 3rd ed. London: Routledge, 2007. eISBN 978-0-203-94476-9.
165. HARINARAYANA, N.S. *Limitations of Bibliometrics and Scientometrics* [online]. e-Pg Pathshala, 2015. Disponibil: http://epgp.inflibnet.ac.in/epgpdata/uploads/epgp_content/library_and_information_science/informetrics_&_scientometrics/limitations_of_bibliometrics_and_scientometrics/et/334_et_m16.pdf [accesat 29.04.2020].
166. HARRIS, Michael H. (ed.). *Reader in American library history*. Washington: NCR Microcard Editions, 1971. ISBN 0-910972-10-9.

167. HARTMANN, Timo, FISCHER, Martin, HAYMAKER, John. Implementing information systems with project teams using ethnographic-action research. In: *Advanced Engineering Informatics*. 2009, vol. 23, nr. 1, pp. 57-67. ISSN 1474-0346. DOI: [10.1016/j.aei.2008.06.006](https://doi.org/10.1016/j.aei.2008.06.006)
168. HARVEY, Ross. Introduction. In: WILLIAMSON, Kirsty et al. *Research methods for students, academics and professionals: Information management and systems*. 2nd ed. Wagga Wagga: Centre for Information Studies, Charles Sturt University, 2002, pp. xiii-xvii. ISBN 978-1-876938-42-0. DOI: [10.1016/B978-1-876938-42-0.50007-1](https://doi.org/10.1016/B978-1-876938-42-0.50007-1)
169. HAYMAN, Richard, SMITH, Erika E. Mixed Methods Research in Library and Information Science: A Methodological Review. In: *Evidence Based Library and Information Practice*. 2020, vol. 15, nr. 1, pp. 106-125. ISSN 1715-720X. DOI: [10.18438/eblip29648](https://doi.org/10.18438/eblip29648)
170. HEARST, Marti A. *Search User Interfaces*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. ISBN 978-1139644082. DOI: [10.1017/CBO9781139644082](https://doi.org/10.1017/CBO9781139644082)
171. HEILPRIN, Laurence B. The library community at a technological and philosophical crossroads: Necessary and sufficient conditions for survival. In: *Journal of the American Society for Information Science*. 1980, vol. 31, nr. 6, pp. 389-395. eISSN 2330-1643. DOI: [10.1002/asi.4630310602](https://doi.org/10.1002/asi.4630310602)
172. HELGESSON, Gert, ERIKSSON, Stefan. Authorship order. In: *Learned Publishing*. 2018, vol. 32, nr. 2, pp. 106-112. eISSN 1741-4857. DOI: [10.1002/leap.1191](https://doi.org/10.1002/leap.1191)
173. HERNON, Peter. Editorial: Components of the Research Progress; Where Do We Need to Focus Attention? In: *Journal of Academic Librarianship*. 2001, vol. 27, nr. 2, pp. 81-89. ISSN 0099-1333. DOI: [10.1016/S0099-1333\(00\)00179-8](https://doi.org/10.1016/S0099-1333(00)00179-8)
174. HIDER, Philip, PYMM, Bob. Empirical research methods reported in high-profile LIS journal literature. In: *Library & Information Science Research*. 2008, vol. 30, nr. 2, pp. 108-114. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/j.lisr.2007.11.007](https://doi.org/10.1016/j.lisr.2007.11.007)
175. HILDRETH, Charles R., AYTAC, Selena. Recent Library Practitioner Research: A Methodological Analysis and Critique. In: *Journal of Education for Library and Information Science*. 2007, vol. 48, nr. 3, pp. 236-258. ISSN 0748-5786.
176. HOLDEN, Gary, ROSENBERG, Gary, BARKER, Kathleen. Tracing thought through time and space: A selective review of

- bibliometrics in social work. In: *Social Work in Health Care*. 2005, nr. 3-4, pp. 1-34. ISSN 0098-1389. DOI: [10.1300/J010v41n03_01](https://doi.org/10.1300/J010v41n03_01)
177. HOLLEY, Robert P. Education and Training for Library Management. In: *Journal of Library Administration*. 2018 vol. 58, nr. 7, pp. 749-768. eISSN 1540-3564. DOI: [10.1080/01930826.2018.1514839](https://doi.org/10.1080/01930826.2018.1514839)
178. *How to handle authorship disputes: a guide for new researchers* [online]. Committee on publication ethics (COPE), 2003. Disponibil: <http://publicationethics.org/files/2003pdf12.pdf> [accesat 23.07.2020].
179. ILUȚ, Petru. *Abordarea calitativă a socioumanului: concepte și metode*. Iași: Polirom, 1997. ISBN 973-683-028-4.
180. *Instrumentul Bibliometric Național*. IDSI, 2012–2020. Disponibil: <https://ibn.idsi.md> [accesat 23.08.2020].
181. IPHOFEN, Ron. *Research Ethics in Ethnography / Anthropology* [online]. European Commission, 2013. Disponibil: http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/other/hi/ethics-guide-ethnog-anthrop_en.pdf [accesat 26.05.2020].
182. IRELAND, Christopher. Qualitative methods: From boring to brilliant. In: LAUREL, Brenda (ed.). *Design Research*. Cambridge: MIT Press, 2003, pp. 23-29. ISBN 978-0262122634.
183. ISAAC, Stephen, MICHAEL, William B. *Handbook in Research and Evaluation: A Collection of Principles, Methods and Strategies Useful in Planning, Design, and Evaluation of Studies in Education and the Behavioral Sciences*. 3rd ed. San Diego: EdITS Publishers, 1995. ISBN 978-0912736327.
184. ISO 9241-11:2018(en). *Ergonomics of human-system interaction. Part 11: Usability: Definitions and concepts*. Publication date: 2018-03. Disponibil: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:9241:-11:ed-2:v1:en> [accesat 29.07.2020].
185. JALIL, Mohammad Muaz. *Practical Guidelines for conducting research - Summarising Good Research Practice in Line with the DCED Standard*. DCED, February 2013. Disponibil: [10.2139/ssrn.2591803](https://ssrn.com/abstract=2591803)
186. JAMALI, Hamid R. Does research using qualitative methods (grounded theory, ethnography, and phenomenology) have more impact?. In: *Library & Information Science Research*. 2018, vol. 40, nr. 3-4, pp. 201-207. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/j.lisr.2018.09.002](https://doi.org/10.1016/j.lisr.2018.09.002)

187. JANIS, Irving L., FADNER, Raymond H. A coefficient of imbalance for content analysis. In: *Psychometrika*. 1943, vol. 8, pp. 105-119. eISSN 1860-0980. DOI: [10.1007/BF02288695](https://doi.org/10.1007/BF02288695)
188. JOHANSON, Graeme. Ethical research practices. In: WILLIAMSON, Kirsty, JOHANSON, Graeme (eds). *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*. 2nd ed. Cambridge: Elsevier, 2018, pp. 479-503. DOI: [10.1016/B978-0-08-102220-7.00020-0](https://doi.org/10.1016/B978-0-08-102220-7.00020-0)
189. JOHNSON, R. Burke, ONWUEGBUZIE, Anthony J., TURNER, Lisa A. Toward a definition of mixed methods research. In: *Journal of Mixed Methods Research*. 2007, vol. 1, nr. 2, pp. 112-133. eISSN 1558-6901. DOI: [10.1177/1558689806298224](https://doi.org/10.1177/1558689806298224)
190. JONG de, Michiel, MUNNIK, M. E., WILL, N. U. Innovation Opportunities for Academic Libraries to Support Teaching Through Open Education: A Case Study at TU Delft, The Netherlands. In: *New Review of Academic Librarianship*. 2019, vol. 25, nr. 2-4, pp. 392-407. eISSN 1740-7834. DOI: [10.1080/13614533.2019.1621185](https://doi.org/10.1080/13614533.2019.1621185)
191. JORGENSEN, Danny L. *Participant Observation: A Methodology for Human Studies*. London: SAGE Publications, 1989. ISBN 978-0-8039-2877-9.
192. JU, Boryung, Jin, Tao. Incorporating nonparametric statistics into Delphi studies in library and information science. In: *Information Research* [online]. 2013, vol. 18, nr. 3, paper 589. eISSN 1368-1613. Disponibil: <http://informationr.net/ir/18-3/paper589.html#.Xrg4bsDgrIU> [accesat 20.05.2020].
193. JULIEN, Heidi, DUGGAN, Lawrence J. A longitudinal analysis of the information needs and uses literature. In: *Library & Information Science Research*. 2000, vol. 22, nr. 3, pp. 291-309. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/S0740-8188\(99\)00057-2](https://doi.org/10.1016/S0740-8188(99)00057-2)
194. JUZNIC, Primoz, URBANIJA, Joze. Developing research skills in library and information studies. In: *Library Management*. 2003, vol. 24, nr. 6/7, pp. 324-331. ISSN 0143-5124. DOI: [10.1108/01435120310486048](https://doi.org/10.1108/01435120310486048)
195. KABIR, Syed Muhammad Sajjad. *Basic Guidelines for Research: An Introductory Approach for All Disciplines*. Chittagong: Book Zone Publication, 2016. ISBN 978-984-33-9565-8.
196. KARI, Jarkko. Evolutionary information seeking: A case study of personal development and Internet searching. In: *First Monday* [online]. 2006, vol. 11, nr. 1. Disponibil: <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/1308/1228> [accesat 30.04.2020].

197. KE, Jing, WENGLANSKY, Sarah. *Grounded Theory* [online]. Research Method: Course, 2010. Disponibil: <http://avantgarde-jing.blogspot.com/2010/03/grounded-theory.html> [accesat 10.08.2020].
198. KEMMIS, Stephen, MCTAGGART, Robin, NIXON, Rhonda. Introducing Critical Participatory Action Research. In: *The Action Research Planner*. Singapore: Springer, 2014, pp. 1-31. eISBN 978-981-4560-67-2. DOI: [10.1007/978-981-4560-67-2_1](https://doi.org/10.1007/978-981-4560-67-2_1)
199. KHAN, Mansoor H, *Ethnography: An Analysis of its 0Advantages and Disadvantages*. SSRN, November 1, 2018. DOI: [10.2139/ssrn.3276755](https://doi.org/10.2139/ssrn.3276755)
200. KHOO, Michael, ROZLAKIS, Lily, HALL, Catherine. A Survey of the Use of Ethnographic Methods in the Study of Libraries and Library Users. In: *Library and Information Science Research*. 2012, vol. 34, nr. 2, pp. 82-91. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/j.lisr.2011.07.010](https://doi.org/10.1016/j.lisr.2011.07.010)
201. KIM, Mary T. Research record. In: *Journal of Education for Library and Information Science*. 1996, vol. 37, nr 4, pp. 376-383. eISSN 2328-2967. DOI: [10.2307/40324247](https://doi.org/10.2307/40324247)
202. KIM, Sung-Jin, JEONG, Dong Y. An analysis of the development and use of theory in library and information science research articles. In: *Library and Information Science Research*. 2006, vol. 28, nr. 4, pp. 548-562. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/j.lisr.2006.03.018](https://doi.org/10.1016/j.lisr.2006.03.018)
203. KOUFOGIANNAKIS, Denis, CRUMLEY, Ellen. Research in librarianship: Issues to consider. In: *Library Hi Tech*. 2006, vol. 24, nr. 3, pp. 324-240. ISSN 0737-8831. DOI: [10.1108/07378830610692109](https://doi.org/10.1108/07378830610692109)
204. KOUFOGIANNAKIS, Denis. Academic Librarians' Conception and Use of Evidence Sources in Practice. In: *Evidence Based Library and Information Practice*. 2012, vol. 7, nr. 4, pp. 5-24. ISSN 1715-720X. DOI: [10.18438/B8JC8J](https://doi.org/10.18438/B8JC8J)
205. KOUS, Katja et. Al. Usability evaluation of a library website with different end user groups. In: *Journal of Librarianship and Information Science*. 2000, vol. 52, nr. 1, pp. 75-90. eISSN 1741-6477. DOI: [10.1177/0961000618773133](https://doi.org/10.1177/0961000618773133)
206. KRUEGER, Richard A., CASEY, Mary Anne. *Metoda Focus grup: Ghid practic pentru cercetarea aplicată*. Iași: Polirom, 2005. ISBN 973-681-920-5.

207. KUHN, Thomas. *Structura revoluțiilor științifice*. București: Humanitas, 1999. ISBN: 978-973-50-2030-9.
208. KULIKOVSKI, Lidia. BM „B.P.Hasdeu” a împlinit 130 de ani de prezență activă în viața Chișinăului. In: *BiblioPolis*. 2007, vol. 23, nr. 3, pp. 9-13. ISSN 1811-900X.
209. KUMAR, Ranjit. *Research methodology. A step-by-step Guide for Beginners*. 2nd ed. London, New Delly: SAGE, 2005. ISBN 978-1-41291-194-8.
210. KUMASI, Kafi D., CHARBONNEAU, Deborah H., WALSTER, Dian. Theory talk in the library science scholarly literature: An exploratory analysis. In: *Library & Information Science Research*. 2013, vol. 35, nr. 3, pp. 175-180. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/j.lisr.2013.02.004](https://doi.org/10.1016/j.lisr.2013.02.004)
211. LANCIOS, Donna M. Ethnographic approaches to the practices of scholarly communication: tackling the mess of academia. In: *Insights*. 2016, vol. 29, nr. 3, pp. 239-248. eISSN 2048-7754. DOI: [10.1629/uksg.316](https://doi.org/10.1629/uksg.316)
212. LANCIOS, Donna, ASHER, Andrew D. „Ethnographish”: The State of the Ethnography in Libraries. In: *Weave: Journal of Library User Experience*. 2016, vol. 1, nr. 5. ISSN 2333-3316. DOI: [10.3998/weave.12535642.0001.503](https://doi.org/10.3998/weave.12535642.0001.503)
213. LANGER, Judith. *The Mirrored Window: Focus Groups from a Moderator's Point of View*. New York: Roper Starch Worldwide, 2001. ISBN 978-0976697336.
214. LAWAL, Iyona O. *Library and Information Science Research in the 21st Century: A Guide for Practicing Librarians and Students*. Oxford: Chandos Publishing, 2009. ISBN 978-1-84334-372-1.
215. LEE, Jongwook et al. Availability and accessibility in an open access institutional repository: a case study. In: *Information Research* [online]. 2015, vol. 20, nr. 1, paper 661. eISSN 1368-1613. Disponibil: <http://InformationR.net/ir/20-1/paper661.html> [accesat 30.04.2020].
216. LEEDY, Paul D., ORMROD, Jeanne Ellis. *Practical Research: Planning and Design*. 11th ed. Boston: Pearson, 2016. ISBN 978-0-13-374132-2.
217. Legea cu privire la biblioteci, nr. 160 din 20.07.2017. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2017, 18 august, nr. 301-315, art. 529. ISSN 2587-3903.
218. LIAMPUTTONG, Pranee. *Focus Group Methodology: Principle and Practice*. London: SAGE, 2011. ISBN 978-1-84787-908-7.

219. LINSTONE, Harold A., TUROFF, Murray (eds). *The Delphi Method: Techniques and Applications* [online]. NJIT.edu, 2002. Disponibil: <https://web.njit.edu/~turoff/pubs/delphibook/index.html> [accesat 08.05.2020].
220. LIU, Guoying, YANG, Le. Popular research topics in the recent journal publications of library and information science. In: *The Journal of Academic Librarianship*. 2019, vol. 45, nr. 3, pp. 278-287. ISSN: 0099-1333. DOI: [10.1016/j.acalib.2019.04.001](https://doi.org/10.1016/j.acalib.2019.04.001)
221. LOFLAND, John et al. *Analyzing Social Settings: A Guide to Qualitative Observation and Analysis*. 4th ed. Belmont: Wadsworth Publishing Company, 2006. ISBN 978-0534528614.
222. LOGAN, Ludwig, STARR, Susan. Library as a Place: results of a Delphi study. In: *Journal of the Medical Library Association*. 2005, vol. 93, nr. 3, pp. 315-326. eISSN 1558-9439. Disponibil: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1175798/> [accesat 08.08.2020].
223. LOSEE, Robert M. Jr., WORLEY, Karen A. *Research and Evaluation for Information Professionals*. San Diego: Academic Press, 1993. ISBN 0-12-455770-8.
224. LOVASZ-BUKVOVA, Helena. Research as a Process: A Comparison between Different Research Approaches[online]. In: *All Sprouts Content*. 2009, 283. Disponibil: https://aisel.aisnet.org/sprouts_all/283 [accesat 07.04.2020].
225. LUND, Brady D. Review of the Delphi method in library and information science research. In: *Journal of Documentation*. 2020, vol. 76, nr. 4, pp. 929-960. ISSN 0022-0418. DOI: [10.1108/JD-09-2019-0178](https://doi.org/10.1108/JD-09-2019-0178)
226. LUO, Lili, MCKINNEY, Margaret. JAL in the Past Decade: A Comprehensive Analysis of Academic Library Research. In: *The Journal of Academic Librarianship*. 2015, vol. 41, nr. 2, pp. 123-129. ISSN 0099-1333. DOI: [10.1016/j.acalib.2015.01.003](https://doi.org/10.1016/j.acalib.2015.01.003)
227. LUO, Lili, WILDEMUTH, Barbara M. Delphi Studies. In: WILDEMUTH, Barbara M. *Applications of social research methods to questions in information and library science*. London: Libraries Unlimited, 2009, pp. 83-92. ISBN 978-1-59158-503-9.
228. MACEVICIUTE, Elena et al. *A Delphi study of research needs for Swedish libraries: Report nr. 5*. [online]. Göteborg: Livréna, 2009. ISBN 978-91-85659-34-0. Disponibil: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A883792&dswid=-72> [accesat 08.08.2020].

229. MACFARLANE, Bruce. The ethics of multiple authorship: power, performativity and the gift economy. In: *Studies in Higher Education*. 2017, vol. 42, nr. 7, pp. 1194-1210. eISSN 1470-174X. DOI: [10.1080/03075079.2015.1085009](https://doi.org/10.1080/03075079.2015.1085009)
230. MACHI, Lawrence A., MCEVOY, Brenda T. *The Literature Review: Six Steps to Success*. 3rd ed. Thousand Oaks: Corwin, 2016. ISBN 978-1506336244.
231. MADGE, Octavia-Luciana. Practica de bibliotecă și informare bazată pe dovezi. In: *Studii de Biblioteconomie și Știința Informării* [online]. 2011, nr. 15, pp. 100-106. ISSN-L 1453-5386. Disponibil: <http://www.lisr.ro/15.html> [accesat 08.06.2020].
232. MAHARANA, Rabindra K., SETHI, Bipin B. A bibliometric analysis of the research output of Sambalpur University's publication in ISI Web of Science during 2007-11. In: *Library Philosophy and Practice (e-journal)* [online]. 2013, nr. 926. eISSN 1522-0222. Disponibil: <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/926/> [accesat 03.08.2020].
233. MAIRAJ, Muhammad Ijaz, NASEER, Mirza Muhammad. Library services and user satisfaction in developing countries: A case study. In: *Health Information and Libraries Journal*. 2013, vol. 30, nr. 4, pp. 318-326. eISSN 1471-1842. DOI: [10.1111/hir.12038](https://doi.org/10.1111/hir.12038)
234. MALLIARI, Afrodite, TOGIA, Aspasia. An analysis of research strategies of articles published in library science journals: The example of library and information science research. In: *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML)* [online]. 2017, vol. 5, nr. 4, pp. 805-818. ISSN 2241-1925. Disponibil: <http://qqml-journal.net/index.php/qqml/article/view/6> [accesat 08.08.2020].
235. MANN, Chris, STEWART, Fiona. *Internet communication and qualitative research: a handbook for researching online*. London: Sage Publications, 2000. 978-0761966265.
236. MANSOURIAN, Yazdan. Adoption of grounded theory in LIS research. In: *New Library World*. 2006, vol. 107, nr. 9/10, pp. 386-402. ISSN 0307-4803. DOI: [10.1108/03074800610702589](https://doi.org/10.1108/03074800610702589)
237. MĂRGINEAN, Ioan. *Proiectarea cercetării sociologice*. Iași: Polirom, 2000. ISBN 973-683-480-8.
238. MARHAN, Ana-Maria. Evaluarea sistemelor interactive [online]. In: *Introducere în interacțiunea om-calculator*. București: Matrix Rom, 2003, pp. 81-102. ISBN 973-685-638-0. Disponibil: <https://>

- www.researchgate.net/publication/237193820 *Evaluarea sistemelor interactive* [accesat 08.08.2020].
239. MARINESCU, Valentina. *Cercetarea în comunicare: Metode și tehnici*. București: Editura C.H.Beck, 2009. ISBN 978-973-115-633-0.
240. MARVASTI, Amir B. *Qualitative Research in Sociology*. London: Sage, 2004. ISBN 0-7619-4861-9.
241. MAVODZA, Judith. The Evolving Landscape of Research Methods in Library and Information Science. In: NGULUBE, Patrick (ed.). *Handbook of Research on Connecting Research Methods for Information Science Research*. Hershey: Information Science Reference, 2020, pp. 1-17. ISBN 978-1799814719. DOI: [10.4018/978-1-7998-1471-9.ch001](https://doi.org/10.4018/978-1-7998-1471-9.ch001)
242. MCCOMBES, Shona. *Understanding different sampling methods* [online]. Scribbr, updated: June 19, 2020. Disponibil: <https://www.scribbr.com/methodology/sampling-methods/> [accesat 24.06.2020].
243. MCGRATH, William E. (ed). Current Theory in Library and Information Science. In: *Library Review*. 2002, vol. 50, nr. 2, pp. 306-316. ISSN 0024-2594.
244. MCKECHNIE, Lynne. Ethnographic observation of preschool children. In: *Library & Information Science Research*. 2000, vol. 22, nr. 1, pp. 61-76. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/S0740-8188\(99\)00040-7](https://doi.org/10.1016/S0740-8188(99)00040-7)
245. MCNICOL, Sarah, NANKIVELL, Clare. *The LIS research landscape: a review and prognosis* [online]. Center for Information Research, 2001. Disponibil: <http://www.researchgate.net/publication/228392587> *The LIS research landscape a review and prognosis* [accesat 02.08.2020].
246. MERRIAM, Sharan B. *Case study research in education: a qualitative approach*. 2nd revised & expanded ed. San Francisco: Jossey-Bass, 1991. ISBN 978-1555423599.
247. *Merriam-Webster Online Dictionary*. Merriam-Webster, Incorporated, 2020. Disponibil: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/research> [accesat 22.08.2020].
248. METOYER-DURAN, Cheryl, HERNON, Peter. Problem statements in research proposals and published research: A case study of researchers' viewpoints. In: *Library & Information Science Research*. 1994, vol. 16, nr. 2, pp. 105-118. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/0740-8188\(94\)90003-5](https://doi.org/10.1016/0740-8188(94)90003-5)

249. MIFTODE, Vasile. *Metodologia sociologică*. Galați: Editura Porto Franco, 1995. ISBN 978-973-557396-6.
250. MILLWARD, Lynne J. Focus groups. In: BREAKWELL, Glynis M. et al. (eds). *Research Methods in Psychology*. 2nd ed. London: Sage, 2000, pp. 303-318. ISBN 0-7619-6591-2.
251. MOED, Henk F. *Citation Analysis in Research Evaluation*. Berlin: Springer-Verlag, 2006. ISBN 978-1-4020-3713-9.
252. MOKHNACHEVA, Yulia, TSVETKOVA, Valentina. Bibliometrics and modern scientific libraries. In: *Scientific and Technical Libraries*. 2018, nr. 6, pp. 51-62. (In Russ.). eISSN 2686-8601. DOI: [10.33186/1027-3689-2018-6-51-62](https://doi.org/10.33186/1027-3689-2018-6-51-62)
253. MOLDOVEANU, Bianca, CUCIUREANU, Gheorghe. Publishing as an Indicator of Scientific Research Quality and Ethics: The Case of Law Journals from Moldova. In: *Science and Engineering Ethics*. 2020, vol. 26, nr. 4, pp. 1039-1052. ISSN 1471-5546. DOI: [10.1007/s11948-020-00189-2](https://doi.org/10.1007/s11948-020-00189-2)
254. MORAN, Barbara B. Continuity and change: The integration of Oxford University's libraries. In: *Library Quarterly*. 2005, vol. 75, nr. 3, pp. 262-294. eISSN 1549652X. DOI: [10.1086/497309](https://doi.org/10.1086/497309)
255. MORGAN, Chad, WILDEMUTH, Barbara M. Historical Research. In: WILDEMUTH, Barbara M. *Applications of social research methods to questions in information and library science*. Westport: Libraries Unlimited, 2009, pp. 147-157. ISBN 978-1-59158-503-9.
256. MORGAN, David. L. *Focus Groups as Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage, 1990. ISBN 0-8039-3208-1.
257. MORONI, Ilaria. Action Research in the Library: Method, Experiences, and a Significant Case. In: *Italian Journal of Library and Information Science (JLIS.it)*. 2011, vol. 2, nr. 2. eISSN 2038-1026. DOI: [10.4403/jlis.it-4702](https://doi.org/10.4403/jlis.it-4702)
258. MORSE, Janice M. Designing funded qualitative research. In: DENZIN, Norman K., LINCOLN, Yvonna S. (eds). *Strategies of qualitative inquiry*. Thousand Oaks: Sage, 1998, pp. 56-85. ISBN 978-0761914358.
259. MOULY, George J. *Educational Research: The Art and Science of Investigation*. Boston: Allyn and Bacon, 1978. ISBN 978-0205058136.
260. MUGWISI, Tinashe, JIYANE, Glenrose V., FOMBAD, Manaleine C. Public libraries as facilitators of information services: A case study of selected libraries in KwaZulu-Natal. In:

- Information Development*. 2018, vol. 34, nr. 1, pp. 31–43. eISSN 1741-6469. DOI: [10.1177/0266666916672718](https://doi.org/10.1177/0266666916672718)
261. MURGADO-ARMENTEROS, Eva María, TORRES-RUIZ, Francisco José, VEGA-ZAMORA, Manuela. Differences between Online and Face to Face Focus Groups, Viewed through Two Approaches. In: *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*. 2012, vol. 7, nr. 2, pp. 73-84. eISSN 0718-1876. DOI: [10.4067/S0718-18762012000200008](https://doi.org/10.4067/S0718-18762012000200008)
262. MURGESCU, Bogdan C. Metodologia cercetării istorice. Prezentare sintetică [online]. In: *Studii și articole de istorie*. 2002, vol. LXVIII, pp. 107-128. ISSN 0585-749X. Disponibil: https://www.academia.edu/34992209/Metodologia_cercet%C4%83rii_istorice_Prezentare_sintetic%C4%83 [accesat 05.08.2020].
263. MUSA, Abdullahi I. Understanding the Intersections of Paradigm, Meta-Theory, and Theory in Library and Information Science Research: A Social Constructionist perspective. In: *Samaru Journal of Information Studies* [online]. 2013, vol. 13, nr. 1-2, pp. 41-48. ISSN 1596-5414. Disponibil: <https://www.ajol.info/index.php/sjis/article/view/106861> [accesat 05.04.2020].
264. MYERS, Michael D. Investigating information systems with ethnographic research. In: *Communications of the Association for Information Systems*. 1999, vol. 2, art. 23, pp. 1-20. ISSN 1529-3181. DOI: [10.17705/1CAIS.00223](https://doi.org/10.17705/1CAIS.00223)
265. NADOLU, Bogdan. *Sociologia comunicării de masă*. Timișoara: Excelsior Art, 2007. ISBN 978-973-592-192-7.
266. NEAL, James G. The Research and Development Imperative in the Academic Library: Path to the Future. In: *Portal: Libraries and the Academy* [online]. 2006, vol. 6, nr. 1, pp. 1-3. eISSN 1530-7131. Disponibil: http://muse.jhu.edu/login?auth=0&type=summary&url=/journals/portal_libraries_and_the_academy/v006/6.1neal.pdf [accesat 05.04.2020].
267. NEDELUCU, Anca. *Cercetare - Acțiune în educație* [online]. Inovație și performanță în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice din mediul urban. București, 2011. Disponibil: <http://mentoraturban.pmu.ro/sites/default/files/ResurseEducativale/Modul%208%20Cercetare%20actiune.pdf> [accesat 07.05.2020].
268. NEUHAUS, Christoph, DANIEL, Hans-Dieter. Data sources for performing citation analysis: an overview. In: *Journal of Documentation*. 2008, vol. 64, nr. 2, pp. 193-210. ISSN 0022-0418. Disponibil: DOI: [10.1108/00220410810858010](https://doi.org/10.1108/00220410810858010)

269. NEUMAN, W. Lawrence. *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. 7th ed. Harlow, Essex: Pearson New International, 2013. ISBN 978-1292033617.
270. NIELSEN, Jakob. *10 Usability Heuristics for User Interface Design* [online]. Nielsen Norman Group, April 24, 1994. Disponibil: <https://www.nngroup.com/articles/ten-usability-heuristics/> [accesat 18.05.2020].
271. NIELSEN, Jakob. *Usability 101: Introduction to Usability* [online]. Nielsen Norman Group, January 3, 2012. Disponibil: <https://www.nngroup.com/articles/usability-101-introduction-to-usability/> [accesat 18.05.2020].
272. NIELSEN, Jakob. What Is Usability? In: NIELSEN, Jakob. *Usability Engineering*. Boston: Academic Press, 1993, pp. 23-48. ISBN 978-0-12-518406-9. DOI: [10.1016/B978-0-08-052029-2.50005-X](https://doi.org/10.1016/B978-0-08-052029-2.50005-X)
273. NORLIN, Elaina. *Usability testing for library Web sites: a hands-on guide*. Chicago, London: American Library Association, 2002. ISBN 0-8389-3511-7.
274. NORMAN, Don, NIELSEN, Jakob. *The definition of user experience* [online]. Nielsen Norman Group, April 24, 1994. Disponibil: <https://www.nngroup.com/articles/definition-user-experience/> [accesat 20.05.2020].
275. OBASEKI, Tony. I., IBRAHIM, Salisu Dasuki, MOMOH, Juliet N. Scientific Research in Librarianship: A Panacea for Library Development in Nigeria. In: *Library Philosophy and Practice (e-journal)* [online]. 2010, October. ISSN 1522-0222. Disponibil: <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/439/> [accesat 02.08.2020].
276. *OCLC systems & services international digital library perspectives: Digital library usability studies*. 2005, vol. 21, nr. 4. ISSN 1065-075X.
277. OKOLI, Chitu, PAWLOWSKI, Suzanne D. The Delphi method as a research tool: An example, design considerations and applications. In: *Information and Management*. 2004, vol. 42, nr. 1, pp. 15-29. ISSN 0378-7206. DOI: [10.1016/j.im.2003.11.002](https://doi.org/10.1016/j.im.2003.11.002)
278. OPARIUC-DAN, Cristian. *Statistică aplicată în științele socio-umane: noțiuni de bază: statistici univariate*. [s. l.]: ASCR, 2009. ISBN 978-973-7973-63-4.
279. *Organizing Your Social Sciences Research Paper* [online]. University of Southern California, Last Updated: Jun 25, 2020. Disponibil: <https://libguides.usc.edu/writingguide/literaturereview> [accesat 17.07.2020].

280. OTHMAN, Roslina. An applied ethnographic method for evaluating retrieval features. In: *The Electronic Library*. 2004, vol. 22, nr. 5, pp. 425-432. ISSN 0264-0473. DOI: [10.1108/02640470410561956](https://doi.org/10.1108/02640470410561956)
281. OTOVESCU, Dumitru. Ancheta sociologică. In: *Enciclopedia asistenței sociale / George Neamțu (coord.)*. Iași: Polirom, 2016, pp. 104-113. ISBN 978-973-46-6154-1.
282. PATTON, Michael Quinn. *Qualitative Research & Evaluation Methods*. 3rd ed. London: SAGE, 2002. ISBN 978-0-7619-1971-1.
283. PERRIER, Laure, BLONDAL, Erik, MACDONALD, Heather. Exploring the experiences of academic libraries with research data management: A meta-ethnographic analysis of qualitative studies. In: *Library & Information Science Research*. 2018, vol. 40, nr. 3-4, pp. 173-183. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/j.lisr.2018.08.002](https://doi.org/10.1016/j.lisr.2018.08.002)
284. PETTIGREW, Karen E., MCKECHNIE, Lynne (E.F.). The Use of Theory in Information Science Research. In: *Journal of the Association for Information Science and Technology*. 2001, vol. 52, nr. 1, pp. 62-73. eISSN 2330-1643. DOI: [10.1002/1532-2890\(2000\)52:1<62::AID-ASI1061>3.0.CO;2-J](https://doi.org/10.1002/1532-2890(2000)52:1<62::AID-ASI1061>3.0.CO;2-J)
285. PICKARD, Alison Jane. *Research Methods in Information*. 2nd ed. London: Facet Publishing, 2013. ISBN 9781783300235. DOI: [10.29085/9781783300235](https://doi.org/10.29085/9781783300235)
286. PIERCE, Anton R., ANDREW, Loyd. Using Delphi for more efficient goal setting. In: *Journal of Library Administration*. 1984, vol. 5, nr. 1, pp. 35-44. eISSN 1540-3564. DOI: [10.1300/J111V05N01_09](https://doi.org/10.1300/J111V05N01_09)
287. PLANO, Jack C., RIGGS, Robert E., ROBIN, Helenan S. *Dicționar de analiză politică*. București: Editura Ecce Homo, 1993. ISBN 973-9621015.
288. POPA, Marian. Modele de cercetare în psihologia Industrială și Organizațională [online]. APIO, 2015-2018. Disponibil: <http://www.apio.ro/modele-de-cercetare-in-psihologia-io/page/25> [accesat 01.08.2020].
289. POPPER, Karl. *Logica cercetării*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
290. POWELL, Richadr A., SINGLE, Helen M. Focus groups. In: *International Journal for Quality in Health Care*. 1996, vol. 8, nr. 5, pp. 499-504. eISSN 1464-3677. DOI: [10.1093/intqhc/8.5.499](https://doi.org/10.1093/intqhc/8.5.499)
291. POWELL, Ronald J., BAKER, Lynda M., MIKA, Joseph J. Library and information science practitioners and research. In: *Library*

- and Information Science Research*. 2002, vol. 24, nr. 1, pp. 49-72. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/S0740-8188\(01\)00104-9](https://doi.org/10.1016/S0740-8188(01)00104-9)
292. POWELL, Ronald. Evaluation Research: An Overview. In: *Library Trends*. 2006, vol. 55, nr. 1, pp. 102-120. ISSN 1559-0682. DOI: [10.1353/lib.2006.0050](https://doi.org/10.1353/lib.2006.0050)
293. POWELL, Ronald. Recent Trends in Research: A Methodological Essay. In: *Library & Information Science Research*. 1999, vol. 21, nr.1, pp. 91-119. ISSN 0740-8188. DOI: [10.1016/S0740-8188\(99\)80007-3](https://doi.org/10.1016/S0740-8188(99)80007-3)
294. PRASSE, Michael J., CONNAWAY, Lynn S. Usability testing: Method and research. In: RADFORD, Marie L., SNELSON, Pamela (eds). *Academic library research: Perspectives and current trends*. Chicago: Association of College and Research Libraries, 2008, pp. 214-252. ISBN 978-0-8389-0983-6.
295. PRIBEANU, Costin. Un model de organizare a recomandărilor de proiectare a siturilor web pentru comerț electronic. In: *Informatica Economică* [online]. 2003, vol. 7, nr. 1, pp. 30-33. eISSN 1842-8088. Disponibil: <http://revistaie.ase.ro/25.html> [accesat 18.05.2020].
296. PRICHARD, Alan, WITTING, Glenn R. *Bibliometrics: A Bibliography and Index*. Vol. 1: 1874–1959 [online]. Watford: Allm Books, 1981. ISBN 0950678406. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/257314004_Bibliometrics_a_bibliography_and_index_Volume_1_1874-1959_by_Alan_Pritchard_in_collaboration_with_Glenn_R_Wittig [accesat 18.07.2020].
297. PUKKILA, Marilyn R., FREEMAN, Ellen L. Faculty in the Mist: Ethnographic Study of Faculty Research Practices. In: *Participatory Design in Academic Libraries Methods, Findings, and Implementations* [online]. Council on Library and Information Resources, 2012, pp. 4-9. ISBN 978-1-932326-43-7. Disponibil: https://digitalcommons.colby.edu/faculty_scholarship/18 [accesat 12.05.2020].
298. PUNCH, Keith. *Introduction to Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches*. 2nd ed. London: SAGE, 2005. ISBN 978-0-7619-4416-4.
299. QU, Sandy Q. The qualitative research interview. In: *Qualitative Research in Accounting & Management*. 2011, vol. 8, nr. 3, pp. 238-264. ISSN 1176-6093. DOI: [10.1108/11766091111162070](https://doi.org/10.1108/11766091111162070)
300. RABINA, Debbie. Reference Materials in LIS Instruction: A Delphi Study. In: *Journal of Education for Library and*

- Information Science*. 2013, vol. 54, nr. 2, pp. 108-123. ISSN 0748-5786. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/43686939> [accesat 12.08.2020].
301. RAMSDEN, Bryony. Ethnographic methods in academic libraries: a review. In: *New Review of Academic Librarianship*. 2016, vol. 22, nr. 4, pp. 355-369. eISSN 1740-7834. DOI: [10.1080/13614533.2016.1231696](https://doi.org/10.1080/13614533.2016.1231696)
302. *Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2019* [online]. Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2020. Disponibil: <http://bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca> [accesat 22.08.2020].
303. RAWSON Casey, HUGHES-HASSELL Sandra. Research by Design: The promise of design-based research for school library research. In: *School Libraries Worldwide*. 2015, vol. 21, nr. 2, pp. 11-25. ISSN 1023-9391 DOI: [10.14265.21.2.002](https://doi.org/10.14265.21.2.002)
304. REDDACLIFF, Anne. If Margaret Mead was a Librarian: Observation and Visitor Experience at Libraries in Russia and the Baltic States. In: *Journal of the Australian Library and Information Association*. 2017, vol. 66, nr. 1, pp. 17-27. eISSN 2475-0166. DOI: [10.1080/00049670.2017.1283739](https://doi.org/10.1080/00049670.2017.1283739)
305. REITZ, Joan M. *Online Dictionary for Library and Information Science* [online]. ABC-CLIO, Last updated on January 10, 2013 Disponibil: http://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_1.aspx#libraryresearch [accesat 24.07.2020].
306. REPANOVICI, Angela. *Ghid de cultura informației*. București: Editura ABR, 2012. ISBN 978-973-85962-9-0.
307. *Research Methods* [online]. American Library Association, 1996-2020. Disponibil: <http://www.ala.org/tools/research/larks/researchmethods> [accesat 03.07.2020].
308. RITCHIE, Ann, GENONI, Paul. Group Mentoring and Professionalism: a programme evaluation. In: *Library Management*. 2002, vol. 23, nr. 1/2, pp. 68-78. ISSN 0143-5124. DOI: [10.1108/01435120210413869](https://doi.org/10.1108/01435120210413869)
309. RITCHIE, Jane, LEWIS, Jane. *Qualitative Research Practice: a guide for social science students and researchers*. London: Sage, 2013. ISBN 978-1446296202.
310. ROBSON, Colin. *Real World Research: A Resource for Scientists and Practitioner-Researchers*. 3rd ed. Oxford: Blackwell, 2011. ISBN 978-1-4051-8241-6.

311. ROGER, Chartier. *Lecturi și cititori în Franța Vechiului Regim*. București: Editura Meridiane, 1997.
312. ROTARIU, Traian, ILUȚ, Petru. *Ancheta sociologică și sondajul de opinie: teorie și practică*. București: Polirom, 1997. ISBN 973-924-865-9.
313. ROWLEY, Jennifer. Researching People and Organizations. In: *Library Management*. 2004, vol. 25, nr. 4/5, pp. 208-214. ISSN 0143-5124. DOI: [10.1108/01435120410533792](https://doi.org/10.1108/01435120410533792)
314. RUBIN, Jeffrey, CHISNELL, Dana. *Handbook of Usability Testing: How to Plan, Design, and Conduct Effective Tests*. 2nd ed. Indiana: Wiley, 2008. ISBN 978-0-470-18548-3.
315. RUSSELL, Jane M., ROUSSEAU, Ronald. *Bibliometrics and institutional evaluation* [online]. Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS), 2001. Disponibil: <https://pdfs.semanticscholar.org/ac2e/15339283a84ff7e79425da37d1d0ff31ed05.pdf> [accesat 07.04.2020].
316. SALINI, Silvia. An Introduction to Bibliometrics. In: GREENFIELD, Tony, GREENER, Sue (eds). *Research Methods for Postgraduates*. 3rd ed. New York: John Wiley & Sons, 2016, pp. 130-143. eISBN 978-1118763025. DOI: [10.1002/9781118763025.ch14](https://doi.org/10.1002/9781118763025.ch14)
317. SALKIND, Neil J. (ed.). *Encyclopedia of Research Design*. London: SAGE, 2010. eISBN 9781412961288. DOI: 10.4135/9781412961288
318. ȘANDOR, Sorin Dan. *Metode și tehnici de cercetare în științele sociale* [online]. 2013. Disponibil: <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html> [accesat 12.04.2020].
319. SANDSTROM, Alan R., SANDSTROM, Pamela Effrein. The Use and Misuse of Anthropological Methods in Library and Information Science Research. In: *The Library Quarterly*. 1995, vol. 65, nr. 2, pp. 161-199. eISSN 1549-652X. DOI: 10.1086/602775
320. SANDU, Antonio, FRUNZĂ, Ana. *Consimțământul informat în cercetarea care implică subiecți umani: Suport de curs (Workshop)* [online]. Suceava: Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, 2018. Disponibil: https://www.academia.edu/37582759/Consim%C5%A3%C4%83m%C3%A2ntul_informat_%C3%AEn_cercetarea_care_implic%C4%83_subiec%C5%A3i_umani_-_Workshop [accesat 22.07.2020].
321. SANDU, Antonio. *Elemente etice implicate de propunerea de cercetare* [online]. Suceava: Universitatea Ștefan cel Mare din

- Suceava, 2018. Disponibil: [https://www.academia.edu/37582775/Elemente etice implicate de propunerea de cercetare](https://www.academia.edu/37582775/Elemente_etice_implicate_de_propunerea_de_cercetare) [accesat 22.07.2020].
322. SANDU, Antonio. *Etica publicării științifice* [online]. Suceava: Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, 2018. Disponibil: https://www.academia.edu/37582781/ETICA_PUBLIC%C4%82RII_%C5%9ETIIN%C5%A2IFICE [accesat 23.07.2020].
323. SANDU, Antonio. *Metode de cercetare în știința comunicării: note de curs*. Suceava: Editura Lumen, 2012. ISBN 978-973-166304-3.
324. SANDU, Antonio. *Teoria fundamentată pe date (Grounded Theory): Workshop* [online]. Oradea: Editura Lumen, 2018. eISBN 978-973-166-490-3. Disponibil: [http://lumenresearch.net/wp-content/uploads/2018/02/Workshop Teoria-fundamentata-pe-date SANDU 2018.pdf](http://lumenresearch.net/wp-content/uploads/2018/02/Workshop_Teoria-fundamentata-pe-date_SANDU_2018.pdf) [accesat 23.07.2020].
325. SARLING, Jo Haight, VAN TASSEL, Debra S. Community analysis: Research that matters to a north-central Denver community. In: *Library & Information Science Research*. 1999, vol. 21, nr. 1, pp. 7-29. ISSN 0740-8188. DOI: 10.1016/S0740-8188(99)80003-6
326. SCHENSUL, Stephen L., SCHENSUL, Jean J., LECOMPTE, Margaret Diane. *Essential Ethnographic Methods: Observations, Interviews, and Questionnaires*. Walnut Creek, Calif: Rowman Altamira, 1999. ISBN 978-0761991441.
327. SCHNEIDER, Sid J. et al. Characteristics of the Discussion in Online and Face-to-Face Focus Groups. In: *Social Science Computer Review*. 2002, vol. 20, nr.1, pp. 31-42. eISSN 1552-8286. DOI: 10.1177/089443930202000104
328. SCHOLZ, Roland W., TIETJE, Olaf. *Embedded Case Study Methods: Integrating Quantitative and Qualitative Knowledge*. London: Sage Publication, 2002. ISBN 0-7619-1946-5.
329. SEALE, Michael. Project Ethnography: an anthropological approach to assessing digital library services [online]. In: *Library Trends*. 2000, vol. 49, nr. 2, pp. 370-385. eISSN 1559-0682. Disponibil: <https://www.ideals.illinois.edu/handle/2142/8338> [accesat 21.07.2020].
330. SERBAN, Daniela. *Statistica pentru studii de marketing și administrarea afacerilor*. București: Editura ASE, 2004. ISBN 9735945126.
331. SFETCU, Nicolae. *Etica în cercetare* [online]. SetThings, 25 august 2017. Disponibil: <https://www.setthings.com/ro/etica-in-cercetare/> [accesat 21.07.2020].

332. SHAMOO, Adil E., RESNIK, David B. *Responsible Conduct of Research*. 3rd ed. Oxford, New York: Oxford University Press, 2015. ISBN 978-0-19-937602-5.
333. SHANKS, Graeme, BEKMAMEDOVA, Nargiza. Case study research in information systems. In: WILLIAMSON, Kirsty, JOHANSON, Graeme (eds). *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*. 2nd ed. Cambridge: Elsevier, 2018, pp. 193-208. ISBN 978-0-08-102220-7. DOI: 10.1016/B978-0-08-102220-7.00007-8
334. SHEP, Sidney J. Historical investigation. In: GORMAN, Gary E., Clayton, Peter. *Qualitative Research for the Information Professional: a practical handbook*. 2nd ed. London: Facet Publishing, 2005, pp. 160-181. eISBN 978-1856047982. DOI: 10.29085/9781856047982.011
335. SHERA, Jesse H. On the Value of Library History. In: *The Library Quarterly: Information, Community, Policy*. 1952, vol. 22, nr. 3, pp. 240-251. eISSN 1549-652X. DOI: 10.1086/617906
336. SHIFLETT, Orvin L. Clio's Claim: The Role of Historical Research in Library and Information Science [online]. In: *Library Trends*. 1984, vol. 32, nr. 4, pp. 385-406. ISSN 0024-2594. Disponibil: <https://libres.uncg.edu/ir/uncg/listing.aspx?id=3474> [accesat 22.05.2020].
337. SILVERMAN, David. *Interpretarea datelor calitative: metode de analiză a comunicării, textului și interacțiunii*. Iași: Polirom, 2004. ISBN 973-681-517-X.
338. SIMONSEN, Jesper et al. *Design research: synergies from interdisciplinary perspective*. London, New York: Routledge, 2010. ISBN 978-0-415-57263-7.
339. SKINNER, Richard et al. The Delphi Method Research Strategy in Studies of Information Systems. In: *Communications of the Association for Information Systems*. 2015, vol. 37, paper 2, pp. 31-63. ISSN 1529-3181. DOI: 10.17705/1CAIS.03702
340. SMIRAGLIA Richard P. The progress of theory in knowledge organization [online]. In: *Library Trends*. 2002, vol. 50, nr. 2, pp. 330-349. ISSN 0024-2594. Disponibil: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.892.1683&rep=rep1&type=pdf> [accesat 22.06.2020].
341. SPRADLEY, James P. *Participant observation*. New York: Wave-land Press, 2016. ISBN 978-1-4786-3208-5.

342. STAKE, Robert E. Case Studies. In: DENZIN, Norman K., LINCOLN, Yvonna S. (eds) *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage, 1994, pp. 236-247. ISBN 978-0803946798.
343. STAKE, Robert E. Qualitative case studies. In: DENZIN, N. K., LINCOLN, Y. S. (eds). *The SAGE Handbook of Qualitative Research Handbook of Qualitative Research*. 3rd ed. Thousand Oaks: Sage, 2005, pp. 443-466. ISBN 978-0761927570.
344. STANSBURY, Mary C. Problem statements in seven LIS journals: An application of the Hernon / Metoyer-Duran attributes. In: *Library & Information Science Research*. 2002, vol. 24, nr. 2, pp. 157-168. ISSN 0740-8188. DOI: 10.1016/S0740-8188(02)00110-X
345. *Statistica producției editoriale* [online]. Camera Națională a Cărții din Republica Moldova. Disponibil: <https://www.bookchamber.md/statistica-productiei-editoriale/> [accesat 07.07.2020].
346. STEMLER, Steve. An overview of content analysis. In: *Practical Assessment, Research, and Evaluation*. 2000, vol. 7, art. 17. eISSN 1531-7714. DOI: 10.7275/z6fm-2e34
347. STENHOUSE, Lawrence. Using case study in library research. In: *Social Science Information Studies*. 1981, vol. 1, nr. 4, pp. 221-230. ISSN 0143-6236. DOI: 10.1016/0143-6236(81)90013-2
348. STEWART, David W., SHAMDASANI, Prem N. *Focus Groups: theory and practice* [online]. London: Sage, 1990. ISBN 0-8039-3390-8. Disponibil: <https://archive.org/details/focusgroupstheor0000stew/mode/2up> [accesat 02.05.2020].
349. STOICA, Ion. Opțiunea pentru cercetarea științifică. In: *Informare și documentare în Biblioteca Națională a României*. Vol. II. București: Editura Bibliotecii Naționale a României, 2009, pp. 7-9. ISSN 2065-1058.
350. STRINGER, Ernest T. *Action Research*. 4th ed. Los Angeles: Sage, 2013. ISBN 978-1483320731.
351. SWANSON, Troy A. et al. Guiding choices: implementing a library website usability study. In: *Reference Services Review*. 2017, vol. 45, nr. 3, pp. 359-367. ISSN 0090-7324. DOI: 10.1108/RSR-11-2016-0080
352. TAHER, Mohamed. *Focus Group as a Tool for Research in Libraries: A Bibliographic Survey* [online]. Mohamed Taher, an Information Professionals' home page, Last updated: 23/10/2013. Disponibil: https://sites.google.com/site/akbanis/home/drmt_geo/focus-group-technique-for-research-on-libraries [accesat 02.05.2020].

353. TAHERDOOST, Hamed. Sampling Methods in Research Methodology; How to Choose a Sampling Technique for Research. In: *International Journal of Academic Research in Management (IJARM)*. 2016, vol. 5, nr. 2, pp. 18-27. ISSN 2296-1747. DOI: 10.2139/ssrn.3205035
354. TAJEDINI, Oranus et al. How to increase the loyalty of public library users? A qualitative study. In: *Journal of Librarianship and Information Science*. 2020, vol. 52, nr. 2, pp. 317-330. eISSN 1741-6477. DOI: 10.1177/0961000619856081
355. TAN, Chee W. et al. Managing knowledge conflicts in an interorganizational project: A case study of the Infocomm Development Authority of Singapore. In: *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. 2005, vol. 56, nr. 11, pp. 1187-1199. eISSN 2330-1643. DOI: 10.1002/asi.20222
356. TANACKOVIĆ, Sanjica Faletar, LACOVIĆ, Darko, GAŠO, Gordana. Student Use of Library Physical Spaces: Unobtrusive Observation of Study Spaces in an Academic Library. In: *Assessing Libraries and Library Users and Use: Proceedings of the 13th international conference Libraries in the Digital Age (LIDA)*, Zadar, 16-20 June 2014 [online]. Zadar: University of Zadar, 2014, pp. 69-78. ISBN 978-953-314-077-3. Disponibil: <http://lida.ffos.hr/2014/> [accesat 01.06.2020].
357. TANNER, Kerry. Experimental research. In: WILLIAMSON, Kirsty, JOHANSON, Graeme (eds). *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*. 2nd ed. Cambridge: Elsevier, 2018, pp. 337-357. DOI: 10.1016/B978-0-08-102220-7.00014-5
358. TANNER, Kerry. Survey designs. In: WILLIAMSON, Kirsty, JOHANSON, Graeme (eds). *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*. 2nd ed. Cambridge: Elsevier, 2018, pp. 159-192. DOI: 10.1016/B978-0-08-102220-7.00006-6
359. ȚAPOC, Vasile. *Istoria și metodologia științei: material științifico-practic*. Partea I. Chișinău: CEP USM, 2017. ISBN 978-9975-71-935-3.
360. ȚAPOC, Vasile, CAPCELEA, Valeriu. *Cercetarea științifică: Manual pentru facultățile socioumaniste*. Chișinău: Arc, 2008. ISBN 978-9975-61-494-8.
361. TARKANG, Elvis E., KWEKU, Margaret, ZOTOR, Francis B. Publication Practices and Responsible Authorship: A Review Article. In: *Journal of Public Health in Africa*. 2017, vol. 8, nr. 1, 723. eISSN 2038-9922. DOI: 10.4081/jphia.2017.723

362. TAYLOR, Steven J., BOGDAN, Robert, DEVAULT, Marjorie. *Introduction to qualitative research methods: A guidebook and resource*. 4th ed. New York: John Wiley & Sons, 2015. ISBN 978-1-118-76721-4.
363. TEDDLIE, Charles, TASHAKKORI, Abbas. *Foundations of mixed methods research: integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. Thousand Oaks: Sage, 2009. ISBN 9780761930129.
364. TEWELL, Eamon et al. Learning about student research practices through an ethnographic investigation: Insights into contact with librarians and use of library space. In: *Evidence Based Library and Information Practice*. 2017, vol. 12, nr. 4, pp. 78-101. ISSN 1715-720X. DOI: 10.18438/B8MW9Q
365. THARENOU, Phyllis, DONOHUE, Ross, COOPER, Brian. *Management Research Methods*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-511-81052-7. DOI: 10.1017/CBO9780511810527
366. *The Cambridge Dictionaries Online* [online]. Cambridge University Press, 2020. Disponibil: <https://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/research?a=american-english> [accesat 03.07.2020].
367. TOGIA, Aspasia, MALLIARI, Afrodite. Research Methods in Library and Information Science. In: OFLAZOGLU, Sonyel (ed.). *Qualitative versus Quantitative Research*. Rijeka: InTech, 2017, pp. 43-64. eISBN 978-953-51-4774-9. DOI: 10.5772/intechopen.68749
368. TRUDGETT, Anna, MCMULLAN, Erin. Reviewer Roles and Responsibilities. In: *CSE's White Paper on Promoting Integrity in Scientific Journal Publications* [online]. Wheat Ridge: Council of Science Editors, 2018, pp. 31-36. Disponibil: <https://www.councilscienceeditors.org/resource-library/editorial-policies/white-paper-on-publication-ethics/> [accesat 03.07.2020].
369. ȚURCAN, Nelly. *Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație: tz. de doct. habilitat în sociologie*. Chișinău, 2013. [manuscris]. Disponibil: <http://moldlis.bnrm.md/xmlui/handle/123456789/1083> [accesat 03.08.2020].
370. ȚURCAN, Nelly. Instrumentul Bibliometric Național – resursă pentru măsurarea performanțelor științifice. In: *Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informări*. [online]. 2015, nr. 3,

- pp. 54-66. ISSN 1841-1940. Disponibil: <https://www.rrbsi.ro/index.php/rrbsi/issue/view/3-2015> [accesat 08.05.2020].
371. TWIN, Alexandra. *Delphi Method* [online]. Investopedia, Updated Mar 6, 2020. Disponibil: <https://www.investopedia.com/terms/d/delphi-method.asp> [accesat 13.05.2020].
372. *Types of Research Designs* [online]. Research Guides, University of Southern California, Last Updated: Aug 6, 2020. Disponibil: <https://libguides.usc.edu/writingguide/researchdesigns> [accesat 14.08.2020].
373. ULLAHA, Ahsan, AMEEN, Kanwal. Account of methodologies and methods applied in LIS research: A systematic review. In: *Library & Information Science Research*. 2018, vol. 40, nr. 1, pp. 53-60. ISSN 0740-8188. DOI: 10.1016/j.lisr.2018.03.002
374. VĂDUVA, Andreea-Mihaela. Cercetarea-acțiune – metodă folosită în diferite domenii de activitate [online]. In: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale*. 2012, nr. 1, pp. 137-151. eISSN 2344-3677. Disponibil: <http://www.utgjiu.ro/revista/?page=curent&nr=2012-01> [accesat 14.08.2020].
375. VICKERY, Brian Campbell. Academic Research in Library and Information Studies. In: *Journal of Librarianship and Information Science*. 1975, vol. 7, nr. 3, pp. 153-160. eISSN 1741-6477. DOI: 10.1177/096100067500700302
376. VIRKUS, Sirje; UUKKIVI, Anne. Modernization of Library and Information Science Education through the Enhancement of Intercultural Communication. In: *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML)* [online]. 2013, vol. 2, nr. 4, pp. 359-364. ISSN 2241-1925. Disponibil: <http://www.qqml.net/index.php/qqml/article/view/111> [accesat 05.08.2020].
377. VLĂDESCU, Andrei. *Metode de analiză Delphi și Real-Time Delphi* [online]. Intelligence, 7 martie 2013. Disponibil: <https://intelligence.sri.ro/metode-de-analiza-delphi-si-real-time-delphi/> [accesat 08.05.2020].
378. VOLENTINE, Rachel et al. Usability Testing to Improve Research Data Services. In: *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML)* [online]. 2015, vol. 4, nr. 1, pp. 59-68. ISSN 2241-1925. Disponibil: <http://www.qqml.net/index.php/qqml/article/view/226> [accesat 08.05.2020].
379. WALLIMAN, Nicholas S. R. *Research methods: the basic*. London: Routledge, 2011. ISBN 0-203-83607-3.

380. WALTERS, William H., WILDER, Esther Isabelle. Worldwide contributors to the literature of library and information science: top authors, 2007–2012. In: *Scientometrics*. 2015, vol. 103, nr. 1, pp. 301-327. eISSN 1588-2861. DOI: 10.1007/s11192-014-1519-9
381. WEARE, William H., Jr. Focus group research in the academic library: An overview of the methodology. In: *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML)* [online]. 2013, vol. 2, nr. 1, pp. 47-58. ISSN 2241-1925. Disponibil: <http://www.qqml.net/index.php/qqml/article/view/77> [accesat 05.08.2020].
382. WERNER, Oswald, SCHOEPFLE, Mark G., AHERN, Julie. *Systematic Fieldwork. Volume 1: Foundations of Ethnography and Interviewing*. Newbury Park: Sage Publications, 1987. ISBN 978-0803925595.
383. WHITE, Marilyn Domas, MARSH Emily E. Content Analysis: A Flexible Methodology. In: *Library Trends*. 2006, vol. 55 nr. 1, pp. 22-45. eISSN 1559-0682. DOI: 10.1353/lib.2006.0053
384. WILDEMUTH, Barbara M. *Applications of social research methods to questions in information and library science*. London: Libraries Unlimited, 2009. ISBN 978-1-59158-503-9.
385. WILDEMUTH, Barbara M., CAO, Leo L. Experimental Studies. In: WILDEMUTH, Barbara M. *Applications of social research methods to questions in information and library science*. London: Libraries Unlimited, 2009, pp. 105-115. ISBN 978-1-59158-503-9.
386. WILDEMUTH, Barbara M., JORDAN, Mary Wilkins. Focus Groups. In: WILDEMUTH, Barbara M. *Applications of social research methods to questions in information and library science*. London: Libraries Unlimited, 2009, pp. 242-255. ISBN 978-1-59158-503-9.
387. WILLIAMSON, Kirsty Action research: Theory and practice. In: WILLIAMSON, Kirsty, JOHANSON, Graeme (eds). *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*. 2nd ed. Cambridge: Elsevier, 2018, pp. 209-224. ISBN 978-0-08-102220-7. DOI: 10.1016/B978-0-08-102220-7.00008-X
388. WILLIAMSON, Kirsty, GIVEN, Lisa M., SCIFLEET, Paul. Qualitative data analysis. In: WILLIAMSON, Kirsty, JOHANSON, Graeme (eds). *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*. 2nd ed. Cambridge: Elsevier, 2018, pp. 453-476. DOI: 10.1016/B978-0-08-102220-7.00019-4
389. WILLIAMSON, Kirsty. Ethnographic research. In: WILLIAMSON, Kirsty, JOHANSON, Graeme (eds). *Research Methods:*

- Information, Systems, and Contexts*. 2nd ed. Cambridge: Elsevier, 2018, pp. 311-335. eISBN 978-0-08-102221-4 DOI: 10.1016/B978-0-08-102220-7.00013-3
390. WILLIAMSON, Kirsty. Observation. In: WILLIAMSON, Kirsty, JOHANSON, Graeme (eds). *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*. 2nd ed. Cambridge: Elsevier, 2018, pp. 405-427. ISBN 978-0-08-102220-7. DOI: 10.1016/B978-0-08-102220-7.00017-0
391. WILLIAMSON, Kirsty. Research concepts. In: WILLIAMSON, Kirsty, JOHANSON, Graeme (eds). *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*. 2nd ed. Cambridge: Elsevier, 2018, pp. 3-25. DOI: 10.1016/B978-0-08-102220-7.00001-7
392. WILLIAMSON, Kirsty. *Research Methods for Students, Academics and Professionals: Information Management and Systems*. 2nd ed. Wagga Wagga: Centre for Information Studies, 2002. ISBN 978-1-87693-842-0.
393. WILLIAMSON, Kirsty. The fundamentals of research planning. In: WILLIAMSON, Kirsty, JOHANSON, Graeme (eds). *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*. 2nd ed. Cambridge: Elsevier, 2018, pp. 27-57. ISBN 978-0-08-102220-7. DOI: 10.1016/B978-0-08-102220-7.00002-9
394. WILSDON, James et al. *Next-generation metrics: Responsible metrics and evaluation for open science: Report of the European Commission Expert Group on Altmetrics*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. ISBN 978-92-79-66130-3. DOI: 10.2777/337729
395. WILSON, Chauncey. *Interview Techniques for UX Practitioners*. Amsterdam: Elsevier, 2014. ISBN 978-0-12-410393-1. DOI: 10.1016/C2012-0-06209-6
396. WILSON, Concepcion S. Informetrics. In: *Annual Review of Information Science and Technology* [online]. 1999, vol. 34, pp. 107-247. ISSN 0066-4200. Disponibil: <https://www.learntechlib.org/p/92547/> [accesat 18.08.2020].
397. WILSON, Tom D. Action Research. In: *Electronic Resources for Research Methods: Research Methods* [online]. InformationR.net, Last updated 1st August, 2008. Disponibil: <https://web.archive.org/web/20130717002030/http://informationr.net/rm/RMeth6.html> [accesat 18.08.2020].

398. WILSON, Virginia. Matching Question Types to Study Designs. In: *Evidence Based Library and Information Practice*. 2009, vol. 4, nr. 1, pp. 51-52. ISSN 1715-720X. DOI: 10.18438/B8S031
399. WILSON, Virginia. Research Methods: Action Research. In: *Evidence Based Library and Information Practice*. 2013, vol. 8, nr. 4, pp. 160-162. ISSN 1715-720X. DOI: 10.18438/B8KC7G
400. WINNING, Alison. Identifying Sources of Evidence. In: BOOTH, Andrew, BRICE, Anne (eds). *Evidence Based Practice for Information Professionals: A handbook*. London: Facet Publishing, 2004, pp. 71-88. ISBN 978-1856047852. DOI: 10.29085/9781856047852.008
401. XU, Jianhua et al. How preschool children think about libraries: Evidence from six children's libraries in China. In: *Journal of Librarianship and Information Science*. 2020, vol. 52, nr. 2, pp. 428-440. eISSN 1741-6477. DOI: 10.1177/0961000618818887
402. YAMAGUCHI, M Masami, RICHARDSON, Joanna. Demonstrating academic library impact to faculty: a case study. In: *Digital Library Perspectives*. 2018, vol. 34, nr. 2, pp. 137-150. ISSN 2059-5816. DOI: 10.1108/DLP-09-2017-0034
403. YIN, Robert K. *Studiul de caz: designul, analiza și colectarea datelor*. Iași: Polirom, 2005. ISBN 973-681-919-1.
404. YOUNG, Vicki. Focus on Focus Groups. In: *College & Research Libraries News*. 1993, vol. 54, nr. 7, pp. 391-394. eISSN 2150-6698. DOI: 10.5860/crln.54.7.391
405. ZABOREK, Piotr. *Elements of Marketing Research*. Warsaw: Warsaw School of Economics, 2015. ISBN 978-8365416346. Disponibil: DOI: 10.13140/RG.2.1.4500.7128
406. ZAVTUR, Natalia. Oportunitatea studiului de caz pentru cercetările de biblioteconomie [online]. In: *Valorificarea potențialului bibliotecii universitare în contextul schimbării paradigmatelor educației, științei și culturii*: Conferința științifică a Bibliotecii Tehnico-Științifice a UTM (25 martie, 2010). Biblioteca Tehnico-Științifică a UTM, 2010. Disponibil: www.library.utm.md/Editat/BIBLIOTECA/Conferinte/2010/Oportunitatile_studiului_de_caz_pentru_cercetarile_de_biblioteconomie_DS.pdf [accesat 29.04.2020].
407. ZHANG, Xiaoqun. Measuring Media Reputation: A Test of the Construct Validity and Predictive Power of Seven Measures. In: *Journalism & Mass Communication Quarterly*. 2016, vol. 93, nr. 4, pp. 884-905. eISSN 2161-430X. DOI: 10.1177/1077699015610065

408. ZHANG, Yan, WILDEMUTH, Barbara M. Unstructured Interviews. In: WILDEMUTH, Barbara M. *Applications of social research methods to questions in information and library science*. London: Libraries Unlimited, 2009, pp. 222-231. ISBN 978-1-59158-503-9.
409. ZOELLNER, Kate et al. Faculty Research and Publication Practices. In: *Portal: Libraries and the Academy*. 2015, vol. 15, nr. 1, pp. 111-131. eISSN 1530-7131. DOI: 10.1353/pla.2015.0009
410. ŽUKAUSKAS, Pranas, VVEINHARDT, Jolita, ANDRIUKAITIENĖ, Regina. Research Ethics. In: *Management Culture and Corporate Social Responsibility*. London: IntechOpen, 2018, pp. 141-154. eISBN 978-1-83881-244-7. DOI: 10.5772/intechopen.70629
411. ZUPIC, Ivan, ČATER, Tomaž. Bibliometric methods in management and organization. In: *Organizational Research Methods*. 2015, vol. 15, nr. 3, pp. 429-472. eISSN 15527425. Disponibil: 10.1177/1094428114562629
412. БЕРКАЛИЕВ, Тимур Н. Особенности компаративистики как науки и метода исследования деятельности библиотек. In: *Библиосфера* [online]. 2009, nr. 1, pp. 10-17. ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/1330> [accesat 15.08.2020].
413. ВАРГАНОВА, Галина В. *Библиотекovedческие и информационные исследования в США*. СПб: Профессия, 2001. ISBN 5-93913-034-8.
414. ВАРГАНОВА, Галина В. Полипарадигмальность методологических подходов в научных исследованиях. In: *Библиосфера* [online]. 2009, nr. 4, pp. 3-8. ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/383> [accesat 15.08.2020].
415. ВИХРЕВА, Галина М., ФЕДОТОВА, Ольга П. Современные философско-мировоззренческие концепции в дискурсе нового библиотекovedческого знания. In: *Вестник культуры и искусств*. 2017, nr. 3 (51), pp. 16-22. ISSN 2542-0917. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-filosofsko-mirovozzrencheskie-kontseptsii-v-diskurse-novogo-bibliotekovedcheskogo-znaniya> [accesat 23.08.2020].
416. ВОВЕРЕНЕ, Она И. Библиометрия – структурная часть методологии информатики. In: *Научно-техническая информация. Серия 1*. 1988, nr. 7, pp. 1-5. ISSN 0548-0019.
417. ГУРЕЕВ, Вадим Н., МАЗОВ, Николай А. Модели и критерии отбора изданий в фонд научной библиотеки. In:

- Научные и технические библиотеки*. 2015, nr. 7, pp. 31-50. ISSN 1027-3689.
418. ГУСЕВА, Людмила Н. Библиоковедческие исследования: проблемы метода (новая парадигма). In: *Библиосфера* [online]. 2006, nr. 4, pp. 53-57. ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/1548> [accesat 16.06.2020].
419. КРЕЙДЕНКО, Владимир С. *Библиотечные исследования: Учеб.-метод. пособие*. Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2007. ISBN 978-5-902300-68-7.
420. РЕДЬКИНА, Наталия С. Парадигмальные изменения в библиоковедении: технологическая парадигма и концепция технологического менеджмента в библиотеке. In: *Библиосфера* [online]. 2012, nr. 1, pp. 17-24. ISSN 1815-3186. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/559> [accesat 20.07.2020].
421. СБИТНЕВА Галина И. Библиометрический анализ. In: *Методы информационно-аналитической деятельности: науч.-практ. сб.* Кемерово: КемГУКИ, 2010, pp. 6-21. ISBN 978-5-8154-0189-1.
422. СИМОНЯН, Елена Э., ГАДЖИЕВА, Айгюн З. Библиометрия в системе смежных научных дисциплин. In: *Санкт-Петербургский образовательный вестник*. 2017, nr. 1(5), pp. 50-58. eISSN 2587-5973. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/bibliometriya-v-sisteme-smeznyh-nauchnyh-distsiplin> [accesat 20.06.2020].
423. ЧУРАШЕВА, Ольга Л. Применение метода контент-анализа в исследовании „Публичная библиотека в обеспечении информационно-психологической безопасности читателей”. In: *Библиосфера* [online]. 2007, nr. 3, pp. 31-37. Disponibil: <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/1458> [accesat 28.07.2020].
424. ШКУТОВА, Алина. Тестирование юзабилити библиотечного сайта: доступные возможности. In: *Менеджмент вузовских библиотек. Университетская библиотека в условиях цифровой трансформации: материалы XVIII Международной научно-практической конференции, 28-29 ноября 2018 г.*, Минск. Минск: БГУ, 2019, pp. 57-63. Disponibil: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/221176> [accesat 23.08.2020].

Anexa 1. Glosar

Acord de cercetare: Acord între un cercetător și un participant la cercetare, cum ar fi un gatekeeper sau un respondent, referitor la ceea ce poate aștepta participantul de la cercetător în schimbul cooperării sale.

Analiza de conținut: Metodă de analiză a conținutului documentelor care folosește măsuri cantitative ale frecvenței apariției anumitor elemente în text.

Analiza documentară: Examinarea detaliată a documentelor produse prin intermediul unei game variate de practici sociale și care îmbracă o varietate de forme, de la cuvântul scris la imaginea vizuală.

Analiza inductivă: Formă de analiză bazată pe raționament inductiv; un cercetător care utilizează o analiză inductivă începe cu observarea specificului, iar apoi trece la general.

Analiza istorică: Metodă care caută să dea sens trecutului prin analiza disciplinară și sistematică a „urmelor” pe care acestea le lasă. Urmele istorice cel mai larg răspândite sunt documentele scrise, de origine publică sau privată.

Analiza varianței: Ansamblu de proceduri care estimează și atribuie varianța dintr-un set de date unor surse diferite și determină probabilitatea, sub ipoteza nulă, de a obține în mod aleatoriu diferențele dintre varianțele estimate.

Bias: Orice influență care denaturează rezultatele unui studiu de cercetare.

Cauzalitate: Relația dintre cauză și efect.

Cercetare calitativă: Cercetare ce investighează aspecte ale vieții sociale care nu sunt verificabile printr-o măsură cantitativă.

Cercetare cantitativă: Cercetare ce presupune culegerea unor date în formă numerică în vederea analizei cantitative.

Cercetare empirică: Proces de colectare sistematică a cunoștințelor prin observații și interviuare.

- Cercetare experimentală:** Metodologie de cercetare folosită pentru a stabili relații cauză-efect între variabilele independente și dependente prin manipularea variabilelor, control și randomizare.
- Cercetare exploratorie:** Abordare metodologică interesată, în primul rând, să descopere și să genereze sau să construiască teoria.
- Cercetare prin metode mixte:** Folosirea combinată a metodologiilor cantitative și calitative în cadrul aceluiași studiu cu scopul de a adresa o temă unică de cercetare.
- Cercetare aplicată:** Cercetare axată pe rezolvarea practică a problemelor legate de reglementarea anumitor obiecte și procese, planificare, gestionare și prognoză în zone strict delimitate ale vieții sociale.
- Cercetare științifică:** Tip de practică științifică, o activitate special organizată pentru a obține și construi cunoștințe științifice despre obiectul studiat.
- Cercetare-acțiune:** Tip de anchetă socială aplicativă care vizează îmbunătățirea situațiilor sociale prin intervenții de schimbare, implicând un proces de colaborare între cercetători și participanți.
- Chestionar:** Set de întrebări atent concepute, administrat exact în aceeași formă unui grup de oameni, cu scopul de a culege date despre subiectul (subiectele) de interes pentru cercetător.
- Codificare:** Proces prin care observațiile înregistrate pe parcursul cercetării sociale – de regulă, în anchetele sociale prin chestionar – sunt transformate din date brute în categorii și clasificări, care devin ulterior subiectul analizei cantitative.
- Confidențialitate:** Principiu conform căruia informațiile cu privire la participanții din cadrul unei cercetări sunt private și pot fi dezvăluite numai cu acordul lor.
- Consimțământ informat (în cunoștință de cauză):** Principiu etic care implică o responsabilitate din partea cercetătorului social de a se strădui să se asigure că cei implicați ca participanți în cercetare nu numai că sunt de acord și consimt să participe de bună voie la cercetare, fără a fi presați sau influențați, ci și că sunt complet informați despre lucrul la care consimt.
- Corelație:** Relație liniară dintre două variabile.
- Credibilitate:** Capacitatea unui cercetător de a demonstra că obiectul unui studiu este identificat și descris cu exactitate, pe baza modului în care a fost realizat studiul.
- Cvasi-experiment:** Experiment care își propune să testeze o ipoteză privind efectele unei intervenții prin intermediul unor metode, altele decât cele folosite într-un „experiment adevărat”, despre care se

consideră că necesită distribuția aleatorie în condițiile experimentale și de control.

Date: Observații în legătură cu lumea socială, care pot fi de natură cantitativă sau calitativă.

Date calitative: Date sub formă de cuvinte dar pot fi incluse alte forme, inclusiv imagini.

Date cantitative: Date sub formă de numere sau concepte numerice.

Design de cercetare: Design sau strategie ce justifică logica, structura și principiile metodologiei și metodelor de cercetare, precum și felul în care se raportează ele la tema, ipotezele sau propunerea de cercetare.

Epistemologie: Natura cunoașterii și modul în care putem dobândi cunoștințe.

Eroare de eșantionare: Gradul de eroare așteptat în eșantionarea probabilistică.

Eroare: Abatere a unei observații empirice de la rezultatul adevărat sau optim.

Eșantionare neprobabilistică (nonaleatorie): Forme de eșantionare care nu aderă la metodele probabilistice.

Eșantionare probabilistică (aleatorie): Orice metodă de eșantionare ce folosește o formă oarecare de selecție aleatorie, asigurându-se că toate unitățile populației au aceeași probabilitate sau șanse egale de a fi selectate.

Eșantionare: Tehnici folosite pentru a selecta grupuri dintr-o populație mai largă.

Etnografie: Prezentare a vieții sociale care se concentrează mai degrabă asupra unei descrieri detaliate și precise decât asupra unei explicații. Etnografia studiază grupuri și/sau culturi pe o perioadă de timp. Scopul acestui tip de cercetare este de a înțelege grupul sau cultura particulară prin imersia observatorului în cultură sau grup.

Experiment: Metodă de obținere a informațiilor despre modificările cantitative și calitative ale indicatorilor de performanță și comportamentul obiectului studiat ca urmare a influenței asupra acestuia a anumitor factori controlați (variabile).

Focus-grup: Metodă de culegere a datelor calitative printr-un interviu de grup pe o temă aleasă de cercetător.

Gatekeeper: Persoană care controlează accesul la cercetare (de exemplu, directorul bibliotecii).

Grounded theory: Abordare de cercetare care s-a dezvoltat ca răspuns la preocupările despre predominanța metodelor cantitative în științele

sociale și despre tendința de a realiza cercetări pentru a testa marile teorii existente.

Grup de control: Grup de subiecți din experiment, ale căror activități se desfășoară fără influența factorului experimental.

Interviu: Metodă de culegere a datelor, informațiilor și opiniilor care implică în mod specific adresarea unei serii de întrebări în conformitate cu scopul stabilit și obiectivele studiului.

Ipoteza: Afirmatie care prezice relația dintre variabilele independente și dependente care sunt centrul investigării.

Întrebare de cercetare: Declarație clară sub forma unei întrebări a problemei specifice la care un cercetător dorește să răspundă pentru a aborda o problemă de cercetare. O problemă de cercetare este o problemă care se pretează la investigații sistematice prin cercetare.

Măsurare: Orice proces în care se atribuie o valoare a nivelului sau stării unei calități a unui obiect de studiu. Acestei valori i se dă o formă numerică.

Medie: Scorul mediu dintr-o distribuție a setului de date.

Mediană: Scorul central într-o distribuție atunci când scorurile sunt aranjate în ordine crescătoare sau descendentă.

Metodă de cercetare: Model pentru desfășurarea activității de cercetare.

Metodologia cercetării: Diferite abordări ale cercetării sistematice dezvoltate într-o anumită paradigmă.

Metodologie: Abordare filosofică sau o concepție despre lume și viață folosită în studiul unor probleme specifice de cercetare.

Mod: Scorul cel mai frecvent într-o distribuție.

Muncă de teren: Practică de cercetare care presupune implicarea în lumea altor oameni cu scopul de a-i studia îndeaproape.

Observație participativă: Metodă calitativă de investigație socială, în care cercetătorul participă la viața cotidiană a cadrului social studiat și își notează experiențele și observațiile.

Observație structurată: Metodă sistematică de culegere a datelor în care există o precodificare remarcabilă, iar observația îmbracă forma înregistrării – când, cât de des și pentru cât timp au loc comportamentele precodificate.

Observație: Metodă de culegere a informațiilor primare despre obiectul studiat prin percepția directă sau indirectă și înregistrarea faptelor care sunt semnificative în ceea ce privește scopul și obiectivele studiului.

Operaționalizare: Procesul prin care cercetătorul inventează modalități de măsurare a conceptelor teoretice.

Paradigmă: Set de principii de bază care oferă un cadru pentru înțelegerea unor fenomene particulare.

Populație: Întreaga comunitate investigată.

Randomizare: Crearea unor condiții probabile pentru ca toate elementele populației generale să fie selectate în eșantion.

Rata de răspuns: Procentul real de chestionare completate și returnate.

Reprezentativitatea eșantionului: Proprietatea eșantionului de a reflecta caracteristicile populației generale studiate.

Respondent: Persoană care participă la cercetare ca sursă de informații orale sau scrise.

Scalare: Metode utilizate de cercetător pentru a cuantifica răspunsurile respondenților.

Sondaj: Metodă de cercetare folosită pentru a obține informații specifice fie despre un anumit grup, fie despre un eșantion reprezentativ al acestuia. Rezultatele sunt utilizate, de obicei, pentru a înțelege atitudinile, credințele sau cunoștințele acelu grup. Sondajele sunt, de obicei, preocupate de probleme largi, care sunt apoi utilizate pentru a descrie o situație.

Studiu de caz: Metodă de culegere, de punere în formă și de prelucrare a informației, care încearcă să arate caracterul evolutiv și complex al fenomenelor referitoare la un sistem social cuprinzând propriile dinamici.

Tehnică de cercetare: Procedură sau instrument pentru desfășurarea proceselor de cercetare, cum ar fi eșantionarea, colectarea și analiza datelor.

Tendență centrală: Măsuri care indică mijlocul sau centrul unei distribuții. O măsură a tipicității sau a centralității unui set de scoruri; cele trei măsuri principale ale tendinței centrale sunt *media*, *mediانا* și *modul*.

Teorie: Ansamblu sistematic de idei, de ipoteze, de legi și concepte care descriu și explică fapte sau evenimente privind anumite domenii sau categorii de fenomene. În sensul său general, o teorie descrie sau explică ceva. Adesea, este răspunsul la întrebările „ce”, „când”, „cum” sau „de ce”.

Testare: Tehnică pentru studierea și măsurarea proprietăților și calităților complexe ale unei persoane care nu se pretează observării directe.

Triangulare: Desemnează observația temei de cercetare din (cel puțin) două puncte de vedere diferite; implică utilizarea mai multor metode de colectare a datelor, multiple surse de date și constructe teoretice.

Validitate: Măsură în care concluziile emise în urma unei cercetări oferă o descriere corectă sau explicație corectă a ceea ce s-a întâmplat și a cauzelor.

Variabilă de control: Variabilă constantă cu ajutorul căreia se încearcă clarificarea relației dintre alte două variabile.

Variabilă dependentă: Variabila de cercetare care este supusă tratamentului și apoi este măsurată pentru orice efect pe care tratamentul a avut-o.

Variabilă independentă: Variabila care se presupune că influențează sau cauzează variabila (variabilele) dependentă(-e). Variabila independentă este manipulată în cercetarea experimentală pentru a observa efectul asupra variabilei (variabilelor) dependente.

Variabilă: Formă operațională a unui concept; caracteristică care poate fi numărată, măsurată clasificată sau ordonată.

Elaborat după:

Dicționar al metodelor de cercetare socială / Victor Jupp (coord.). Iași: Polirom, 2010. ISBN 978-973-46-1616-9.

Pickard, Alison Jane. *Research Methods in Information*. 2nd ed. London: Facet Publishing, 2013. ISBN 978-17833002353. DOI: 10.25085/978178330235.

WILLIAMSON, Kirsty, JOHANSON, Graeme (eds). *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*. 2nd ed. Cambridge: Elsevier, 2018. ISBN 978-0-08-102220-7. DOI: 10.1016/C2016-0-03932-3

Anexa 2. Tipuri de sinteze documentare

Tipul sintezei documentare	Descriere	Strategia de căutare	Evaluarea studiilor incluse	Analiza și sinteza
Sinteză narativă (Narrative review)	Își propune să rezume sau să sintetizeze ceea ce a fost scris pe un anumit subiect, dar nu caută cunoștințe cumulate sau generalizare din ceea ce este revizuit.	Autorii selectează de obicei studii care susțin propria lor viziune.	Nu este necesară evaluarea formale a calității sau a riscului de bias al studiilor primare incluse.	Sunt folosite analize tematice, ordine cronologică, cadre conceptuale, analiză de conținut sau alte criterii de clasificare.
Sinteză descriptivă (Descriptive review)	Urmărește să identifice modelele și lacunele interpretabile în literatura de specialitate cu privire la propuneri, teorii, metodologii sau descoperiri preexistente.	Are scop de a identifica un număr reprezentativ de lucrări pe un anumit subiect. Poate include sau nu căutări complete.	Nu este necesară evaluarea formale a calității sau a riscului de bias al studiilor primare incluse.	Este o analiză cantitativă sau calitativă, fiind folosite statistici descriptive (de exemplu, frecvențe) și metode de analiză a conținutului.
Sinteză în formă de hartă/hartă sistematică (Mapping review / systematic map)	Identifică și categorizează literatura existentă pe baza căreia pot fi comandate sinteze suplimentare și/sau cercetări primare prin identificarea lacunelor din literatura științifică.	Plenitudinea căutării este determinată de constrângerile de timp și sau de volum.	Nu este necesară evaluarea formale a calității sau a riscului de bias al studiilor primare incluse.	Poate fi o analiză grafică și tabulară. Caracterizează cantitatea și calitatea literaturii, posibil prin designul studiului și alte caracteristici-cheie. Poate identifica nevoia de cercetare primară sau secundară.

Tipul sintezei documentare	Descriere	Strategia de căutare	Evaluarea studiilor incluse	Analiza și sinteza
Sinteză generală (Scoping review)	Urmărește scopul de a oferi o viziune de ansamblu a domeniului de aplicare a literaturii științifice existente. Poate fi realizată pentru a identifica natura și amploarea dovezilor științifice, inclusiv cercetarea în curs de realizare, pentru a determina valoarea unei sinteze sistematice complete.	Căutare completă în baza unui proces iterativ care este definit de cerința de a identifica toată literatura relevantă (publicată și nepublicată) potrivită pentru a răspunde la întrebarea centrală de cercetare, indiferent de proiectarea studiului. Utilizează criterii de incluziune și excludere explicite.	Nu este necesară evaluarea formale a calității sau a riscului de bias al studiilor primare incluse.	Utilizează cadre analitice sau construcții tematice pentru a prezenta o descriere narativă a literaturii existente, precum și pentru a analiza numeric amploarea, natura și diseminarea cercetării incluse în sinteză.

<p>Tipul sintezei documentare</p>	<p>Sinteză sistematică (Systematic review)</p>	<p>Își propune să agrege, să evalueze critic și să sintetizeze într-o singură sursă toate probele empirice care îndeplinesc un set de criterii de eligibilitate predefinite pentru a răspunde în detaliu la o întrebare de cercetare clar formulată, pentru a sprijini luarea deciziilor bazate pe dovezi.</p>	<p>Strategia de căutare</p> <p>Căutare exhaustivă a literaturii în mai multe surse și baze de date, folosind strategii extrem de susceptibile și structurate pentru a identifica toate studiile disponibile (publicate și nonpublicate) în limitele resurselor care pot fi incluse. Sunt utilizate criterii apriorice de includere și excludere.</p>	<p>Evaluarea studiilor incluse</p> <p>Trebuie abordate două evaluări diferite ale calității: (a) riscul de bias în studiile incluse; (b) calitatea dovezilor în funcție de rezultatul de interes.</p>	<p>Analiza și sinteza</p> <p>Pot fi utilizate două tipuri diferite de analize și metode de sinteză: 1. Meta-analiză (combinarea statistică a rezultatelor studiului); 2. Calitativă/narativă: utilizarea numărării propunerilor, analiza de conținut, de structură, scheme de clasificare și/sau tabele.</p>
-----------------------------------	--	--	--	---	--

Tipul sintezei documentare	Descriere	Strategia de căutare	Evaluarea studiilor incluse	Analiza și sinteza
Sinteză umbrelă (Umbrella review)	<p>Tip terțiar de sinteză a dovezilor. Este o sinteză care combină dovezi din mai multe sinteze într-un singur document accesibil și utilizabil. Se concentrează pe starea generală sau problema pentru care există intervenții concurente și evidențiază sinteze care abordează aceste intervenții și rezultatele acestora.</p>	<p>Căutare exhaustivă de literatură pentru a identifica toate sintezele sistematice disponibile (publicate și nonpublicate) în limitele resurselor care sunt eligibile pentru includere. Fără căutare de studii primare. Sunt utilizate criterii a priori de includere și excludere.</p>	<p>Trebuie abordate două evaluări diferite ale calității:</p> <p>(a) evaluarea metodologică a calității sintezelor sistematice incluse;</p> <p>(b) calitatea dovezilor în funcție de rezultatul de interes.</p>	<p>Multe sinteze umbrelă vor extrage pur și simplu date din sintezele sistematice de bază și le vor rezuma în tabele sau grafice. Cu toate acestea, în unele cazuri, acestea pot include comparații indirecte bazate pe analize statistice formale, mai ales dacă nu există dovezi privind comparațiile directe. Include recomandări pentru practică și cercetări ulterioare.</p>

Tipul sintezei documentare	Descriere	Strategia de căutare	Evaluarea studiilor incluse	Analiza și sinteza
Sinteză realistă sau sinteză meta-narativă (Realist review / meta-narrative reviews)	Sinteză interpretativă bazată pe teorie. Are scopul de a informa, îmbunătăți, extinde sau suplimenta analizele sistematice convenționale, incluzând dovezi din studiile cantitative și calitative ale intervențiilor complexe aplicate în contexte diverse pentru a informa factorii de decizie.	Poate fi sistematică și completă, bazată pe criterii apriorice sau iterative și orientate, pentru a oferi o interpretare holistică a unui fenomen prin saturație teoretică.	Este necesară evaluarea calității sau a riscului de bias folosind diferite instrumente și/sau cadre pentru studii cantitative și calitative. Întrebările despre „calitate” și „bias” sunt foarte diferite în contextul cercetării calitative.	Sinteză calitativă a dovezilor poate fi agregativă sau interpretativă. Necesită transparență. Poate folosi analiza de conținut, de structură conceptuală, precum și abordări metodologice interpretative și mixte.

Tipul sintezei documentare	Descriere	Strategia de căutare	Evaluarea studiilor incluse	Analiza și sinteza
Sinteză critică (Critical review)	<p>Demonstrează că autorul a cercetat pe larg literatura și a evaluat critic calitatea acesteia. Are scop de a oferi o evaluare critică și o analiză interpretativă a literaturii existente pe un anumit subiect de interes, pentru a identifica punctele forte, punctele slabe, contradicțiile, controversele, inconsecvențele și/sau alte întrebări importante cu privire la teorii, ipoteze, metode de cercetare sau rezultate.</p> <p>Este un termen generic. Are scop de a oferi o examinare a literaturii recente sau actuale. Poate acoperi o gamă largă de subiecte la diferite niveluri de exhaustivitate și plenitudine. Poate include concluziile cercetării.</p>	<p>Urmărește să identifice un număr reprezentativ de articole care să facă exemplul ilustrativ pentru un grup mai mare de lucrări în domeniul de cercetare. Poate include sau nu o căutare completă.</p>	<p>Nu este necesară evaluarea formale a calității sau a riscului de bias al studiilor primare incluse. Încercări de evaluare în funcție de contribuție.</p>	<p>De obicei, aplică o analiză narativă, poate fi conceptuală sau cronologică. Urmărește identificarea contribuției conceptuale cu privire la o teorie existentă sau o teorie derivată nouă.</p>
Sinteza literaturii (Literature review)		<p>Poate include sau nu căutări complete.</p>	<p>Poate include sau nu evaluarea calității.</p>	<p>De obicei, este o analiză narativă. Analiza poate fi cronologică, conceptuală, tematică etc.</p>

Tipul sintezei documentare	Descriere	Strategia de căutare	Evaluarea studiilor incluse	Analiza și sinteza
Sinteză a stării de fapt (State-of-the-art review)	Tinde să abordeze problemele de actualitate, în contrast cu alte abordări retrospective și actuale combinate. Poate oferi noi perspective.	Are scop de căutare completă a literaturii actuale referitoare la un subiect.	Nu este necesară evaluarea formă-lă a calității sau a riscului de bias al studiilor primare incluse.	De obicei, este o analiză narativă, poate include și tabele. Analizează starea actuală a cunoștințelor și prioritățile pentru investigațiile și cercetările viitoare.

Elaborat după:

GRANT, Maria J., BOOTH, Andrew. A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. In: *Health Information & Libraries Journal*. 2009, vol. 26, pp. 91-108. eISSN 1471-1842. DOI: [10.1111/j.1471-1842.2009.00848.x](https://doi.org/10.1111/j.1471-1842.2009.00848.x)

PARÉ, Guy, KITSIOU, Spyros. Methods for Literature Reviews [online]. In: LAU, Francis, KUZIEWSKY, Craig (eds). *Handbook of eHealth Evaluation: An Evidence-based Approach*. Victoria (BC): University of Victoria, 2016. eISBN 978-1-55058-603-9. Disponibil: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK481583/> [accesat 21.07.2020].

PARÉ, Guy, TRUDEL, Marie-Claude, JAANA, Mirou, KITSIOU, Spyros. Synthesizing information systems knowledge: A typology of literature reviews. In: *Information & Management*. 2015, vol. 52, nr. 2, pp. 183-199. ISSN 0378-7206. DOI: [10.1016/j.im.2014.08.008](https://doi.org/10.1016/j.im.2014.08.008)

Anexa 3. Consimțământ informat (Model)

Formele de consimțământ informat, de obicei, includ:

Denumirea proiectului: _____

Declarații precum:

- Mi s-au prezentat și am înțeles explicația acestui proiect de cercetare. Am avut ocazia să pun întrebări și să primesc răspunsuri la întrebări.
- Am înțeles că mă pot retrage, precum și pot retrage orice informații furnizate de mine în acest proiect, fără să ofer explicații.
- Am înțeles că cercetătorul (cercetătorii) vor păstra confidențialitatea privind orice informație pe care o furnizez, iar în rezultatele publicate nu-mi vor folosi numele și în niciun fel nu-mi vor fi atribuite opinii care să mă deconspire.
- [După caz, adăugați declarația de confidențialitate a unei organizații.]
- Am înțeles că datele pe care le furnizez nu vor fi utilizate în alte scopuri și nu vor fi partajate cu alții.
- Înțeleg că dacă acest interviu este înregistrat audio, înregistrarea și transcrierile interviului vor fi șterse peste [x] ani după finalizarea proiectului. În plus, voi avea ocazia să verific transcrierea interviului.

Vă rugăm să indicați (bifând casele de mai jos) care dintre următoarele se aplică:

- Aș dori să primesc un rezumat al rezultatelor acestui studiu, atunci când va fi finalizat.
- Sunt de acord că acest interviu va fi înregistrat audio.

Datele de contact ale cercetătorului (cercetătorilor).

Numele participantului, semnătura și data.

Sursa: *Ethical Guidelines for Research in Library and Information Studies* [online]. Library and Information Association of New Zealand, LIANZA Research-SIG, 2019. Disponibil: <https://lianza.org.nz/wp-content/uploads/2019/06/Ethical-Guidelines.pdf> [accesat 22.07.2020].

Anexa 4. Studiu de caz. Program de cercetare de teren

Studiul de caz: *Impactul accesului la resursele informaționale electronice și digitale asupra oportunităților de învățare pentru tineri: abordare bazată pe grounded theory* (The impact of access to electronic and digital information resources on learning opportunities for young people: a grounded theory approach)

Etapa 1. Menținerea în toate etapele a unui jurnal al cercetătorului:

- Stabilirea contactelor inițiale;
- Obținerea consimțământului prin semnarea formularelor;
- Interviuri pentru identificarea problemelor semnificative;
- Observarea participantului folosind surse electronice de informații;
- Începerea analizei iterative;
- Identificarea următorilor participanți, folosind metoda „bulgăre de zăpadă”.

Timp: 3 luni

Etapa 2. Explorarea în profunzime:

- Interviuri;
- Observația;
- Surse non-umane; analiza conținutului documentației;
- Interviuri cu experți care sunt susceptibili de a instrui managerii de resurse, bibliotecari; și/sau profesori și bibliotecari;
- Analiza iterativă pe parcurs.

Timp: 8 luni

Etapa 3. Elaborarea studiilor de caz preliminare:

Validitatea internă: studiul de caz este supus verificării de către participanți individual și în timpul atelierelor.

Timp: 2-3 luni

Elaborarea raportului final al studiului de caz.

Sursa: PICKARD, Alison Jane. The impact of access to electronic and digital information resources on learning opportunities for young people: a grounded theory approach. In: *Information Research* [online]. 1998, vol. 4, nr. 2. Disponibil: <http://www.informationr.net/ir/4-2/istic/pickard.html> [accesat 11.05.2020].

Anexa 5. Cercetarea-acțiune și cultura informației: un studiu de caz la Universitatea din Parma

Acest exemplu prezintă un studiu de caz privind cercetarea biblioteconomică bazată pe dovezi în domeniul culturii informației. Cercetarea-acțiune a fost utilizată ca o abordare metodologică, iar proiectul a fost dezvoltat ca un ciclu de observare, planificare, acțiune și evaluare. Acest exemplu prezintă procesul de cercetare, impresiile despre modul în care studenții caută informații, precum și despre modul în care atelierul a influențat rezultatele învățării și percepțiile studenților.

În contextul studiilor universitare, cultura informației este frecvent legată de dezvoltarea competențelor de cercetare și implică gândire critică, autoevaluare și atitudini reflectivă. De fapt, caracterul ciclic și recursiv al procesului de cercetare încurajează studenții să-și revizuiască acțiunile și să-și evalueze în mod critic munca.

Biblioteconomia bazată pe dovezi (Evidence-based librarianship, EBL) este un mijloc de dezvoltare a cunoștințelor și practicilor profesionale ale bibliotecarilor, deoarece transformă cercetarea într-o rutină cotidiană, combinând cercetarea științifică cu nevoia de a rezolva probleme practice.

Printre domeniile în care poate fi aplicată abordarea EBL este cultura informației care oferă o bază deosebit de favorabilă atât pentru colectarea de date privind practicile didactice, cât și pentru implementarea strategiilor ulterioare. De fapt, în timpul activității zilnice bibliotecarii au posibilitatea să observe studenții și să testeze impactul inițiativelor de cultură a informației, obținând, astfel, o perspectivă asupra utilizatorilor cu privire la serviciile de bibliotecă.

Cercetarea-acțiune în educație este o abordare bazată pe dovezi, care pune acțiunea în centrul activității de cercetare: propune o abordare bazată pe cercetare în ceea ce privește inovarea în predare, în care cercetătorul joacă un rol dublu atât în calitate de producător de teorie educațională, cât și de utilizator al acesteia.

Cercetarea-acțiune în educație poate fi reprezentată ca o secvență de cicluri constând în observare, planificare, acțiune și evaluare.

Atât EBL, cât și cercetarea-acțiune în educație se bazează pe rezultatele cercetării, iar cercetătorul joacă rolul multiplu de cercetător și practician.

Cadru general

Universitatea din Parma este o universitate de dimensiuni medii, cu aproximativ 30.000 de studenți. Școala de Științe ale Mediului oferă

instruire pe două cicluri: ciclul de licență, care durează trei ani și ciclul postuniversitar, care durează doi ani. Studenții din anul II din primul ciclu trebuie să participe obligatoriu la un atelier de cultura informației. Cercetătorul este șeful bibliotecii Școlii și este responsabil de organizarea și livrarea activității de predare. În cadrul acestui proiect, cooperarea dintre profesorii de la Școala de Științe ale Mediului și cercetător a permis introducerea unui atelier de 15 ore în planul de învățământ pentru al doilea an de studii, integrând activitatea de cultura informației în programul de ecologie. Populația pentru acest studiu de caz constituie un grup de 25 de studenți de la anul II (nivel de licență). Atelierul s-a desfășurat în octombrie 2005. Planul de învățământ a fost conceput astfel încât activitatea auditorială s-a desfășurat timp de o săptămână în fiecare dimineață (între orele 9:00 și 13:00), iar activitatea de grup a studenților a fost organizată în a doua jumătate a zilei într-un mod independent.

Obiective

În contextul cercetării-acțiune, obiectivele cercetării sunt legate atât de partea de cercetare, cât și de partea de acțiune. Obiectivele studiului au fost prevăzute pentru:

- explorarea experiențelor și atitudinilor studenților din științele mediului din anul II în legătură cu procesul de căutare și cercetare a informațiilor;
- identificarea așteptărilor și nevoilor de învățare ale studenților;
- organizarea unui atelier de cultura informației adaptat acestui grup de studenți și integrat în programul de ecologie;
- analiza impactului atelierului de cultura informației asupra modului de a învăța al studenților și schimbările care apar în experiența studenților în procesul de căutare și de cercetare a informațiilor.

Metodologie

Ciclul de cercetare-acțiune

Abordarea cercetare-acțiune este apreciată, deoarece poate obține informații care nu sunt disponibile, și este, de asemenea, un mecanism valoros de diseminare a cunoștințelor. Datorită acestei abordări crește acceptarea de către practicieni a procesului de cercetare, consolidând, astfel, rezultatele cercetării în instituții.

Prima fază a ciclului în cadrul proiectului de cercetare-acțiune a început cu observarea unui grup de studenți. Experiențele lor privind procesul de cercetare și căutare de informații au fost investigate și au fost identificate așteptările și nevoile lor de învățare. În urma acestor constatări, a fost planificată și livrată o activitate de cultura informației. Etapa de evaluare a constat în evaluarea învățării studenților și analiza

schimbărilor din experiența lor în procesele de cercetare și de căutare a informațiilor (Tabelul 54).

Tabelul 54. Planul cercetării-acțiune

Cercetare	Observație	Identificarea nevoilor de învățare ale studenților	Focus-grup
Acțiune	Plan	Definirea conținutului, activității, modurilor de evaluare Proiectare atelier	
	Acțiune	Livrare atelier	
Cercetare	Evaluare	Analiza impactului asupra studenților	Observație structurată Analiza sarcinilor de grup Interviuri individuale

Observație

Înainte de activitatea de învățare au fost organizate cinci focus-grupuri. Această metodă a fost aleasă datorită potrivirii sale în prima fază a unui proiect de cercetare pentru a obține o înțelegere largă a contextului și pentru a determina planul de formare adecvat. Tehnica focus-grupului este eficientă atunci când trebuie adunate diverse puncte de vedere și explicații într-un timp limitat. Această metodă este potrivită în special pentru grupuri omogene de participanți care au aceeași experiență și se confruntă cu aceleași probleme.

În cadrul acestui proiect, un alt scop al utilizării focus-grupurilor a fost de a prezenta studenților cercetătorul și de a încuraja implicarea studenților în următoarea activitate de învățare. Studenții au fost invitați să-și împărtășească modalitățile de abordare a problemelor informaționale, atât în contextul învățării, cât și în viața de zi cu zi. Studenților li s-au adresat întrebări despre utilizarea bibliotecii universitare și sursele de informare preferate. Toate ședințele au fost înregistrate; casetele de sesiune au fost transcrise și conținutul transcrierilor a fost analizat.

Constatări preliminare

În urma analizei rezultatelor, s-a constatat că studenții nu sunt la curent cu instrumentele de cercetare informațională disponibile la Universitatea din Parma. Doar doi studenți au declarat că pot căuta cărți și reviste în OPAC și nimeni nu știa despre existența bazelor de date bibliografice online și a revistelor electronice. Aceste rezultate s-au dovedit a fi compatibile cu datele neconfirmate raportate de bibliotecarii de la biroul de referință și cu observația nesistematică a cercetătorului:

majoritatea studenților nu erau conștienți de existența resurselor bibliografice și, prin urmare, nu au folosit instrumentele de informare de care dispune biblioteca.

Discuțiile de grup au arătat că, practic, biblioteca a fost considerată un loc potrivit pentru studiul individual și împrumutul manualelor, în timp ce toți studenții au numit Google principala lor sursă de informații atât în scopuri educaționale, cât și pentru probleme de informare zilnice. Când studenții au fost invitați să explice modul în care au folosit motorul de căutare preferat, nimeni nu a numit funcții de căutare avansate sau restricțiile câmpurilor.

Studenți, care păreau să efectueze căutări foarte simple și primitive, nu au menționat funcția de ajutor a motorului de căutare. Cu toate acestea, păreau încrezători în capacitatea motoarelor de căutare de a găsi răspunsul „corect” la întrebările lor și au considerat că sunt foarte pricepuți în localizarea informațiilor online. Din constatările focus-grupului, acești studenți au fost prezentați ca exemple ale așa-numitei „generații Google” care este caracterizată prin consumerism, fragmentarea cunoștințelor și tendința spre superficialitate.

Plan

Având în vedere aceste rezultate, a fost important ca acești studenți să poată:

- experimenta procesul real de cercetare, pătrunzând în complexitatea lumii informațiilor științifice și necesitatea de a o aborda mai conștient și mai competent;
- propune o sarcină de cercetare, lucrând într-un mediu colaborativ, cu posibilitatea de a învăța unul de la celălalt, de a încerca, de a experimenta și de a reflecta asupra muncii lor, precum și de a compara diferite abordări privind problemele informaționale;
- percepe cultura informației ca pe ceva semnificativ pentru viață, studiul și cariera lor viitoare.

Prin urmare, s-a decis ca atelierul să fie conectat cu programul de ecologie și să fie adoptată o abordare reflexivă orientată către proces privind activitățile de cultura informației.

Acțiune

Studenții au fost împărțiți în cinci grupuri și au primit cinci „probleme de informare”, care au fost identificate în comun de un profesor de ecologie și de cercetător. Fiecare grup a trebuit să pregătească și să prezinte clasei o listă de resurse informaționale valoroase utile pentru analiza sarcinii. Studenților li s-a cerut să selecteze cărți, articole de revistă și site-uri web și să-și adnoteze lista cu o explicație a strategiei de

cercetare adoptate și câteva comentarii evaluative despre fiabilitatea informațiilor primite și potrivirea acestora pentru analiza nevoilor lor de informare.

În timpul cursurilor (care au avut loc în laboratorul de tehnologie informațională al departamentului în bibliotecă), studenților li s-au prezentat câteva surse de informații științifice (cataloge, baze de date, motoare de căutare și directoare web), precum și metodele de bază de căutare a informațiilor, în timp ce activitatea individuală a grupului de studenți a fost organizată după-amiază. În ultima zi a atelierului, cinci echipe și-au prezentat munca. O activitate de evaluare colegială, coordonată de cercetător, a urmat după prezentare și a reprezentat aspectul „reflectant” al sarcinii de cercetare. Studenții au fost invitați să analizeze punctele forte și punctele slabe ale muncii lor și ale activității colegilor, precum și să identifice posibile îmbunătățiri.

Evaluare

Pentru evaluarea performanței studenților au fost utilizate două metode de evaluare: observația structurată și analiza unei sarcini de cercetare de grup. Într-o observație structurată, fiecare student a fost solicitat să găsească șase documente dintr-o bibliografie, folosind catalogul online al universității și o listă de reviste electronice. Tuturor studenților li s-a cerut, de asemenea, să efectueze o simplă căutare a subiectelor folosind baza de date Current Contents și li s-a solicitat în timpul activității lor să gândească cu voce tare. Performanța studenților a fost evaluată pe o scală de trei puncte. Analiza sarcinilor de grup a avut în vedere următoarele:

- instrumente de informare implementate;
- fiabilitatea și adecvarea documentelor selectate în legătură cu problema informațiilor;
- metode acceptate de preluare a informațiilor;
- citarea;
- prezentarea;
- autoevaluarea.

Fiecare aspect al listelor de resurse trimise de echipe a fost evaluat. Doi „prieteni critici”, selectați dintre bibliotecarii implicați în activitățile de predare la Universitatea din Parma, au cooperat în faza de evaluare ca observatori de cercetare, pentru a crește valabilitatea evaluării cercetătorului.

Modificările percepțiilor studenților cu privire la procesul de căutare a informațiilor și a cercetării au fost investigate prin interviuri individuale aprofundate. A fost adoptat un tip de interviu nestructurat,

pentru a lăsa loc ideilor neprevăzute și a permite studenților să aprofundeze ceea ce consideră a fi cele mai importante probleme. După cum s-a precizat, toate interviurile au fost înregistrate și transcrise. Studenților li s-a adresat o serie de întrebări.

- Aș dori să știu părerea dvs. despre această activitate de învățare. Cum ați resimțit-o?
- Ce ziceți de învățarea dvs.? Cum evaluați performanța dvs.?
- Cum abordați acum o problemă de informare?
- (Dacă studenții au exprimat conceptul de „schimbare”) De ce credeți că s-a produs această schimbare?
- Ce credeți că vă veți aminti despre această experiență?

Analiza datelor

Datele colectate în timpul interviului au fost analizate folosind o metodă de analiză comparativă. Pentru acest studiu s-au utilizat două nivele de codificare: codificare deschisă și codificare axială. Transcrierile au fost revizuite și prescurtate pe categorii; apoi categoriile au fost codificate și grupate. Au fost identificate intersecții, tipare și coerență, iar problemele emergente au fost comparate cu rezultatele focus-grupurilor și ale notelor de teren ale cercetătorului. Aceasta a oferit prima vedere generală asupra bogăției și complexității datelor. Apoi, s-au comparat misiunile de grup, rezultatele individuale în timpul observației structurate și înregistrarea interviurilor individuale, creând un profil individual pentru fiecare student.

Rezultate

Rezultatele învățării

Majoritatea studenților au demonstrat că au dobândit un nivel bun de competență în utilizarea cataloagelor și a bazelor de date. Doar doi studenți (8%) au obținut cel mai mic punctaj, în timp ce șapte studenți (28%) au obținut „punctaj mediu”, iar 16 (64%) au obținut cel mai înalt punctaj.

Cei mai mulți studenți au reușit să conecteze diferite instrumente de căutare fără probleme, trecând de la baza de date Current Contents la lista de reviste electronice și catalogul bibliotecii fără nicio problemă. Competența studenților a fost evidentă și în analiza sarcinilor echipei; cu excepția unui grup, toate echipele au arătat rezultate bune. Echipele 1 și 5 au demonstrat atingerea unui nivel excelent în utilizarea instrumentelor de preluare a informațiilor și gestionarea procesului de cercetare. De asemenea, au oferit prezentări valoroase și au demonstrat o atitudine critică față de performanța lor, identificând posibile îmbunătățiri în lumina activității celorlalți studenți. Echipele 2 și 3 nu au folosit funcțiile

de căutare avansate în timpul procesului de cercetare, dar au reușit să obțină documente valoroase, în principal datorită strategiei de vizualizare, în timp ce echipa 4 nu a putut face o listă bună de resurse. Cu toate acestea, grupul respectiv părea să fie conștient de carențele sale și a arătat un nivel ridicat de autocritică și o tendință de a învăța din greșelile lor.

Modificări în percepția studenților

Interviurile individuale au arătat schimbări în atitudinea studenților față de resursele informaționale și au schimbat percepția cu privire la bibliotecă ca mediu de învățare. Percepțiile studenților asupra bibliotecii, așa cum sunt exprimate în cadrul focus-grupurilor, sunt legate doar de cărți și, în general, de documente tipărite. Lumea Internetului era considerată ceva complet diferit, neavând nicio legătură cu biblioteca sau cu informații științifice valoroase.

O altă schimbare importantă percepută de studenți a fost legată de modul în care au abordat o problemă de informare. Majoritatea studenților au comparat instrumentele de informare pe care le-au folosit înainte de atelier cu noile competențe dobândite. Studenții au comparat comportamentul lor de căutare a informațiilor înainte de atelier și după dobândirea unor competențe noi.

Unii studenți au subliniat natura recursivă a procesului de cercetare ca un fel de provocare nesfârșită. Alți studenți au subliniat problema supraîncărcării informațiilor și au legat-o de nevoia de a defini în mod clar sarcina lor de cercetare.

Experiența de a percepe schimbarea în modul lor de abordare a unei probleme de informare i-a încurajat pe studenți să gândească reflectiv despre ei înșiși ca la cei care rezolvă problemele și învață.

Majoritatea studenților au subliniat „incompetența inconștientă” înainte de a participa la activitatea de învățare și au susținut că modalitatea nouă de abordare a problemelor de informare se bazează pe un nivel superior de cunoaștere și conștientizare.

Unii studenți au exprimat opinia că și-au dezvoltat competențele de informare.

Competența dobândită recent a condus, de asemenea, la o nouă percepție a comunicării științifice, ceea ce reprezintă un rezultat important, dacă considerăm studenții drept viitorii specialiști și cercetători în domeniul mediului.

Discuții

A furniza dovezi despre învățarea studenților este una dintre cele mai discutate probleme privind cercetarea-acțiune în educație, iar unii

autori chiar se întrebă dacă este posibil să vorbim despre „concluzii”, deoarece rapoartele despre studii practice se concentrează mai mult pe proces decât pe concluzii. În cadrul acestui proiect, atât metodele cantitative, cât și cele calitative au fost utilizate pentru a studia atitudinile studenților, așteptările și nevoile lor de instruire, precum și analiza impactului activităților educaționale. În timpul focus-grupurilor, majoritatea studenților au declarat că nu pot folosi niciun instrument de căutare bibliografică și au raportat că nu știu despre existența unor astfel de instrumente. În ciuda faptului că era imposibil să se compare eficiența lor înainte și după atelier (întrucât planul de cercetare nu includea o evaluare pre/post-test), rezultatele învățării au fost considerate satisfăcătoare atât de cercetător, cât și de observatori. Cu toate acestea, trebuie recunoscut faptul că o observație structurată sau o pre-testare efectuată înainte de atelier ar furniza date comparabile cu datele colectate în faza de evaluare, ceea ce ar crește fiabilitatea rezultatelor. În plus, un test suplimentar ar fi util pentru a evalua sustenabilitatea cunoștințelor și a competențelor dobândite în timpul atelierului.

Modificările apărute în abordările studenților privind regăsirea informației sunt legate de experiența lor în îndeplinirea unei sarcini de cercetare și a unei activități reflexive, care a făcut parte din sarcină. Evaluarea colegilor i-a încurajat pe studenți să compare diferite abordări ale procesului de cercetare, să înțeleagă nevoia de a ilustra și justifica strategia de căutare, de a reflecta critic și de a învăța din această experiență. O schimbare importantă a fost aceea că studenții au început să compare diferite tipuri de surse de informare și să perceapă biblioteca ca o poartă către cunoaștere. Mai mult, ei au recunoscut nevoia de a dobândi abilități de cultură a informației. Această conștientizare este un rezultat important asociat cu învățarea reflexivă, deoarece reprezintă primul pas în dezvoltarea lor ca oameni cu educație informațională. Acest experiment confirmă relația dintre cultura informației, gândirea critică și practica reflexivă, chiar dacă numărul mic de studenți participanți nu permite pe baza acestor rezultate o generalizare mai mare.

Integrarea atelierului cu curriculumul programului de ecologie s-a dovedit utilă în motivarea studenților. Subiectele specifice activităților de cercetare au fost percepute de studenți ca fiind legate de interesele lor și de viața lor profesională viitoare. Acest lucru a facilitat implicarea studenților în munca de grup și a creat o legătură semnificativă între educația informațională și învățarea pe bază de subiect.

În același timp, cooperarea cu un profesor de ecologie s-a dovedit a fi fructuoasă din punctul de vedere al cercetătorului, deoarece

a fost un mijloc de a înțelege mai bine nevoile studenților și a oferit o bază contextuală pentru organizarea activităților de predare. O posibilă îmbunătățire a următorului ciclu al spiralei de cercetare poate fi obținută prin atragerea cadrelor didactice în etapa de evaluare, deoarece este extrem de important să folosim nu numai aspecte legate de regăsirea informațiilor, ci și întreaga experiență de învățare pentru evaluare.

Abordarea cercetare-acțiune a fost percepută ca stimulantă și îmbogățitoare, dar în același timp foarte solicitantă. Cel mai critic aspect este asociat cu cantitatea mare de timp necesară pentru dezvoltarea întregului ciclu de cercetare prin acțiune: pe lângă munca de teren și analiza rezultatelor care se referă la partea de cercetare, partea de acțiune a implicat planificarea și desfășurarea activităților de instruire, inclusiv pregătirea materialului de instruire, evaluarea performanței și feedback-ul studenților. În special, interviurile individuale aprofundate durează foarte mult, iar posibilitatea de a repeta acest ciclu de cercetare prin acțiune în fiecare an pare irealistă. Chiar dacă cercetarea practică pare adecvată bibliotecarilor care doresc să-și bazeze activitățile didactice pe cercetarea educațională, este necesar să se țină seama de un nivel ridicat de implicare, în special în situațiile în care atelierele de cultura informației sunt adăugate la activitatea cotidiană a bibliotecii.

Cercetări ulterioare

Un ciclu suplimentar al cercetării-acțiune este planificat pentru toamna anului 2006. Un grup de studenți din anul doi de la Școala de Științe ale Mediului va fi supus unor teste preliminare pentru a le studia cunoștințele și competențele înainte de atelier și pentru a compara aceste rezultate cu rezultatele lor la sfârșitul activității. Interviurile individuale vor fi înlocuite cu un eseu reflexiv, în care studenților li se va cere să-și evalueze performanțele academice și să progreseze în dobândirea competențelor privind cultura informației.

Concluzii

Acest proiect este o încercare de a lega cercetarea și practica în domeniul culturii informației. Cercetarea-acțiune a fost aleasă ca o abordare de intervenție și bazată pe dovezi, care pune activitatea educațională în centrul unui proiect de cercetare și încearcă să exploreze schimbările provocate de activitatea în sine. Prima etapă a ciclului (observație) a permis cercetătorului să organizeze un atelier privind cultura informației, ținând cont de opiniile și experiența studenților. Evaluarea finală a furnizat date despre învățarea studenților și modificările care au avut loc în procesul de cercetare.

Rezultatele definite pentru activitățile educaționale au fost obținute de majoritatea studenților participanți, care au început să perceapă căutarea de informații și studii bibliografice ca procese recursive care necesită competențe de gândire reflexivă. Alte schimbări pozitive au inclus conștientizarea studenților cu privire la dezvoltarea lor personală, entuziasm și independență. Integrarea dintre atelierul privind educația informațională și programa de studiu ecologică a facilitat participarea activă a studenților, în timp ce sarcina de grup și evaluarea colegilor au făcut posibilă reflecția asupra abordărilor lor în ceea ce privește informația și propria lor învățare.

Sursa: VEZZOSI, Monica. Action research and information literacy: a case study at the University of Parma. In: CONNOR, Elizabeth (ed.). *Evidence-based Librarianship: Case Studies and Active Learning Exercises*. Oxford: Chandos, 2007, pp. 19-40. eISBN 978-1780631080 DOI: 10.1016/B978-1-84334-299-1.50002-2

Anexa 6. Program pentru un test de utilizabilitate tipic

Timpul	Activitate
2 săptămâni până la testare	Determinarea audienței de testare; începerea recrutării
2 săptămâni până la testare	Determinarea setului de caracteristici care urmează să fie testate
1 săptămână până la testare	Elaborarea primei versiuni a scenariului; elaborarea sarcinilor de testare; discuții cu echipa de dezvoltare; verificarea recrutării
3 săptămâni până la testare	Elaborarea celei de-a doua versiuni a scenariului; reexaminarea sarcinilor; discuții cu echipa de dezvoltare; recrutarea ar trebui finalizată
2 zile până la testare	Elaborarea finală a scenariului; elaborarea graficului de testare; configurarea și verificarea echipamentului necesar
1 zi până la testare	Exersarea testării; după caz, ajustarea ghidului și a sarcinilor
ziua testării	Testarea (de obicei 1-2 zile, în funcție de programare)
1 zi după testare	Discuții cu observatorii, colectarea tuturor notițelor
2 zile după testare	Relaxare; luați o pauză și faceți altceva, dacă este posibil
3 zile după testare	Examinarea tuturor înregistrărilor; notarea
1 săptămână după testare	Reunirea notițelor; scrierea raportului de analiză
1 săptămână după testare	Prezentarea analizei echipei de dezvoltare; discutarea și notarea indicațiilor pentru cercetări suplimentare

Sursa: GOODMAN, Elizabeth, KUNIAVSKY, Mike, MOED, Andrea. *Observing the User Experience: a practitioner's guide to user research*. 2nd ed. Amsterdam: Elsevier, 2012. ISBN 978-0-12-384869-7. DOI: 10.1016/C2010-0-64844-9

Anexa 7. Studiu de utilizabilitate pentru serviciul OneSearch al Bibliotecii Universității Tehnice din Texas

Scop: Studiului a urmărit să evalueze cât de bine servește interfața OneSearch pentru utilizatorii bibliotecii și să identifice modalitățile prin care aceasta ar putea fi îmbunătățită înainte de a înlocui instrumentele de căutare existente în bibliotecă. Scopul studiului a fost să evaluăm avantajele și dezavantajele interfeței OneSearch, așa cum au demonstrat utilizatorii începători, intermediari și experți, care caută elemente comune, cum ar fi cărți pe suport tradițional, cărți electronice și articole. Informațiile culese cu privire la navigarea în site web și practicile de căutare ale studenților Universității Tehnice din Texas (UTT) ar putea ajuta, de asemenea, bibliotecarii în instruirea studenților cum să folosească OneSearch.

Metodologie: Studiul a cuprins trei componente: 1) un sondaj demografic succint; 2) evaluarea sarcinilor; 3) sondaj The System Usability Scale (SUS). Într-o sală cu un facilitator era testat câte un utilizator, în timp ce ceilalți observau din altă sală. După finalizarea sondajului demografic, facilitatorul a ajutat utilizatorul să finalizeze 7 sarcini, utilizând OneSearch. După fiecare sarcină, facilitatorul l-a întrebat pe utilizator ce crede despre sarcina respectivă. Apoi facilitatorul trecea la următoarea sarcină. După finalizarea misiunii, participanții au completat sondajul SUS. (În continuare este prezentat un chestionar complet de anchetă și caz de testare.)

I. Justificare:

Biblioteca Universitară elaborează un nou instrument de căutare, OneSearch, pentru site-ul său web. Cei patru investigatori vor efectua un studiu de utilizabilitate pentru a evalua cât de bine servește interfața OneSearch pentru utilizatorii bibliotecii și pentru a identifica modalitățile prin care aceasta ar putea fi îmbunătățită înainte de a înlocui instrumentele de căutare existente în bibliotecă în semestrul de primăvară 2012. Acest studiu va colecta informații despre modul de navigare în site web și practicile de căutare ale diferitor grupuri de utilizatori ale Bibliotecii UTT, iar personalul bibliotecii va ajuta serviciile personalizate pentru a răspunde mai bine nevoilor comunității UTT.

II. Subiecți:

(a) Populația implicată în acest studiu o vor alcătui studenții de la licență, masterat ai UTT și cadre didactice care răspund voluntar la un apel de participare. Subiecții trebuie să aibă 18 ani sau mai mult și să fie afiliați la UTT.

(b) Subiecții vor fi recrutați printr-un anunț Techannounce.

III. Procedurile:

(a) Unul dintre investigatori va solicita subiecților să realizeze un set de 7 sarcini, folosind interfața web OneSearch, pe un laptop oferit. Înainte de finalizarea sarcinilor, subiectul va completa un scurt sondaj demografic. Ulterior, subiectul va completa sondajul System Usability Scale. Întregul proces va dura aproximativ 20 de minute pentru completarea de către fiecare subiect. În afară de captarea ecranului, cu ajutorul softului de testare a utilizabilității Morae, vor fi făcute înregistrări audio și video ale subiectului pe măsură ce completează sondajele și sarcinile. Colectarea acestor date va fi monitorizată de doi investigatori într-o altă cameră.

(b) Singurul risc potențial este încălcarea vieții private, dar astfel de încălcări vor fi evitate. Datele vor fi salvate într-un dosar pe serverul Bibliotecii UTT lib-share.tosm.ttu.edu, gestionat de serviciul IT al UTT. Dosarul este accesibil doar pentru cei patru investigatori. Deși investigatorii vor colecta numele subiecților în baza unui formular de consimțământ pentru testare, în orice rapoarte pentru personalul bibliotecii sau pentru un public mai larg subiecții vor fi complet anonimi. Rezultatele vor fi raportate în principal în formă de rezumat. Deși fragmentele scurte dintr-o porțiune din ecranul de testare a subiectului pot fi utilizate pentru a ilustra momentul în prezentarea rezultatelor cercetării, videoclipurile cu fețele subiecților, prezentate în orice rapoarte din afara bibliotecii, vor fi închise. Imediat ce rezultatele testului sunt raportate, datele originale vor fi șterse.

(c) Recomandările vor fi furnizate subiecților, dar nu se va acorda nicio altă compensație.

IV. Evenimente nefavorabile și responsabilități:

Cercetarea propusă nu sporește riscurile pentru subiecți mai mult decât riscurile minimale obișnuite ale vieții de zi cu zi.

V. Formular de consimțământ:

Subiecților li se va oferi un formular de consimțământ pentru a fi semnat, care explică studiul și că aceștia vor fi înregistrați.

Anexe:

Anunț de recrutare; Formular de consimțământ; Script de test.

Evaluarea instrumentului de căutare în bibliotecă Apel pentru participanți

Biblioteca Universității are nevoie de voluntari pentru a ajuta la evaluarea unui nou instrument de căutare online numit OneSearch. Sunt

încurajați să participe cadre didactice, studenții la ciclul licență și masteranți, care au peste 18 ani.

Participanților li se va cere să finalizeze o serie de sarcini folosind OneSearch. Seria de sarcini va dura aproximativ 20 de minute pentru a fi finalizată.

Participanții trebuie să consimtă să fie înregistrați ca parte a documentării procesului de evaluare, dar pot întrerupe participarea în orice moment. Vor fi oferite băuturi răcoritoare!

Pentru a afla mai multe sau pentru a participa la studiu, vă rugăm să ne contactați: _____

FORMULAR DE CONSIMȚĂMÂNT

Scop: Vă rugăm să participați la un studiu de utilizabilitate pentru noul instrument de căutare al bibliotecilor din Universitatea Tehnică din Texas, numit OneSearch. Acest studiu este destinat cercetării, iar participarea ne va ajuta să evaluăm cât de bine servește OneSearch pentru utilizatorii bibliotecii și să identificăm modalitățile de îmbunătățire a interfeței.

Testori: Melanie Clark, Joy Perrin, Lynne Edgar, Esther De Leon.

Mediu: Studiul are loc la Biblioteca Universității, unde veți fi supuși observației pe măsură ce utilizați OneSearch.

Informații colectate: Vom înregistra informații despre modul în care utilizați interfața. Vă vom solicita să completați sondajele și veți fi intervievați. Vom folosi informațiile pe care ni le oferiți, împreună cu informațiile pe care le colectăm de la alte persoane, pentru a recomanda modalități de îmbunătățire a interfeței.

Renunțarea la înregistrarea video: Lucrul dvs. cu interfața și interviurile vor fi înregistrate. Prin semnarea acestui formular, vă dați consimțământul privind utilizarea vocii, declarațiilor verbale și imaginilor înregistrate în scopul evaluării site-ului și afișării rezultatelor testării noastre. Cu toate acestea, datele dvs. vor fi întotdeauna raportate anonim (numele dvs. nu va fi dezvăluit).

Confort: Puteți lua o pauză în orice moment doriți. Doar informați facilitatorul că doriți să faceți acest lucru. De asemenea, nu uitați că evaluăm OneSearch, NU pe dvs.

Libertatea de retragere: Astăzi ajutorul depinde de dvs. Vă puteți retrage din acest studiu în orice moment, fără consecințe negative. Cu toate acestea, apreciem orice ajutor pe care îl puteți oferi.

Despăgubire: Pentru a ne ajuta astăzi, vi se vor oferi băuturi răcoritoare.

Libertatea de a pune întrebări: Dacă aveți întrebări, le puteți adresa administratorului de teste acum sau în orice moment în timpul studiului.

Sunt de acord să particip la această cercetare. Am citit acest formular. Mi s-a răspuns la întrebări.

Semnătura _____

Numele _____

Data _____

Acest formular de consimțământ nu este valabil după 31 decembrie 2011.

Planul de testare OneSearch

Scopul

De ce faceți testul? Pentru a face interfața cât mai ușor de utilizat; a informa bibliotecarii-instructori despre cum să învețe utilizatorii să-o folosească; a vă asigura că există suficient context pentru ca studenții să poată naviga singuri fără instrucțiuni.

Care sunt obiectivele grupului de utilizabilitate și al echipei de implementare OneSearch pentru această etapă de testare? Definiți zonele interfeței care ar putea fi îmbunătățite. Definiți zonele cu probleme care ar provoca erori.

Metodologie

- Un singur utilizator la un moment dat
- Testarea într-una din sălile de întâlnire cu un facilitator
- Solicitați opinie retrospectivă (cereți persoanei să vorbească despre ce a făcut, post factum)
- Sondaj demografic pre-test
- Post-sondaj
- System Usability Scale (SUS)

Pre-Sondaj

1. Care dintre aceste afirmații vă descrie cel mai bine? (Găsirea resurselor înseamnă căutarea informațiilor pentru cercetare sau cursuri).

a. Permanent folosesc site-ul bibliotecii pentru a găsi resurse. (Expert)

b. Folosesc site-ul bibliotecii pentru a găsi resurse de câteva ori pe semestru. (Intermediar)

c. Folosesc site-ul bibliotecii pentru a găsi resurse de câteva ori pe an. (Începător)

- d. Nu folosesc site-ul bibliotecii pentru a găsi resurse. (Începător)
2. Ce vârstă aveți?
- 18-25
  - 25-35
  - 35-45
  - Peste 45 de ani
3. Care este relația dvs. cu Universitatea Tehnică din Texas?
- Student la licență
  - Masterand
  - Cadru didactic
  - Personal
  - Altele: Întrebare deschisă
4. Cât de des utilizați site-ul Bibliotecii? Întrebare deschisă
5. Vă rugăm să bifați toate modalitățile de utilizare a site-ului web al bibliotecii
- Găsiți cărți
  - Găsiți articole, baze de date sau reviste electronice
  - Găsiți un bibliotecar personal
  - Verificați ceasul
  - Verificați contul de bibliotecă
  - Altele
  - _____
6. Care este limba dvs. principală de comunicare (de exemplu, engleză, spaniolă, germană, japoneză)? Întrebare deschisă

Script / Lista sarcinilor

- Căutați o lucrare intitulată *Operations management* de Roberta Russell. Aflați dacă biblioteca are această carte și dacă o puteți consulta. Dacă biblioteca o are, unde se află?
- Nu sunteți în campus, dar doriți să citiți o carte despre managementul resurselor umane. Vedeți dacă există cărți disponibile online și deschideți una.
- Găsiți baza de date JSTOR și deschideți-o.
- Trebuie să găsiți un articol online cu text complet despre instruirea serviciului clienți. Încercați să găsiți un articol și să-l vizualizați.
- Doriți să vedeți volumul din 1977 al anuarului *Texas Tech Yearbook* (La Ventana). Găsiți anuarul și apoi încercați să vizualizați coperta cărții.
- Găsiți teza de doctorat a dr. Rebecca K. Worley *The House of Yes: a Director's Approach* și găsiți rezumatul tezei.

7. Trebuie să găsiți imaginea *Falling water* a lui Frank Lloyd Wright. Găsiți fotografia și accesați-o.

Post-sondaj (System Usability Scale)

1. Cred că aș dori să folosesc acest sistem frecvent.

Dezacord total				Acord total
1	2	3	4	5

2. Am constatat că sistemul este exagerat de complex.

Dezacord total				Acord total
1	2	3	4	5

3. Am crezut că sistemul este ușor de utilizat.

Dezacord total				Acord total
1	2	3	4	5

4. Cred că aș avea nevoie de sprijinul unei persoane tehnice pentru a putea folosi acest sistem.

Dezacord total				Acord total
1	2	3	4	5

5. Am constatat că diferitele funcții din acest sistem erau bine integrate.

Dezacord total				Acord total
1	2	3	4	5

6. Am crezut că există prea multe neconcordanțe în acest sistem.

Dezacord total				Acord total
1	2	3	4	5

7. Cred că majoritatea oamenilor vor învăța să folosească acest sistem foarte repede.

Dezacord total				Acord total
1	2	3	4	5

8. Am găsit sistemul foarte greu de utilizat.

Dezacord total				Acord total
1	2	3	4	5

9. M-am simțit foarte încrezător folosind sistemul.

Dezacord total				Acord total
1	2	3	4	5

10. A trebuit să învăț multe înainte să pot începe lucrul cu acest sistem.

Dezacord total				Acord total
1	2	3	4	5

Script (scenariu)

- Nu spuneți niciodată că acesta este un „Test”, nu dorim ca oamenii să simtă că-i testăm. Noi testăm site-ul, nu pe ei.

(vine subiectul)

Salut. Numele meu este _____ și o să vă ghidez în această sesiune.

Fac parte dintr-o echipă de dezvoltare care încearcă să îmbunătățească interfața de căutare a bibliotecii pentru comunitatea UTT.

Probabil știți deja, dar permiteți-mi să vă explic de ce v-am cerut să veniți astăzi aici. Evaluăm un site web, la care lucrăm, pentru a înțelege modul în care oamenii reali îl folosesc.

Vreau să precizez că evaluăm site-ul, nu pe dvs. Nu puteți face nimic rău aici. De fapt, acesta este probabil singurul loc în care nu trebuie să vă faceți griji pentru a face greșeli.

Dacă aveți întrebări, întrebați. Este posibil să nu pot răspunde imediat, deoarece ne interesează modul în care oamenii acționează atunci când nimeni nu stă lângă ei, dar voi încerca să răspund la orice întrebare pe care o aveți când terminăm.

Este posibil să fi observat camera. Cu permisiunea dvs., vom înregistra ecranul computerului și ce doriți să spuneți. Înregistrarea va fi folosită doar pentru a ne ajuta să înțelegem cum să îmbunătățim site-ul. Sunt, de asemenea, câteva persoane care urmăresc ecranul într-o altă cameră. Mă ajutați pentru că nu trebuie să iau multe notițe.

Dacă doriți, vă rog să semnați ceva pentru noi. Semnătura dvs. doar confirmă că avem permisiunea dvs. să vă înregistrăm, dar numai oamenii care lucrează la proiect vor avea acces la această informație.

Aveți întrebări înainte de a începe? [Așteptați întrebări. Răspundeți cât puteți]

Înainte de a începe, veți completa un scurt sondaj pe acest computer [redați sondajul] și vă vom înmâna prima sarcină atunci când veți termina. Iată sondajul, anunțați-mă când ați terminat.

[Utilizatorul completează sondajul]

Bine, suntem gata să începem. Vă vom înmâna sarcinile una câte una. La sfârșitul fiecărei sarcini, am să vă rog să vorbiți despre ce ați gândit, când ați trecut prin sarcini. Iată prima sarcină.

[Înmânați sarcina 1]:

Vă rugăm s-o citiți cu voce tare și apoi finalizați sarcina. Spuneți-mi când ați terminat sarcina.

[Utilizatorul citește sarcina, iar în momentul în care termină de citit, începe sarcina. Opriți sarcina, atunci când spune că a terminat. Dacă pare că a terminat, dar a uitat să spună că a terminat, solicitați-i să răspundă, întrebându-l dacă a terminat]

[După ce spune că a terminat, solicitați-i să se întoarcă la ecranul de start al OneSearch] [Cereți să-și verbalizeze gândurile despre sarcina 1]
[Înmânați sarcina 2]:

Vă rugăm s-o citiți cu voce tare și apoi finalizați sarcina. Spuneți-mi când ați terminat sarcina.

[După ce spune că a terminat, solicitați-i să se întoarcă la ecranul de start al OneSearch] [Cereți să-și verbalizeze gândurile despre sarcina 2]
[Înmânați sarcina 3]:

Vă rugăm s-o citiți cu voce tare și apoi finalizați sarcina. Spuneți-mi când ați terminat sarcina.

[După ce spune că a terminat, solicitați-i să se întoarcă la ecranul de start al OneSearch] [Cereți să-și verbalizeze gândurile despre sarcina 3]
[Înmânați sarcina 4]:

Vă rugăm s-o citiți cu voce tare și apoi finalizați sarcina. Spuneți-mi când ați terminat sarcina.

[După ce spune că a terminat, solicitați-i să se întoarcă la ecranul de start al OneSearch] [Cereți să-și verbalizeze gândurile despre sarcina 4]
[Înmânați sarcina 5]:

Vă rugăm s-o citiți cu voce tare și apoi finalizați sarcina. Spuneți-mi când ați terminat sarcina.

[După ce spune că a terminat, solicitați-i să se întoarcă la ecranul de start al OneSearch] [Cereți să-și verbalizeze gândurile despre sarcina 5]
[Înmânați sarcina 6]:

Vă rugăm s-o citiți cu voce tare și apoi finalizați sarcina. Spuneți-mi când ați terminat sarcina.

[După ce spune că a terminat, solicitați-i să se întoarcă la ecranul de start al OneSearch] [Cereți să-și verbalizeze gândurile despre sarcina 6]
[Înmânați sarcina 7]:

Vă rugăm s-o citiți cu voce tare și apoi finalizați sarcina. Spuneți-mi când ați terminat sarcina.

[După ce spune că a terminat, solicitați-i să se întoarcă la ecranul de start al OneSearch] [Cereți să-și verbalizeze gândurile despre sarcina 7]

Acum, când ați finalizat sarcinile, voi discuta cu echipa din camera vecină. Vă rugăm să completați acest sondaj și voi reveni cu câteva întrebări.

[Utilizatorul completează sondajul]

[Facilitatorul, puneți toate întrebările acum, mai ales dacă i-ați văzut că au probleme în legătură cu ceva despre care nu au vorbit. Vreți să aflați cât mai mult de la ei.]

Ei bine, acestea sunt toate întrebările pe care le avem. Vă mulțumim pentru participare. Vă conduc.

[Opriti înregistrarea. Salvați datele. Numiți fiecare înregistrare cu data și numărul participantului, cum ar fi P01 P02 P03 etc. Ștergeți memoria cache din browser]

Sursa: CLARK, Melanie, DE LEON, Esther, EDGAR, Lynne, PERRIN, Joy. *Library Usability: Tools for Usability Testing in the Library*: Contributed Paper Texas Library Association Annual Conference April 19, 2012 [online]. Texas Tech University, March 2012. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/281064598_Library_Usability_Tools_for_Usability_Testing_in_the_Library [accesat 13.08.2020].

Anexa 8. Exemplu de anchetă prin sondaj pentru testarea utilizabilității site-ului web al bibliotecii

Instrucțiuni: Vă rugăm să răspundeți la următoarele întrebări pentru a ne ajuta să identificăm grupurile de utilizatori / clienți și pentru a vă servi mai bine.

Nume (opțional) _____

Telefon și/sau e-mail (opțional) _____

Cât de des accesați site-ul web al bibliotecii? (selectați o opțiune)

O dată pe lună

3-5 ori pe lună

2-3 ori pe lună

mai mult de 6 ori pe lună

Ați găsit ce ați căutat? _____ da _____ nu

Vă rugăm să descrieți experiența dvs. de utilizare a site-ului web al bibliotecii.

Ușor

Confuz

Dificil

Altele _____

Ați avut probleme pentru a găsi informații pe site-ul web?

_____ da _____ nu

Dacă da, vă rugăm să ne spuneți ce aspecte, dacă există, sunt confuze sau supărătoare pentru dvs.?

_____

Ați utiliza/vizita din nou site-ul web al bibliotecii?

_____ da _____ nu

În următoarele săptămâni vom analiza mai atent site-ul web al bibliotecii.

Ați fi interesat să ne ajutați pentru 5 \$? _____ da _____ nu

Dacă da, nu uitați să indicați numărul de telefon și/sau adresa de e-mail.

Mulțumim.

Sursa: NORLIN, Elaina. *Usability testing for library Web sites: a hands-on guide*. Chicago, London: American Library Association, 2002, p. 24. ISBN 0-8389-3511-7.

Anexa 9. Exemplu de chestionar pentru un studiu Delphi

Probleme în utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor pentru colaborarea în cercetarea distribuită (e-cercetare)

Scopul acestui studiu este de a identifica principalele probleme legate de utilizarea tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC) (de ex., software de colaborare, videoconferință, mesagerie instantanee) de către cercetătorii care lucrează într-un mod de colaborare distribuită unde interacțiunea față în față este limitată.

Ca prim pas în această investigație, derulăm un sondaj Delphi pentru a folosi experiențele cercetătorilor care au folosit TIC în activitatea lor de colaborare cu alți cercetători care sunt dispersați geografic (localizați în alte universități, centre de cercetare etc.).

Un sondaj Delphi este un proces structurat care facilitează contribuția/discuția unui grup de experți, astfel încât grupul să se îndrepte spre un consens al opiniei experților. Participanții își păstrează anonimatul în timpul procesului, ceea ce le permite să-și exprime liber opiniile, să exprime critici constructive și să revizuiască deciziile anterioare bazate pe contribuția altora. Pentru acest sondaj Delphi privind „stilul de clasament” am format paneluri de experți a câte 12-15 participanți în fiecare panel.

După cum se arată mai jos, sondajul este un proces în mai multe etape, care începe cu o sesiune independentă de brainstorming cu participanții la discuție (Runda 1). În continuare, cercetătorii restrâng listele de intrare și le prezintă membrilor grupurilor, cerându-le să le clasifice după ordinea importanței și să ofere informații despre motivele clasării lor (Runda 2). Gradul de consens este apoi evaluat de cercetători și rezultatele sunt prezentate participanților. În runda finală (Runda 3) candidații sunt rugați să examineze/să revizuiască contribuțiile primite de la grup și apoi să re-clasifice listele.

În fiecare săptămână (în total 3 săptămâni), candidații vor completa un scurt sondaj online (mai puțin de 15 minute pentru fiecare sondaj). În scop de cercetare, candidații sunt încurajați să participe la toate cele trei runde ale studiului. La sfârșitul studiului, fiecare participant va primi un raport privind rezultatele studiului.

Dacă doriți să participați la studiu, citiți consimțământul informat de mai jos și faceți clic pe butonul săgeată. Va trebui să primim contribuția dvs. la acest chestionar inițial până vineri, 18 martie.

Dacă aveți întrebări despre acest studiu sau sondaj, vă rugăm să ne contactați. Vă mulțumim pentru timpul acordat și pentru participare.

Vă rugăm să verificați tipul tehnologiilor informației și comunicațiilor pe care le-ați utilizat în colaborarea dvs. de cercetare distribuită pentru a finaliza sarcinile proiectului, a împărtăși cunoștințe, a coordona lucrări etc. (Bifați toate opțiunile aplicabile)

- Bloguri
- Calendare / grafice de întâlniri
- Software de colaborare (de exemplu, SharePoint)
- Spații de colaborare electronică
- E-mail
- Group Support Systems (GSS) software (brainstorming/suport decizii)
- Mesaje instantanee (mesagerie instantanee)
- Servere de e-mailuri
- Teleconferință (numai audio)
- Telefon/Skype
- Virtual prototyping environments (VPEs)
- Videoconferință
- Lumi virtuale (de ex., Second Life)
- Wikiuri
- Altele (vă rugăm să enumerați)

(Brainstorming) Vă rugăm să enumerați cât mai mulți factori posibili (cel puțin 10 factori) care îi considerați drept probleme majore (provocări, constrângeri/conflicte, bariere) în utilizarea TIC pentru colaborarea de cercetare distribuită. Aceasta poate fi o problemă de orice tip (de exemplu, tehnică, socială, procedurală, financiară, organizațională, culturală etc.). Este excelent să enumerați probleme sau puteți prezenta propriile răspunsuri, oferind explicații succinte, exemple etc., care să ne ajute să înțelegem.

Care este domeniul dvs. principal de cercetare?

Câți cercetători participa, de obicei, la colaborările distribuite în care sunteți implicat?

- Puțini (2-4 cercetători)
- Mediu (5-10 cercetători)
- Mulți (mai mult de 10 cercetători)
- Fără dimensiuni tipice – Foarte variabil

Colaborările de cercetare distribuite la care participați sunt de obicei:

- Monodisciplinare
- Multidisciplinare

Dacă aveți comentarii suplimentare, vă rugăm să le includeți mai jos.

Vă rugăm să introduceți numele și adresa dvs. de e-mail. (Aceste informații sunt necesare pentru distribuirea sondajelor ulterioare pentru clasamentul problemelor identificate de grup).

Sursa: JU, Boryung, JIN, Tao. Incorporating nonparametric statistics into Delphi studies in library and information science. In: *Information Research* [online]. 2013, vol. 18, nr. 3, paper 589. ISSN 1368-1613. Disponibil: <http://informationr.net/ir/18-3/paper589.html#.Xrg4bsDgrIU> [accesat 10.05.2020].

Anexa 10. Tehnica Delphi pentru cercetarea bibliotecilor (Exemplu)

Studiul Delphi realizat la sfârșitul anilor '90 ai sec. trecut a fost preocupat să afle care va fi rolul unei biblioteci academice și de ce abilități va avea nevoie un bibliotecar în anul 2005. Autorii au fost interesați de factorii care influențează activitățile bibliotecilor academice în prezent și în viitor, precum și s-au concentrat asupra abilităților și caracteristicilor bibliotecarului din noul mileniu.

Acest studiu Delphi a fost realizat în două runde. În continuare sunt prezentate instrumentele Delphi pentru realizarea studiului.

Prima rundă a studiului Delphi

În prima rundă a studiului, experții au fost rugați să răspundă la următoarele patru întrebări (probleme) de tip deschis:

1. Politici publice cheie, strategii de informare și proiecte în derulare ca context pentru biblioteci.

Enumerați cinci factori care în prezent au cel mai mare impact asupra imaginii bibliotecii academice din țara dvs., începând cu cei mai importanți. Dacă un factor are nevoie de explicații sau subdiviziuni suplimentare – includeți-le. Indicați modul în care fiecare factor influențează bibliotecile academice.

2. Activități ale bibliotecii.

Tratați pe scurt cinci domenii principale ale activității de bibliotecă prevăzute pentru 2005. Aranjați-le în ordine, începând cu cele mai importante.

3. Instruirea personalului prezent și viitor.

Enumerați cel puțin patru caracteristici (sau/și competențe) ale unei persoane care urmează să fie angajată într-o bibliotecă academică la începutul secolului XXI, în ordinea importanței sale.

4. Biblioteca fără pereți.

Enumerați cinci cele mai dificile probleme care trebuie luate în considerare atunci când lucrați cu mediile electronice.

A doua rundă a studiului Delphi

Pe baza analizei chestionarului din prima rundă a fost pregătit cel de-al doilea chestionar, care conținea 12 întrebări de tip închis și una de tip deschis. Primele nouă întrebări au conținut o scurtă observație și o propunere înaintată de autori. Sarcina experților a fost de a exprima

nivelul de acord cu propunerea, folosind declarații închise: dezacord total, dezacord, nici acord – nici dezacord, acord, acord total.

Întrebări pentru runda a doua

Q1: În viitor bugetele bibliotecii se vor îmbunătăți semnificativ, datorită diverselor acțiuni întreprinse de biblioteci.

Q2: Bibliotecile vor trebui să introducă mai multe servicii cu plată și să caute sponsori.

Q3: Colaborarea dintre biblioteci este o tendință care nu depinde de buget.

Q4: Bibliotecile vor oferi instruire de bază pentru PC / software și acces la Internet.

Q5: Bibliotecile vor fi profund implicate în instruirea la distanță, oferind infrastructura tehnică și serviciile necesare.

Q6: Numărul angajaților din serviciile de informații va crește, iar numărul departamentelor tradiționale de bibliotecă va scădea.

Q7: Managerii bibliotecilor vor fi absolvenți ai universităților la specialitățile economie sau centre de business, dar nu bibliotecari profesioniști.

Q8: Bibliotecile vor fi comasate cu centrele de calcul ale universităților fondatoare.

Q9: Datorită naturii sale haotice, Internetul va servi din ce în ce mai puțin ca o sursă de informații profesionale.

Q10: Cum va afecta efectul descris la întrebarea 6 statele de personal din biblioteci? Vă rugăm să indicați un procent aproximativ pentru diferite grupuri de personal al bibliotecii (total = 100%)

Managerii bibliotecii (inclusiv personalul de conducere intermediară)

Specialiști în informații (inclusiv bibliotecarii pe subiecte din serviciile de informare și bibliotecarii de referință)

Tehnicienii (inclusiv specialiști în hardware)

Achiziție/catalogare

Personalul din biroul de circulație/asistență

Altele (dacă este semnificativ – specificați grupul)

Q11: Instruirea (atât autoinstruirea, cât și formarea utilizatorilor) pare a fi unul dintre cele mai importante roluri ale personalului bibliotecii în viitoarea societate informațională. Identificați grupurile de clienți care pot fi instruiți de personalul bibliotecii. Aranjați-le în ordine, introducând numere de la 1 la 6 în funcție de nivelul fiecărui grup de utilizatori.

Cercetători

- Personal academic
- Studenți
- Oameni din afara comunității academice (afaceri, industrie, administrație locală)
- Non-utilizatori
- Alții

Q12: Toate caracteristicile de bază ale unui viitor bibliotecar (a se vedea graficul aferent) sunt atribuite mai degrabă unui „tânăr om de afaceri”, decât ale unui „bibliotecar tradițional”. Pe de altă parte, bibliotecile sunt încă considerate locuri de muncă liniștite și plăcute, unde multe persoane, nu neapărat energice și sociabile lucrează cu normă întreagă și „pentru totdeauna”. În plus, biblioteca, de regulă, nu este primul loc de muncă și prima alegere după absolvire, iar persoanele angajate nu sunt susceptibile să părăsească biblioteca, chiar dacă își dau seama că nu pot face față noilor provocări. Ce e mai rău, mulți dintre ei niciodată nu vor recunoaște că nu sunt persoanele potrivite pentru posturile pe care le ocupă. Problema persoanelor care nu se află la locul potrivit poate fi rezolvată prin:

- concedierea personalului „care nu trebuie reformat”
- instruire, instruire, instruire
- selecție naturală
- eliminarea lor lentă, dar eficientă
- alte mijloace (vă rog, specificați)

Q13: Dobândirea cunoștințelor este procesul de a experimenta sentimentele noastre. Scopul bibliotecilor a fost întotdeauna de a ajuta la extinderea cunoștințelor cetățenilor. Mai întâi au depozitat cărți, apoi reviste, apoi înregistrări muzicale, videoclipuri, CD-ROM-uri și așa mai departe. Există restricții privind tipurile de suporturi care sunt stocate, arhivate și emise utilizatorilor de biblioteci? Sunt simțuri umane care nu pot fi încă digitalizate? Ce-ar fi dacă bibliotecile vor fi obligate să stoccheză, să arhiveze și să pună la dispoziție mirosuri digitalizate, gusturi digitalizate? Sau emoții digitalizate? Vă rugăm să faceți un scurt comentariu în acest sens.

Sursa: FERET, Blazej, MARCINEK, Marzena. The future of the academic library and librarian: a DELPHI study [online]. In: *Proceedings of the IATUL Conferences*. 1999, paper 11. Disponibil: <https://docs.lib.purdue.edu/iatul/1999/papers/11> [accesat 17.07.2020].

Anexa 11. Studiu Delphi modificat

Ca parte a unui studiu mult mai amplu (JISC, User Behaviour in Information Seeking: longitudinal evaluation of EIS), a fost proiectat un studiu Delphi modificat:

- să furnizeze informații cu privire la tendințele și problemele emergente din agendă;
- să determine relația dintre părțile interesate relevante;
- să stabilească nevoile părților interesate în raport cu cerințele-cadru ale părților interesate JISC, ceea ce va conduce la determinarea activităților de evaluare a JUBILEE.

Designul Delphi modificat

Etapa 1: Identificați și contactați membrii pentru a asigura participarea.

Etapa 2: Trimiteți chestionarul inițial tuturor membrilor.

Etapa 3: Organizați o întâlnire față în față (înainte de ședință: oferiți membrilor un plan detaliat al întâlnirii și o definiție clară a obiectivelor întâlnirii).

Evenimentul propus pentru o zi include:

- introducerea și prezentarea care definește scopul studiului Delphi și prezentarea rezultatelor chestionarului inițial;
- discuții în grup și dezbateri privind rezultatele chestionarului;
- feedback de la grupuri după prânz;
- discuții despre setul de instrumente și rolul acestora în cadrul JISC;
- membrii completează din nou chestionarul după ce au discutat și dezbătut problemele.

Etapa 4: Analiza rezultatelor din ziua respectivă.

Etapa 5: Cartografierea relațiilor dintre părțile interesate și identificarea tendințelor.

Pentru a continua dezbaterile problemelor identificate și a tendințelor remarcate se desfășoară discuții online.

Sursa: BANWELL, L. et al. *JISC User Behaviour in Information Seeking: Longitudinal Evaluation of EIS (JUBILEE)*. Fifth Annual Report; Final Report. Northumbria University, Information Management Research Institute, 2004. Disponibil: [https://researchportal.northumbria.ac.uk/en/publications/jisc-user-behaviour-in-information-seeking-longitudinal-evaluation-of-eis-jubilee-fifth-annual-report-final-report\(8fed22f7-cdab-4237-8984-9c38fc2499b0\).html](https://researchportal.northumbria.ac.uk/en/publications/jisc-user-behaviour-in-information-seeking-longitudinal-evaluation-of-eis-jubilee-fifth-annual-report-final-report(8fed22f7-cdab-4237-8984-9c38fc2499b0).html) [accesat 17.07.2020].

Anexa 12. Model de chestionar

Anexa 6.

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE JURNALISM ȘI ȘTIINȚE ALE COMUNICĂRII

Nr. chest. [ ][ ][ ][ ]

CHESTIONAR

Stimate student, personalul bibliotecii consideră că obiectivul prioritar al activității noastre este îmbunătățirea continuă a calității serviciilor și perfecționarea condițiilor de muncă pentru utilizatori. Servirea utilizatorilor creează, inevitabil, unele probleme. Rezultatele acestui sondaj ne vor ajuta să îmbunătățim servirea informațională a utilizatorilor și să trasăm noi direcții de activitate. Sondajul este anonim, vă rugăm să alegeți variantele, bifând opțiunea aleasă, ori formulați răspunsul așa cum îl concepeți dvs.

1. Cât de des apeleți la serviciile bibliotecii universitare?

☐ Zilnic	☐ Săptămânal	☐ Lunar	☐ Ocazional	☐ Nu apelez
---------------------------------	-------------------------------------	--------------------------------	------------------------------------	------------------------------------

2. Care este durata medie a vizitei la bibliotecă? (bifați numai o variantă)

☐ Nu mai mult de o oră	☐ De la 1 la 3 ore	☐ De la 3 la 6 ore	☐ Mai mult de 6 ore
---	---	---	--

3. Cu ce scop recurgeți la serviciile bibliotecii universitare?

☐ Pentru studiu eficient (seminare, teste, examene etc.)
☐ În scopuri de cercetare (proiecte, conferințe, articole, teze)
☐ Pentru informare în domeniul interesat
☐ Pentru a participa la activitățile bibliotecii
☐ Pentru a petrece timpul liber
☐ Altele _____

4. Considerați că biblioteca universitară este cel mai important mijloc de satisfacere a cerințelor informaționale?

☐ Da	☐ Nu	☐ Nu știu
-----------------------------	-----------------------------	----------------------------------

5. Ce asocieri aveți în legătură cu biblioteca universitară?

☐ Colecție de publicații	☐ Informație pentru studiu și cercetare
☐ Cărți, reviste care pot fi luate acasă	☐ Săli de lectură spațioase și comode
☐ Multe locuri libere în sălile de lectură	☐ Liniște
☐ Bibliotecari severi	☐ Acces la Internet
☐ Puține computere	☐ Bibliotecari competenți
☐ Complexitatea și dificultatea căutării informației necesare	☐ Lipsa informației necesare
☐ Multe formalități în servirea utilizatorilor	☐ Loc de instruire în domeniul informațional
☐ Catalogul electronic	☐ Bibliotecă virtuală
☐ Atmosferă deosebită	☐ Altele _____

6. Numiți o caracteristică a serviciilor, sau o condiție, facilitate în biblioteca noastră, care Vă place cel mai mult _____

7. Numiți o caracteristică a serviciilor, sau o condiție, facilitate în biblioteca noastră, care NU Vă place cel mai mult _____

8. Cât de importante pentru dezvoltarea personalității dvs. sunt următoarele surse de informare?

	<i>Foarte important</i>	<i>Important</i>	<i>Nu știu</i>	<i>Puțin important</i>	<i>Nu este important</i>
1. Biblioteca	1	2	3	4	5
2. Internet	1	2	3	4	5
3. Librării	1	2	3	4	5
4. Mass media	1	2	3	4	5
5. Instituții de învățământ	1	2	3	4	5
6. Instituții de cultură (teatru, cinema, muzeu)	1	2	3	4	5
7. Grupuri de referințe (familie, prieteni, colegi, colectivități)	1	2	3	4	5
8. Altele _____	1	2	3	4	5

9. Sunteți de acord cu afirmația că accesul la Internet va face bibliotecile inutile?

<i>Acord total</i>	<i>Acord</i>	<i>Indiferent</i>	<i>Dezacord</i>	<i>Dezacord total</i>
1	2	3	4	5

10. Cât de importante sunt pentru dumneavoastră serviciile prestate în cadrul bibliotecii universitare?

	<i>Foarte important</i>	<i>Important</i>	<i>Nu știu</i>	<i>Puțin important</i>	<i>Nu este important</i>
1. Servicii documentare (Consultarea și împrumutul de documente din colecția bibliotecii etc.)	1	2	3	4	5
2. Servicii informaționale și de referințe (Consultații la catalog, căutarea informațiilor, perfectarea listelor bibliografice tematice etc.)	1	2	3	4	5
3. Servicii electronice (Acces la Internet, catalogul on-line OPAC, Site-ul Web al bibliotecii, baze de date, biblioteca digitală etc.)	1	2	3	4	5
4. Servicii comunicative (excursii, expoziții, instruirea utilizatorilor, activități culturale etc.)	1	2	3	4	5

11. Sunteți de acord că serviciile contra plată sunt necesare și trebuie să devină indispensabile în activitatea bibliotecii universitare moderne?

	<i>Acord total</i>	<i>Acord</i>	<i>Indiferent</i>	<i>Dezacord</i>	<i>Dezacord total</i>
1. Servicii bibliotecare (împrumut de documente suprasolicitate la domiciliu, alcătuirea listelor bibliografice, căutarea informațiilor etc.)	1	2	3	4	5
2. Servicii auxiliare (copiere, scanare, listare, multiplicare, copertare etc.)	1	2	3	4	5
3. Altele _____	1	2	3	4	5

12. Utilizați e-serviciile bibliotecii universitare (site-ul bibliotecii, catalog on-line, baze de date, cărți electronice, biblioteca digitală, arhive electronice etc.)?

- Da, care _____
- Nu, de ce? _____

13. Evaluați calitatea serviciilor informaționale în biblioteca universitară

	<i>Foarte joasă</i>	<i>Joasă</i>	<i>Indecis</i>	<i>Înaltă</i>	<i>Foarte înaltă</i>
Actualitatea	1	2	3	4	5
Fiabilitatea	1	2	3	4	5
Plenitudinea	1	2	3	4	5
Operativitatea	1	2	3	4	5
Nivelul servirii bibliotecare	1	2	3	4	5
Componenta tehnică	1	2	3	4	5
Altele _____	1	2	3	4	5

14. Cum considerați, dvs. dețineți cunoștințe suficiente despre bibliotecă și oferta ei informațională?

☐ Da	☐ Nu	☐ Nu știu

15. Ce obstacole întâmpinați în utilizarea serviciilor bibliotecii universitare?

☐ Resurse informaționale insuficiente
☐ Existența surselor alternative de informare
☐ Complexitatea și dificultatea sistemului de regăsire a informațiilor
☐ Lipsa contactului cu personalul bibliotecii
☐ Lipsa colaborării eficiente dintre bibliotecari și corpul profesoral-didactic
☐ Lipsa unui sistem de informare permanentă
☐ Promovarea insuficientă a ofertei informaționale a bibliotecii
☐ Incomoditatea amplasării compartimentelor bibliotecii
☐ Nivelul scăzut al acțiunilor de instruire
☐ Asigurarea tehnică insuficientă
☐ Bariere lingvistice
☐ Lipsa de timp
☐ Program de funcționare a bibliotecii incomod
☐ Altele _____

16. Cum preferați să comunicați cu bibliotecarul?

☐ Comunicare „face to face”
☐ Prin intermediul site-ului
☐ Poșta electronică
☐ Sondaje tradiționale și on-line
☐ Condiția de reclamații, boxe de idei etc.
☐ În cadrul acțiunilor de instruire informațională
☐ În cadrul evenimentelor din bibliotecă
☐ Nu știu
☐ Altele _____

17. Sunteți satisfăcut de competența personalului bibliotecii universitare?

☐ Foarte satisfăcut	☐ Satisfăcut	☐ Parțial satisfăcut	☐ Nesatisfăcut	☐ Foarte nesatisfăcut
--	-------------------------------------	---	---------------------------------------	--

18. Ce ați propune să schimbați, adăugați, excludeți din activitatea bibliotecii ca această să devină mai atractivă, mai competitivă în comparație cu alte surse informaționale?

_____

_____

19. Care sunt sugestiile Dvs. orientate spre optimizarea activităților bibliotecii universitare?

_____

_____

Anul de studii	Facultatea și specialitatea	Sexul: ☐ Masculin ☐ Feminin
----------------	-----------------------------	--

Vă mulțumim pentru prețiosul ajutor!

Sursa: CHERADI, Natalia. *Orientarea de marketing ca strategie de dezvoltare a bibliotecilor universitare din Republica Moldova*: Teză de doctor în științe ale comunicării la specialitatea 572.02 – Infodocumentare; Biblioteconomie și Știința Informării. Chișinău, 2014, pp. 176-179.

Anexa 13. Ghid de interviu semistrukturat

GHID DE REALIZARE A UNUI INTERVIU PENTRU BIBLIOTECARI

I. Introducere (5 min.)

- Mulțumiri participanților pentru receptivitate. Prezentarea moderatorului. Prezentarea IMAS.
- Anunțarea temei, obiective generale.
- Explicații referitor la înregistrarea video.
- Reguli de grup (de ex., deconectarea telefoanelor mobile). Rolul moderatorului.
- Prezentarea participanților – nume, vârstă, ocupație.

II. Utilizatorii bibliotecii (20 minute)

- Aproximativ câte persoane vin zilnic la biblioteca pe care o reprezentați? Aceasta este mult sau puțin? De ce credeți astfel?
- Vă rog să descrieți persoanele care vin la bibliotecă. Sunt mai degrabă tineri sau persoane în vârstă? Cum credeți, de ce vin mai degrabă unii sau alții? Ce ocupații au cei care vin la bibliotecă? Ce interese, valori, stil de viață au vizitatorii bibliotecilor? Sunt persoane active/pasive, mai degrabă educate, cu studii sau fără, cu familii sau singuri, etc.?
- În ce zile vin mai multe persoane? (*Exemplu: în week-end, pe parcursul săptămânii, de sărbători etc.*). Cum credeți, de ce? Există o perioadă a anului când biblioteca este vizitată de mai multe persoane?
- Care sunt, de obicei, sursele cele mai cerute de către vizitatori? (*Exemplu: reviste, ziare, dicționare, literatură clasică etc.*). Care sunt preferințele în funcție de vârstă? (*Moderator! Întrebă pentru fiecare categorie de vârstă!*) Cum credeți, de ce?
- Credeți că în prezent în Moldova la biblioteci merg mai multe persoane decât acum 10-15 ani sau mai puține? Dacă mai puține, de ce credeți că se întâmplă așa? Ce poate fi făcut pentru ca oamenii să meargă mai des la bibliotecă? Dacă mai multe, de ce credeți așa?
- Cu ce scop vin de obicei oamenii la bibliotecă? Ce caută oamenii care vin la bibliotecă? Ce găsesc la bibliotecă? Dar ce nu găsesc la bibliotecă vizitatorii?

III. Necesitățile bibliotecii (20 minute)

- Care sunt dotările cu tehnică din biblioteca pe care o reprezentați? (*Exemplu: calculator, xerox, imprimantă etc.*) Le utilizați în munca de zi cu zi? În ce mod ele vă ușurează/complică munca? De ce? Dar vizitatorii pot utiliza aceste facilități? *Da, nu.* Dacă da, în ce condiții? Dacă nu, de ce nu? Credeți că biblioteca mai are nevoie de alte facilități? Dacă da, care anume?
- Biblioteca are conectare la Internet? *Da, nu.* Dacă da, cât de mult timp este conectată? Cine a contribuit la conectare? Cât de des utilizează vizitatorii Internetul? Dacă nu, credeți că este necesar accesul la Internet în bibliotecă? De ce?
- Care sunt necesitățile bibliotecii în prezent? (Probă: *mai multe cărți, reviste, calculatoare, angajați noi etc.*) Cine credeți că poate să contribuie la suplinirea acestor necesități? (Probă: *administrația locală, cetățenii, angajații bibliotecii etc.*) De ce? În ce mod ar putea contribui fiecare dintre acești actori?
- În activitatea sa, biblioteca colaborează cu alte instituții? (*Exemplu: ONG-uri, biblioteci din alte țări etc.*) În ce constă această colaborare? Cu ce instituții ați mai dori să colaborați? De ce anume cu acestea?
- Ați auzit vreodată despre Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova? Dacă da, ce cunoașteți despre această asociație? Dacă nu, cu ce credeți că se ocupă această asociație?

IV. Încheiere (5 minute)

- Ce s-ar putea face pentru ca biblioteca să devină mai atractivă pentru vizitatori? Cine anume ar trebui să facă aceste lucruri?
- Dacă ați putea să le transmiteți un mesaj celor care merg la bibliotecă, ce le-ați spune? Dar celor care nu frecventează bibliotecile?

Vă mulțumesc pentru participare!

Timp estimat: 50 minute

Sursa: Adaptat după chestionar IMAS.

Interviuri realizate în cadrul studiului cantitativ și calitativ „Studiul bibliotecilor publice” (2011), finanțat de IREX Moldova

Anexa 14. Ghidul moderatorului unui focus-grup

GHID DE MODERARE

I. Introducere (5 min.)

- Mulțumiri participanților pentru receptivitate. Prezentarea moderatorului. Prezentarea IMAS.
- Anunțarea temei, obiectivelor generale.
- Explicații referitor la înregistrarea video.
- Reguli de grup (de ex., deconectarea telefoanelor mobile). Rolul moderatorului.
- Prezentarea participanților – nume, vârstă, ocupație.

II. Deprinderi de informare (15 minute)

- Oamenii caută diverse informații folosind diferite mijloace și surse de informare. Pe Dvs. ce fel de informații vă interesează de obicei? (știri, informații utile: meteo, curs valutar, horoscop, anunțuri, informații specializate din anumite domenii). *Dacă participanții spun „știri, informații despre evenimente curente”, moderatorul întreabă – Ce fel de știri? (din localitate, din țară, din regiune sau cele din lumea întreagă). – Știri din care domeniu? (social, politic, economic, cultural, știri mondene etc.) Ce vă interesează în mod special?*
- Care sunt sursele de informare pe care le utilizați de obicei pentru a fi la curent cu evenimentele ce au loc în țară sau peste hotare? *Enumerare.*
- Preferați mai degrabă să aflați ceea ce vă interesează dintr-o sursă mass-media (TV, radio, ziar), din Internet sau de la cineva dintre cunoscuții Dvs.? De ce? *Dacă participanții află informații de la cunoscuți, moderatorul întreabă – De la cine anume aflați ceea ce vă interesează?*
- În sursele de care dispuneți de obicei găsiți tot ceea ce de ce aveți nevoie? Dacă nu, care informație vă lipsește? Ce anume ați dori să cunoașteți și nu aveți posibilitatea să aflați? De ce?

III. Utilizarea Internetului (20 minute)

- În viața de zi cu zi cât de des utilizați Internetul? (*Probă: în fiecare zi, o dată pe săptămână, de câteva ori pe săptămână, niciodată etc.*). *Dacă participanții NU utilizează Internetul, moderatorul întreabă:*
- Ce cunoașteți despre Internet, ce este Internetul?
- V-ați gândit vreodată să utilizați Internetul? *Da, nu.* Dacă da, ce v-a împiedicat să-l folosiți? Dacă nu, de ce nu v-a interesat să căutați pe Internet?

Dacă participanții utilizează Internetul, moderatorul întreabă:

- În general, de cât timp îl utilizați?
- Unde cel mai des accesați Internetul? De ce anume acolo? Dacă accesați Internetul acasă, ce fel de conexiune aveți? (*prin cablu, prin telefon, prin modem mobil*). La care operator aveți conexiune la Internet?
- De obicei, cu ce scop navigați pe Internet? (*Probă: căutare de informații, socializare, comunicare cu prietenii etc.*). Cât de frecvent utilizați rețelele sociale (*Exemplu: Facebook, Odnoklassniki etc.*), Messenger, Skype?
- Cum credeți, care sunt avantajele Internetului? (*Probă: comunicare rapidă, informații de orice gen, jocuri interesante etc.*).
- Dar care sunt dezavantajele? (*Probă: reduce socializarea față în față, creează dependență etc.*).

IV. Serviciile bibliotecilor locale (40 minute)

- La începutul discuției am vorbit despre mai multe surse de informare (Internet, TV, cunoștințe etc.). Dar biblioteca credeți că este o sursă de informare? *Da, nu*. De ce?
- Credeți că oamenii în prezent merg mai des sau mai rar la bibliotecă, față de 10-15 ani în urmă? De ce?
- Cine credeți că merge mai des la bibliotecă? (portretul unui vizitator tipic de bibliotecă).
- Cum credeți, pentru ce oamenii merg la bibliotecă?
- Care credeți că sunt avantajele utilizării bibliotecilor? Dar care sunt dezavantajele?
- În localitatea Dvs. există vreo bibliotecă? Dacă da, ați fost vreodată la bibliotecă?

Dacă participanții NU merg la bibliotecă, moderatorul întreabă:

- V-ați gândit vreodată să mergeți la o bibliotecă? *Da, nu*. Dacă da, ce v-a împiedicat să mergeți? Dacă nu, de ce nu v-a interesat să mergeți la o bibliotecă?
- În ce condiții ați merge la bibliotecă?

Dacă participanții merg la bibliotecă, moderatorul întreabă:

- Cât de des mergeți la bibliotecă? De cele mai multe ori, de ce aveți nevoie atunci când mergeți la bibliotecă? (*Exemplu: ziare, literatură artistică, manuale etc.*) Când ați mers pentru ultima dată la bibliotecă? Ce ați solicitat bibliotecarului? Se întâmplă să nu găsiți la bibliotecă ceea de ce aveți nevoie? Ce anume nu ați putut găsi? Cum ați rezolvat situația?

- Ce facilități există la biblioteca pe care o frecvențați? (*Exemplu: imprimantă, xerox, calculator, Internet etc.*) dacă sunt, cât de des le utilizați Dvs.? Credeți că ele ușurează activitatea Dvs. la bibliotecă sau din contra? De ce? Dacă nu există facilități, care ar fi necesare utilizatorilor? Pentru ce?
- Povestiți pe scurt cum decurge o vizită obișnuită la bibliotecă. Ce faceți din momentul în care intrați în bibliotecă până când plecați de acolo? Ați schimba ceva în modul cum funcționează biblioteca pe care o vizitați?
- Ce vă place cel mai mult la biblioteca pe care o vizitați? Ce nu vă place? De ce?
- Care este ambianța din bibliotecă? Dacă ați povesti cuiva despre biblioteca la care mergeți, care ar fi primele 3 lucruri pe care le veți spune?
- Credeți că în bibliotecă ar trebui să existe acces la Internet? *Da, nu.* Dacă da, pentru ce ar fi util acesta? Dacă nu, care sunt riscurile/dezavantajele?

Pentru toți

- Ce ar putea face bibliotecile pentru a atrage mai mulți vizitatori? Ce ar putea face bibliotecile pentru ca Dvs. să mergeți mai des la bibliotecă? Dacă Dvs. ar trebui să convingeți pe cineva să meargă la bibliotecă – ce i-ați spune?
- Dacă în biblioteci beneficiarii ar avea acces la computere și Internet, cum credeți, ce s-ar întâmpla? Oamenii ar merge mai des la bibliotecă, ar fi mai informați, ar utiliza computerele în alt scop decât căutarea informațiilor: jocuri, chat, site-uri de socializare?

V. Încheiere (10 minute)

- Dacă ați putea transmite un mesaj autorităților locale (primari, consilieri) – ce le-ați spune referitor sursele de informare, inclusiv referitor la biblioteci? Dar organizațiilor non-guvernamentale (locale/străine)? Ce le-ați spune locuitorilor orașului/comunei în care locuiți?
- Doriți să mai adăugați ceva la cele discutate astăzi?

Vă mulțumesc pentru participare!

Timp estimat: 1 oră 30 minute

Sursa: Adaptat după chestionar IMAS.

Focus-grup realizat în cadrul studiului cantitativ și calitativ „Studiul bibliotecilor publice” (2011), finanțat de IREX Moldova

Anexa 15. Lista de verificare a modelelor de comportament al bibliotecarului de referință

Categorii	Da	Nu	Exemple (reproducere)
Accesibilitate			
Zâmbește			
Stabilește contact vizual			
Adresare prietenoasă			
Salutare la același nivel cu utilizatorul			
Confort			
Menține contactul vizual			
Prezintă o poziție relaxată a corpului			
Face comentarii atente („Văd”, „Da”)			
Vorbește pe un ton interesat, serviabil			
Interes			
Menține contactul vizual			
Este mobil, se deplasează împreună cu utilizatorul			
Acordă atenție deplină utilizatorului			
Negociere			
Adresează întrebări deschise			
Examinează			
Parafrazează			
Precizează			
Informează			
Verifică			
Rezumă			
Utilizează întrebări-cheie			
Folosește resurse în afară de cele directe			
Citează surse			
Evaluare			
Întreabă: „Este un răspuns deplin la întrebarea dvs.?”			
Încheie interviul cu tact			

Sursa: WHITLATCH, Jo Bell. *Evaluating Reference Services: A Practical Guide*. Chicago, London: American Library Association, 2000, pp. 54-55. ISBN 978-0-8389-0787-0.

Anexa 16. Harta densității (Instrument de observație a utilizatorilor în bibliotecă)

Nr. d/o	Vârstă	Sex	
1.	21	x ☐	☐
2.	34	☒ ☐	☐
3.	33	x ☐	☐
4.	13	☒ ☐	☐
5.	12	☒ ☐	☐
6.	65	☒ ☐	☐
7.	61	x ☐	☐
8.	44	☒ ☐	☐
9.	36	x ☐	☐
10.	33	x ☐	☐
11.		x ☐	☐
12.		x ☐	☐
13.		x ☐	☐
14.		x ☐	☐
15.		x ☐	☐
16.		x ☐	☐
17.		x ☐	☐
18.		x ☐	☐
19.		x ☐	☐
20.		x ☐	☐

Ora _____ Data _____ Local _____ Nume _____

Marcați numărul pe hartă și scrieți vârsta și sexul (X = bărbat, O = femeie) pentru fiecare utilizator al bibliotecii. Dacă utilizatorii se află într-un grup, încercuiți numerele care reprezintă acel grup. Prima persoană pe care o reprezentați va fi numărul 1, a doua este 2. Dacă persoanele a 3-a, a 4-a și a 5-a sunt mamă și cei doi copii ai ei, încercuiți-i pentru a indica că sunt împreună. Acest lucru este valabil și pentru prieteni și cupluri.

Sursa: SHOBERT, Elizabeth, STOCK-KUPPERMAN, Gretel. *Customer Focused Library: Research Methods Toolkit* [online]. WebJunction, Last Modified: 21 March 2012. Disponibil: <https://www.webjunction.org/content/dam/WebJunction/Documents/webjunction/Research-Methods-Toolkit.pdf> [accesat 29.06.2020].

Anexa 17. Clasificatorul de analiză a conținutului (fragment)

Aspecte de caracterizare a unităților de analiză	Coduri
TIPURI DE RESURSE DE INFORMARE ELECTRONICE	A
1. Resurse de informare electronice de stat	A-1
2. Resurse de informare electronice private	A-2
3. Resurse de informare electronice deschise	A-3
4. Resurse de informare electronice cu acces limitat	A-4
5. Resurse de informare electronice autonome	A-5
6. Resurse de informare electronice de rețea	A-6
7. Resurse de informare electronice documentare	A-7
8. Resurse de informare electronice faptice	A-7
9. Resurse de informare electronice lexicografice	A-8
10. Resurse de informare electronice analitice	A-9
MIJLOACE DE ASIGURARE A RESURSELOR DE INFORMARE ELECTRONICE	B
1. Documente organizatorice	B-1
2. Mijloace lingvistice	B-2
3. Software	B-3
4. Mijloace tehnice	B-4
5. Documente tehnologice	B-5
CARACTERISTICA AUTORILOR / DEZVOLTATORILOR	C
1. Oameni de știință	C-1
2. Personal de bibliotecă	C-2
3. Personal din serviciile/centrele de informare	C-3
4. Profesori universitari	C-4
5. Profesori din instituțiile medii de specialitate	C-5
6. Doctoranzi	C-6
7. Managerii bibliotecii	C-7
8. Programatori	C-8
9. Alte categorii	C-9
TIPURI DE INSTITUȚII INFODOCUMENTARE	D
1. Biblioteci	D-1
1.1. Biblioteci naționale	D-1.1
1.2. Biblioteci științifice universale	D-1.2
1.3. Biblioteci județene	D-1.3
1.4. Biblioteci municipale/orășenești	D-1.4
1.5. Biblioteci raionale	D-1.5
1.6. Biblioteci comunale	D-1.6
1.7. Biblioteci universitare	D-1.7
1.8. Biblioteci specializate	D-1.8

Aspecte de caracterizare a unităților de analiză	Coduri
1.9. Biblioteci din sistemul de învățământ preuniversitar	D-1.9
1.10. Bibliotecile pentru copii și tineret	D-1.10
1.11. Totalitatea de biblioteci	D-1.11
1.12. Tipul bibliotecii nu este definit	D-1.12
2. Instituții de informare științifică și tehnică	D-2
3. Instituții de cercetare	D-3
4. Asociații de cercetare și producție	D-4
5. Firme din sfera informațională	D-5
6. Asociații profesionale ale lucrătorilor din sfera informațională	D-6
7. Mediateci	D-7
VOLUMUL DE INFORMAȚIE	E
1. Este singurul subiect de prezentare	E-1
2. Este analizat în detaliu	E-2
3. Este doar menționat	E-3
ATITUDINEA AUTORULUI FAȚĂ DE SUBIECT	F
1. Pentru trecut și prezent	F-1
1.1. pozitivă	F-1.1
1.2. negativă	F-1.2
1.3. cu elemente de critică	F-1.3
2. Pentru viitor	F-2
2.1. optimistă	F-2.1
2.2. pesimistă	F-2.2
2.3. neexprimată	F-2.3

Formularul fișei de înregistrare (model)

8. Numărul de identificare a sursei

CHERADI, Natalia. Aspecte tehnologice și organizatorice ale funcționării bibliotecii electronice. In: *Studia Universitatis (Seria Științe Sociale)*. 2010, nr. 3(33), pp. 35-40. ISSN 1814-3199. Disponibil: https://ibn.idsi.md/en/vizualizare_articol/19632 (Accesat 30.07.2019)

A-1, A-3, A-6, A-7
 B-4
 D-1.7
 E-1

 Coduri pentru unitățile de analiză

Anexa 18. Exemplu de codare a unui interviu semistrukturat

Întrebarea de cercetare a studiului a fost: *Care este locul și rolul bibliotecii în cadrul sistemului de comunicare științifică din Republica Moldova?*

Răspunsurile și începerea codării sunt pentru întrebarea: *Cum ați caracteriza locul și rolul bibliotecii în cadrul sistemului de comunicare științifică din Republica Moldova?*

Respondent	Răspuns	Cod
R 1	Cel mai eficient mijloc de comunicare socială este considerat documentul, informația este fixată pe orice suport material și prin orice metodă.	<ul style="list-style-type: none"> - mijloc de comunicare socială - document - informație - suport material
R 1	Principalele structuri sociale, ce realizează funcția de informare și documentare, sunt sistemul mass-media și instituțiile info-documentare, menite să asigure păstrarea și transmiterea documentelor în timp și spațiu: biblioteci, arhive, servicii de informare etc.	<ul style="list-style-type: none"> - structuri sociale - funcția de informare și documentare - sistem mass-media - instituții infodocumentare - păstrarea și transmiterea documentelor - biblioteci - arhive - servicii de informare
R 1	Biblioteca în cadrul sistemului de comunicare științifică reprezintă un segment inerent pentru modelul societății actuale, pus în acord cu nevoia de comunicare a omului contemporan, modalitatea de a aduce valorile științei și cerințele ei globale la nivelul de cunoaștere de către fiecare grup social, fiecărui individ.	<ul style="list-style-type: none"> - bibliotecă - sistem de comunicare științifică - nevoia de comunicare - valori ale științei - nivel de cunoaștere - cerințele științei - grupuri de utilizatori
R 1	Biblioteca este calea reală către soluții raționale, eficiente, uneori neașteptate de rezolvare a unor probleme ce țin de comunicarea științifică.	<ul style="list-style-type: none"> - bibliotecă - soluții raționale, eficiente, neașteptate - comunicare științifică

Respondent	Răspuns	Cod
R 1	Biblioteca are un rol primordial în standardizarea și elaborarea cerințelor uniforme pentru perfectarea bibliografiilor, referințelor bibliografice și citărilor în cadrul publicațiilor științifice.	<ul style="list-style-type: none"> – bibliotecă – standardizare – elaborarea cerințelor uniforme – perfectarea bibliografiilor, referințelor bibliografice și citărilor – publicații științifice
R 2	Cercetătorii au demonstrat că comunicarea științifică nu are loc doar între savanți, cercetători (deși există această comunicare internă) pentru că nu are finalitate socială.	<ul style="list-style-type: none"> – comunicare științifică – savanți – cercetători – comunicare internă – finalitate socială
R 2	Comunicarea externă devine foarte importantă în comunicarea științifică, dacă finalitatea ei trebuie să fie înțelegerea publică a științei.	<ul style="list-style-type: none"> – comunicare externă – comunicare științifică – finalitate socială a comunicării – înțelegere publică a științei
R 2	Ca publicul să înțeleagă știința, să cunoască mișcările științifice în țara/comunitatea sa, este nevoie de bibliotecă și de bibliotecar.	<ul style="list-style-type: none"> – înțelegerea științei – transformări în știință – bibliotecă – bibliotecar
R 2	Rolul bibliotecii este să alfabetizeze științific publicul, să ajute, prin metode specifice procesului de informare și culturalizare, să-și formeze o cultură științifică.	<ul style="list-style-type: none"> – bibliotecă – alfabetizare științifică a publicului – ajutor în procesul de informare și culturalizare – formare a culturii științifice
R 2	Să organizeze cât mai multe activități științifice în care să se realizeze dialogul dintre savanți și public, prin care savanții ar comunica și extern.	<ul style="list-style-type: none"> – organizarea activităților științifice – dialog dintre savanți și public – comunicare externă
R 2	Rolul bibliotecii a fost și rămâne instituția care slujește comunicarea științifică: toate activitățile bibliotecii sunt orientate spre transmiterea, difuzarea, furnizarea informației științifice.	<ul style="list-style-type: none"> – bibliotecă – suport în comunicarea științifică – activități ale bibliotecii – transmite, difuzare, furnizare a informației științifice

Respondent	Răspuns	Cod
R 2	Realmente acest rol se poate realiza de facto, dacă biblioteca, alături de mijloacele clasice de promovare a publicațiilor științifice, mai implică conștient savanții și publicul în acest proces.	<ul style="list-style-type: none"> – bibliotecă – mijloace clasice de promovare – publicații științifice – savanți – public
R 3	Rolul bibliotecii în comunicarea științifică este similar cu funcțiile memoriei (acumularea, depozitarea, clasificarea, reproducerea, comunicarea informației).	<ul style="list-style-type: none"> – bibliotecă – comunicare științifică – funcții ale memoriei – acumulare, depozitare, clasificare, reproducere, comunicare a informației
R 3	Sarcinile bibliotecii în acest sens se suprapun cu structura operatorie a memoriei (organizare, sistematizare, structurare, ierarhizare, clasificare, ordonare).	<ul style="list-style-type: none"> – bibliotecă – structura operatorie a memoriei – organizare, sistematizare, structurare, ierarhizare, clasificare, ordonare
R 3	Biblioteca reprezintă în acest context un creier colectiv virtual.	<ul style="list-style-type: none"> – bibliotecă – inteligență virtuală

Sursa: ȚURCAN, Nelly. *Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație*. Chișinău: CEP USM, 2012. ISBN 978-9975-71-253-8.

Din această codare inițială putem să identificăm relațiile și să creăm o ierarhie:

